

160285

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ BÖLÜMÜ**

**TÜRKİYE’DE BELEDİYE – KENTTAŞ İLİŞKİLERİ EKSENİNDE
BELEDİYELERİN DEMOKRATİK NİTELİĞİ;
ANKARA (ÇANKAYA-MAMAK) ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Murat TEK

Ankara, 2005

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ BÖLÜMÜ**

**TÜRKİYE'DE BELEDİYE – KENTTAŞ İLİŞKİLERİ EKSENİNDE
BELEDİYELERİN DEMOKRATİK NİTELİĞİ;
ANKARA (ÇANKAYA-MAMAK) ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Murat TEK

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Can Hamamcı

Ankara, 2005

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI
KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ BÖLÜMÜ

TÜRKİYE'DE BELEDİYE – KENTTAŞ İLİŞKİLERİ EKSENİNDE
BELEDİYELERİN DEMOKRATİK NİTELİĞİ;
ANKARA (ÇANKAYA-MAMAK) ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Can Hamamcı

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Can Hamamcı

Can Hamamcı

Prof. Dr. Cevat Geray

C. Geray

Rusen KEFİ

Rusen KEFİ

Prof. Dr. B. A. Çalıcı

B. A. Çalıcı

Doç. Dr. H. Faruk ŞENİGÜL

H. Faruk ŞENİGÜL

Tez Sınav Tarihi 01.07.2015

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. DEMOKRASİ VE SORUN ALANLARI	7
2.1. Demokrasi ve Tanım Sorunu	7
2.2. Demokrasi Kurgusu ve Sorunlar	9
2.2.1. Devlet ve Toplum	13
2.2.2. Ulusun Üretilmesi	18
2.2.3. Yurttaşın Üretilmesi	26
2.3. Varsayımların Geçersizleşmesi ve Meşruiyet Sorunu / Arayışları	32
2.4. Demokrasi Tartışmaları İçin Bir Zemin Arayışı	42
3. TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ	53
3.1. Tarihsel Miras	54
3.2. Siyasal Alanın Dönüşümü	59
3.3. Ulusun İnşası	68
3.4. Yurttaşın Üretilmesi ve Siyasal Sosyalleşme	72
3.5. Ekonomik Alanın İnşası	79
3.6. Siyaset Alanı ve Demokrasiye İlişkin Bazı Tespitler	86
3.7. Demokratik Meşruiyet Krizi	94
4. BELEDİYE-KENTTAŞ EKSENİ VE YEREL DEMOKRASİ	103
4.1. Yerel Yönetim ve Yerel Demokrasi	103
4.2. Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasi	117
4.2.1. Yerelin İnşası	120
4.2.2. Yerel Yönetimler ve Sorun Alanları	123
4.2.3. Yerel Siyaset ve Sorun Alanları	127
4.3. Türkiye'de Belediye ve Kenttaş İlişkileri ve Demokrasi	137
4.3.1. Belediye Örgütünün İşlevleri ve Sorun Alanları	141
4.3.2. Kenttaşlar ve Belediye-Kenttaş İlişkileri	147
4.3.2.1. Kenttaşlar ve Kenttaşların Farklılaşması	147
4.3.2.2. Belediye-Kenttaş Ekseninde İlişkiler	155

5. UYGULAMA.....	164
5.1 ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	164
5.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	164
5.1.2. Araştırma Sorunsalının Formülasyonu ve Denenceler	165
5.1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	167
5.1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem	168
5.1.5. Veri Toplama, Analiz ve Sunum	169
5.1.6. Araştırmanın Zamanlaması	170
5.2. ARAŞTIRMA BULGULARI	171
5.2.1. Kenttaş Algısında Belediyeler	171
5.2.1.1. Belediye Yönetimi ve Başarı	171
5.2.1.2. Belediye Yönetimi ve Güven	178
5.2.1.3. Belediye Yönetimi ve Demokratiklik	184
5.2.1.4. Belediye Yönetimi ve Memnuniyet	190
5.2.1.5. İdeal Belediye Yönetimi.....	196
5.2.1.6. Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceği.....	201
5.2.2. Kenttaş Algısında Demokrasi ve Yönetimler	207
5.2.2.1. Büyükşehir Belediye Yönetimi ve Demokratiklik Değerlemesi	207
5.2.2.2. Merkezi Yönetim ve Demokratiklik Değerlemesi.....	213
5.2.2.3. Büyükşehir, İlçe Belediyeleri ve Merkezi Yönetim Demokratiklik Karşılaştırılması	219
5.2.2.4. Demokratiklik Bakımından Belediyeler ve Merkezi Yönetim.....	220
5.2.2.5. Bir Yönetim Biçimi Olarak Demokrasi	224
5.2.2.6. Deneklerin Demokrasi ve Hizmet Öncelikleri	231
5.2.3. Kenttaş Algısının Oluşumu	236
5.2.3.1. Belediye ve Kenttaş İlişkileri	236
5.2.3.1.1. Deneklerin Belediye Başkanı Tercihleri	236
5.2.3.1.2. Belediye Başkanının Deneklerce Tanınırlığı.....	239
5.2.3.1.3. Belediye Meclis Üyeleri Tercih Kriterleri.....	241
5.2.3.1.4. Belediye Meclis Üyelerinin Deneklerce Tanınırlığı	243
5.2.3.1.5. Deneklerin Belediye İle Kurdukları İlişki Türleri.....	249

5.2.3.1.6. Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Haber ve Bilgi Kaynakları	252
5.2.3.1.7. İlçe Belediye Yönetimine İlişkin Edinilen Haber ve Bilgilerin Yeterliliği	254
5.2.3.1.8. Deneklerin Belediye İle Kurdukları İlişki Biçimleri.....	256
5.2.3.1.9. Deneklerin Yaşadıkları Çevreye Ait Sorun Algısı.....	259
5.2.3.1.10. Deneklerin Yaşadıkları Kente Ait Sorun Algısı	260
5.2.3.1.11. Önemli Görülen Sorunların Karşılaştırılması	263
5.2.3.1.12. Deneklerin Kentsel Sorunlar Karşısında Tepkileri	264
5.2.3.1.13. Deneklerin Kentsel Sorunların Çözümü İçin Önerileri	265
5.2.3.2. Kenttaşların Belediye İle İlişkilerinde Tutumları	268
5.2.3.2.1. Deneklerin Belediye İle İlişkilerinde Hak Aramaları	268
5.2.3.2.2. Deneklerin Kentsel Sorunlara Yönelik İlgileri	272
5.2.3.2.3. Deneklerin Belediye / Kent Sorunlarına İlişkin Yeterlilikleri	277
5.2.3.2.4. Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Alma Eğilimi	282
5.2.3.2.5. Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılımı ve Katılım Sıklığı.....	287
5.3. DENEKLERE AİT BİLGİLER.....	292
5.3.1. Deneklerin Cinsiyetleri	292
5.3.2. Deneklerin Medeni Durumları.....	293
5.3.3. Deneklerin Yaşları	294
5.3.4. Deneklerin Eğitim Süreleri.....	296
5.3.5. Deneklerin Hanelerinin Büyüklüğü	297
5.3.6. Deneklerin Hanelerinde Çalışan Sayısı.....	298
5.3.7. Deneklerin Hane Aylık Toplam Gelirleri.....	300
5.3.8. Deneklerin Bölgeler İtibariyle Doğum Yerleri.....	301
5.3.9. Deneklerin Ankara'da Kalış Süreleri	303
5.3.10. Deneklerin İlçede Kalış Süreleri	304
5.3.11. Deneklerin Konut Sahipliği Durumu	306
5.3.12. Deneklerin Meslekleri	307

5.3.13. Deneklerin Babalarının Meslekleri	308
5.3.14. Deneklerin Eşlerinin Meslekleri	309
5.3.15. Deneklerin Oy Verdikleri Siyasi Partiler	311
5.3.16. Deneklerin Üyesi Bulundukları Siyasi Partiler.....	312
5.3.17. Deneklerin Etnik Kökenleri.....	314
5.3.18. Deneklerin Dini Kimlikleri.....	315
5.4. Genel Değerlendirme	316
5.4.1. Tespitler.....	316
5.4.1.1. Kenttaş Algısında Belediyeler	316
5.4.1.2. Kenttaş Algısında Demokrasi ve Yönetimler.....	320
5.4.1.3. Belediye Algısının Oluşumu	323
5.4.1.4. Kenttaşların Belediyeye Yönelik Tutumları.....	327
5.4.1.5. Kenttaşların Sosyoekonomik Özellikleri	331
5.4.2. Tartışma.....	335
5.4.3. Bulguların Anlamlandırılması	345
6. SONUÇ	378
Kaynakça.....	386

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 5.1: İlçe Belediye Yönetimi ve Başarı Değerlemesi	171
TABLO 5.2: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Başarı Değerlemelerinin Gerekçeleri	174
TABLO 5.3: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Başarısızlık Değerlemelerinin Gerekçeleri	174
TABLO 5.4: İlçe Belediye Yönetimi ve Güven.....	178
TABLO 5.5: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Güven Değerlemelerinin Gerekçeleri	181
TABLO 5.6: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Güvensizlik Değerlemelerinin Gerekçeleri.....	181
TABLO 5.7: İlçe Belediye Yönetimi ve Demokratiklik.....	184
TABLO 5.8: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumlu) Değerlemelerinin Gerekçeleri	187
TABLO 5.9: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumsuz) Değerlemelerinin Gerekçeleri	187
TABLO 5.10: İlçe Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnuniyet.....	190
TABLO 5.11: Deneklerin Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnuniyet Değerlemelerinin Gerekçeleri	193
TABLO 5.12: Deneklerin Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnuniyetsizlik Değerlemelerinin Gerekçeleri	193
TABLO 5.13: İlçe Belediye Yönetiminin İdeallere Mesafesi.....	196
TABLO 5.14: Deneklerin İdeal Belediye Yönetimi Kriterleri.....	199
TABLO 5.15: Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceğine Bakış.....	201
TABLO 5.16: Deneklerin Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceğine İyimser Bakış Gerekçeleri	204
TABLO 5.17: Deneklerin Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceğine Kötümser Bakış Gerekçeleri....	204
TABLO 5.18: Büyükşehir Belediyesi ve Demokratiklik.....	207
TABLO 5.19: Deneklerin Büyükşehir Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumlu) Değerlemelerinin Gerekçeleri.....	210
TABLO 5.20: Deneklerin Büyükşehir Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumsuz) Değerlemelerinin Gerekçeleri.....	210
TABLO 5.21: Merkezi Yönetim ve Demokratiklik.....	213
TABLO 5.22: Deneklerin Merkezi Yönetime İlişkin Demokratiklik (olumlu) Değerlemelerinin Gerekçeleri	216
TABLO 5.23: Deneklerin Merkezi Yönetime İlişkin Demokratiklik (olumsuz) Değerlemelerinin Gerekçeleri	216

TABLO 5.24: Yönetimler ve Demokratiklik Karşılaştırması	219
TABLO 5.25: Demokratiklik Bakımından Belediyeler ve Merkezi Yönetim.....	220
TABLO 5.26: Merkezi Yönetimi Daha Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçeleri.....	222
TABLO 5.27: Belediyeleri Daha Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçeleri	222
TABLO 5.28: Yönetim Biçimi Olarak Demokrasi.....	224
TABLO 5.29: Demokrasinin İyi Bir Yönetim Biçimi Olma Nedenleri.....	228
TABLO 5.30: Demokrasinin Tanımı / Çağrıştırdıkları Anlamlar	230
TABLO 5.31: Belediyecilikte Hizmet / Demokrasi Önceliği	231
TABLO 5.32: Hizmet Önceliklidir Diyen Deneklerin Gerekçeleri	233
TABLO 5.33: Demokrasi Önceliklidir Diyen Deneklerin Gerekçeleri	233
TABLO 5.34: Demokrasi Ve Hizmet Eşdeğer Önceliktedir Diyen Deneklerin Gerekçeleri	233
TABLO 5.35: Deneklerin Belediye Başkan Tercihleri.....	238
TABLO 5.36: Denek Grupları İtibariyle Belediye Başkanını Tanımları	239
TABLO 5.37: Deneklerin Meclis Üyeleri Tercihleri.....	242
TABLO 5.38: Denek Grupları İtibariyle Deneklerin Belediye Meclis Üyelerini Tanımları	243
TABLO 5.39: Deneklerin İsmen Tanıdıkları Belediye Meclis Üyeleri	246
TABLO 5.40: Deneklerin Oy Verdikleri Siyasi Partiye Mensup Belediye Meclis Üyelerinden Tanıdıklarının Sayıları.....	246
TABLO 5.41: Belediye İle İlişki Türü	251
TABLO 5.42: Haber ve Bilgi Kaynakları.....	251
TABLO 5.43:Edinilen Haber ve Bilgilerin Yeterliliği	254
TABLO 5.44: Deneklerin Belediye İle Kurdukları İlişki Biçimleri	258
TABLO 5.45: Deneklerin Yaşadıkları Çevreye İlişkin Önemli Gördükleri Sorunlar.....	261
TABLO 5.46: Deneklerin Yaşadıkları Kente İlişkin Önemli Gördükleri Sorunlar	261
TABLO 5.47: Deneklerin Önemli Gördükleri Sorunların Karşılaştırılması	263
TABLO 5.48: Deneklerin Kentsel Sorunlar Karşısında Tepkileri.....	266
TABLO 5.49: Deneklerin Kentsel Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri.....	266
TABLO 5.50: Belediye İle İlişkilerde Hak Arama.....	268
TABLO 5.51: Belediye İle İlişkilerde Deneklerin Hak Aramama Gerekçeleri.....	271
TABLO 5.52: Belediye / Kent Sorunlarına Yönelik İlgi	272
TABLO 5.53: Deneklerin Kentsel Sorunlara Yönelik İlginin Gerekçeleri.....	275
TABLO 5.54: Deneklerin Kentsel Sorunlara Yönelik İlgisizliklerinin Gerekçeleri.....	275
TABLO 5.55: Belediye / Kent Sorunları Konusunda Yeterlilik	277

TABLO 5.56: Deneklerin Belediye / Kent Sorunları Konularında Yeterliliklerinin Gerekçeleri.....	280
TABLO 5.57: Deneklerin Belediye / Kent Sorunları Konularında Yetersizliklerinin Gerekçeleri	280
TABLO 5.58: Belediye / Kent Yönetiminde Rol Alma Eğilimi	282
TABLO 5.59: Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Alma Eğilimlerinin Gerekçeleri	285
TABLO 5.60: Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Almama Eğilimlerinin Gerekçeleri.....	285
TABLO 5.61: Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılımları	290
TABLO 5.62: Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılım Sıklığı	290
TABLO 5.63: Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılmama Gerekçeleri	291
TABLO 5.64:Deneklerin Cinsiyetleri	292
TABLO 5.65:Deneklerin Medeni Durumları.....	293
TABLO 5.66:Deneklerin Yaşları	294
TABLO 5.67:Deneklerin Eğitim Süreleri.....	296
TABLO 5.68:Deneklerin Hanelerindeki Kişi Sayıları.....	297
TABLO 5.69:Deneklerin Hanelerinde Çalışan Sayısı	298
TABLO 5.70:Deneklerin Hane Toplam Gelirleri.....	300
TABLO 5.71:Deneklerin Coğrafi Bölgeler İtibariyle Doğum Yerleri.....	301
TABLO 5.72:Deneklerin Ankara’da Kalış Süre Dilimleri	303
TABLO 5.73: Deneklerin İlçe’de Kalış Süre Dilimleri.....	304
TABLO 5.74:Deneklerin Konut Sahipliği Durumu	306
TABLO 5.75:Deneklerin Meslek Grupları	307
TABLO 5.76:Deneklerin Babalarının Meslek Grupları.....	308
TABLO 5.77:Deneklerin Eşlerinin Meslek Grupları.....	309
TABLO 5.78:Deneklerin Hangi Partiye Oy Verdikleri	311
TABLO 5.79:Deneklerin Siyasi Parti Üyelikleri	312
TABLO 5.80:Deneklerin Etnik Kökenleri.....	314
TABLO 5.81:Deneklerin Dini Kimlikleri.....	315
TABLO 5.82. Kenttaş Algısında Belediyeler	317
TABLO 5.83: Yönetimler ve Demokratiklik Karşılaştırması	320
TABLO 5.84. Kenttaşların Belediyeye Yönelik Tutumları	327
TABLO 5.85. Kenttaşların Yerel Faaliyetlere Katılımı.....	330

1. GİRİŞ

Modernite ve modernizme yönelik eleştirilerin uzun bir tarihsel geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Eleştirilerin yaygınlık ve yoğunluk kazanmasıyla birlikte, bir barajın su toplamasında olduğu gibi biriken enerjinin, köklü değişimlere yol açabilecek bir konuma erişmiş olduğu görülmektedir. Baraj örneğinden yararlanılarak söylenmek istenirse, biriken potansiyel enerjinin, açılacak tribün kapakları sayesinde, sistemi tehdit etmeyen kinetik enerjiye dönüştürülebilme olasılığı korunmaktadır. Ancak nicel birikimlerin, nitel bir dönüşüme doğru evrildiği de dikkate alındığında, barajın yıkılma olasılığı giderek güçlenmektedir.

Söz konusu eleştiriler arasında, modern (temsili) demokrasiye ve bununla ilişkili olarak modern (ulus) devlete yöneltilen eleştiriler ön plana çıkmaktadır. Modern demokrasi kurgusunun ve sonuçlarının eleştirisi ve demokrasinin sonu tartışmaları yapılırken, görünüşte tezat olarak algılanabilecek, demokrasinin nihai zaferinden ve demokrasi ihracından da sıkça bahsedilmektedir.

Ulus devlet sorgulanırken ve kıyasıya eleştirilirken, ulus devletin sönümlenmekte olduğu dile getirilmektedir. Ulus devletin sınırları, egemenliği, yargı yetkisi, yurttaşlık kurgusu vb. konularda süregelen tartışmalar giderek çetrefil bir hal almaktadır. Küreselleşme süreci ve bölgeselleşme eğilimleri söz konusu tartışmalara farklı boyutlar kazandırmaktadır.

Ulaşım ve iletişim olanaklarının nicel ve nitel dönüşümü ile birlikte, insan ilişkilerinde zaman ve uzam koordinatları yeniden şekillenmekte, bir bakıma şekilsizleşmektedir. Son yüzyıla damgasını vuran iletişim devrimi olarak nitelendirilebilecek gelişmeler, insan ilişkilerinin yeniden tanımlanması ve anlamlandırılması ihtiyacını gündeme taşımaktadır. Teknolojik yenilikler, ekonominin yapısal değişimi, hizmet sektörünün payında meydana gelen artış, sermaye birikiminde ulaşılan aşama, ekonomide yeni teknolojilerin etkisi, emeğin görece güç kaybı, orta sınıfların yükselişi, eğitim seviyesinin artışı, sağlık koşullarında iyileşmeler ve ortalama yaşam süresinin artışı, aile yapısının değişmesi, nüfus artışı vs. değişkenler, söz konusu ihtiyaca ve değişim sürecine etki etmektedir.

Toplumun heterojen özelliklerinin belirginleşmesi; toplumsal taleplerin hızla artması, giderek farklılaşması ve çeşitlenmesi, çelişebilirlik / çatışabilirlik oranını oldukça artırmaktadır. Artık talep ve beklentilerin nicel artışı değil, nitel özellikleri de ön plan çıkmaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu talep ve beklentiler konusunda insanlar daha sabırsız olmakta ve kısa erimli tatmin önem kazanmaktadır. Endüstri toplumu tanımlamasında anlam kaybı giderek belirginleşmekte; post-endüstrileşme, post-fordizm, post modernizm, post-materyalizm, bilgi toplumu, enformasyon toplumu, bilişim toplumu, küreselleşme vb. yeni kavramsallaştırma ve tanımlama çabaları yoğunlaşmaktadır. Devlet-toplum/birey ilişkilerinin bu dinamikler ışığında sürekli yeniden yorumlanması ihtiyacı doğmaktadır.

Modern (temsili) demokrasinin bir meşruiyet krizinde olduğu ve çağdaş talep ve beklentilere tatminkar yanıtlar üretemediği giderek daha çok dillendirilen bir görüş olarak gündemde yer bulmaktadır. Bu tür eleştiriler karşısında demokrasinin katılım olanakları geliştirilerek yeniden kurulması önerileri de savunulmaktadır. Bu önerilere küçük ölçekli toplulukların ve / veya yerel yönetimlerin elverişli koşullar sunmakta olduğu sıkça dillendirilmektedir. Bununla ilişkili olarak küreselleşme eğilimleri ile birlikte modern (ulus) devlet, eleştirilerin odağına yerleştirildiğinden, küreselleşme eğilimlerine paralel olarak yerelleşme seçeneği daha sık vurgulanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı izleyen süreç, özellikle altmışlı yıllar, siyasal oluşumlar, siyasal kurumlar ve siyasal aktörlerin yanı sıra, siyasal düşüncelerin sorgulanmasına da yol açmıştır. İnsan, toplum ve doğaya ilişkin konularda köklü eleştiriler bu konulara konvansiyonel yaklaşım biçimlerini derinden sarsmıştır. Ancak bu oluşum ve eleştirilerin düşünce (teori) düzeyinde sistematize edilme gayretlerinin başarıya ulaştığı söylenemez. Sistemleştirme çabalarının, post-modern düşünce akımları ile birlikte rafa kaldırıldığı da söylenebilir.

Anlamlandırma araçları olarak mitoloji, din, bilim; insan-toplum-doğa hakkında bireye ve topluma belli şablonlar sunma işlevi yüklenmiş yapılar olarak anlaşılabilir. Anlamlandırma araçları, insanın kendini, içinde yaşadığı toplumu ve doğayı anlamlandırmasında önerdiği şablonun (varolanı anlamlandırma işlevi) yanı sıra, birey, toplum ve doğaya ilişkin öneriler şablonu da (olması gerekene yönelik işlevi) üretmişlerdir.

Modern bilim anlayışı, özellikle varolanı açıklama ile sınırlandığında, bir bakıma olanın meşrulaştırılmasına da hizmet eder bir görünüme bürünmektedir. Tek, evrensel, nesnel, genel-geçer, sorgulanamaz, eleştirilemez, mutlak doğrulara yönelme savıyla, bilmeler bilimin tekeline girmiş ve uyruklaştırılmıştır. “Akıl” kavramı etrafında anlamlandırılabilen saf bilim anlayışı ve bilimin özerkleşmesi süreci, bir tür içe kapanma eğilimiyle birlikte siyasal iktidarların ve sermayenin etkisi altına girmiştir. Bilim hem bir araç olarak siyasal iktidarlar ve sermayeye kullanılmış, hem de olanı açıklama ile sınırlandırıldığında varolanı meşrulaştırma işlevi üstlenmiştir.

Bilimin “özerkleşme” ve içe kapanma sürecinin önemli etkilerinden biri de kamusalıktan ve toplumdan uzaklaşması olarak belirmiştir. Özellikle sosyal bilimlerin, tartışma süreçlerinden ve toplumdan uzaklaşması, bilimin toplumsal iktidarlarca ideolojik bir araç olarak kullanılmasında etkili olmuştur. Bilimin tek ve mutlak doğru dayatması, toplumda düşünme biçimlerini tek tipleştirirken, alternatif düşünme biçimlerini bilim dışı arayışlara da yönlendirmiştir. Bir bakıma güven ve itibar kaybı olarak nitelendirilebilecek gelişmeler sonucu bilim, mitoloji ve din gibi alternatif bilme biçimleri ile yarışır konuma dönüşmüştür.

Yunan mitolojisinde hemen her türlü güç, insan ürünü formlar içinde tanrılara mal edilmiş görünmektedir. “Eski yunanlılara göre tanrı olsa olsa üstün yetenekli insana benzer bir varlık olabilirdi.” (Granger 1979;25). Bir nevi ters çevrilme ile güç sahibi insanlar da tanrısal olarak görülmüşlerdir. Tanrı, tanrı vekili, kutsal kral ve en nihayetinde kutsal devlet tanımlamaları bu güç ilişkisini anlatmaktadır. Bu soyutlamalar, metaforlar, çarpıtmalar, ters çevrilmeler, yer değiştirmeler, değişmeler biçimsel kalmakta fakat öz sürekli korunmakta, “altın post savaşı”^{*} durmaksızın kendini yeniden üretmektedir. Gücü elinde bulunduranlar (yönetenler) ve güçsüzler (yönetilenler) farklılaşması; tanrıların göksel sitesi ile “Persephone”^{**} arasında ayrımı anımsatmaktadır. Mitoloji, din ve araçsallaştırılmış bilim, insan, toplum ve doğaya ilişkin anlamlandırma işlevleriyle son kertede, iktidarın üretimine ve yeniden üretimine hizmet etmektedirler.

^{*} Teselya Efsanesinde geçen mitolojik olay

^{**} Persephone: ölümlüler dünyası

Türkiye’de iki asrı bulan modernleşme çabaları ulaştığı dönem / sonuçları açısından tartışılır durumdadır. Geçmişî değerlendirince fırtınalı okyanusların, denizlerin aşıldığı, ancak dere (bir avuç suda) boğulma olasılığının belirdiği söylenebilir. Bir başka açıdan geriye dönüp bakıldığında “bir arpa boyu” yolun alınmadığı ya da geçilen suların aslında bir dere olduğu ve asıl şu an denizlere açılmak üzere olunduğu da iddia edilebilir.

Bu tartışmaların odağında demokrasi yer almaktadır. Modern (temsili) demokrasinin, ilke ve değerleri, kurum ve kuralları ile oluşturulması, yerleştirilmesi ve geliştirilmesi hep sorunlu olmuştur. Mobius* bandında bir seyahati andıran Türkiye’deki toplumsal değişim sürecinde, sıklıkla tekrarlanırlıklar / yinelenmeler yaşanmaktadır. Tartışılan bir çok konu (demokrasi, hak, hukuk, özgürlük, laiklik, sosyal devlet, vb) sembolik ve zihinsel yönü ağır basan, maddi temelleri sağlam olmayan, gerçekte bu şeylerin pratikte olmamasından kaynaklanan bir tartışma görünümü sergilemektedir.

Sürdürülen modernleşme çabalarında özgün bir konuma sahip olan devlet: sarf edilen çabaların hedefine (muasır medeniyet seviyesi) ulaştırılmadan, hedefte bir değişim / dönüşüm yaşanmakta ve ayrıca devletin varlığına (en azından niteliğine) yönelik farklı yaklaşımlar söz konusu edilmektedir. Modernleşme çabalarının aktörü konumunda olan devlet; AB süreciyle kuvvetlenen küreselleşme eğilimlerine, kendini ve iddialarını yadsıyan bir uyum göstererek, kendini eritme stratejisi içerisine girmektedir. Merkezi-devlet yapılanmasının büyük oranda çözülerek yerel birimlere devri ve yaygın özelleştirmeler genel olarak siyasal alanın bir güç kaybına işaret etmektedir.

Yerel yönetimlerin, demokrasi kavramsallaştırmalarında ayrıcalıklı bir yere ve öneme sahip olduğu söylenebilir. Yerel yönetimler özgürlük, katılım ve temsil olanakları nedeniyle kimi zaman demokrasi okulu olarak nitelendirilmiştir. Küreselleşme-yerelleşme tartışmaları ile birlikte yerel yönetimler önem ve öncelik açısından tartışmaların odak noktasında yer almaktadır. Merkezi devletin iktidarını sınırlama açısından kimi kesimlerce sivil toplum örgütü olarak nitelenen yerel yönetimler, ekonomik düzen açısından da tercih edilen aktörler olarak gündeme

* Tek yüzeyle nesne

gelmektedir. Bu ve benzeri gerekçeler yerel yönetimler ve demokrasi özdeşliği şeklinde algılanabilecek ve demokrasi konusunu ölçek sorununa indirgeyen bir kolaycılığı ve yüzeyselliği de beraberinde taşımaktadır.

Yerel-ve-demokrasi bu süreçte önem kazanan bir ölçek ve konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Benimsenen devlet merkezli modernleşme stratejisinin de etkisiyle devletin, devlet-birey/toplum kurgusunun inşasında belirleyici olduğu söylenebilir. Kamusal alan-özel alan ayrımının ve sınırlarının devlet tarafından belirleniyor oluşu, devletin demokratik sorunların odağında yer almasına yol açmaktadır. Yerel ilişkilerin önemli bir bölümü de kurumlarla ve özellikle belediye ile olan ilişkilerdir. Kenttaşların belediye ile olan etkileşimi, ilişkileri ve iletişimi yerel (siyasi) demokrasi açısından önemlidir. Bu çalışmada kenttaşların belediye ile olan ilişki ve iletişimine demokrasi kavramı çerçevesinde yaklaşılmaktadır.

Aktörlerin, hem toplumu / kültürü üreten, hem de toplumun / kültürün ürünü olarak konumlarının, ilişki ve iletişimlerinin anlamlandırılması, sosyal ve psikolojik süreçlerin bir arada değerlendirilmesini gerektirmektedir. İktidar ilişkilerinin üretimi yanında yeniden üretilmesini ve sürdürülebilirliğini sağlayan söylem ve bu söylemin kabullenilmesi, anlamlandırılması ve içselleştirilmesi süreçleri kritik bir önem kazanmaktadır. Modern demokrasi kurgusu ve söylemi, demokrasi ilkeleri ve değerlerinden uzaklaştığı ölçüde, iktidara itaati, sadakati, desteği, onayı üreten bir işlev üstlenmektedir. Güç odaklarının Hieragamos'u* ve mücadelesi de gözardı edilmemelidir. Fillerin tepişmesi olarak tanımlanabilecek bu süreçte olan, çimenlere olmakta; kısırakları semiz olan meranın, çimenleri de zayıf kalmaktadır. Modern demokrasi kurgusu en yalın anlatımıyla bir güç mücadelesi şeklinde belirginleşmektedir. Seçmenler onay işlevi ile sınırlanmış, izleyici durumuna sokulmakta, seçimler de büyük ölçüde, uzayan çimlerin biçilmesi anlamını taşımaktadır. Aktörler (temsilciler) değişse de oyun (iktidar mücadelesi) değişmemektedir.

Çalışmada kapitalizme eklemlenme ve modernleşme sürecine paralel olarak, aktörlerin hareket tarzına anlam veren, bu hareket tarzını çerçeveleyen düşünce sistemleri ve zihniyet yapıları ön plana çıkarılmaya çalışılacaktır. Kurumlar ve

* Hieragamos: tanrıların birleşmesi, çiftleşmesi, evlentisi...

zihniyet ilişkiselliğini yakalamak amacına yönelik bir çaba söz konusu edilirken, sistematik bir bütünlük iddiası içermeyen, verilerin daha iyi anlamlandırılması ve yorumlanması hedefine yönelik tutarlı olma gayretinde olan bir fon oluşturulması amaçlanacaktır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Temelde çalışmanın iki farklı cephesi olduğu ifade edilebilir. İlk üç bölüm, dördüncü bölümde yer alan uygulama bölümünün anlamlandırılması için uygun bir arka plan oluşturma hedefine yönelmektedir.

Birinci bölümde, modern (temsili) demokrasi kurgusunun bazı sorun alanlarına değinilecektir. Değinilen sorun alanları yardımıyla, temsili demokrasinin içinde bulunduğu krizi anlamlandırmak ve özelde kapitalizm genel olarak da modernizm ile ilişkiselliğini belirginleştirmek istenmektedir.

İkinci bölüm, Türkiye’de demokrasi ve sorun alanlarına ayrılacaktır. Bu bölümün amacı teorik ve tarihsel bir çalışma ortaya koymak değildir. Özellikle modernleşme stratejisi ve bu stratejinin demokrasi anlayışı ve uygulaması üzerinde etkileri tartışılmaktadır.

Üçüncü bölümde, yerel yönetim ve demokrasi ilişkisine değinilecek ve belediyelerin demokratik nitelikleri tartışılacaktır. Belediyelerin demokratik nitelikleri, belediye-kenttaş ilişkileri ekseninde ele alınacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde yapılan alan araştırması yer almaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı iki ilçe (Mamak ve Çankaya) belediyesi sınırları içinde yaşayan kenttaşlar yapılan görüşmeler ile kenttaşların belediyelerin demokratik niteliğine ilişkin kanaat ve yargılarının tespiti amaçlanmaktadır. Kenttaşların, hizmet ve demokratik nitelik açısından, belediyeye yönelik algıları tespit edilmeye çalışılacaktır. Kenttaşların belediye algısının nasıl bir ilişki ve iletişim seti üzerine oturduğu, özetle belediye algısının inşa sürecine ışık tutulması hedeflenmektedir. Kenttaşların yaşadıkları kentte karşılaştıkları sorunlar ve belediye yönetimine ilişkin ilgileri tespit edilecektir.

2. DEMOKRASİ VE SORUN ALANLARI

“Bir süredir, demokrasi kelimesi, siyaset piyasasında değeri düşük bir para gibi dolaşmaktadır” (Schmitter ve Karl, 1995:67). Söz konusu dolaşımı, “küresel demokratik devrim” çerçevesinde, yirminci yüzyıl sonlarına özgü, “üçüncü dalga” olarak yorumlayan (Huntington, 1996) ve demokrasinin sürdürülebilirlik koşullarını tartışanların yanı sıra, Fukuyama (1999) gibi, “tarihin sonu” senaryosu ile birlikte (liberal) demokrasinin nihai zaferini müjdeleyenlere de rastlanılmaktadır.

İyimser değişim ve yorumlara karşın, gerek demokrasi teorisi gerekse demokrasi pratiği oldukça tartışmalı bir alan görünümüne sahiptir. Demokrasinin tartışmalı (olan – olması gereken, ikili) doğası; tanım, kurgu ve ilkeler temaları etrafında ele alınacak; bazı sorun alanlarına işaret edilecektir.

2.1. Demokrasi ve Tanım Sorunu

Genel olarak, demokrasinin bir tanımlanma güçlüğünden sıklıkla bahsedilmektedir. Demokrasi teriminin “gösterge” (Sassure, 1979:60) değerinde tarihsel birikimin getirdiği bir yığılma ve yorgunluk söz konusudur. Demokrasinin hem deneyim alanına ilişkin hem de kurgusal / teorik alana ilişkin çift yönlü kullanımı karmaşıklığı artırmaktadır. Artsürel (tarihsel) değişim ve farklılaşmanın yanı sıra, eşsürel (güncel) farklı demokrasi uygulamalarını ve demokrasiye farklı yaklaşımları (liberal, sosyal, sosyalist, muhafazakar vb.) kapsayan demokrasi terimi yaygın bir çok anlamlılık, yan anlamlar ve gelişigüzel kullanımları da içermektedir. Demokrasi teriminin görece uzun bir tarihsel geçmişe sahip olması, çok-anlamlılığı ve yan-anlamları da beraberinde taşımıştır.

Demokrasi teriminin “her şeye uyar” şekilde kullanımı, demokrasinin anlam kaybına uğramasına, iinin boşaltılmasına, biçimselleşmesine ve araçsallaştırılmasına uygun bir ortam hazırlamaktadır.

“Demokrasi (kökenbilimsel anlamı) halkın yönetimi veya iktidarı demektir” (Sartori, 1996:22). Demokrasi sözcük anlamı olarak halk iktidarı olmakla birlikte, demokrasi, aynı zamanda, halkın halk üzerindeki iktidarındır (Sartori, 1996:32). Demokrasi tanımı genişletildikçe, sorunlar da bir biri ardına sökün etmektedir. Halkın, halk üzerindeki iktidarı; totolojik bir görünüme sahip bu tanımda, tanım içerisinde geçen “halk” kavramına dikkatleri çekmektedir. Demokrasiyi yalnızca halk tarafından yönetim olarak tanımlamakla kalmamalı, halk için idare, yani halkın tercihleri doğrultusunda yapılan bir yönetim olarak tanımlanmalıdır (Lijphardt, 1986:11). Lincoln formülü olarak bilinen, “halkın, halk tarafından, halk için yönetimi” kurgusu, demokrasiye nitelik kazandırma düşüncesini akla getirtmekle birlikte, ilgileri halkın üzerinden “halk için” (kamu yararı) kavramına yöneltmektedir.

Sartori (1996:13); demokrasi sözcüğünün, demokrasi denen şeyi tam, doğru olarak tanımlamadığı, düşüncesindedir. Dahl (1989), bu düşünceye katılır görünmektedir ve “Poliarşi” önerisi ile konuya daha fazla kesinlik kazandırmaya çabalar. Dahl’ın bu çabası, boş bir umut olarak da nitelenebilmektedir (Schmitter ve Karl, 1995:67)

Demokrasi sürekli değişen, gelişen ve derinleşen bir kavram; “Antik Yunan’da ‘halkın iktidarı’”olarak anlaşılan demokrasi günümüzde Mouffe’un deyimiyle “öznelin çoğulluğu”na dayalı bir sisteme dönüşmektedir. Buna bağlı olarak demokratik mücadele ekonomik ve siyasal sınırların dışına taşmakta, bu mücadele farklı toplumsal kesimlerin, farklılıklarına ilişkin hak talepleri önem kazanmaktadır” (Karadağ, 2003:172).

Demokrasinin sempatik bir kavram olmasının altında yatan temel neden, demokrasinin pratik değerinin yanı sıra demokrasi kavramının işaret ettiği ideallere borçlu olmasıdır. Demokrasi konusunda yaygın sempati, bir ölçüde, bu sosyal-siyasal idealin anlamının bulanıklaşmasına hizmet etmektedir. Demokrasinin her anlama gelir şekilde kullanılması ya da her sistemi niteleyen bir kavram olarak kullanılması, demokrasinin içeriğine zarar vermektedir. Demokrasi hakkında temel (ideolojik)

görüş farklılıklarının yanı sıra, farklı anlam içerimlerini oluşturan farklı yaklaşım ve kavramsallaştırma çabaları söz konusudur. Kişisel tercihler, “demokrasi”nin kendisi hakkındaki bilgiyi gölgede bırakmaktadır. Demokrasi terimi aynı zamanda farklı demokrasi pratiklerini niteleyen genel bir kavram olarak da kullanılmaktadır. Demokrasinin son derece yaygın olarak başvurulmuş bir terim olması, onu anlamsızlaştıracak ölçüde belirsiz hale getirmektedir (Erdoğan, 1996:172 vd).

“Demokrasi “ağır bir ideolojidir”. Demokrasi iletilmesi ağır, kolay olmayan, iddialı ve derin bir şekilde anti-demokratik bir görüştür. Demokraside amaç araçları meşru kılmaz ve ayrıca insan haysiyetinin korunması ve iktidarın istismarının önlenmesine yönelik hedefler, diğer yüceltilen hedeflerin önünde gelir” (Bracher, 1999:127). “Demokrasi kadar gevşek, demokrasi kadar çeşitli tanımları yapılan pek az sözcük vardır” (Burns, 1984:4). Bu ilk tanımlama çabalarında görüldüğü gibi, demokrasiyi tanımlamak; “Gordion düğümü” gibi, içinden çıkılması güç bir hal almaktadır. Uzun uğraşlar neticesinde bu çabaların beyhude olduğu sonucuna da varılabilmektedir. Ancak bütün mistifikasyonlara karşın demokrasi sorunsuz değildir, sorun alanları mevcuttur. Çağdaş demokrasi temelde, bir devlet-toplum/birey kurgusu üzerinde yükselmektedir.

2.2. Demokrasi Kurgusu ve Sorunlar

Demokrasi ilk bakışta yanıltıcı bir şekilde basit, fakat yakından incelenince güç siyasal sorunlar doğuran bir düşünce topluluğudur (Heywood, 1999:70).

Demokrasinin Farklı Biçimde Değerlendirilmesi şu büyüklüklerden biri veya daha fazlası ile bağlantılıdır (Schmidt, 2001:323-324);

- 1) Değerlendirme, demokrasinin hangi tipinden söz edildiğiyle bağlantılıdır.
- 2) Esas alınan eleştirinin menzili, (anayasal devlet ve demokrasiyi / devlet veya toplum yapıları)
- 3) Normatif demokrasi tasavvurları çeşitlidir; radikal-söylemsel anlayışlardan, seçkinci-rekabetçi pozisyonlardan, önder demokrasisine kadar
- 4) Araştırmada örneklemin bileşimi, zamanlaması tarafından da belirlenir
- 5) Demokrasinin fayda ve maliyet konusunda; siyasetin “girdi” yönü (kurumsal ve süreçsel yönleri) veya “çıkıtı” yönü (devlet faaliyetlerinin performansının ölçümü) Eleştirel siyaset

kuramının temsilcileri de demokrasinin toplumsal iktidar ilişkilerini “bir parça kontrol edilebilir yaptığını ve özellikle devlet egemenliği otoritesini etkin olarak önlediğini” kabul etmektedirler

6) Kimi farklı ölçütler önerilmiştir; yönetim altındaki halkın sayısının azalıp (kötü) - artması (iyi), yasaların sayısının azlığı (iyi) – fazlalığı (kötü) / egemenlerin kontrolü, katılım imkanları, hakların korunması

En basit anlatımla, demokrasinin anlamı, toplumun kendini siyasi açıdan örgütlemesidir (Habermas, 2002:159). Tarihsel süreçte demokrasiye ilişkin, özellikle modern demokrasi düzeninin ölçütlerine ilişkin, biçimsel işleyiş kuralları ve koşullar (gerek şartlar ve yeter şartlar tartışmasını da içerecek biçimde) hakkında zengin bir literatür oluşmuştur.

Bu çalışmada demokrasinin prosedürel yönü kapsam dışı bırakılmıştır. Dışta bırakma, bu alanın önemsiz bulunmasından kaynaklanmamaktadır, aksine, “kanunlar ve kuralların demokraside çok önemli” (Aron, 1976:71) olduğunu belirtmek gerekir. Dahl (1993:133), demokrasiyi bir siyasal düzen olarak ele alarak, demokrasinin varlığını haklılaştıran varsayımları, demokratik siyasal düzeni haklılaştıran varsayımları ve demokratik düzenin özüne ilişkin ölçütleri ayırıştırarak çözümler.

Demokrasiye ilişkin çabaların çoğunluğunda gözlenen eğilim demokrasiyi haklılaştırma çabalarının neredeyse kutsallaştırma niteliğine büründürülmesidir. Demokrasiye ilişkin övgüler o denli göklere çıkarılır ki, gerçek anlamda demokrasiye ulaşmak hayal olarak kabul edilebilir. Ardından bu idealleştirilen “sistemin” ete kemiğe büründürülmesine sıra gelir. Burada neredeyse genel kabul görmüş ölçütler etrafında sistem somutlaştırılmaya çalışılır. Çoğunlukla demokratik sistemleştirmenin belli yönlerine ve belli koşullarına vurgular yapılır. Ardından hemen hemen her topluma uygulanabilir, genel geçer öğütler salık verilir; kurumlar ve kurallara işaret edilir. Demokratik sistemin diğer sistemlerden iyi olan yanlarına dikkat çekilir.

Ancak demokrasinin tanımladıkları ölçüde neden yaşama geçirilemediğine ilişkin doyurucu bir yanıt üretemezler. Bu noktada üretilen yanıtlardan biri Batılı olmayan ülkelerde, siyasal kültür yokluğu / eksikliği çerçevesinde anlamlandırılır. Ancak burada yapılan gizli değil açıkça batının yüceltilmesidir. Bunu ötesinde fazlaca bir anlam ifade etmemektedir.

Rousseau (1999:113), “demokrasi sözcüğü tam anlamında alınacak olursa gerçek demokrasi hiçbir zaman var olmamıştır ve varolmayacaktır da”, der. Ardından, “tanrıların bir halkı olsaydı, demokrasi ile yönetilirdi. Böylesine yetkin bir yönetim insanlara göre değil” tespitini iletir.

Tarihsel olarak geriye gidildikçe, demokrasiye bakış açısının pek de iyimser olmadığı görülecektir. Zaman ilerledikçe artan bu iyimserliğin, dikensiz gül bahçesi tasvirinin, ideolojik amaçlara hizmet ettiği düşünülebilir mi? Burada sınırlı bakış açısından, demokrasinin bazı sorun alanlarına değinilecektir. Bu çaba genel olarak demokrasi teorisinin bütünsel bir ele alışı şeklinde değil, daha ziyade, “Türkiye’de Demokrasi ve Sorun Alanları” başlığı altında yer verilen ikinci bölüme hazırlık oluşturma amacına yöneliktir.

Foucault (2001:31), siyasetin, başka araçlarla sürdürülen savaş olduğunu ve savaşın sürekliliğini deşifre eder. Siyasal iktidarın rolünü, bu güç ilişkisini sürekli olarak, bir tür sessiz savaş yoluyla, yeniden kurmak ve hatta bunu bedenlerine varıncaya dek, kurumlar, ekonomik eşitsizlikler ve dil içerisine yeniden yerleştirmek, olarak tanımlar.

Foucault’ya (2001:32) göre, iktidar ilişkisinin temelini güçlerin savaşçı çatışması oluşturur. Kurumların ve düzenin motoru savaştır: barış, en küçük çarkında bile, gizliden gizliye savaştır. Başka bir deyişle savaşı barışın ardında deşifre etmek gerekir: savaş, bizzat barışın şifresidir. Toplumdaki çatışmacı durumu tespit etmek ve şifrelerini kırmak şeklinde bir strateji seçeneği belirlemektedir.

Demokrasi en genel anlamıyla, tarihin hem nesnesi hem de öznesi olma anlamına denk düşer. Marks, bazı toplumsal koşullarda insani güç, ürün ve süreçlerin beşeri öznenin kontrolünden çıktığını ve sanki özerk bir varoluşu varmış gibi görünmeye başladığını öne sürer. Bu şekilde kendi faaliyetlerinden uzaklaşan bu fenomenler daha sonra onlar üzerinde despotik bir iktidar uygulamaya başlarlar; böylece insanlar aslında kendi etkinliklerinin ürünü olan şeylere, sanki bunlar yabancı bir güç imiş gibi teslim olurlar (Eagleton, 1996:109).

Habermas (1997:41), ekonomi ve devlet aygıtını, artık sistemsel dirençleri tahrip olmaksızın ve dolayısıyla işlevsellikleri zedelenmeksizin kendi içlerinden demokratik doğrultuda yeniden şekillendirilemeyecek, yani bir siyasal bütünleşme tarzına uyarlanamayacak, sistemce entegre edilmiş eylem alanları olarak görmektedir Lyotard'ın ifadesiyle (1990:25), “tepkisel karşı hareketlerin, karşıtın stratejisinde programlanmış etkilerden daha fazla bir şey değildir; onun elinde oynarlar ve böylece güç dengesi üzerinde bir etkileri yoktur”. “Hedef artık kapitalist doğrultuda özerkleşmiş iktisadi sistemin ve bürokratik olarak özerkleşmiş iktisadi sistemin “ilgası” değil, sistemin emredici kiplerinin yaşam dünyası alanlarına dönük sömürgeleştirici tecavüzlerine set çekilmesidir” (Habermas, 1997:41).

Freud'un (1999:36), genel anlamda uygarlığımızın, içgüdülerin bastırılması üzerine inşa edildiği, yargısının önemli bir gerçeklik payı olduğu düşünülebilir. Uygarlığın evrim sürecinde bu vazgeçiş artan ölçülerde olmuştur. Bu vazgeçişler genel anlamıyla, iradi ve iradi olmayan, bilinçli ve bilinçdışı, niyetli ve niyet dışı süreçlerle gerçekleşebilirler. Ancak her halükarda belirgin özellikleri itibariyle baskı ve iknaya dayalı süreçlerle hayat bulurlar.

Uygarlık süreci, aynı zamanda, kullanılan baskı ve ikna araçları ve süreçlerinde meydana gelen değişimlerle anlamlandırılabilir. Modernleşme süreci, uygarlığın bir aşaması olarak, baskı ve ikna süreçlerinde paralel olarak işleyen değişimlere sahne olmuştur. Her iki sürecin de ortak özelliği, en genel anlamıyla “rasyonelleşme” kavramı etrafında anlamlandırılabilir. Frankl (2000), her çağın kendine ait nevrozu olduğu ve her çağın, bununla başa çıkmak için kendi psikoterapisine ihtiyaç duyduğunu belirtir. Frankl, günümüzün kitle nevrozunu, “varoluşsal boşluk”u, nihilizm (hiçcilik) olarak gösterir; varlığın hiçbir anlamı olmadığı inancı, şeklinde tanımlar. Nihilizm, hiç bir şey olmadığını söylemez, ancak her şeyin anlamsız olduğunu savunur. Nihilizme eşlik eden sinizm (inançsızlık, şüphecilik), dolaşımdaki en çok rağbet edilen terimlerden biridir. İnsanlar ve genel olarak insanlık her daim “anlam arayışı” içerisinde olmuşlardır. Freud'un (1999:105) ifadesiyle, gruplar, hiçbir zaman gerçeğin peşinde koşmaz. Yanılsamalara ihtiyaç

duyarlar ve yanılsamasız yapamazlar. Sürekli olarak, gerçekdışını gerçeğe tercih ederler.

İnsanın anlam arayışına, ilkel topluluk inanışları, mitler, çok tanrılı inanışlar, tek tanrılı dinler, hizmet etmişlerdir. Modernleşme süreci, geniş anlamıyla sekülerleşme süreciyle, insanın anlam arayışına “Akıl” aracılığıyla yanıt bulunması iddiasını içermektedir. Modern çözüm yöntemi olarak “Akıl”, felsefeden ayrılan özü itibariyle, söz konusu anlamlandırma sürecini, “dünyevileştirme” bir başka deyişle, metafizik unsurlarından ayırma yanında evrensel, genel geçer ve tartışmasız kılma gibi özellikleri de barındırmaktadır. Modernleşme süreci, insanın anlam arayışını, en genel anlamıyla “Bilim” olarak ifade edebileceğimiz kavram aracılığıyla, zihinleri disiplin altına alma sürecidir. Bilimin bir diğer işlevi ise, sağlanan zihinsel disiplin çerçevesinde, pratik dünyayı [doğa, toplum ve bireyi (bireyin bedenini)] disiplin altına alma koşullarını yetkinleştirmek, olarak belirir. Bilim ve iktidar arasındaki ilişki, geçmiş ve güncel olduğu kadar, gelecek açısından da temel öneme sahiptir (Mayor ve Forti, 1999).

Bauman (1996:8), modernitenin en belirgin vasfının iktidar / bilgi sendromu olduğunu ileri sürer ve bu sendromu, modern çağın başlangıcında meydana gelen iki yeni gelişmenin ortak ürünü olarak görür. Bunlar; toplumsal sistemi önceden tasarlanmış bir düzen modeline göre biçimlendirip yönetmek için gerekli kaynaklara ve iradeye sahip yeni tür bir devlet iktidarının ortaya çıkması; hem böyle bir modeli oluşturabilecek, hem de kullanımının gerektirdiği uygulamaları içeren görece özerk, kendi kendini yöneten bir söylemin kurulması, olarak ifade edilir.

2.2.1. Devlet ve Toplum

“Bugün dünya üzerinde, gerçek siyasal çehresi ne olursa olsun yöneticileri tarafından “demokratik” olduğunu ilan etmeyen pek az devlet vardır” (Giddens, 1997:14).

Toplumun modernleşmesi sürecinin en önemli özelliklerinden biri de, kapitalist ekonominin ve modern devletin farklılaşması (Habermas, 1993, 1996:185) olarak ifade edilebilir. Devletin ekonomiden farklılaşmasına paralel olarak gelişen bir diğer süreç de, devletin toplumdan farklılaşması olarak belirginleşir. Ancak bu farklılaşma, kapitalist ekonomik düzenin özellikleri dolayısıyla, tarihte yer almış diğer devletlerden ayrılan özellikler taşımaktadır.

Geleneksel toplumdan modernleşme sürecine başlayan bir topluma geçişi karakterize eden şey, “Kurumsal çerçevenin yapısal düzenleniminin görece olarak gelişmiş üretici güçlerin baskısı altında zorunlulaştırılması değildir. Yeni olan amaçsal-rasyonel eylem alt sistemlerinin sürekli yayılımını oluşturan üretim güçlerinin gelişme düzeyidir ve bu düzey iktidarın meşrulaştırılmasının geleneksel formunu sorguya çekmektedir” (Habermas, 1992:115).

“Tarih iktidarın söylemidir, iktidarın boyun eğdirmek için kullandığı vecibelerin söylemidir; aynı zamanda görkemin söylemidir ki bu, iktidar bu yolla büyüler, korkutur, devinimsizleştirir” (Foucault, 2001:80). Modern devletin ortaya çıkışına paralel olarak, devletin anlamlandırılmasında yeni meşruiyet kaynakları da eş zamanlı olarak üretilmeye başlanır. Sözcüğün geniş anlamında “ulus”, milliyeti ırk, sınıf vb. kavramlar bu çerçevede türemiş ve yayılmıştır.

Yapay grupta, temelde iki tür duygusal bağdan söz edilebilir; bunlardan ilki liderle olan bağ, diğeri ise üyeler arasındaki bağ olarak belirleyicilik kazanmaktadır (Freud, 1999:125). Modern öncesi döneme denk düşen süreçte liderlik, bir kişi (kral, padişah vb. nitelenen) ile özdeşleşmiş görünüm arz eder. Grup bağı ise, söz konusu kişi ile anlamlı kılınan uyrukluk kavramı etrafında anlamlandırılır. Modern dönemi oluşturan süreç, geleneksel lider(ler)in mutlak gücü karşısında, ticari kapitalizm sürecinde güç kazanan burjuvanın ortaya çıkışıyla ivme kazanır. Devlet, aile metaforundan yararlanılarak söylenirse, baba motifinin ikamesi olarak görülebilir. Bu metafor çoğu zaman dile de getirilir. Devlet baba (paternalist) anlayışı buna örnek olarak gösterilebilir. “Pederşahi yönetim biçimi, yönetilenlerin yararına ve yönetilenler için yönetim iddiası. Halk tarafından yönetim değil (çünkü halk kendi

çıkarcının nerede olduğunu bilemez) onun yerine halkın üstünde ve halka rağmen halkın çıkarı için hükümet etmektir” (Sartori 1996:514). Bu kurguda, devleti ikame eden şahıs ya da soy, kutsal ve / veya metafizik gerekçelendirmeler aracılığıyla yüceltilir ve grup ile liderlik arasında bağ kuvvetlendirilmeye çalışılır.

Halk egemenliği kavramı, Yeniçağ başlarında, ilkin mutlakiyet yönetiminde filizlenen egemenlik anlayışından kaynağını almış, sonra da değiştirilerek cumhuriyetçi yaklaşımla biçimlendirilmiştir. Meşru yaptırım araçlarını tekelleştiren devlet, dünyadaki diğer güçlerin üstesinden gelebilen, tek elde toplanan bir güç olarak algılanmaktadır (Habermas, 2002:162)

Bodin, devletin amacını yurttaşların mutluluğu olarak görür ve devleti ataerkil aileye benzeşim yolu ile anlamlandırır. Devletin kökenindeki “zor” a dikkatleri çeken Bodin “zor” un, mutlak egemenlik hakkına devlet ile dönüştüğünü ifade eder. Egemenlik kurgusu, en yüksek, mutlak ve sürekli bir güç’ü tanımlar. Hobbes’un doğa durumu, insan tanımlaması (insan insanın kurdu), savaş durumu, toplum sözleşmesi kurgusu ve Leviathan önerisi, “ölümlü bir tanrıyı” ortaya çıkarır. Devlet bir baba olmaktan çıkmış bir tanrı konumuna yükselmiştir. Hobbes’un kurgusunda, kendini yönetme hakkı bir kez verildi mi, bir daha geriye alınamamaktadır. Ayrıca tanrısal olarak kurgulanan bir iktidara karşı, hak talebinin güçlükleri de doğal bir sonuç olarak kavranılabilir. İki kurguda da egemen sadece tanrıya hesap vermektedir. Aslında iki kurgu da, hem kuramcılar açısından istenir olana işaret etmekteyken, hem de olanı yansıtır görünmektedir. Egemenliğin, konu, kapsam, uzam, zaman açısından sınır tanımaz, sınırlanamaz, total, bölünemez, mutlak, devredilemez, sorgulanamaz özellikleri ortaya çıkmaktadır (bkz. Şenel, 1986; Göze, 1983; Hobbes, 1993).

Daha eski mitik, dini ve metafiziksel dünya görüşleri, modernleşme sürecinde “dünyevileştirilir”, “bilmeler uyruklaştırılarak” “bilimselleştirilir” ve iktidarlarca kullanımına uygun hale getirilerek disiplin altına alınır. Halk egemenliği kavramında, gerekçelendirme biçimi değişse de, iktidarın ve iradenin tek, total, mutlak, sınırsız olma gibi özelliklerinde bir değişim gözlenmez.

Egemen ve halk arasındaki ilişki, halkın tanımlanma biçimiyle, halkın iktidarsız kılınmasına hizmet eder. Halkın soyut tanımlanışı ve tek tek tüm yurttaşların iradesinden farklı ortak irade ve tek tek tüm yurttaşların çıkarlarından farklı ortak çıkar kavramlarıyla, egemen-halk ilişkisinde halk, pasif ve edilgen bir konuma oturtulur. Ortak irade kavramından, devletin iradesi kavramına geçişle (Horowitz, 1972) birlikte, halkın pasif konumu pekiştirilir. Devlet terimi “Res publica” (bir bütün olarak siyasal açıdan örgütlenmiş toplum) teriminden gittikçe uzaklaşarak daha dar anlamda, toplum üzerinde yer alan emir ve komuta (iktidar, otorite ve zorlama) yapılarıyla tanımlanmaya başlanmıştır (Sartori 1996:302).

Anglo-Amerikan demokrasi teorisinde belirgin olarak ortaya çıkan düşünce, devletin halktan ayrı ve onu yöneten bir organ / varlık olmasıdır. “Kıta Avrupası demokrasi anlayışında ise devlet halkın ajanı olarak görülür” (Erdoğan 1996:180). Devlet ve halk arasında ilişkide farklı kavramsallaştırmalar, farklı yaklaşımları da beraberinde taşımaktadır. Devletin halktan ayrı ve onu yöneten bir varlık olarak kavranması, devleti sınırlama gayretlerine konu olmaktadır. Devletin halkın ajanı olarak kavranması ise temsilin yetkinleştirilmesi yaklaşımına kapı araladığı söylenebilir.

Burjuvanın ortaya çıkışı ve gelişmesiyle birlikte, lider ve grup ilişkilerinin ve anlamlarının sürekli yeniden tanımlanmasına gereksinim duyulmuştur. Kapitalizmin temel özelliklerinden biri de evrensel bir eğilim barındırması olarak ortaya konabilir. Bu açıdan bakıldığında, grup tanımlamasının giderek genişleyeceği bir sürecin de ortaya çıkacağı açıktır. Ulus kavramı, kapitalizmin evrensellik eğiliminin dönemsel olarak karşılanmasına hizmet etmiş, yapıntı bir kavramdır. Bu dönemsel işlev ulusun inşasının önemini azaltmaz. Ulusun inşası görece uzun bir zaman dilimine yayılmıştır ve dönemsel bazı farklılaşmaları barındırmaktadır. Parçalı özellik arz eden feodal güçlerin çözülmesi ve ortak bir lider etrafında toplanmayı, bir başka anlatımla, monarşinin güçlenmesi süreci, ortak bir pazarın oluşması için kaçınılmaz ve fakat dönemsel bir özellik taşıdığı düşünülebilir.

Kapitalizmin bir diğ er temel özelliğini de, kendi mantığı (rasyonalitesi) dışında bir g    tanınması, olarak ifade edebiliriz. Monarşinin görecek g    kazanması, kapitalizmin kendi mantığı çerçevesinde, işlevsellik sorununu da tartışılır kılmuştır. Kapitalist mantık artık monarşinin görecek g   lenmesi karşısında yeni arayışlar içinde olacaktır. Ekonomik değer üretmeyen ancak, üretilen değerlere el koyan ve tüketen bu g   n sınırlanmasına ihtiyaç duyulacaktır. Monarşinin göçünü sınırlamaya yönelen burjuva sınıfı, monarşi göçünü gayri şahsi kılınması ve yasalarla bağlanması ve yasalarla sınırlanmasını, bir başka anlatımla “Anayasal Devlet” düşüncesinin ortaya çıkmasını da gerektirmiştir.

Modernleşme, en temelde, siyasal alanın ve ekonomik alanın birbirinden ayrılması süreci olarak belirginlik kazanmaktadır. Siyasal alanın ayrılması ve sınırlanması düşüncesi, modern demokrasi düşüncesinin de filizlenmesi anlamına gelmektedir. Ancak siyasal alanın, bir g    alanı olarak varlığı, özelde toplum üzerinde genelde ise toplumlar arası etkileme g    olarak işlevi, siyasal alanı cazip bir çekim merkezi olarak da farklılaştırmaktadır. Modern demokrasi, burjuva toplumunun m  k sahiplerinin (genel olarak ekonomik değer üreten ve / veya ekonomik değere sahip olan, burjuva sınıfının), toplum hakkında söz sahibi olması düşüncesinden doğmuştur, denilebilir.

Burjuva sınıfının, sınıfsal çıkarlarını koruma aracı olarak düşünülebilecek modern demokrasi, gelişen emekçi sınıfların mücadeleleriyle, kapsamı sürekli değişen bir yurttaş tanımını da beraberinde getirmiştir. Yurttaş kavramının işaret ettiği topluluğun nicelik (sayısal) ve nitelik (m  k sahiplerinin dışında kitleler) olarak genişlemesi, demokrasinin yeniden tanımlama (demokrasinin de anlamına bir set çekme) ihtiya ını gündeme taşımuştur. “Bir devlet biçimi olarak demokrasi, sınırlı h   met demektir” (Bracher, 1999:127). Yönetim odaklı bakışta, demokrasi daha ziyade “g    kimin elinde olmalı” sorusu, liberalizm ise, (g    kimin elinde olursa olsun) g   n sınırlarının kuramsallaştırılması sorunu etrafında anlamlandırılabilir (Yumer, 1999:161).

Yurttaş tanımının kapsamının genişlemesi, modern demokrasinin nihai anlamının biçimlenmesine de katkıda bulunmuştur. Ekonomik alanın, siyasal alanı kullanım güçlükleri arttıkça, siyasal alanın sınırlanması düşüncesi, bir başka deyişle, liberal eğilimlerin güç kazanması belirginleşmiştir. Burada söz konusu edilen siyasal anlamda liberalizm değil, ekonomik anlamda liberalizm yaklaşımıdır. Siyasal alanın sınırlanması, ekonomik alanın paranteze alınması (özerkleşmesi) birtakım sorunları da gündeme taşımıştır. Habermas (1997:61), kamunun toplumsal temellerinin de sarsılmakta olduğunu ifade ederken, kamunun çözülme eğilimlerine dikkatleri çekmektedir. Kamunun, alan olarak gittikçe genişlerken, işlev itibarıyla gittikçe güçsüzleştiğini vurgulamaktadır.

Siyasal alanının, egemenlik anlamlandırması ve demokrasi kurgusu, siyasal alana yüklenen işlevleri (artan talep ve beklentileri) artırmaktadır. Ancak siyasal alanın yapısal sınırlılıkları nedeniyle bu işlevleri yerine getirmesi giderek güçleşmektedir. Devlet ve egemenlik kavramları yeniden yorumlanmakta ve tanımlanmaya çalışılmaktadır. Egemenlik ülke sınırları ile tanımlanması sorunsallaşmakta ve insan unsuruna yönelinmektedir. Ancak insan unsuru üzerinden yapılacak yorumlar ve bizzat uygulanacak erk de sınırlar içermektedir. Uluslararası nitelik kazanmış insan hakları metinleri ve diğer bağlayıcı düzenlemeler, egemenlik kullanımına sınırlar getirmektedir. Ulus devletlerin yargı yetkisinin kısıtlanması anlamında “tahkim” de bu süreçte önem kazanmakta olan bir başka süreç olarak belirmektedir.

2.2.2. Ulusun Üretilmesi

“Demokrasinin amacı, iktidarı (yasallık – legality) otoriteye (meşruiyet – legitimacy) dönüştürmek olmalıdır” (Sartori 1996:205). Modern devletin ortaya çıkış süreci aynı zamanda, egemenliğin dayandırıldığı, meşruiyet kaynağı olarak gösterilen “ulus”un da inşa sürecine denk düşer.

Freud (1999:119), klise ve orduyu örnekleyerek şu noktanın altını çizer, “Diğer yüksek düzeyde örgütlü gruplarda, çözülmesi engellenen çok daha fazla

gizlenen bazı olguların oldukça net bir şekilde gözlenebilir olmasıdır.” Bu netlikten yararlanarak ifadeyi dönüştürebiliriz. Örgütlü, kalıcı ve yapay örgütlenme biçimi olarak ulusta, çözülmeyi engelleme ve yapıdaki değişimleri kontrol altında tutmak için dışarıdan belli bir güç uygulanır. Kural olarak kişiye böyle bir gruba girmek isteyip istemediği sorulmaz, ya da böyle bir seçenek tanınmaz; her gruptan ayrılma girişimi genellikle ağır cezalara çarptırılır ya da ayrılma belli koşullara bağlanır.

“Demokrasi her zaman belirgin insan topluluklarında ortaya çıkmıştır; hiçbir yerde, demokratik sosyal mukavele yapmak için bir anda kendiliğinden bir araya gelmiş özgür, birbirine bağlı olmayan ve zeki bireyler olduğuna dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır... Modern çağ öncesindeki etnik toplulukların modern milletlere dönüşmesi her zaman tarihsel olaylar ve bilinçli siyasi çabalar aracılığıyla olmuştur” (Nodia, 1999:89). Demokrasi tamlamasında demos’un siyasi varlığı (ulus); suni, yapay, bilinçli, maksatlı, merkezi, güce dayalı, tarihsel bir siyasi çabanın ürünüdür.

Durkheim’in uyuşmalı (consensual) toplum modeli; toplumsal bağlaşmanın, toplumsal dayanışmanın, toplumsal tutunumun önemini vurgular. Marks’ın çatışmalı (conflictual) toplum modeli, toplumsal çelişki, toplumsal çatışmanın her yerde varlığının altını çizerek (Burke, 2000:27). Marks’ın düşüncesi, kapitalist toplumun çelişkili ya da uyumsuz niteliğinin bir yorumudur. Durkheim ise daha ziyade, işbölümü sonucu ortaya çıkan toplumsal farklılaşmanın nasıl yeniden bütünleşebildiği, sorusuna yanıt aramaktadır (Aron, 1986).

Halk, anlamı üstünde farklı ve birbirleriyle bağdaşmaz iki anlayış olduğu söylenebilir; bireyci ve toplulukçu anlayışlar. Bireyci anlayışta, halk bireylerin bir toplamından ibaret görülür. Toplulukçu görüşte ise, halk ilgili toplumun muadili olan birleşik bir kimlik olarak anlaşılır. Toplulukçu görüşe göre halk, sadece bir toplumun belli bir andaki tek tek üyelerinden oluşan bir varlık olmayıp; bu bireylerin kendilerini içinde buldukları kurumlar, yapılar ve kültür yanında gelmiş ve gelecekteki üyeleri de kapsar (Erdoğan 1996:175). Ulus, inşasında tarihsel bir örnek tipi, ulusun bir “aile” biçiminde kurgulanmasıdır. Genel olarak iki tür farklılaşmanın

söz konusu olduğu söylenebilir. İlki, ulusun, benzeşim kurulduğu ailede olduğu gibi, kan bağına, soya ilişkin bir içerikte düşünülmesidir. Diğer ise, kan bağından ziyade, ortaklık vurgusuna ve aileye olan bağa vurgu yapan, daha esnek bir yurttaşlık tanımını içerir.

Ulus-devlet kavramı, eşitlikçi hukuk toplumunun evrenselciliği ile tarihsel ortak yazgılara sahip bir toplumun bölgeciliği ikilemini taşır (Habermas, 2002:23). Milliyetçilik ve cumhuriyetçilik arasında işaret ettiği gerilim; “doğal” (etno-merkezli) halkçı ulus anlayışının, sosyal entegrasyon konusunda, “yapay” (kozmpolit) devlet vatandaşlığı esasına dayalı ulus anlayışının ise demokratik meşruluk kaynağı konusunda işlev gördüğünü belirtir. Habermas (2002:26), cumhuriyetçilik, kendi ayakları üzerinde durmasını öğrenmelidir; çünkü aynı zamanda birbirinden gittikçe kopan bir toplumun sosyal entegrasyonunun güvencesini de üstlenmesi gerektiğinin belirtir.

Siyaseten ulusun varoluşu, teknik anlamda “demos”un üretilmesinin ön-koşuludur. Ulus (ve bu arada ülke) sınırlarının çizilmesi de, iki farklı ilişki alanını gündeme getirmektedir. Bunlardan ilki diğer uluslar (ve ülkelerle) ile olan ilişkiler alanıdır. İkinci alanda ise, sosyolojik olarak heterojen bir doğaya sahip toplumsal bir gerçeklikle, homojen olarak inşa edilmesi zorunlu siyasi gereklilik ile yüzleşilmektedir. Ulus kavramı, içinde yer alan bireye, kolektif bir kimlik kazandırır. Bireye kim olduğunu söyler. Geleneksel birlik (din, uyruk vb.) bağlarının yerini, modern birlik (liberal, milliyetçi, ırkçı, sosyalist vb.) bağları alır.

Ulus kavramı, her ne kadar modern bir görünüme sahipse de, geleneksel cemaatçi anlayışın yeniden üretimi ve rasyonelleştirilmesine hizmet eder. Modern cemaat, ölü, düşmanca bir dünyada kardeşlik kurmayı içerir gibi görünmektedir, ama aslında çoğunlukla bir kardeş katli deneyimidir (Sennett, 1996:368). Kamusal yaşamın silindiği dönemlerde ortak eylem ve kolektif kimlik arasındaki ilişki sona erer (Sennett, 1996:279). Böylesi bir süreçte, bir kolektif olarak kim olduklarının resmini çizerken yararlanmak zorunda oldukları araçlar fantezi ve yansıtma (projection), olarak kalırlar (Sennett, 1996:280). Her şey “eşitlik yanılsaması”na

bağlıdır; bu yanılsama ortadan kalktığı takdirde, dışsal güç izin verdiği ölçüde çözülür (Freud, 1999:119).

“İçi boş kişidışılık miti (cemaat), popüler biçimleriyle, bir toplumun sağduyusu haline geldikçe, aynı olmak zorunda olmaksızın insanların birlikte hareket edebilecekleri anlamına gelen, kentselliğin özünü tahrip etmekte kendilerini ahlaki bakımdan haklı görürler” (Sennett, 1996:319). Habermas (2002:26), politika-öncesi biçimlenmiş kimliklerin düzeyinden bağımsız siyasi kültür düzeyinin gerekliliğine, işaret eder. Biz ve onlar kavramsallaştırılması; hem ötekileştirme mekanizması yardımıyla, uygun yansıtma hedefi oluştururken, biz kimliğinin inşasına yardımcı olurken, içeride biz içindeki farklılaşmanın ve sömürü-ezme biçimlerinin gözden uzak tutulmasına hizmet eder.

Eşitlik yanılsamasıyla paralel işleyen bir diğer süreçte, üyesi bulunulan topluluğun genel / ortak çıkarlarının olduğu savıdır. Böylelikle grup üyesi olarak birey, topluluğun ortak çıkarları olarak gösterilen hedeflere hizmet için koşullandırılır. Aslında, toplum için doğru, iyi, yararlı diye bir şey yoktur (Sartori 1996:297). Grubun devamlılığı da temelde paylaşım süreciyle ilişkilidir. Bu paylaşım hem maddi hem de maddi olmayan konularda işler görünmektedir. Ancak her paylaşım sürecinde, paylaşım sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Bu da, daha çok farklılaşma anlamına gelmektedir. Grup oluşumu devam ettiği veya genişlediği ölçüde, gruptaki bireyler sanki tekbiçimlilermiş gibi davranır, diğer üyelerin özgünlüklerine hoşgörüyle bakar, kendilerini onlarla eşit görür ve onlara karşı nefret duymazlar (Freud, 1999:127)

Demokrasi teorisyenleri sık sık halkın kolektif olarak faaliyet gösteren ve ortak çıkarlarla birbirine bağlanmış homojen bir varlık olduğunu ima ederler (Heywood, 1999:72). İnsanlar arasında tek ortak nitelik farklı oluşlarıdır (Lyotard, 1999:144). Çoğulcu yaşam ötekine saygıya dayanır. Diyalogun gerek şartı farklılıktır, bilgi, düşünce, ahlak, görüş eylem vb. görecelidir ve mutlaklardan söz edilemez. Çoğunluk kararı hakikate işaret etmez; aksine çaresizliği ifade eder;

gerçekliğin kanıtı değildir. Çoğunluk kararı geçici bir çözümdür, bir son değildir ve açık uçludur.

Demokrasinin kurulmasını sağlayan, yani kurallarına uymayı kabul ettiğimiz oyunun kurucu kuralı (pactum societatis'i) "halk sürekli olarak haklıdır" önermesidir (Sartori 1996:292). Büyük sayının herkesi temsil etmesi, bu kuralın bir diğer sonucudur. Demokrasinin yaygın bir şekilde kabul edilen bir diğer yönü çoğunluğun yönetimidir (Schmitter ve Karl, 1995:70). Başarılı demokrasiler, azınlık haklarını korumak için çoğunluk yönetimi temel prensibini sınırlama eğilimindedir. Çoğunluğun iradesini, egemen ve siyasal alanda neyin doğru olduğuna karar veren yüce yargıç, olarak gören Jaksoncu ve kitlelerin istediği her şeyi, siyaset ve ahlak alanında doğru olanın kusursuz ölçütü, olarak savunan Brayn (Bruns, 1984:4) demokratik popülizm akımına dahil edilebilir. Madisoncu görüş ise, Cumhuriyetçi sınırlı hükümet fikrini ileri sürmektedir. Tocqueville'de (1994), Antik Yunanda sıkça dile getirilen, kitlelerin zorbalığını hatırlatır. Popülist ve cumhuriyetçi görüşler arasında gerilim, hem teorik hem de pratikte temel bir fay hattını oluşturmaktadır.

Çoğunlukçu yoruma göre demokrasinin en yalın tanımı halkın çoğunluk tarafından yönetilmesidir. Ancak bu görüşe "oydaşmacı demokrasi modeli"ni savunanlar itiraz ederler. Bir karardan etkilenenlerin, o kararın oluşmasına doğrudan doğruya ya da seçilmiş temsilcileri aracılığıyla katkıda bulunması demokrasinin birincil manasıdır, ancak kaybeden grubu karar verme sürecinin dışında tutmak açıkça demokrasinin temel anlamının ihlali olarak görülür (Lijphardt, 1986:25).

Habermas (1995:57-58); çoğunluk kuralının meşrulaştırıcı gücünü koruması isteniyorsa, belirli asgari ön koşulların gerekliliğine dikkatleri çeker. Bu nedenle, örneğin parçalanmış kültürel gelenekler ve kimliklerden kaynaklanan, doğuştan azınlıklar olmamalıdır. Aynı zamanda çoğunluk geri dönüşü olmayan kararlar verememelidir. Çoğunluk kuralı yalnızca belirli bağlamlarda inandırıcı biçimde işler. Değeri, kıt zaman ve sınırlı bilgi koşullarında ortaya koyduğu kararların, diskursif olarak elde edilmiş anlaşmaların ya da muhtemelen adil uzlaşmaların ideal sonuçlarından ne ölçüde uzaklaştığı düşüncesiyle ölçülecektir.

“Kişisel seçmelerden toplumsal seçmelere geçmekte kullanılan kişi tercihlerinin aritmetik toplamına dayanan bu sürecin mükemmel olmadığı açıktır. Nitelikli çoğunluk yöntemleri de kullanılsa oy mekanizmasının mantığı çoğunluğun azınlık üstünde hakimiyetini öngörmektedir” (Tekeli, 1999:183). Demokrasi yurttaşları için mümkün olduğunca fazla hürriyet ve eşitliği birleştiren bir devlet yönetimi şeklidir (Lipson, 1999:18). Bracher (1999:121-125), etkili devlet peşinde koşan geleneğin, mükemmelliyetçi ve totaliter bir görüşün hakimiyetinde olduğunu ifade etmektedir. Bu görüşün, empirik ve çoğulcu devlet ve toplum teorisinin oluşması önünde sürekli engel teşkil ettiğini ve bu çabaları kötülediğini belirtir. Buna karşın özgürlükçü görüşün, temsili ve plebisitçi unsurları birleştirmenin yollarını aramakta olduğu, düşüncesindedir.

Locke’da (2004), doğal yasa, sınırlı iktidar, kuvvetler ayrımı (yasama, yürütme ve federatif erkler arası), başkaldırı hakkı, meşruiyet kavramları ile iktidarı sınırlamaya yönelmiştir. Montesquie’da (2004) kuvvetler ayrılığı (yasama, yürütme, yargı erkleri arasında) ve toplumsal güçler dengesi önerisiyle bu sınırlama düşüncesine katkıda bulunmuştur. Tocqueville (1994:51), yerel yönetimlerin bağımsızlığını halkın egemenliği kuramının doğal bir sonucu olarak görür, iktidarın sınırlanması, demokrasi ve özgürlük açısından önemini vurgular. J. S. Mill, (1985:150) insanların özgürlüğü ve ilerlemesi önünde en büyük tehdidin gücün merkezileşmesi olduğu kabulünden hareketle gücün nasıl sınırlandırılacağı konusunda yoğunlaşmıştır. Önerilen çözüm yolu ise; verimliliğin bozulmaması koşulu ile gücün mümkün olduğu kadar dağıtılması olmuştur. Özgür bir ulusun siyasi eğitiminin edimsel kısmı olarak görmekte, bencil çıkarlardan uzaklaşarak ortak çıkarlar anlayışına yönlendirmek ve ortak işlerin yönetimine alıştırmak, insani amaç güden gönüllü ortaklıklar ve dernekler vs. önem kazanmaktadır. Mill, bu alışkanlıklar ve güçler olmadıkça özgür bir anayasanın ne yapılabileceği ne de korunabileceği inancındadır. Yerel özgürlüklerden oluşan yeterli bir temele dayanmayan ülkelerde siyasal özgürlüğün pek çok kez geçici oluşunu buna örnek gösterir.

Tocqueville (1994), demokrasi tartışmalarında, özgürlük ve eşitlik arasında gerilime dikkatleri çeker. “Eğer problemin verileri son derece basitleştirilmek istenirse, denilebilir ki, liberal demokrasilerin başlıca kaygısı özgürlük, halk demokrasilerinininki ise sosyal adalet ve eşitliktir. Adaletsiz özgürlük bir hayal ve aldatmacadan öteye gidemez; sadece ekonomik bakımdan en güçlü olanlara yarar, ötekilere ise eşitsizlik ve sefalet getirir. Sınıf mücadelesi sayesinde elde edilen kazanımlara rağmen eşitsizlik sırtıtmaktadır” (Paraf, 1968:6).

Eşitlik ve özgürlük kavramları toplumsal bakımdan farklı açılardan ele alınabilir. Siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda eşitlik ve özgürlük tartışılabilir. “Demokrasilerin altında yatan temel psikolojik saik evrensel ve eşit kabul görme arzusudur” (Fukuyama, 1999:109). İnsan demokratik bir sistemde, bir insan (birey) olarak kendisini değerli görür, ya da görmek ister. Bizatihi demokrasi özünde, insana verilen değer ile ölçülebilir.

Demokrasi yurttaşları için mümkün olduğunca fazla hürriyet ve eşitliği birleştiren bir devlet yönetimi şeklidir (Lipson, 1999:18). Ancak burada, şu noktanın altı çizilmelidir; özgürlük ve eşitliğin toplumsal olan her şey gibi, kendiliğinden varlığı, söz konusu değildir, üretilmesi gerekir. Demokrasinin anlamı da, siyasal alan aracılığıyla özgürlük ve eşitlik arasındaki denklemin kurulması ve geliştirilmesidir.

Modern demokrasi, ekonomik alanın paranteze alınması temelinde yükseldiğinden özünde liberal bir demokrasi anlayışını temsil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, burjuva devletin tarafsızlığı varsayımı, siyasi hegemonyanın başka bir güçlü kaynağı olarak belirginleşmektedir (Eagleton, 1996:163). Devlet bir bakıma tarafsızlık maskesi altında taraf durumuna gelmektedir. Böylece siyasal alan, dar anlamda yönetime ilişkin bir usulle sınırlanmaktadır.

“Demokrasi ise, çıplak olarak ele alındığında, yönetim olayıyla ilgili bir tekniktir” (Yayla, 1999:60). Devleti kimin yönetmesi gerektiğine ilişkin soru, tarihsel olarak yanıtlanmış görünmektedir. Devleti yönetmesi gereken özne olarak, çeşitli gerekçelendirmelerle desteklenen, halk ortaya çıkmaktadır. Ancak işin tuhaf tarafı

ortada somut bir özne olarak halk yoktur. Bu da kamusal alan ile siyasal alanın farklılaşması anlamına gelmektedir. Sorun artık devletin halk tarafından nasıl yönetilebileceğine kaymaktadır. Bununla ilişkili olarak yönetimin nasıl olması gerektiği de önem kazanmaktadır. Ancak, “Demokrasi, siyasal seçkinlerin tekelinde olduğu zaman değil, halkın türlü yollardan en geniş biçimde siyaset sürecine katıldığı zaman gerçeklik kazanan bir yönetimdir.” (Hamamcı, 1981:49).

Demokrasinin çıktısı (halk ne kadar yararlanacaktır) için demokrasinin girdisinden (halkın sesi ne kadar hesaba katılmalıdır) uzaklaşmaktadır (Sartori 1996:463). Demokrasinin uzmanlarla uyuşmasını öğrenmesi, salık verilmektedir. Yönetilebilirlik, politikaların hızlı ve enerjik bir biçimde uygulanabilmesi için iktidarın yeteri kadar özerkleşmesini ve belli bir yerde toplanmasını zorunlu kılar. Bu ise, genellikle, yönetenlerin halka karşı sorumlu tutulabilmesi, temsil ve denetim gibi esaslarla çelişmektedir (Erdoğan 1996:186).

Demokratik yöntem, siyasal kararlara varabilmek için kurumsal bir düzenlemedir. Bu yöntemde bireyler, halkın oyu için yarışmacı bir mücadeleye girerek karar verme yetkisini kazanırlar (Sartori 1996:166). Bu da demokrasiyi, kimin yöneteceğine dair bir yarış olarak konumlamaktadır. Demokrasiyi bir yöntem olarak kavrayan Schumpeter (1981), bireylerin halkın oyu için rekabetçi bir mücadele vererek, karar verme gücünü elde etmeleri ve siyasal kararlara varmayı amaçlayan toplumsal düzenlemeler, olarak ifade etmektedir. Bu düşünce, seçkin demokrasi anlayışlarına kapı aralamaktadır. Günümüzde temsili demokrasi siyasal gücü kimin kullanacağına ilişkin araçsal bir niteliğe bürünmüştür.

Yapmak yerine izlemek durumunda olan yurttaşlar, “bekçi” rolünü oynamaktalar ve kötü bir filmi izlerken uykuya dalan seyircilerden farkları kalmamaktadır. Öyleki siyaset salt eylem alanı değil, zorunlu bir eylem alanı olarak sunulmaktadır (Barber, 1995:165). Modern (temsili) demokrasinin sorunlarını, katılımcı demokrasi yaklaşımları aracılığıyla gidermek de sınırlılıklar içermektedir. Katılımcı yaklaşım, hem modern demokrasi düşüncesinin dayandığı paradigmaya dayanması nedeniyle, hem de yeni bir takım varsayımlar içeriyor olması nedeniyle

sınırlılıklar ve sorunlar içermektedir. Toplumsal farklılıkların olumsuz etkilerini azaltarak, eğitim düzeyini artırarak, nitelikli bilgi sunarak, katılımcı demokrasi olanakları artırılarak halkın ilgi, tutum ve katılımını artırmak (Sartori 1996:114) vb. öneriler, yeni bir yurttaş tanımı ve koşullanmasını gerektirmektedir.

Katılma tanımı gereği “siyaset esnafını” (işbölümü ve uzmanlaşmayı) gerektirir. Katılma, bir bakıma otorite ile ilişkilidir (Uysal, 1981:4). Katılma, varsayımlarından soyulduğunda, iktidarın meşruiyetini pekiştirme haricinde pek az bir anlam içermektedir. Katılımcı demokrasideki yetersizlikler yeni yaklaşımları gündeme taşımaktadır. Güçlü demokrasi, oydaşmacı demokrasi (Lijphart, yty), radikal demokrasi arayışları bu cümleden sayılabilir. “Güçlü Demokrasi” örneğinde olduğu gibi pratikte kimi şeylerin içeriğini kendileri belirlerler; “kitleler gürültü yapar, yurttaşlar tartışır; kitleler hareket eder, yurttaşlar eylemde bulunur; kitleler çarpışır ve kesişir, yurttaşlar bağ kurar, paylaşır ve katkıda bulunur” (Barber, 1995:200). Ancak tüm yaklaşımların belli sınırlılıklar ve sorunlar içerdiği dikkatlerden kaçmamakta ve eleştirilere maruz kalmaktadır.

2.2.3. Yurttaşın Üretilmesi

Modern devletin oluşum sürecinde ve ulusun inşasının çekirdeğinde “yurttaşın” yaratılması ve biçimlendirilmesi özel bir konuma sahip olmuştur. Demokrasilerin en ayırt edici unsuru yurttaşlardır (Schmitter ve Karl, 1995:69)

İnsanın doğasına ilişkin kabuller (Ayhan, 2004), demokrasiye ilişkin kurgularına temelinde önemli bir yer işgal etmektedir. Demokratik düşünce, insanın “akıllı” bir varlık olduğu ve kendisi için iyi olanla kötü olanı ayırt edebileceği kabulü üzerinde yükselir. Aydınlanmanın iki bakımdan insana güveni içerdiği söylenebilir, bunlar; insanın aklına olan güven ve insanların kendi kendilerini yönetebileceklerine olan güvendir (Tekeli, 2001:209). Aydınlanma temelde insana ve insan aklına olan güven ile karakterize edilebilir. Bu bir inanç özelliği taşımakla birlikte bir çağrı özelliğini de barındırmaktadır. İnsan akıllı; gerçek (bilim), hakikat (metafizik), doğru

(felsefi), haklı (adalet), iyi (etik), güzel (estetik) vb. evrensel birtakım değerleri keşfedebilir (Lakoff, 1999:199) bulunmuştur.

“Atina”da yurttaşlık, “polis”in meselelerine adanmış bir hayat (Arendt, 1994:25) biçiminde tasvir edilebilir. Yurttaşlık Atina’da özgürlükler alanına denk düşerken bir dizi erdemle pekiştirilen bir yaşam tarzı olarak biçimlenmekteydi. Aydınlanma da Atina’ya özgü yurttaş tanımlanmasından esinlenerek, rasyonel-özgür-sorumlu yurttaş idealini / modelini geliştirmiştir. Ancak, ideal demokratik yurttaş varsayımı / ideali; politik teorideki yurttaş imajı ile araştırmalardan elde edilen resim tam ters yönde çıkmaktadır (Dalton, 1988:14).

Devrimci burjuvazinin evrensel değerleri –özgürlük, adalet, eşitlik ve benzerleri- ilk başta burjuvazinin amacına ulaşmasına destek olmuş, ama bir süre sonra, diğer tabi konumdaki sınıflar bu buyrukları ciddiye almaya başladığında bu kez de büyük bir sıkıntıya düşmesine vesile olmuştur (Eagleton, 1996:92). Vatandaşlık haklarının yaygınlaşması, önemli ölçüde devlet ya da işverenle mücadeleye giren işçi hareketlerinin başarısı olarak görülmektedir (Giddens, 1997:67).

“Yaşama evreninin geniş ölçüde rasyonelleştirilmesi, modernleşme süreçlerinin başlangıç koşullarından birini oluşturmaktadır” (Habermas, 1996:839). Paranın ve erkin, araçlar olarak yaşama evreninde kökleştirilebilmeleri, yani pozitif hukuk araçlarıyla kurumsallaştırılabilmesi gerekir. Bu koşul sağlandığında iktisat ve yönetim dizgeleri farklılaştırılabilir; iktisat ve yönetim dizgeleri arasında farklılaştırma yapılabildiğinde modern toplumlar ortaya çıkar. İktisat ve yönetim dizgelerinin farklılaşması ve aralarındaki mesafenin artışı, eş zamanlı olarak, kamusal alanında görece güç kaybetmesi sürecinin yaşanması anlamına gelmektedir.

Siyasal alanın, yönetim dizgesi olarak yapılanması, siyasal iktidarın da rasyonel yönetime indirgenmesi anlamını taşımaktadır. Böylelikle siyasala alan kamusal alandan da farklılaşmakta ve uzaklaşmaktadır. Siyaset artık, yönetim gücünü ele geçirmek için yapılan bir iktidar mücadelesi biçimine evrilmiştir. Temsili

demokrasi siyaset esnafı oluşumunu pekiştirirken, teknokratik model ve bürokratik uygulayış, siyasetin ve siyaset esnafının da hareket alanını giderek daraltmıştır. Siyasal iktidarın rasyonel yönetime indirgenmesi, burada, ancak demokrasi pahasına kavranabilmektedir (Habermas, 1992:80).

“İktidarın bürokratikleştirilmiş uygulayış, temaşaya ve alkışlamaya hasredilmiş bir kamusal alanda karşılığını bulmaktadır” (Habermas, 1992:90). Habermas (1997:307), kamusal muhakemede aranıp bulunan mutabakatın yerini, kamusal olmayan yoldan mücadeleyle elde edilen veya basitçe dayatılan uzlaşmaya terk ettiğini vurgular. Yönetim ile halk arasında ilişkiler giderek zayıflamaktadır. Güçlü ilişkiler genellikle karar alıcılar ile çıkar grupları arasında olmaktadır. Kararların alınma aşamasından ziyade uygulanması aşamasında uygulayıcılar ve etkilenen halk arasında ilişkiler söz konusu olmaktadır (Mulford, 1978:52).

Toplumdaki güç ilişkilerine dokunmayan siyaset kurgusunda, güçler arasında bir mücadeleyi gündeme taşımaktadır. Güçler arası mücadelede güçlülerin avantajlı neticeler elde etmesi doğal olacaktır. Kamuoyunun üretilmesi, temsilcilerin seçimi, politikaların belirlenmesi ve yaşama geçirilmesi aşamalarında güçlü kesimler daha fazla etkin olacaklardır. Guiraud (1994:29), bildiriler düzgüleştikçe, içerdikleri artık bilgi alıcının dikkat ve ilgisini gevşeteceğini vurgular. Çağdaş toplumu belirleyen niteliğin, yüksek düzeydeki ekonomik yapılaşma, olduğunu ifade eder. Toplumda düzgüleşme arttıkça, kamusal alan daralmakta ve yurttaşların özgürlükleri kısıtlanmaktadır. Yurttaşlardaki yabancılaşma ve etkisizlik duygusu, siyasal alana yönelik ilgilerin de azalmasına yol açmaktadır.

Habermas (1997:29), ekonomik açıdan bağımsız olmayan kitlelerin, iletişim ve katılım haklarını etkili bir şekilde talep etmeleri en elverişli ideal iletişim koşullarında bile kendiliğinden oluşamayabileceğine dikkatleri çeker. Kanaat ve irade oluşumuna katkı sağlamalarının, yani bir şekilde iletişim sürecine dahil olmalarını, ancak özel mülk sahiplerinin toplumsal bağımsızlığına eşdeğer bir konum edinmeleri derecesinde olanaklı görür. Yurttaş tanımını iktidarsızlık üzerine kurgulandığında yurttaştan beklentiler de sınırlanmaktadır. Yurttaşlık kavramının

kapsamı genişledikçe, yurttaş iktidarının alanı da daralmaktadır. Yurttaş yüklenen misyon arttıkça kamusal alanın işlevleri sınırlanmaktadır. Yurttaşlar siyasi seçkinleri onaylama, alınan kararları ve uygulamaları alkışlama ve protesto etme seçenekleriyle aslında özgürlüklerinden olmakta, sunulan tercihlere mahkum bırakılmaktadır.

Toplumsal sistem içinde hakimiyet ilişkileri sadece maddi kaynakların dağıtımının denetlenmesi yoluyla kurulmamakta aynı zamanda da bu ilişkileri haklı ya da gerekli gösterecek anlam sistemlerinin üretilmesini gerektirmektedir. Ulus devlet kaçınılmaz olarak, bireyi bir yandan kendi tercihlerini en yükseğe çıkarma, öte yandan yurttaş olarak ortak iyiden kaynaklanan görevlerini yerine getirme ikilemi içine sokmaktadır (Tekeli, 1999).

Foucault (2001:29), “iktidar asal olarak bastırandır”, tanımlamasını verdikten sonra; doğayı, içgüdüleri, bir sınıfı, bireyleri vb. baskı altına aldığına işaret eder. Bu baskı altına alma, baskı ve ikna süreçlerinin karşılıklı ve karmaşık ilişkileriyle gerçekleşir. Foucault (1987:23), “uyruklaştırılan bilmeler” kavramına dikkatleri çeker. İktidar giderek damıtılmış teknikler aracılığıyla, insanların bedenlerini ve zihinlerini disiplin altına alır. Ancak baskının olduğu her yerde direnişin de var olduğu unutulmamalıdır. Derrida (1994:49), her metin’in (texte) çift elle yazıldığını ve bu zincirlenişin, sistemin diğer öğelerinin izlerini taşıdığı ve böylece yapılaştığını vurgular. Foucault’ya (1987:23) göre toplumda iktidar zorla kurulmamakta toplumsal yaşamın içindeki her ilişkide yeniden üretilmektedir. Bunu söylem sağlamaktadır; söylem iktidarı oluşturmakta, iktidar da iktidarını pekiştirecek bir söylem arayışı içinde bulunmaktadır.

“Daha eski mitik, dini ve metafiziksel dünya görüşleri etkileşim bağlamlarına itaat eder. Bu dünya görüşleri insanın kolektif varlığının bireysel hayat tarihinin merkezi sorularını cevaplandırmaktaydı” (Habermas, 1992:116). Modernleşme sürecinde, dünyevileşme ve rasyonelleşme kavramları, insanların belli bir düşünce ve yaşam biçimine yöneltilmesi olarak belirginleşmektedir. Artık kutsal gerekçelendirmeler değerini yitirmektedir. İnsanların dünyaya, doğaya, topluma,

hayata, (özellikle siyasal) otoriteye, hukuka, ekonomiye, aileye, ahlaka vb. konulara bakışında referans alacağı dayanak noktaları, anlam kaybına uğramaktadır.

Modernizm, genel olarak, insanların dünya görüşlerine referans olarak, “Akıl” ileri sürmüş ve savunmuştur. Tek, mutlak, değişmez, nesnel, genel-geçer evrensel normlardan oluşan doğrular bütünü olarak “Akıl” savunusunun temelinde bir çarpıklık yatmakta olduğu ifade edilebilir. İnsanların farklı ve çoğul “akıl”ları vardı ve insanlar bu “akıl”lara göre hareket etmeyi tercih ediyorlardı. İnsanların kendi “doğru”larının aksi yönünde hareket etmelerini beklemek hatalı olacaktır. Nietzsche (1992:23), “Bir canlıya, iç güdülerini yitirmişlerse, kendisine zararlı olanı seçmeyi yeğliyorlarsa, yozlaşmış derim”, derken bu gerçeğe işaret etmekteydi. Modernizm, insanları yozlaşmaya iten, zorlayan bir yapıya sahip görünmektedir.

İnsanların kendi çıkarlarının aksine davranmalarını olanaklı kılmak için, inandırılmaları ya da zorlanmaları gerekecektir. Modern öncesi dönemde, “rahip günahı icad ederek egemen olur”ken (Nietzsche, 1992:88), modern dönemde seküler günahların oluşturulması gündeme gelmiştir. Dünyevileştirilmiş suç ve ahlak kavramı, böylesi bir “ahlaki dünya düzeni” oluşturmaya hizmet etmektedir. Nietzsche (1992:77), yaşamın ağırlık noktası, yaşamın içine değil, “öte”ye -hiçliğe- yerleştirildiğinde, yaşamın ağırlık noktasının da toptan kaldırılmış olacağını belirtir. Modern “mit”, bir üst anlatı olarak “modernizm” olarak belirginleşmektedir. İnsanın düşünme ve anlam kalıplarını disipline eden bir yapıya sahiptir. Bu süreçte insanların talep ve beklentilerini de biçimlendirici bir rol oynamaktadır. Bu ise ideolojik bir işlevin üstlenildiğine işaret etmektedir.

Habermas (1996), ideolojilerin geçerliliğinde, istenç oluşturucu iletişimin sistemli bir sınırlandırılışıyla güvencelendiğini belirtir. Sistemli olarak iletişim koşullarının bozulması ideolojiyi belirginleştirmektedir. Guiraud (1994:126) bugün “kamuoyu”nun, siyasal, ekinel, ekonomik propaganda olduğunu ifade eder. Bu propagandanın en etkin silahının ve en kurnaz hokkabazlığını, göstergelerin, doğrudan doğruya nesnelerin kendisi olduğuna inandırmak olduğunu vurgular. İktidarlar ve / veya iktidarı hedefleyenler de, iletişim koşullarına sistemli olarak

müdahale etmeyi ve bu yolla anlam ve düşünme kalıpları oluşturmaya çabalarlar. İdeoloji, genel olarak, gerçekliği ikame eden, katı ve tutarlı söylem biçimleridir. İdeoloji, basitleştirilerek söylenmek istenirse, bir “maske”dir. Ancak, söylemler egemenlik kurmazlar. Söylemler yönetsel iktidarı ikame etmeyen sadece, onu etkileyen iletişimsel bir iktidar üretirler (Habermas, 1997:50).

Toplumsal normlar sistemi, toplumsal ilişkinin biçimi olarak belirginlik kazanır. Kurumlar sistemi, grupların ve bireylerin etkileşimini düzenler (Habermas, 1996:507). Genel olarak kültür, bireysel düşünüş ve davranışları homojenleştiren ortak kodlara işaret eder. Kültürel yeniden üretim, toplumsallaşma sürecine ve toplumsal süreciyle kazanılan özelliklerin toplumsal bütünleşmeye katkılarıyla belirginlik kazanır.

Sennett (1996:53), ideolojinin, onu savunan kişinin davranışına bilinçli olarak katıldığı noktada inanca dönüştüğünü vurgular. Bu durum “maskenin yüz haline gelmesi” olarak tasvir edilebilir. Paranın gücünün ve mantığının sınır tanımaz ve sorgulanamaz egemenliği işi, kapitalizmin ideolojik ağırlıklarından kurtulması noktasına vardırılmaktadır. Artık daha rahat bir biçimde, maskesiz olarak, kendi yüzünü gösterebilmektedir. Tuhaf olan, bu durumun kitlelerde ve entelektüellerde beklenen tepkiyi yaratmamasıdır. Bu durum bir bakıma, paranın gücünün ve mantığının daha fazla oranda içselleştirildiği anlamına gelmektedir.

“Özne (subject) sözcüğü harfi harfine, nihai temel anlamında “altta yatan” demektir... Birey özne, ancak modern dönemde bu anlamda bir temel olmuştur. “özne haline getirilme” (subjectified) “itaat altına alınma” (subjected) demektir: tam da kendimizi itaatkar bir şekilde özne ya da Yasa’ya teslim ederek, “özgür”, “özerk” insani özneler olabiliriz. Bir kez bu Yasa’yı “içselleştirdikten”, onu tamamen sahiplendikten sonra, edimlerimizde kendiliğinden ve sorgulayıcı denetime gereksinim duymaksızın çalışırız; yanlışlıkla “özgürlüğümüz” dediğimiz şey, işte bu ağlanacak durumdur” (Eagleton, 1996:206 vd.).

Kalkınma anlayışının yerini ekonomik gelişme ve büyümeye bıraktığı, paradan para yaratmaya / kazanmaya konsantre olmuş “yeni kapitalizm”, toplumsal sorumlulukların minimize edilmesi esasına dayanmaktadır. Siyasete biçilen misyon ise sermayenin önündeki engelleri kaldırmayla tanımlanır olmuştur (Palast, 2003).

Ekonomik alanın özerkliğinin güvencesi olan (ulus) devlet giderek işlevsiz kalmaktadır. Paranın gücü artık herhangi bir maskeye (ideoloji) ihtiyaç duymaksızın kendi mantığını dikte eder konuma yükselmiştir. Bilim ve teknoloji kullanımı ekonomik alanın güç kazanmasında önemli bir işlev yüklenmektedir. Devlet, hukuk, aile, okul, medya, din, kültür, dil vb. kurumların toplumsal normların üretilmesinde üstlendikleri roller yeniden tanımlanmaktadır.

2.3. Varsayımların Geçersizleşmesi ve Meşruiyet Sorunu / Arayışları

Baskı olmadan nasıl yönetebiliriz? Sorusu batı uygarlığının başlangıcından beri sorulmuş ve buna yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Demokrasi, bu sorunun şu anki yanıtlanma biçimidir (Sartori 1996:287).

Ancak modern (temsili) demokrasinin dayandığı, (ulus) devlet, ulus (toplum), (rasyonel-özgür-sorumlu) yurttaş, egemenlik, eşitlik ve özgürlük, temsil, çoğunluk vb. kavramlar, kurumlar ve idealler hızla aşınmaktadır. Modern (temsili) demokrasi kuramının anlamlandırılmasına hizmet eden modernizm düşüncesi ve toplumsal normlar ciddi eleştirilere hedef olmakta ve değer yitirmektedir. İnsanlar üyesi bulundukları toplumlarda, yine insanlar tarafından üretilmiş kavram ve kurumların boyunduruğuna girmiş ve özgürlüklerini feda etmişlerdir. İnsanların kendi ürettiklerine yabancılaşması ve şeyleşmesi, genel anlamda modernizmin, özelde kapitalizmin hakimiyeti ile ilişkilendirilebilir.

Fromm (yty:238), sosyal kişiliğin, insan yapısının toplum yapısına dinamik uyumundan ortaya çıktığını, düşünür. Sosyal koşulların değişmesi, sosyal kişiliğin değişmesine neden olur ve yeni gereksinim ve kaygılar yaratır. Erikson da (yty), kişinin çevresiyle etkileşimine dikkatleri çekerek, kişi ile çevresi arasındaki sürekli

ve durmaksızın yinelenen bir süreci vurgular. Kimliği, insanın olmak istediği şey ile çevrenin olmasına izin verdiği şeyin buluşma noktası, olarak tanımlar. Horney (1999:146-147), bireyin kural olarak onu bekleyen düşmanlıklara ve mücadelelere hazırlıklı olmadığını vurgular. Bireye, insanların ona karşı iyiniyetli olduğu, başkalarına güvenmenin bir erdem olduğu ve uyanık olmanın neredeyse ahlaki bir kusur olarak öğretildiğini, belirtir.

Kışkırtılmış bir (yurttaş olarak devlet tarafından, tüketici olarak ekonomi tarafından, hak sahibi olarak hukuk tarafından, birey olarak ailesi tarafından vb.) benliğin, kendinde vehmettiği büyüklük ve buna paralel olarak artan talep ve beklenti düzeyi yine (devlet, ekonomi, hukuk, aile, din, ahlak vb.) koşullar ve koşullarımlarca baskılanır. Baskılanmış benliğin enerjisi, kendine (ruhuna ve bedenine), diğer kişilere, topluma, nesnelere vb. yönlenebilir. Adler (1998:9), insan olmayı, kendini yetersiz hissetmek ve üstün bir pozisyonu ele geçirmek üzere çaba sarfetmek, olarak tanımlarken, batı kültüründe bir gerilime de dikkatleri çekmektedir.

“Narsizm, psişenin beklentiye sokulan asli parçasına bağımlıdır... şu halde, narsizmi körükleyen bir kültürün, insanları istediklerini elde etmekten vazgeçirmesi gerekir; kendi özçıkırlarını kavramaktan insanları uzaklaştırması, yeni bir deneyimi yargılama yeteneğini köreltmesi...” (Sennett, 1996:277) olarak okunabilir. Sennett (1996:417), bir toplumda narsizm seferber edildiği ölçüde, oyunun ifade ilkesine tamamen zıt bir ifade ilkesinin güçlendirileceğini, böyle bir toplumda meziyetin ve göreneklerin kuşkulu görünmesinin doğallaşacağını ve toplumun kültür araçlarının yıkımını getireceğini, ifade eder.

Aydınlanma felsefesi; bilim, ahlak ve estetik alanlarını birbirinden yalıtılmış, ayrı ayrı alanlar olarak ele almıştır. “Aydınlanma projesi, temelde, ister doğa bilimi olsun, ister toplumbilimler olsun, her ikisinin de nesnel olarak kurulabileceğini kabul etmektedir. Bu kabul dış gerçekliğin tek bir doğru temsil biçimi olacağı inancına dayanmaktadır” (Tekeli, 1999:25).

Nietzsche'nin (1992:19), "Mutluluğu keşfettik biz, yolu biliyoruz artık, binlerce yılın labirentinden çıkışı bulduk..." tanımlamasıyla, modern insanın yanılgısına işaret eder. Post modern eleştiri, en ılımlı nitelemeyle modernizmin büyüsunü yitirmesine neden olmuştur. Araçsallaştırılmış, modern (temsili) demokrasi söylemi; insanlığın "kirke"sidir; Odysseus'un yoldaşlarını domuz yapan büyücü kadın misali; halkı "koyunlaştırmaktadır". Habermas'ın (1996:794) da vurguladığı gibi, söyleşme etkileri, kamusal ve özel yaşam alanlarının hem bürokratikleştirilmesi hem de parasallaştırılmasının sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir.

"Batılı toplumlar, 60'lı yılların sonlarından beri, batılı rasyonalizmin mirasının artık tartışmasız bir biçimde geçerli olmadığı bir duruma yaklaşmaktadır" (Habermas, 1996:20). Sermaye mantığı, bürokratik kuşatılma, bilimsel ve teknik aklın uzmanlaşmış bir kadro (teknokrasi) etrafında dayatmaları giderek elitist yönü perçinlemektedir. Seçim işlemi etrafında bir çözümleme yapıldığında; seçim amacıyla geçici olarak oluşturulan, sadece geçici olarak seferber edilen kamu, public relations'a (halkla ilişkilere) dayalı aleniyeti hakim kılar (Habermas, 1997:349). Burada oluşturulan bir kamusalılıktan ve kamusal olmayan kanaatlerden bahsedilebilir. Kitle iletişim araçları, reklam, imaj yaratma, strateji vb. tekniklerle, seçmen üretilmektedir. Günümüzde kamusal yaşam resmi bir yükümlülüğe dönüşmüştür. Çoğu yurttaş devletle ilişkilerine teslimiyetçi ve kanıksayıcı bir ruh haliyle bakmaktadır (Sennett, 1996:16). "Siyasal alandaki uzlaşmaların kotarılması artık parlamento dışına, siyasal alan dışına taşmıştır. Siyasal alan siyaset dışı aktörler ve müdahalelerine sahne olmaktadır. Genişleyen kamusalılık önünde müzakereler şov tarzına bürünüyor. Aleniyet, eleştirel işlevini gösteri işlevi aleyhine kaybediyor" (Habermas, 1997:344).

"Bir ideoloji rolü de üstlenen bilim ve teknolojiye sahip olmak suretiyle kitlelerin depolitize edilmesi, kendilerine inanılır kılınmaktadır" (Habermas, 1992:124). Belli bir (ekonomik, bilimsel, teknik, bürokratik vb.) "rasyonalite" dayatması üzerinden artık siyasal sorunlar da paranteze alınmaktadır. İşbölümü ve uzmanlaşma düzeyi arttıkça, genel olarak (modern-kapitalist) sisteme göre uyarlanmış, rasyonellik savunuları siyasal alanın hareket alanını ve iktidar

olanaklarını da kısıtlamaktadır. Sistemin bir parçası olan siyasal alanın da (modern-kapitalist) sisteme göre uyarlanmış olduğu hatırlanırsa, siyasal alandan beklentilerin düzeyi anlam ve önem açısından bir dağılmaya uğrayacaktır.

Habermas (1996:840), İktisat dizgesinin, kendine özgü bir büyüme dinamiği geliştirdiği ve kendi içinde üretilen problemlerle önderliği ele aldığı, yani toplumun tümü için evrimsel önceliği üstlendiği anda, kapitalist bir modernleşme yolu açılacağını, ifade eder. “Pazar rasyonalitesi ve mücadele toplumunun ideolojisiyle meşrulaştırım / artık siyasi sistem meşru üretim ilişkileri çerçevesinde haklılaştırılmaktadır” (Habermas, 1992:117). Sennett’in (1996:347) de ifade ettiği gibi, gelişmiş kapitalizmde güç görünmez olmaktadır. Paranın gücü ve rasyonalitesi tartışılmaz hale gelmektedir. Artık paranın rasyonalitesi, toplumun her alanına, kılcal damarlarına nüfuz edinceye dek kendini yaymakta ve yoğunlaşmaktadır. Para o denli güç kazanmaktadır ki, paranın “yokluğunda” dahi toplumsal ilişkileri biçimlendirici gücü kendini hissettirmektedir.

Habermas (1996:20), 19. yüzyılın sonundan bu yana iyi nedenlerle piyasadan devlete kaydırılmış bulunan sorunların eski yerine kaydırılmasının, yani sorunların güç ve para araçları arasında ileri geri hareket ettirilmesinin, bize ne gibi bir yeni itilim vereceğini görmek zor olduğunu vurgular. Nietzsche (1992:21), insanlığın, inanıldığı gibi, daha iyiye ya da daha güçlüye ya da daha yüксеğe doğru bir gelişme göstermediğini ve “ilerleme”nin modern bir düşünce olduğunu, çok önceleri tespit etmişti. Gerçekliği gizleme için bir yanılsama yaratmaya gereksinim duyulmaktadır. İktidarın parolası; “Her şeyi olduğu gibi korumak için, her şeyi değiştirmemiz gerekiyor.” (Burke, 2000:159), olarak ifade edilebilir.

Demokrasinin tanımlayıcı elemanları zorunlu olarak soyuttur ve kurumların ve demokrasinin alt kategorilerinin hatırı sayılır çeşitliliğine kaynak teşkil edebilmektedir. Demokrasinin gelişebilmesi için, her halükarda usule ilişkin özel normlara uyulmalı ve temel haklar tanınmalıdır. Kendine bu tür sınırlamalar getirmekte, kendi usullerinde “kanun hakimiyetini” tanımakta başarısız kalan devletler demokratik sayılmaz. Bu usullerin hiçbirisi tek başına demokrasiyi

tanımlamaya yetmez, ancak demokrasinin kalıcılığı için bunların varlığı vazgeçilmezdir. Esasen, demokrasinin mevcudiyeti için bunlar gerekli şartlardır ama yeterli değildir (Schmitter ve Karl, 1995:72).

“Bugün artık ulus-devlet, içerde çokkültürlülüğün doğurduğu patlama ve dışarıda küreselleşmenin getirdiği sorunlar altında kendini adeta bir meydan okumayla karşı karşıya hissetmektedir” (Habermas, 2002:25). Modernitenin güncel krizi, farklı gruplar ve bu farklı grupların katılım sorunları etrafında anlam kazanmaktadır. Karar alma sürecini demokratik çerçeveye oturtma gayretleri gözlenmektedir (Mulford, 1978). Modern demokrasinin teorisinin gerçekliğe ilişkin temel kabulleri ve varsayımları, yani paradigmasının bir dağılma sürecinde olduğu söylenebilir. Demokrasi teorisinin bugünkü durumu, teorik fiziğin, yirminci yüzyılın başında Einstein’ın görüşlerini ortaya attığı zaman içinde bulunduğu duruma benzemektedir (Lipson, 1999:17).

Burns (1984:34), demokrasinin gerilemesinin sorumluluğunun bir bölümü, demokrasinin büyük peygamberlerinde / havarilerinde aranmalı, derken, bunların birçoğunun demokrasiden başarabileceğinin çok ötesinde işler beklediklerini, ifae etmektedir. Demokrasinin içine girdiği krizin temel nedeni; geniş halk kitlelerine en fazla etkiye bulunmuş (mal olmuş) olan “eşitlik, özgürlük, kardeşlik / dayanışma” ilkeleri etrafında anlamlandırılabilir. Demokrasi mottosu neredeyse tüm demokratik toplumlarda özelde kapitalizmden kanaklanan genelde toplumun tüm damarlarına işlemiş, tarihsel birikimler ve yeni oluşumlarla birlikte ekonomi, siyaset, yönetim, bilim vb. alanlarda, özel, kamusal, ekonomi ve sosyal alanlarda hiyerarşi, eşitsizlik, bağımlılık, çatışma ve bunlara bağlı olarak, sömürü, baskı, ezme, dışlama, küçültme, önemsizleştirme, yok sayma vb. olumsuzluklardır.

Batı ülkelerinde de siyasal kurumlara ve siyasal elitlere olan güven sürekli bir düşme eğilimi sergilemektedir. Politik güvensizlik, protesto ve sosyal hareketler geleneksel siyasal düzeni çatırdatmaktadır. Demokrasi krizine ilişkin sinyaller büyümekte ve çoğalmaktadır. Savaş sonrası dönemde Batılı Demokrasilerin büyük bir dönüşüm geçirdiği belirtilmektedir (Dalton, 1988). “Kapitalizm ile demokrasi

arasında ortadan kaldırılamaz bir gerilim ilişkisi vardır; çünkü ikisinde de, toplumsal bütünleştirmenin birbirine karşıt iki ilkesi üstünlük için yarışmaktadır. Bu paradoks, partilerin, yönetim erkini ele geçirdiklerinde ya da geçirmek istediklerinde, eşzamanlı olarak hem özel yatırımcıların hem de kitlelerin güvenini güvencelemek zorunda olmaları durumunda da dile gelir” (Habermas, 1996).

Sennett (1996:246), kimliğin kamusal alana girmesiyle, kamusal insanın kimliğinin ikiye bölündüğünü belirtir. Artık yurttaşlar aktör ve izleyici olarak farklılaşmaktadır. Walter Benjamin’in (1990:18) ifadeleriyle; “İnsanların üstüne tekniğin böylesine korkunç biçimde üşüşmesi yepyeni bir yoksulluk getirdi... Bizim deneyimlerimizdeki yoksulluk da aslında yeni bir çehreye bürünmüş olan büyük yoksulluğun bir parçası... Deneyim yoksulluğu yalnızca bazı kişilerin değil, aslında insanlığın deneyimlerindeki yoksulluktur ve bu da yeni bir çeşit barbarlıktır.”. Yine Benjamin, insanların yeni bir deneyimin özlemini duydukları biçiminde anlaşılması gerektiğini, bizzatı insanların özlediklerinin deneyimlerden kurtulmak olduğunu belirtir (1990:21). Dünya aldatılmak ister (mundus vult decipi) ifadesini halk aldatılmak ister (populi vult decipi) şeklinde yeniden formüle etmek hatalı olmayacaktır. “Kendini yönetmekten tümüyle vazgeçmiş insanların, onları yönetecek kişileri seçmekte başarılı bir seçim yapabileceklerini kabul etmek imkansızdır ve köleşmiş bir toplumun seçiminden liberal, akılcı ve enerjik bir hükümetin ortaya çıkacağı hiç de inandırıcı değildir.” (Tocqueville, 1994:268).

“Kültürel akıl üreten kamusal topluluktan kültür tüketicilerine” (Habermas, 1997:280) dönüşüm, biçimsel ve içerik olarak kültürün metalaşması süreci, kitle kültürü sorununu gündeme taşımaktadır. Modern kültür, ekonomik (burjuva kültür değerleri) ve yönetsel (otoriter devlet bürokrasisinin) dizgelerin dışlılarına eklenmektedir. Kültürün özerkliğinden bahsetmek giderek güçleşmektedir.

“Tüm meselelerde bir tek ortak egemen ilkeye ya da kişiye gönderme yapılıyorsa, toplum yaşamında o ilke ya da kişinin despotluğu söz konusudur” (Sennett, 1996:419). Artık demokrasi kavramı da bu anlamda bir despotluğa ve iktidar amaçlarıyla araçsallaştırılmasına işaret etmektedir.

“Demokrasiyi var olan rejimlerin en iyisi diye savunmak insanın akılcılığına yaraşmayan bir savunma biçimidir. 19. yüzyılın ulus-devletle birlikte kurumsallaştırdığı, parti örgütlenmeleri aracılığıyla yürütülen temsili demokrasi günümüzde önemli eleştirilerle karşılaşüyor” (Tekeli, 2001:126). Sisteme yönelik genel rahatsızlıklar, sisteme olan inancın / güvenin sarsılmasına ve sistemi kullanmadan sistemi değiştirmeye yönelik eğilimlere yol açmıştır. Sisteme yönelik inancın azalmasında, “market büyüğü”nün yıkılması önemli bir rol oynamıştır (Liebman, 1976).

Batılı demokrasilerde parlamenter sistem, halkta kendi kendini yönettiği yanılsamasına yol açtığından, siyasi bir hegemonya aracı olarak görülebilir (Eagleton, 1996:163). Demokrasi ilke ve değerlerinden soyutlandığında, Gramsci’nin, “bir yönetici gücün (egemen sınıf ya da grubun) kendi hakimiyeti (iktidarı) için hükmettiği insanların rızasını alma biçimi olarak tanımladığı, hegemonya aracına dönüşmektedir. Bernard Shaw’ın, “Demokrasi, gazla ya da sıcak havayla doldurulmuş olan ve sen onu göklerde izlerken öteki insanların senin cebini boşaltmaları amacıyla salıverilmiş bir balon’dur”. (Burns, 1984:172) tanımlaması, bu araçsallaştırmayı çok güzel örneklemektedir.

Foucault (2001:271), boyun eğdirme ilişkilerinin özneliği nasıl üretebildiğinin sorgulanması gerekliliğine işaret eder. Aynı biçimde, bütün iktidar biçimlerinin sonuçlanma ya da gelişim yoluyla türediği yegane formu ya da merkezi araştırmak yerine, bu biçimleri önce çoğullukları, farklılıkları, özgüllükleri, geri döndürülebilirlikleri içinde değerlendirmek: dolayısıyla bunları kesişen, birbirine gönderen, yaklaşan ya da tersine çatışan ve birbirini ortadan kaldırmaya yönelik güç ilişkileri olarak incelemek, gerektiğinin altını çizer. “Karşılıklılık ilkesi, şimdi üretim ve yeniden üretim alanının kendisini örgütleyici ilkesidir. Böylece bir Pazar ekonomisi temelinde, siyasi tahakküm bundan sonra kültürel geleneğin işe koyulması aracılığıyla “yukarıdan” çok “aşağıdan” meşrulaştırılabilecektir” (Habermas, 1992:116)

Modern demokrasiyi dayandığı temel kabulleri (geniş anlamda paradigması) etrafında ele almak ve eleştiriye tutmak, büyük oranda modern demokrasiyi “eksikli” kılmakla sonuçlanır ve olası seçenekler modern demokrasiyi geliştirme hedefiyle sınırlanır. Ancak genelde modernizme ve özelde modern demokrasinin temel ilkelerine yönelen “köklü” eleştiriler, modern demokrasinin dağılmasına, hatta çökmesine yol açabilecek nitelik kazanabilir. Bu çerçevede demokrasinin sonu da tartışılmaktadır (Guéhenno, 1998). Modern demokrasi varlığını / meşruiyetini giderek, “daha iyisi bulunmadığından” (faute de mieux) gerekçesiyle haklılaştırmaktadır. Bu da “olan” ve durumdan fayda elde edenler lehine, “olması gereken” ve durumdan zararlı çıkanların aleyhine bir sonuç ortaya çıkması anlamını taşımaktadır.

Sorun çözücü olarak demokrasinin en önemli argümanlara genel olarak bakarsak (Schmidt, 2001:326 vd);

- 1) meşru bir egemenlik şekli
- 2) tiranlık sakınma ve “zayıf Leviathan”ın garanti edilmesi
- 3) istikrarlı meşruiyet
- 4) özgürlüğün güvencesi
- 5) eşitlik
- 6) iktidarın değişme imkanı ile zamana bağlı egemenlik
- 7) kurumların, süreçlerin ve sonuçların hesap edilebilirliği
- 8) çatışmanın bir sonuca bağlanması ve çözümü için daha geniş bir zaman ufku
- 9) düzenlenmiş, kontrol edilebilir ve ilke olarak kaldırılabilir çatışma kuralı
- 10) (yetişkin) nüfusun büyük çoğunluğunun yasal olarak düzenlenmiş veya düzenlenmemiş katılımı
- 11) vatandaşların ve kurumların önceliklerinin devşirilmesi ve birleştirilmesi ilgili ve görece etkili yöntemler
- 12) siyaset yapanlara karşı siyasetle ilgili olanların yaptırım imkanları; siyaset sistemi değiştirmeden değiştirilebilir
- 13) vatandaşın devletin yurttaşı olarak eğitilmesi, centilmence ve etkili katılımın garanti edilmesi
- 14) muhalefet, bir sonraki seçimde seçim başarısı (veya iktidara katılma) imkanına sahiptir
- 15) açık ve öğretici sistem: açıklık iktidarın kötüye kullanılmasını engeller
- 16) ayın şeklindeki seçim sayesinde bütünleşme ve böylece önder kişilerin ayıklanması
- 17) yararlı rekabet baskısı –egemenlerin oylama ile görevden alınarak cezalandırılması–
- 18) yetenekli önderin ayıklanmasında iyi yöntemler
- 19) egemenlerin etkin ve etkili olarak oylama ile görevden alınması (kan akıtmadan, güç kullanmadan, önderleri kurban etmeden)
- 20) çoğunluk ilkesi sayesinde etkin ve etkili karar alınması
- 21) çıkarların göz önünde bulundurulması potansiyelinin yüksekliği
- 22) kitlelerin düzenli yönetilmesi ve de kurlsız sokak egemenliğinden ve “rastlantısal demagoglar” vasıtasıyla yönetilmekten kurtulma
- 23) insanların haklarının korumaya en uygun devlet şekli
- 24) ehveni şer olarak demokrasi / mükemmel olmayan bir demokrasi, hiç demokrasi olmamasından daha iyidir (zaman zaman denenmiş tüm diğer yönetim biçimleri dışında demokrasi en kötü yönetim biçimidir.)

- 25) ortak bağlayıcı kararları vatandaşın ampirik iradesiyle temellendirilmesi ve savunulması konusunda daha saygı değer bir alternatif yoktur
- 26) demokraside devlet faaliyetleri daha iyi hesaplanır
- 27) demokraside egemenlik düzeninin istikrarı siyasetin güdümlü başarısıyla kuvvetlenir
- 28) demokrasi, birbirini öldürmeden çatışmaları çözme sistemidir
- 29) görece iyi gelişmiş bir istikrar, uyum ve yenilenme yeteneği
- 30) daha saygı değer bir egemenlik sistemi
- 31) özellikle devlet ile vatandaş arasında asimetrik bilgi eksikliğinin giderilmesi temelinde etkinliğin artırılması
- 32) karşıt kuvvetleri yararlı enerjiye dönüştürmede benzersiz yetenek (örneğin sosyalizmi sosyal devlete, ekoloji hareketini çevreyi korumaya dönüştürme gibi)
- 33) siyaset ve toplum arasında erken uyarı sistemleri ve “tampon bölgeler” de içerecek şekilde toplum ve siyaset arasında devamlı, güvenilir aracılık
- 34) topluma karşı siyasetin serbest hareket etmesini engeller
- 35) toplum ve ekonomiye aşırı devlet müdahalesini zorlaştırır veya imkansızlaştırır
- 36) ekonomik özgürlük haklarını sağlamlaştırır ve bu bakımdan ekonominin büyüme potansiyelini kuvvetlendirir
- 37) daha kuvvetli refah devleti için daha yüksek düzeyde sosyal ve ekonomik istikrarlılık
- 38) etkinliği artırıcı sosyo-kültürel istikrar: demokratik dönemlerde insanlar “sanayici ve ticaret yapan sınıfların manevi alışkanlıklarını..benimserler; onların maneviyatı ağır başlı, menfaatperest ve soğukkanlı olur
- 39) Barışçı dış politika ve savunma yeteneği: demokrasiler “güçlü pasifistlerdir”
- 40) Demokrasiler iç siyasal devlet faaliyetlerinde de demokratik olmayan sistemlere göre daha başarılıdır, özellikle insan hakları sorunlarında, katılım sorunlarında ve refah sorunlarında
- 41) Olgun demokrasiler halk egemenliğinin yasa egemenliğine karşı serbest hareket etme sorununu anayasal devlet yardımıyla güvenilir olarak kontrol altına almışlardır
- 42) Demokrasi, ulus-devlet alanında olduğu gibi uluslararası ve ulusüstü alanda da katılım ve siyasal rekabetin teminat altına alınmasına uygun düşer
- 43) Demokrasi güvenilir bir devlet yönetimidir, daha fazla etkinlik ve meşruluk nedeniyle “ödü-başarı” ilişkisinde de diğer devlet yönetimlerine göre daha başarılı olur
- 44) Demokrasiler görece istikrarlı siyasal sistemlerdir

Demokrasi lehine ileri sürülen hemen hemen her argümana bir karşı argümanla cevap verilebilir. Sorun üretici olarak demokrasinin en önemli argümanları şöyle sıralanabilir (Schmidt, 2001:328 vd);

- 1) sahih olmayan meşruiyete karşı güvenceli bir konumu yoktur
- 2) çoğunluğun tiranlığı
- 3) daha narin meşruiyet örtüsü; meşru egemenlik meşruiyet eksikliklerine istidatlıdır
- 4) ikilem: daha fazla demokrasi özgürlüğü tahdit eder; özgürlüğün genişletilmesi
- 5) eşitlik ve özgürlük arasında amaç çatışması; eşitleştiricilik; bireylerin başarı kabiliyetlerini değerlendirmeksizin soyut eşitlik; salt kelle sayısı devleti
- 6) yönetenleri, iktidar değişikliği imkanlarını azaltmaya çalışmaya teşvik
- 7) demokratik süreçlerin ve sonuçların hesaplanabilir olmaması: oyunun kurallarının ufak tefek varyasyonlarında istikrarsız sonuçlar; demokrasi doğal istikrarsızlığa “rakamlarına istikrarsızlığı”nı ekler –büyük sayıdaki katılımcıların istikrarsızlığı anlamında-
- 8) kısa vadeli yönelimli siyasetin tercih edilmesi; seçim takvimi zaman bütçesini kısar ve seçim takvimine ayarlı çevrimi teşvik eder
- 9) risk toplumu, çağında bazı çatışma düzenlemeleri geri dönülmez kararlar üretir.
- 10) Biçimi bozulmuş çıkarlar yahut son derece örgütlenmiş, bürokratikleşmiş birlikler ve partiler gibi oligopolist kurumlardan dolayı biçimi bozulmuş çıkarların devşirilmesi
- 11) Ütopik olarak ve az çatışma ve örgütlenme yeteneğine sahip çıkarların süzülmesi; “free- rider” sorunu; siyasetin ticarileşmesinin farklılaşması, iktidar yarışı ve iktidarı ele geçirme

stratejilerinin belirleyiciliği, demokrasinin “gerilemesi” (involution), siyasetçinin “reklam teknikleri” düzeyine düşmesi, tebdili kıyafet etmiş tek parti devleti, oyları saymak iktidar kaynaklarını belirler

12) Seçmenler tarafından “cezalandırma”ya karşı siyasetin görece kendini koruması, ortak mallar sorunu, seçmenlerin egemenlere karşı etkin yaptırımlar kullanmasını ihtimal dışı bırakır

13) Demokrasi ancak Tanrılar içindir, liberal demokrasi “omurgasız” vatandaş yetiştirir (Fukuyama, 1995).

14) Pazarı güçlendirme stratejileri iktidar değişmesi ihtimalini azaltır

15) Oligopolleşme, parti devleti ve hükümet siyasetinin kısa vadeli başarı zaruretleri, öğrenme yeteneğini ve açıklığı azaltır, bu durum bazen siyasetin duygusallaşmasına neden olur

16) Siyaset ayin ve heyecanı yozlaştırır, devamlı seçim mücadelesi akılcı siyaseti şekillendirmenin engeli olarak işlev görür, siyaset ritüel olarak yeni (meşru olmayan) otoriteler için ortamlar yaratır (medya egemenliği gibi)

17) Rekabetçi demokrasinin aşırı yüksek maliyeti vardır

18) Vasat düzeyde önder kişiler, çok fazla gözdele ve çok fazla akrabalık, iktidarın temsilcilerde ve önderlerde temsili ve delegasyon demokrasisinin “aşıl topuğu”dur

19) Gözden düşen hükümetleri değiştirme imkanının olması, hükümet oluşturmaya güvenceye almadıkça tahripkar olur

20) Çoğunluk kuralının eksiklikleri (özellikle çoğunluk tiranlığı tehlikesi; gelecek neslin çıkarlarının zedelenmesi, çok şartlı mekanizmacılık, katılımcılara kamu yararını empoze etme, fakat bu (kamu yararına zararlı) rekabetçi davranışa zorlar, ayrıca döngüsel (istikrarsız) çoğunlukların ortaya çıkması

21) Deforme olmuş çıkar devşirilmesi ve çıkarların birleştirilmesi

22) Siyasal rekabet ve seçimler, seçmenleri aşırı biçimde hareketlendirir ve kutuplaştırır

23) Demokrasi, sorun çözüme gücünü zorlayan gittikçe artan aşırı beklenti düzeyi üretir

24) Demokrasi bütün ülkeler için ancak izafi bir modeldir; sadece iktidar kaynaklarını bölüşen devletler ve bireylerin özerkliğini son derece önemli servet sayan kültürlere uygundur

25) Kuram-eylem farklılığı: halk iradesi “hayali, yanılabılır, emre amade” dir

26) Demokraside devlet faaliyeti, rekabetçi ve seçime bağlı siyaset (policy) çevrimi ve siyasal konjonktür çevrimi üretir

27) Beklentilerin artması ile siyasetin (bazen daralan) sevk ve idare yeteneği arasında (büyüyen) boşluklar vardır

28) Çatışmayı düzenleme ilkesinin uygun olmayan kombinasyonu, karar sürecini aksatabilir ve meşruiyet sorunları üretebilir

29) Sistematik davranışın sınırlılıkları ve kısa vadeli başarı baskısı nedeniyle kaba, sekteleyici tepki ve şekillendirme yeteneği, “bloke edilmiş” demokrasi tehlikesi

30) Rekabet mekanizması beraberinde genelin çıkarlarını ihmal etme eğilimini getirir; demokrasi ikilemi; zamana bağlı egemenlik üstlenme, sifra karşı uzun vadeli planlama yeteneğini gerekli kılar, demokrasi, devamlı büyük çabaları büyütmemiştir

31) Karar alma maliyetinin büyüklüğü ve siyasal nedenlerle sınırlanmış seçim özgürlükleri, siyasal kararlar için etkinlik ve etkililik amacının muhtemelen isabet etmemesi sonucunu doğuracaktır

32) Karşıt kuvvetlerin yerleşmesi, durgun sistem dönüşümü diyalektiğini üretir, devlet sosyalizminin çökmesinden beri demokrasi, olumsuz değerlendirilen referans toplumuna karşı sınırlamayla istikrar azalmıştır.

33) İktidarı ele geçirme ve koruma stratejileri nedeniyle başarılı aracılık etme, kural olmaktan çok istisna olmaktadır

34) Siyaset fazlasıyla sürekli kurum olarak açıklanmaktadır ve ona sürekli olarak aşırı yük yüklenmektedir

35) Demokrasi, pahalı devlet müdahalesi üretir, “hatır demokrasisi”ne etkili bölüşüm koalisyonları nedeniyle etkinliği azaltan ödüllendirmeye eğilim gösterir

36) Demokrasinin yaşının artmasıyla bölüşüm koalisyonlarının sayısı ve gücü artar, böylece büyüme zayıflığı ve demokratik olmayan devletlere karşı rekabet dezavantajlı, aşırı durumda ise çökmenin artması

37) Demokrasi refah devletini üretir ve kuvvetlendirir (pejoratif anlamıyla bu “sinsice gelişen sosyalizm” olarak yorumlanır) ve özel girişimin yükünü ağırlaştırma eğilimi taşır

38) Sosyo-kültürel istikrarsızlık; demokratik insan’ın temel özelliği olarak düzensizlik ve kaypaklık, modern demokrasinin erkek tipinin geri itilmesi ve genel bir dişileşmenin başlamasıyla entelektüel olandan duygusalığa ve duyumculuğa geçiş

39) Demokrasi, uzun soluklu planlı bir dış politika sürdürmeye yetenekli değildir, demokrasiler ancak birbirleriyle barış yapabilirler, bazen de genişlemeciliğe eğilim gösterirler

40) Demokrasideki özgürlük ve eşitlik arasındaki amaç çatışması –sosyo-ekonomik gelişme düzeyi değişmediği sürece- bölüşüm adaleti anlamında eşitliğin yükünü azaltır

41) Demokrasi, halk egemenliğinin serbest hareket etmesine ve böylece yasa egemenliğinin dejenere olmasına eğilim gösterir. Total demokrasi eğilimi, halk egemenliğinin otonom merciler tarafından (örneğin anayasa mahkemeleri) frenlendiği yerlerde demokratik olarak meşrulaşmış kurumlar değil, ancak dolaylı olarak meşrulaşmış kurumlar söz konusudur

42) Küreselleşme çağında demokrasinin yulus devlet erimi ile uluslar arası “karmaşık karşılıklı bağımlılıklar” arasındaki gerilimler, sistemi tehdit eden büyüklüklere dönüşürler

43) Demokrasi, “bütün devlet yönetimlerinin en pahalısı”dır

44) Demokrasiler zorunlu olarak istikrarsızdırlar; “gerilemenin devlet şeklidirler”, yüksek ekonomik gelişme durumunda bile çökme ihtimali dikkate değer biçimde büyüktür.

Demokrasilerde ilkesel olasılıkların demokratik olmayan sistemlere göre çok daha büyük olduğu görülmektedir. Fakat başarı ve eksikliklerinin genel bilançosu, demokrasinin de güçlü yanları yanında dikkate değer zayıflıklarının, üstünlükleri yanında ciddi eksikliklerinin olduğunu, ve onun sadece yarar sağlamadığı, bununla birlikte beraberinde bir maliyet de getirdiğini göstermektedir. Bu nedenle, demokrasinin kayıtsız şartsız kutsanması değil, onun üstünlükleri ve eksikliklerinin eleştirel olarak soğukkanlı biçimde tartışılması gerektiği vurgulanmıştır (Schmidt, 2001:344).

Son tahlilde, demokrasi de insanlar arası çatışmanın hümanist (barışçı ve akılcı) temelde inceltilmesi olarak kavranabilir ve bu bakış açısıyla insanlık tarihinde bir gelişmeye işaret eder. Ancak bu yaklaşım, modern (temsili) demokrasi kurgusunun demokrasinin dayandığı irrasyonel ve metafizik gerekçelendirmeleri görmeye, ve demokrasinin araçsallaştırılmasına yönelik eleştirilere engel değildir.

2.4. Demokrasi Tartışmaları İçin Bir Zemin Arayışı

Modern demokrasinin neredeyse tüm varsayımları sorgulanmaktadır. Özellikle de “...sosyalleşmiş bireylerin geniş bir örgüte üyeymişlercesine ait oldukları toplumsal bütünü varsayan holistik tasavvur, piyasanın yönlendirdiği iktisadi sistemin ve iktidarın yönlendirdiği idari sistemin duvarına çarpıp yıkılmıştır” (Habermas, 1997:40).

Demokrasinin içinde bulunduğu kriz, ancak eşitlik, özgürlük ve dayanışma gibi demokrasi ilkeleri üzerinden ve bu ilkelerin gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesi yolu ile aşılabılır, görünmektedir.

Lyotard (1990:18), “oynama ve genel bir agnostik alana düşen konuşma edimleri anlamında tartışma / konuşma, dövüşmektir”, demektedir. Habermas da (1996:373) konuşmanın şiddet içerdiğini belirtir. Foucault (2001:31), siyasetin başka araçlarla sürdürülen savaş olduğunu ve savaşın sürekliliğini deşifre eder.

Çelişki, çatışma, mücadele gibi olguları yadsımak ya da merkeze almak yerine çatışmayı kabullenmek ve “insani” bir tutumla yeniden tanımlamak gerekmektedir. Güç ilişkileri ve dengesi açısından yaklaşıldığında “devlet”i, salt kapitalist bir araç olarak yorumlamak eksik ve hatalı bir kavrayış olacaktır. Harvey (2004), gücün devlet mantığı ile gücün kapitalist mantığı arasındaki diyalektik ilişkiye dikkatleri çeker. Ayrıca kapitalist devletin iç ilişkileri ile dış ilişkilerin aynı türden bir diyalektik çerçevede ele alır; merkezi devlet ve çevre devletler ilişkisinin önemine vurgu yapar. Devletin işlevleri (a) kendini korumak ve yüceltmek, (b) egemen sınıfa hizmet vermek, (c) ortak çıkara hizmet etmek, olarak ayrıştırılabilir (Eroğul, 1991:265).

Kamusal alan, toplumu bağlayan ve devletin yaptırım gücüyle desteklenen kolektif normların ve tercihlerin yapılmasını içerir (Schmitter ve Karl, 1995:68). Kamusal alanda yeni bir meşruiyet temeline gereksinim duyulmaktadır.

Habermas da (1997:41), meşruiyet sürecinin radikal demokratik değişimi ile, toplumsal entegrasyon güçleri arasında yeni bir denge kurulmasının hedeflendiğini ve böylelikle dayanışmanın toplumsal entegrasyon gücü –üretici güç olarak iletişim-, diğer iki yönlendirici güç olan para ve yönetsel iktidara karşı kendini kabul ettirebilecek ve yaşam dünyasının kullanım değerine odaklanmış taleplerine geçerlilik kazandırabileceğine, olan inancını dile getirmektedir. Habermas (2002:191), artık dinsel geçerlilik temeli, değerden düşürüldükten sonra, ahlaksal dil oyununun bilişsel içeriğinin, yalnızca tarafların irade ve akıllarına dayandırılarak yeniden kurulabileceğini belirtir. Rasyonel tartışmalarda katılımcı olarak tüm

ilgililerin oybirliğine varabilecekleri düzenlemelerin, ancak meşruluk kazanabileceği ilkesini benimser.

Habermas (1997:381), toplumsal iktidarın tarafsızlaştırılmasının (nötralize edilmesinin) ve siyasal egemenliğin kamusal tartışma aracılığıyla rasyonelleştirilmesinin önkoşulu olarak, eskiden olduğu gibi şimdi de, bir mutabakatın (konsensus) mümkünlüğünü, görür. Bu, rekabet halindeki çıkarların genel ve bağlayıcı ölçütlere göre gerçekleştirilecek nesnel bir uyumdur. Aksi takdirde her zamanki gibi baskı ile karşı-baskı arasında kamusal olarak kurulan güç ilişkisi, en iyi ihtimalle, geçici bir iktidar oluşumuna yaslanan istikrarsız bir çıkar dengesi üreteceğini, bunun da, bir genel çıkar ölçüsüne dayanan rasyonaliteden esas itibariyle mahrum, olacağını vurgular.

Küresel eğilimler ışığında artık, ahlaksal topluluğun sınırlarını genişletmek değil, tamamen kaldırmak gerekecektir. Özneleri dışlamayan, kapsayıcı, herkese eşdeğer saygı gösteren, ötekini aynı-yapmayan, ötekine müdahale etmeyen etik bir öz-kavrayış geliştirme eğilimi güdülmelidir. Taraflar anlaşmazlıklarını, zorlayarak ya da uzlaşma sağlayarak değil, iletişimle çözme istekleri olanaklı kılınmalı ve teşvik edilmelidir.

Sennett (1996:142) kamusal aktörü, “duygularını takdim eden insan”, olarak tanımlar. Duyguların takdimi olarak ifade, konuşma işaretleri gibi pratikleri de kapsayan genel bir ilkedir. Ancak Habermas’ın (2002:162) da vurguladığı gibi, demokratik işleyişlerle iletişimin gücü olarak biçimlenen kamuoyu, tek başına “hükmedemez”, yalnızca yönetim gücünün kullanılmasını belirli kanallara yöneltebilir.

Marks’ın “Her tür toplumsal formasyon insan ihtiyaçlarının örgütlenmesinden kaynaklanır.” (Keat ve Urry, 1994), yaklaşımından hareketle, insanı merkeze alan ve insanın özgürleşmesini ön plana çıkaran bir tutum daha fazla belirginlik kazanmalıdır. Gerçek toplulukta, bireyler beraberliklerinin içinde ve bu beraberlikleri sayesinde, hürriyetlerini elde ederler (Marx ve Engels, 1976:119). “Siyasetin toplumsallaşması bütün sorunlara kendiliğinden çözüm üretmez ancak

yurttaşların devlet ve yönetimin sınırlarını öğrenmesi ve demokratik eğitimlerinde mesafe almalarına yarar” (WALD, 1999).

“Bireysel davranış düzeyinden toplumsal düzeye geçmek için, karşılıklı ödümlerle uzlaşma (transaction) ya da tartışma (negotiation) kavramları çok önemlidir” (Changeux, 2000:107). Siyaset, “kaynağını kamusal denilebilecek bir alanın varlığından ve bu alan içinde yer alan konularla ilgili olarak alınacak kararların “mutlak bir cevabının” bulunmayışından, bunlar hakkında bir seçmenin daima zorunlu oluşundan alır.” (Baykal 1970:13). Siyaset, kamusal alan içinde yer alan konularda alınacak konularla ilgili seçmeleri ifade etmektedir. Seçmeler, insanın üzerinde akıl, tanrı ya da bilim gibi bir kaynaktan gelen direktifler ile işlemez ve akla, tanrıya ya da bilime dayanılarak meşrulaştırılamazlar.

Demokrasi anlayışı normatif olarak, modern toplumların entegrasyon ve yönlendirme gereksinimlerini, para, idari güç ve dayanışma ile karşıladığı bu üç kaynak arasındaki ağırlık dengelerinin değişmesi koşulunu öngörmektedir (Habermas, 2002:161). Harvey’de (2004) gücün devlet mantığı ve gücün kapitalist mantığı arasında bir ayrım yapar. Tartışmacı siyasetin kamusal alan kavrayışının, gücün devlet mantığı (idari güç) ve gücün kapitalist mantığı (para gücü) dışında, iletişimle ve birliktelikle elde edilecek güce ve oluşturulacak mantığa dayanmakta olduğu söylenebilir. Modern toplumlarda; para ve siyasal güç kullanımı bakımından, kapitalist ekonomik sistem ve rasyonel devlet yönetimi olarak bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. “Habermas’a göre kültürel yeniden üretim, toplumsal bütünleşme ve ve toplumsallaşma yoluyla bireylerin yaşamına sızan, o yaşamı adeta işgal eden etkiler, toplumdaki hakimiyetin temel kaynağı olmaktadır. Güç mücadelesi, siyasal mücadele bu alanların hepsinde birden yürütülmelidir. Demokratik toplum ancak bu alanların hepsinde yürütülen mücadelelerle kurulabilecektir” (Tekeli, 1999:88).

Habermas’ın, (2002). “ideal konuşma durumu” biçiminde ifadesini bulan gayreti ile iletişim biçimlerinin kurumsallaştırılmasını hedeflemektedir. Kurumsallaştırılmış kamuoyu ve irade oluşumuna meşruluk kazandıran süreci, iletişim koşulları ve işleyişinde görür. Siyasal sürecin, ancak bu koşullar altında mantıklı sonuçlar üretebileceği kanısındadır. Demokratik işleyiş, görüşmeler,

karşılıklı anlaşma ve adalet konulu tartışmalar arasında içsel bir ilişki oluşturmakta ve ancak bu koşullar altında mantıklı ve adil sonuçlara varılabileceği konusunda açıklık getirmektedir. Böylece pratik akıl, evrensel insan haklarından ya da herhangi bir toplumun somut töresinden sıyrılıp, normatif içeriğini, anlaşma amaçlı davranışın geçerlilik temelinde yani sözel iletişimin yapısına aktaran, tartışım kurallarında ve açıklama biçimlerinde artık yer alır. Tartışmacı politika kavramının görgül ilişkilendirilmesi yalnızca karşılıklı etik anlaşmayla değil, aynı zamanda çıkarların dengelenmesi ve mutabakatla, rasyonel araç seçimiyle, ahlaksal temellendirmeye ve hukuki bağlamın sınanmasıyla ortak iradenin oluşturulduğu iletişim biçimlerindeki çeşitliliğe yer vermekle olanaklı, bulunmaktadır.

Senior (1958:11), gücün halk arasında yayılmasını, demokrasinin karakteristik özelliklerinden biri olarak görür. Dahl ise ilkeler ve gücün dağılımı üzerinde durur. “Gücün niceliğini açıklamak (ölçmek) istersek; aktüel imajı (görünümü) dağılım biçiminin kesin bir yolla hiyerarşiyi tanımlar ve başka dağıtım ise demokrasiyi tanımlar” (Dahl, 1956:84). “İyinin karşısında adil olanın önceliği olmadan, etik açıdan tarafsız bir adalet kavramı da olamaz. Aksi halde, dünya görüşü açısından çoğulcu toplumlarda, eşit-adil bir arada varoluşun düzenlenmesinde başarısız sonuçlara varılır. Tartışmacı Adaleti, herkes için eşit ölçüde iyi olarak yorumladığımızda, ahlakta öne çıkarılan “İyi”, adalet ve dayanışma arasında bir köprü oluşturur. Bu bakış açısından adalet aynı zamanda dayanışma anlamına gelir” (Habermas, 2002).

“Adalet ilkeleri, etik gibi doğrudan belli bir kolektife işaret etmez. Siyasi olarak yazılan hukuk eğer meşruluk sağlayacaksa, en azından somut bir hukuk toplumunun ötesinde genel geçerliliğe sahip ahlaksal temel ilkelere uyuşmak zorundadır” (Habermas, 2002:157). Rawls, (1993) kökeninde hiçbir öğretisi, kuram, dünya görüşü barındırmayan ya da “genel iyi” anlayışından türetilmemiş olan bir siyasal adalet kavramı üzerinde durur. Toplumdaki farklı kesimlerin, kendi bakış açılarından siyasal adaleti makul olarak görebilmesi anlamında örtüşen uzlaşma’ya önem verir. “Mutlaktan söz etmek olası değilse, farklı görüşler üzerinde nasıl bir uzlaşma sağlanacak ve bir temel bulunacaktır. Görüşler sözkonusu olduğunda, tolerans

konusu olabileceklerin sınırını çizen bilgidir” (Kuçuradi, 1999:54). Ahlak, toplumsal iletişim, uslamlama ve akılcı uzlaşma arasında gelişir.

“Akıl insanlar arasındaki iletişimin tek aracıdır ve objektif olarak algılanabilir gerçeklik onların yegane ortak münasebet (müracaat) çerçevesidir; bunlar ahlak(ılık) alanından dışlanarak geçersiz kılındıkları vakit zor insanların birbirleriyle muamelede bulunmasının tek (yegane) aracı olur” (Rand, 1999:224). Meşruluğun kaynağı bilimsel, genel-geçer bir akıl da değildir. Mutlak, tek, değişmez, sorgulanamaz seçeneklerin yarıştığı bir süreç değildir. “Meşruluğun kaynağı, bireylerin önceden belirlenmiş iradesi de değildir, daha ziyade bu iradenin oluşması, yani bizzat müzakere sürecidir” (Manin, 1987:351). Toplum açısından “tek doğru” olmadığı kabulünden hareketle çoğulcu bir anlayışı temel alan; toplumdaki farklı düşünce, anlayış, bakış açıları ve farklı çıkarların yer aldığı ve bu farklı dünya görüşleri ve farklı çıkarların çatıştığı ve şiddet içermeyen barışçı bir rekabet sonucu siyasal iktidarın belirlendiği siyasal sistemler demokratik olarak kabul edilirler (Kışlalı, 1987:390).

“Pratik düşüncülerin “kavrayış”a ulaşabilmesi, düşüncelerin ancak, aktörün ayrıcalıklı öznel dünyasının ötesine, öznelerarası paylaşılan sosyal bir dünyanın nesne bağlamlarına uzanması durumunda olanaklıdır” (Habermas, 2002:205). Habermas (1996:34) için “iletişimsel rasyonellik” kavramı, sonul olarak çeşitli iletişim taraflarının salt öznel olan görüşlerini aştıkları ve akılcı bir biçimde güdülenmiş kanıların ortaklığı sayesinde nesnel dünyanın birliğinden ve yaşam bağlamlarının öznelerarasılığından emin oldukları argümanlara dayalı konuşmanın teklifsizce birleştiren, görüş birliği sağlayan gücüne ilişkin merkezi deneyime dayanan yananamlar taşır.

Habermas’da tartışmacı siyaset, meşrulaştırıcı gücünü, sonuçları rasyonel olduğu için bütün katılımcıların beklentilerini karşılayabilen fikir ve irade oluşum yapısından alan, kamusal işlerde bir irade oluşum ve uzlaşma şeklidir. Bu anlayışa göre örneğin çoğunluk ilkesi gibi bir demokratik usulün artı puanı, sadece çoğunluğun egemen olmasında değildir, aksine daha çok düşünce açıklama, tartışma, fikir alışverişi ve başkalarını ikna etmeye çalışma keyfiyetinden kaynaklanır. Bu

nedenle Habermas için kamusal tartışmada söylem düzeyi, prosedürlere özel bir değer veren demokrasi (“prosedürel demokrasi”) anlayışının en önemli değişkenini oluşturur. “Anlaşma kavramı, katılanların ulaştığı, rasyonel olarak güdülmüş eleştirilebilir geçerlilik iddialarına göre ölçülen bir anlaşmaya işaret eder” (Habermas, 1996:101).

Demokrasi kavramının, kamusal iletişim içinde müzakereye / tartışmaya dayalı değer ve norm oluşturma süreçleriyle ilgili olan normatif içeriği, elbette ki, demokratik hukuk devleti düzleminde uygun kurumsal düzenlemelerden ibaret değildir (Habermas, 1997:49).

- 1) enformasyon ve gerekçelerin katılanlar arasında argümentatif değiş tokuş şekli
 - 2) kamusal olan ve katılım hakkına sahip olan herkesi kapsayan müzakere, en azından müzakereye eşit katılma ve giriş fırsatı
 - 3) müzakereye iç ve dış baskının olmaması (“ideal konuşma durumu”)
 - 4) müzakerelerin esas itibarıyla sınırsız devam etmesi
 - 5) herkesin çıkarına olan düzenlemelerle ilgili tartışmaların bütün maddeleri kapsaması
- ilkesi
- 6) müzakerenin ihtiyaçların yorumu ve siyaset öncesi tutum ve öncelikleri de kapsayacağı
- ilkesi
- 7) tartışmayı düzenleyen yönetim siyasetine razı olunması
 - 8) toplumdaki müzakere ve irade oluşumu ile düzenlenmiş irade oluşum ve karar alma kurumlarındaki, özellikle parlamentodaki müzakerenin birbirini etkilemesi

Habermas (1997:91), topluluğun (umumun) yargısına sunulan şeyin, aleniyet kazanacağını ifade eder. Habermas’ın (söylem etiği önerisi) idealleştirici ön koşullar arasında gördüğü bazı noktalar; muhtemel ilgililerin hepsinin eksiksiz kapsanması ve tarafların eşit haklara sahip olması, konulara ve katılımlara açıklık, sonuçların gözden geçirilebilirliği, tarafsızlık faraziyesi, katılımcıların beraberinde getirdikleri, sorgulayacakları ve aşacakları beklentisi, yanılma paylı sonuçların pratik bir makullük beklentisi vb. belirginleştirilebilir.

Modern demokrasinin mevcut haliyle sürdürülemez kılınması ve sonlandırılması, alternatif “daha iyi” bir proje yok ise, faydadan çok sakıncaya yol açabilir. Alternatif projeyi, sıfırdan ya da yoktan inşa etmek yerine, tarihsel deneyimlere dayalı, demokrasiye anlam veren ilke ve değerler üzerinden, ve zenginleştirici kuramsal çalışmaların ışığında, “varolandan olması gerekene” somut, gerçekçi ve evrimsel bir süreçle geçmek daha olası ve doğru görünmektedir. Yeryüzü cennetleri kurmak ve mükemmeliyetçilik (soyut / ideal) yerine; somut, azar azar

(piecemel) düzeltimlere konsantre olmak daha anlamlı görünmektedir (Popper, 1985). “En iyi toplumsal düzeni seçmeye yönelmek yerine bu strateji, özerk (bağımsız) katılımcılar arasında iletişimi kolaylaştırmak amacını taşır; iletişim süreci içinde anlamın çarpıtılmasını önlemeye uğraşır”(Bauman; 1996:12).

Habermas, modernliğe bitmemiş bir proje gözüyle bakar ve akılcılığı, öznenin bilgi edinme ve kullanma düzeni değil, daha çok özneler arası, geçerlilik iddialarına göre bir yön bulma yeteneği olarak görür. İletişimsel eylemlerde, özneler-arası ilişkilerde aranacak bir akılcılığa dikkatleri çeker. Sağlanacak diyalog ve ideal konuşma durumu; rasyonel olarak hareket eden özneler arasında, bir çeşit deneyim birliği ve gündelik iletişim çerçevesinde sağlanacağını umut eder (Zeka, 1990:28). Lyotard (1990:63), güç söyleminin; “zor” (force) terör aracılığıyla işlediğinde dil oyunlarının dışında kalacağını ifade eder. Ancak, güçsüz tarafından yönetilmenin de, gücün tabiatına aykırı olduğuna işaret eder Habermas’ın; bilen zekalar ve özgür iradeler olarak tanımlanan insanlar arasında, diyalogla kazanılan bir anlaşma olarak, uzlaşma fikrindense, Luhmann’ın; kendisini işlerliliğini korumak ve geliştirmek üzere yönlendiren sistemin ögesi, olarak uzlaşım fikrine yakın durduğunu belirtir. Burada uzlaşım, sistemi meşrulaştırma amacına dönük bir araç olarak konumlanır ve idari işlemlerin bir nesnesi konumunda olduğu vurgulanır.

Jemeson, (1990:108), zihnimizi, bir şekilde, kapitalizmin bugüne kadar insan soyunun başına gelmiş hem en iyi hem de en kötü şey olduğunu anlamının mümkün olduğu bir noktaya çıkarmamız gerektiğini, vurgular. “Bir sosyal sistem, bir toplumun hukukunda (kanunlarında), kurumlarında ve yönetiminde tecessüm eden; belirli bir coğrafi bölgede yaşayan insanlar arasındaki ilişkileri, birliğin şartlarını belirleyen bir ahlaki -politik-ekonomik ilkeler setidir (dizisidir)” (Rand, 1999:221). Demokratik bir sistemin inşa edilmesi, siyasalar ve sonuçlar üzerinden değil, demokratik sürece zemin teşkil edecek, bir bakıma başlangıç noktası, temel ilkeler ve işleyiş kuralları üzerinde bir konsensus sağlanması olmalıdır (Stepan, 1995:97). Faydalar olmaksızın açıkça tanımlanmış hedefler konusunda anlaşılması gerekir (Hall, 1994:213).

“Tabii hukuk ya da evrensel insan hakları ideali, herhangi bir ilahi bildirim olmaksızın, her rasyonel beyinin tereddütsüz fark edebileceği...” (Cranston, 1999:313) ve üzerinde uzlaşılabilir başlangıç prensipleri olarak bakılabilir.

Beetham (1991), doğal hukuk, insan haklarını ve bilimsel doktrinlere dışsal kaynaklar olarak yer verir. “Uluslar arası insan hakları ve özgürlüklerine ilişkin metinler bir ahlak kodu ve insanlığın ortak anayasası işlevi üstlenmiştir” (Beetham ve Boyle, 1998:105). Beetham (1999), kesin-belirli kurallar ve bu kurallar uyarınca oluşturulmuş siyasi kurumlara dikkatleri çeker.

Bu yaklaşımda, “birey kendi dışındaki herkesin benzer fırsatı kullanmalarına müdahale edecek istekler ileri sürmesinin hiçbir haklı yanı olmayacağını peşinen kabul etmiş sayılır” (Lakoff, 1999:210). Ayrıca herkes kendi ölçüsüyle ölçülmeyi kabullenmelidir. Bunun için de Rawls’ın “bilisizlik perdesi önerisi”ne kullanışlı bir kavram olarak bakılabilir. Rawls’ın (1993), bilisizlik perdesi önerisi, başlangıç durumu tasarımı, siyasal adalet anlayışı, kamusal akıl ve örtüşen uzlaşma kavramları dikkate değer tartışma araçları olarak belirlemektedir.

İnsan tek başına yetersizdir, ancak toplum içinde yaşamını sürdürebilir. Adler (1998:30), birbirlerini daha iyi anlayan insanların birbirleriyle daha iyi geçinip, birbirlerine daha çok yaklaşacaklarından kuşku duymaz. İnsanların ideal konuşma ortamında, daha sosyal olacakları, asosyal ve anti sosyal davranış eğilimlerinin azalacağı düşünülebilir. Horney’in (1930:31) kavramsallaştırması ile insan tutumları (“insanlara doğru”, “insanlara karşı”, “insanlardan uzak”) ayrıştırıldığında; ideal konuşma durumunun, insanın herhangi bir tutma saplanmasını önleyecek koşullar yaratacağı ileri sürülebilir. Fromm (2000), insanı insan kılan şeylerin; mantık ve öz-bilincin yok edilmesi stratejisini gerici çözüm olarak niteler. İnsanca güçlerin; mantık ve öz-bilincin geliştirilmesi, ilerici çözüm olarak görülmektedir.

Güvensizlik, yetersizlik, baskı, şiddet, engellenme, eşitsizlik, ezilme, sömürülme, dışlanma, yalıtılmışlık, horlanma, küçümsenme, aşağılanma, yalnızlık, korunmasızlık, belirsizlik, çaresizlik, umutsuzluk, tanımlanmışlık, bastırılmışlık, yabancılaşıma, şeyleşme, değersizleşme, mağduriyet, rahatsızlık, kaygı, korku vb. koşullar insanı insan kılan şeylerden uzaklaştırabilmektedir. Kendi öz-bilincini geliştirme, farkındalık, bireyselleşme, özgüven, öz-saygı, kendini gerçekleştirme ve geliştirme vb. koşulları yaratan bir ortam da insanı insan kılan şeylere katkıda bulunabilecektir. Jung’a göre (Fordham, 1999:156), “gerçek demokrasi, insanın doğasını olduğu gibi kabul eden ve bu yüzden kendi ulusal çerçevesi içinde çelişmelerin gerekliliğini uygun gören yüksek bir psikolojik örgütlenmedir.”.

Jemeson (1990:116), postmodernizmin bir siyasal biçimi gerçekleşecekse, gerek toplumsal ve gerekse mekansal ölçekte, global bir bilişsel haritacılığı icat etmenin ve uygulamanın kaçınılmazlığına vurgu yapar. Global bilişsel haritacılık geliştirme gayretleri giderek artmaktadır. Buna bir örnek ise Hardt ve Negri'nin çalışmaları gösterilebilir. Hardt ve Negri (2001), sermayenin küresel örgütlenişine dikkat çekmekte ve engel gördükleri şeylerin ortadan kaldırılmasına dayalı bir stratejiye vurgu yapmaktadırlar. İmparatorluk olarak beliren bu yeni küresel egemenlik biçiminin, ancak yalıtılabileceği, bölebileceği ve ayırabileceğini vurgularlar. Ulus, ırk, dil, din, cinsiyet vb. çatlaklar ve sınırları güçlendirmeye dikkat çekerler. Küreselleşmeye karşı yerel odaklı itirazlar ve direnişlerin ya da ulus-devleti güçlendirecek siyasal stratejilerin hatalı olacağı, alternatif olarak, küreselleşen iktidara karşı enternasyonalist bir mücadele perspektifi sunarlar. Ortaklık ve tekillik kavramları etrafında çokluk kavramını inşa etmeye girişirler ve tekilliklerin zenginleştirici işlevinden yararlanmayı hedeflerler (Hardt ve Negri 2004:400).

Siyasal toplumun ölçeği genişledikçe yüz yüze ilişkiler güçleşmekte ve tartışmacı siyaset sorunsallaşmaktadır. Easton'un (1965) siyasal sistem analizinde, siyasal toplum, rejim ve hükümet kurumları arasında bir ayrım yapar. Norris (1999) de; siyasal toplum, rejimin ilkeleri, rejimin performansı, rejimin kurumları, siyasal aktörler farklılaşmasını ortaya koyar.

Siyasal topluluğun kapsamının genişlemesi ile birlikte demokratik ilkeler, değerler ve kurumlar üzerinde az çok bir uzlaşmanın varlığı gerekli olmaktadır. Easton'un (1965) "Üç Basamaklı Onay" modeli kullanılarak, onay basamakları şu şekilde ayrıştırılabilir. Temel onay; toplum düzeyinde "amaç", "inanç", "değer", "ilkeler", "kanaat birliği" vb.. kavramlarla ifade edilebilecek toplumu bir arada tutan, bir çekim merkezi oluşturan, "oyun oynama isteği" şeklinde ifade edilebilecek ve "toplumu kuran" ana zeminin oluşturulmasına yönelik onay düzeyi kastedilmektedir. Rejim düzeyinde onay; yöntem, usule ilişkin olan, toplumun hangi kurallara uyarınca kurulacağına ve şekillendirileceğine, sistemin nasıl işleyeceğine, sorunların nasıl çözümleneceğine ilişkin, oyunun kurallarını belirleyen ve oyuna kimlik kazandıran onay düzeyidir. Siyasa düzeyinde onay; yukarıda belirtilen onay düzeyleri çerçevesinde siyasa onayına işaret eder. Tanımlanmış alanda temel kabuller çerçevesinde üzerinde (sınırlandırılmış) kısmi de olsa oydaşma sağlanmış, çoğunluğun amaçlarını gerçekleştirecek "geçici" iktidarın belirlenme sürecidir.

“Demokrasinin ciddi ve saygın bir alternatifi yoktur; demokrasi modernitenin moda kıyafetidir” (Zakaria, 1999:55). Churchill, “Demokrasi yönetim sistemlerinin en kötüsü ama daha iyisini bilmiyoruz” demektedir. Demokrasi siyasal sistemler içerisinde en çok hayranlık uyandıranı olmasına rağmen, belki de korunması ve yaşatılması en zor olanıdır. “Hükümet biçimlerinin içinde bir tek demokrasi en az zorlamaya ve en çok rızaya dayanır” (Diamond, 1995:127). “Demokrasi, kırılğan bir rejimdir; onun kurulması da sürdürülmesi de birçok etkene, bu arada bu yönde bir iradenin varlığına bağlıdır” (Erdoğan, 1996:172).

“Demokrasiye ulaşmakla bir toplumun bütün siyasal, ekonomik, idari ve kültürel problemlerini çözeceğini hayal etmek salt bir özlem olarak da kalabilir. İdari etkinlik, düzenli, uzlaşmış, istikrarlı bir yönetimi de sağlayamayabilir. Demokratikleşme zorunlu olarak beraberinde büyümeyi, sosyal barışı, idari etkinliği, siyasal uyumu, serbest piyasayı ya da ideolojilerin sonunu getirmeyecektir” (Schmitter ve Karl, 1995). “Demokrasi kendiliğinden bir değerdir ve iyiliklerini kendi içinde taşır” (Berger, 1999:37). Demokrasiye ilişkin tüm tartışmalar ve sorunlar, demokrasi ilkeleri ve değerleri çerçevesinde anlamlandırılabilir ve daha fazla demokrasi ile çözülebilir.

Horney’in sorusuna (1999:255) cevap şu olabilir, tartışmacı siyaset, bütün sorunların sonsuza dek çözülmüş, tamamlanmış bir ürün yaratmayı amaçlamaz. Bu olasılık kabul edilse dahi arzu edilebilirliği tartışmalıdır. Demokrasi hiçbir zaman prosedürlere ya da kurumlara indirgenemez (Touraine, 2000:38). Demokrasiye anlamını veren ilkeleri ve değerleridir. Demokrasi artık bir tanımlamanın konusu veya aracı değil, daha ziyade bir arayışın simgesi olmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ

Makro çerçeve, sistematik, kapsayıcı ve kronolojik bir yöntemden çok seçmeci ve eklektik yol izlenerek ele alınacak ve demokrasi açısından bazı sorun alanlarına işaret edilecektir. Bu seçim, temel tezin ve uygulamadan elde edilecek verilerinin anlamlandırılmasına sağlayacağı katkı ve konunun sınırlandırılması gereği, temel bir fonun oluşturulması için yapılmıştır.

Geleneksel tarım toplumundan, modern sanayi toplumuna geçiş sürecinin motorunu kapitalist üretim biçimi oluşturmaktadır. Geniş anlamıyla modernleşme sürecinde, toplumsal ilişkilerin odağı fiziksel yerel sınırları aşarak ulusal ve giderek ulusal-üstü bir düzeye kayar. Kapitalist üretim biçiminin oluşumu ve gelişmesi, temel karakteri açısından konuya yaklaşıldığında, yayılma ve yoğunlaşma biçiminde ifade edilebilecek bir nitelik taşımakta olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında ülkeleri tek başına ele alıp incelemek, eksik bir yaklaşım olacaktır. “Toplumsal sistemlerin karşılaşması; iç dinamiklerin dış dinamiklerle meydana gelen değişim ve dönüşümlere nasıl yanıt verdiği, değişim ve dönüşümler gerçekleştirdiği, bu karmaşık bir etkileşim sürecidir ve ancak dünya kapitalizmi çerçevesinde anlamlandırılabilir” (Aktar, 1990).

“Her kültür karşılaştığı problemlere özel bir yolla cevap arar. Bu özel yollar kendine has tepki biçimleri ve ihtiyaçlar yaratır, bunlar da özel kişilik kalıplarının gelişmesine yol açar” (Baykal 1970:88). Kahraman (1993:10) epistemolojik genetik kavramıyla; bugüne değin gelen geçmiş ve kültüre gönderme yapar. Epistemolojinin, bir siyaseti, bir kültürü oluşturan temel düşünce örüntüsü, olarak yorumlar. Bu düşüncenin başlangıçta bir gaz bulutunu andırdığını, zamanla sistemleşerek bir model halini aldığını; sınırları belli, tartışılması güç, karşı çıkılması çoğu zaman olanaksız, dolayısıyla dogmatik bu modeli paradigma olarak adlandırır. Düşünce yapısına etki eden unsurlar, yapısal (uzun vadeli) konjonktüre (dönemsel) doğru ayrıştırılırsa; kültür, iklim ve atmosfer ayrımı yolu ile dönüşümlerin figüratif olmayan (Non-figüratif) anlamlandırılmasına kapı aralanabilir.

Modern devlet fikrinin doğmasıyla birlikte, devlet-toplum ayrımı üzerinde kurgulanan bir kavramsallaştırma da gündemde yerini almıştır. Devlet-toplum ayrımı, söz konusu ayırmda devletin mi yoksa toplumun mu biçimlendirici rol oynadığı tartışmalarını da doğurmuştur (Runciman, 1969:25). Mann, (1986), toplumlar üst üste çakışan ve kesişen toplumsal uzamlı (socio-spatial) iktidar şebekelerinden meydana geldiğini ifade eder ve iktidarın dört kaynağını farklılaştırır; ekonomik, ideolojik, siyasal, askeri alanlar. Daha esnek bir yaklaşımla (Bordieu, 1984), alan ya da alanlar dizisi (ekonomik, dinsel, yazınsal, ideolojik, siyaset vs) olarak, bu uzam içindeki göreceli konumlarına göre tanımlanan “güçler alanı”, kurgusu kullanılabilir. Toplumsal etmenler (aktörler) içine girenleri belirli ilişkilere, “bireysel etmenlerin niyetlerine, hatta etmenler arasındaki doğrudan etkileşimlere indirgenemeyecek ilişkilere zorlayacak bir güçler alanı” diye betimlediği, bir uzam içindeki göreceli konumlarıyla tanımlanmaktadır.

3.1. Tarihsel Miras

İngiliz elçilik katibi olan Ricaut’un 1686’da basımı yapılan eserinden, aktarılan alıntı (kümesinin), başlangıç için aydınlatıcı olabilir (Ricaut, 1981);

“...Bu ülkede bulunmuş olup da, körü körüne itaatın örneklerini görmüş olanlar haklı olarak “kulluk için dünyaya gelmiş insanlar!” diye haykırabilirler... Türkler, padişahlarına karşı duymak zorunda oldukları itaati, bir devlet ilkesi olarak değil, dini bir vecibe olarak öğretirler... Padişah, askerlere hoş göründükten sonra halkın memnun olup olmadığına kimse aldurmaz...Türklerde olduğu gibi soyluların bulunmadığı yerlerde mutlak bir diktatörlük olur...Başkası tarafından verilmiş iktidar ve büyüklük kendi kendine yürümez ve uzun ömürlü olmaz. Fermanla verilen fermanla alınır....Armağan vermeden Türklerle bir iş yapmak hemen hemen imkansızdır...Çatıştıkları hükümdarların elçilerine kötü muamele etmelerine rağmen o ülkelere ait tüccarlara hiç bir zaman fena davranmadıklarını hatırlatmakta yarar görüyorum... Padişah, hizmetine, tamamen kendisine bağlı, eğitimi ve nafakasını ona borçlu ve bu yüzden bütün kabiliyetini ve meziyetlerini onun hizmetinde kullanmak zorunda olanları seçer... Türklerin elde kılıç, orduların gücüyle kendilerini hakim kıldıklarını, geleneklerinin ve yaşama tarzlarının asker bir devlet anlayışı ile tam bir bütünlük gösterdiğini fark edeceklerdir, yaratılan her şeyin kendisini yaratan şeylerle devam ettiği hakkındaki hüküm gerçekse, ordu gücüyle yaratılan bu imparatorluğun, barış düsturları ve yumuşaklığı ile beslenip kendini koruyamayacağı hükmü çıkar....”

“Türk siyasal hayatı temel öğeleri bahsedebileceğimiz özellikleri aslında Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinden itibaren bir istikrar göstererek bugüne kadar gelmiştir” (Kalaycıoğlu, 1999:29). “Osmanlı Devleti batı sömürgeciliğinin etki alanına girdikten sonra, gelişen iç pazarın güvenliğini sağlayacak “kuvvetli” bir merkezi iktidar gereği ortaya çıkmıştı. Tanzimat’tan itibaren girilen “batılılaşma” hareketleri hep bu ihtiyaca cevap vermeye çalışıyordu” (Timur, 1994:103).

Ortadoğu uygarlık alanının çok eski bir devlet geleneği; “iyi”, “doğru”, “olması gereken” devlet, adalet dağıtan bir büyük kral –şahinşah- padişah etrafında yapılanmış, idare edilen nüfusu altında ve dışında tutan, kendini altındaki toplumun içine sızmasına karşı koruyan, köksüz, devşirme, kapı kulu mantığına dayalı bir kurguya işaret edilmektedir (Tezel, 1994:9).

Mutlak, kesin, doğru, durağan, değişmez, muhafazakar bir “nizam” anlayışının olduğu düşünülebilir. Nizam retoriği o denli sağlam temellere oturtulmuştur ki, bu salt belli bir zaman (devlet-i ebed müddet) ve uzam (cihan devleti) koordinatlarına da sığmaz, evrensel bir anlam taşır; nizam-ı alem. Tabiidir ki, bu uzam ve zaman koordinatlarından muaf olan retorik, bu denli uçuk ve hayali olmasına karşılık, realitede günü kurtarma politikaları bu retoriği tamamlar ve somut ve gerçek anlamını kazandırır. Sistemde oluşabilecek sorunlar ve krizler, kişilere izafe edilerek, müesseseler korunmak suretiyle aşılmaya, bir başka anlatımla, ötelenmeye (zaman ve uzam açısından) dışlaştırılmaya çalışılır.

İdeal ve ülkü düzeni, olarak Türk mitolojisinin, “Türk Milliyet Şuuru”nun bir aynası (Ögel, 2001a:8) olduğu iddiası kabul edildiğinde, günümüzde izlerine rastlamak olasıdır. Ancak kendine özgünlük olarak ifade edilen özelliklerin, beşbin senelik bir zaman ve üç kıtaya yayılmış bir uzam bağlamında gelişen ilişki ve iletişim (etkileşim), göz ardı edilmemeli, homojen olarak kavranmamalıdır. Türkler ne tam şehirli, ne de bir köylü olarak algılanmaktadır. Devlet, cemiyet, aile, ahlak ve adetlerin aynası olarak görülen mitolojik kurguda aile ve toplum, saat gibi işlediğine değinilmektedir. Töre dışına çıkmak ve disiplinsizlik ölümle sonuçlanmaktadır.

Türkler, insanoğlu üzerine Tanrı tarafından oturtulmuşlardır (Ögel, 2001b:111). Hükümdar, bütün dünyanın sahibi gibi görülmekte ve ona “acuncu” adı verilmektedir. Türk kağanının başkenti, dünyanın ortası (merkezi) idi. Örnekleri artırılabilir bu anlayışın (ve doğal olarak bu devlet anlayışına tepkilerin) izlerine atasözlerinde de rastlamak mümkündür (MBK, 2001a, 2001b).

Ahmet Cevdet Paşanın (Aslantürk; Amman, 1999), vahdet ve nizam üzerinde vurgusu, yekpare (imtiyazsız, çatışmasız, tefrikalardan azade) cemiyet kurgusu ve Avrupa’ya bakışı manidardır. Devlet-i Aliye’nin şuursuzca Avrupayı taklide yeltenmesi büyük bir hata olarak görülür. Avrupa’nın takdire şayan özelliği ilim ve sanayisi olarak görülür. İdare şekli, kanunları Avrupa’dan üstün görülür.

Günümüze dek etkilerini gösteren, medeniyet-kültür farklılaşması; milli kültürü koruma, batının medeniyetin (bilim ve teknolojisini) alarak, batı ile “karşılaşmadan” duyulan kaygıların giderilmesi (karşı yanıt üretilmesi) fikri oldukça önemlidir (Erkal, 1984, Yürük,1990). Bu önem “modern” ile “geleneksel” arasındaki mücadele açısından kilit bir önem taşımaktadır. Ayrıca modern olarak lanse edilen anlatıların çekirdeğinde gerici unsurlara işaret etmek yanında, batılı değerlerin seçmeci ve aktarımcı özelliğine de tesir etmektedir.

“Osmanlı kafasına göre toplum, “reaya” ve “beraya”, yani köylü ve kentli halktır. Devlet ise efendi ve babadır. Bulunduğu yere tanrı tarafından getirilip konmuştur. Bu inanca göre toplumla devlet arasında doldurulmaz bir uçurum olacaktır” (Berkes, 1972:56). Siyasal otoritenin halkla ilişkisi, halkı temsil iddiası yürütenler dolayısıyla, “biat” aracılığıyla gerçekleştirildiği iddiası ise pek anlamlı görünmemektedir. Asal olarak iktidar, fiziki anlamda “zor”dan kaynaklanmaktaydı. “Paternalist (babacı) anlayış, “objektif olarak” kişinin yararına olan birşeyin, onun arzusu hilafına kendisine empoze edilebileceğini kabul eder” (Erdoğan, 1999:360).

Toplum ve liderlik arasındaki ilişki temelde zora dayanmakta, bunun anlamlandırılması ise geleneksel-kutsal gerekçelendirmelerle desteklenmektedir. Toplumun anlamlandırılması da lidere bağlı uyrukluk çerçevesinde

kurgulanmaktadır. İmparatorluk alanında uyruklar millet esasına göre dizayn edilmiş kompartmanvari bir bölümlenmeye tabi tutulmuştur. Millet esasına göre parçalara ayrılmış toplumsal yapı, hem kontrol ve denetime görece daha elverişli bir konum sağlarken, hem de milletlerin siyasal iktidardan uzaklaştırılmasına ve iktidarın sorgulanmamasına hizmet etmekteydi. Kompartıman yapısı toplumda insanlar arası ilişkileri de düzenleyici bir işlev üstlenmekteydi.

Cumhuriyet'in devraldığı miras arasında “kaht-ı rical” (nitelikli yönetici / adam kıtlığı) da unutulmamalıdır. Bolca kapı-kulunun (asker ve bürokrat), din adamının olduğu ancak bilim adamı, filozof, aydın ve sanatçının esemesinin okunmadığı bir ortamda; ütopyalar ya da düşünceler de sığ olacaktı. Geleneksel denilebilecek bir özellik genel düşünme biçimine alternatif olabilecek, onu eleştirecek, yadsıyacak, en genel tanımıyla “sapma” olarak nitelenebilecek düşünce biçimleri yok denilebilecek kadar etkisiz kalmıştır. Bunun en fazla belirginlik kazandığı alan ise siyasal alandır. Siyasal alana ilişkin alternatif düşünceler, figüratif özellikleri ile salt iktidardaki şahsa yönelmiş olmasıyla belirginleşmektedir. Figüratif atıfların arka planında belli güç ilişkilerinin yattığı düşünülebilir, ancak bu iktidarı kavramsallaştırmaya, iktidar etme biçimine ve sonuç olarak iktidarın kendisine etki etmemektedir.

Osmanlı'da “batı” ile karşılaşmaktan kaynaklanan dinamik süreç, toplumsal yapıda birtakım sorunların da su yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlara yönelik tepkiler Tanzimat süreci ile belirginlik kazanmıştır. Söz konusu tepkilerden önemli görülenler, yöneldikleri hedefler açısından ana hatları ile şu şekilde ifade edilebilir;

- a. toplum ve liderlik arasındaki ilişkilerin yeniden formüle edilmesi, ve yeni anlamlandırma kalıplarının üretilmesi,
- b. toplumsal ilişkilerin yeniden düzenlenmesi, ve toplumu bir arada tutacak bağa ilişkin anlamlandırma kalıplarının üretilmesi,
- c. siyasal alanın düzenlenmesi yolu ile devlet-toplum ilişkilerinin yeniden tanımlanması,
- d. daha çok denetim ve kontrol gayesiyle, yönetim sisteminin ve bürokratik düzenin yeniden yapılandırılması suretiyle etkinlik ve verimliliğin artırılması,
- e. iktisadi hastalıklara çare bulunması,
- f. askeri başarısızlıkları engellemek ve silahlı gücü yeniden yapılandırmak,
- g. toplumsal normlarda (ahlaki) çözülmenin önüne geçilmesi.

Söz konusu hedeflere ulaşmada batının ilim ve sanayisi kilit bir öneme sahip görünmüştür. Ancak tartışma daha ziyade söz konusu ilişkileri anlamlandırma üzerinde yoğunlaşmıştır (Said Halim Paşa, 1991). Denilebilir ki, hedefler ve kullanılacak araçlar (ilim ve sanayi) konusunda bir uzlaşma olmakla birlikte, anlamlandırma süreçlerinde (ilerici-gerici olarak ayrıştırılabilecek) farklılaşma doğmaktadır.

Gerici olarak nitelenen grup, geleneksel-kutsal anlamlandırma kalıplarına sıkı sıkıya bağlanıp bu değerleri savunurken, ilerici olarak nitelenen grup ise bu değerleri modern anlamlandırma kalıpları ile ikame etmek ve / veya modern anlamlandırma çerçevesinde yeniden tanımlamak istemektedirler. Ancak son kertede değişim dinamiklerinin temelini (kapitalizm sürecini) kavrayamayan ve geleneksel (özellikle iktidar) ilişkilerin özünü korumayı amaçlayan ortak bir kültürel havzadan bahsedilebilir. Geniş anlamda modernleşme süreci, batı ile karşılaşmanın yarattığı sorunlar nedeniyle hem batıya karşı, hem de batıya dönük bir süreç olarak yapılanmıştır. Söz konusu ikilem, hem bir özentiye ve sorgulamaksızın aktarmacılığa, hem de savunmacı bir psikolojiyle kendini koruma tepkisine ve kimlik arayışına kapı aralamıştır.

Bu ikilem, “altı kaval üstü şifhane” biçiminde ifade edilebilecek, taklitçi ve şekilci çabaları ve tezatları da gündeme taşımıştır. Tezatların oluşumunda iktidar ilişkilerinin özüne dokunulmadan, bu ilişkilerin geliştirilmesi önemli bir etken olarak yer almaktadır. Buradan hareketle, kapitalist üretim ilişkilerinin göz ardı edilmesi sonucu, siyasal alanın ve toplumun gerek iç gerekse dış ekonomik güçler karşısında görece güç kaybetme (sömürgeleşme) süreci yaşanmıştır. Bu süreç toplumsal güç ilişkilerinin sarsılması sonucunu doğurmuştur. Önemli bir diğer süreçte, bilim, teknoloji ve sanayi ilişkilerinin üreticisi değil, tüketicisi olmaktan kaynaklanan bağımlılığın yaratılmasıdır. Özelde bilimin genelde diğer üst yapı kurumlarının, mutlak ve sorgulanmaksızın transferi; ıslahat, teceddüt, tanzim, düzeltim, reform, inkılap olarak adlandırılabilen, tabiri caizse “deri (kabuk) değiştirme” gayretleri olarak sınırlanmıştır.

Söz konusu “deri değiştirme” süreci, geleneksel-kutsal anlamlandırma kalıplarının dünyevileştirilmesi ve rasyonelleştirilmesi süreci olarak belirginlik kazanmaktadır. Ancak geleneksel anlamlandırma kalıpları yerini kolaylıkla modern kalıplara terk etmez, modernleşme sürecinde direniş ve mücadelelere konu olur ve yeniden biçimlenir ve tanımlanır. Bu değişimin gerçekleşmesi ile “melez” bir anlamlandırma süreci ortaya çıkar.

Anlamlandırma konusuna yapılan vurgu, aktörlerin değişim dinamiklerine attettikleri “iradeci” yorumun ölkemizde oldukça belirginlik kazanmış olmasıdır. Yoksa temel değişim dinamikleri “büyük ölçüde” üretim ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Üretim dinamiklerinden doğan gereksinimler, şu veya bu şekilde, er ya da geç, yerli ya da yabancı aktörlerce, güç ya da iknaya dayalı olarak karşılanacaktır. Ancak bu süreçte aktörlerin, aktörlerin anlamlandırmalarının, aktörlerin çözüm yöntemlerinin, aktörlerin tepki biçimlerinin önemi ve etkisi de yadsınamaz. “Ekonomik ve siyasal bir düzen kuran her toplum, aynı zamanda temsili bir düzen kurucusudur ve oluşum halinde her toplum her zaman hem kurumların, hem de kavramların, imgelerin ve seyirlik oyunların potası olmaktadır” (Duby, 1990:209).

3.2. Siyasal Alanın Dönüşümü

“Türkiye gibi geç aydınlanan ölkelerde, erken aydınlananlar ilginç bir ikilemle karşı karşıya gelmektedirler Aydınlanma için bu sorunun kaçınılmaz yanıtı aydınlanmayı topluma götürme misyonunu yüklenmek olmaktadır. Geç aydınlanan ölkede erken aydınlananların iktidar arayışı hiç olmazsa başlangıçta bir azınlık iktidarı arayışı olmak durumundadır. Bu iktidar meşruiyetini çoğunluktan alamayacağına göre meşruiyetini dayandırabileceği tek kaynak misyonu olmaktadır. Halkın çoğunluğuna karşı iktidar olmak suçlamasına karşı duyarlı olacaktır. Bu durum, bir bakıma misyon ile çoğunluk arasında bir gerilimin mutlaklığına işaret etmektedir” (Tekeli, 2001:37).

“Başarılı bir hegemonik projenin belli bir ekonomik ve siyasal pratiği belli bir söylem çerçevesi içinde, iktidar bloku etrafında oluşturması ve en azından hedeflediği toplumsal tabana, genel çıkarları temsil ediyormuşçasına sunması ve kabul edilebilir bir desteği alması gerekir.”... “Belli bir hegemonik proje etrafında bir araya gelebilmek ve kısmi çıkarları topluma genel çıkarlar olarak sunabilmek, ancak devlet gibi genel çıkarlar etrafında sürekli konuşan ve öyleymişçesine davranan bir aygıt etrafında mümkündür.” Kemalist projeyi Modernite ve ulus devlet projesine çevreden bir giriş olarak algılamak yerinde olacaktır. “Ulus devletleşme sürecinin merkezileşmiş bir devlet yapısının oluşturulması ve ulusal düzeyde düşünmüş bir topluluğun tek bir kimlik etrafında yaratılması süreci..” (Şengül, 2001) olarak algılanabilir

Freud’a (2000:231) göre, doğum, hem yaşamdaki ilk tehlikedir, hem de bizi kaygılandıran sonraki bütün tehlikelerin prototipidir. Cumhuriyet projesi “muasır medeniyet seviyesine ulaşma” hedefiyle tanımlanabilir. Ancak Osmanlı’da olduğu gibi, yüzünü “batı”ya dönmüş bu proje, I. Dünya savaşı ve sonrasında ve verilen Kurtuluş Savaşı süresince batı ile bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Bu çelişki ve mücadele varlığını günümüze dek korumuştur.

“Türkiye Cumhuriyeti, bugünün dünyasında Batı Uygarlığının üstünlüğü için dikilmiş bir anıttır” diyen Toynbee’ye (1999:15’orjinal baskı 1925) göre, Türk devletinin üzerine inşa edildiği siyasal fikir, modern Fransa’da biçimlenmiş olan devlet fikrinden alınmıştır, ve şu özellikleri ön plana çıkmaktadır;

- merkezi bir yönetim,
- kenetlenmiş bir millet,
- bütünüyle egemen bir devlet,
- özerkliklere tahammülsüzlük.

Batılılaşmada askeri yönün ağırlığına dikkat çeken Toynbee (2000:8), batı yaşamının askeri yönünün, en az ilerici ve öğretici olduğuna işaret eder. Asker kökenli kadroların çoğu hükümet sorumluluklarına alışmamış, devlet yönetme

mesleğinde eğitim görmemiş, kısa görüşlü ve tepkisel özelliklere sahip olduğuna değinir.

Osmanlı'da “devletin bekası” olarak tanımlanabilecek gayretler, cumhuriyet projesiyle dönüşüme uğramıştır. Ulus devlet inşa sürecine damgasını vuran ve sürecin iskeletini oluşturan devlet(çi) mantığı; devleti merkeze alan, devletin her yaptığını, her halükarda meşru gören ve gösteren, sorgulama ve eleştiri kabul etmeyen, mutlak ve tartışmasız doğruların olduğu bir kurgudan söz edilebilir. Her yapılanın halk için, halk yararına olduğu ve fakat halkın olmadığı, soyut bir halk anlayışına dayalı bir kurguya sahip olduğu söylenebilir.

Türklerin “tabiaten devletçi” oldukları ve “herşeyi devletten bekledikleri” (Gökalp, 1982:170) kabulü çokça dillendirilmiştir. Bu ve benzeri kabuller sonucu denebilir ki Türkiye’de “devlet millete göre değil, millet devlete göre şekillenmiştir” (Alp, 1936:59). Keser (1993:158) siyasal devletçiliği, devleti ele geçiren asker-sivil bürokrasinin kurumsallaşan iktidarında, toplumu değiştirmek ve ideal (batı normlarına uygun) bir toplum oluşturmak yönünde topluma müdahale etme pratiği, olarak tanımlar. Bu anlayışın, sözde kapitalist olmayan yapıyla buluşan siyasal yönetim biçimin “milli demokrasi” adını uygun gördüğünü vurgular.

Egemenlik açıklayıcılık gücü giderek zayıflayan bir kavram olmaktadır. Bir başka kavram ise “kurucu iktidar” olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurucu iktidar; devletin temel hukuki düzenini kuran, siyasal iktidarın hangi organlar tarafından, nasıl ve hangi sınırlar içinde kullanılacağını belirleyen ve herkes için bağlayıcılığı olan üstün anayasa normlarını vücuda getiren bir iktidar olarak tanımlanabilir (Kapani, 1988:63).

Kurucu özne (iktidar bloğu) olarak, askeri / mülki seçkinler, küçük burjuvazi (esnaf, tüccar, eşraf, toprak sahipleri) ve cılız da olsa aydınlar sıralanabilir. Merkezdeki iktidar seçkinleri, birbirlerinin dünya görüşlerini paylaşan, üç aşağı beş yukarı Dünyayı aynı gözle gören, aralarındaki çatışmayı minimize etmiş, oldukça türdeş, hemfikir insanlar. Bunların çıkarları da uyum içinde (Kalaycıoğlu, 1999:32)

olarak değerdendirilebilir. Kurucu iktidarın belirlenmesinde, yaşanan savaş süreci ve Osmanlıdan devralınan miras askeri ve mülki seçkinlerin iktidar bloğundaki konumunu oldukça sağlamlaştırmıştır. Savaştan elde edilen başarılar, Cumhuriyet Projesine büyük bir cesaret ve iddia ile girilmesine, çok yönlü ve kapsamlı hamlelere girişilmesine zemin hazırlamıştır. Zaman zaman radikal olarak nitelenebilecek dönüşümlere şahit olunsa da, gerek modernizm gerekse de kapitalizme eklemleme gibi yapısal sorunlar nedeniyle Cumhuriyet Projesi, kontrolü elden bırakmayan bir karakter özelliğine sahip olmuştur.

Platon'un (1992) "mağara" metaforundan yararlanarak söylersek; mağaranın dışında olanlar (kurucu kadro / erken aydınlanmışlar), gerçek evrene (gizli / esoterik, idealar evrenine) ilişkin bilgi sahibidirler. Mağaradakiler (genel olarak halk / karanlıktakiler) görünürdeki (eksoterik / nesneler evrenine) ilişkin duyulara sahiplerdir. Gerçeğin (idealar evrenine ilişkin) bilgisine (episteme) sahip kadro, nesneler evrenine ilişkin sanılara (doxa) sahip halkı uyarma misyonuna kaçınılmaz olarak talip olurlar.

Bir diğder sorun ise sanılara mahkum insanlara gerçekliğin bilgisini ulaştırmaktır. Toplumun problemlerinin nihai çözümünün tek doğru yolunu bildikleri için (Berlin, 1999:489), toplumu bu yola sevk etmek ve bu yolda tutmak gerekecekti.

Kantgil meşruiyet* tanımlamasına uygun bir meşruiyet formuna sahip oldukları söylenebilir. Kant, salt akılcılık açısından, ahlaki davranışı, evrensel olarak uygulanabilir ilkelere bağlanma olarak tanımlar. İnsanlar akıl yetisine sahip varlıklar olduklarından, aklın dikte ettiğı ilkelere yani kategorik buyruğa ulaşabilirler. Evrensel bir norm özelliğı taşıyan buyruklara akıl aracılığıyla varıldığından akıl sahipleri bunlara kolayca erişebilir, ya da diğder akıl sahibi varlıkların vardıkları sonuçlar kullanılabilir. Kant'ın bu formülasyonu, diğder insanların bu kurallara uyumunu gerektirir. Kant'ın kuramı, inatçı tebaalarına aklın en üstün örneğı olan

* Bir eylemi adil veya gayri adil kılan şey; o eylemin muhtevası (maddi içeriğı değıl), şeklidir

totaliter nitelikli kanunlar empoze etmeleri için mazeret arayan despotlara, Kant'ın mükemmellik nasihatı için sahte bir gerçeklik sağlayabilir (Lankoff, 1999:209).

“Eğer bir kanun koyucu veya hükümdar isem, yürürlüğe koyduğum kanun, aklın isteklerine uygun olmak koşulu ile (bu konuda tek yol göstericim kendi yargı gücümdür), rasyonel varlıklar oldukları sürece toplumdaki bütün bireylerce tasvip görecektir. Çünkü eğer onaylamıyorlarsa, bu kişiler irrasyonel olmalıdır. O zaman aklın gerekleri bunları zorla kabul ettirebilmelidir. Bunları yola getirmede kendilerinin veya benim yargı gücümün etkili olmasının hiç farkı yoktur, çünkü aklın buyruklarının bütün zihinlerde ayniyeti söz konusudur. Benim yürürlüğe koyduğum buyruğa direniyorsanız, o zaman sizi etkisine alan, akla karşı gelen duygusal unsur baskı altına almak görevi bana düşer” (Berlin, 1969:152).

Geniş anlamıyla modernleşme projesi, teleolojik bir kurguya sahiptir. Gelecek zaman zarfında ifade edilen bir cennet vaadi (vaat edilen topraklar) ile güncel durum anlamlandırılmaya çalışılır. Vaat edilen topraklara yani hedefe ulaşmada kurtarıcı / mesih temel yol göstericidir. Yol ise türlü güçlüklerle doludur. Bu güçlüklerle inanç, sabır ve sebat ile göğüs gerilince mutluluk kaçınılmaz olarak elde edilecektir. Teolojik metinlerle benzeşimler içeren bu kurgu / anlatı / söylem; kalkan katarların nihayetinde toplama kamplarında son bulmasıyla zaten sarsılmıştı. Aydınlanma sonrasında ortaya çıkan ve gelişen, pozitivist bilim anlayışı ve onun paralelinde kalkınmacı ve ilerlemeci yaklaşımlar, toplumu ve bireyi baskı altında tutan bir özelliğe sahiptir. İnsanı ve akli merkeze aldığı iddiası ile özgürleşme ve refah vaadi sunan bu akım artık sorgulanır hale gelmiştir.

Devlet akli (ya da devletsel zorunluluk anlayışı), (Sancar, 2000:48), bir devletin bekası için, alınacak tedbirlerin muhataplar nezdinde nasıl değerlendirildiğine bakılmaksızın gerekli her şeyin yapılmasını öngörür. Başarılı sonuçlar elde edilirse, bu başarı yaratan bütün icraatlar, başarının bizzat kendisine dayanılarak “ex post facto” meşrulaştırılırlar. Bu tanımlamada yer verilen devletin bekası hedefiyle sınırlanmadan, diğer hedeflere (ekonomik, sosyal, kültürel vs)

yayılabilen ve moral-hukuksal kaygıların dışında demokratik kaygılarla da kendisini sınırlı saymayan, geniş anlamda “epistemolojik genetik”ten söz edilebilir.

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sancıları, pre-kapitalist yapının evrilmesi ve küresel kapitalizmle ilişkileri, modern-ulus devletin inşası, topyekün modernleşme çabası vb. adlandırılabilir. Ancak demokrasi açısından belirgin bir özellik şu olabilir. En iyi tek yol düşüncesinin mutlak doğrular olarak, sorgulanamaz, tartışılmaz, eleştirilemez bir kesinlikle, çoğunlukla yukarıdan-aşağıya ve genellikle baskı araçlarıyla dayatılmasıdır.

Askeri ve mülki seçkinlerin görece güçlü konumu, devlet mantığının oluşumunda ve temel tepki biçimlerinin yerleşikleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Savaş süresince ve sonrasında yaşanan deneyimlerin de etkisiyle savunma-güvenlik temel güdüsü ön plana çıkmıştır. Devleti korumak ve güçlendirmek temel hedef olarak konumlanmıştır. Devletin görece güçlü konumu, devlet-toplum / birey ilişkilerinin tanımlanmasında devlet lehine ve toplum / birey aleyhine etkiler-sonuçlar yaratmıştır. Devlet-toplum/birey kurgusunda seçkinler (kurucu özne), toplumu ve bireyi tanımlayarak ve konumlayarak, onları modernleştirme misyonunu yüklenmiş ayrıca bu süreçte dış ve iç tehditlere karşı koruma / kollama görevini üstlenmiştir. Söz konusu süreçte toplum / bireyin tanımlanması, konumlanması, korunup kollanması, eğitilmesi, biçimlendirilmesi hedeflenmiştir.

Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamname taslağının ilk maddesinde (Alpkaya, 1998:387) yer verilen rehberlik* misyonu önemli bir yere sahiptir. Freud’un (2000) Ebeveynlik kompleksi (babanın yerine geçme) yardımıyla söylersek, rüştünü henüz ispat edememiş halkın, rüştünün ispat edinceye dek, vesayet altında tutulmasını gerektiği düşüncesi hakim olmuştur. Devletin merkezi konumu, modernizm anlayışıyla birlikte düşünüldüğünde, paternalist (babacı) anlayışın modern versiyonu olarak algılanabilir. Her konuda “en iyi tek yol”u bilen yönetenler, yönetenlerin

* “Halk Fırkası Cemiyetler Kanunu mucibince teşekkül etmiş siyasi bir cemiyettir. Gayesi, milli hakimiyetin (halk tarafından, halk için) icrasına rehberlik etmek ve Türkiye’yi tam manasıyla bir (asri devlet) haline yükseltmektir.”

görüşlerine müracaat etmeden, onların rızasına dayanmadan ve gerekli hallerde rızası hilafına çözümü gerçekleştirebileceklerdir.

Kurucu özne, kapsayıcı / yaygın hamlelere girişmekle birlikte, projenin yapısal sınırlılıkları nedeniyle yaygınlaşmasına karşın yoğunlaşmamış, zaafa uğramış, soluksuz kalmış ve içe kapanmıştır. Söz konusu yaygınlaşma eğilimi, neredeyse her alanda açıklar vererek, yoğunlaşamayarak, birtakım sorunları su yüzüne çıkarmıştır. Devletin güçlü ve kapsayıcı söylemi, tabiri caizse, devletten beklentilerin düzeyini de artırmış ancak hizmetlerin nicel ve nitel sorunları nedeniyle sürekli hayal kırıklığına duçar olmuştur.

Kurucu özne olarak devletin, toplum / bireye yaklaşımında sorunlarla karşılaşması ve bu sorunları aşmada zorlanması, siyasal alanda hakim aktörlerde kuşku, tereddüt ve bir bakıma paniğe yol açmış, bu durum sorun aşma biçiminde bir evrilme meydana getirmiştir. Sorun aşmada ikna araçlarından ziyade baskı araçlarının tercihine yol açan bu evrimle, yöneten / yönetilen arasındaki mesafenin giderek açılmasına hizmet etmiştir.

Kurucu öznenin bu düşünme biçimi “ideolojik” bir araç olmaktan öte anlamlar taşımaktadır. Freud’un (1999:139) “adanmışlık” tanımıyla örtüşen bir biçimde, kurucu özne dillendirdiği söyleme “iman” derecesinde bağlanmıştır; dilegetirishleri onların nazarında gerçekler olarak işlev görmektedir.

Devlet alanı; siyasi ve bürokratik olarak ayrıştırılması bu süreçte çok kolay görünmemektedir. 1930’lu yıllarda parti ve bürokrasi bütünleşmesi de işleri güçleştirmektedir. Devlet alanının “tek parti” varsayımına göre yapılandırıldığı söylenebilir. Bu süreçte siyasal merkeziyetçiliğe eşlik eden bürokratik merkeziyetçiliğin güçlendirildiği düşünülebilir.

Bürokratik merkeziyetçiliğin güçlenmesine paralel olarak, toplumsal taleplerden kopma ve içe kapanma eğilimleri (Eisendadt, 1965:3) belirginleşmiştir.

Bürokrasi toplumsal talep ve beklentilere yanıt üretmekten önce, hiyerarşi dahilinde yukarıdan aşağı üretilen sinyallere duyarlı hale gelmiştir. “Kraldan çok kralcı” tutum bürokrasi de yaygın görülen bir eğilim halini almıştır. Topluma karşı duyarsızlaşma, topluma hesap verme yerine yukarıdan verilecek sinyallere bağımlılığa, sorumluluk üstlenmeme, hiyerarşik sadakat, yasalara biçimsel uyum, şekilcilik, geniş anlamda kırtasiyecilik olarak algılanan sorunlara zemin hazırlamıştır. Sorumluluğun yerini sadakate bırakması, bürokrasinin teferruata boğulmasına, işlerin yavaşlamasına, etkili ve verimli hizmet üretimi önünde engel oluşturmuştur.

Radikal modernleşme projesi olarak adlandırılan, Cumhuriyet Projesi her ne kadar modern bir görünüme sahipse de, iktidarların kullandığı geleneksel araçları kullanmakta devamlılık arz ettiği söylenebilir. Nazi yönetiminden kaçarak Türkiye’ye gelen edebiyat kuramcısı E. Auerbach’ın 1936’da W. Benjamine yazdığı mektupta (Koçak, 2001: 93); “Hemen her türlü geleneksellikten ve özellikle kendi geçmişlerinden bu kadar nefret edip de yabancı olan her şeye bu kadar kuşku ve düşmanlıkla bakan bir topluluk görmedim” demektedir. Yeni bir kolektif bilinç inşa ederken, iktidarı ve toplumu anlamlandırırken, modern anlamlandırma kalıpları üretilmiş, geleneksel yapı ve süreçlerden istifade edilerek söz konusu anlamlandırmalar desteklenmiştir. Bu süreç eklektik bir görünüme işaret ederken, ulusal-evrensel değerler ekseninde bir gerilimle ve kimlik sorunsalının sürekli canlı tutulmasıyla da ilişkilidir. Genel olarak toplumun feodal kalıntılardan kurtulamamasında, kapitalist işbölümünün sonucu, Türkiye’nin endüstriyel bir ülke olmak yerine ham madde ihracatçısı olmaktan kurtulamamasının (Akşit, yty:86) da etkisi söz konusu olmuştur.

Projenin köye yönelik politikalarında olduğu gibi [köylüyü köyünde tutma politikaları (Çavdar, 1995:369)] Cumhuriyet Projesi, kontrollü bir proje özelliğini taşımaktadır. Kontrollülük düşüncesi kendini siyasal alanda olduğu kadar, ekonomik ve sosyal alanda da hissettirmiş; pozitivizm, savunma stratejisi ve benzeri etkenlerle güçlenmiştir. Savunma stratejisi, kuruluş sürecinde karşılaşılan sorunların da etkisiyle dış tehdit algılaması yanı sıra iç tehdit konusunu da gündeme taşımıştır. Savunma stratejisinin oluşumunda tehdit unsurlarının etkisi hem ulus inşasına ve

söylem düzeyine hem de bu strateji seçkisinin gerçeklik düzeyine etkileri açısından önemli sonuçları olmuştur. Söz konusu sürecin demokrasi açısından en önemli etkilerinden biri düşünce özgürlüğü etrafında şekillenmiştir.

1945 sonrasına gelindiğinde birden bire bu yapının değişmeye başladığını görüyoruz (Kalaycıoğlu, 1999:32). 1940'lı yıllar, hipnoz durumundan uyanışı andıran bir dönüşüm dönemine işaret eder. Daha önce de sarsıntılar geçiren bu algı, söz konusu yıllarda kırılmaya uğramıştır. Freud (1999:142), kişi diğer açılardan telkine tam anlamıyla boyun eğse bile, ahlak bilincinin (vicdanın) direnme gösterdiğini belirtir. Dış dinamiklerin etkisiyle çok partili hayata geçiş, hipnozdan uyanışa işaret etmektedir. 1950'de iktidarın devriyle birlikte, Kemalizm söylemi, cumhuriyet projesinin vicdan sesi olarak toplumda dile gelmeye başlamıştır.

Yetkin (2003), 1945-1950 yıllarını ele alan çalışmasında, değişimin CHP iktidarınca başlatıldığını vurgular. Ancak demokrasi açısından dikkate değer husus kurucu-kurulu iktidar ayrımı ile belirginleştirilebilir. “Kurulu iktidar (ki, bundan özellikle devletin siyasal karar organları olan yasama ve yürütmeyi anlamak gerekir), kaynağını ve yetkilerini anayasadan alır ve bu yetkileri gene anayasa tarafından çizilmiş olan sınırlar içinde kullanır: toplumdaki diğer sosyal iktidarlardan daha üstün olmakla beraber, ve kişiler için olduğu kadar bütün sosyal gruplar için de uyulması zorunlu kararlar alma yetkisine sahip bulunmakla beraber, hukuki bakımdan en üstün iktidar değildir.” (Kapani, 1998:63). Kurucu iktidar (devlet)-kurulu iktidar (hükümet) ekseninde Türkiye siyasetinde bir gerilim hattı olduğu ifade edilebilir. Yasamayı ve yürütmeyi oluşturan siyasetçilere ve siyasal alana tanınan sınırların “devlet” tarafından çizildiği ve demokratik açıdan “dar” bulunduğu sıklıkla dillendirilmektedir. Bu eksenin varlığı kabul edilirse, çok partili yaşam geçişle birlikte kurulu iktidarın devri söz konusu edilmektedir.

Burada söz konusu edilen temel uzlaşma zemini olarak anayasa (Temel onay-rejim düzeyinde onay) üzerinde yapılan tartışmalar olsa gerektir. Türkiye’de açık rejimi, çoğulcu demokrasiyi ve anayasal düzeni kurma, yaşatma ve geliştirme çabaları, zaman zaman ortaya çıkan aksaklıklara karşın, Kili ve Gözübüyük,

(2000:9), genelde başarılı, bulduklarını ifade etmektedirler. Anayasa ve anayasacılığın temelinde, siyasal liberalizm ve demokrasi hareketleri (Tanör, 1995:11) olduğu hatırlandığında, bu tespitin iyimser bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir. Parla (1992), demokrasi geleneğinin henüz sözcüklerden ibaret olduğu, bu kavramların sindirilmesi ve kurumsallaşmanın tam anlamıyla sağlanamadığını belirtir. Bu durumun toplumsal, tarihsel nedenleri yanında politik ve kültürel nedenlerinin de etkisine dikkatler çekerek; yurttaşların ve yurttaşları temsil eden siyasal partilerin anayasa işlerine, bir devlet ve sınıf politikası olarak, karıştırılmadığını vurgulamaktadır. Türkiye’de hala halkın ve gerçek siyasi temsilcilerinin tam katılımıyla hazırlanıp biçimlendirilecek, özgür ve baskısız bir ortamda halk tarafından onaylanacak bir anayasanın gereksinimi ve arayışı içinde, olduğunu ifade etmektedir. Ancak yurttaşların da bu işlere soğuk durduklarını ifade etmektedir.

3.3. Ulusun İnşası

Batı liberalizminin ürünü olan iki ideoloji (sosyalizm ve milliyetçilik) bu yolda en uygun yollar olduklarını ispatlamak için birbirleriyle yarıştılar (Nodia, 1999:98). Hızlandırılmış modernizasyon olarak adlandırılabilen bu ideolojilerden yeğlenen milliyetçilik ideolojisi olmuştur.

Toplumsal sınıflaşmanın etnik, din ve mezhep farklılıkları içinde uluslaşmaya çalışılmasıyla çelişmesi (Timur, 1991) milliyetçilik önünde temel engellerden biri olmuştur. Toplumu anlamlandırma konusunda, ulus devlet inşa sürecini önceleyen arayışlarında “Osmanlıcılık” fikri ön plana çıkmıştır. Ancak Balkan Harbi ertesinde bir hayal kırıklığı yaşanmış ve Müslüman-Türk unsura dayalı çözüm ağırlık kazanmıştır.

“Sevr Türklerin ruhsal yapısında ağır bir şok, bir darbe etkisi yapmıştır” (Akşin, 1996:135). Yaşanan bu travma, yeni yeni şekillenmeye başlayan devletin genetik kodlarına güçlü bir biçimde nüfuz etmiştir. Müslüman-Türk unsura dayalı bir ülke/ülkü söylemi, zamanla “Misak-ı Milli” olarak tanımlanan bir toprak parçasına

sıkıştırılmıştır. Ancak söz konusu toprak parçası dahi homojen bir nitelik göstermemektedir. “Türklerin yüzyıllarca sürmüş yenilgilerin aşağılık kompleksine (karmaşasına) yol açtığı ve bu zehre panzehir bulunma ihtiyacı...” (Akşin, 1996:183) olduğu ifade edilmektedir. Ulus inşa sürecinde Türk unsuruna dayanılması konjonktürel olarak yurttaşlığın kan bağı esasına göre kurgulandığı izlenimi vermektedir. Türk tarih tezi ve güneş dil teorisi bu dönemsel eğilimleri ifade etmektedir. Pratik koşulların da etkisiyle, yönetici kadrolarda “millet-i hakime” düşüncesi ve bu fikrin temsili, tesisi ve korunması “otoriter demokrasi” anlayışlarına kapı aralamıştır. Ancak geniş bir perspektiften bakıldığında Türklük kavramının daha gevşek bir üst kimlik olarak yapılandırılmaya çalışıldığı bir süreç olarak kavranabilir. Bu süreç, hem gerçeklikle yüzleşmek (mutlak) hem de değişim gereğinin (zorunluluk) bir sonucu olarak gelişmektedir.

Heterojen sosyal yapı ile homojen ulus söylemi arasında bir çelişki su yüzüne çıkmaktadır. Ulus devletin üzerinde yükseldiği modernizm düşüncesi ciddi eleştiriler almaktadır. Ulus devletin eklemlene, entegrasyon, asimilasyon, homojenleştirme (eritme potası) politikaları ile başkalık, farklılık, bir aradalık, heterojenlik çatışması gündemdedir.

Bir diğer çelişki ise ulus devlet projesinin eşitlikçi söylemi ile kapitalist üretim biçiminin eşitliksiz yapısı arasında gerçekleşmektedir. Ulus devlet yapısının oluşumunu gerektiren ve şekillendiren kapitalist düzen eşitsizlik, bağımlılık, farklılık vb. etkileriyle sürekli çelişkiler üreten bir yapıya sahiptir. Ziya Gökalp ile zirvesini bulan; zıtlaşmacı (çatışmacı) model ve uyuşmacı model’in ötesinde Türk toplum tipine uygun “Millici Model” benimsenir. Ana tema (leitmotiv) muasırlaşmak olarak ortaya konur.

Ulus devlet, “eşitlik, özgürlük, kardeşlik (dayanışma)” motto’su etrafında şekillenen söylem düzeni / düzeyi ile neredeyse bu sloganların negatifi görünümünde olan gerçeklik düzeyi arasında bir çelişkiyi barındırır. Eşitlikçi söylem düzeyi ile eşitliksiz eylem düzeyi arasında makas arttıkça söylemin inandırıcılık gücü zayıflamaktadır. Aslında ulus söyleminin “mottosu”, tahakküm aracı olarak uygun

bir görünüme sahip görünmemektedir. Otonom tarihsel gelişim sürecinde ulus devletlerin eşitlikçi söylemi kademe kademe gelişmiş, gerçeklik düzeyi arasındaki mesafe görece korunmuştur. Azgelişmiş ülkelerde, uyarılmış bir tarihsel sürecin varlığı söz konusu söylem ve eylem düzeyleri arasındaki farkın daha da açılması, belirginleşmesi ve görünür kılınması sonucunu doğurmuştur.

Devlet eşitsizlik üreten politikaları devreye sokarken, doğacak tepkileri baskı ve ikna araçları ile sürekli kontrol altında tutmuş ve yönlendirmiştir. Bu süreçte halkçılık anlayışı temelinde bu eşitliksiz yapının anlamlandırılmasına hizmet işlevi ile karakterize edilebilir. Söz konusu süreci destekleyen ve bu anlayışı açığa vuran örnek sloganlardan bazıları şöyle sıralanabilir; “Ordulaşmış millet nizamı”, “hak yok görev var”, “fert yok toplum var”, “tek ses, tek nefes”, “zahire karşı birlik, dahilde dirlik”, “bitaraf olan bertaraf olur”, “ya sev ya terk et”, “sürüden ayrılanı kurt kapar”, “gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım”, “aklın yolu birdir”, “ölen ölür kalan sağlar bizimdir”, “bu yolda galiptir, mağlup”, “nurlu ufuklar göreceğiz”...

Azgelişmiş ülkelerde, eş zamanlı olarak gündeme gelen ulus inşası ve sermaye birikimini temin seçenekleri birbiriyle ilişkili ve tamamlayıcılık işlevleri olmakla birlikte ulus devletin söylem düzeyi ile gerçeklik düzeyi arasındaki makası açarak, ulus inşa projesini zaafa uğratmakta olduğu söylenebilir. Devrim süreci de yerini, söz konusu zaafı neticesinde, hayal kırıklıklarına, idare-i maslahata ve günü kurtarmaya bırakmıştır. Eşitsizlik arttıkça eşitlik söylemi ve hamasete daha güçlü vurgu yapılmıştır. Söylemin yetersiz kaldığı kriz dönemlerinde radikal müdahalelere müracaat edilmiştir. “Modernite projesinin meşruiyet çerçevesine uymayan anlık (spontane) yanıtlar üretilmiştir. Bu hem yönetici hem yönetilen kesimde yaygın hale gelmiş (kurumsallaşmış) bir iki yüzlülüğe işaret etmektedir. Bu “yumuşak” bir modernite projesidir” (Tekeli, 2001:22). “Modernite projesini utangaç, sıkılgan, yumuşak olarak değerlendirmesi genelleştirilemez” (Tekeli, 2001:73). Yeri ve zamanına göre baskıcı, tam, köktenci olabilmiştir. Cumhuriyet ile birlikte Türkiye’de modernite modelinde daha köktenci eğilimlere sahne olmuştur (Tekeli, 2001:23). Zaten, “Ekonomik, toplumsal, siyasal-yönetsel düzlemlerde geleneksel olanı tasfiye

ile çağdaş olanı inşa süreçlerinin aynı anda gerçekleştiği bir toplumda bunun tek çizgi olması beklenemez” (Güler, 1998:156).

Cumhuriyetçi kadroları ya da bu kadrolarca geliştirilen projeleri bir bütün olarak kabul etmek yahut çelişkilerden uzak olarak değerlendirmek hatalı sonuçlara yol açabilir. Ayrıca düşünce, karar, işlem, eylem vb. düzeylerde farklılaşmalar da unutulmamalıdır. Bunun yerine temel hedefler üzerinde az çok bir uzlaş sağlandığı söylenebilir. Ancak bu hedeflere ulaşmak için izlenecek yol, benimsenecek yöntem, kullanılacak araçlar konusunda tartışmalar ve farklılıklar olduğu, uygulamadan kaynaklanan sorunlar ve elde edilen sonuçların söz konusu seçmeleri etkilediği unutulmamalıdır. Tüm bu etkiler sonucu çelişkiler üreten ve iç bütünlüğü sağlanamamış bir eklektik, pragmatik, oportunist, parçalı bir söylem oluşmuş ve değişim ve dönüşümlere uğramıştır.

Ulus inşa sürecinde karşılaşılan bir diğer çelişki de yurttaşlardan oluşan somut halk ile idealize edilmiş soyut halk tasavvuru arasında yaşanmıştır. İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay’ın, “Halk plajlara akın etti, millet denize giremiyor.” ifadesiyle yansıtılan bu çelişkinin etkileri günümüze dek hissedilmektedir. Ancak idealizasyon süreci sonucunda oluşturulan “ulus” ile somut yani gerçek halk arasında oldukça derin bir uçurum vardır. Ulus, yüceltme, büyütme, eşsiz ve yeri doldurulamaz olarak tanımlandıkça, gerçeklikle arasında tezatlar artmaktadır. Modernleşme doğası gereği, bir ikilem doğurur; azınlıkta olan modernleşmiş-modernleştiriciler ve çoğunlukta olan geleneksel-modernleştirilecekler ikilemi. Soyut halk tasarımı, ortak yarar adı altında, yürütülen politikaların anlamlandırılmasına da katkı sunmaktadır. Misyon sahibi yönetici bloğun soyut halk tasarımı somut halk ile arsında ilişkilerin de sorunsallaşmasına neden olmaktadır. Günümüze kadar süregelmekte olan bu yöntem halk ile arasında ciddi bir iletişim kopukluğu olduğunu söylemek gerekir. Soyut, devlet merkezli, kolay anlaşılmayan, somut sonuçlar içermeyen, “popülizm” yapmayalım derken halkın somut sorunlarından ve taleplerinden uzaklaşan bir yaklaşım egemen olmaktadır. Söz konusu yaklaşım kendilerince formüle edilen temel hedeflere ve gerçekleşen çelişkilere yönelik bir çözüm önerisi de formüle edememiştir.

Gerçeklerle karşılaşma sonucunda, ussallaştırma ve romantizmin sürdürülmesi seçenekleri belirginleşmektedir. Ussallaştırma seçeneğinde, halkın kendilerini anlamadığı ve halkın cahil olduğu retorığı yinelenmektedir. Freud'un (2000:67) cinsellik üzerinde geliştirdiği tespiti şu şekilde formüle edebiliriz: normal olarak belirlenen hedefe ulaşılmasını engelleyen veya geciktiren her dış ya da iç etkenin, hazırlık etkinlikleri üzerinde oyalanma ve bunları normalin yerini alabilen yeni hedeflere dönüştürme eğiliminin güçlenebileceği düşünülebilir. Romantizm seçeneğinde ise, hazırlık etkinlikleri hedeflerin yerini almakta, halkı eğitmek bitmek bilmez bir uğraş halini almaktadır. Bu seçenekte de halkın cahil olduğu retorığı önemli bir yer işgal etmektedir. Her iki seçenekte de gözlenen eğilim, halkın rüştünü ispat edemediği, ebeveynlik kompleksinin korunduğu ve vesayetçi anlayışın devam ettiğidir.

3.4. Yurttaşın Üretilmesi ve Siyasal Sosyalleşme

“Tarihte iktidarla ilgili işlemler her zaman seçim yoluyla olmuyordu: geleneksel şef çoğu zaman kuvvet, hile ya da büyü yoluyla kendini kabul ettiriyordu; ama her halükarda “sivil itaat denilen gizemli şey”in sırrını bulmaya çalışıyordu” (Cotteret ve Emeri, 1994:5). Toplumsal itaati üretmede ideoloji kilit bir işlev üstlenir. “İdeoloji, insani varlıkları birer toplumsal özne olarak kuran ve bu öznelere bir toplumdaki egemen üretim ilişkilerine bağlayan, yaşanan ilişkileri üreten anlamlandırma pratiklerini düzenlemenin belli bir yoludur” (Eagleton, 1996:41). “Bir tahakküm tarzı, genellikle, kendi idaresi altındaki insanlar kendi davranışlarını yöneticilerinin ölçütleriyle yargılamaya başladığında meşruluk kazanmış olur” (Eagleton, 1996:89).

“Siyasal sosyalleşme, toplumun kendisini bireyde sürdürmesinin bir yolundan başka bir şey değildir” (Baykal 1970:150). Birey, yasal düzenin yaratılmasında rol oynadığında, hak sahibi olarak değerlendirilebilir (Eroğul, 1991:78). “Geniş bir anlamda “ferdiyetçilik” olarak adlandırılabilir; kişinin kendi kendini idare etmeye ehil bir varlık olarak kabul edilmesi ve mensubu bulunduğu toplumdan taleplerine doğuştan hakları olduğuna dair güçlü bir inancı da kapsar”

(Berger, 1999:35). Bu tür inançların mümkün olması için, kişinin çocukluktan başlayarak özel türde yetiştirilmesine vurgu yapılır. Bu da başta aile olmak üzere, okul, devlet, din, gelenek-görenek, kültür vb. alanlarla ilişkilidir. Demokrasi iklimi yanı sıra deneyim ile pekiştirilen bir tecrübe ve alışkanlıklar bütünüdür.

Yurttaş eğitimi, demokratik özelliği bakımından tutarsız ve yetersizdir (Üstel, 2004). Milliyetçilik düşüncesi ve devlet algılaması (Ekinci, 2004) yine demokrasi önünde kimi sorunlara neden olmaktadır. Eğitim sistemi, “memur yetiştirme” kurumları olarak görülen medreselerin (Sakaoğlu, 2003), kapsamı genişlemekle birlikte “makbul vatandaş” yetiştirme hedefine yönelmiştir. Ancak “kapı kulu” olarak görülen yurttaşların, “kuran kursu” mantığı ve yöntemleriyle ezberci bir eğitime tabi kılınmışlardır. İnsan hakları ve demokrasi değerleri açısından müfredat çözümlemeleri vahim bir tabloya işaret etmektedir (TÜBA, 2003). Nitelik olarak tartışmanın ötesinde eğitim harcamalarına ayrılan pay oldukça düşük bırakılmıştır (Tezel, 1994:95, Kar ve Taban, 2003:158).

Tüm modernlik iddiasına rağmen geleneksel değerlere yakın ve uygun bir biçimde erkek egemen değerler sisteminin yeniden üretildiği bir süreç oluşturulmuştur. Bu oluşumun temelinde yatan düşünce, katı vazife-hak dengesi üzerine oturan iktidarın yeniden üretimi, sürdürülmesi etrafında şekillenmektedir. Ataerkillik, bireylerin ve toplumun dünyayı algılama biçiminde, toplumsal deneyim ve iktidar mekanizmalarında önemli bir işlev üstlenmektedir (Saraçgil, 2004). Otoriter siyasal düzenlerin oluşumuna kapı aralanmaktadır. Özalde aile yapısı genelde toplum yapısı erkek ve yaşlı egemen bir nitelik arz etmektedir. Kadınlar (Duyan, 2003) ve çocuklar toplumsal eşitsizlikleri katmerli yaşayan gruplar olarak ön plana çıkmaktadır. Kadınların yaşamını değiştiren dinamikler, erkek egemenliğini sarsmamakta, ilişkileri değiştirmemekte, geleneksel yükler büyük ölçüde korunduğundan, yeni alanlarda edinilen yükümlülüklerle ağırlık giderek artmaktadır (Demirdirek, 1993:127).

Dinin temel işlevlerinden biri de siyasal yapıyı meşrulaştırma çerçevesinde araçsallaştırılabilirliğidir. Daha geniş anlamda toplumsal ahlaka zemin oluşturma ve

varoluşu anlamlandırırken izlenen strateji de iktidarla ilişkileri etkilemektedir. Yine dinin hak anlayışına yaptığı etki ile tüm toplumsal ilişki ve iletişime etkisi olduğu unutulmamalıdır.

Bu bağlamda Yargıtay Başkanı Sami Selçuk'un tespitleri oldukça anlamlıdır (Selçuk, 1999): "Türkiye Cumhuriyetinde Halifelik kaldırılmıştır. Şeri'ye ve Evkaf vekaleti ise görünüşte kaldırılmış, aslında Diyanet İşleri Başkanlığı adıyla bir bakana bağlanarak devlet örgütü içine alınmıştır. Örgütün dini İslam, mezhebi Sünni'dir. Devlet bu din mezhebin (resmi) okullarını açmıştır. Örgüt ve okulların finansmanı devlete aittir. Resmi okullarda din dersi okutulması zorunludur" ifadesine yer verilmektedir. Teokratik bir din devletinden, devletin dini / mezhebi bulunduğu başka bir yapıya evrilmiştir. Devlet her ne kadar din (inanç) alanını denetim ve kontrol altına almak gayesi gütmekte olduğu iddiasında ise de kullandığı yol ve yöntem sorunlar içermektedir. "Ontolojik olarak yaklaştığımızda, bir din ve mezhebin örgütü devlet birimi içine alarak Anayasal düzeyde güvenceye bağlanmakta (md.136) ve laikliğin gerçekleştirilmesini güçleştiren (2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası, md. 89) din ve mezhebin okullarını açan ve finansmanını sağlayan devletin dini ve mezhebi vardır; bir dini ve mezhebi kayırmış, örgütlü olarak benimsemiştir. Böyle bir devlet teokratiktir..." görüşleri ileri sürülmüştür. "Laiklik, ülkemizde çarpıcı kırılmalara uğramış, popülist ve / ya da devletçi kaygılarla laiklik teokrasi ve laikçilik arasında salınıp durmuştur."

Geleneksel ahlakın yerinden edilmesi, yerine geçerli bir etik değer sisteminin ikame edilememesi, ilkesizliğin kol gezdiği, kazanıldığı sürece her yolun mubah görüldüğü, sonucun ve gücün önem kazandığı yarışmacı bir ahlaki donanım ortaya çıkmıştır. Ayakta kalanın, güçlünün her halükarda başarılı sayıldığı yarışmacı bir ortamda, "gemisini kurtaran kaptan" düsturunun anlaşılması daha kolay olmaktadır. Güçlüye olanak tanıyan ve gücü olumlayan, güçsüzü sorgulayan, sınırlayan ve sorumlu tutan iki-yüzlü bir ahlak anlayışı egemen olmuştur. Söz konusu durum "toplu cehalet" olarak tanımlanabilecek bir anlayışla varlığını sürdürülebilir kılmaktadır. Hemen her kes söylemi dillendirmekte ancak gerçekliğine

inanmamaktadır. Halkın genel tepkisi söz konusu süreçten rahatsız olduğunu dile getirmek ve fakat fırsat bulduğunda bu sisteme bir yerinde eklemelenmek olmuştur.

Hukukun pozitivist yorumu / kabulü ile devletin emir ve yasaklarından ibaret gören bir anlayış ve buna bağlı olarak hakkı devletin icad ettiği / bahsettiği düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bu anlayışın yönetim mekanizmasına yansımaları (yönetim kültürü) zaman zaman “kanun devleti” eleştirisini haklı kılan düşünce, yorum, işlem ve eylemleri gündeme taşımaktadır. Öncelikle tüm hakkın devlet (siyasal alan) tarafından dağıtılıyor şeklinde bir algı, devlet ve siyasal alandaki aktörlerin (geniş anlamda yöneticilerin; atanmış ve seçilmişlerin) kendilerini hukuk kurallarından muaf (ötesinde ve üzerinde görmek) ve ayrıcalıklı olarak görmesini doğurmuştur. Bu durum kabaca bir yaklaşım biçiminin ötesinde mevzuatla pekiştirilmiş bir yapı ve işleyişi ortaya çıkarmıştır. Hakların yegane sujesi olan bireyleri “devlet”in lütuflarına mahkum zavallı yaratıklar olarak görmek, hak fermanı (fetva) (Erdoğan, 1993:202) veya ve iyilikler çerçevesinde oluşturulan bir hak anlayışını da hatırlatmak gerekmektedir.

Yargıya müdahale ve etki altına alma çabası (Burçak, 1994), çok partili yaşamla birlikte görünürlik kazanmıştır. Bireyi ve toplumu devleti merkeze alarak tanımlayan ve konumlayan hukuk anlayışı siyasetçi ve bürokratlar dışında, yargı mensuplarını da kapsayan geniş bir alanda kendisini hissettirmektedir. Yargı mensuplarına oranla halkın daha demokratik özelliklere sahip olduğu yargısına varılabilecek sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Dağı ve Toprak, 2003).

Bireylerin yapmaları gerekeni emretmeyip, sadece yapmamaları gerekenlerin sınırlarını çizmekle yetinen genel davranış yasalarının yukarıda belirtilen işlevlerini görebilmeleri için, bireylerce bilinmeleri ve uzun dönemde değişemeyerek kesinliklerini korumaları gerekir... Hayek’e göre, “Batı’nın refahına tek başına en fazla katkıda bulunan bir unsur varsa o da büyük bir olasılıkla Batı’da yasanın uygulanmasında görülen göreceli kesinliktir (Yumer, 1999:164). Türkiye’de yargıya yönelik temel anlayış, “örümcek ağı”na benzetilerek anlaşılabılır. Güçlüler için pek anlam ifade etmeyen örümcek ağı, sadece zayıflar için etkili

olmaktadır. Hukuk ilkelerinden, hedefinden, felsefesinden ve ruhundan soyutlanarak, yasak ve ceza etrafında kurgulandığında, insanlar cezayı göze alarak yasaklanmış edimi gerçekleştirmek yolunu tutacaklardır. Özellikle para cezalarında toplumda yerleşik kanaat, özellikle maddi olanakları elverişli kesimlerde, “neyse ederi öder, yaparım” şeklinde bir anlayışın kurumsallaşması şeklinde pratiğe yansımaktadır. Her türlü affın bolca kullanıldığı bir süreçte hukuka bağlılık söyleminin de pek anlamı kalmamaktadır.

McLuahn’ın (1964) medyayı, duyularımızın ve işlevlerimizin uzantıları olarak tasvirinden yararlanarak; uzuvlarımızın artık bizim dışımızda güçler tarafından inşa, denetim ve kontrol edildiği bir ortamı daha kolay tasarlayabiliriz. Kitle iletişim araçlarının, toplumu benzeştiren ve nesneleştiren konumuna ek olarak, bu araçların hangi güçlerin iktidarına hizmet ettiği de önem kazanmaktadır. “Besleme basın”, “güdümlü medya” (Arcayürek, 1985) Türkiye’de çok partili siyasal yaşamın vazgeçilmez öğelerinden biri olmuştur. 1990 lı yıllara varıncaya değin, görsel ve işitsel iletişim araçları devlet tekelinde idi. Kamusal alanın cılızlığı ve yazılı iletişim araçlarının üzerinde denetimin göz önüne alındığında demokrasinin kalitesi de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Medya, devlet gücünün egemenliğinden giderek sermayenin egemenliğine doğru evrilmiştir.

İletişim araçlarına sahiplik önemli bir sorun alanına işaret etmektedir. Devletin sahipliği, mutlak denetim ve kontrol olanakları çözülürken, güçlü bir sermaye hakimiyeti gözlenmektedir. Bunun yanı sıra iletişim profesyonelleri de diğer bir sorun alanına işaret etmektedir. İletişim araçlarına sahip olmayan, ancak toplumdaki konumları nedeniyle kullanmaya yetkili, belli bir örgüt ve ilişkiler içinde çalışan kişiler olarak tanımlanabilecek “iletişim profesyonelleri” giderek önem kazanmaktadır. Doğal olarak profesyonellerin objektiflikleri, tarafsızlık iddiaları, ideolojik mit olarak nitelenir. İletişim örgütlerinin, demokratik rejim içinde sistemin üstünde ve ideolojinin dışında “halkın bilme hakkını”, “basın ve ifade özgürlüğünü” ve “demokratik ilkelerin” devlet ajanları tarafından çiğnenmesine karşı savaşımlar olduğunu kabul etmez (İnceoğlu, 1993:120). Kültürde bilgi ve duygusallık arasında tersine bir bağıntı olduğu düşünüldüğünde; iletişim sürecinde aktif olarak rol

almayan ve bilgi sahibi olamayan aktörler, asimetrik enformasyon sürecinde, anlamı bilgiden ziyade sezgileriyle ve duygularıyla yapılandırmaktadırlar. Demokratikleşme ve sivilleşme, medyaların giderek egemenleştiği bir ortamda gerçekleşemez; ancak, gerçekleştiği sanılır ve bu da, neo-liberalizmin ve kapitalizmin kazandığı yeni boyut ve utku olmaktadır (Kahraman, 1993:9).

Demokrasilerin zayıf yanlarından birisi, Hitler'in başarmış olduğu, insan tabiatının daha az rasyonel olan yanlarını anlamadaki başarısızlığı, olarak görülmektedir. Propaganda ile halka duymak istedikleri şeylerin söylenmesi ve yönlendirilebilmesi (Brown, 1992) olanaklı görülmekte, hatta bu süreç bilim-teknik aracılığıyla yetkinleştirilmektedir.

Gerçekliği algıdan farklı bir biçimde yansıtan düşünce ve dil, insan bilincinin doğasının anahtarını oluşturmaktadır. “Sözcükler, yalnızca düşüncenin gelişmesinde değil, bir bütün olarak bilincin tarihsel büyümesinde de merkezi bir rol oynarlar. Bir sözcük, insan bilincinin mikrokozmosudur” (Vygotsky, 1998:216). Dil, aynı zamanda her yönüyle bir ulusun kültürünün de aynasıdır (Doğan, 1977). Her dilde özel bir dünya görüşü vardır. “Dil bir ulusun ruhunu yansıtan tarihsel bir süreç, bir etkinliktir” (Akarsu 1984). Diller ve öğeleri bir çağdan ötekine geçe geçe geldiğinden, geçmişin şimdiki zamana etkileri kültürün en derinlerine kadar işler. Dil aynı zamanda düşünme ve duyma biçiminin bir kavrayış şeklidir. Bütün bunlar, yani ulusun düşünme, duyma biçimi, karakteri, nesneleri, kavrayış şekli diline etki yapmadan ulus üzerine etki yapamazlar (Akarsu, 1984:83). Yazılı kültür dönemini yaşamadan aşmanın yol açtığı bir kültür yozlaşmasına işaret edilmektedir (Kongar, 1983). Kültür, bir (kendini) tanımlama alanıdır (Achard, 1994). Dil başlı başına bu tanımlamada kilit bir rol üstlenmektedir. Arapça, Fransızca, İngilizce (Hepçilingirler, 1997) etkisinde dilin kendisi insanlara yabancılaştırılmıştır. Bu etki özellikle mevzuat çerçevesinde insan ilişkilerine yansımaktadır. Uzmanlaşmanın da katkısıyla, insanlar anlamadıkları bir dil üzerinden iletişim kurma çabası içinde kalmışlardır.

Cumhuriyet öncesi dönemde toplumsal yapıda hakim özelliklerden biri de, kompartımanlara ayrılmış cemaatçi yapıdır. Bireyin silik olduğu bu yapıda, kişi /

kişiler temel ayakta kalma stratejilerini, mensubiyet çerçevesinde şekillendirmekteydiler. Bu sürece katılanlar / dahil olanlar bir camaati oluşturmaktadırlar. Cemaatin temel özelliği, dışa kapalı yapısıyla biz bilinci oluşturmaktadır. Mensubiyet (üyelik / taraftarlık) kimlik sorunsalını aşmada da kilit bir işlev yüklenmektedir. Grup içinde grup üyelerine niyetlenilmiş ya da niyetlenilmemiş maddi ya da maddi olmayan faydalar dağıtılmaktadır. Grup üyeleri arasında yaygın bir kader birliği ve dayanışma kültürü gelişmektedir.

İçe kapalı yapı, dışa karşı tehdit, tedirginlik ve şüpheyile bakma sonucunu doğurmaktadır. Sorunlar hep dışsal bir unsura atfedilerek ötelenmekte ve dışsallaştırılmaktadır. Suç ya birey / kişilere atfedilerek, günah keçisi arayışıyla ya da düzen ve kadere bağlanarak, kader kurbanı söylemi geliştirilerek, dış bir unsura göndermede bulunmaktadır. Grup çıkarları açısından engel olarak görülen diğerleri düşman olarak tanımlanmakta, yok edilmeye çalışılmaktadır. Grup çıkarlarını zedelemeyen oluşumlar görmezden gelinmekte, izlenmekte ve tepki gösterilmemektedir. Bu açıdan bakıldığında oluşturulan biz bilincine paralel olarak cemaat dışında kalanlar önemsizleştirilmektedir. Artık bu süreçte toplum ve siyaset önemini yitirmekte; “aptal” konumuna düşülmektedir. Ancak bu durum kendine zarar veren bir aptallık değil, daha ziyade başkalarına zarar veren bir “aptallık” haline bürünmektedir. Sayılan ve çeşitlendirilebilecek bu sakıncaların salt geleneksel cemaatlere özgü olduğu çıkarılmamalıdır. Özellikle meslek birlikleri ve hemşeri örüntüleri gibi geleneksel ötesi bir çok birliklerde söz konusu sakıncalara benzer özellikler gözlenmektedir.

Hukuk, bilim, eğitim, medya, aile, din, dil, kültür, ahlak vb. araçlarla bireyler topluma yöneticilerin (egemenlerin) gözüyle bakmayı öğrenirler. Bireyler giderek paylaşılan / ortak bir inanç sistemine, duygular bütününe, düşünme biçimine, ve türdeş zihniyet yapısına sahip olurlar. Sadece toplumsal ilişkiler baskı altına alınmaz, iletişim de çarpıtılır. Kamusal alanın yetersizliği (veya yokluğu şeklinde de okunabilir), iletişim araçlarının yapısı ve işleyişi (modern toplumlarda insanların gözü, kulağı ve sesi, yani uzuvlarının sakathığı), siyasal alanının ilişki ve iletişim

üzerinde katı, baskıcı ve yasakçı tutumu, sivil toplumun cılızlığı ve “insandan uzak” temel tutumu, demokrasinin biçimlenmesinde temel rolleri oynamaktadır.

Kültürün kendisi belli bir döneme ait kurgusu / özellikleri nedeniyle hem iktidar ilişkilerini yansıtır, ideolojiktir, kendi değerleri, doğruları, mitleri, sözleri, ritüelleri, simgeleri, sembolleri vardır. Hem de iktidar muhalifler diyalogunun bir resmini verir. Homojen olarak kavranamaz. İnsanlar, bir başka kültürel bağlamda yaşayarak “kültüre” nasıl duyarlılaştığını anlatırken, “sudaki balık” örneğinde olduğu gibi, insanın ancak kendi kültüründen dışarı çıktığı zaman kültürü fark ettiği anlatılır (Kağıtçıbaşı, 2000:22).

Egemen kültürün baskın karakteri, kapitalist üretim biçiminin de etkisiyle, ben ve dar biz bilincinin giderek yükselmekte oluşudur. Bu temel eğilim; “insana doğru” stratejisinden uzaklaşılması ve “insanda uzak” ve “insana karşı” stratejilerinin benimsenmesine katkıda bulunmakta, kamusal alanın ve kamusal iletişimin oluşması ve geliştirilmesine engel teşkil etmektedir. Devletin olumsuz müdahaleleri ve koşullandırmaları dışında, genel anlamda siyasal sosyalizasyon süreci de bu süreci pekiştirecek özellikler sergilemektedir.

3.5. Ekonomik Alanın İnşası

Osmanlı İmparatorluğu ve hatta Türkiye batılılaşma, çağdaşlaşma denilen soyut kavramlarla yol alırken, somutta kapitalistleşmiştir (Çavdar, 1995:20). Azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler diye tanımlanan ülkeler açısından temel sorun ve aynı zamanda hedef, “gelişme” sözcüğünde düğümlenmektedir. Kuruç, (1988) “İmar ve inşa” ya da bugünkü sözcükle “kalkınma”nın, Cumhuriyet rejiminin ana doktrini, olduğunu belirtir ve cumhuriyetin kurucularını kalkınmanın sahipleri olarak görür. Ancak Kuruç (1988), yeni rejimi kurmaya apayrı bir öncelik veren ana siyasal kadro ile toplumda kontrol mevzilerine ve iktidar parçalarına sahip olanlar arasında yerine ve zamanına göre özdeşlikler, farklılıklar, uzlaşmalar, ayrılmalar olduğunun altını çizmektedir. Emrealp (1984), özünde kapitalist gelişme stratejisi önerisi olarak nitelenmesi gereken “modernleşme” kuramları ve bunlara alternatif

olarak geliştirilen “kapitalist olmayan kalkınma yolu” modellerini 1950’li ve 1960’lı yılların bloklar arası rekabetinden soyutlayarak değerlendirmenin olanaksızlığına işaret eder.

“İktisadi zaferlerle sonuçlandırılmayan askeri zaferlerin kalıcı olmayacağı” gerçeğinin kavrandığı, ve İzmir İktisat Kongresiyle iktisadi stratejiler arayışına gidilmiştir. Türkiye’nin kapitalist yoldan şaşmayacağı iletilsinin (Batı’ya) verildiği (Akşin, 1996:157) gerçeğinden hareketle, temel kabullerin bu ileti çerçevesinde inşa edildiği düşünülebilir. Cumhuriyetçi kadrolar tarafından benimsenen bir diğer strateji de, Atatürk’ün 1921’de TBMM açış konuşmasında belirttiği gibi, dış siyasetin, ülkenin gücüyle orantılı olması gerektiği kabulü üzerine inşa edilmiş görünmektedir.

1913 Teşvik-i Sanayi Kanunu ve “milli iktisat” arayışını dram olarak niteleyen Keser (1993:37); yerli sermayedar sınıfın yetiştirilmesi doğrultusunda merkeziyetçi uygulama ve devletçiliğin, siyasal gündemin ön sıralarında yer aldığını belirtir. Anadolu’nun birçok bölgesinde, Hititlerden aşağı yukarı 1950’lere kadar değişmeden devam eden tarımsal üretim teknolojisi (Tezel, 1994:51) egemendi. Ticari hayatın yabancılar ve azınlıklar tarafından yürütülmesi (Manisalı, 1978:212) gelişen milliyetçi akımlarca sakıncalı bulunmaktaydı. Müslüman-Türk unsurun maddi üretime katılması üzerinde adeta görüş birliği oluşmuştur. Osmanlı Devleti için kurtuluş yolu Müslüman-Türk unsurun girişimci olması, ticaret, bankacılık, sanayi ile uğraşmasıydı (Toprak, 1995:150).

Ulusal burjuvazinin tarihsel güçsüzlüğü, Avrupa’daki gibi kalkınmanın öncülüğünü yapmasına imkan vermemiştir (Cem, 1986:532). Eğer Türkler, kendi içlerinden “sermayedar burjuva sınıfı” çıkaramayacak olursa, yalnız asker, memur ve köylüden güç alan Osmanlı-Türk topluluğu çağdaş bir devlete ilelebet dönüşemeyecekti. Osmanlı Devleti’ni ancak Türk Burjuvazisinin doğuşu kurtaracaktı. Liberal iktisadı yadsıyan milli iktisat, Birinci Dünya Savaşı yıllarında devleti iktisadi yaşama sokmuş, Babıali güdümleyici, karışıcı, devletçi bir iktisat politikası benimsenmiştir. Savaşın son yıllarında gündeme gelen halkçılık, toplumun bireylerini bir diğerine bağlayan meslek zümrelerinin sınıf ayrımının yerine

geçmesini öngörmektedir. Toplumu bir organizmaya benzeterek, meslek zümrelerini bu organizmanın hayati işlevler üstlenmiş organları olarak algılamaktadır (Toprak, 1995).

Gerek cumhuriyeti önceleyen dönemde, gerekse cumhuriyet sonrası dönemde, iktisadi alana bakış bir takım sorunlar içermiştir. İktisadi alana müdahaleler, iktisadi rasyonalite ile uyuşmayan, iktisadi alandaki gelişmelerin sosyal alana yansımalarını kavrayamayan, sorunları ahlaki erdemler, yasa ve cebir yolu ile çözeceğini varsayan bir anlayış çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Siyasal alanın ekonomik alana ilişkin yürüttüğü “serbesti” ve “himayecilik politikalarının, ...”amaçları aynıdır, savundukları ekonomik düzen aynıdır, fakat uygulamada ya da başka bir deyimle kullandıkları yöntemlerde bazı farklar vardır. Bu iki modeli, düzen saatinin düzgün işlemesi için sürekli salınan bir sarkaca benzetebiliriz. Ekonominin koşullarına göre bu sarkaç “serbesti” ve “himayecilik” arasında salınmaktadır. Kapitalist dünya açısından da bu böyledir” (Çavdar, 1982:272).

Devletçilik ilkesi sonradan ortaya çıkmakla birlikte, ondan önce de, özel kesimi özendirmek ve desteklemek üzere devletin hep önemli bir rol oynadığı görülür (Akşin, 1996:192). Kadro dergisi etrafında dile getirilen; gelişmiş, zengin, emperyalist ülkeler ile yoksul, gelişmemiş, sömürülen ülkeler arasındaki çelişkiler ve kapitalist sınıf ile emekçi sınıflar arasındaki çelişkilerin önemsizleştirilmesi, ulusal bağımsızlık kavramı etrafında anlamlandırılmaktadır. Devletçiliğin Türkiye’de kapitalist bir gelişme modelinin parçası olduğu (Boratav, 1990:50) unutulmamalıdır. Devletçilik Sol’dan gelen eleştiri, tehdit ve taleplerin desteğini / tabanını boşaltmak için ideolojik bir araç özelliği taşıdığı da (Işık, 1995) hatırlanmalıdır.

“Devletin üretim araçlarına sahip olması, Kemalizm’in temel ilkelerinden biri olarak görülmüştür” (Ölçen, 1999:127) ancak, devletçilik siyaseti kapitalizme bir alternatif değildi. Aksine onu devlet olanakları ile takviye etmeyi ve geliştirmeyi öngörüyordu (Timur, 1994:124). İnönü’nün devletçilik anlayışında ekonomi dışı

(toplumsal ve kültürel) hedefler yer almakta olduğu düşünülebilir. Bayar'ın devletçi anlayışı, daha çok liberal politikalar çerçevesinde özel kesime kaynak aktarma ve burjuva yaratma politikası çerçevesinde ekonomi dışı hedefleri dışlamaktaydı (Çavdar, 1995:333).

Devletin işlevi kapitalist bir sınıf yaratmak değil, sınıflar-üstü, toplumsal sınıflardan bağımsız, toplumsal sınıfları denetim altında bulundurarak devletin korumaya çalıştığı duyarlı dengeyi bozabilecek güçteki bir sınıf çatışmasının önüne geçebilmek (Emrealp, 1984:155) olarak tanımlanmaktadır. “Türkiye’de küçük burjuva kökenli bürokrasinin iktidardaki gücü iktisat politikalarındaki tutarsızlıkları açıklamaktadır. İktidar çeşitli sınıflar arasında çelişkili bir tutum takınmakta, “halkçılık” esprisi içinde hepsini korumak istemektedir. Oysa bu mümkün olmadığı için, çıkarılan kanunlar ya işlememekte ya da beklenenden farklı gayelere hizmet etmektedir” (Timur, 1994:137).

Milli tüccar (müteşebbis/sermaye) yaratma konusunda türlü kolaylığı sağlayan devlet, yeri geldiğinde kendisi bizatihi bu konuda kolları sıvamış ve işe girişmiştir. “Her mahallede bir milyoner yaratma” sloganı ile veciz ifadesini bulan bu eğilim her dönemde varlığını hissettirmiştir. Az gelişmiş ülkeler, kalkınma sorununu, sanayileşmeyle özdeş görme eğiliminde olmuşlardır (Ongun, 1989:1). Cumhuriyet döneminin iktisat politikalarının temel özelliğinin, özelde sanayileşme, genel olarak sermaye birikimine destek vermek hedefine yöneldiği ifade edilebilir. Sanayileşme kurgusu görece yakın tarihlerde de dillendirilmektedir [“Türkiye de sanayileşerek, güçlü bir devlet haline gelirse tarihi görevini elbette yerine getirecektir.” (Erkal, 1984:191)].

1915-1945 döneminde uluslararası düzeyde kapitalist düzenin yapılanma sorunları nedeniyle görece özerk bir dönem geçirmekle birlikte, 1945 sonrasında Türkiye ekonomisi dışa bağımlı olma özelliğini giderek artırmıştır. İki dünya savaşı Türkiye'nin sanayileşme sürecinde 1980 yılına kadar uyguladığı içe dönük / dışa bağımlı ve devlet eliyle yürütülen ithal ikameci birikim rejiminden, bu tarihte dışa açık, piyasaya dayalı bir birikim rejimine geçiş oluşturmuştur (Eser, 1993:60).

Yeni süreçte, devlet önderliğinin terk edilmesi, iktisat politikalarında piyasa dışı mekanizmaların azaltılması, devletin iktisadi alanda rolünün ve etkinliğinin azaltılması, özelleştirmeler, vergilerin düşürülmesi, kamu harcamalarının kısılması, sermayenin özendirilmesine yönelik politikaların ağırlık kazanması vb. öneriler gündeme gelmektedir. Dışa açık ve dünya ekonomisiyle bütünleşmeyi hedefleyen birikim rejimi, finans sektörünün görece güç kazanması, çok uluslu şirketlerin öneminin artması, bilim ve teknolojinin kritik konumu, rekabetin giderek artması, verimliliğin ön plana çıkması, yoğun teknoloji kullanımı, post-fordist (esnek) üretim ve iş örgütlenmesi, üretimin mekansal örgütlenmesinde yeni yapılanma, uzun vadeli büyüme stratejilerinin yerini kısa vadeli kar arayışlarına bırakması, sermayenin karlılık arayışları, yeni yatırım alanlarına duyulan ihtiyaç, az sayıda nitelikli işgücü ve esnek uzmanlaşma stratejisinin benimsenmesi, işgücü maliyetlerinde tasarruf eğilimi ve emek gücünün görece öneminin (haklarının ve gelirinin) azalması vb. etkenler ekonomide gelir (bölüşüm) ve kaynak dağılımını yapısal bir dönüşüme uğratmaktadır. Ekonomik alan kendi rasyonalitesi (mantığı) ile düzenlenmek istemekte ve siyasal alanın karşımı hoş karşılanmamaktadır. Ancak her iki durumda da devletin rolü birikim rejiminin sürekliliğini ve kararlılığını sağlamaya yöneliktir (Öner, 1993:55).

Burjuvazi ekonomik olduğu kadar, politik arenada da mutlak iktidarını kurmayı amaçlar. Türkiye’de devletçilik, ekonomide modern kesimi ve altyapıyı devlet kaynaklarıyla yaratma eylemidir. Ancak devlet bürokrasisi ve siyasetin işleyişi giderek sermaye çıkarlarına engel olur hale gelmiştir. Kapitalizm, üretim güçlerini geliştirmeye ket vuran bütün engelleri yok eden genel yasaları uyarınca, ayak bağlarından kurtulma çabası içerisinde olacaktır (Gevgilili, 1989). Küreselleşme döneminin özlediği devlet, toplumsal ve ekonomik ağırlığından kurtulmuş, şiddet kullanma tekeli ile sınırlanmış bir aygıttır (Güler, 1998:1v).

Ekonomik alanda beliren ve kurallaşan ilkesizliğin, toplumsal ve siyasal alanda ödünlenmesi güçtür. İlkesiz bir yarışmacılık, eşitliksiz ve çatışmacı bir ekonomik sistemde, ilkeli bir toplumsal alan ya da siyasal alan kurulamaz; eşitlikçi ve dayanışmacı söylem havada kalır. Huntington (1999:142), “yoksulluk demokratik

gelişmenin temel –muhtemelen en temel- bir engelidir” derken, bir gerçekliğe işaret etmektedir.

“Azgelişmiş toplumlar kapitalist gelişmenin ilk aşamalarından bu yana kapitalist toplumlarla sömürü ilişkileri içinde olmuşlardır. Kapitalist (Batı) toplumları geri kalan toplumlarla ilişkilerini kendi çıkarları doğrultusunda düzenleye gelmişlerdir” (Giddens, 1997). Azgelişmiş ülkelerde ulusal sermaye birikimine ilişkin sorunların yanı sıra oldukça güçlü bir şekilde hissedilen dışarıdan sömürülmenin yarattığı sorunlar yer almıştır. Küresel kapitalist ilişkilere eklemlenen ülkeler, az gelişmişliğin gelişmesi olarak da formüle edilen bir kısır döngünün içerisine hapsedilmişlerdir. Atılı karınca misali, konjonktürel ilerleme ve yükselmeler, son tahlilde merkezi ülkelerin sistemdeki yerini sağlamlaştırma ve geliştirmeleri sonucuna etki etmemiştir.

Otonom tarihsel gelişim sürecinde ulus devletlerin, eşitlikçi söylem düzeyi ile eşitliksiz gerçeklik düzeyi arasındaki makas, uyarılmış (gelişmekte olan ülkelerde) daha da genişleyerek kendini gösterir. Azgelişmiş ülkelerin kapitalizme eklemlenme sürecinde temel problem; gelişmişlik farkı ve bu farkın giderilmesi olarak konumlanmaktadır. Gelişmişlik farkının (gap) giderilmesi kalkınma iktisadı çerçevesinde tanımlanan bir dizi önlem gündeme getirmektedir. Otonom ekonomik alana, siyasal alanının (devlet) müdahaleleriyle uyarılmış bir kalkınma perspektifi sunulur. Bu süreçte bir sınıf (emek kesimi) diğer sınıf (sermaye) lehine, devlet tarafından baskı altına alınır, demokratik talepleri önlenir ve ötelenir. Henry Kissenger’ın “Bazı sorunlar vardır çözülemez, ancak idare edilir”, sözünde olduğu gibi, kapitalist sistemde demokratik sorunların çözülmesi oldukça güç görünmektedir.

Kurucu değerleri açısından Cumhuriyet Projesinin, asli sorununu “demokrasi” olarak koymadığı aşikardır. Ancak demokrasi değerlerinden bihaber olduğu da söylenemez. Ki bu gerçeklik gerek söylemlerinde gerekse (sınırlı ve sorunlu da olsa) eylemlerinden çıkarılabilir. Projenin siyasal hedefi devleti kurtarmak ve yeniden kurmak, bu devletin mütemmim cüzi olan yurttaş ve ulusu inşa etmek

olmuştur. Projenin ekonomik hedefi ise ulusal kalkınmacılık yolunda milli müteşebbis (burjuva sınıfının) yaratılmasıdır. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında ideallerden, ahlaktan, ilkelerden, kurallardan boşalmış bir vahşi kapitalist ortam oluşmuştur. Veciz ifadesiyle ulusal kalkınma amacı, yerini “küçük Amerika” olma hedefine bırakmıştır. Deyim yerinde ise, kurucu değerleri açısından Cumhuriyet Projesi başarısız olmuş, ancak küçük Amerika olma hayali gerçekleşmiştir.

Bu bağlamda, Türkiye tarihine emek-sermaye mücadelesinden ziyade, sermayenin kendi iç mücadeleleri damgasını vurmuştur, denilebilir. Sermayenin bu baskın özelliğinde devletçe desteklenmesinin de azımsanmayacak rolü söz konusudur. “Sermayenin dini ve milliyeti yoktur; dili aynıdır” (Işık, 1995:212). Sermayenin güncel olarak kullandığı dil artık, küresel gelişmelerle paralel olmaktadır; bir çeviri faaliyeti olarak Türkçe’nin kullanımı terk edilerek orijinal küresel dili tercih etmektedir. Bu süreçte devlete düşen rol, her dönemde olduğu gibi, sermayeye yardımcı olmaktır. Ancak başta belirtildiği üzere “milli” burjuvazi hayalleri de giderek daha fazla suya gömülmektedir.

Siyasal alan ile ekonomik alan arasındaki ilişkileri çarpıcı biçimde özetleyen, Çalışma Bakanının şu ifadeleri özellikle dikkat çekicidir. İşadamı ve siyasetçi arasında ilişkileri “gayrimeşru ilişki” olarak niteleyen ve bu ilişkinin ifade biçimi olarak “zina ekonomisi” tanımlamasını kullanan Bakan; “Büyük holdingler, büyük sermaye grupları, bakanlık yaptığım 57. hükümet de dahil her dönemde sayıları az olmasına rağmen parasal güçleri, sermaye birikimleriyle Türkiye’deki siyaseti yönlendirmişler, baskı altına almışlardır. Türkiye onlardan sorulurdu. Onlar emredecek, 70 milyon dediklerini yapacak, siyaset kurumu dahil. Böyle bir yanlış yıllardan beri sürüyor. Bugünde bunların örneklerini yaşıyoruz” (Radikal, 30.06.2003:5), derken Türkiye demokrasisinin karakteristik bir özelliğini de deşifre etmektedir.

“Ülkemizde liberalizm de sözcük olarak kullanılmaktadır ama bu liberalizm, devletin ekonomik çabalardan uzaklaşarak, kaynaklarından büyükçe bir bölümünün özel sektöre aktarılmasından yanadır. Zaten bize özgü liberalizmde, özel sektör

piyasa kurallarının dışında kalmayı ister. Hoşlanmadığı piyasadaki olası rekabettir” (Ölçen, 1997:131). Firma bazlı destek ve teşviklerden, sınıfsal bazlı bir sürece geçiş gündeme gelmektedir. Ancak söz konusu sınıfın ulusal bir yönü de kalmamaktadır.

3.6. Siyaset Alanı ve Demokrasiye İlişkin Bazı Tespitler

Devletin ne sınıflar-üstü ne de basit bir araç olarak görmeyen yeni bir kavramsal çerçeveye duyulan ihtiyaç, “görece özerklik” kavramının önem kazanması sonucunu doğurmuştur. Birden çok üretim tarzının çakıştığı, bir arada bulunduğu, eklemlenme, içerisine girdiği; bir geçiş / bir dönüşüm süreci olarak nitelenebilecek tarihsel süreci anlamlandırmak için; iktidar bloğunda meydana gelen güç ilişkilerini çözümlemek gerekecektir. Emrealp (1984;2) tarihsel süreci baskın unsurları itibariyle üçe ayırmaktadır;

- ulus devlet süreci (1920-1950)
- karşı devrim ve karışık süreç
- sermayenin yükseliş süreci (1980 sonrası)

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki kırılma o kadar belirgindir ki bunu “karşı devrim” olarak yorumlayanlar da gözlenmektedir (Yetkin, 2003). Tek parti iktidarını oluşturan CHP bir çeşit koalisyon olarak kabul edilebilirdi. Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren askeri-sivil bürokrasi ile ticaret –sanayi erbabı, eşraf ve büyük toprak sahipleri arasında zımni bir koalisyon mevcuttur. CHP örgütü, organları ve hükümetleri ile bu koalisyonun tüm özelliklerini yansıtmaktadır. CHP iktidarının sınıfsızlık savı topraksız ya da az topraklı köylülerle, işçilere karşı bir çeşit taktik olarak kabul edilebilir. Nitekim iktidarın çarkları sürekli olarak bu zımni koalisyon ortakları lehine dönmüştür (Çavdar, 1995:394).

1950 yılı, şaşırtıcı bir yıl (annus miribalis) olma özelliğini taşımaktadır. Hatalı olarak demokrasiye geçiş olarak nitelenmekle birlikte, doğrusu çok partili siyasi dönemin başlangıcı olsa gerektir. Şaşırtıcı bir yıl olmasının bir nedeni de, iktidarı elinde bulunduran kadro tarafından öngörülmemesidir.

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte küresel kapitalizmin gelişen gücü ABD'nin egemenlik döneminin başladığı söylenebilir. Bu süre., Türkiye'de çok partili yaşama geçişi de tetiklemiştir. Oluşmaya başlayan bir diğer dış dinamik süreci de iki kutuplu dünya kurgusu ve soğuk savaş dönemidir. Gerek dış gerekse iç dinamikler bu kurgu üzerinden izledikleri politikaları anlamlandırdıkları için büyük önem taşımaktadır. Demokrasinin kurumsallaşamamasının önünde en önemli engellerden biri de dış dinamiklerin olumsuz etkileri olmuştur (Aydın, 2004). Soğuk savaş döneminde Sovyetler Birliğiyle olan ideolojik rekabet nedeniyle, anti-demokratik yönetimler batılı ülkelerce destek bulmuşlardır (Huntington, 1999:131). Bu süreçte batının temel politika tercihi havuç-sopa dengesine özen göstermek şeklinde belirginleşmiştir. Ancak soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte özellikle ABD'nin bu konuda dizginlerinden boşaldığı ve fütursuzlaştığı, dile getirilebilir. Bu süreç geliştirmekte olan ülkelerin görece özerkliğine bir darbe özelliği taşımakta olması açısından oldukça önemli görülmektedir.

Türkiye özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında dış dinamiklerin etkisine girmiş ve bu etki süreç içerisinde güç kazanmıştır. Ulus devlet projesinin sürekliliği açısından ciddi bir kırılmanın olduğu söylenebilir. Bu kırılma şu açıdan çok önemlidir. Ulus devlet projesinin temel argümanlarından biri de ulusal bağımsızlık olarak konumlanabilir. Bu süreçle birlikte bu tezde oldukça güçlü bir aşınma olduğu aşikardır. Yine İkinci Dünya Savaşı süresince, savaş ortamının yarattığı ekonomik sorunlar ulus devlet projesinin eşitlik ve dayanışma argümanlarında ciddi tahribatlara neden olmuştur.

Bu ve benzeri gelişmeler neticesinde kurucu değerlerinden kopmuş ve fakat sürdürülme konusunda söylemin terk edilmediği bir proje haline gelmiştir. Artık ulus devlet projesi kör* ve topal* bir vaziyette, ağır-aksak bir yürüyüş şeklini almıştır. Bu yürüyüşün temposu da, sıkça ifade edilen “iki ileri-bir geri” şeklinde tezahür eden bir hızda gerçekleşmiştir.

* “Kör”dür, çünkü, eşitlik ve dayanışma değerleri görmezden gelinmektedir

* “Topal”dır, ulusal bağımsızlık iddiasından vazgeçilmesi ile yarı-sömürge konumuna düşürülmüştür

Menderes'in DP il başkanlarına seslenirken dile getirdiği görüşleri aydınlatıcıdır; "Ne olacaktı yani?... Biz iktidara gelince doğudan doğan güneş, batıdan mı doğacaktı?..." (Arcayürek, 1985:223). Çok partili hayata geçmek, demokrasi alfabesinde ilk harfi işaret etmektedir. Geçen zaman pek fazla bir ilerlemenin gerçekleşmediğine işaret etmektedir.

1946'ya kadar süren bu tek parti döneminde devlet yönetimine egemen olan CHP, başta asker-sivil bürokratlar olmak üzere büyük tüccar ve toprak sahibi taşra eşrafının ittifakına dayanıyordu (Aren, 1999:53) 1946'da uluslar arası dinamiklerin etkisiyle çokpartili düzene geçilmiştir. İktidar blok'undaki farklılaşma bu süreçte bir kırılmaya uğramış burjuva sınıfı olarak adlandırılabilir gruplar-kadrolar 14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelmişlerdir. CHP kanadı asker-sivil bürokratlar ve aydın kesimler temelinde yalnızlaşmışlardır. DP tüccar ve taşra eşrafı ile büyümeye çalışan sanayicilerin oluşturduğu burjuva sınıfı olmuştur. Burjuva sınıfında, dünya kapitalizmi ile girdiği ilişkiler ölçüsünde farklılaşma ve kompradorlaşma eğilimleri de gözlenmiştir.

Cumhuriyet projesi, kendi tarihselliği ve iç tutarlılığı açısından anlaşılabilir (ancak demokratik meşruluk sorunu her zaman için tartışılabilir) olmakla birlikte, geliştirilen söylem ve devlet mekanizmasının düzenlenme biçimi, daha geniş anlamda söylenirse devlet-toplum/birey tasarımı, çok partili siyasal yaşam ile birlikte sonlandırılması gereken bir kurgu olma özelliğini taşımaktadır. Çok partili yaşamla birlikte artık, toplumsal gereksinimleri karşılayan ya da hizmet veren bir kuruluş olarak devletin hiçbir yaptırım gücü ya da tekeli olmamalıdır. Yaptırım gücünü sadece verdiği hizmetleri finanse edebilmesi için kaynak toplarken kullanabilir; bunu da yine genel ve herkese aynı şekilde uygulanan bir yasa çerçevesinde yerine getirebilir (Yumer, 1999:163).

Rejimin güvenliği için şart görülen iki duvar; laiklik ve antikomünizm (Eroğul, 1990:47) yanı sıra üniter devlet yapısı, siyaset oyununun kuralları bir başka anlatımla siyasetin "kırmızı çizgiler"i olarak belirlemiştir. Temel hedef olan

Hatırlatılması gereken bir diğer sorun ise, toplumsal kimliklerin siyasal alana sirayet ettirilmesi, siyaset öncesi kimliğin siyasal alanda araçsallaştırılmasıdır. İletişime dayalı birliktelikle oluşturulacak gücün oluşumunu kısıtlamaktadır. Bu süreç siyaset sonrası kimlik (yurttaşlık) ile elde edilecek kazanımları engelleyici bir nitelik arz etmekte, ekonomik nitelikli sorunların ikincilleştirilmesine de hizmet etmektedir. Modern politika; siyasi kimlik ve siyaset öncesi kimlik ayrışmasında, siyasi (yurttaş) kimlik zemininde yürütülür. Toplumsalı siyasala sirayet ettirmek, en büyük hatalardan biridir (Akın, 1999:306).

Demokrasilerde meşruiyet kaynağı olarak halk vardır. Siyasi iktidar meşruiyetini biçimsel olarak halkın oyunu almakla yani seçimle kazanır. Ancak seçimle kazanılmış meşruiyet biçimsel olmaktan ileriye gidemez. “Milli egemenlik teorisi”nde yeni olan tek şey egemenliğin kraldan alınıp belirli bir zamanda belirli bir ülkede yaşayan ver birbirine bazı özel vasıf ve şartlarla bağlı insanların tek tek kendi kişiliklerinde ayrı ve üstün bir şahıs olarak tanımlanan “millet”e verilmesidir. Yoksa egemenliğin mutlak, üstün, tek, bölünmez, vb. özelliklerinde bir değişiklik olmamıştır (Kapani, 1988:72). Temsilciler seçimler dışında seçmenler tarafından hesaba çekilmesi ve işlerine karışılması “milli egemenliğin” temsil anlayışına uygun düşmektedir. Bunun bir nedeni de temsilin hukuki açıdan soyut ve aynı zamanda gelmiş ve gelecek kuşakları içeren bir millet anlayışına dayanmasıdır (Tanilli, 1979:260).

Milli egemenlik anlayışında, seçmenlerin oy kullanmaktan başka aktif görevleri yoktur. Temsilciler, bir defa seçildikten sonra kendilerini seçenlere karşı tamamen bağımsızdırlar. Onlar egemenliği tek tek yurttaşlardan değil “milletin manevi şahsiyetinden” almaktadırlar (Kurt, 1995:13). Toplum adına hareket ettiğini söyleyen devlet bir kez oluştu mu toplumdan bağımsızlaşma kamu alanını özel alan aleyhine genişletme eğilimi taşıyabilir (Tekeli, 1999:183). Tek parti döneminde inşa edilen kurgu, siyasal alanın toplum içinde irtifasını oldukça yüksek konumlamıştır. “Kuramsal olarak büyük bir devrim yapılmış, egemenliğin kaynağı “tanrı”dan alınarak “millet”e mal edilmişti. Uygulamada ise, yönetici-yöneten ilişkileri

bakımından büyük bir değişiklik olmamıştı. İdare halkın dışında, onun üstünde, ona yabancı bir varlıktı.” (Eroğul, 1990:180).

Siyasal alanın topluma olan mesafesinin yüksekliği, siyasal alanın cazibesini artırmaktadır. Türkiye’de siyasal aktörlerin, “majoriteryen” bir demokrasi anlayışına sahip olduğu söylenebilir. Demokrasiyi, seçimler, seçimler sonucu çoğunluğu elde etmek ve çoğunluğun talep ve beklentilerini hayata geçirmek olarak algılayan bir anlayış egemen olmuştur. Demokrasilerde çoğunluğun da belli sınırları olduğu dikkate alınmamaktadır. Adil toplumda eşit vatandaşlık hürriyetlerini devamlı (sabit) addedilir; adaletin güvencesine dayanan haklar, sosyal çıkarların siyasi pazarlığına veya hesabın tabi değildir (Rawls, 1972:8).

Doğal yaşamın temel öğrenme formlarından bir olan “deneme - yanılma” yöntemi, her şeyin en doğrusunu bilen yöneticiler tarafından yönetilenlerden esirgenmektedir. Her şeyin “en iyi tek yolu” olduğu şeklinde formüle edilebilecek bir anlayış hem yöneticilerde hem düşünce çevrelerinde hem de halkta yer etmeye başlamıştır. Bu ise demokrasi önünde en mühim engellerden birini teşkil etmektedir. Bu yolla farklı düşüncelerin ortaya çıkacağı tartışma ortamı kısıtlanmakta ve çoğulculuk engellenmektedir. Düşünce ve ifade hürriyetinin önünde engel olan bu anlayış, genel kabuller (doğrular) dışında farklı anlayış ve yorumların meydana çıkması ve geliştirilmesini kısıtlamaktadır. “sürüden ayrılanı kurt kapar” mantığı hakim bir düşünce platformu baskılanmış düşünceleri ve ikiyüzlü tutumları beraberinde getirmektedir. Toplumda hakim çevreler arasında kamplaşma şeklinde beliren ayrışma / kutuplaşma; genellikle iki kutbun da aynı düşünce atmosferinden türemesi nedeniyle benzer eğilimler taşıması sonucunu doğurmaktadır. Düşünce kısırlaşması sonucunu doğuran bu anlayış “bitaraf olan bertaraf olur” mantığı ile kitleleri kapma yarışına neden olmaktadır.

Siyasal kültürün gelişmemiş olması, ilişki ve iletişim konusunda sorunlara neden olmaktadır. Yönetime gelindiğinde, “milli iradeyi” temsil varsayımından hareketle, artık tek söz sahibi olan ve kendini kutsal ve sınırsız bir gücün sahibi olarak gören yöneticiler; “en iyi ben bilirim” ve “karar vermek benim hakkım”

düşüncesiyle hareket etmektedirler. Sağlıklı bir tartışma ortamı, demokratik görüş alış verişi, farklılıklara tolerans ve azınlıktakileri koruyacak önlemler cız kalmaktadır.

Türkiye Cumhuriyetinin kurgusunda varolan temel çelişkiler tek parti döneminden ziyade çok partili dönemde kendini hissettirmiştir. Çoğunluğu sağlayan parti kendi iktidarını mutlak, sınırsız ve sürdürülebilir kılmak amacıyla kendine tanına olanakları kötüye kullanmaktan geri durmamıştır. Devletin toplumdaki tüm değerlere sahip olması ve olmadıklarına el koyması ve bu değerleri dağıtma rolü çerçevesinde yapılanması birçok soruna kaynaklık etmektedir. Devletin rolü böyle kurulunca siyaset etme tarzı / biçimi; devleti ve dolayısıyla devlet olanaklarını (değerlere el koyma ve değerlerin dağıtım mekanizmasını; musluğu) ele geçirmek ve kullanmak etrafında şekillenmektedir.

Devlet olanaklarına sahip olma (ele geçirme) fikri üzerine inşa edilmiş siyaset tarzı “paylaşım” düşüncesinin öne çıkması ve bu amaçla bir araya gelişleri motive etmektedir. Siyasi alan belli ortak payda etrafında toplanmış kişi ve grupların iktidar yarışına girerek bu paylaşımı kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışmaktır. Ortak çıkarlar olarak sunulan kısmi çıkarların, belli kutsallık içeren (vatan, millet, bayrak, iman, Kur'an, Türklük, halk, ulus, onur, adalet vs) motiflerle süslenerek “Türk'e Türk Propagandası” eşliğinde sunulmaktadır. Söz konusu sürecin demokrasi açısından olası bir sonucu söz konusu kutsal değerlerin istismarına dayanan ve toplumdaki ayrılıkları / farklılıkları araçsallaştırarak ve radikal bir söyleme oturarak toplumda kamplaşma yaratması olmuştur. İktidarda kalmanın sürdürülebilir kılınması popülist politikaları gündeme taşımış, kamusal kaynaklar ziyan edilmiştir. Kamunun ölçsüz büyümesi emisyon ile finanse edilmiş ve dünya ölçeğinde eşine az rastlanır bol sıfırlı ve fakat kanunla korunan bir ulusal para yaratılmıştır.

Kamusal kaynakların oy kaygısıyla dağıtılması, bir başka anlatımla popülizm, kaynakların dağıtıldığı kitlenin sorunlarını çözmeye hizmet etmez. Popülist politikalar sorunların çözümünden çok krizlerin yumuşatılmasına

yönelmiştir (Tekeli, 2001:81). Yaratdığı kısa vadeli tatminle, uzun vadede sorunların devamlılığını, sürdürülebilirliğini sağlayarak sorunları kronikleştirmektedir. Kronikleşen sorunlar kitlelerin kaynak dağıtımına olan bağımlılıklarını kurumsallaştırmaktadır. Yaratılan kısır döngü, “her şeyi devletten bekleyen halk” mottosu ile ideolojik bir araca dönüştürülürken, halkın demokratik haklarına da ket vurulmaktadır.

Bir kitle demokrasisinde mevcut ya da ortaya çıkan çıkar gruplarına desteği azaltmak veya kaldırmaktan ziyade, kaynakları onlara dağıtmak siyasi elitlerin çıkarıdır; çünkü toplulaşmış ve muvazaalı gruplara sağlanan desteğin siyasi önemi dağıtık gruplara sağlanan yararlardan daha fazladır (Gray, 1993).

Patronaj, eşit olmayanlar (bir yanda önderler / patronlarla öte yandan izleyiciler yandaşları) arasındaki kişisel ilişkilere dayanan bir siyasal sistem diye tanımlanabilir (Burke, 2000:70). Toplumda güçler arasında altimetrik mesafenin yüksek olması, bir başka deyişle toplumdaki güçler arasındaki açının derecesi arttıkça, dikey dayanışmalar gündeme gelmektedir. Normların, özellikle siyasal ve bürokratik alanda zayıflaması sonucu bir düzensizlik görünümü doğmaktadır. Ancak düzensizlik olarak görünen şeylerin altında da bir düzen ve mantık olabilmektedir. Türkiye’de geçiş toplumu olmanın yarattığı sorunlar, siyasal ve yönetsel alanda yaşanan olumsuzluklar ve rastlanılan yüksek oranda sosyo-ekonomik eşitsizlik siyasal klientelismın oluşmasında ve süreklileşmesinde önemli bir paya sahiptir (Akarlı; Ben-Dor, 1975). Bölgeler arası ve kent içi dengesizlikler, servet ve statü farklılıkları, gelir bölüşümünde adaletsizlikler önemli bir rol oynamaktadır (Özbudun, 1981:258))

Ulus devletleşme sürecinde, yeni kurulmuş olan ve gelişmekte olan ülkelerin “güvenlik” konusuna, gelişmiş ülkelerin ise “insan hakları” ve “demokrasi” konusuna odaklandıkları söylenebilir. Bir çok canlı türü gibi insan türünde ve insan ürünü örgütlerde “varlığını sürdürme” dürtüsü / saiki temel hedeflerden bir olmaktadır. “korunma” ve “gelişme” hedefleri güvenlik ve istikrar kavramlarını kilit konuma sürüklemektedir. Bu süreçte “insan hakları ve demokrasi” konularında bazı

sıkıntılar yaşanması olasıdır. Ancak bu olasılık başka olasılıkların varlığına set çekmek ve yok saymak anlamına gelmemelidir.

“Bir diğer strateji de, demokrasiyi ekonomik gelişmeyle ilişkilendirerek ötelemek şeklinde belirginleşmektedir. Modernleşme yaklaşımı, ekonomik kalkınma sağlandıkça siyasal çoğulculuk ve demokrasinin de güçleneceğini ileri sürer. Oysa kapitalist gelişme ilerledikçe tersi gerçekleşmiştir” (Güler, 1999:23).

Cumhuriyet Projesi yarım kalmış bir projedir. Devleti kurtarma ve yeniden kurma hedefi, güvenlik kaygıları etrafında; özelde ordu genelde devlet denilebilecek siyasal alana egemen olmuştur. Siyasal alanda, çok partili hayata geçişle birlikte, tek parti iktidarına göre yapılandırılmış siyasal alan kurgusu iflas etmiştir. Ancak bu yapının 1960'lara kadar sürdürülmesi, demokrasinin gelişimine önemli engeller çıkarmıştır. Cumhuriyet Projesinin içinin boşaltılması ve süreç içerisinde eylem / söylem farklılaşması sonucu halktan olumsuz tepkiler toplaması, devletin baskıcı özüyle birleşince tepkilerin kurumsallaşarak çoğalması sonucunu doğurmuştur. 1980 sonrasında radikal söylem de ciddi yaralar almıştır. Bu süreçte söylemin yarattığı boşluk, neo-liberal rüzgarlarla birlikte piyasa mantığı tarafından ikame edilmeye çalışılmıştır. Ancak ikame süreci söylemsel tatmin yaratmadığından olsa gerek, mikro-milliyetçilik ve Avrupa Birliği söylemleri alternatif olarak dolaşıma girmiştir.

3.7. Demokratik Meşruiyet Krizi

Kültürün kendisi belli bir döneme ait kurgusu nedeniyle hem iktidar ilişkilerini yansıtır, ideolojiktir; kendi değerleri, doğruları, mitleri, sözleri, ritüelleri, simgeleri, sembolleri vardır. Hem de iktidar-muhalipler diyalogunun bir resmini verir. Homojen olarak kavranamaz, bir mücadele alanına işaret eder.

Devlet, aile, okul, ahlak, din, ekonomi, bilim gibi tüm kurumlar bireye engeller, sınırlar ve yasaklar getirmekte, sonuçta otoriter, dayatmacı ve yasakçı bir toplumsal yapı ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yapının baskıcı ve güce dayanan

özellikleri bireyleri özel hayata hapsetmektedir. Özel alan (ev) hem bir hapisane hem de bir sığınak işlevi üstlenmektedir. Özellikle kadın ve çocuklar için baskı ve güçten kaçınmanın oldukça güç olduğu ve giderek kendi bedenlerine hapsoldükleri bir sürece işaret etmektedir.

İnsanların hem övülmesi ve yüreklendirilmesi hem engellenmesi, bir çelişki yaratmaktadır. Wilson (1970) insanların artık körü körüne yerleşik kültürel rollere, normlara, sembollere, anlamlara göre davranmadıklarını (normatif paradigmanın) aksine her etkileşimin bir yorumsal süreç olduğunu ifade eder. Sosyalleşme, zaman zaman sosyal bir durumun gerekleri ile bireyin kendi düşünceleri, çıkarları ve arzuları arasında bir çatışmayı da içerebilir. İnsanlar salt taklit ile sınırlanamaz; aynı zamanda icatta da bulunurlar. İnsan, yalnızca kültür öğrenen bir organizma değildir. İnsan, kültürü öğrendiği gibi, aynı zamanda kültürün yaratıcısıdır (Şerif ve Şerif, 1996:8). Ancak özne gerçeği kavradığı biçimde dönüştürebilir. Bu dönüşüm sürecinde kendi de dönüşür. “Hiçbir olayın, onu algılayanların yüklediği anlamlar dışında bir gerçekliği yoktur” (Adelman, 1988:2). “İnsanlar “evrenin” (tanrıyla birlikte) yaratıcılarıdır” (Harman, 1988:125).

“Kurumlar, bir toplumda oynanan oyunun kurallarıdır. Kurumlar, gündelik hayatı bir yapıya kavuşturarak belirsizliği azaltırlar. İnsani etkileşimin rehberlerini oluştururlar” (North, 2002:10). Belirgelerin (oluşların) ve belirtilerin işaret ettikleri gerçeklik ile belirtgelerin (buyrukların) işaret ettikleri eylemler arasında eyleyenler (aktörler) açısından çelişki görülür ise bu çelişkiden kişisel olarak belirgeler tarafında yer almak ve tercihte bulunmak daha avantajlı görülebilir. Trafik örneğinde görüldüğü gibi; trafikte (sürücü ya da yaya olarak) yer alanlar, düzgü ya da belirtgelere (buyruk) değil belirgelere (davranış / oluşa) göre ağırlıklı olarak tavır takınmaktadırlar. Bu durum kolay kavranılır bir düzenden çok karmaşa ile tanımlanabilir. Ancak çarpık ve karmaşık da olsa altında bir mantık örgüsünün var olduğu söylenebilir.

Ortaya çıkan her gerçek-görüntü kırılması ve çelişkisi; iktidarın söylemiyle “söylediklerimi yap, yaptıklarımı yapma” geçirilir. Bütünüyle toplumsal

bilinçaltına sızmış bulunan “imam-cemaat” kurgusu, emirlere mutlak itaati, hikmetinden sual olunmazlığı, kabullenışı ve kaderciliği doğurmaktadır. Böyle keskin ve telafi edilmesi güç yöneten-yönetilen ayrımının varlığı, yönetim alanında oynanan oyunun da “Hacivat-Karagöz” oyunlarındaki gibi “dil oyunlarına” ve retoriğe hapsedilmesi sonucuna neden olmaktadır.

Türkiye’de geniş kesimlerin uzun vadeli akılcı (düşünce eseri) stratejilerindense, ağırlıklı olarak pratiğin koşullandırdığı ve çerçevelediği taktik yoğunluklu seçkilerden bahsetmek daha anlamlı görünmektedir. Ahlaki kurallara uymak, genel olarak söylem uyarınca davranmak, yaşanan toplumda, yüksek maliyetlere katlanmak sonucunu doğuruyor ise, ahlaklı olmanın pahalıya mal olduğunu düşünmek hatalı olmayacaktır. Böylesi yüksek bedeller ödemektense, bu erdemlere sahip olmamanın giderek genel-geçer bir tutum halini alması anlaşılabilir.

Hedefe, başarıma, sonuca kilitlenme; sürecin ve araçların ikincilleştirildiği (“her yol mübah” anlayışının yerleşikleştiği), diğer aktörlerin yarışmacı olarak öznelliklerini yitirdikleri, nesneleştirildikleri, engel ve düşman olarak algılandıkları, güç elde etme, güç biriktirme ve güç kullanma oyunu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar hedeflerine ulaşma yolunda karşılaştıkları engeller, engellerin doğası ve özellikleri, bu engellerin aşılma biçimleri birey ve toplum açısından önemlidirler. Bilişsel ve davranışsal deneyim, kişisel kapasite ile birlikte tepki repertuarını zenginleştirebilir. Toplumsal özellikler ve ortamın koşulları, tepkilerin yöntem, teknik ve araçlarını farklılaştırabilir. Hedeflere kolay yoldan (zahmetsiz) ulaşım tepki seçeneklerinin zayıflamasına ve araçların geliştirilememesine neden olabilir. Bir bakıma ihtiyaçlar, icatları teşvik etmektedir. Kolaycılık, hazırcılık, kalıpcılık, ezbercilik bir bakıma öğrenme önünde en önemli engeli teşkil eder; öğrenmeyi öğrenme güçleşir ve sorunsallaşır (Krech vd, 1970:192).

“Şümüllü cehalet (pluralistic ignorance); eğer bir grubun azalarının davranışları tesirli bir şekilde idare ve kontrol edilmezse çok veçheli bir cehalet hali netice olarak meydana gelir. Hiç kimse inanmaz. Fakat herkes, kendisinden başka herkesin inandığını sanır. Şümüllü cehalet, grup normlarına herkesin önünde sözde

bağlılık gösterir ve hususi hayatta ise ona uymama neticesinde meydana gelir” (Krech vd, 1970:411). Normların meşruiyetine dair inanç bu durumda oldukça etkili olmaktadır. Gerçekleşme ile dile getirilen ideal normlar arasında mesafe açıldıkça, gerçeklik ve söylem farklılaştıkça, şümulü cehalet belirmekte ve belirginleşmektedir.

Böyle bir durumda kurallar ideal veya hayali normlar haline gelir. Buna karşı sapma gösteren, özel davranışı idare eden kurallara da gerçek veya yönlü kurallar denir. Her iki çeşit davranış da benimsenip uygulanabilir. Söz konusu dengesizlik, çıkar / tatmin sağlandığı sürece devam eder (İnceoğlu, 1993:102). İlk önce, toplumun yaptığı ile söylediği arasında bir tutarsızlık başlar; sonra bu edimsel ilişki rasyonalize edilir; daha sonra ironik bir biçimde bu rasyonalizasyonun farkına varılmış olur ve sonuçta bu kendi kendine ironik bakmanın kendisi ideolojik amaçlara hizmet eder hale gelir (Eagleton, 1996:67). Zamanla yaygın hata (galat-ı meşhur), meşru hata (galat-ı meşru) haline dönüşür.

Dizgeli bir yapının varolması için gerek eşsürelî (güncel) gerek artsürelî (tarihsel), aktörler arasında geniş bir uzlaşmaya dayalı bir iklimin oluşturulması kaçınılmazdır. Düzgüleştirme için aktörler arası açık-örtülü bir uzlaşma gereklidir. Güven, aktörler ve kurumlar arası ilişki ve iletişimde, kuralların ötesinde de, kurallar ile kayıt altına alınmamış etkileşimi de kapsar. Güvenin mutlak yokluğunda da genellikle ayrıntılı, zorlayıcı mekanizmalar sayesinde anlaşma ve sözleşmeler yapılabilir (Solomon; Flores, 2001:83).

Zaten, denetime ilişkin enformasyonun kendisi enerji tüketmekte olduğu ve oluşturduğu negentropinin, entropiye yol açacağı (Lyotard, 1990:124) da hatırlandığında çıkışı olmayan bir yola girildiği anlaşılır. Lyotard (1990:71), eksiksiz bir denetim ideasının çelişki yasasıyla tutarsız olduğu sonucuna varır. Güvensizliğin kurumsallaşması, aktörlerin kısa vadeli kayıp ve kazançlarının ötesinde, birtakım sosyal maliyetleri de beraberinde getirmektedir.

Dürüstlük, güvenilirlik, işbirliği ve diğer insanlara karşı görev bilinci gibi toplumsal erdemlerin, bireyin oluşumunda kritik bir önemi vardır (Fukuyama, 1998. 51) ve düşük güvenli toplumlarda; aile ölçeğinin üstünde büyük ölçekli organizasyonların oluşturulması ve yaşatılması sorunlar içermektedir. Hofstede'in (1991; 2003) Türkiye'ye ilişkin güç mesafesi, bireycilik, maskülenlik, ve belirsizlikten kaçınma skorları, dikkate değer sonuçlar ortaya koymaktadır. Türkiye güç mesafesinin ve belirsizlikten kaçınma değerlerinin yüksek olduğu kategoride yer almaktadır.

Uslaner (2004), stratejik güven (bilgi ve deneyime dayalı), özel güven (birbirine benzeyen insanlar arasında) ve genel güven (birbirine benzemeyen insanlar arasında) arasında bir ayrıma işaret eder. Türkiye'de genel güvenin düşük olduğu sıkça dile getirilmektedir. Cemaatçi sosyal yapıların ve geniş aile / akrabalık bağlarının baskın olduğu, ortak paydaların arandığı grup içi güven ise genel güven boşluğunu doldurmaktadır. Toplumda; özelde adil bir gelir bölüşümü genel olarak da adil bir toplum yapısı ve işleyişi genel güvene olumlu katkılar sağladığı düşünülür. Putnam'da (1993), sosyal sermaye ile; güven, normlar ve ağların, toplumsal yaşamın-kişilerin ortak hedeflerini gerçekleştirmelerinde daha etkin biçimde hareket etmelerini sağlamada önemini vurgular.

Türkiye'de demokrasinin temel problemi; rasyonel bir ilişki ve iletişim sürecinde uzlaşa sonucu varılmış ortak aklın eseri bir yapı ve sürecin gelişmemesidir. Gerek ilkeler ve güven, gerek temel onay, gerekse rejim düzeyinde onaya ilişkin ortak / paylaşılan değerler oldukça cılızdır ve tanımlanması güçtür. Temelde yapısal bir sorunun varlığı tüm sistemin işleyişinde kendini hissettirmektedir. Siyasa düzeyinde hemen her sorun, sembolik konular dahi tüm uzlaşa alanlarına yayılan bir tartışma ve kutuplaşmaya neden olmaktadır. Temel basamaklara yayılan her tartışma konusu, öncelikle "rejim" sorunu, ardından bir aradılığı tehdit eden "temel" sorun ve giderek aktörlerin kendilerine yönelen "ilkesel" bir sorun olarak bizatihi demokrasi değerlerine yönelebilmektedir.

“Her liberal toplum demokrasinin ne olduğunu ve boyutlarını tartışabilmelidir... Ancak tartışmak ayrı birşeydir, tartışılan bir ütopya ya da mantıksal olarak tutarlı görünen bir ilkeler bütününe hayata geçirebilmek bambaşka bir şeydir. Reel politik, ütopyaların panzehiridir. Gerçek, idealleri etik ile temellenmiş “iyi”leri, bir anda içi boşaltılmış efsane, kadük mitlere çevirir” (Akın, 1999:304).

Demokrasi bir ilişki ve iletişim sürecidir. Demokrasi gücünün iktidarı yerine düzenli bir uyuşmanın varlığını, devlet gücünün dağıtılmasını, bu gücün bilinçli olarak sınırlandırılmasını, azınlık haklarını garanti altına almak suretiyle çoğunluğun iktidarını sınırlayan bir toplum yapısının oluşturulmasını gerekli kılar (Bracher, 1999:126). Pozitivist hak (hukuk) anlayışının ötesinde, onu aşan; zaman ve uzam açısından sınırlı olmayan, bireyler açısından herkesi kapsayan evrensel (genelgeçer) nitelikte bir hukuk ideali ve inancı ile bu idealin dayandığı ilkeler ve değerler sisteminin kabulü gereklidir. Bu tip ilkeler anayasaları önceler niteliktedirler (Melnik, 1999:198). Bu anlamda nitelikli çoğunlukla anayasalar değiştirilebilir olmakla birlikte, temel prensiplere, ilkelere ve değerlere dokunulamaz.

İnsanların birbirleriyle ilişkilerinin sistematik incelenmesi olarak etik düşünce, hem bir anlama çabasına hem de bu anlamlandırma zemininde davranışlara yön vermeyi kapsar. Her toplumun gerçeklik hakkında, içinde yaşadığı dünya hakkında, kendisi hakkında, kendi geçmişiyle ve tabiatla ilişkileri hakkında bir görüşü vardır. bu görüş, toplumun üyelerinin yaptıkları, düşündükleri, hissettikleri her şeye sinmiştir (Berlin, 1991:485).

Dar ufuklu (parochial) biz anlayışı, odağında en azında ailenin yer aldığı cemaatçi kavrayış, kısa erimli bakış açısı, sığ bir ilişki ve iletişim çevresi, sınırlı bir uzamsal çevre, sınırlı argümanlar üzerine inşa edilmiş ve dikotomiler ile işleyen (binary) mantık, mutlak, sorgulanamaz, tartışılmaz en iyi tek yol anlayışı, sonuçlara ve başarıya odaklanmış sorgulanmayan ve eleştirilmeyen hedef anlayışı, güçle biçimlenen çatışmacı-yarışmacı dil ve üslup, ezberci bir anlayış ve hazırcılık (hazır, çaba sarf etmeden, sorgulamadan kalıplara, formüllere sarılma), kolaycılık (mümkün olduğunca çaba harcamaksızın, kurnazca, sihirli formül ve sishirli değneklerle,

cinlikle elde edilebilecek en çok fayda ve en kestirme yol arama), sürüden ayrılanı kurt kapar mantığı ile sadakatın ön plana çıkması, (tek ses tek nefes; ne olursa olsun yaşamaya mecbursun; ya sev ya terket vb.) çatlak seslerin bastırılması-susturulması, farklılıkların ötekileştirilmesi ve tehdit, tehlike ve engel olarak görülmesi, engellerin ortadan kaldırılmaya çalışılması vb. süreçlerin olumsuz etkisi hissedilmektedir.

İnsanlardan uzak kalma ve içe yönelme tavrı temel tutum biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu içe yönelmenin yarattığı gerilimler; uygun öteki üzerinde boşaltılmaktadır. İnsanlardan uzak kalma tavrı insanlara karşı (insanları nesneleştiren ve gerilimin şiddete dönüştürülerek yansıtıldığı) tutumu beslemektedir. Bu şiddet kimi zaman nesneler üzerinde de (özellikle kentlerde kent mobilyalarına yönelik) kendini gösterebilmektedir. Burada anlatılan şiddet “suç” olarak sınıflandırılabilir. Olanın çok ötesinde, insani tüm ilişki ve iletişimlerde kendini göstermektedir.

Yönetilenler kendi doğrularını ortaya koyacakları, aleniyet mekanı ve rasyonel olarak tartışacakları bir kamusal alan oldukça cılız kalmaktadır. Uzlaşma ile varılacak kuralların ve doğruların oluşması ve siyasal alanın buradan hareketle biçimlendirilmesi sorunludur. Türkiye’nin demokrasiyle olan deneyimi tam anlamıyla başarılı olmamıştır (Huntington, 1999:142). Demokratik değerler açısından ele alındığında; genel olarak modernizm ve özel olarak modern (temsili) demokrasinin kendi ilkeleri, kabulleri ve iddiaları ileri götürülerek yapılabilecek içsel eleştiri (sınırlarını gösterme), gerekse post-modernizm bağlamında geliştirilen bizatihi ilke, kabul ve iddialara yöneltilmiş dışsal eleştiri (temelleri yıkmaya) sonucu “modern”i oldukça tartışmalı bir duruma sokmuştur. Geniş anlamda modernleşme gayreti içinde olmuş Cumhuriyet projesi, bu anlamda mihrabını yitirmektedir.

Türkiye’de demokrasinin, Batılı demokrasilerden farkları olmakla birlikte özünde yaşanan modern (temsili) demokrasinin krizi konusunda benzeşmektedirler. Modern değerler ile zıtlaşmada, aydınlanma (felsefi, ilkesel) değerlerini de dışlayan, özsel değil biçimsel bir uyarlanmanın gündeme getirdiği yenilenmiş bir gelenekselciliği [neo-traditionalist (Berger, 1999)] ortaya çıkarmıştır. Bu bakımdan Türkiye’de demokrasi, batılı örneklerinin kötü bir taklidi olarak durmaktadır. Bir Sovyet fıkrası’nda olduğu gibi (-sosyalizm nedir? –kapitalizmden kapitalizme en

uzun yol), Türkiye’de demokrasi deneyimi; “demokrasiden demokrasiye giden en uzun yol”, olma açısından kendine özgü bir örnek olarak kabul edilebilir.

Haktan çok ödeve vurgu yapan, alturizm ve fedakarlık üzerine inşa edilmiş, teolojik ve romantik öğelerle süslenmiş; bireyin değil bütünün esas olduğu, hakların ve özgürlüklerin müphem bir akılcılığa ve baskıcı bir yönetime rehin bırakıldığı bir iklim oluşmuştur. Sonuç olarak her şeyin merkezi olarak “devlet”i gören / gösteren anlayış, güçlü bir devlet kurgusuna yol açmaktadır. Türkiye’de devlet, Giddens’in tabiriyle (1997:74), sınıf ayrımının ve sınıflar arası eşitsizliklerin giderilmesi yolunda bir şefkat kurumları topluluğu, olarak görülmektedir. Devlete ilişkin genel algılama, “kırmızı başlıklı kız”ın konumuna benzemektedir. Durumu kavramaktan uzak, biraz safça, soruların tekrarı gibi; “gözün”, “kulağın”, “burnun”, “ağzın”, “dişlerin” niye o kadar büyük? sorusunun tekrarı yerine, devleti tartışmanın (sınırlamanın) gerektiğini çok geç öğrenmişe benziyoruz. Türkiye’nin, sınırlı bir ayrıcalıklı iş adamları zümresi ile bürokratik seçkinlerin ittifakına dayanan kayırmacı ekonomik sistemi aşma çabasında, olduğu ifade edilebilir. “Kayırma esasına dayanan sistemlerde partilerin devşirme işlevi siyasal rollerle sınırlı kalmayıp büyük ölçüde yönetim mevkilerini de kapsamaktadır” (Erdoğan, 1999:215). Edinilmiş kimi hakların abartılmaması gerekmektedir. “Devletin ödün vermesi, yalnızca egemen sınıfların çıkarlarını değil, yönetilen sınıfların çıkarlarını da gözettiği izlenimini vererek yönetilen sınıfların onayını kazanması açısından bir zorunluluktur” (Emrealp, 1984:20). Festinger ve Carlsmith’in (1959) çalışması göstermektedir ki, bir insanın inançlarını (yönetilen sınıfların onayını) satın almak için o kişiye çok şey vererek değil, tersine az şey vererek de olabilmektedir.

“Anayasa’nın emredici hükümlerine göre millet hakim mevkiindedir. Fakat bugünkü seçim ve partiler kanunları ile millet hakem mevkiine düşürülmüş bulunmaktadır” (Erdoğan, 1974:51). Temsili demokrasi anlayışıyla bütünleşen geleneksel anlayış, yönetilenlerin yönetenler tarafından tanımlanmış ve konumlanmış bir izleyici rolüne mahkum etmiştir. Yeni gelişen kaslar egzersiz ister; demokrasi bilincinin kökleşmesi de büyük oranda demokrasi deneyimine dayanır. Demokrasiyi öğrenme / öğretme ve yaşatmanın yolu demokrasiyi uygulamaktan geçer. Vesayetçi anlayışın; tekçi, kalıpcı, yasakçı tutumu ve sorunların kaynağı ve sorumlusu olarak

sürekli halkı görmesi ve göstermesi hatalı, manüplasyona yönelik elitist bir yaklaşım gibi durmaktadır.

“Halkın yaygın İslamlığını, cahillik, gerici din adamlarına düşünmeden kapılma gibi nitelgelerle açıklayamayız. Böyle bir açıklama büyük kitlelerin kendi çıkarlarını bilemeyecek düzeyde olduğunu iddia etme gibi bir noktaya götürecektir bizi. Bu bilim dışı bir yaklaşımdır” (Çavdar, 1995:46). Aradan geçen bunca yıla rağmen “cahil halk” söylemi, gerçeklikle ilişkisi zor kurgulanır ve anlam ihtiva etmeyen bir havaya bürünmektedir. Artık “cahil halk” kavramı, bir gerçekliğe işaret ediyorsa bu gerçeklik, tarihsel süreçte karşılaşılan bir güçlük olarak değil de, bu sistemin çarklarının bir ürünü olmasıdır. Sağ-sol ekseninde farklılaşmayı, bir kuşun kanatlarına benzeten Velidedeoğlu’nun (1976:13) örneğinden istifadeyle söylersek; Türkiye’de demokrasi kanadı kırık (kırılmış) bir kuşa benzemektedir; uçamamaktadır. Buna demokrasi kavramından çok “demokrasicilik” tabiri daha uygun düşmektedir.

Halkın da demokrasi ideallerine ve demokratik niteliklere sahip olduğu, demokrasi özlemi içinde olduğu düşünülmemelidir. Sartori’nin (1996:536); “(b)izler için önemli olan demokrasi de değildir, önemli olan gereksinimlerimizi gideren ve menfaatler sağlayan bir devlettir.” tespitinin büyük bir gerçeklik payı olduğu düşünülmektedir. Devleti “sınırlama” kavramının daha uzun süre gündemde yer alacağı söylenebilir.

Tarihsel süreçte, devlet gücü ve mantığı ile sermaye gücü ve mantığı arasında ilişkilerin pasif bir izleyicisi olarak halktan bahsedilebilir. İktidar, doğası gereği kişiye ve kişinin ayrıcalıklarına engeldir. “İktidar insanı unuttuğu ölçüde başarısız olur” (Mouergeon, 1992:107). Ancak iktidar, kendini unutturduğu ölçüde, başarısızlığını gizleyebilir. Sermaye mantığının ve gücünün hakimiyeti karşısında halk da sorunsallaşmaktadır. Artık halk yoktur... Üstelik günümüzde herkes burjuvadır. Eski “burjuvazi”, bayağı bir burjuvazi, bir para burjuvazisi olmuştur (Beneton, 1992). Burjuvazinin tarihsel ilericiliği, ilkeleri, demokratlığı veya ulusalcılığı şöyle dursun, artık tek ölçünün geçerli olduğu söylenebilir; para.

4. BELEDİYE-KENTTAŞ EKSENİ VE YEREL DEMOKRASİ

4.1. Yerel Yönetim ve Yerel Demokrasi

Demokrasi kavramı ve alanı ne kadar tartışmalı ve sorunlu ise, yerel yönetimler kavramı ve alanı da sorunlar içermekte ve tartışmalara konu olmaktadır “Pek çok yönüyle çözümlenmiş gibi görünen yerel yönetimler konusu, tersine, bilimsellik görünümüne bürünmüş siyasal-ideolojik değer, inanç ve hatta beklentilerle örtülü, iç tutarlılıktan yoksun kuramımsı açıklamaların hegemonyası altında kalmış araştırma alanlarından birisidir” (Güler, 1998:1). Yerel yönetimler, keşfedilmeyi bekleyen bir alan olarak da görülmektedir (Linström, 1999).

Yerelin gösterge değeri; soyut, karmaşık, sınırları belirsiz, müphem ve değişken özellikler sergilemektedir. Literatürde sıkça kullanılmakla birlikte, yerel kavramı pek de açık bir kavram değildir (Baudreau, 2003). Yereli anlamlandırma çabasında; merkez- yerel karşılaştırması, mekan ve nüfus ölçeği, yerel hizmet, yönetim birimi, işlev vb. farklı ölçütlerin kullanıldığı söylenebilir.

Yerel monolitik bir karakteristiğe sahip değildir. Yerel ön ekli kavramlar (alan, yönetim, nüfuz vb.) çok farklı nicel ve nitel değerlere sahiplerdir ve farklılık arz ederler. Yerel kavramının, belki sadece merkezle yapılan karşılaştırmalarda belli bir anlam kazanacağı (Kirby, 1982), ifade edilmektedir. Ortaylı (1995:138), eski Yunan-Roma kent yönetimlerinin çağdaş yerel yönetimlerin kaynağı olarak görülmemesi gereğine işaret ettikten sonra, çağdaş yerel yönetimden söz edebilmek için, güçlü bir merkezi devlete gereksinim duyulduğunu vurgular. Merkezi yönetim ve yerel yönetimin bir arada bulunma gerekliliği, bu iki yönetim arasında birtakım ilişkilerin varlığını zorunlu kılmaktadır. Bu iki yönetim arasında kurulan ilişkilerin biçim ve içeriği ülkeden ülkeye değişmektedir. Söz konusu ilişkilerin biçim ve içeriği o ülkenin toplumsal, tarihsel, kültürel, ekonomik, siyasal, teknik vb.. özelliklerinin çeşitli oranlarda etkilerinin bileşimi ile şekillenmekte olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır (Keleş, 2000).

Yerel yönetimin en yaygın tanımı, “yerel halk tarafından seçilmiş kişilerce yönetilen, özerk ya da bağımsız bir yapıya ve kendisine ait bir maliyeye sahip olan kurum” (Güler, 1998:259) biçiminde özetlenebilir. “Yerinden yönetim, mahalli mahiyetteki kamu hizmet ve faaliyetleri ile teknik bazı hizmet ve faaliyetlerin, merkezi idareden alınarak ayrı kamu tüzel kişilerine verilmesidir.” (Eroğlu, 1985:139). “Yerel Yönetim, kamu hizmetlerinin yönetiminin, merkezden yönetimden ayrı özerk kamu hukuku tüzel kişilerine verilmesidir.” (Tortop, 1994:11). Yerel nitelikli kamu hizmeti kavramı; tüzel ve tarihsel açıdan belirsizliğin yanı sıra, siyasal yönden anlaşılması güç bir kavram olduğu ifade edilmektedir. Kavramın içeriğinin doldurulmasında, ülkenin kendi özel koşullarının belirleyici olduğu vurgulanmaktadır (Keleş, 2003:12).

Yerel yönetim tartışmalarında, klasik mekan (fiziksel) anlayışı üzerinde kurulmuş bir rasyonelleştirme ve tanımlama çabası da göze çarpmaktadır (Blomley, 1994). Fiziksel yakınlık-uzaklık (mesafe), bilgi çağında anlam kaybına uğramaktadır. Bu mekan anlayışı ile yerel yönetimin kolay ulaşılabilir olduğunu ileri sürmek pek anlamlı değildir. Yerel yönetim birimlerinin ölçek özelliği (Hill, 1974:140) yüzyüze ilişkiler kurulması vb.. salt yakın ilişkiler kurmanın yönetenlerde bir siyasal sorumluluk duygusuna yol açacağı ve yönetilenlerin denetim, temsil ve katılımına yol açacağı varsayımı zorunluluk değildir (Bowman ve Hampton, 1983:8). Bu mekanik bir kavrayışın ve yönetime (kurum ve kurallara) odaklanmanın bir sonucu gibi durmaktadır.

Yerel yönetimler kavramının altında / arka planında belli bir nüfus ölçütü varsayımı yatmaktadır. Türkiye’de nüfusu İlçe belediyeleri açısından milyonu bulan, il açısından / Büyükşehirler milyonlarla ifade edilen yerel yönetimler aynı kefiye konmaktadır.

Yerel yönetim kavramı, yerel makamların kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanına işaret etmektedir. Yerel yönetim temelde iki boyutlu olarak ele alınabilir (TKİB,

1993:33); yerel hizmet birimi olma ve demokratik kendi kendini yönetme birimi olma özelliği. “Yerinden yönetim diye de bilinen özerk yerel yönetim (local self-government) yerel halkın, kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilmesini anlatan bir dizgenin adıdır. Bir başka deyişle, bir yönetim biçimidir. Yerel Yönetim Birimi ise (local authority veya local administration), özeysel yönetimce, belli sınırlar içinde kurallar koymaya, akçal yükümlülükler getirmeye yetkili kılınmış bir yerel meclisin denetimi altındaki bir yönetim biriminin adıdır” (Keleş, 2000:20). Yerel yönetimlerin yapısı ve işleyişi, toplumun genel ekonomik, siyasal, toplumsal özellikleri ve gelişme düzeyi ile ilişkilidir (Keleş, 1993:47).

Yerel yönetim organları halk tarafından seçilmektedir. Bir diğer yönüyle yerel yönetimler, genel olarak kenttaşların talep ve beklentilerinin (yerel gereksinimler / ihtiyaçlarının) karşılanması amacıyla örgütlendikleri için ve kenttaşlara yakınlıkları, yerel seçmenlere karşı sorumlulukları dolayısıyla söz konusu talep ve beklentilere, dolayısıyla kenttaşlara daha duyarlı oldukları dile getirilir (Stanyer, 1982:265). Yerel yönetimlerin kenttaşlar için gerçekleştirmesi gereken üç hedefi (Tekeli, 1983:3) şu şekilde sınıflandırılabilir;

- a. Bireylerin temel haklarını gerçekleştirmek
- b. Kamusal mal ve hizmetlerin üretiminde etkililiği ve verimliliği sağlamak
- c. Demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmak

Yerel yönetimlerin varlık nedenleri arasında şunlar sayılabilir (TOKİ, 1994:37 vd.);

- Meşruiyet aracı olma
- Aktif yurttaşlığı geliştirme (siyasal / demokratik eğitimi sağlama)
- Yerel temsile olanak tanıma
- Yerel katılıma olanak tanıma
- Yerel hizmetlerin etkili ve verimli yürütülmesine olanak tanıma
- Kenttaşlara güç, fırsat ve seçenek tanıma
- Yeni demokratik ilgi alanlarının oluşmasına imkan tanıma
- Merkezi iktidarın “bütüncül” iktidarının karşısında denge unsuru olma
- Yönetimde insani boyutun gerçekleşmesine imkan sağlama

Yerel yönetimlere ilişkin temelde iki farklı yaklaşımdan söz etmek mümkündür (Çitçi, 1989:1);birinci yaklaşım yerel yönetimlere bir örgütlenme türü olarak yaklaşmakta ve bunları kimi hizmetlerin etkin bir biçimde yürütülmesi için uygulanan teknik, bir alt örgütlenme biçimi olarak değerlendirmektedir; ikinci yaklaşımda yerel yönetimler gerçekleştiği öne sürülen ya da gerçekleşmesi öngörülen değerler açısından irdelenmektedir.

Sözü edilen değerler demokrasi kavramı çerçevesinde yorumlanabilecek; özgürlük, katılım, temsil, farklılık, dayanışma, duyarlılık, halka dönüklük, hesap verebilirlik, sorumluluk, denetim, yakınlık, açıklık, yurttaşlık eğitimi, siyasetçi eğitimi vb. değerlerdir. Sonuç olarak, “belli bir demokrasiyi –demokratik olmayan sistemlerle karşılaştırıldıklarında- vatandaşların katılımını (“participation”), hükümet edenlere ulaşılabilirliği ve vatandaş talepleriyle yüz yüze yönetmeyi (“accessibility”), egemenlerin egemenlik altındakilere hesap verme yükümlülüğünü (“accountability”) ve hükümet ve idarenin vatandaşların önceliklerine karşı duyarlılığını (“responsiveness”) hangi ölçüde yerine getirip getirmediği tartışılabilir” (Schmitter, 1983:928).

Yerel yönetimlere ilişkin değerlendirmelerdeki hakim söylem, yerelleşme ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin demokratikleşme açısından önemini vurgulamaktadır (Şengül, 2001:96). Yerel demokrasi, halkı doğrudan ilgilendiren, günlük hayatında önemli yer tutan gerçek ve somut sorunların gündemi belirlediği, tartışılıp karara bağlandığı ve uygulamaya konulduğu bir küçük ölçekli dünya (TOKİ, 1994:90) olarak görülmektedir.

Demokrasiye ilişkin ana akım olarak ifade edilebilecek bir bakış açısından, küçük ölçekli toplulukların demokrasiye daha elverişli olduğu savı kuvvetle savunulmaktadır. Bu sava göre (Güler, 1998:2), yerel yönetimler demokrasinin temelidir; çünkü bütün bir toplumun en küçük yerleşim birimlerinden başlayarak kurulmuşlardır. Ölçeğin küçüklüğü nedeniyle yerel yönetim, yerel halkın kendi kendisini doğrudan yönetmesine olanak veren bir yapıdır. Temel tartışma, özünde doğası gereği demokratik olduğu öne sürülen bu örgütlenmelerin nasıl daha etkin,

daha verimli hale getirileceği ile sınırlandırılmakta, böylelikle daha başlangıçta çok önemli bir boyutun bir yana bırakılmasıyla tartışma alanı daraltılmaktadır (Çitçi, 1999:233).

Yerel yönetim yazınında, yerel yönetimleri anlamlandırma, meşrulaştırma ve savununu anlamında hemen bütün çabalarda “demokrasi” kavramı kilit bir konumdur. Yerel yönetimlerin doğrudan demokrasi için uygun alanlar olduğu düşüncesi (Beşiktepe, 2003), ileri sürülen savın en önemli dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır. Genellemelerin sahip oldukları sınırlamalar göz önüne alınarak şu iddia ortaya konabilir: yerel yönetim yazınında “yerel yönetim” kavramı kaldırılıp, yerine “demokrasi” kavramı konduğunda, ihmal edilebilir bir anlam kaybı / farklılaşması doğacaktır. Bu iddia, yerel yönetimlerin “etkinlik” ve “verimlilik” gibi işlevlerinde de geçerlidir (krş. TODAİE, 1967; BM, 1989).

Yerel demokrasi kavramının içeriği iki yönlü bir yapıya sahip görünmektedir. Bunlardan ilki genel olarak yerel toplulukla özdeş olarak varsayılan yerel yönetimlerin ülke içerisinde güç birikimini önlemeye dönük demokratik bir özelliği gerçekleştirmede araç olma açısından yerel yönetimlerin varlığıdır. Bu özellik yerel yönetimler ile merkezi yönetim ekseninde bir karşılaştırma ve kavramsallaştırmayı doğurmaktadır. “Yerel yönetim sıklıkla yerel demokrasinin synonymi olarak düşünülüp, kullanılmaktadır” (Pratchett, 2004:362). Merkez-yerel eksenli ele alıfta, merkezin anti demokratik niteliği, yerelin merkeze karşı bir sığınak olarak algılanması ya da demokratik bir mevzi olarak görülmesi sonucunu doğurabilmektedir (Rodriguez vd., 2001).

Yerel yönetimlerin batıda oluşum, yaygınlaşması ve gelişiminin odağında burjuvanın bulunduğu sivil toplum hareketi olduğu söylenebilir (Akat, 1999:59). Demokrasi ve yerel yönetimler ilişkisi, batı toplumlarında genellikle, merkeziyetçiliğe bir alternatif arayışının ve ya iktidarların gücünün artmasına bir tepkinin sonucunda gündeme gelmiştir (TÜSES, 1991:7). Tarihsel süreçte Avrupa’da kentlerin kazanmış oldukları ayrıcalıkların krala bırakılması bir çok düşünür tarafından sakıncalı bulunmuş ve mutlakiyete yol açacağı düşünülmüştür (Mill, 1997,

Tocqueville, 1994). İdeal bir toplumun / devletin yerel topluluklarca yaratılabileceği ileri sürülmüştür (Tortop, 1982:438).

Yerellik ilkesi, özerk yerel yönetim geleneğine, yalnız yeterli kaynak sağlayarak yerine getirilmesi olarak değil; ancak, aynı zamanda, işlerine merkezi yönetim tarafından karışılmasını engellemeyi de kapsayan negatif yükümlülük yolu ile de katkıda bulunma şansına sahiptir. Yerellik ilkesi ile devlet gücünün sınırlandırıldığı görülmektedir (Keleş, 1999:29). Eğer tekelci bir merkezi siyasal güç varsa, bu gücün işlevler ve mekansal birimler arasında alt parçalar ayrılması ve desantralize edilmesi ilk bakışta demokrasinin kalitesini geliştirmek bakımından ileri bir adım olarak yorumlanabilir. Bu durum hem gücün tekelleşmesi karşısında onun sınırlandırılması hem de azınlıkların korunması ve çoğulculuğun sağlanması için gerektiğidir. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, siyasal iktidarın gücünü dağıtmak anlamına gelir ki, bu da siyasal gücün mutlak, sınırsız yönetimi tarafından yaratılabilecek sorunları önler. Özellikle günümüzde demokrasinin kalitesini ölçmekte farklılıkların yaşama geçirilmesine olanak tanınması ölçütüne ağırlık verildiği göz önünde tutulursa bu daha da açık hale gelecektir (Tekeli, 2001:130-131).

Yerel yönetimler, çoğulculuğun özendiricisi ve koruyucusudur. Gücün tekelleşmesini ve mutlakıyete yönelmesi önünde engeldir. İktidarın yoğunlaşması ve kötüye kullanılmasını engeller. Ancak bunu yapabilmesi için merkezden görece bağımsız ve merkeze karşı hareket edebilme ve onu sınırlayabilme olanaklarına sahip olması gerekir. Böyle bir kimlik ise yukarıdan aşağıya kurgulanmış ve yapılandırılmış idari bir sistemde yaygın olarak gerçekleşme olanağı bulamaz. Yerel yönetimler, merkezi yönetimin dışında, onu sınırlayan ve gücünü dengeleyen, çoğulculuğa kapı aralayan bir kurum oldukları oranda sivil topluma atfedilen bir özelliği yerine getirmiş olurlar. Ancak bu işlevi ifa ediyor olmaları bir başına yerel yönetimleri sivil toplum örgütü olarak görmemizi gerektirmez. Yerel yönetimler tekil olarak ele alındığında sivil değil siyasal-bürokratik bir örgüt niteliği taşırlar. Yerel yönetimler yöneten ve yönetilen ayrışması sonucu hiyerarşik bir özellik arz ederler.

Yerel topluluk ile demokratik bir ilişki ve iletişimin sağlanamadığı hallerde, yerel yönetimlerin söz konusu işlevi temelsiz kalmaktadır.

Çeşitli ülkelerdeki yerel yönetimlerin konumu “merkez-yerel” güç ilişkilerinin gelişmesinin tarihi olduğu kadar, 20. yüzyılda “devlet-toplum” ilişkilerinin değişmesinin de bir sonucudur (Erder ve İncioğlu, 1992:10). En küçüğünden en büyüğüne, en ilkelinden en gelişmişine, en geçicisinden en kalıcısına kadar bütün sosyal topluluklarda yönetenler ile yönetilenler arasında temel bir ayrım doğar (Duverger, 1994).

Yerel demokrasi kavramının bir diğer yönü ise demokrasinin yerel düzeyde gerçekleşmesine işaret etmektedir ki bu ise yerel yönetim ile kenttaş ekseninde bir kavramsallaştırmayı gerekli kılar. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel topluluğun ihtiyaçları, talep ve beklentilerine daha duyarlı bir yönetimin oluşmasını doğuracaktır. Yerel iktidarın denetimi, sınırlanması, yönlendirilmesi, paylaşılması, kullanılması özetle yerel toplumca yönetilmesi gerekir. Bu da daha çok yönetime katılım ve toplumun güce ortak olması anlamını taşımaktadır (Hill, 1974). Yerel yönetimlerin (küçük ölçekli toplulukların), demokrasiye daha elverişli olduğu argümanı ise soyutlama ve genelleme izleri taşımaktadır. Küçük yerleşme, halkın kendi kendini yönetmesi, meclis usulü çalışma özellikleri, yerel yönetim kurumunu demokratik bir toplumsal yapı için potansiyel olarak uygun bir kurum olmaktan öteye götürmez. (Güler, 1996:163).

Demokratik yerinden yönetim ilkesinin geçerlilik kazanması, bu alanlarda yaşayan bireylerin yerel yönetim birimine ağırlıklarını koymaları, onu denetim altında tutmaları, istediklerinde değiştirebilmeleri ve bu yönetim sistemi aracılığı ile önemli saydıkları hizmetleri, kendi katkıları ile yapabileceklerinin bilincine varmaları (Yalçındağ, 1977:55) ile sağlanabilir. Bu süreç ise yerel sorumluluk bilincini ön plana çıkarmaktadır (Sharpe, 1970).

Yerelleşme sonucunda, yerel güç dengelerinde olumsuz bir gelişme yaşandığı ve bir dizi sorunlara neden olduğu dile getirilmektedir (Crok, 1998; Manor,

1999). Yerel elitlerin güç kazanması ve yoksulluğun derinleşmesi (Blair, 2000) bunların başında gelmektedir. Yerelleşme, demokrasiye de elitlerin güçlenmesine de yol açabilmektedir (Koonings, 2004). Elit-halk ilişkisine farklı yaklaşımlar da söz konusu olabilmektedir (Lazar, 2004). Ülkeden ülkeye farklılaşmalar (Bonney, 2004) olabildiği gibi, aynı ülke içinde farklı sonuçlara da rastlanabilir. Halkın ilgisizliği nedeniyle öneriler havada kalabilmektedir (Blaug, 2004). Yerelleşme de, yerel aktörlerin, özellikler elitlerin ve siyasal partilerin yerel örgütlerinin (Clark, 2004) halkla ilişkileri önemli hale gelmektedir.

Yerel ve ortak işler, kendini ilgilendiren işler vb. tanımlamalar soyut ve içi doldurulmaya muhtaçtır. Kenttaşların söylemsel değil gerçek anlamda yerel siyasal süreçlere katılması yerel yönetimlerin demokratik varoluşlarını anlamlandırır ve ussalık kazandırır (Blair, 1981:2). Kısaca özetlenecek olursa liberal demokrasinin temsil ilkesi bilinçli, ussal bir seçmen ve sorumlu bir temsilci idealine dayanmaktadır (Çitçi, 1999:236). Yerel yönetimlere atfedilen olumlulukların bir bölümü, temsili demokrasi düşüncesi etrafında kurgulandığı için kimi eleştirilere neden olmaktadır (Güler, 1998:16). Genel bir kural olarak, yerel yönetim meclislerinde ağırlıklı biçimde temsil edilenler yerel topluluğun seçkinleri olmaktadır (Çitçi, 1999:240).

Son dönemlerde giderek sıklaşan temsili demokrasi eleştirileri; yoğunluk ve yaygınlıklar ile birlikte bir yandan “temsil krizi” olarak belirginleşen bir süreci doğururken, diğer yandan, bu sürece paralel doğrudan demokrasinin “Rönesans”ı olarak nitelenen çabaları da gündeme getirmektedir (Valter, 2000). Temsil konusunda yaşanan sorunların aşılması amacıyla geliştirilen katılımcı anlayış da belli sınırlılıklar taşımaktadır. Formal katılım, yerel mücadelede toplulukların benimsediği ve yürüttüğü stratejilerden sadece biri (Dear; Long, 1978) olarak kalmaktadır. Johnston (1982), yerel stratejileri temelde, ayrılma, sadakat ve etki olarak üç ana başlıkta ele almaktadır. Formal katılım biçimleri dışında kentsel sosyal hareketler olarak nitelenen eylemlilikler de geliştirilmektedir. Daha fazla katılım, daha fazla demokrasi anlamına da gelmemektedir; bunun için eşitlikçi bir darbe gerekmektedir (Wilson, 2003:3187). Oldukça gelişmiş sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, etik vb. şartların bir aradılığı gerekmektedir. Farklılıkların ve sosyal

çatışmaların belirginleşmesi, asimetric enformasyon, muhafazakar tepkiler ve dayanışmaya inanmayan grupların varlığı (Field, 2001) gibi bir takım engeller ortaya çıkabilmektedir. Katılım kavramını, ideolojik ve fetişist çerçevesinden arındırarak ele almak gerekmektedir (Şaylan, 1998:83).

Klasikleşmiş bir ifade olarak dile getirilen “kent havası insanı özgür kılar” (Pirenne, 1999) sloganı, bağlamından ve içeriğinden sıyrıldığında hatalı kavramsallaştırmalara neden olmaktadır. Kent, farklılıkların bir arada olması halini simgeleyen bir kavramdır. Yerel topluluk adı altında geleneksel cemaatçi yapıların yeniden üretilmesine hizmet edecek çabalar, kentin farklılıkla bütünleşen anlamına olumsuz etki etmektedir. Montaigne, (1994:273), doğduğu yere pek düşkün olmadığını belirterek şöyle demektedir; doğa bizi özgür ve bağımsız yaratmış, bizse tutup kendimizi bir takım çemberler içine hapsediyoruz.

Birlik içindeki bağ ve birliğin kendine olan güveni ile birlik üyesi olmayan kişilere, bir başka deyimle, yabancılara yönelik tutumları arasında bir ilişkisellik olduğu düşünülebilir. Birlik dışındaki yabancılara düşman olarak görülmesi, bunlara yönelik hoşgörüsüz ve acımasız tutumlar, birlik içinde kendisini, birlik bağlarına ve değerlerine karşı ilgisiz ve sorumsuz olanlara yönelik düşmanca tutumlara yöneltebilir. Bundan önemlisi grup içinde mücadelelerin gölgelenmesinde ideolojik bir işlev üstlenmektedir. En hafif deyimle, kamusal kolaylıklar için mücadele (Cox, 1978) içinde olan topluluğu, yerel topluluk (ruhu, bilinci, sorumluluğu vb.) adı altında disiplin altına almaktır.

“Kapitalist devletlerde yerel yönetim olgusunu açıklamak üzere geliştirilen kavramsal çerçeveler iki ayrı yaklaşımda toplanabilir. Bunlardan ilki Marksist diğeri ise Marksist olmayan yaklaşım olarak adlandırılabilir. Marksist olmayan yaklaşımda iki açıklama yaygın bir etkiye sahiptir. Bunlardan birisi, geleneksel kamu yönetimi disiplini çerçevesinde gelişen “örgütsel-hukuksal açıklama”, diğeri ise geleneksel kamu yönetimi disiplinin durağanlığını kırmaya yönelmiş “topluluk yapısı” açıklamalarıdır” (Güler, 1998:119).

Bürokratik işlevselciliğin ötesinde, belediye yönetimi ile kenttaşlar arasında sosyal ilişkileri anlamlandırmak amacı ön plana çıkmaktadır. Belediye ve kenttaşlar arasında ne tür sosyal ilişkilerin olduğu, bu ilişkilerin dayanakları, aldığı biçim, kenttaşların kendi kendilerini yönetmeye duydukları istek, yönetimin sorumlulukları ve ne tür katkıları olduğu (Pioro (et al), 1967:212) önem kazanmaktadır. Yerel yönetimler salt bir kurumsal yapı olmanın ötesinde, bir toplumsal ilişki olarak kavranması önem kazanmaktadır.

Günümüz toplumunda, temel problemlerin bir çoğu ekonomiyle ilişkilidir (Lauder vd., 2004). Demokrasi gücün ve refahın yeniden dağıtımıyla da ilişkilidir. Kapitalist toplumlarda emek ve sermaye arasındaki mücadele çevrenin biçimlenmesinde temel dinamikleri oluşturmaktadır (Cox, 1978). Kapitalist sistemin gelişme dinamikleri ve yeniden üretimin aldığı biçim kenti ve toplumsal ilişkileri etkilemektedir. Devletin konumlanması, kapitalist sistemin yeniden üretilmesi hedefine yönelik olarak, çatışmaların kontrolü ve denetimi çerçevesinde anlamlandırılabilir. “Devlet kente müdahale eder ancak bunu kapitalist sınıf yararına yapar” (Castells, 1997:14). Ancak, yereli anlamlandırmada devlet (merkezi yönetim), yerel mücadelelere etki eden unsurlardan sadece biri olarak karşımıza çıkar. Kentsel çevreye ilişkin çatışmaları anlamlandırmada; (a) pozitif ve negatif dışsallıkların rolü, (b) rantın rolü (c) kurumların (özellikle devletin) rolü (d) çıkar gruplarının rolü (Cox, Johnston, 1982b) vb. süreç ve etkenler de dikkate alınmalıdır.

Kapitalist toplumlar doğası gereği eşitsiz gelişme yaratmakta ve bu mekansal yapılar arasında farklılaşmalara yol açmaktadır. Bu farklılaşmaya devletin kurumsal cevabı, kendi içinde farklılaşmalar ve görece özerk ilişki ve yapılar yaratmak biçiminde olmuştur. Yerel devlet bir yandan merkezi yönetimin yerel düzeyde temsilciliğini yapmak durumundayken, diğer yandan / aynı zamanda yerel grupların temsilciliğini de üstlenmek durumundadır. Yerel yönetimin çelişkili konumu; düzenin sürdürülmesi, sermaye birikimine katkı ve emeğin yeniden üretiminde oynadığı rolde, güç ilişkileri ve güç dengeleri belirleyici rol oynamaktadır (Duncan ve Goodwin, 1989).

Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişim, bilişim teknolojileri ile çeşitlenmekte, insanların ilişki ve iletişimlerini klasik “zaman ve mekan sıkışması” sınırlarını bir yerde anlamsızlaştırmaktadır (Harvey, 2000). Kapitalist sistemde yereli anlamlandırmak için makro perspektif bir zorunluluk olmaktadır. Sermayenin de krizler süresince edindiği ve çelişkili mantığına işaret etmek gerekir. Sermayenin ağırlık merkezinde sanayiden finansa kayma gözlenmektedir. Uzun erimli yatırım mantığından kısa vadede yüksek karlar elde etme mantığına bir geçiş söz konusudur (Sennet, 2000). Yüksek akışkan finans sermayesi, bağımlılaştırılmış çevre ülkelerden kısa vadede tatlı karlar elde etme yolunu tercih etmektedir. Yerel kavramının bu süreçte kazandığı anlamı ve konumu önemli hale gelmektedir. Küreselleşen bir dünyada yerellik yeniden tanımlanmak durumundadır. Bu yeniden tanımlanan yerellik ulusallığı aşmanın araçlarından biri haline de gelebilecektir (Tekeli, 1999:186). Yerel birimler ve yönetimler, ulus devlet oluşum sürecinde güç yitimine uğramışlardır (Saunders, 1979). Sanayi kapitalizmi sürecinde alansal denetimin önem kazanması, yerleşmelerin kademeleşmesinde ve merkezileşme eğilimlerinde önemli rol oynamıştır. Bu süreç aynı zamanda siyasal alanın görece güç kazanma sürecidir. Ancak sermaye ve yönetimin ağırlık merkezinde bir değişim yaşanmaktadır.

Sermaye (Ekonomik alan) ve Yönetimin (Siyasal alan) Ağırlık Merkezinde Değişim

↑	Ağırlık Merkezi		↓
	Sermaye	Yönetim	
	Ulus-üstü	Ulus-üstü	
	Ulusal	Ulusal	
	Bölgesel	Bölgesel	
	Yerel	Yerel	

(Banfield ve Wilson, 1963:290-291) yararlanılarak üretilmiştir

Humunes (1969:27), temel siyasi örgütlenme biçimlerini incelerken, yönetimleri egemenlik açısından ele almaktadır. Bu süreç aynı zamanda yönetimin ağırlık merkezinin, egemenlik altı birimleri kayması şeklinde de okunabilir.

Bütünleşmiş dünya kapitalizmi olarak ifade edilen yeni süreçte artık, en özgür yerde bulunan halkların işletilip yönetilmesi devrinde yaşamaktayız (Guttari, 1990:84). Küreselleşme, sembolik bir referans kaynağı oluşturarak, kamusal mekanizmaların yeniden düzenlendiği gerçeğini de gölgelemekte ve gizlemektedir.

Yurttaşların vergiler ile finanse edilen kamusal hizmetlerden görece eşit yararlandığı kurgunun yerini kamusal hizmetlerin ücret karşılığı sunulduğu müşteri kurgusuna terk etmektedir. Kamusal mekanizmalar yerini piyasa mekanizmalarına terk ederken, yurttaş rolü yerini müşteri rolüne bırakmaktadır (Hendriks ve Tops, 1999). Yaygın özelleştirmelere paralel olarak kamusallığın erimesi, yükselen demokrasi söylemi ile ayrı bir anlam kazanmaktadır.

20. yüzyılın son otuz yılında dünyada en hızlı gelişen sektör, finansal hizmetler endüstrisi olmuştur. Drucker (1999), dört büyüme sektörü arasında; hükümet, sağlık, eğitim ve boş zamanları göstermektedir. Bunların yanı sıra gelişen ülkelerde altyapı yatırımları, gelişmiş ülkelerde altyapı bakım, onarım, yenileme ihtiyacına ve enerji sektörüne dikkatleri çekmektedir. Son yıllarda özellikle rekabetin şiddetlendiği ve yıkıcı bir hal aldığı sıkça dillendirilmektedir. Ekonomik anlamda pasta payının küçülmesi ve kar oranlarının düşmesi, yeni alan arayışlarını da gündeme getirmektedir. Yeni alan arayışında en önemli görülen ve bakir sayılabilecek kamu sektörü olmaktadır. Bu olgu yaygın özelleştirmelerin gündemdeki yerini ve önemini anlamlandırmaktadır. Politik birimlerin giderek ekonomik açıdan daha güçsüz hale gelirken, sermayeye her türlü ödünün sunulması özendirilmektedir.

Post-fordist süreçte, küreselleşme ile birlikte, ulusal devletin yetki alanı daralmakta, yetkileri sınırlanmakta ve olanakları azalmaktadır (Bonano, 1998). Devlet-toplum arasındaki ilişkiler kırılanlaşırken; devletin toplumu temsili sorunsallaşmakta ve yerel ölçek ön plana çıkarılmaktadır (Bonano, 2000). Birikim stratejileri periyodik olarak rasyonelleştirmelere gereksinim duyar. Emegin yaşam kalitesinin keşfi; emekçi sınıflar ile işsizler arasında bir çelişkiyi de üretir. Krizler söz konusu rasyonelleştirmelere itici bir güç sağlar (Harvey, 1978). “1970’lerde (özellikle ekonomik) planlamacılar dramatik bir uçuş gerçekleştirdiler; Keynes’den ayrılıp, Friedman’a ulaştılar” (Bordessa ve Cameron, 1982:143). Bu değişim, “Keynesyen Politikalar” olarak adlandırılan, kamusal politikaların da eritilmesi anlamına gelmektedir.

Porter'in (1998) işaret ettiği, ekonomide sağlanacak yüksek verimlilik mekanizması sonucunda, az sayıda nitelikli insanla azami üretim sağlanacağı gerçeği; ekonomik ve sosyal yapıda dışarıda bırakılanları gündeme taşımaktadır. "Underclass" olarak nitelenen ve "tehlikeli sınıf" (Morris, 1993) olarak görülen işsizler, evrensel bir sorun halini alarak demokrasi açısından bir engel teşkil etmektedir (Fuller, 1996). Makro ekonomik perspektif güçsüz kesimleri güçlendirmek / desteklemek bir yana tam tersi yönde bu konuyu / alanı dışta bırakmaktadır. Gözlenen gelişmeler politikanın, zamansal-uzamsal ve kapsam bütünlüğü / birliği ve homojenliğinde bir dağılmaya işaret etmektedir. Demokrasidense sivil toplumun daha elverişli ve meşru olduğuna dair görüşlere de rastlanmaktadır (Gellner, 1994). Sosyal ve siyasal alanın, sivil toplum ve demokratikleşme sayesinde geliştirilmesi stratejisi, demokratikleşme anlamını taşımakla birlikte, aynı zamanda liberalleşme olarak da okunabilir (Pietrzyk, 2003). Kamusallığın eritilmesi ve demokrasi söyleminin bir aradalığı, giderek sıklaşan küreselleşme ve yönetim sloganları ile birlikte ele alındığında; tarihsel olarak gerçeklik düzeyinde sürekli sorunlar barındıran "eşitlik, özgürlük ve dayanışma" değerlerinin, artık söylem düzeyinde de terk edilmesi sonucunu doğurabilecektir.

Önerilerden biri de yerel yönetim olarak ifade edilen neo-liberal çözüm etrafında odaklanmaktadır. Yerel yönetim-yerel yönetim farklılaşmasında ön plana çıkan farklılaşmayı şu şekilde belirginleştirilebilir (İmre ve Roco, 1999);

Yerel Yönetim ve Yerel Yönetişim

Yerel yönetim	Yerel yönetim
Bürokratik	Esnek ve sorumlu
Demokratik	Post-demokratik
Merkezi	Desantralize
Kamusal / kolektif	Özel
Belediye	Girişimci
Sosyal / refah amacı yönelimli	Piyasa Yönelimli

1950'lerdeki yönetim (public administration) anlayışının demokratik yönü zayıf bulunmakta ve farklı arayışlara kapı aralanmaktadır (Blair, 2000). Yerel yönetimlerde değişim sürecinde yönetimin rasyonelleştirilmesi (management-by-objectives, new public management, governance vb.) çabaları daha geniş anlamda bir ekonomizmi gündeme taşımaktadır (Back, 2003).

Yönetişim, karikatürize edilmiş soyut-teorik bir kavram olarak görülebilir. Alkışlar ve protestolar eşliğinde informal sürecin, formalize edilmesi ve meşrulaştırılması şeklinde algılanabilir (Harloe, 2001). Bu sadece olanın açığa vurulması değil aynı zamanda rasyonalize etme gayretlerine eşlik eden, meşrulaştırma ve savunma anlamını ön plana çıkaran bir gelişim olarak yorumlanabilir. Zaman mekan sıkışması; duyulabilir evrenin farklılaşması, zihinsel yeniden-inşa ürünü evren modeli ve Baudrillard tarafından resmedilen hiper-gerçeklik dünyası; karanlık bölgeleri, kör noktaları, bakılmayan, görülmeyen, gösterlimeyen, yok sayılan, önemsizleştirilen, hiçleştirilen gerçekliklere olanak sağlamaktadır.

Demokrasi ve yoksulluğun azaltılması arasında kötü bir harmanlama söz konusudur (Johnson, 2001:523). Demokratik kurumlar ve siyasal süreç tamamıyla araçsallaştırılmıştır. Yerel yönetimler ve yerel demokrasi konusu yoğun tartışmaların ve farklı önerilerin yarıştığı bir alan haline gelmektedir (Steward ve Stoker, 1989; Osborne ve Gabler, 1992; Young, 1996; Wilson, 1997).

Yerel, genel anlamıyla siyasal alanın gücünün sınırlandırılması ve siyasal mantığın terk edilerek, ekonomik alanın mantığı ve gücünün egemen kılınması projesi ve sürecinde yeni bir anlam ve konum kazanmaktadır. Gücün mantığı, akıldışı-aşırı küresel mit ile alanın mantığı tarafından bir işgal söz konusudur (Swygedow, 2000). Yerel odaklı bakış, makro güç ve süreçleri, ulus ve ulus üstü aktör ve yapılanmaları, ekonomik gelişmeleri ancak sınırlı-sorunlu olarak kavrayabilir (Boudreau, 2003b).

Yerel birimler de artık ekonomik alana uyum ve destek işleviyle konumlanmaktadır. “Kalkınma” kavramının, sömürgeciliğin yeni adı ve yeni-sömürgeciliğin etkin bir ideolojik aracı (Lacoste, 1996:9) olarak değerlendirmelere öteden beri rastlanılmaktadır. Yerel yönetimlerin kalkınma (yerel kalkınma) işleviyle donatılması da bu çerçevede algılanabilir. Yüksek ekonomik başarı sağlamış modern kentlerde sorunlar bitmemekte, özellikle gelir, eğitim ve sağlık alanlarında eşitsizlikler ve kutuplaşmalar artmaktadır (Pahl, 2001:881). Küçük (yerel)

yönetimlerin “olumlu” görülmesi, değer yüklü bir anlayışın bir yansımasıdır. Küreselleşme-yerelleşme süreci yerel aidiyet bilincini, kimlikleri, farklılıkları ve ayrımcılığı körükleyerek korumacı bir reflekse yol açabilmektedir (Maloutas, 2004, ayrıca bkz., Minc, 1993).

Neo-iberal projenin karşısında, eşitlik, özgürlük, adalet, dayanışma, kolektif, katılımcı değerler etrafında doğa ve toplum ahengi çerçevesinde, farklılığı ve çoğulculuğu esas alan, hiyerarşi ve ayrımcılığı yadsıyan yapıcı stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır (INURA, 2003). Demokratik açılımlar oluş(turul)madıkça, kent yoksulları, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, sakatlar, azınlıklar, marjinal gruplar, küçük girişimciler, zanaatkarlar, marjinal çiftçiler vb. güçsüz grupların durumlarında olumlu bir değişim amaçlanmadığı sürece güçlü kesimler daha da güçlenecektir. Demokrasi, her daim kullanışlı bir maske olmaya aday kavram olduğu iddia edilebilir. Demokrasi ve yerel arasınd açık-kesin bir ilişki-bağ yoktur. Bu yerelin idealize edilmesidir (Baudreau, 2003). Ceteris paribus yerelleşme; kurumlar ve aktörler arası güç, yetki ve kaynak aktarımı olarak anlaşıldığı sürece, yöneten-yönetilen ilişkilerinin yapı ve işleyişine, gücün topluluk içerisindeki altimetrisine ve dağılımına, olumlu anlamda ciddi bir etkisi olmayacaktır. Olumsuz anlamda etkisinin olacağına dair gerek teorik ve gerekse uygulamadan elde edilecek sonuçlarla bir çok örnek verilebilir.

“Yerel demokrasiyi genel demokrasiden ayırt etmek kolay ve olanaklı olmayan birşeydir. İkisi birbiriyle paralel giden iki süreçtir. Bu açıdan bakarsanız olaya, bir ülkede demokrasinin kendisi olmadan yerel düzeyde demokrasiyi kurmak ve yaşatmak hemen hemen olanaksızdır” (Keleş, 1999:120).

4.2. Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasi

Türkiye’de yerel yönetimleri anlamlandırmada, özel olarak kapitalist dünya ekonomisine eklemlenme, genel olarak ise modernleşme süreci önemli bir yere sahiptir. Kapitalist üretim biçimi doğası gereği, karşılaştığı tüm toplumsal yapı ve ilişkileri dönüştürme eğilimleri barındırmaktadır. Geniş anlamda modernleşme süreci

de kapitalist üretim biçimiyle karşılıklı etkileşim içinde olmuştur. Geleneksel toplumdan modern toplum yapısına dönüşüm, kapitalist üretim ilişkilerinin başat rol oynadığı, çok merkezli ve oldukça karmaşık etkileşimlerin bir arada gerçekleştiği dinamik bir süreci ifade etmektedir. Geleneksel ile modernin her karşılaşması, gelenekselin yeniden yorumlanması ve uyarlanmasıyla neticelenmektedir. Bu değişim (eklemlenme) süreci ekonomik katman ve ilişkiler lehine ideolojik bir işlev de üstlenmektedir.

Kapitalist üretim biçiminin yaygınlaşma ve yoğunlaşma eğilimi, büyük ölçüde kendi temel rasyonalitesinden (genel olarak piyasa / kar rasyonalitesi ve para gücünün belirleyiciliği) kaynaklandığından, kişiler ve kurumlarla aşırı bir ilişkisellik ile algılanması hatalı sonuçlara yol açabilmektedir. Söz konusu temel rasyonel, dönemselsel olarak kendisini farklı biçimlerde gösterebilmekte ve farklı araçları kullanabilmektedir. Çağdaşlaşma öncesinde geleneklerin kurumsallaştırılmasına karşılık, modern toplumlarda değişim kurumsallaştırılır. Ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardaki değişimin farklı tarihsel koşullar altında farklı hız ve sırayla gerçekleşmesi de bu üç alanın ayrı ayrı ele alınmasını gerektirmiştir (Bozkurt, 1995). Modern toplumların temel özelliklerinden biri de, üretim alanı ile siyasal alan arasında farklılaşma ile tanımlanabilir. Siyasal alan “bürokratik güç” dayalı bir yapılanma özelliği barındırırken, ekonomik alan “para gücü”ne dayalı bir yapılanma içerisinde görülebilir. Bu iki gücün dışında toplumda bireylerin ilişki ve iletişimlerinden kaynaklanan “iletişimsel güç”e de dikkatleri çekmek gerekmektedir.

Leeds (1994:220); benzer bir yaklaşımla toplumsal güç kaynaklarını üç başlıkta ele almaktadır. Gücünü maddi ve ekonomik kaynakları denetlemesinden alan üst sınıf; gücünü mensup olduğu bürokratik konumundan alan orta sınıf; gücünü sayısal olarak çokluk olan kitlesel olarak hareket ettirebilmeden alan alt sınıf. Siyasal alanı “bürokratik güç” (orta sınıf), ekonomik alanı “para gücü” (üst sınıf), sosyal alanı “iletişim gücü” (alt sınıf) ile ilişkilendirebiliriz.

Türkiye’nin kapitalist dünya ekonomisine eklemlenme ve geniş anlamıyla modernleşme süreçleri etrafında, belediye kenttaş ilişkileri ve bu ilişkilerin

demokrasi değerleri açısından bazı özellikleri irdelenmektedir. Burada dikkatlerden kaçırılmaması gereken bir diğer hususu daha belirtmek gereklidir. Aşağıda yapılacak değerlendirmelerde, ağırlık noktalarına değinileceği için, belirli ölçülerde vurgulara yer verilecektir. Ancak her vurgunun aşırı vurgu olduğu gerçeği hatırlanmalıdır. Siyasal alanın değişime müdahalelerinde, güvenlik (devlet mantığı: kılıcı olan kuralı koyar), sermaye (sermaye mantığı: altını olan kuralı koyar) ve emek (demokratik mantık: oyu olan kuralı koyar) eksenlerinin ihmal edilemeyecek ağırlık taşımaları nedeniyle, belli sınırlamalar taşımaktadır.

Siyasal alan kapitalist sistemin üretimi ve yeniden üretimi (sürdürülebilir kılınması) işleviyle tanımlanabilir. Siyasal alanın temel çabası, el koyduğu ya da ürettiği toplumsal değerlerin sermaye birikimi amacıyla üst sınıflara aktarmak olmuştur. Siyasal alanın oluşumu, korunması, değişimi ve dönüşümü bu temel motif etrafında anlamlandırılabilir. Siyasal alanın bu rolü yaygınlık ve yoğunluk açısından değişimlere uğramakta, farklı biçim ve içerikte yaşam bulmaktadır. Farklılaşmada sermayenin görece homojen olmayışı ve çelişkileri de önemli bir etken olmaktadır. Siyasal alan bu işlevle ilişkili olarak, diğer toplum katmanlarının da onayına gereksinim duymaktadır. Bu gereksinim de baskı ve ikna araçları arasında hassas bir denge ile kottarılmaya çalışılır. Demokratik söylem bu hassas dengenin sağlanmasında kilit bir öneme sahip görünmektedir. Siyasal alan müdahalelerini, güvenlik, sermaye, emek eksenlerinde, belli bir söylem çerçevesinde inşa etmek ve bu söylemi “ortak çıkarlar” olarak topluma kabul ettirmek durumundadır. Devletin görece özerkliği bu dengelerin oluşturulmasında etken bir rol üstlenmektedir. Ancak bu noktada söylemin söylem olma özelliğini yitirdiği durumların hatırdan çıkarılmaması gereklidir. Bu durum söylemin bir inanç haline geldiği anda oluşur. Yaşama dair dilegetiriler, yaşamın yerini aldığı anda, yaşam dilegetirilerden ibaret kalır. Söylem, söylem olmak (ideolojik) vasfını yitirir ve gerçekliği ikame eder. Artık söylemi dile getiren, nesnel dünyadan ve gerçekliklerden kopmuş ve söylemlerin dünyasında (rüyalar aleminde) yaşamaya başlamıştır. Özellikle yönetici (siyasetçi ve bürokrat) kadroların zihniyet yapısını yansıtan bu inanış / adanış, ideolojik çözümleme de göz ardı edilmemesi gereken bir değer taşımaktadır. Benzer süreçlerin, yönetilenlerin anlamlandırma dünyalarında da işlediği hatırlanmalıdır.

Siyasal alan kapitalist sistemde üstlendiği farklı işlevleri farklı örgütlenme biçimleriyle yerine getirmektedir. Yerel yönetimler de söz konusu işlevi gerçekleştirmede, siyasal alanın ürettiği bir yanıt olarak, siyasal alanın (devletin) bir parçası (Cockburn, 1977) konumundadır. “Yerel yönetim, devlet aygıtının toprağa dayalı ve belli bir alanda kamu gücünün yerel toplumsal güçler tarafından kullanıldığı örgütlenme biçimlerinden birisidir.” (Güler, 1998:261). Kapitalist toplumda devlet, kapitalist üretim ve yeniden üretim sürecinin koşullarını sağlamak işlevini yüklenmiştir. Devletin organik bir parçası olarak yerel yönetim kurumunu, devlet yönetimi içinde aldığı konumu tanımlamamıza yardımcı olacak özelliği, kapitalist üretim süreciyle değil, yeniden üretim süreciyle ilişkilendirilmiş olmasıdır (Güler, 1998:129). Bu özelliğiyle yerel yönetimlerin üstlendiği işlevler “ekonomik” olmaktan çok “toplumsal” niteliğe sahip bir görünüm sergilerler.

4.2.1. Yerelin İnşası

Türkiye’de modernleşme projesi, kontrollü bir proje özelliği taşımaktadır. Kontrollü olma özelliğini oluşturan temel, I. Dünya Savaşı sonrasındaki dinamiklerden kaynaklanmaktadır. Savaş sonrasında, dünya kapitalizminin egemen aktörü olan İngiltere’nin güç yitirme sürecinin bir dönüm noktasına gelmesi ve kendi içine yönelmesidir. Diğer küresel aktörlerin benzer bir güç kaybı ve içe yönelme süreci, yeni ulus-devletlerin kurulmasına uygun bir ortam yaratmıştır. Savaş sonrası bu uygun ortamda, oluşturulan modernleşme projesi, bir kurtuluş savaşı ile atbaşı gittiğinden, siyasal alan, özelde asker genelde bürokratların görece özerkliğine önemli bir katkı sağlamıştır.

Siyasal alanın görece özerkliği, modernizmin akıl yürütme biçiminin de katkılarıyla, “Akıl” aracılığıyla ideal bir toplumsal düzen oluşturma, şeklinde kendini göstermiştir. Kontrollü bir proje olarak nitelendirilmesinin nedeni, belli bir plan mantığı ve bütünlüğü içerisinde aşamalandırılmasıyla açıklanabilir. Her şey bu plan mantığı uyarınca, planın bütünlüğü zedelenmeksizin, aşamalar halinde gerçekleştirilmek istenmiştir. Planda ön görülmeyen, yer verilmeyen unsurlara aşırı bir tepki gösterilmiştir. II. Dünya Savaşı süreci aynı zamanda, yükselen küresel aktör

olarak ABD'nin kendi egemenliğini oluşturma dönemi olarak okunabilir. ABD'nin küresel bir aktör olarak güç kazanması ve egemenliğine paralel olarak, Türkiye'de siyasal alanın görece özerkliğinin azalması ve güç kaybetme süreci yaşanmıştır.

Bu değişim süreci, küresel kapitalist ekonomik sistemine eklemlenmede, yeni bir döneme girilmesiyle belirginlik kazanmıştır. Bu sürecin Türkiye üzerinde önemli etkilerinden biri de, savaş sonrası dönemde başlayan kırsal alanlardan kentlere yönelen kitlesel göç olmuştur. Tarım sektöründe Marshall yardımı ile başlayan modernleşme politikası ile birlikte, tarım temelli ihracata dayanan bir gelişme stratejisinin önemli sonuçlarından birisi, kırsal alanlarda hatırı sayılır büyüklükte bir fazla nüfusun ortaya çıkması olmuştur (Şengül, 2001:76). Türkiye'de yerel yönetim kurumlarının kentsel değil, kırsal içeriğe sahip olması (Güler, 1998:66) olgusu uzun süre varlığını korumuştur..

Dünya kapitalizmine eklemlenen çevre ülkelerde görüldüğü üzere, üretim (hammadde) ve tüketim (pazar) ekseninde bir sömürgeleşme eğilimi belirgindir. Cumhuriyet projesi bu sömürgeleşme-bağımlılık ilişkisini kırma çabasıdır. Bu gayretin ilk ereği "sanayileşme" kavramı etrafında anlamlandırılabilen üretim stratejisi olmuştur. Yaygın kırsal nitelik modernleşme söyleminin kentte olduğu kadar kırsala da yönelmesi gerekmektedir. Ulusal düzeye hitap eden bir projenin başarısının ön koşulu yerel düzeyde kabul görebilmesidir. Bu ise hegemonik projelerin ulusal oldukları kadar yerel olmalarını da gerektirmektedir (Şengül, 2001:33).

Siyasal alanın "köycülük" söylemi, bir yerde köylüyü köyde tutma ve kırsal alanda yapılacak modernleştirme stratejisinin açığa vurulması olarak okunabilir. Köy Enstitüleri, göç karşısında gösterilen tepkiler, daha sonraki dönemlerde gündeme gelen köy-kent vb. çabalar bu stratejinin çeşitli yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Ancak gerek kapitalist ekonomi mantığı, gerekse modernleşme mantığı, köylüyü köyde tutma stratejisi ile çelişmektedir. Gerçekleşmeler de bu çelişkiyi su yüzüne çıkarmıştır. Planlı ve modern bir kent yaratma ideali, kısa süre içinde, büyük

ölçüde terkedilmiştir (Şengül, 2001:74). ABD'nin kapitalizmin yükselen küresel gücü olarak belirginleşmesi ve kapitalizmin küresel bütünleşme eğilimlerinin güç kazanması söz konusu değişim sürecini hızlandırmıştır.

Kentsel süreçlerde ortaya çıkan değişimler, bazı durumlarda bir toplumsal projenin içinde bilinçli (niyetlenilmiş) biçimde gelişirken (ulus devlet kuruluş sürecinde mekansal düzenin yeniden yapılandırılması örneğinde olduğu gibi) diğer bazı durumlarda birikim ya da devlet stratejilerinde meydana gelen değişimlerin niyetlenilmemiş bir sonucu olarak (kırsal yapıda ortaya çıkan teknolojik yenilenmenin sonucunda olduğu gibi) ortaya çıkabilmektedir (Şengül, 2001:62). Cumhuriyet projesince öngörülme, beklenmedik ve “kontrol dışı” kitlesel göçlerin yaygınlık ve yoğunluk kazanmasıyla birlikte, cumhuriyet projesinin meşru gördüğü (kentsel) normların dağılması da ivme kazanmıştır. Cumhuriyet projesinin (kentsel) meşruyet çerçevesiyle uyuşmayan sorunlar, ekonomik, siyasal, yönetsel, sosyal ve fiziki sorun alanları olarak ayrıştırılabilir.

Genel olarak büyük kentlerimizde yaşanan büyük ve hızlı göç süreci, kamu denetimi ve öncülüğü ve desteği dışında gerçekleşmiştir. Kentlerimize enformel kanallarla yerleşmiş olan grupların kentle eklemlenme istekleri karşısında kentsel kurumların yetersizliği ve kentteki kaynakların kıtlığı gerilimleri artırıcı rol oynamıştır (Erder, 1997). Güçlü bir biçimde ve inançla dile getirilen söylem, devrimci ruh ve yönetim anlayışı, zamanla yerini “idare-i maslahat”a bırakmıştır. Bu dönüşüm sıklıkla “devrim” ve “karşı devrim” ekseninde ele alınıp dönemselleştirilmektedir. Bu içerikte bir yaklaşım dış dinamikleri, ekonomik, sosyal ve yönetsel etkenleri göz ardı eden eksik ve hatalı bir kavramsallaştırma özelliği taşımaktadır.

Yaşanan yoğun göçler, sermaye birikim sürecinde taşıdığı konumu açısından, kırsal alanın önemini yitirmesi ve kentlerin önem kazanması sonucunu doğurmuştur (Eraydın, 1988:5). Yerel yönetimlerin gelişme süreci kabaca iki dönem ayrılabilir. Tarımın kente zenginlik aktarılacak birikim gücüne sahip olması ve bu

gücü yitirmesi ölçüt olarak alınırsa, birisi 70'lere kadar olan diğeri 70'lerde başlayan iki dönemden söz edilebilir (Güler, 1998:152).

4.2.2. Yerel Yönetimler ve Sorun Alanları

“Merkezileşme ve kaynakların merkezi yönetim aracılığı ile sanayileşmeye yönlendirilmesinin en önemli sonuçlarından birisi kentsel yatırımların ve hizmetlerin olabildiğince minimuma indirilmesidir” (Şengül, 2001:103). Tarihsel olarak gelişmekte olan bir ülkede “kıt” olan sermayenin büyüme ve büyütülme ihtiyacı, Türkiye’de egemen tutumun sermayenin doğrudan desteklenmesi şeklinde belirmesine yol açmıştır. Eğitim, sağlık, konut, ulaşım, sosyal güvenlik, kültür vb. alanlarda emeğin yeniden üretimi ve maliyetinin düşürülmesi pek tercih edilmemiştir. Kentlerde konut, eğitim, yol, su, elektrik, altyapı hizmetleri yetersiz kalmış, güvenlik sorunu gündeme gelmiş ve kent yönetimleri yetersiz kalmıştır (Tolan, 1977). Kaynaklar siyasal dengelerin etkisiyle sanayileşmeye ayrıldığı için kentlere sınırlı kaynak ayırabilen devlet, kentsel ölçekte etkili olamamıştır.

Güler (1998), Türkiye’de yerel yönetim kurumunun, kendisine verilen sosyo-ekonomik işlevi, ikincil bölüşüm ilişkileri ekseninde üstlendiği rol aracılığıyla yerine getirmekte, olduğunu ifade eder. Bu işlevi, gerek mal ve hizmet alımı yoluyla doğrudan kaynak aktarma, gerek sermaye açısından “ödenmemiş maliyet” olan dolaylı kaynak aktarımı, gerekse toprak rantının paylaşımı şeklinde yerine getirdiğini belirtir. Bu işlev yerel yönetimlerin, sermaye grupları ve ara tabakalarla ilişkiye girmesinde etkili görülmektedir. Benimsenen stratejiye paralel olarak, kırsal belediyelerin kaynaklarının kentsel belediyelere aktarıldığı, hangi yerleşmelerde sınai birikim için altyapı gerekiyorsa kaynakların o yerleşmelerin belediyelerine doğru yönlendirildiği ifade edilmektedir. Güler, yerel yönetimlerin “güçlülüğü”nün, ancak sosyo-ekonomik sistem içinde yüklendiği işlevler açısından değerlendirilebileceği, kanısındadır.

Tekeli (2001:49), her yerel yönetim programının, hep ikinci bir yüzü olduğunu ve bunun kentte oluşan rantların, mekanda ve sosyal gruplar arasında

yeniden dağıtımı, şeklinde belirlediğini belirtir. Kent ekonomisi içerisinde rantları; kentsel toprakların arsaya dönüştürülmesi ve imar hakları yolu ile yaratılan rantlar ve kentsel hizmet alanlarına giriş engeli yaratılarak ve verilen izinler / ayrıcalıklar – haklar yolu ile yaratılan rantlar, olarak ayrıştırır.

Yerel ölçek, küçük ölçekli sermayenin etken olduğu alanlar olarak görülmüştür. Ulusal ölçek-büyük ölçekli sermaye ve yerel ölçek-küçük ölçekli sermaye ayrışması, 1980’li yıllarda da yeniden yapılanmıştır (Şengül, 20010:88).

Güçlü bir biçimde ve inançla dile getirilen söylem, devrimci ruh ve yönetim anlayışı, zamanla yerini “idare-i maslahat”a bırakmıştır. Bu dönüşüm sıklıkla “devrim” ve “karşı devrim” ekseninde ele alınıp dönemselleştirilmektedir. Bu içerikte bir yaklaşım dış dinamikleri, ekonomik, sosyal ve yönetsel etkenleri göz ardı eden eksik ve hatalı bir kavramsallaştırma özelliği taşımaktadır.

Sanayileşme gayretleri belli bir seviyeye ulaşmadan yaşanan kitlesel göç, kentsel alanlarda formel iş alanlarının yetersizliği nedeniyle, yaygın işsizlik ve enformel sektörü beslemiştir. Küresel kapitalizme eklemlenen çevre ülkelerde, eklemlenme sürecinde edindikleri işleve paralel olarak kentler de bir hiyerarşi sergilemektedirler. Söz konusu hiyerarşide İstanbul’un konumu özellikle savaş sonrası süreçte giderek güç kazanmıştır. Gecekondu türü yerleşmeler daha 1930’lu yıllarda ortaya çıkmıştır. Zaman, mekan ve kitle ayrımı güdülerek kimi (kısmi) yıkımlar gözlenmiş olmasına rağmen çoğu zaman görmezden gelinmiştir. Ancak gecekondu olgusunu bir realite olarak kabul ederek bu süreci meşrulaştırma yoluna gidilmemiştir (Tekeli, 2001:29).

Devletin kentsel alanlara sınırlı müdahalesi kentleşme sürecinin daha fazla yerel toplulukların inisiyatifine bırakılması ile sonuçlanmıştır (Şengül, 2001:77). Siyasal alanın üzerine düşen görevleri yerine getirmemesi, yerel toplulukları bir şekilde kaderine terk etmesi, ancak üretilen çözüm biçimlerini meşru görmemesi anlamlıdır. 1948’den itibaren 15 İmar ve Gecekondu Affı ile hazine arazilerinin

yağmasına göz yumulmuştur. Bu yağma sürecinin aktörleri arasında seçilmiş (siyasetçi), atanmış (bürokrat / memur) ve tüccarlar da (mafya dahil) yer almıştır.

“Yerel”in kurulabilmesi için, aynı mekanda yaşayanların, bir taraftan, yaşadıkları yerle bir tür sahiplik ilişkisi içinde olmaları, diğer taraftan, aynı bölgede yaşayanlarla da bağlılık ilişkisi içinde olmaları gerekmektedir (Erder, 1997:29). Kente gelenler hak sahibi, “yurttaş” olarak değil; işgalci, yağmacı, suçlu vb. tanımlamalarla gayri meşru etiketlerle tanımlanmış, kaderleri siyasal alana emanet edilerek “rehin” durumuna düşürülmüşlerdir. “Kent işgalcileri, Hobbes’un tanımladığı “herkesin herkese karşı yürüttüğü savaş” ortamında, kendilerini korumaya ve kentsel çevreye uyum konusunda sezgisel bir duygu ile hareket etmekte ve hayatta kalma mücadelesinde sezgisel bir hak (adalet) anlayışına sahip olmaktadır” (Juppenlatz, 1970:172). Böylesi bir “doğa durumu”nun olması istenmiyor ise, yeni bir sosyal sözleşme ve düzenleme gerektiği ileri sürülebilir.

Kente gelenlerden post-materyalist ihtiyaçları duyumsaması (Inglehart, 1977:42) elbette beklenemez. Basit materyalist ihtiyaçları (ayakta kalma, istikrar, düzen, güvenlik, güç edinme vb.) derinden hissetmeleri doğal olan kapitalist yarışmacı ortam, geliştirilen çözüm biçimlerini de etkilemiştir. Günlük yaşamın sürdürüldüğü alanlar olarak, konut alanları, salt barınak olmanın ötesinde, bireylerarası ilişkiler, hane halkları arasında ilişkiler, kurumlarla ilişkiler bakımından toplumsal etkileşimin, toplumsal iletişimin ve toplumsal güç ilişkilerinin somut olarak yaşandığı alanlardır (Erder, 1997:29).

Geleneksel yapıların çözülmesi ve yaşanan kentleşme sürecine yönetimlerin yanıt üretememesi entegrasyon sorunlarına yol açmıştır [gecekondu “Ara kurumlar”, “tampon mekanizmalar”, kente yumuşak iniş vb. (Kıray, 1964;1983)]. Pozitivist toplumbilim anlayışı, köylerden koparak gelen bu kitlelerin bir kültürel dönüşüm geçireceği idi, bu olmamıştır (Tekeli, 2001:50). Sistem bir kamu alanı ve yurttaş oluşturmamıştır. 1950’li ve 1960’lı yıllarda, devletin ayırdığı sınırlı kaynaklar çerçevesinde, yerel düzey emeğin yeniden üretiminde önemli hale gelmekle birlikte bu sürecin odakları yerel yönetimler değil yerel topluluk örüntüleri ve aile olmuştur

(Şengül, 2001:104). Kır yoksulları kent yoksulu kalmaya mahkum edilmiştir, kendi başlarının çaresine bakmak durumunda kalmışlardır.

Kentleşme tüm ülke çapındaki değişimleri, nüfus ve kaynak akımlarını, ekonomik ve sosyal açıdan ortaya çıkan dönüşümleri kapsar (Kartal, 1983:49). Kentleşme, kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratma süreci, olarak tanımlanır (Keleş, 1990:71). Modernleşme ile yakından ilişkili, kentleşmeyi genelde modernleşmenin bir boyutu sayan görüşler de vardır. Kentleşme özellikleri itibariyle, modernleşmenin bir boyutu (Kalaycıoğlu, 1993:71). ve göstergesi (Görmez, 1997:33) olarak bilinmektedir.

Kent yaşamı ile birlikte, birincil (direct / yüz yüze) ilişkilerden, ikincil (indirect) ilişkilere geçileceği sıkça dillendirilir (Park vd., 1968; Sjoberg, 1960), ancak yine kent yaşamına ilişkin birtakım moral normlardan bahsedilir. Bu moral normlara uyumun nasıl sağlanacağı ise müphemlik arz eder. Yine bu noktada “komşuluk birimi” gibi nostaljik araçlara, cemaat özelliği arz eden kurumlara ve idealizasyonlara (Thomlinson, 1969:196) gönderme yapılmaktadır.

Belli kent mekanı, yukarıdan aşağıya gelen bu baskılara aşağıdan yukarıya doğru verilen yanıtlar arasındaki karşılıklı etkileşim tarafından oluşturulur (Şengül, 2001). Türkiye’de köy örneğinde olduğu gibi, yerelin gelenekselliği ve güçlülüğü batıda görüldüğü şekliyle bir yurttaşlık zeminine sahip değildir (Hamamcı, 1981:9).

Toplum olarak hem geleneksel hem de modern toplumlara özgü sorunları birlikte yaşamaktayız. Geleneksel düşünceler, değerler, ilkeler, yöntem ve uygulamalar sönümlenirken, modern ile ilişkilerinde eklemlenme süreçleriyle birlikte, değişim ve dönüşüme uğramaktadırlar. Ancak bu süreçte siyasal alanın dile getirdiği söylem ve eylem farklılaşması, bir dizi gölge (enformel / paralel) süreçleri de beraberinde taşımaktadır. Söylem-eylem farklılaşması “toplu cehalet” olarak nitelenen yaygın bir ikiyüzlülüğü ortaya çıkarmaktadır. Kente gelenlerin ihtiyaçları ve sorunları, yönetimlerin söylemsel dilegetirileri ile çelişmektedir. Kentlerde

söylemsel ifadelerin karşılığı olan maddi altyapı, modern kurum ve süreçler olmadığından ya da yetersiz kaldığından kente gelenler kendi başlarının çaresine bakmak durumunda kalmaktadırlar. Kente gelenlerin daha ziyade geleneksel yönü ağır basan stratejiler geliştirdikleri gözlenmektedir. Bu tip stratejileri olumlu bulan görüşlere de rastlanılmaktadır (Robert, 1999).

Kent ve kent hayatına ilişkin normlar tartışmalı bir görünüme sahiptir. Bu tartışmalı görünüm normların hayata geçirilmesinde de kendini hissettirmektedir. Normların normal dönemlerde taşıdığı bu tartışmalı karakteristiği, anormal dönemlerde iyice su yüzüne çıkmakta ve belirginleşmektedir. Özellikle kente yönelmiş kitlesel nüfus akımları, kentleşme terimi altında ifade edilen kente ve kent yaşamına uyum sorunları önem kazanır. Kent ve kent yaşamına ait ideal, tartışılmaz, tarafsız normlar olduğu kabulü, kente yerleşmiş grupların, çıkar mücadelesinde belli bir döneme ilişkin edinmiş oldukları görece konumları ile ilişkilendirilebilir. Bu normlar mutlak ve değişmez değillerdir. Kente yeni gelenlerin gereksinimlerine yanıt vermediğinde, alternatif normlara kapı aralanabilir. Kente gelenlerin ihtiyaçlarına, talep ve beklentilerine gerçek anlamda çözüm üretilememesi, alternatif çözüm yollarını da gündeme taşımıştır.

4.2.3. Yerel Siyaset ve Sorun Alanları

Merkezileşme ve kaynakların merkezi yönetim aracılığı ile sanayileşmeye yönlendirilmesinin en önemli sonuçlarından birisi kentsel yatırımların ve hizmetlerin olabildiğince minimuma indirilmesidir. Kemalist rejimin kent yönetimi kurgusu ekonomik / teknik alanda güçlü, siyasal anlamda bağımlı bir yapı öngörmüştür. Ulus-devlet insanları mekana kodlayan, bir anlamda onları soyut anlamda da yerleşik ve okunaklı hale getiren, bu anlamda vatandaşların üzerinde modern öncesi dönemle karşılaştırıldığında çok daha etkili bir kontrol ve gözetleme gücüne kavuşan bir örgütlenmeyi temsil etmektedir (Şengül, 2001).

Kavramlar en genel içerikleriyle kullanılırsa, mevcut yapıda belediyelerce görülen işlerin “ekonomik” değil, “toplumsal” nitelikli olduğu söylenebilir. Daha

açık bir anlatımla, bu birimler ekonomik karar süreci ile fiili üretim sürecinin dışında bırakılmışlardır (Güler, 1998:138). Türkiye’de yerel siyasetin sınırları devlet tarafından çizilmiştir. Denilebilir ki belediyeleri siyasetten arındırmak istenmiş ve belediyelere daha kutsal bir misyon yüklenmiştir “topluma hizmet” etmek. Toplum ise adeta kendine hizmet edecekleri kişileri seçmekle sınırlandırılmıştır. Bu durumda halkın kendi kendini yönetmesi gibi bir demokratik ilkenin gerçekte varolduğu kuşkuludur (Hamamcı, 1981).

“Gerçek anlamda demokratik bir katılmanın olmadığı yerlerde, başka mekanizmalar bu boşluğu doldurmaktadır. Katılma yoksa, katılımın yerini patronaj alacaktır” (Çitçi, 1999:247). “Türk siyasal yaşamına egemen olan himayecilik eğilimi, tüm siyasal partilerde örgütlenme patronaj ilişkileri üzerine kurulmuştur. Siyasal örgütlenme içinde denetleyici pozisyonlara gelenler himayelerine aldıkları kişilere ya da küçük gruplara siyasal sadakat karşılığında çıkar dağıtmaktadırlar. Kent politikasında bu çoğu kez rant dağıtılması biçimini almaktadır. Himayecilik temsili demokrasinin araçsallaşmış yapısının ürünüdür” (Tekeli, 2001:149).

Sistem katılma için gerekli mekanizmaları, gerekli yapıları getirmiyorsa, başka kanalların kullanılması gündeme gelmektedir. Uygulamada o kanal parti örgütü olmaktadır. Sonuç olarak yerel meclislerin yerine parti örgütleri geçmekte, kaynakların paylaşımında artık kamu yararı, genel yarar, topluluk çıkarı gibi kaygıların bir tarafa bırakılıp, öznel ilişkiler çerçevesinde kaynakların oy desteği karşılığında dağıtılması söz konusu olmaktadır (Çitçi, 1999:248). Kenttaşların siyasal partilerin yanı sıra siyasi nitelikleri daha az olan sosyal, kültürel ve ekonomik örgütler aracılığı ile yerel hizmetlere ilişkin karar alma süreçlerine katıldıkları gözlenmektedir (Yalçındağ, 1974:186).

Patron-adamı ilişkisi, denetlediği kaynakları siyasal sadakat ya da bağlılık gösteren kimselere kişisel çıkar sağlayacak biçimde, yasal düzeni belli ölçülerde bozarak dağıtmaktadır. Türkiye’de kentlerde belirgin olan bir eğilim hemşerilik gruplarının oluşmasında ortaya çıkmaktadır. Hemşerilik göç edildikten sonra keşfedilmektedir. Temelde kente gelenlerin kente uyumunda birbirinden destek

talebinde bulunmasını kolaylaştıran bir gruplaşma olarak görülmektedir. Türkiye’de kentlerde etkili hale gelen bir başka himayecilik sistemi biçimindeki gruplaşma dini tarikatlar çerçevesinde gelişmektedir (Tekeli, 2001:47).

Kentin çevresindeki kırsal alanlara tamamen kendi çabaları, kendi kaynakları, kendi ilişkileriyle yerleşen köylüler, uzun bir süre, kentin merkezindeki grupların erkekleri için “ucuz ve uysal işçi”, kadınları için eğitime muhtaç “ucuz hizmetçi”, politikacıları içinse kendilerine dokunulmadığı sürece oylarını esirgemeyen seçmenlerin “depo” su anlamına gelmiştir (Erder, 1996:12).

Yürürlükteki yasalar açısından “rehin” durumuna düşürülmüş ve çıkarılan aflarla söz konusu “rehine” durumunun sürdürüldüğü gecekondu sakinlerinin, “fiziksel muhafazakarlığı” (mekan düzenlemesine karşı olumsuz tutumları) ile “sosyal muhafazakarlık” arasında bir bağıntı olduğu düşünülebilir (Young ve Kramer, 1978). Kent yönetimlerinin, kentsel alanda kitlesel-yoğun talepleri karşılayamamasında etkisiyle, kenttaşların ürettiği çözüm yollarının kurumsallaşması, bu yönde kent yönetimlerince atılacak adımlara şüpheyle yaklaşılması sonucunu doğuracaktır. Özelde kent yönetimleri genelde merkezi yönetimin söylem düzeyinde söz konusu çözüm yollarını kıyasıya eleştirmeleri, ancak rasyonel bir çıkış yolu önermemeleri, siyasi kaygılarla eylem düzeyinde bu tür çözüm yollarına müsamahakar davranmaları, iki yüzlü ve güvenilmez bir yönetim sergilemeleri, şeklinde algılanmaktadır.

Kente gelenler, karşılamak zorunda oldukları acil ihtiyaçlarına / sorunlarına çözüm üretmeleri gerekmektedir. Kenttaşlar, talep ve beklentilerine yanıt veren her oluşuma sıcak bakmışlardır. Yerel yönetimlerin güçsüzlüğü, yerel yönetimlerin toplumdan kopuk olmasından kaynaklanmamış, her zaman yerel yönetimler kentlerdeki toplumsal katmanlardan dayanak bulmuş, ancak toplumsal katmanlar toplumun görece olarak güçsüz kesimleri olmuştur (TİD, 1982:309). Kenttaşların görece olarak güçsüzlüğü, temsili demokrasi kurgusunun ve Türkiye’ye yansımalarının da etkisiyle, siyasal alanın toplumda edinmiş olduğu irtifasının, temsil edilen ile temsil eden arasında eşitsiz bir ilişkinin doğmasına yol açmıştır. Bu eşitsiz ilişki

patronaj olarak tanımlanan karşılıklılık esasında dayanan siyaset tarzını ortaya çıkarmıştır. Hak sahibi yurttaşlık esasına ve kültürüne dayanmayan, kamusal alanın oluşmadığı, demokratik ilişki ve iletişimin zayıf kaldığı, kenttaşların talep ve beklentilerini formal yol ve yöntemlerle ifade edebilecekleri alenileşme olanaklarının kısıtlılığı, kurulan ilişki ve iletişimi farklılaştırmıştır.

Alenileşme mekanı olarak kamusal alanın yetersizliği, kenttaşların taleplerini enformal ve gizli yol ve yöntemler kullanarak gerçekleştirmelerine kapı aralamıştır. Bu eğilim kenttaşların siyasal alanla kurdukları ilişkilerin açıklık ve saydamlık ilkelerinin dışında konumlanışına da etki etmiştir.

Siyasal alanın hiyerarşik niteliği ve toplumsal altimetresinin yüksekliği, eşitsiz ilişki olarak tanımlanabilecek bu özelliği nedeniyle, kenttaşların hak sahibi yurttaş olarak demokratik bir aktör olmasına engel teşkil etmektedir. Yasallık, önceden konulmuş kurallar ve bu kuralların eşit geçerliliği demektir. Bu yolla insanlar kişisel eylem ve işlemlerinde uyacakları kuralları bilirler. Bu toplumda güven ve istikrarın sağlanmasına hizmet eder. Aynı mükellefiyet kamu otoriteleri için de geçerlidir. Siyasal alanın merkezi ve görece güçlü konumu, kamu otoritelerinin kendilerini yasaların üstünde görme eğilimlerini de pekiştirmektedir. Bu eğilim ise yasa-dışına çıkmaya uygun bir zemin hazırlamaktadır. Siyasal alan aktörleri (siyasetçi-bürokrat), her şeyin en iyisini bilen bir zihinsel arka plana ve ortak kültürel havzaya sahip olduklarından, kenttaşlarla ilişkileri de demokratik nitelikleri açısından kısır kalmaktadır. Her şeyin en iyisini bilen siyaset etme tarzı; “öğrenmeyi bilmediklerinden”, “ezberci” ve sloganvari bir söylemi yinelemektedirler. Söz konusu anlayış ve ezberci tutum, “öğrenmeyi öğrenme” önünde ve dolayısıyla demokrasi önünde en önemli engellerden birini oluşturmaktadır.

Siyasal alanın toplumda yüksek konumlanışı (irtifası), tüm toplumsal değerlerin siyasal alanı merkeze alan bir anlayışın sonucu olarak, bir lütuf (hayır, ihsan, iyilik vb.) olarak, halka dağıtılması yaklaşımını doğurmaktadır. Toplumsal değerlere ilişkin siyasal alanın konumu, söz konusu değerleri ganimet olarak

algılayan ve bu değerler üzerinde iktidar elde etmek için siyasi örgütlenmeye ve mücadeleye girişen aktörleri ve yağmacı siyaset tarzını teşvik etmiştir.

Kamusal alanda, rasyonel iletişim sürecinde oluşturulabilecek birliktelik düşüncesinden uzak olunması, kişisel ve grup çıkarları etrafında bir araya gelişleri motive etmiştir. Kamusal alanda, rasyonel iletişim ile ulaşılabilen “ortak akıl” yerini bireysel ve grup çıkarlarının tatminini hedefleyen araçsal rasyonaliteye bırakmıştır. Dile getirilen söylem, gerçeklikten uzaklaştığı ölçüde, söylem uyarınca davrananları mağdur etmiştir. Kent planına ve toplumun yasal kurallarına uyanlar, yani iyi bir yurttaş olmaya çalışanlar, bu kuralların dışına çıkmayı becerebilenlere göre sürekli olarak kaybetmişlerdir (Tekelei, 2001:55). Ortak aklın yerine ikame edilen araçsal rasyonalite, kamusal kaynakların özel çıkarlara yönlendirilmesi sonucu, toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren bir etkiye sahip olmuştur. Bu durum toplumsal güvensizliği artırarak, toplumsal kutuplaşma ve gerilimleri de artırmıştır.

Seçim sonrasında yapılan siyasi gayeli personel değişiklikleri, işlerinde bilgi, deneyim ve beceri kazanmış personeli yerinden ederek önemli olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (Emrealp ve Yıldırım, 1993:57). Kısmi çıkarların demokrasi etiketiyle rasyonelleştirilmesi, yerel yönetim bürokrasisi üzerinde de etkili olmuş; yansız, rasyonel, etkili ve verimli hizmet üretimi ve sunulması önünde engel teşkil etmiştir. Kamusal değerler, aktarılan kaynaklar ve yönetilenlere yüklenen faturalar, demokratikleşme zaafları nedeniyle bir avuç azınlık için hareket ve iktidar alanı oluşturmaktadır. Kentteki rantlar özelliklerine göre küçük girişimlerin veya büyük sermayenin de ilgi alanına girebilmektedir (Tekeli, 2001:83).

Yerel yönetimlerin gerek siyasetçi gerek bürokrat kesim iktidarını, kendi (maddi ve maddi olmayan) çıkarları lehine kullanma ve avantaja dönüştürme eğiliminde olmuşlardır. Halkın katılımı, siyasal alanda yaşanan tıkanmalar ve sorunlar nedeniyle, siyasal alanın dışına taşma eğilimi sergilemektedir. Siyasal alanın hiyerarşik karakteri insanları bu hiyerarşik düzenin dışında daha eşitlikçi, özgürlüğü ve gönüllülüğü esas alan arayışlara ve inisiyatifler geliştirilmesine ve bu yönde örgütlenmeye itmektedir. Bir başka eğilim ise, belediye örgütü ile ilişkilerini para

aracılığıyla çözmeleri ya da ekonomik açıdan güçlü kesimlerin piyasa çözümlerini tercih etmeleri şeklinde belirginleşmektedir.

Yerel yönetimlerde siyasetçi-bürokrat aktörlerin sahip oldukları avantajlı konumu, toplumsal ilişkilerde diğer aktörlere karşı (egemen kapitalist mantığa paralel olarak) pazarlık konusu olmaktadır. Ekonomik ve toplumsal özellikler açısından güçlü aktörlerle görece eşitlikçi bir pazarlık gerçekleşebilmektedir. Siyasetçi-bürokrat-iş adamı üçgeninde yaşanan olumsuz gelişmelerin, kapitalist rasyonalite açısından çelişkili olan siyasal alanın görece güçlü olmasından kaynaklanmaktadır.

Kenttaşların hak sahibi yurttaş olarak tanımlanmadığı eşitliksiz pazarlık ilişkisi de daha çok oy karşılığında dağıtılan menfaatleri, bir başka anlatımla popülizmi gündeme taşımaktadır. Siyasal alanın, demokratik kurguda biçimsel de olsa çoğunluğun oyuna (onay-destek) gereksinim duyması, toplumsal değerlerin dağıtımında da etkisini göstermektedir. Popülizmin kriz yumuşatıcı özelliği ile varlığını uzun süre koruyabilmesi, ortaya çıkan çözümlerin kentte oluşan rantları yeniden dağıtması ve rantların sürekli artışına bağlıdır (Tekeli, 2001:81).

Söylem ve eylem farklılaşması arttıkça, söyleme yapılan vurgu da artmaktadır. Sistem anlık çözümleri yaratanları karlı çıkarmasına karşın, onları meşrulaştırmamıştır. Benzeri biçimde kente gelenlere kentin fırsatlarından yararlanma olanağı sağlamıştır; ama popülizm ve patronaj ilişkilerine dayanan siyasal pratik kentli vatandaşın doğmasını engellemiştir (Tekeli, 2001:82). Söylem ve eylem farklılaşması salt basit kazanç-kayıp bilançosunun ötesinde, toplumsal ilişkiler ve demokratik kültür üzerinde oldukça büyük bir tahribata yol açmıştır.

Yerel yönetim, ne bazı örgütlü tarikatların ne de esnaf gruplarının varlığı ile değil, fakat hemşerilerin mali-iktisadi güçlerini yönetimde de kurumsallaştırmaları ile oluşur. Yerel yönetimde, devamlılık ve hukuki bir kişilik kazanmak, yani kurumsallaşmak söz konusudur. Böyle bir idari-hukuki sürecin ise Osmanlı kentleri ve kırsal alandaki topluluklar için uzun zaman söz konusu olmadığı açıktır (Ortaylı,

1990:64). Kurumsallaşma sorununun, en azından demokratik özü itibariyle, günümüze dek varlığını koruduğunu söyleyebiliriz. Ancak demokratik değerler açısından kurumsallaşma sorununun varlığını nasıl koruduğu sorusunun yasal-bürokratik bakış açısıyla, bir başka anlatımla siyasal alana hapsolunarak, yanıtlanması oldukça güçleşmektedir. “Tanzimatçı bürokratik kadrolar, yerel yönetimi kurumlaştırırken, bir yerel demokrasiyi geliştirme niyetinde değillerdi, daha çok, vergilerin düzenli ve hakça toplanması, hizmetlerin iyi görülmesi, asayişin ve ekonomik gücün gelişip yerleşmesi niyetinde idiler.” (Ortaylı, 1979:117). Belediyelerin bir örgüt olarak tercihi ve gelişmesi, hem dış dinamiklerin etkisi, hem merkezi yönetimin bir çıkış yolu olarak görmesi ve dayatması, hem de yerel ihtiyaçların karşılanma ihtiyacından kaynaklanmıştır. Ancak itici neden özerklik ve demokrasiden kaygısından ziyade klasik yöntemlerin yeni ihtiyaçlara ve koşullara yanıt üretememesi olmuştur (Ortaylı, 1973:113).

“Modern devlet özünde, (çok yoğun) bir güç yapılanmasıdır” (Beetham ve Boyle, 1998:19). Tanzimat’la birlikte oluşturulmaya çalışılan belediye örgütü, hem imparatorluğun bölünme tehdidine karşı bir önlem hem de merkezi hükümetin egemenliğini sağlamlaştırma yolunda bir araç olarak görülmüşlerdir (Ersoy, 1989:45). Cumhuriyet öncesi dönemde merkez güçler, yereli ve yerel ile olan ilişkilerini yeniden tanımlama gereksinimini duymuşlardır. Siyasi merkezîyetçiliğin diğer alanlara yayılması yasal ve yönetsel boyutunun bir ifadesi olarak, gözetim ve denetim açısından olanaklı ve etkin Bonapartist-Fransız modeli temel alınmış, gözetim-denetim etkinliği önem kazandığında “bölge müfettişliği” kurumu da gündeme gelmiştir (Heper, 1973).

Belediyeler, Cumhuriyet döneminde, demokratik gelişmeye katkıda bulunacak örgütler olarak görülmemişlerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarında, ulusal birlik ve bütünlük düşüncesinin oldukça önemli olması nedeniyle, merkez dışındaki siyasal örgütlere kuşku ile bakılmıştır (Keleş, 1993:36).

1580 sayılı yasanın görece demokratik konumu (Hamamcı, 1981:21), dönemin siyasal ve yönetsel yapısı (tek parti yönetimi) düşünüldüğünde, tıpkı diğer

benzer alanlarda gözlendiği gibi, hoyratça ve elibol bir tutum sayılmaz; bir elden alınıp öbür ele verilen ancak iplerin yine aynı yönetime / partiye ait olduğu bir yapı söz konusudur. Ancak beklenmedik iktidar kaybı, büyük ölçüde tek parti varsayımına dayalı olarak dizayn edilen yapı ve işleyişi, bir başka partiye kaptırılması sonucunu doğurmuştur. Söz konusu yasa ile belediyelere, kamu düzen ve esenliğinin sağlandığı, bayındır ve sağlıklı kentler oluşturulmasında görevler yüklenmiş, ekonomik ve ticari sahadaki işlevlerinin, tali, yardım edici, teşvik edici nitelikte olması öngörülmüş (Hamamcı, 1981:28) ve bir bakıma sınırlandırılmıştır (Güler, 1992:142).

“Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan düzenlemelerde, belediyeler demokratik siyasal kurumlar olmaktan çok, yerel kamu hizmetlerini yurttaşla kolay, ucuz ve etkin olarak sunmakla görevli ve daha fazlasına karışmamaları gereken kuruluşlar olarak görülmüşlerdir.” (Keleş, 1993:36). Türkiye’de kentsel altyapı ve kentleşme sürecinde harcayabileceği fonlar en asgari düzeyde tutulmuş, bu kaynaklar özellikle sınai sermaye birikim sürecine kaydırılmış (Tekeli, 1982:41) ve merkezin gözetim ve denetiminde doğrudan aktarım yolu benimsenmiştir. Fakat ne var ki, hiçbir zaman yerel yönetimlere görevleriyle orantılı gelir kaynakları sağlandığını görülmemektedir (Keleş, 1999:129). Yerel yönetimlerin yeterli kaynaklara sahip olmaması, diğer tedbirlerin uygulama şansını oldukça azaltan bir rol üstlenmektedir (Ünlü, 1993:71). Yerel yönetimlerin kendilerine tanınmış kısmi düzenleyici işlemlerde bulunma yetkisi dışında yasa yapma yetkileri olmamış (Arslan, 1978:8), böylelikle yerel yönetimlerin faaliyet sınırları ile birlikte belirlenmiş ve kısıtlanmıştır.

Yerel yönetimler, gelişmiş Batı ülkelerinde yirminci yüzyıla kapitalist devletin organik parçaları olarak girmişlerdir. Türkiye’de ise bütün bu süreç, emperyalizm gibi bir dış unsurun da eklenmesiyle yirminci yüzyılın büyük bir bölümüne yayılmıştır. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren Batı yerel yönetimleri kapitalist bölüşüm ilişkileri çerçevesinde etkinlik gösterirken, Türkiye’deki süreç kapitalizme geçiş sorunları çerçevesinde işlemiştir. Sosyo-ekonomik zeminde feodal üretim ilişkilerinin ve feodal kentsel-kırsal kalıntıların varlığı, kapitalizme geçiş

sürecine öncülük eden devletin yapısını doğrudan etkilemiştir. Feodalizmi tasfiye etmek gibi tarihsel anlamda ilerici bir misyon, devlette merkeziyetçi örgütlenmenin başlıca nedeni olmuştur. Batı modeline göre oluşturulan bütün bir üstyapı, yalnızca bu misyona katkıda bulunabilecek parçalara işlerlik kazandırılarak harekete geçirilmiştir. Gerçekte her büyüklükteki yerel yönetim birimi için tek bir yasal temel vardır. Bu temel, kapitalist üretim ilişkilerine dayalı oluşumu düzenlemeyi üstlenecek bir kurumlaşmayı ve karar mekanizmasını öngörür (Güler, 1998).

Demokrasi tartışmaları açısından anlamlı olan demokrasi ilkeleri ışığında merkezi-yerel ekseninden uzaklaşarak yönetilen-yönetilen ilişkileri ekseninde bu ilişkileri incelemek olacaktır. Bu inceleme yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesinin ötesinde anlamları da içermelidir. Genel olarak toplumsal ilişkilerde bürokratik güce ve para gücüne dayanmayan demokratik iletişimin gücünün esas alındığı yeni bir demokrasi anlayışı ve pratiğini ön görmelidir. İlişkilerin özü dikkate alındığında, son dönemlere damgasını vuran temel süreç, toplumsal ilişkileri etkileme açısından ağırlık merkezi, “bürokratik güç”ten “para gücü”ne geçiştir.

Devlet merkezli bir mücadele anlayışından kaçış, yerel yönetimlerin de bu strateji içinde ikinci plana itilmesine yol açmıştır. Yeni mücadele odağı sivil toplumdur. 1970’li yılların stratejisi yerel yönetimleri merkeze alarak sivil toplumu güçlendirmeyi hedeflerken, 1990’lı yıllarda önerilen strateji sivil toplumun kendisini merkeze alan bir mücadeleyi önermektedir (Şengül, 2001:112)..

Toplumsal hareketlerin önemli bir kesiminin, kentsel eşitsizliklerden kaynaklanan gerilimler sonucu oluştuğu, birbirinden farklı talepleri farklı biçimlerde ifade eden hareketler olduğu da gözlenmektedir (Erder, 1997:13).

Yerel demokrasi yerel yönetimlere biçilen ve dayatılan rolün (yarışmacılık) yeniden değerlendirilmesine de olanak tanıyabilir. Yerel yönetimleri “yarışmacılık” kavramı etrafında kurgulamak, “paranın gücü”ne dayanan mantığı merkeze almaktır. Bu kurguda insanlara tanındığı varsayılan tercih alanı, surlarla çevrilidir. Kenti

çevreleyen gerçek surlar yerini, soyut, şeffaf ve görülmez surlara devretmektedir. Parası olanlar bu surların farkına dahi varamazken, parası olmayanlar için aşılamaz bir engeli oluşturacaktır. “Önceden belirlenmiş ortak bir amacı gerçekleştirmek için, tek özneli, merkezi, hiyerarşik, bir işbölümü içinde, araçsal rasyonelliği ön plana alarak, yapan, üreten, bunun için kaynakları ve yetkileri kendilerinde toplayan yönetimden, önceden belirlenen ortak bir iyiye doğru değil, çok aktörlü, desantralize, ağsal ilişkiler içinde, iletişimsel bir rasyonellik anlayışı içinde, kendisi yapmaktan çok toplumdaki aktörleri yapabilir kılan, yönlendiren, kaynakların yönlendirilmesini kolaylaştıran yönetim anlayışına geçilmektedir” (Tekeli, 1999:248).

Söz konusu değişim sürecinin temel özelliği, eskiden beri var olan eşitsizlik durumunu zirveye doğru taşımak ve olağan kılmaktır. Surlar parası olmayanları dışarıda bırakırken; eşitlik kaygısı gündemden düşürülmekte, adalet tartışmaları sonlanmakta, dayanışma değerleri bir kenara itilmekte, özgürlükler ise farklı tanımlanmaktadır; “ne kadar satın alma gücün var ise, o kadar özgürsün”. Ancak sıradan insanların özgürlüklerinin piyasa kurallarınca ve piyasa çerçevesinde sunulan şeylerle sınırlı kalmaktadır.

İktidar ilişkilerinin özüne bakıldığında, aslında hiçbir şeyin yeni olmadığı ancak her şeyin yeni bir düzenleme içinde olduğu, (Büker, 1991:177) söylenebilir. Özellikle iktidar ilişkilerinde, her şeyin olduğu gibi korunması amacıyla, her şeyin değiştirildiği bir stratejinin dolaşıma sokulduğu izlenimi edinilmektedir. Bu montajcı yaklaşım, “mimesis” (temsil) kavramına farklı yaklaşımları da gündeme taşımaktadır. Gösterenin gösterilene dönüştüğü ya da gösterilenin olmadığı bir dünya kurgulanabilir olmaktadır. Bu süreçte görüntü, gerçekliğin kamuflajı değil bizatihi gerçeklik olarak sunulabilir, olmaktadır.

“Söylem bir uyumsuzluktan bir başka uyumsuzluğa giden yoldur: eğer söylem görülen uyumsuzluklara yer verirse, bu onun gizlediği uyumsuzluğa boyun eğmesi demektir. Söylemi çözümlmek, uyumsuzlukları göstermek ve yeniden ortaya koymaktır; söylemin onları nasıl ifade edebildiğini, onlara nasıl varlık verebildiğini, ya da onlara nasıl geçici bir görünüş kazandırabildiğini göstermektir”

(Foucault, 1999:193). Gelineen noktada, kapitalizm ek bir söyleme (kamuflaje) ihtiyaç duymaksızın, kendi rasyonalitesini tüm toplum(lar)a dayatma noktasına gelmiştir. “Olani”, tek “meşru” ve “olanaklı” oluş biçimi olarak göstermek. Her olası performans sistemin kendisini yeniden üretmesine bir şekilde faydalı olurken, hemen her eleştiri bir bakıma sistemin kendini aşılmaz, yenilmez, sonlandırılmaz vs özellikleri nedeniyle sistemin yüceltilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Kendi topraklarının kaderine sahip çıkmayan, uluslar arası bütünde kendi yerini göremeyen bir ülkede, yerel halkın katılımı sizi pek bir yere götürmez. Küreselleşme sürecinde yerel yönetimler yeni boyutlarıyla beraber, bir tehdit altında (Güler, 1999:160) olduğu görünmektedir.

Tekeli’nin (2001:33) kent planlamasına yönelik ortaya koyduğu yargıyı dönüştürerek şöyle bir ifade kullanmak kanımızca hatalı olmayacaktır. Türkiye’de ulus devlet merkezli modernite projesinin toplumsal alanı (uygulamada) denetleyemediği, pratikte aşıldığı, ancak bu “kopuş”un yeni bir projeye dönüşemediği, tüm zaafına ve eleştirilere karşın meşruiyet temelini hala modernite projesinin oluşturmakta olduğu söylenebilir.

4.3. Türkiye’de Belediye ve Kenttaş İlişkileri ve Demokrasi

Teorik sorunlar içerse de, pratiği anlamlandırmak açısından, merkezi yönetim ölçeğinin altında yerel düzeyde yasal-kurumsal anlamıyla seçilmiş karar alma ve yönetim olanakları, sorunlar içermeyen belediye birimi ilgi odağında yer almaktadır. Yerel yönetim kavramının ete-kemiğe bürünmüş, somut, bedenleşmiş hali Türkiye’de belediyeler olmaktadır. Türkiye’de yerel yönetim tanımına elverişli yegane örgütlenme görünümüne sahip kurum, belediyeler olarak kalmaktadır (Güler, 1998:6).

Gelişmiş, sanayileşmiş ülkelerle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentleri arasında büyük farklılıklar görülürken, bir ülkenin farklı derecede gelişmiş

bölgelerindeki kentlerde de farklı davranış biçimleri egemen olmaktadır (Vergin, 1986:29). Nüfus açısından bakıldığında dahi, belediyelerin bir birinden oldukça farklı özelliklere sahip oldukları gözlenmektedir. Nüfusu milyonlar ile ifade edilen belediyelerde yöneten ve yönetilen ilişkileri oldukça güçleşmekte, demokratik katılım, temsil ve denetim sorun haline gelmektedir.

Kenttaşlar, belediye ile ilişkilerinde, hem etkileyen hem de etkilenen konumdadırlar. Kenttaşların belediyelerle ilişki ve iletişim içinde olması, belediyelerin kenttaşların gündelik hayatlarında hissedilebilir ve doğrudan ilişki kurulabilir etkilerinin varlığıyla ilişkilidir. Belediye Yasasının çıkarıldığı 1930'lar Türkiye'si, radikal bir modernite projesinin uygulanmaya çalışıldığı bir dönem, olma özelliğini taşımaktadır. Merkezin vesayeti meşruiyetini, bu radikal modernite projesini hayata geçirmesinden almıştır (Tekeli, 1999:202). Türkiye'de, "genel idare ile çatışan bir mahalli hükümet (local government) değil, onunla bütünleşen bir mahalli idare (local administration) öngörülmüştür" (Tekeli, 2000:180). Ayrıca merkezin yerel yönetimlere ait yetkileri kolaylıkla alabilmektedirler.

Türkiye'de belediyelerin daha ziyade "yerel hizmet birimi olma" nitelikleri ağır basmaktadır. Bunu söylerken belediyelerin varolan demokratik özelliklerine daha az vurgu yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır. Belediyeler salt teknik bir hizmet birimi değil, tam tersine siyaset yapan ve siyasetin biçimlendiği bir alan olarak kent düzeyinde önemli bir siyasal kurumdur (Hamamcı, 1981:39).

Kenttaşların belediye yönetimi ile etkileşiminde, görece demokratik bir denge olması için, kenttaşların belediye ile ilişki ve iletişimlerinin nicel ve nitel bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Kenttaşların belediye yönetimini etkileme imkanlarını sadece seçimlerle sınırlamak ve diğer seçim dönemine kadar yönetimi "izlemeye" mahkum etmek demokrasi anlayışı ile bağdaşır görünmemektedir. Yerel yönetimlerin belirleyici bir özelliği de karar ve yürütme organların seçimine ilişkin demokratik niteliğidir. Belediyelerin kenttaşlarla ilişkisi, seçim dönemi ile sınırlandığında, belediye örgütünün (siyasi) karar alıcı yöneticilerini belirlemek, bir başka anlatımla, belediye yönetimini meşrulaştırmak ile kısıtlı bir işlev üstlenecektir.

Türkiye’de gerek demokrasi ve gerek (temelinde demokrasi düşüncesi yatan) yerel yönetimler, ilkesel değerlerinden çok işlevsel değerleri ile gündeme gelmekte ve bu kavramlar “araçsallaştırılmaktadır”. Seçimlerle sınırlı yerel demokrasi anlayışı, sadece seçim dönemleri ile sınırlı, kazananın ve kaybedenin olduğu bir yarış gündeme getirmektedir. Yarış ise belli dönemlere sıkıştırılmış bir şekilde gerek yarışanların ve yarışı izleyenlerin ilgisine mahzar olmaktadır. Alışıldık ve rutin bir yarışı izlemekten hoşlanmayan bir kitle oluşmakta ve zamanla bu kitlenin sayısında bir artış gözlenmektedir.

Yerel siyasetin temsil ilişkisi etrafında konumlanması, yerel siyasete olan kenttaş ilgisini de sınırlayıcı bir etken rolü oynamaktadır. Bunun yanı sıra, yönetim sürecinin, artan işbölümü ve uzmanlaşma sonucu teknik ve bürokratik bir görünüm kazanması da bu etkiyi pekiştirmektedir. Yerel yönetimlerde, görece istikrar kazanmış durağan toplumlarda, ilgi ve katılım yüzde ellilerin altına inmiştir. Yerel siyasetçilerin temsil ilişkisi dışında, siyasetçilerin siyaset gayelerini de gündeme taşımaktadır. Yerel yönetimlerde görev almak, yalnız bir siyasi mevki elde etmenin aracı değil, fakat aynı zamanda bir takım kazançlar elde etmenin de önemli bir yolu olmaktadır (Keleş, 1999:122).

Temsilcilerin kim oldukları, hangi toplumsal kesimleri temsil ettikleri oldukça önemli bir konudur. Ancak en az bunun kadar önemli diğer bir nokta ise temsilcilerin hangi hedeflere yöneldiği, hangi politikaları izledikleri, nasıl bir yönetim sergiledikleri, aldıkları kararları, pratiğe aktardıkları uygulamaları; kısaca performanslarının biçim ve içerikleri olmalıdır. Yerel yönetime meşruluk kazandıran kaynakların rasyonel kullanılması değildir. Yerel yönetime rasyonellik kazandıran her özellik merkezi yönetimde ve özel kesimde de bulunabilir ve geliştirilebilir. Yerel yönetimi farklılaştıran ve özgünlüğünü kazandıran özelliği, yerel topluluğu oluşturan kimselerin kendi kendini yönetme ve bu yönetimden doğan sorumluluğu paylaşmalarıdır.

Yerel siyasete ilişkin bir başka sav da, belediye yönetimi ile kenttaşlar arasında mesafenin azalması sonucu, kenttaşlar ile belediye arasında demokratik ilişki

ve iletişime olanak sağlayan koşulların sağlanacağıdır. Yerel yönetimlerde yönetenler ile yönetilenler arasında mekansal ve toplumsal uzaklık en aza inmektedir (Çitçi, 1996:5). Ölçekleri tanımlayan güç ilişkilerine bakmadan, mekansal ölçeklerin kendisine a priori bir olumluluk ya da olumsuzluk yüklemek, mekanın kendisine bir güç atfetmek anlamına gelmektedir. Yerelleşmeyle demokratikleşmeyi, yereli oluşturan toplumsal ilişkileri tanımlamadan özdeşleştirmek, mekan fetişizmi anlamına gelmektedir ve önemli siyasal sonuçlar içermektedir (Şengül, 2001:162).

Kenttaşlar, belediyenin karar süreçlerine katılamıyorsa; karar verme sürecini ulaşamıyor, etkileyemiyor ve denetleyemiyor ise merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında bir ayrım giderek anlamsızlaşır ve yerel yönetimin varlık nedeni olarak ileri sürülen temel bir unsur zedelenir (Tekeli, 1992:111). Teorik olarak belediyelerde, en azından mekansal yakınlık görece artmaktadır. Ancak kenttaşlar ile belediye arasında demokratik ilişki ve iletişimin kurulması için tarafların bu yönde istekli olmaları yanında, yerel kamusal mekanların da zorunluluğu söz konusudur.

“Açıklık (openness) şeffaflık (transperence); yönetimin eylem ve işlemlerinin kamuya açık olması, bilinme ihtiyacı demokrasi açısından vazgeçilmez bir unsurdur” (Eken, 1994:25). Yönetimin “halka dönüklük”, “sorumluluk”, “hesap verme”, “açıklık”, “erişilebilirlik”, “anlaşılabilirlik”, “şeffaflık”, “bilgi verme”, eşitlikçi”, “adil”, “tarafsız”, “çoğulcu”, “güvenilir”, “akılcı”, “özgürleştirici”, “olanaklı kılan / teşvik edici”, “gönüllüğü esas alan”, “dayanışmacı”, “katı-yasakçı olmayan / esnek”, vb. özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar için, yönetimin karar alma mekanizmasının genel olarak bir “usul”e bağlanması gerekmektedir (Özay, 1996). Kenttaşların da “hak sahibi olma”, “bilinçlilik”, “sorumluluk”, “bilgi edinme”, “ilgi”, “katılım”, “denetim” vb. özelliklerine en azından potansiyel düzeyde sahip olmaları beklenmektedir.

Yerel kamusal alanlar, kenttaşların kendilerini aktör olarak görmelerine katkıda bulunacak, kendilerini değerli hissetmelerine olanak sağlayacaktır. Türkiye’de hakim siyaset kültürü nedeniyle kamusal alan ve ideal ilişki ve iletişim olanaklarının geliştirilmesinde ise yönetimlere ve seçkinlere önemli görevler

düşmektedir. Kenttaşların azalan güven ve umutlarını korumaları ve geliştirmeleri için anlayış, rehberlik ve desteğe olan ihtiyaçlarını karşılamaları gerekmektedir. Bunun dışında yönetim kültüründen kaynaklanan bir yöneten – yönetilen mesafesi de gözden uzak tutulmamalıdır. Yerel kamusal alanlarda / süreçlerde oluşan tercihlerin belediye yönetimlerince dikkate alınması, kamusal duyarlılıklara, kamusal talep ve beklentilere karşı hassasiyet gösterilmesi de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak gerek siyasetçi gerekse bürokrat kesimin rasyonelitesi ve tutumları, söz konusu duyarlılığı sınırlamaktadır. Belediye yönetimine olan güven ve umudun azalması, kamusal ilginin azalma eğilimine katkıda bulunmaktadır.

Modern demokrasi kurgusu paralelinde, demokratik ilişki bir güç mücadelesi şeklinde belirmektedir. Bunun mahzurların aşılması için, eşitlikçi bir ilişki ve iletişim ortamına, “ideal konuşma durumuna”, ve görüşmeci / tartışmacı siyaset anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır. Temsili demokrasi kurgusu veri alındığında, katılım ile desteklemek de sonuçları değiştirmemektedir. Katılım, salt çıkar paylaşımına katılım olarak anlaşıldığında, katılım demokratik özünü / değerini de kaybetmektedir. Bu kurguda güçlülerin daha avantajlı olduğu bir yarış ön plana çıkmaktadır ki, bu durum demokrasinin bir perde işlevi gördüğüne işaret etmektedir.

Rantın biçimsel oluşum-bölüşüm boyutu, belediyelerin katılım potansiyeli güçlü birimler olduklarını bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Sorun katılım sorunu değil, “kimin ne kadar katılımı” sorunudur (Güler, 1998:255). Mekansal yakınlık, toplumsal yakınlık savlarının geçerliliğinin daha fazla olabileceği düşünülen daha küçük ölçekli belediyelere gidildiğinde, katılım daha da düşmektedir (Çitçi, 1999:246). Yerel yönetimlerde yüz yüze ilişkiler arttıkça, yerel topluluğun üyeleri arasında kişisel ve toplumsal (ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, dinsel, etnik vb.) olarak varolan mesafelerin daha görünür / belirgin hale gelmektedir.

4.3.1. Belediye Örgütünün İşlevleri ve Sorun Alanları

Kenttaşların talep ve beklentilerini yerel siyasalara dönüştürecek bir temsil süreci olmaksızın, etkili ve verimli bir yerel yönetim sisteminden söz etmek olanaklı

değildir (Çitçi, 1989:2). Ancak demokratik bir temsil süreci, demokratik yol ve yöntemlerle temsilcilerin belirlenmesinden ibaret kalmaz; “kim yönetiyor” sorusunu takiben “hangi amaçla” ve “nasıl yönetmek” istiyor sorularını da içerir (Hill, 1974:43). Bu sürecin demokratik bir nitelik kazanması ise yöneten ve yönetilenler / kenttaşlar arasında sağlıklı bir ilişki ve iletişimin varlığı ile gerçekleşir.

Yerel kamusal alanın oluşumu belediye örgütünün işlevleri ile yakın bir ilişkisellik içindedir. Kamusal alan, iletişim gücünün ortaya çıkmasına elverişli koşulları üretir. Bu özellik, bürokratik güç ve para gücüne dayalı süreçlerin görece güç kaybetmesine zemin hazırlar. Söz konusu özellik, kamusal alanların oluşumu ve gelişimi önünde dirençleri de gündeme taşımaktadır.

Belediye yönetimi tarafsız bir yapı ve işleyişe sahip değildir. Yerel toplulukta varolan güç dengelerinden etkilenir ve topluluktaki güç dengelerini de etkiler. Bu çift yönlü ilişkisellik, belediyeyi toplumsal güçlerin odağı konumuna taşır (Hamamcı, 1981:120). Yerel topluluğun / kentin çevresi ile ilişkilerinde edindiği konum / değer kentsel ölçeği aşan güç odaklarının da belediye ile ilgilenmesi sonucunu doğurabilir. Ancak kent ve belediyeler basitçe ve sadece ekonomik çıkar alanı olarak görülemezler; ekonomi ile de ilişkilendirilebilir olan, ancak bunun ötesinde siyasal, sosyal, kültürel, etnik, dinsel, ideolojik, kişisel vb. yönleri de barındıran karmaşık bir çatışma ve mücadele alanıdır. İktidarı tüm siyasal ilişkilerde bir öge olarak alırsak, tüm sosyal yapıların aynı zamanda iktidar yapıları olduğu ve kentin de bu iktidar yapılarının bir bileşkesini oluşturduğu görülür (Field, 1970:7). Ancak siyasal alanın tüm toplumsal alanı kapladığı ve kapsadığı düşünülmemelidir.

“Yerel yönetimlere yüklenen temel işlevler; özgürlük (freedom), katılım (participation) ve etkililik (efficiency) kavramları etrafında tartışılmaktadır” (Greenwood ve Steward, 1986:36).

“Belediyeler, kendilerine verilen görevler ile, sosyo-ekonomik sistemde üç temel işlev görürler. Bunlardan birisi, düzeni ve düzenliliği sürdürme işlevidir. İkinci

temel işlev, işgücünün kendini yeniden üretmesine katkıda bulunmak işlevidir. Üçüncü temel işlev, sermaye birikimine katkı işlevidir” (Güler, 1998:138). “Ülkemizde belediyeleri tanımlama gücüne sahip olan boyut, sermaye birikimine katkı işlevinden ibarettir. Belediyelerin sermaye birikimine katkı işlevi, bu kurumların sosyo-ekonomik sistem içindeki varlık nedenlerini ve varlık koşullarını tanımlayan temel ve tek boyuttur” (Güler, 1998:201).

Söz konusu işlevler, bürokratik güç, para gücü ve iletişimsel güç olarak ayrıştırılabilir. Türkiye’de tarihsel süreç, bürokratik gücün sönümlenmesi (Güç yitirmesi) ve para gücünün egemenliğini kurması (güç kazanması) olarak okunabilir. Gelineen dönemde, kent yönetimlerini hangi parti kontrol ederse etsin, kent mekanında sermayenin karşı konulmayan bir hegemonyası varlığını sürdürmektedir (Şengül, 2001:113).

Yönetimin işlevlerini girdi ve çıktı olarak iki farklı açıdan ele alınabilir (Almond ve Powel, 1966:25). Çıktı işlevleri; hüküm ve karar verme, kural yapma ve kural uygulama olarak belirir. Girdi işlevleri daha karmaşık ve güçtür. İlk elde topluluğa yeni gelen, acemi üyelerin eksikliklerinin giderilmesi ve politik sosyalizasyonu gündeme gelir. Belediyeler; yarı-siyasal, yarı-bürokratik örgütlerdir (Erder, 1997:94). Genel olarak çıktı işlevlerinin, karar alma süreçlerinde siyasal sonuçları içeren siyasal yönü ve alınan kararların uygulamaya aktarılmasını içeren bürokratik yönü ayrıştırılabilir.

Yerel yönetimlerin anlamlandırılması, yerel yönetim sürecinin genel anlamda girdi işlevi ve siyasal sonuçları etrafında, demokratik açıdan kendi kendini yönetme ilkesi çerçevesinde olanaklıdır. Yerel yönetim meşruiyeti; demokrasiye dayandırılmış, son yıllarda bunun yerini etkinlik kavramı almıştır (Güler, 1998:110). Yerel halkın kendi kendini yönetmesi idealinden uzaklaşma eğilim gözlenmektedir. Yerel yönetimlerin etkinlik ve verimlilik ilkeleri etrafında anlamlandırılması, alternatif süreçlerin (piyasa çözümleri, merkezi yönetim, sivil inisiyatifler, gönüllülük vb.) rasyonalitesi karşısında, yerel yönetimlerin meşruiyetinin tartışılır bir konuma sürükleyecektir.

Yerel siyasete devletin çizdiği sınırlar, demokratik ilişki ve iletişimi kısıtlamaktadır. Belediyelerin siyasetten arındırılması söylemi, yerel siyasetçiler tarafından da kabul görmekte ve dillendirilmektedir (Erder, 1996:140). Devletin kente “güvenlik” odaklı yaklaşımı ve yerel siyasetin “siyasetten arındırılmışlığı” bir arada düşünüldüğünde, siyasal alanın kapalı, katı ve hiyerarşik görünümüyle karşılaşılmaktadır. Kapitalist sistemde ekonomik alan da benzer bir yapılanmayla dışa kapalı görünüm sergilemektedir. Kısaca özetlenirse, tüzel olarak Türkiye’de belediyeler fiili üretim ve dolaşım süreçlerinin dışında tutulmuş olan ve kapitalist yeniden üretim sürecinin sürdürülebilmesi için gerekli koşulları yerine getirmekle yükümlü sayılmış bulunan yönetim birimleridir (Güler, 1998:142). Ekonomi ve devlet aygıtının, sistemsel dirençleri tahrip olmaksızın ve dolayısıyla işlevleri zedelenmeksizin kendi içlerinden demokratik doğrultuda yeniden şekillendirilemeyecek (Habermas, 1997:41) eylem alanları olarak görülmektedir.

Ekonomi ve siyasal alanların sistemsel kabulleri veri alındığında, bildik bir “oyun”la, bir başka anlatımla temsili demokrasi kurgusuyla karşı karşıya gelinmektedir. Farklı amaçları ve çıkarları olan tarafların güç mücadeleleri ve izledikleri “stratejiler” etrafında anlamlandırılabilen bu sürecin söylem düzeyi “haklı olan kazansın” olarak dile getirilirken, gerçekleştirmeler de “güçlü olan kazansın” ilkesi çerçevesinde oluşmaktadır. Oyunun sınırları siyasal alan ve ekonomik alanın verileri paralelinde belirlenmektedir. Oyunun kuralları da ekonomik ve siyasal alanında işleyen rasyoneller ve işlevlerden etkilenmektedir. Rekabet ve çatışma elde edilecek çıkarları ve hedefleri biçimlendirmekte, “kazanmak” motifi oyunun kurallarını ikincileştirebilmektedir. Demokrasi kavramı, söz konusu mücadelenin inceltilmiş bir ifadesi (maskesi) olurken, seçmen olarak iradelerinin araçsallaştırılmasına ve halkın kendi kendisini yönettiği yanılsamasına hizmet etmektedir.

Siyasal alan ve ekonomik alanın kabullerini veri almak ve oyuna dahil olmak, sisteme eklemlenme anlamına geldiğinden, bizatihi ideolojik bir işlev üstlenmektedir. Sivil topluma yönelmek ve oyunun dışında kalmak da sorunları hafifletse de, sorunların varlığını ortadan kaldırmamaktadır. Sivil toplum da bu

alanlarla ilişki ve iletişim içinde olduğundan söz konusu alanlardan etkilenmektedir. Kamunun yapısal dönüşümü, devlet ve ekonominin dönüşümünün yatağında akmaktadır (Habermas, 1997:25).

Yerel yönetimleri merkezi yönetimden farklılaştıran bir özelliği de rant yaratma kapasitesi, olmaktadır. Yerel yönetimlerin rant yaratıcı ve dağıtıcı nitelikleri yerel siyasette himayecilik pratiklerinin yaygınlaşmasını güçlendirmektedir (Tekeli, 1999:197). Değişik güdülerle siyaset yapan bu aktörlerin ortaya çıkardığı bu yerel siyasetin belli özellikleri ortaya çıkmaktadır. Yerel siyasette popülist bir siyaset izlenmekte, partililere ayrıcalıklar sağlayan himayecilik yaygın bir pratik halini almaktadır. Rant yaratma ve dağıtma işlevi ve dolayısıyla şeffaf olmayan bir yapı oluşmaktadır.

Çeşitli siyasal partilerden meclis üyeleri arasında meslek, eğitim, yaş, cinsiyet vb.. özellikleri bakımından yerel temsil kalıpları farklılaşmamaktadır (Çitçi, 1989:142). Belediyelerde yerel güç dengesi kentsel rantları paylaşan sınıf ve katmanlardan oluşmaktadır (Hamamcı, 1981:198). Özellikle esnaf temsilcilerinin etkinlikleri dolayısıyla mesleksel çıkarlar kimi zaman parti çizgilerini aşabilmektedir (Geray, 1977:36). Türkiye örneğindeki birçok başarılı belediye başkanı kendi partisinin meclis üyelerine değil, diğer partilerin meclis üyelerine dayanarak ayakta durabilmektedir (Tekeli, 1999:202). Ancak, “belediye meclislerinin özel girişimcilerin egemenliğinde oluşu ve bu durumun kamu yararına kararların alınmasını engelleyici özelliği, kurumun doğasında saklı olan bir hastalığın değil ancak toplumdaki sınıfsal gelişmelerin, yönetime katılma anlayışındaki bozukluğun ve demokrasinin temsil kuralının iyi kavranamamış olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır” (Keleş, 1982:148). Türkiye’de belediye meclis üyeleri ile kenttaş ilişkisi hemen hemen hiç yoktur (Çavdar, 1987:15).

Türkiye’de belediye yönetimi, “güçlü başkan” modeline göre düzenlenmiştir (Toprak, 2000). Kenttaşlar da belediye başkanının kişilik özelliklerini dikkate almaktadırlar (TÜSES, 2004). Ancak belediye başkanının “kimliğinin” ön plana çıkarılması, sistemsal sorunları gölgelemekte ve başkanlar sistemin “günah keçisi”

olabilmektedirler. Belediye başkanı ve kenttaş ilişkisi de oldukça cılız kalmaktadır. Yapılan bir araştırmada (Erder, 1996:275) belediye başkanının adını bilenlerin oranı % 65 olarak tespit edilmiştir. Benimsenen güçlü başkan modelinin de etkisiyle belediye ve belediye başkanı özdeşliği algılamasına karşın, belediye başkanının adının dahi birçok kenttaş tarafından bilinmemesi düşündürücüdür.

Kenttaşların belediye ile ilişki ve iletişiminin önünde engellerden biri de, yasal olarak kanalların yetersizliği yanında, yönetimin bu konuda isteksizliği olmaktadır. Yerel yönetimlerde halk katılımından bahsetmek, basitçe bir halkla ilişkiler faaliyetinin ötesinde bir şeyleri içermektedir. Kenttaşların, yönetimin belirlediği hedef, strateji, politika, plan, proje ve uygulama tercihleri doğrultusunda ikna edilmesi ve katkısının sağlanması çabasının ötesinde; tüm karar alma süreçlerine, karar alma sürecinin her aşamasında halka düşüncelerini açıklama, söz söyleme, talep ve beklentilerini sunma, önerilerde bulunma, fikir geliştirme, eleştirme vb. içeren geniş bir yelpazede gerçekleşmesini ifade eder. Halkın yönetime katılımı sadece biçimsel ve sözde / görüntüde kalmamalı, katılım idealinin özüne ve ruhuna uygun biçimde karar alma sürecinin başlangıcından itibaren, etkin, etkili ve samimi bir şekilde gerçekleşmelidir. Bu samimiyet ise halka dönük bir yönetimin sorumluluğunda olmalı, yönetime hesap verme yükümlülüğü sağlanmalı, açık / saydam bir işleyiş çerçevesinde halkın ve örgütlü temsilcilerinin denetimine tabi olmalıdır.

Kenttaşların formal katılım yollarının yetersizliğinin de etkisiyle, enformal katılım yollarını yeğledikleri görülmektedir. kenttaşların katılımı örgütlü olabildiği gibi, bireysel de olabilmektedir. Ancak söz konusu katılım, demokratik ilkelere uygun olmayan dar grup çıkarları etrafında şekillenmektedir. kenttaşların katılımı, siyasal alanda yaşanan tıkanmalara ve sorunlar nedeniyle, siyasal alanın dışına taşma eğilimi sergilemektedir. Siyasal alanın hiyerarşik karakteri insanları bu hiyerarşik düzenin dışında daha eşitlikçi, özgürlüğü ve gönüllülüğü esas alan arayışlara ve inisiyatifler geliştirilmesine ve bu yönde örgütlenmeye itmektedir.

4.3.2. Kenttaşlar ve Belediye-Kenttaş İlişkileri

4.3.2.1. Kenttaşlar ve Kenttaşların Farklılaşması

“Yerel siyasetin aktörleri; belediye, siyasal partilerin yerel örgütleri, merkezi yönetim (vesayet yetkisinin kullanımı ve o yerin milletvekilleri) bunların dışında halk var. Bu sadece diğer aktörlerin üreteceği kamu mal ve hizmetlerinin tüketicisi olarak görülen, oldukça pasif bir halk olarak düşünülüyor” (Tekeli, 1999:196). Sivil toplumda yer alan insanları “kenttaş” (halk) olarak tanımlamak da sorunlar içermektedir. Kenttaş monolitik bir yapıya sahip değildir (Aleshire, 1976:302).

Siyasal fırsat yapısı, siyasal otoriteye etkide bulunabilecek bireylerin kimler, diğer bir deyişle, hangi niteliklere ve ne tür toplumsal özelliklere sahip kişiler olacağı konusundaki yasal, toplumsal ve siyasal düzenlemeler ve kurallar yapısı (Kalaycıoğlu, 1984:37) olarak anlaşılabilir.

Sosyal statüsü yüksek kimselerin katılım sürecinde daha etkili oldukları gözlenmektedir. Ayrıca bu kimselerin enformasyon seviyesi sosyal statüsü görece düşük kimselere oranla daha yüksek olmaktadır (Katz ve Lazarsfeld, 1956). Sosyal statü ve katılım arasında paralellik olduğu (Verba ve Nie, 1993:290) söylenebilir. “Siyasal kaynak, bir birey tarafından bir diğer bireyin (veya bireylerin) tutum ve eylemlerini kendi istediği siyasal yöne veya amaca yöneltebilmek üzere kullanılabilecek nesnel ve öznel herşeydir” (Kalaycıoğlu, 1984:17). “Sosyo-ekonomik değişkenler, siyasal davranışların ilk ve doğrudan doğruya sebebi değildir, araya giren değişkenler (intervening variables) aracılığı ile kendilerini hissettirebilirler” (Baykal 1970:37).

Gelir, eğitim seviyesi, mesleki statü, örgüt üyeliği vb. değişkenlerin siyasal katılmada olumlu etkileri olduğu düşünülmektedir. Yapılan hemen her araştırma göstermiştir ki, eğitime sahip olanlar, olmayanlara oranla siyasal yaşama katılma konusunda daha derin bir görev duygusu geliştirmektedir. Türkiye’de hiçbir siyasal

kaynağın siyasal etkinliği belirlemekte önemli bir rol oynamadığı ifade edilmektedir. Cinsiyet rollerinin, siyasal katılma üzerinde en büyük etkiye sahip olduğu ve örgüt üyeliğinin ikinci sırada yer aldığı, diğer değişkenler önemsiz olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Kentsel yaşamın siyasal katılıma negatif etkisi olduğu ifade edilmektedir (Kalaycıoğlu, 1984).

Siyasal davranışın öğeleri; bireyin (siyasal) güdeleri, bireyin (siyasal) tutumu (Daver, 1993), bireyin (siyasal) davranışı, siyasal öğeler (destekleme, engelleme, sınırlama) (Lawson, 1985) olarak ayrıştırılmaktadır. Katılım sürecinde elde edilecek sonuçlara kişisel özelliklerin ve sosyal statünün önemli etkileri söz konusudur. Sosyolojik ve psikolojik değişkenlerin belli bir gelişme içinde birbirini izleyen iki farklı seviyedeki tanımlar olabileceği de ifade edilmektedir (Hymann, 1955:254). İnsan davranışları, bireysel gereksinim ve güdüler, öğrenim sürecinin, kişiliğin, algılamaların, tutum ve inançlarının etkisiyle, öte yandan; kişinin üyesi olarak bulunduğu toplumda kültür, sosyal sınıf, referans grubu ve aile gibi sosyo-kültürel faktörlerin etkileri ile ortaya çıkar (İnceoğlu, 1993).

“Siyasal katılma, siyasal kaynak ve fırsat yapısını birer gerekli koşul, siyasal güdülerle bilişimi (cognition) ise yeterli koşullar olarak içeren bir eylem biçimidir. Siyasal güdü, bireyin siyasal kaynaklarını karşılaştığı siyasal fırsat yapısı içinde değerlendirmesini sağlayan yönelim, eğilim, beklenti ve tutumlarının tümü...”(Kalaycıoğlu, 1984:39) olarak tanımlanabilir.

Politik teori daima insan tabiatı üzerine varsayımlar / kabuller içerir (Lane, 1956:115). Benthamcı “faydacı insan”, Aristo “iyi insan”, Makyavelist kişilik, Hukukun “akıllı insanı”, Marshallian anlamda “rasyonel insan”, Hobbes’un “kurt adam” (homo homini lipus), Marks’ın “sınıf bilinci”, vs söz konusu insan modellerine ilişkin örneklerdendir. Banthamcı faydacılık kabulünden hareketle; İnsanlar, mümkün olan en az fedakarlık karşılığında olabildiğince fazla çıkar elde etmek isterler (Wallas, 1966:9). Lasswell (1956:93), sosyal süreçte insan, kaynaklar ve kurumlar açısından baştan sona değerleri ele geçirmeyi amaçlar. Siyasal insanın merkezi resmini “kurt adamın” inceltmesi olarak çizer. Bu sürece kamusal yarar

maskesi giydirilmeye çalışıldığını vurgular. Barelson (1956:107), normatif siyasal demokrasi teorisinin yurttaşlara ilişkin kimi şartlara ve belirli özelliklere sahip olduklarını varsaydığını ve belli kabullere dayandığını ifade eder. Protestan etiğine ve “iyi hristiyanlık” imgesine göndermelerle oluşan iyi yurttaş kavramına ve teolojik yöne vurgu yapar. Bu varsayım çatışmayı yok sayan bir yaklaşımı içerir. Etkileşimin kişiye sağladığı “ödül” ve ona yüklediği “maliyet” arasında bir “alış-veriş” olarak kavramsallaştırılmaktadır (Homans, 1961).

Demokrasi yüksek düzeyde ve sürekli ilgi ve katılıma gereksinim duyar. Siyasal ilgi, siyasal olayları, siyasal sistemin işleyişini ve siyasal kararların alınmasını sürekli ve düzenli olarak izlemek eğilimi, olarak tanımlanabilir. Siyasal olayları ve siyasal sistemin işleyişini düzenli ve sürekli olarak izleyen bireyin, izlemeyenlere oranla siyasal olaylar ve sistem hakkında daha fazla ve etraflı bilgiye sahip olabileceğini iddia etmek olağan görünmektedir (Kalaycıoğlu, 1984:41).

“Eğer birey, katılma istek ve güdüsüne sahip değilse ve yine eğer, siyasal karar organları katılıma inanmıyor ve katılımdan bir yarar beklemiyorsa katılımın gerçekleşmesi oldukça güçtür” (Keleş, 1993:22). Kenttaşların yerel hizmetlerin bedeli olan mali yükü doğrudan yüklenmemesi, yerel yönetim sisteminde beklenen kenttaş denetimin sağlanamamasında önemli bir etken olarak kabul edilmektedir (Saran, 1996:38). Ancak, daha çok özgelirlere dayanan bir yerel yönetim amaçlamak, yerel vergilerin artırılmasını ve o bölgede yaşayanlara devletin elindeki toplumsal artıktan alabilecekleri paydan vazgeçmelerini önermek demektir (Güler, 1998:152).

Barelson, (1956:108) ilgiyi; seyirci (spectator) ilgisi, yurttaş ilgisi (saf ilgi) ve taraftar (partizan) ilgisi olarak ayrıştırmaktadır. “Perikles devlet işleriyle ilgilenmeyenleri zararsız ama yararsız yurttaşlar olarak nitelemektedir, demokrasiler, her şeyden önce kendilerini ciddiye alan, bilinçli, sorumlu, büyük yurttaşlara gereksinim duyar” (Barber, 1995:18).

Bireylerin ilgi odağı kamusal alandan, özel ve toplumsal alana doğru kaymıştır. Geniş halk kitlelerinin siyaset dışına kaymasında, geleneksel katılım

kanallarının, bir başka anlatımla siyasal katılma krizinin de etkisi olduğu düşünülmektedir (Baykal 1970:5, Özügurlu, 2000).

Siyasal ilgi artışı siyasal yaşamda daha faal bir rol oynanması ve siyasal eyleme olan eğilimi artıracakı düşünülebilir. Siyasal ilgi siyasal yeterlilik (bilgi sahibi olma) ile birleştiğinde siyasal katılma basamaklarında daha fazla emek isteyen / zor eylem türlerine hazırlayabilecek bir gelişmeye de yol açabilir. Bilişim, siyasal eylemde bulunabilmek için eylemin yöneltilmiş olduğu hedef ve bu hedefe varmak için gerekli ve en etkili yol ve yordam hakkında bilgi sahibi olmanın zorunluluğuna işaret etmek gerekir. Siyasal bilgi ve bilişim, eyleme geçebilmenin temel koşullarıdır (Kalaycıoğlu, 1984).

Bilgiyi aramanın (artırmanın) erdem olduğu Antik Yunan'dan kalma şöyle bir formülasyona sıkça rastlanılmaktadır. Kötü davranış, bilgi eksikliğinden kaynaklanır. İnsanlar tam ve yetkin bir biçimde bilgiye vakıf olursa kötü davranış ortadan kalkar, yerini iyi davranışa bırakır. Bunun yegane yolu ise eğitimden geçer. Bilgi ile katılım arasında paralellik düşüncesi ileri sürülmekle birlikte halkın büyükçe bir bölümü aktif ve apolitik uçlar arasında yer almaktadır (Neuman, 1993).

Belli bir kavram veya uyaran alanı hakkında kişinin sahip olduğu genel bilgiyi temsil eden bilişsel yapıya “şema” adı verilmektedir. “Dış dünyadan gelen malumat (information), bunların değişkenliği-farklılığı, hangi yolu ve duyu algısını kullandığı, bunların seçilmesi, dönüştürülmesi, düzenlenmesi ve temsili; bilginin (knowledge) nasıl inşa edildiği “kognisyon”” (Arkonanç, 1998) olarak ifade edilmektedir. Gerçek, kişinin bilişsel dünyasında yeniden yapılandırılır. “Atıf çerçevesi (frame of reference), herhangi bir şeye ait görüşün, kendisine göre edinildiği ya da o konu hakkında hükmün kendisine atfen verildiği büyük irtibat (contextual) sistemlerine delalet eder” (Krech vd, 1970:51). Algılar ve tutumlar; kişinin fizyolojik yapısı, fiziki ve sosyal çevresi, istek, hedef ve gayeleri ile tecrübelerinden etkilenirler (Krech vd, 1970:25).

“Bir demokrasinin işlerliğinin olabilmesi için etkili bir kamu alanının bulunması gerekir. Oysa günümüzde yerel bir kamu alanının varlığını iddia etmek kolay değil. Bugün yerel demokrasinin istenilen biçimde çalışmasının önemli nedenlerinden biri, yerel bir siyaset alanı tanımlanmış olmasına karşın, bu siyaset alanına tekabül eden bir kamusal alanın örgütlenmemiş bulunmasıdır” (Tekeli, 1999:214).

Kressel (1993) kişilik, kamuoyu, politik sosyalizasyon, politik katılım, kitle iletişimin tutum oluşumunda önemine değinmektedir. Bireyin belli bir konuya ilişkin tutum oluşturmada için o konu ile doğrudan bir ilişkiye girmesi gerekmez. Dolaylı olarak başkalarından ya da medyadan aldığı enformasyona göre tutum edinebilir (İnceoğlu, 1993:11). İlişki ve iletişimin cılızlığı, bilgi ve deneyim zayıflığı merkezileşmiş tutumların sürdürülmesine, bir başka anlatımla eski tutumların korunmasına, yeni tutumların geliştirilememesine neden olabilir.

Kenttaşların kavramsal şemalarında; yerel düzey ilişki ve iletişim cılızlığı, ulusal düzey kitle iletişim araçlarından edinilen yüzeysel-kısıtlı verilerle dengelenmektedir. Kenttaşlar ulusal düzeyde faaliyet gösteren kitle iletişim araçlarından edindikleri yüzeysel-kısıtlı ve genel (yerel olmayan) bilgileri dünya görüşleri, siyasi düşünceleri, temel kabulleri, kalıplaşmış yargıları ile harmanlayıp belediyeler hakkında yargı ve tutumlarını biçimlendirmeye çalışmaktadırlar Kenttaşların belediyelere ait gerçekçi, doğru, yeterli, kapsamlı, nitelikli veri, bilgi ve haber edinememeleri; sağlıklı bir ilişki ve deneyim çerçevesine sahip olamamaları; belediyeye ilişkin algılarının kenttaşların genel algısının tali bir parçası durumuna düşürmektedir.

Guiraud (1994:103) toplumsal iletişimin amacını; insanlar arası, yani sonuçta gönderici ile alıcı arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak, olarak tanımlar. Guiraud'un (1994:33) tezi, bir kültürde, bilgi ile duygusallık arasında tersine bir bağıntı olduğudur. Bu bağıntının varlığını kabul edersek, belediye ve kenttaşlar arasındaki ilişkinin özellikleri ve söz konusu ilişkinin kenttaşlar tarafından nasıl anlamlandırıldığı önem kazanmaktadır. Demokratik ilişki ve iletişimin varlığı,

belediye ve kenttaş ilişkilerinin, kenttaşlar açısından deneyime ve bilgiye dayalı bir anlamlandırmanın baskınlığı ile ilişkilidir.

“Algılamının en önemli özelliği de ayıklamalı (selective perception) ve saptırılmış (distorted) olmasıdır. Algılar şahsiyet ihtiyaçlarının icaplarına bağlı olarak ayıklanır ve saptırılır” (Baykal 1970:30). Basit, anlaşılabilir, somut, pratik çare ve çözüm yollarını gösteren, izlenebilir, aşamalı talimat (yönerge) vermek kendine güveni az olan kimseler üzerinde oldukça yüksek etkisi olduğu söylenebilir. Basit propaganda teknikleri ile etki altına alınabilir bir kitle özelliği taşıdıkları söylenebilir. Barelson, (1956:109) karar vermede enformasyon ve bilgi konusunda zorunluluk olduğunu vurgular. Bunun yanı sıra akılcı ve özgür bir karar verme için entelektüel kapasite ve birikime vurgu yapar. Büyük ölçekli temsili hükümetlerde, herkesin her konuda yeterli bilgi edinme konusunda eşitsiz ve sınırlı olduğuna dikkatleri çekerek belli ahlaki standartların kaçınılmazlığını vurgular.

İnsanların bir obje, olgu, olay, fikir vs. karşılaşması veya ele alması ve bunların tekrarı neticesinde edindikleri idrak, duygu, düşünce, intiba, tanımlama, inanç, eğilim, davranış eğilimleri vb. tepki muhtevalarına tutum denilebilir. Tutumların başlıca üç unsuru olduğu ifade edilmektedir. Bunlar, zihni unsur, hissi unsur ve hareket temayülü unsurdur (Krech vd, 1970). Bireyin siyasal objeler karşısındaki tutumunu biçimlendiren üç etkenden söz edilebilir. Bunlar bilişsel (cognitive), duygusal (affective) ve yargısal (evaluative) etkenlerdir (Özbudun, 1975).

“Bireye atfen, psikolojik (ilgi) objesine yönelik / ilgili düşünce, duygu ve davranışların düzenli bir biçimde oluşturan eğilim olarak tanımlanan tutum ; bazı kişilerde bir tutumun merkezileşmesi çok belirgin bir hal alır ve o kimsenin pek çok diğer tutumunu etkisi altına alarak genel hayat görüşüne ve birçok davranışına yön verir. Böyle bir tutuma ideoloji denebilir” (Kağıtçıbaşı, 1996:91). Kalıplaşmış tutumlar ise bilgi yokluğunda; durağan, sürekli, tutarlı, düzenli, kolay anlaşılabilir şablon özellikleri nedeniyle kişilere bilgi sağlarlar.

Tutumların kaynağı genellikle ilişkilendirme, doğrudan deneyim ve başkalarından öğrenme olarak sınıflandırılmaktadır (İnceoğlu, 1993). Bireyin grup bağları tutumlarına etki etmektedir. Cooley'in, (Aslantürk ve Amman, 1999:404) "insanların birbirleri hakkındaki tasarımları (imagination) toplumun katı gerçekleridir", tespitinden yola çıkarak; belirli nesnel bir durumun bireylerde değişik öznel yorumlara yol açtığı ve bu durumun sosyal hayatta yaygın bir biçimde görüldüğü, bu gerçeği irdelemeyen yaklaşımların sosyal realitenin uzağına düşmeye mahkum olduğu, yorumunu hatırlamakta yarar vardır.

Yerel eylem; yakın çevresindeki siyasal konularda konuşma, sorunların nedenleri ve olası çözümler için tartışmalara katılma, çözüm için eyleme geçme, siyasal yöneticilerle ve/veya yönetimle ilişki ve iletişim kurma yollarını kapsamaktadır. Siyasal katılma, bir toplumun üyesi ile o toplumdaki siyasal otorite arasındaki bir bağa (Kalaycıoğlu, 1984:10) işaret eder. Siyasal katılma siyasal otoriteyi etkileme ve karar alma mekanizmasını paylaşma çabasıdır.

1968 Öğrenci hareketlerinden önce, katılım kavramı ağırlıklı olarak, seçimlere katılma işaret ettiğini söylemek hatalı olmayacaktır. Zamanla katılım, profesyonel bir meslek grubu olarak kabul edilen politikacılar dışındaki yurttaşların siyasal kararları etkilemeye çalışması olarak anlam kazanmıştır. Katılım, temsili demokrasinin boşluklarının doldurulması işlevi veya hoşnutsuzlukların giderilmesi (hafifletilmesi) amacıyla geliştirilen yol ve yöntemler olarak tanımlanmaya başlandı. Katılma, otoriteyi belirleme değil, otoriteyi etkileme ve otoriteye ortak olma çabasının bir ifadesi olarak algılanabilir. Karar alma süreçlerinde halkın etkin olarak yer alması anlamında katılım, sorunlar içermeye devam etmektedir.

Katılımcı eleştiri özünde, siyasal düşünce ve uygulamanın yeniden tanımlanmasında ve inşasına yöneliktir. Seçime (oy kullanma ve siyasi parti faaliyetlerine iştirak vb. temel araçları olan) katılma ne gerçek bir katılma olarak, ne de seçimleri her zaman için uygun bir katılım ortamı olarak görülmez. Bu sistemde vatandaşın bütün etkinliği, belirli aralıklarla siyasal liderleri seçmekle sınırlı kalmaktadır (Erdoğan, 1999:229). Siyasal katılma, vatandaşların hükümet

yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ve dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler (Nie vd,1989) olarak ifade edilmektedir. Siyasal katılım seçim dönemi ya da oy verme ile sınırlanmaz, daha çok siyasal süreci etkileme anlamında kullanılmalıdır. Batılı siyasal süreçte konvansiyonel katılımın yanısıra yeni katılım biçimlerine de rastlanılmaktadır (Dalton, 1988:36vd).

Yabancılaşma, sosyal edilgenlik ve bireysel soyutlanma katılmayı olumsuz etkileyen nedenler olmaktadır (Baykal, 1970). Siyasal katılma ile politik etkileme arasında güçlü bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Politik süreci etkileyebilme / değiştirebilme olanaklarının (gerçeklik) yanı sıra bu olanaklara ilişkin algının (duygu ve düşünceler) da önemi olmaktadır. Politik sürecin tüm yurttaşlara açık olduğu düşüncesi ile, sadece kalbur üstü / etkili çevrelerin hakim olduğu ve kapalı kapılar ardında kararların alındığına ilişkin düşünce sürekli mücadele içerisinde. Ancak gerçekler, sosyal statü ile etkileme arasında paralelliğe işaret etmektedir (Campell vd., 1956).

Kentleşmenin olumlu yanları olduğu kadar olumsuz yanları olduğu da şüphe götürmez. Kentleşmenin demokrasi ve katılım konusundaki etkileri için, “Kentleşme süreci genel anlamıyla kültürsüzleşme, dar anlamıyla beceriksizleşme sürecidir!” (Gürsel, 1990:17) şeklinde olumsuz bir yaklaşım da ileri sürülmektedir (Kalaycıoğlu, 1983). Politik sürecin gerilim taşıması da katılım önünde bir engel olmaktadır. Ayrıca gücün toplumsal mesafesinde artış, yönetimin hiyerarşik ve eşitsiz doğası insanları katılımdan soğutabilmektedir. Yönetime güven duyulmaması da katılımı kısıtlayan etkenlerden biri olmaktadır. Katılımın yönetimce teşvik edilmediği ya da şüpheyle bakıldığı durumlar bir diğer kısıtlayıcı unsur olmaktadır. Konuların karmaşıklığı ve karışıklığının yanı sıra istikrarlı, sıradan ve rutin olması da katılıma engel olabilmektedir. Katılımın olmamasının bir diğer nedeni olarak hallerinden memnun yurttaşların, katılımdan uzak durması sayılabilir (Laswell, 1948).

Toplumsal hareketler, esas itibariyle üretim, bilgi, etik kurallar gibi belli başlı kültürel kaynaklara uygulanan sosyal tahakküm ilişkilerini dönüştürmeyi

amaçlayan eylemlerdir (Aslantürk ve Amman, 1999:421). Toplumsal hareketler; bir değer, norm, otorite ilişkisi veya toplumun bizatihi kendisine yönelik kültürel bir sorgulamayı ve bu sorgulama neticesinde, sosyal ilişkileri yeniden tanımlamayı ve tesis etmeyi içerir.

Nietzsche (2000:37), bir başka akıllılık ve kendini savunma yolunu da, insanın elden geldiğince seyrek tepki göstermesi, “özgürlüğünü” inisiyatifi rafa koyup salt bir tepki almak zorunda kaldığı durumlardan ve ilişkilerden kaçması, olarak tanımlamaktadır. Verilen mesajlara ve dayatılan anlamlara kayıtsız kalmak, iktidarı ciddiye almadıklarını göstermek, iktidara karşı bir direnme biçimi olarak da kabul edilebilmektedir (Baudrillard, 2003). İktidarın kitleleri sürekli yönetime katma ve konuşturma çabasına karşı sessiz, pasif, izleyici konumu ve stratejisi olarak bakılmaktadır.

Dahası, doğrudan katılım çoğu kez arzu edilir bir şey olarak da kabul edilmemektedir (Heywood, 1999:74). Katılma salt aritmetik olarak ele alındığında, meşruiyet temeli oldukça kayganlaşır. Halkın katılımında kaçınılması gereken iki yanlış tutumun olacağı söylenebilir; birincisi halkla kurulan ilişkiyi sadece onlara bilgi verme ve onlardan bilgi almaya indirgemektir. İkinci yanlış tutum sadece halkın isteklerini kayda geçirmeye indirgenmesi ve popülizm yapılmasıdır (Tekeli, 2001:223).

4.3.2.2. Belediye-Kenttaş Ekseninde İlişkiler

“Örgütlenmiş topluluğa komün, bunun yönetimini üzerine alan birime de belediye denir. Bir başka deyişle, bu tür yerel yönetimin toplumbilimsel biçimi komün, siyasal biçimi belediyedir” (Hamamcı, 1985:44). Belediye ile ilişkilerinde kenttaşların kendilerini eşit yurttaşlar olarak görmeleri gerekmektedir. İletişimle pekiştirilen bir ortaklık bilinci ve yerel topluluğun hak sahibi üyeleri olarak, yerel yönetimin sahip olduklarına ilişkin bir bilinç geliştirmeleri beklenmektedir. Topluluk üyelerinin ilişki ve iletişimlerini gerçekleştirecekleri kamusal alanın varlığı ve işlerliği temel işlevlerden biridir. Farklı ilgi ve çıkarların kamusal alanda toplanması,

aleniyet kazanması ve rasyonel bir tartışma zemininde kendilerini ifade etmelerini sağlamak bir diğer işlevdir. Eşitlikçi bir zeminde iletişimsel rasyonaliteye dayalı bu uzlaşma ile sonuçlandırılacak ilgi ve çıkarların bitleştirilmesi / birleştirilmesi (harmanlanması) işlevi gündeme gelmektedir.

Yerel yönetimleri özgün kılan temel değer, yerel topluluklarla ilişkisi ve iletişimi, bu ilişki ve iletişimin demokratik değeri olmalıdır. Yerel yönetimlerin bu karakteri yerel üstü ölçekle kurulacak ilişki ve iletişimi ve bu ilişki ve iletişimin demokratik değerine de etki edebilecek olması söz konusu karakteri daha önemli kılmaktadır.

Modern toplumlarda siyasal alan ve ekonomik alanın farklılaşması ve toplumsal etkilerden görece uzaklaşması (özerkleşmesi) demokrasiyi oldukça sınırlandırmaktadır.

“Türkiye’de yerel yönetimler (belediyeler) çevre temizliği ile sermaye birikimine katkı olmak üzere iki (ve aslında tek) görev boyutuna sahiptir” (Güler, 1998:256).

Belediyelerin “siyasi etkilerden” arındırılma düşüncesi ve çabası temelde hatalı bir düşüncenin yansımasıdır. Siyaset, toplum birey ilişkilerinin her aşamasına içkindir ve demokrasi açısından siyasetin olmadığı bir toplumsal alan ve ilişki bütünü olamaz. Siyasetten uzak olma / tutulma düşüncesi çarpık bir vesayet anlayışının dışı vurumu olup gerçeklere uzak ve hatalı kavrayışlara yol açarak insanları pasifize edebilecek bir potansiyele sahiptir. Bunun bir nedeni yerel yönetimlerin bir hizmet kurumu olarak görülmesi ve siyaset dışında kurgulanmasıdır. Ancak her insan toplumu aynı zamanda bir siyasal toplumdur. Toplumda her eylem ve işlemin siyasal bir yönü vardır. Bu tutum gerçeklere karşı gözlerin kapatılmasından ileri gelmektedir. Yerel demokrasiyi, kurumsal ve kuralsal bir süreçten ibaret olarak tanımlar, etkinlik ve verimlilik kavramları etrafında tartışır ve de seçimlerle kısıtlı bir demokrasi anlayışına hapsederek büyük ve telafisi güç yanlışlara sürükleniriz.

Belediye yönetimleri geniş anlamda toplumsal dönüşümdeki konumlarına göre değişik oranlarda kurumsallaşma, profesyonelleşme ve modern yöntem ve teknikleri kullanmaktadırlar. Bürokratik yönetim yapısı ve yönetim anlayışları geleneksel olan ile modern arasında sıkışıp kalmaktadır.

Belediyeler sahip oldukları “kısıtlı” olanaklara karşın, bir çok kesimin ilgi odağı olmayı sürdürmektedirler. Bu ilgi dar siyasal alan yanında / dışında, ekonomik, sosyal, kültürel, ideolojik vb. motiflerle beslenmektedir.

Kenttaşlar yerel yönetime ilgi göstermemekte ve katılım eğilimi sergilememektedir. Ancak yerel yönetimlerin de “halka dönük”, halkın talep ve beklentilerini dikkate aldığı söylenemez. Kenttaşların ihtiyaç, beklenti, sorunları, çözüm önerileri, eğilimleri, görüşleri vs öğrenmeyi sağlayacak ve bunu kurumsallaştırmaya dönük çabalar yok denecek kadar azdır. Bizatihi böyle bir kurumsallaşmaya dönük yasal engeller olduğu da söylenebilir.

Ancak, yasal ve idari çerçevenin belirlediği kural ve kurumları yani formel yapıyla sınırlı bir ele alış yetersiz kalmaktadır. Formel kamusal düzenlemenin ve öncülüğün bulunmadığı bir ortam söz konusu olduğunda, formel yapının işleyişi büyük ölçüde değişikliğe uğrayabilmektedir. Dolayısıyla bu tür durumlarda oluşan “kamusal yaşamı” salt “formel kamusal” yapıyla açıklamak da mümkün olmamaktadır (Erder, 1996:37).

Eroğul (1991:250), katılmama nedenlerini; özdeksel, ekinel, dizgesel ve tüzel olarak ayırtmaktadır. Fişek (1977:46) ise, katılma mekanizması, sosyo-ekonomik yapı, katılma taraflarının siyasal, ideolojik eğilim, tutum ve geleneklerini, katılımı belirleyen etkenler olarak sıralamaktadır. Özbudun (1975:3), kişisel bağımlılık, çıkar, dayanışma ve yurttaşlık duygusunu katılıma iten faktörler olarak ileri sürmektedir.

Genel olarak kenttaşların belediye yönetiminden memnuniyetinin katılım eğilimini sınırlayacağı ifade edilmektedir. “Siyasal katılma, vatandaşların hükümet

yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ve dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler” (Nie vd., 1989) olarak tanımlanmaktadır.

Belediye ile halkın en yakın etkileşimi yalnızca oy verme sırasında kendini belli etmekte daha sonra bu ilişki giderek yoğunluğunu azaltmaktadır. Yerel yönetimlerin işleyişi ve çalışma sırasında onu denetleme kentte yaşayan her kesimden gelen kişiler yerine belirli bir kümenin tekelindedir (Kazancı, 1983:50).

Demokrasi kavramının, halkın, halk tarafından yönetilmesi biçiminde tanımlanması; özyönetimin demokrasinin vazgeçilmez öğelerinden biri olduğunu gösterir. Katılım ve demokrasi bu nedenle birbirleriyle sıkı bir ilişki içindedirler (Keleş, 1991:17). Katılım süreci, geleneksel katılım yöntemlerinin yanı sıra yeni katılım yöntemleri ile birlikte ele alınmaktadır (bkz, Çukurçayır, 1999)

Halk konseyleri, kent kurultayları, kent halk meclisi, kent dayanışma meclisi, halk günleri adı altında, hukuksal bağlayıcılığı olmayan, danışma niteliğinin ağırlık kazandığı yöntemler Türkiye’de de kimi yerel yönetimlerce uygulanmaktadır (Yalçındağ, 1999). Bu gibi yöntemlerin hukuksallık ve kurumsallık nitelikleri zayıf kalmakta ve özellikle kimi belediye başkanlarının kişisel özellikleri ve şahsi tercihleri dairesinde anlamlılık kazanmaktadır. (moda katılım modelleri, dönemsel, heyecanlı, anlık karar verilmiş, kişisel, kurumsallaşamama, yaygınlık, yoğunluk ve süreklilik arzetmeyen örnekler olarak kalmaktadır. Semt ve mahalle meclislerinin oluşturulması ve uzman kenttaşlardan yararlanma (Yalçındağ, 1992:12) ve benzeri örgütlenmeler kenttaşların aktif katılımlarına zemin hazırlayabilir nitelikte görülmektedir. Ümraniye ve Fatsa deneyimleri de (Keleş, 1981) dikkatle incelenmesi gereken özgün deneyimler olarak değerlendirilebilir.

Kenttaşların iki seçim arası dönemde belediye yönetiminin karar verme sürecine katılım olanakları sınırlıdır (TÜSİAD, 1995:31). Benzer eleştiriler işçi sınıfından da gelmektedir (HİS, 1999). Belediye meclis toplantılarına katılımı tespit

amacıyla yapılan bir araştırma sonucu, kenttaşların meclis toplantılarına ilgilerinin oldukça düşük olduğu gözlenmiştir (Sayın, 1994:256).

Türkiye’de siyasetin merkezileştirildiğinden bahsederek siyasi belirleyicilerin siyasal liderler ve üst düzey bürokratlar olduğu belirtilmekte (Danielson ve Keleş, 1985:99) kentsel düzeyin de bu yapıdan etkilendiği, kentleşmenin katılmayı artırdığı söylenmektedir. Mevcut ilişkileri (belediye yönetimi –halk) “yerel halkın katılımı” sorunu bu ekseninde incelendiğinde, Türkiye’nin Batı’dan farklı olarak pek “devlete teslim olmuş bir sivil toplum” ile karakterize olmadığı görülmektedir (Güler, 1998:251).

Kentleşmenin siyasal katılmaya olumlu bir etkisinin olmadığı da ifade edilmektedir (Baykal, 1970, Kalaycıoğlu, 1984, Gürsel, 1990). Başka bir görüş ise, halk, olanak tanındığı zaman, yönetim süreçlerine katılacağını her fırsatta ortaya koymakta (Çukurçayır ve Gökçe, 2001:42) olduğunu ileri sürmektedir.

Bu görüşün aksi yönünde bulgulara da rastlanılmaktadır. Yerel girişimlere genellikle halk tarafından değil, yöneticilerce başlanmaktadır. Yerel halk belediyeye tekil ve kişisel talep ve beklentiler nedeniyle müracaat etmektedir. İş ilişkisi ve yaşam standartlarının yükseltilmesi hedeflenmekte. Örgütlenme yokluğu belirginleşmektedir. Yerel bilinç eksikliği hissedilmektedir. Siyaset “meslek” olarak görülmektedir (Falay vd., 1996).

“Yerel ölçek de, ulusal ölçek gibi toplumsal ilişkiler tarafından belirlenmektedir. Bu ölçekte de devletin içinde ve etrafında örgütlenmiş kısmi çıkarlar mevcuttur. Bu nedenle iktidar yerel düzeye aktarıldığında da, merkezi yönetim düzeyine benzer demokratik ve katılımcı olmayan yapıların yaratılması ve var olanların da güçlendirilmesi olasıdır” (Şengül, 2001:181). “Türkiye gibi ülkelerde katılımın yetersizliği sorunundan çok, katılımın içeriği ve hedeflerine yönelik olup olmadığının tartışılması gerekir” (Şengül, 2001:187). Katılımın nicel yönü değil daha ziyade nitelikleri önem kazanmaktadır.

Halk katılımı, temelde hiçbir şeye dokunmayan, hiçbir temel değişikliği öngörmeyen, ama geniş halk yığınlarının günlük yönetsel kararlarda paylarının bulunduğu görüntüsünün vermeyi amaçlayan bir çözüm (Şenyapılı, 1977:74) olarak da bakılabilir. Düzeni meşrulaştırma, düzeni kabullenme ve onaylama vb. anlamlara da gelmektedir.

Katılımın salt nimet – külfet dengesinin oluşumuna etki edebilmek ve bu oluşumdan pay kapabilmek dışında, araçsal bir katılımı aşarak yaratıcı, üretici, çoğulcu, zenginleştirici demokratik bir yaşam biçim olması istenir ve beklenir (Tekeli, 1992:113). Katılma; sorumluluk hissetmeme, dinleme, konuşma, pasif fikir verme, aktif fikir verme, tartışmalara katılma, çalışma, aktif taraf olma, mitinglere / aktivitelere katılma (Agger, 1956) vb. aşamaları içeren geniş kapsamlı bir süreç olarak tanımlanmalıdır.

Yöneten ve yönetilen ilişkileri yoğun bir psikolojik etkileşim sürecidir. Grup psikolojisi, katılım üzerinde etkisi söz konusudur. Kötü adam-kötü vatandaş kurgusunun, 1930'ların otoriter dönemin modern toplumlara etkisi (Sniderman, 1993:160) olarak bakılabilir.

Belediyeler günlük hayatın hemen her alanında rastlanılan hizmetleri ile kenttaşlarla ilişki içerisindeyler. Belediyelerin öneminin, yürüttükleri hizmetlerden ileri gelmekte (Eryılmaz, 1997:9) olduğu söylenebilir. Ancak kenttaşların artan talep ve beklenti düzeyleri, belediyelerin klasik olarak yerine getirdikleri görevleri (temizlik, su, kanalizasyon, doğal gaz, ulaşım, vs) aşmakta ve hem verilen hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi hem de daha farklı ve çağdaş hizmetler beklemektedirler.

Özelde kentlileşme ve daha genel olarak politik sosyalizasyon; insan yavrusunun (biyolojik bireyin), bir toplumun üyesi haline gelmesi (sosyal birey olması) sürecine ek olarak, farklı bir sosyal formasyona sahip (kentli ya da siyasal birey) kişisel özelliklere kavuşması anlamını taşımaktadır. En genel anlamıyla "bir toplumun siyasal kültürü, siyasal eylemin içinde yer aldığı durumu tanımlayan

ampirik inançlar, değerler ve açığa-vurucu (expressive) semboller sisteminden” (Baykal 1970:128) ibarettir.

Kenttaşların yerel yönetime mesafeli duruşu farklı başlıklar altında ele alınabilir. Yönetimden kaynaklanan sorunlar; yönetimin izlediği tutum ve tavrın hoş karşılanmaması (işbirliği ve dayanışmanın iyi yönetilmemiş olması), yolsuzluk, kayırmacılık, kötüye kullanımlar, halka dönük, sorumlu bir yönetimin olmaması, açıklık / saydamlık eksikliği ve gizlilik geleneği, hesap verebilirlik açısından yaşanan sorunlar, sağlıklı bir iletişim için gerekli adımların yönetimden gelmiyor olması, ya da etkili olmaması vb. sorunlar sıralanabilir. Yasal sorunlar bir diğer sorun alanını oluşturmaktadır. Hizmet özelliklerinden kaynaklanan sorunlar; rutin olması, önemli görülmemesi, zaten sağlanan hizmetler olması, karmaşık olması vb sıralanabilir. Bireysel özelliklerden kaynaklanan sorunlar arasında, daha önemli görülen sorun ve kaygılar taşınması, zaman kıtlığı, bilgisizlik, yetersizlik vb yer alabilmektedir. Siyasal kültür, bireysellik (toplumsal bilincin gelişmemesi) kendini ilgilendiren ve kendi kurtuluşunu sağlayacak yolların tercih edilmesi, kişisel olarak faydalı olacaklarına inanmamaları, fayda ummamaları vb. sıralanabilir.

Katılım olanaklarının geliştirilememesinde sorumluluğu yönetime ya da kenttaşlara yüklemek yönünde tek yönlü çaba, “tavuk mu yumurta mı” tartışması benzeri bir kısır döngüye neden olacaktır. Mevzuatın katılıma uygun olmasının yanında, örgüt ve yöneticilerin katılıma yönelik ve istekli olması ve halkın da katılıma sıcak bakması gerekmektedir.

Katılımın sağlanamaması halinde, yöneticilerin halk adına hareket edecek ve yabancılaşma derinleşecektir. İşbölümü ve uzmanlaşmanın bu süreçte etkisi azımsanamamalıdır. Bunun yanı sıra halk katılımının eksikliğinin, yerel yönetimlerde, yerel güç odaklarının egemen olması sonucunu doğuracağı düşünülebilir.

Belediyelerin demokratikleşmesi, belediyelerin temsil tabanının genişlemesine, yönetimin kenttaşların katılımına ve denetimine açılmasına ve yatay ilişkilere girmesine (Hamamcı, 1981:199), kısaca yönetim ile kenttaşların ilişki ve

iletişimlerinin demokratik olarak artırılmasına bağlıdır. Bu süreç ise yerel kamusal alanların oluşturulması ve geliştirilmesi ile sağlanabilecektir.

Yöneten-yönetilenler arasında devlet-toplum/birey ilişkilerinin temel kurgusu değişmeden gücün yerel birimlere devredilmesi yeni küçük devletçikler üretecektir. Bu birimler daha katı, sert, kapalı, otoriter, totaliter, içine kapalı, aşılması ve kırılması güç iktidar odakları haline gelebilir. Gündelik yaşamın gerçekleri daha şiddet içeren mücadelelere sahne olabilir, geleneğin etkisiyle, katı çözümler ve yeni hapisaneler üretebilir.

Türkiye’de güçlü bir merkezi yönetim geleneği olduğu ve bu gelenek ve uygulamanın halktan kopuk bir yönetim doğurduğunu; merkezdeki sınırlı sayıdaki teknokrat ve bürokratin buyruklarının geçerli olduğu bir durumda özerk yerel yönetimin yaratılamayacağı ve egemenliğin halkın değil hükümetin elinde olacağı ifade edilmektedir (Kazancı, 1983:43). Siyasi partilerin merkezi konumu nedeniyle, yerel siyaset ile ulusal siyaset arasında bir ayrışma ve farklılaşmanın giderek önemini yitirmekte olduğu dile getirilmektedir (Çitçi, 1989:13).

“Toplumun tümünü kapsayan siyasal sistem demokrasi ise, aynı sistem ulusal düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde de geçerlidir. Bu nedenle sistemin tümünü kapsayan bir kavramın yerelleştirilmesinden öte bir anlam taşımamaktadır” (Hamamcı, 1981:181). Yerelleşmek her zaman demokratikleşmek anlamına gelmemektedir (Şengül, 2001:114). Bu yönde beklentilerin özellikle Türkiye açısından aşırı bir iyimserlik olacağını düşünenler de vardır (Soysal, 1967:38). “Belediyeler hiçbir zaman ve hiçbir yerde toplumun çıkarlarını yansıtan demokratik kurumlar olmamışlardır. Bunun yerine kentsel rantların sermaye sınıflarına daha kolay aktarılmasını sağlayan aracı-kamusal kurumlar olmuşlardır. Bu yüzden son yıllardaki “yerel yönetim fetişizmi” gereğinden fazla ileri götürülmüş ve demokratikleşme sürecinde amaçlardan sapma gibi bir yöne sürüklenmiştir” (Güler, 1994:148). Yerel yönetimlere ilişkin tartışmalar, üst (ulusal ve ulusal-üstü) düzeyde üretilen tartışma ve politikaların da parçası durumundadırlar. Türkiye’de özellikle

İkinci Cumhuriyet ve neo-liberalizm bu cümleden sayılabilir (Sever ve Dizdar, 1993).

“Belediyeler salt hizmet birimi olarak görülüyor iseler bunların siyaset dışında tutulma anlayışında da yeniden bir yaklaşım geliştirilmesi gereklidir. Günümüzde eğer yerelin kendi pozisyonunu müzakere edebilir bir nitelik kazanması söz konusuysa, o zaman yerel yönetimin anlamının da yeniden tanımlanması gerekiyor” (Tekeli, 1999:230).

Ekonomik mantığın ve gücün hakimiyeti, devlet-toplum kurgusunda bir değişimi de gündeme taşımaktadır. Devlet-toplum temsilinde bir kırılma yaşanmakta, sistemin dışarıda bıraktıkları artık sorun olarak algılanmamaktadır. “Kent mekanı toplumsal eşitsizliklerin kaynağı olduğu ölçüde, sosyal adalet sorunu kent mekanından bağımsız incelenebilecek bir olgu olarak değerlendirilemez” (Şengül, 2001:189).

Tekeli (2001:127), Türkiye’de yerel yönetimlerin geliştirilmeleri konusundaki arayışları demokrasiyi geliştirme doğrultusunda eğilimin yansıması olarak yorumlamak ister ve demokrasiyi geliştirmek için bir arayış başlatılacaksa bunun en uygun başlatılma yerleri yerel yönetimler olacağını belirtir. Bu tespiti katılmakla birlikte, mutlak surette makro bir perspektife gereksinim duyulduğu ve ulusal-ulusal üstü düzeylerle ilişki ve iletişimin ihmal edilmemesi gerektiği vurgulanmalıdır.

5. UYGULAMA

5.1 ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

5.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Doktora tez çalışması, “Belediye-Kenttaş” ilişkisi ekseninde belediyelerin demokratik niteliklerini konu edinmektedir. Çalışmada “entelektüel kapanma” sorununu azaltmak ve tarihsel bağlamı, günlük yaşam pratiklerini (ve anlam dünyasını) anlamak ve anlamlandırmak amacıyla, sınırlı / sorunlu da olsa ilgi konusu toplumsal ilişkileri ele almak ihtiyacı duyulmuştur.

Araştırmanın hedefi, teorik tartışmalarla sınırlı kalmamak ve bu ekseninde yer alan kenttaşların belediye ile ilişki ve iletişimlerine ait verilerle çalışmanın zenginleştirilmesidir.

Araştırmanın adı, “Kenttaş Gözüyle Belediyeler” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın konusu, belediyelerin kenttaş algısında değeri (kenttaşların belediyeleri demokratik bulup bulmaması, daha net bir ifadeyle; kenttaşlar belediyeyi demokratik buluyorlar mı? Sorusu) etrafında işlenmektedir.

Araştırmanın sorunsalı, kenttaş algısında “belediye”nin yerini belirginleştirmek; bu algı şeması içerisinde “demokrasi”nin yerini (konumunu, anlam ve önemini) belirleyebilmek; kenttaşların belediye algısının inşa sürecine ışık tutmak (söz konusu algı sürecinin nasıl bir ilişki ve iletişim seti üzerine oturduğunu anlamak); demokratiklik algısının belediyeye (özelde ilçe belediyesi) özgü olup olmadığını tespit etmektir.

Yerel Yönetimler yazınında, en azından “normatif” açıdan, yerel yönetim ve demokrasi ikilisi sıkça bir arada kullanılmakta, yoğun biçimde işlenmektedir. Bu işleniş biçimi zaman zaman normatif niteliği göz ardı edilerek, “yerel yönetim-demokrasi” özdeşliği şeklinde ifade edilebilecek bir yanılgıyı da gündeme taşımaktadır. Söz konusu yanılgı, “yerelleşerek demokratikleşme” sihirli formülünün giderek artan oranda dillendirilmesi gerçeğini su yüzüne çıkarmaktadır.

Belediye-Kenttaş ilişkileri dikkate alınmaksızın yapılan tartışmaların, eksik / hatalı kavramsallaştırmalara ve formülasyonlara yol açacağı düşünülmektedir. Bu çalışma ile, Belediye-Kenttaş ilişkisinde sorun alanlarının tespiti ve çözüm arayışlarına katkı sağlanması umut edilmektedir. Çalışmanın belediye-kenttaş ilişkilerine ışık tutarak, söz konusu tartışmalara renk katması hedeflenmektedir. Bu yönde söz konusu çabanın (yeterli renk katamama yönünde) hedefine yaklaşamaması riski olmakla birlikte, belediye-kenttaş eksenine vurgu yapılması, farklı çalışmalara davet ve akademik ilginin kısıktırılması niteliklerini barındırmaktadır.

5.1.2. Araştırma Sorunsalının Formülasyonu ve Denenceler

Yukarıda belirtilen sorunsal kabaca şu şekilde sınıflandırılabilir.

1. Kenttaş algısında “belediye”nin yeri
2. Kenttaşların belediye algısında “demokrasinin” yeri
3. Kenttaşların belediye algısının hangi ilişki ve iletişim setine dayandığı
4. Kenttaşların belediye algısını nasıl inşa ettiği
5. Kenttaş algısında belediyenin özgünlüğü

Bu sıralama ışığında araştırmanın denenceleri şu şekilde formüle edilmiştir.

1. **Kenttaşlar belediyeye biçilen rolün de etkisiyle, belediyeden öncelikli olarak hizmet beklemektedirler.**
2. **Kenttaşlar belediyelerin demokratik niteliklerini yeterli bulmamaktadırlar.**
3. **Kenttaşlar, belediyelerin ihtiyaç ve beklentileri karşılama düzeyini yeterli bulmamaktadırlar.**

4. **Kenttaşlar belediye ile ilişkilerinde demokratik açıdan aktif katılan / aktör değil, izleyici konumundadır.**
5. **Kenttaşların belediyeye yönelik algıları bilişsel ve deneyime dayalı olmaktan çok duygusal araçlarla üretilmektedir.**
6. **Kenttaşların belediye yönetimine yönelik ilgi ve bilgi düzeyleri düşük kalmakta ve sonuç olarak belediye yönetimi ile demokratik ilişkiler kurma eğilimi sınırlanmaktadır.**
7. **Kenttaşın biçilen pasif ve izleyici rol, sosyal ve kültürel etkenlerin de etkisiyle, kenttaşların kendi kabuğu içerisine çekilmesine ve kentsel sorunlar karşısında tepkisizliğe itmektedir.**
8. **Sağlıklı bir iletişim ortamının olmaması kenttaşların oy verme ve belediyeye yönelik başarı, güven, memnuniyet vb. değerlendirmelerini dar bir referans çerçevesi içerisinde duygusal temellendirmelere mahkum etmektedir.**
9. **Kenttaşların bu (izleyici olarak) değerlendirme biçimi diğer yönetimler (Büyükşehir Belediyeleri ve merkezi yönetim) için de geçerli olduğundan, (ilçe) belediyelerin demokratiklik açısından kendine özgü bir yeri yoktur.**
10. **Kenttaşların siyasi partilere üye olup olmaması, belediyeye yönelik kenttaş algısını etkilemektedir.**

Anket çalışmasında; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, hane halkı sayısı, hane geliri, doğum yeri, Ankara’da ve bulunulan ilçede ikamet süreleri, konut sahipliği durumu, meslekleri, etnik köken, dini kimlik, oy verilen siyasi parti tahmin değişkenleri olarak alınmıştır.

Bunların yanı sıra ikamet edilen ilçe ve siyasi partiye üyelik, temel tahmin değişkeni olarak benimsenmiş olup, tüm kriter değişkenler bu değişkenler açısından çözümlemeye tabi tutulmuştur.

Araştırmanın kriter değişkenleri dört ana başlık altında toplanabilir. **“Kenttaş Algısında Belediyeler”** başlığı altında; “başarı”, “güven”, “demokratiklik”, “memnuniyet”, “ideale yakınlık” ve “belediye ile ilişkilerin geleceğine bakış” olmak üzere altı değişken yer almaktadır.

“Kenttaş Algısında Demokrasi ve Yönetimler” başlığı altında; “büyükşehir belediye yönetimi ve demokratiklik”, “merkezi yönetim ve demokratiklik”, “merkezi yönetim ve belediye yönetiminin demokratiklik açısından kıyaslanması”, “ilçe belediye yönetimi, büyükşehir belediye yönetimi ve merkezi

yönetim demokratiklik karşılaştırması”, “demokrasi-hizmet öncelikleri”, “bir yönetim biçimi olarak demokrasi” ve “demokrasinin anlamları” olmak üzere yedi değişken yer almaktadır.

“Kenttaşların İlişki ve İletişimleri” başlığı altında; “belediye başkanın tanınırlığı”, “belediye başkanı seçim kriterleri”, “belediye meclis üyelerinin tanınırlığı”, “belediye meclis üyeleri seçim kriterleri”, “belediye ile ilişki türleri”, “belediye ile ilişki biçimleri”, “haber ve bilgi kaynakları”, “belediye ve sorun algısı”, “kent ve sorun algısı”, “sorunlar karşısında tepkiler” ve “sorunlar ve çözüm önerileri” olmak üzere 11 değişken yer almaktadır.

“Kenttaşların Belediye Yönelik Tutumları” başlığı altında; “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik”, “rol alma eğilimi” ve “yerel faaliyetlere katılım” olmak üzere beş değişken yer almaktadır.

5.1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın türü; karma bir yapıya sahip olmakla birlikte, baskın karakteri -Niçin? sorusunu ön plana çıkaran- açıklayıcı araştırma (explanatory research) olarak ifade edilebilir.

Araştırma yapısal olmayan bir tür “derinliğine mülakat” (depth interview) şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından “yüz-yüze” görüşme yoluyla gerçekleştirilen mülakatta, yarı yapılandırılmış soru cetveli kullanılmıştır. Soru cetvelinde yer alan sorular, hiç mi? / çok mu? Sorularıyla ağırlıklandırılmış; neden? / niçin? sorularıyla genişletilmiştir.

Araştırmanın tasarımı nicel araştırma formunda yapılandırılmış, (30 kişilik) ön denemeye (pilot study) tabi tutulmuştur. Ön denemeden elde edilen sonuçlar nicel formatın barındırdığı sorunlar nedeniyle terk edilmiş ve “nitel format” tercih edilmiştir. Ancak temel kurgu ve formülasyon korunmaya çalışılmıştır. Genel

anlamda “karma” olarak nitelendirilebilecek bir yapıya evrilen araştırma sorularının görece fazlalığı nedeniyle hantal bir özelliğe bürünmüştür.

5.1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Tez çalışmasının, zaman ve maliyet kısıtları nedeniyle anakütlenin çerçevesi, Ankara Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde kalan Çankaya ve Mamak ilçelerinde yaşayan seçmen niteliklerine sahip kenttaşlar ile sınırlandırılmıştır. Denekler ayrıca her ilçede siyasi partilere üyelik açısından eşit oranda farklılaştırılmıştır.

Anakütle içinde yer alan ilçeler iradi (kasıtlı) olarak belirlenmiştir. Aralarında karşılaştırmaya engel olmayacak derecede benzerlik ve fakat karşılaştırmının anlamlı ve yoruma elverişli olabilecek derecede farklılık içeren örneklerin alınması düşünülmüştür.

Ankara Büyükşehir alanına dahil ilçelerden; Çankaya – gelişmişlik-, Mamak – azgelişmişlik- örneği olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Bu ayırım yapılırken çeşitli tarihlere ait; nüfus, nüfus yoğunluğu, hane halkı, konut, işyeri sayıları, okullaşma, istihdam oranları, GSYİH’ya katkıları, gecekondü sayıları ve seçim sonuçlarından yararlanılmıştır (DİE, 2001).

Araştırmanın yapısı gereği örneklem sayısında bir kısıtlamayla karşılaşmıştır. Örneklem büyüklüğü ilçeler açısından 100’er (Çankaya:100, Mamak:100) siyasi partilere üyelik açısından 100’er [siyasi partilere üye (SPÜ):100, siyasi partilere üye olmayanlar (SPÜO):100] olmak üzere toplam 200 denek üzerinden yapılması planlanmış, ancak Genç Parti’nin elde ettiği (3 Kasım 2002) seçim başarısı sonucunda bu partinin de eklenmesiyle 206 sayısına ulaşılmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler açısından; Çankaya¹ ve Mamak² ilçelerinden “Basit Tesadüfi Örneklem” yöntemiyle 10 mahalle belirlenmiş ve yine aynı yöntemle her mahalleden beşer denekle görüşülmüştür.

Siyasi parti üyesi deneklerle görüşme, bazı siyasi parti yöneticilerinin olumsuz tutumu nedeniyle “kolayda örnekleme” yöntemiyle sağlanmıştır. CHP ve DSP ilçe teşkilatlarında basit tesadüfi örneklem yöntemiyle üye listesi oluşturulmuş ve bu liste üzerinden üyelerle görüşülmüştür. Diğer partilerde ise, ilçe binalarında görüşmeyi kabul eden deneklerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

5.1.5. Veri Toplama, Analiz ve Sunum

Araştırmanın yapısı gereği bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilk ve belki de en önemlisi mülakatçının kapasitesi ve bu çerçevede denekler ile kurulan ilişki ve iletişimin etkisidir.

Söz konusu etki soruların raporlama ve sunum aşamasında “subjektif” değerlendirmelerle kendini hissettirmeye devam etmektedir.

Araştırmada esasen açıklayıcı bir model benimsendiğinden, ilgi alanı ile ilgili bilgi edinilmesi düşünülmektedir. Verilerin analizinde, anakütle hakkında genellemelere gidilmeyecek ve bu çerçevede sonuç çıkarıcı istatistik (inferential statistics) tekniklerinden yararlanılmamıştır.

Anakütleyle ilişkin güvenilir parametre değerleri olmadığı için karar kriterleri araştırma öncesinde verilmemiştir. Örnek değerlerinin sürekli bir dağılım sergilediği ve normal dağılıma uygun olduğu kabul edilmiştir. Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi kişisel kabuller çerçevesinde ortaya konulmuştur.

¹ Çankaya: Yukarı Dikmen, 100.Yıl, Aziziye, Mebusevleri, Karakusunlar, Akpınar, Dikleler, Oğuzlar, Çamlıtepe, Huzur Mahalleleri

² Mamak: Şafaktepe, Kutlu, Balkiraz, Durali Alış, Akşemsettin, Dutluk, Yeşilbayır, Çağlayan, Dostlar, Akdere Mahalleleri

Soru çizelgeleri yolu ile elde edilen verilerin analizinde frekans dağılımı ve yüzde hesaplama yöntemi kullanılmıştır. Hesaplamalar, SPSS istatistik programı kullanılarak bilgisayar aracılığı ile yapılmıştır.

Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, “frekans” ve “yüzde” dağılım tabloları şeklinde raporda yer almakta ve ek olarak “ortalama” değerleri de verilmektedir. Tutum / yargılar birer birer ele alınarak değerlendirilmeye çalışılacak aralarında ilişki kurulabilecek yargılar ayrıca karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Neden? Niçin? Sorularına verilen tekil yanıtlar belli ana başlıklar altında toplanarak değerlendirilmektedir. Alt başlıklar farklı kullanımlara olanak tanınması açısından tüm deneklere ilişkin değerlere tablolarda yer verilmiştir.

İzlenimler, tartışma ve yorum başlığı altında kişisel değerlendirmelere yer verilmektedir.

5.1.6. Araştırmanın Zamanlaması

Bu araştırmanın uygulanmasına Haziran 2003 tarihinde başlanmış ve Nisan 2004 tarihinde sona erdirilmiştir. Araştırmanın değerlendirme kısmı ise Mayıs 2004 - Kasım 2004 tarihleri arasında yapılmıştır.

5.2. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.2.1. Kenttaş Algısında Belediyeler

5.2.1.1. Belediye Yönetimi ve Başarı

Soru : (İLÇE) Belediye Yönetimini Başarılı Buluyor musunuz? (Belediye Yönetimini Başarılı / Başarısız Olarak Değerlendirmenizde Rol Oynayan En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.1: İlçe Belediye Yönetimi ve Başarı Değerlemesi

Tüm	Çok Başarısız	Başarısız	Orta	Başarılı	Çok Başarılı	Fikrim yok	Toplam
Frekans	47	54	15	66	16	8	206
Yüzde	22.8	26.2	7.3	32.0	7.8	3.9	100.0
G. Yüzde	23.7	27.3	7.6	33.3	8.1	-	100.0
SPÜ	Çok Başarısız	Başarısız	Orta	Başarılı	Çok Başarılı	Fikrim yok	Toplam
Frekans	38	25	1	30	9	3	106
Yüzde	35.8	23.6	0.9	28.3	8.5	2.8	100.0
G. Yüzde	36.9	24.3	1.0	29.1	8.7	-	100.0
SPÜO	Çok Başarısız	Başarısız	Orta	Başarılı	Çok Başarılı	Fikrim yok	Toplam
Frekans	9	29	14	36	7	5	100
Yüzde	9.0	29.0	14.0	36.0	7.0	5.0	100.0
G. Yüzde	9.5	30.5	14.7	37.9	7.4	-	100.0
Mamak	Çok Başarısız	Başarısız	Orta	Başarılı	Çok Başarılı	Fikrim yok	Toplam
Frekans	23	20	6	36	14	4	103
Yüzde	22.3	19.4	5.8	35.0	13.6	3.9	100.0
G. Yüzde	23.2	20.2	6.1	36.4	14.1	-	100.0
Çankaya	Çok Başarısız	Başarısız	Orta	Başarılı	Çok Başarılı	Fikrim yok	Toplam
Frekans	24	34	9	30	2	4	103
Yüzde	23.3	33.0	8.7	29.1	1.9	3.9	100.0
G. Yüzde	24.2	34.3	9.1	30.3	2.0	-	100.0
Başarı	Denek Grubu		AO	Medyan	Standart sapma	Varyans	
1	SPÜO		3.03	3.00	1.17	1.37	
2	Mamak		2.98	4.00	1.44	2.08	
3	Çankaya		2.52	2.00	1.22	1.48	
4	SPÜ		2.49	2.00	1.45	2.11	
Ortalama	Tüm		2.75	2.00	1.35	1.82	

5.2.1.1.1. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Başarı” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetimini “çok başarılı” olarak değerlendiren 16 denek (% 7.8), “başarılı” bulan 66 denek (% 32.0) olup, genel başarı oranı % 39.8 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “başarısız” olarak değerlendiren 54 denek (% 26.2) ve belediye yönetimini “çok başarısız” olarak değerlendiren 47 denek (% 22.8) olup, genel başarısızlık oranı % 49.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 15 kişi (% 7.3) “orta” ve 8 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediyelerin “başarı” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.75 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.1.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetimini “çok başarılı” olarak değerlendiren 9 denek (% 8.5), “başarılı” bulan 30 denek (% 28.3) olup, genel başarı oranı % 36.8 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “başarısız” olarak değerlendiren 25 denek (% 23.6) ve belediye yönetimini “çok başarısız” olarak değerlendiren 38 denek (% 35.8) olup, genel başarısızlık oranı % 59.4 olarak bulunmuştur. Deneklerden 1 kişi (% 0.9) “orta” ve 3 kişi (% 2.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediyelerin “başarı” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.49 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye yönetimini “çok başarılı” olarak değerlendiren 7 denek (% 7.0), “başarılı” bulan 36 denek (% 36.0) olup, genel başarı oranı % 43.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “başarısız” olarak değerlendiren 29 denek (% 29.0) ve belediye yönetimini “çok başarısız” olarak değerlendiren 9 denek (% 9.0) olup, genel başarısızlık oranı % 38.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 14.0) “orta” ve 5 kişi (% 5.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediyelerin “başarı” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 3.05 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimini “çok başarılı” olarak değerlendiren 14 denek (% 13.6), “başarılı” bulan 36 denek (% 35.0) olup, genel

başarı oranı % 48.6 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “başarısız” olarak değerlendiren 20 denek (% 19.4) ve belediye yönetimini “çok başarısız” olarak değerlendiren 23 denek (% 22.3) olup, genel başarısızlık oranı % 41.7 olarak bulunmuştur. Deneklerden 6 kişi (% 5.8) “orta” ve 4 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediyelerine ilişkin “başarı” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.98 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimini “çok başarılı” olarak değerlendiren 2 denek (% 1.9), “başarılı” bulan 30 denek (% 29.1) olup, genel başarı oranı % 31.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “başarısız” olarak değerlendiren 34 denek (% 33.0) ve belediye yönetimini “çok başarısız” olarak değerlendiren 24 denek (% 23.3) olup, genel başarısızlık oranı % 56.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 9 kişi (% 8.7) “orta” ve 4 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediyelerine ilişkin “başarı” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.52 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olan ve olmayan deneklerin tutumları arasında bir farklılaşma gözlemlenmektedir. Siyasi parti üyelerinin tercihlerinin görece aşırı farklılaşmayı gündeme taşımakta olduğu dile getirilebilir. Elde edilen değerler, Mamak belediyesinin “başarı” değerlemesi konusunda, Çankaya belediyesine oranla deneklerden daha fazla takdir topladığını göstermektedir.

5.2.1.1.2. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Başarı” Değerlemelerinin Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar altı ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.2: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Başarı Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	49	37.99
Çalışmaları-Hizmeti-Faydası	27	20.93
Ellerinden geleni yaptılar	15	11.63
Çaba harcamaları / gayretkeş / çalışkan	7	5.42
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	33	25.58
Çok engel var kaynak yetersiz	11	8.53
Sosyal / kültürel / sanat / festivaller	9	6.98
Kadına yönelik hizmetler	4	3.10
Halka yakınlık / ilişkiler	4	3.10
Planlı / düzenli olması	3	2.32
İlçeyi tanınması	1	0.77
Eğitime katkısı	1	0.77
SİYASİ ÖLÇÜT	2	1.55
Görüş uyumu	2	1.55
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	6	4.65
Ahlaki ölçütler	6	4.65
KARŞILAŞTIRMA	4	3.10
Geçmişle karşılaştırma	4	3.10
ÖLÇÜT YOK	21	16.27
Ölçüt yok / genel olarak böyle	9	6.98
Kötü olmadığı için / aksine kanıtım yok	8	6.20
Sorun yaratmadığı için	3	2.32
Sayılr	1	0.77
YANIT YOK / BİLMİYORUM	14	10.85
Yanıtsız	8	6.20
Bilmiyorum	6	4.65

TABLO 5.3: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Başarısızlık Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	50	24.63
Çalışmaları / hizmetleri yetersiz	30	14.77
Görmedim / duymadım / bilmiyorum	20	9.85
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	116	57.15
Yüzeysel işlerle uğraşması / makyaj / oy avcılığı	19	9.36
Vaatlerini unutma Bahane üretmeleri	15	7.39
Tarafgirlik / hizipçilik / bölgecilik	15	7.39
Beklentileri karşılayamama	13	6.40
Başkanın kişisel özellikleri	12	5.9
İlçe'ye yakışmama	12	5.9
Teknik Yetersizlik	8	3.94
Taş üstüne taş koymaması	6	2.95
Halka uzak olması	6	2.95
Plansız	6	2.95
Yolsuzluk / rant	3	1.47
Zenginlere hitap ediyor	1	0.49
SİYASİ ÖLÇÜT	8	3.94
Görüş farklılığı	6	2.95
Partiye zarar veriyor	1	0.49
Partiyle ilişkisinin azalması	1	0.49
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	1	0.49
Ahlaki ölçütler	1	0.49
KARŞILAŞTIRMA	9	4.43
Geçmişle karşılaştırma	9	4.43
ÖLÇÜT YOK	9	4.43
Ölçüt yok / genel olarak böyle	9	4.43
YANIT YOK / BİLMİYORUM	10	4.92
Yanıtsız	10	4.92

5.2.1.1.2.1. Belediye Yönetimini Başarılı Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 129 olup, olması gereken frekans değeri* olan 246 rakamının, %52.44'üne denk düşmektedir(bkz. Tablo 5.2.).

Denekler Belediye Yönetiminin öncelikle, genel faaliyetlerinden edindikleri intibaya dayanarak başarılı olarak değerlendirmektedirler. 49 “frekans” ve 37.99 “yüzde” değere sahip olan “Genel Olarak Faaliyetleri” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır. Deneklerin “çalışmaları / hizmetleri / faydası”, “ellerinden geleni yapmaları”, “çaba harcamaları / gayretleri / çalışkanlıkları”, “tatminkar olmamasına rağmen başarılı” değerlendirmeleri “Genel Olarak Faaliyetleri” başlığı altında toplanmıştır.

İkinci tasnif grubu Belediye Yönetiminin deneklerce başarılı bulunan, tanımlanmış özel faaliyet alanlarından oluşmaktadır. 33 “frekans” ve 25.58 “yüzde” değere sahip olan “Spesifik Faaliyet Alanları” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “engellere rağmen başarılı”, “sosyal / kültürel / sanatsal faaliyetler”, “kadına yönelik hizmetler”, “halka yakınlık ve halkla ilişkiler”, “planlı / düzenli çalışmaları”, “eğitime katkı” ve “ilçeyi tanıma”.

Üçüncü tasnif grubu deneklerin herhangi bir ölçüte referans vermeyerek tutumlarını sergiledikleri açıklamaları içermektedir. 21 “frekans” ve 16.27 “yüzde” değere sahip olan “Ölçüt Yok” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ölçüt yok / genel olarak başarılı”, “kötü olmadığı için / aksine bir kanıtım olmadığı için”, “sorun yaratmadığı için”, “sayılır”.

Dördüncü tasnif grubu ahlaki ölçütler etrafında şekillenmiştir. 6 “frekans” ve 4.65 “yüzde” değere sahip olan “Ahlaki Ölçütler” ana başlığı, bundan sonraki

* Olması gereken frekans değeri; belediyeye yönelik olumlu / olumsuz tutum takınan denek sayısının, deneklerden istenen üç en önemli gördükleri nedeni ifade eden 3 rakamı ile çarpımı sonucu elde edilen, bir bakıma beklenen, gerekçe sayısını ifade etmektedir.

çözümlemelerde açmılandırılmayacak olan şu kriterlerden oluşmuştur; “dürüst olmaları”, “iyi insanlar olmaları”, “namuslu insanlar olmaları”, “fedakar olmaları / çıkarıcı olmamaları”, “ilkeli / onurlu olmaları”, “güvenilir olmaları”, “sözünde durmaları”, “adil olmaları”, “idealist olmaları”.

Beşinci tasnif grubu deneklerin belediye yönetimini geçmiş yönetimler ya da alternatifleri ile karşılaştırmaları yaklaşımına dayandırılmıştır. 4 “frekans” ve 3.10 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “geçmişle karşılaştırma”, “mevcut diğer yönetimlerle karşılaştırma”, “olası / alternatif yönetimlerle karşılaştırma”.

Altıncı tasnif grubu deneklerin kendi dünya görüşüne / siyasi görüşüne yakınlık ile ilişkilendirilmiştir. 2 “frekans” ve 1.55 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “dünya görüşüme yakın buluyorum”, “siyasi görüşüme yakın buluyorum” ve “kendime yakın hissediyorum”.

“**Tasnif Dışı**” başlığı altında 14 “frekans” ve 10.85 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “yanıt vermek istemiyorum” ve “bilmiyorum”.

5.2.1.1.2.2. Belediye Yönetimini Başarısız Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 203 olup, olması gereken frekans değeri olan 303 rakamının, %66.99’una denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.3.).

Deneklerin belediye yönetimine ilişkin “başarısızlık” nedenleri sıralamasında, 116 “frekans” ve 57.15 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı ilk sırayı almıştır. Özel (tanımlanmış) faaliyet alanları şu öğelerden oluşmaktadır; “yüzeysel işlerle uğraşılması”, “vaatlerini unutma”, “yanlı davranış”, “beklentileri karşılayamama”, “başkanın kişisel özellikleri”, “ilçeye

yakışmama”, “teknik yetersizlik”, “taş üstüne taş koymama”, “halka uzak olması”, “plansızlık”, “yolsuzluk”, zenginlere hitap edilmesi”.

Deneklerin belediye yönetiminin genel faaliyetlerinden edindikleri intiba sonucu başarısız görmeleri ikinci sırada yer almıştır. 50 “frekans” ve 24.63 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “çalışmaları / hizmetleri yetersiz”, “herhangi bir başarısını görmedim / duymadım / bilmiyorum”.

9 “frekans” ve 4.43 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı üçüncü sırada yer almıştır.

9 “frekans” ve 4.43 “yüzde” değere sahip olan “**Ölçüt Yok**” ana başlığı dördüncü sırayı işgal etmiştir.

Beşinci sırada 8 “frekans” ve 3.94 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı yer almıştır. Bu ana başlık altında; “dünya görüşüme yakın bulmuyorum”, “partiye zarar veriyor” ve “partiyle ilişkilerinin azalması” alt başlıkları yer almaktadır.

1 “frekans” ve 0.49 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı altıncı sırada yer bulmuştur.

“**Tasnif Dışı**” başlığı altında 10 “frekans” ve 4.92 “yüzde” değere sahip olan “yanıt vermek istemiyorum” yanıtına yer verilmiştir.

5.2.1.2. Belediye Yönetimi ve Güven

Soru : (İLÇE) Belediye Yönetimine Güveniyor musunuz? (Belediye Yönetimine Güvenilir / Güvenilmez Olarak Değerlendirmenizde Rol Oynayan En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.4: İlçe Belediye Yönetimi ve Güven

Tüm	Hiç Güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Orta	Güveniyorum	Çok Güveniyorum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	59	48	30	38	20	11	206
Yüzde	28.6	23.3	14.6	18.4	9.7	5.3	100.0
G. Yüzde	30.3	24.6	15.4	19.5	10.3	-	100.0
SPÜ	Hiç Güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Orta	Güveniyorum	Çok Güveniyorum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	45	24	9	12	10	6	106
Yüzde	42.5	22.6	8.5	11.3	9.4	5.7	100.0
G. Yüzde	45.0	24.0	9.0	12.0	10.0	-	100.0
SPÜO	Hiç Güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Orta	Güveniyorum	Çok Güveniyorum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	14	24	21	26	10	5	100
Yüzde	14.0	24.0	21.0	26.0	10.0	5.0	100.0
G. Yüzde	14.7	25.3	22.1	27.4	10.5	-	100.0
Mamak	Hiç Güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Orta	Güveniyorum	Çok Güveniyorum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	36	24	14	12	12	5	103
Yüzde	35.0	23.3	13.6	11.7	11.7	4.9	100.0
G. Yüzde	36.7	24.5	14.3	12.2	12.2	-	100.0
Çankaya	Hiç Güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Orta	Güveniyorum	Çok Güveniyorum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	23	24	16	26	8	6	103
Yüzde	22.3	23.3	15.5	25.2	7.8	5.8	100.0
G. Yüzde	23.7	24.7	16.5	26.8	8.2	-	100.0
Güven	Denek Grubu	AO	Medyan	Standart sapma	Varyans		
1	SPÜO	2.94	3.00	1.24	1.55		
2	Çankaya	2.71	3.00	1.31	1.73		
3	Mamak	2.39	2.00	1.40	1.97		
4	SPÜ	2.18	2.00	1.38	1.91		
Ortalama	Tüm	2.55	2.00	1.37	1.87		

5.2.1.2.1. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Güven” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetimini “çok güvenilir” olarak değerlendiren 20 denek (% 9.7), “güvenilir” bulan 38 denek (% 18.4) olup, genel güven oranı % 28.1 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “güvenilmez” olarak değerlendiren 48 denek (% 23.3) ve belediye yönetimini “çok güvenilmez” olarak değerlendiren 59 denek (% 28.6) olup, genel güvensizlik oranı % 51.9 olarak bulunmuştur. Deneklerden 30 kişi (% 14.6) “orta” ve 11 kişi (% 5.3) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediyelerin “güven” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.55 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.4.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetimini “çok güvenilir” olarak değerlendiren 10 denek (% 9.4), “güvenilir” bulan 12 denek (% 11.3) olup, genel güven oranı % 20.7 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “güvenilmez” olarak değerlendiren 24 denek (% 22.6) ve belediye yönetimini “çok güvenilmez” olarak değerlendiren 45 denek (% 42.5) olup, genel güvensizlik oranı % 65.1 olarak bulunmuştur. Deneklerden 9 kişi (% 8.5) “orta” ve 6 kişi (% 5.7) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi deneklerin, belediyelerin “güven” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.18 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye yönetimini “çok güvenilir” olarak değerlendiren 10 denek (% 10.0), “güvenilir” bulan 26 denek (% 26.0) olup, genel güven oranı % 36.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “güvenilmez” olarak değerlendiren 24 denek (% 24.0) ve belediye yönetimini “çok güvenilmez” olarak değerlendiren 14 denek (% 14.0) olup, genel güvensizlik oranı % 38.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 21 kişi (% 21.0) “orta” ve 5 kişi (% 5.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediyelerin “güven” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.94 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimini “çok güvenilir” olarak değerlendiren 12 denek (% 11.7), “güvenilir” bulan 12 denek (% 11.7) olup, genel

güven oranı % 23.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “güvenilmez” olarak değerlendiren 24 denek (% 23.3) ve belediye yönetimini “çok güvenilmez” olarak değerlendiren 36 denek (% 35.0) olup, genel güvensizlik oranı % 58.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 13.6) “orta” ve 5 kişi (% 4.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediyelerine ilişkin “güven” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.39 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimini “çok güvenilir” olarak değerlendiren 8 denek (% 7.8), “güvenilir” bulan 26 denek (% 25.2) olup, genel güven oranı % 33.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “güvenilmez” olarak değerlendiren 24 denek (% 23.3) ve belediye yönetimini “çok güvenilmez” olarak değerlendiren 23 denek (% 22.3) olup, genel güvensizlik oranı % 45.6 olarak bulunmuştur. Deneklerden 16 kişi (% 15.5) “orta” ve 6 kişi (% 5.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediyelerine ilişkin “güven” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.71 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediye yönetimine olan güvenleri, siyasi parti üyesi deneklere oranla daha yüksektir. Elde edilen değerler, Çankaya belediyesinin “güven” değerlemesi konusunda, Mamak belediyesine oranla deneklerden daha fazla takdir topladığını göstermektedir.

5.2.1.2.2. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Güven” Değerlemelerinin Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar altı ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.5: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Güven Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	7	7.00
Ellerinden geleni yapıyorlar	5	5.00
Düzenli çalışmaları	2	2.00
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	35	35.00
Başkandan dolayı	8	8.00
Kadrosu iyi	8	8.00
Halka yakınlık	7	7.00
Devlet kurumu olduğundan	5	5.00
Çağdaş / Cumhuriyet değerlere sahip olmaları	3	3.00
Engellere karşı demokratik kalabiliyorlar	2	2.00
Çıkarıcı rantçı olmadıkları için	1	1.00
Yasalara saygılı olmaları	1	1.00
SIYASİ ÖLÇÜT	35	35.00
Benzer düşüncede olduğumuz	13	13.00
Bizim (seçtiğimiz / başımızda olan) yönetim	11	11.00
Yönetimi tanıdığım için	5	5.00
Partiden olduğu için	3	3.00
Onayladığım bir yönetim	3	3.00
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	5	5.00
Ahlaki ölçütler	2	2.00
Allah korkusu olan insanlar	2	2.00
İyi niyetli olmaları	1	1.00
KARŞILAŞTIRMA	9	9.00
Alternatif yokluğu	5	5.00
Mevcutlar arasında karşılaştırma	4	4.00
ÖLÇÜT YOK	9	9.00
Ölçüt yok / genel olarak öyle	8	8.00
Tanımıyorum ama güveniyorum	1	1.00
YANIT YOK / BİLMİYORUM		

TABLO 5.6: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Güvenersizlik Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	33	16.75
Çalışmadıkları için	12	6.09
Güven verecek bir icraatı yok / bilmiyorum	18	9.14
Gördüklerim / duyduklarım	3	1.52
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	80	40.61
Tarafgirlik / hizipçilik / bölgecilik	23	11.68
Kişisel çıkarları peşinde	10	5.07
Vaatlerini unutma	12	6.09
Başkandan dolayı	8	4.06
Göz boyama / gösteriş / seçim yatırımları	6	3.04
Halka uzak olması	4	2.03
Takiyecilik	3	1.52
Müteahhitler için çalışması	3	1.52
Kendi aralarında dahi sorunlar var	3	1.52
Feodal yapısı	2	1.01
İlçe'ye yakışmama	2	1.01
İşçi haklarına saygıları yok	1	0.50
Yerel yönetim anlayışımız farklı	1	0.50
Olanları izlemeleri / müdahale yok	1	0.50
Yetersiz	1	0.50
SIYASİ ÖLÇÜT	41	20.80
Görüş / Anlayış farklılığı	23	11.68
Farklı insanlar / uzak buluyor	7	3.55
Partiyi sattığı için / şahsi davranması	6	3.04
Siyasi tavır takınmaları	3	1.52
Partiye zarar veriyor	2	1.01
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	2	1.01
Düzenli insanlar değil	2	1.01
KARŞILAŞTIRMA	1	0.50
Geçmişle karşılaştırma	1	0.50
ÖLÇÜT YOK	6	3.04
Ölçüt yok / genel olarak öyle	5	2.54
İstememe rağmen güven duyamıyorum	1	0.50
YANIT YOK / BİLMİYORUM	34	17.26
Yanıtız / ilgilenmiyorum	25	12.69
İlişkim yok / bilmiyorum	9	4.57

5.2.1.2.2.1. Belediye Yönetimini Güvenilir Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 100 olup, olması gereken frekans değeri olan 174 rakamının, %57.47'sine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.5.).

İlk sırada, 35 “frekans” ve 35.00 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “benzer düşüncede olduğumuz için”, “bizim seçtiğimiz bir yönetim olduğu için”, “yönetimi tanıdığım için”, “partiden olduğu için”, “onayladığım bir yönetim olduğu için”.

İkinci sırada, 35 “frekans” ve 35.00 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “başkandan dolayı”, “kadrosu iyi”, “halka yakınlık”, “devlet kurumu olması”, “çağdaş / Cumhuriyet değerlerine sahip olmaları”, “engellere karşı demokratik kalabilmeleri”, “çıkarıcı / rantçı olmamaları” ve “yasalara saygılı olmaları”.

Üçüncü sırada, 9 “frekans” ve 9.00 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “alternatif yokluğu”, “mevcut diğer yönetimlerle karşılaştırma”.

Dördüncü sırada, 9 “frekans” ve 9.00 “yüzde” değere sahip olan “**Ölçüt Yok**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ölçüt yok / genel olarak güveniyorum”, “tanımıyorum ama güveniyorum”.

Beşinci sırada, 7 “frekans” ve 7.00 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “fazla sorun yaratmaması”, “ellerinden geleni yapmaları”, “düzenli çalışmaları”.

Altıncı sırada, 5 “frekans” ve 5.00 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır.

5.2.1.2.2.2. Belediye Yönetimini Güvenilmez Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 197 olup, olması gereken frekans değeri olan 321 rakamının, %61.37'sine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.6.).

İlk sırada, 80 “frekans” ve 40.61 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “yanlı tutum”, “kişisel çıkarlar gütmek”, “vaatlerini unutmama”, “başkandan dolayı”, “yüzeysellik”, “halkla ilişkiler”, “takiyecilik”, “mütaahhitlere çalışma”, “kendi aralarında sorunlar yaşamaları”, “feodal yapı”, “ilçeye yakışmama”, işçi haklarına saygı duymama”, “yerel yönetim anlayışı”, “etkisizlik”, “yetersizlik”.

İkinci sırada, 41 “frekans” ve 20.80 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “farklı düşüncede olduğumuz için”, “farklı insanlar / uzak bulma”, “partiye satma / şahsi tutum”, “siyasi tavır takınmaları”, “partiye zarar vermesi”.

Üçüncü sırada, 33 “frekans” ve 16.75 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “çalışmadıkları için”, “güven verecek icraatı olmaması”, “gördüklerim / duyduklarım”.

Dördüncü sırada, 6 “frekans” ve 3.04 “yüzde” değere sahip olan “**Ölçüt Yok**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ölçüt yok / genel olarak güvenmiyorum”, “istememe rağmen güvenmiyorum”. Beşinci sırada, 2 “frekans” ve 1.01 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır. Altıncı sırada, 1 “frekans” ve 0.50 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “geçmişle karşılaştırma”.

“**Tasnif Dışı**” başlığı altında 34 “frekans” ve 17.26 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “yanıt vermek istemiyorum” ve “bilmiyorum”.

5.2.1.3. Belediye Yönetimi ve Demokratiklik

Soru : (İLÇE) Belediye Yönetimini Demokratik Buluyor musunuz? (Belediye Yönetimini Demokratik / Antidemokratik Olarak Değerlendirmenizde Rol Oynayan En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.7: İlçe Belediye Yönetimi ve Demokratiklik

Tüm	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	49	34	26	65	26	6	206
Yüzde	23.8	16.5	12.6	31.6	12.6	2.9	100.0
G. Yüzde	24.5	17.0	13.0	32.5	13.0	-	100.0
SPÜ	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	33	22	13	23	11	4	106
Yüzde	31.1	20.8	12.3	21.7	10.4	3.8	100.0
G. Yüzde	32.4	21.6	12.7	22.5	10.8	-	100.0
SPÜO	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	16	12	13	42	15	2	100
Yüzde	16.0	12.0	13.0	42.0	15.0	2.0	100.0
G. Yüzde	16.3	12.2	13.3	42.9	15.3	-	100.0
Mamak	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	38	17	14	19	13	2	103
Yüzde	36.9	16.5	13.6	18.4	12.6	1.9	100.0
G. Yüzde	37.6	16.8	13.9	18.8	12.9	-	100.0
Çankaya	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	11	17	12	46	13	4	103
Yüzde	10.7	16.5	11.7	44.7	12.6	3.9	100.0
G. Yüzde	11.1	17.2	12.1	46.5	13.1	-	100.0
Demokratiklik	Denek Grubu		AO	Medyan	Standart sapma	Varyans	
1	Çankaya		3.33	4.00	1.23	1.51	
2	SPÜO		3.29	4.00	1.32	1.75	
3	SPÜ		2.58	2.00	1.42	2.01	
4	Mamak		2.52	2.00	1.47	2.17	
Ortalama	Tüm		2.93	3.00	1.41	2.00	

5.2.1.3.1. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Demokratiklik” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 26 denek (% 12.6), “demokratik” bulan 65 denek (% 31.6) olup, genel demokratiklik oranı % 44.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “demokratik değil” olarak değerlendiren 34 denek (% 16.5) ve belediye yönetimini “hiç demokratik değil” olarak değerlendiren 49 denek (% 23.8) olup, genel anti demokratiklik oranı % 40.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 26 kişi (% 12.6) “orta” ve 6 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediyelerin “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.93 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.7.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 11 denek (% 10.4), “demokratik” bulan 23 denek (% 21.7) olup, genel demokratiklik oranı % 32.1 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “demokratik değil” olarak değerlendiren 22 denek (% 20.8) ve belediye yönetimini “hiç demokratik değil” olarak değerlendiren 33 denek (% 31.1) olup, genel anti demokratiklik oranı % 51.9 olarak bulunmuştur. Deneklerden 13 kişi (% 12.3) “orta” ve 4 kişi (% 3.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediyelerin “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.58 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 15 denek (% 15.0), “demokratik” bulan 42 denek (% 42.0) olup, genel demokratiklik oranı % 57.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “demokratik değil” olarak değerlendiren 12 denek (% 12.0) ve belediye yönetimini “hiç demokratik değil” olarak değerlendiren 16 denek (% 16.0) olup, genel anti demokratiklik oranı % 28.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 13 kişi (% 13.0) “orta” ve 2 kişi (% 2.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediyelerin “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 3.29 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 13 denek (% 12.6), “demokratik” bulan 19 denek (% 18.4) olup, genel demokratiklik oranı % 31.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “demokratik değil” olarak değerlendiren 17 denek (% 16.5) ve belediye yönetimini “hiç demokratik değil” olarak değerlendiren 38 denek (% 36.9) olup, genel anti demokratiklik oranı % 53.4 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 13.6) “orta” ve 2 kişi (% 1.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediyelerine ilişkin “demokratiklik” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.52 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 13 denek (% 12.6), “demokratik” bulan 46 denek (% 44.7) olup, genel demokratiklik oranı % 57.3 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimini “demokratik değil” olarak değerlendiren 17 denek (% 16.5) ve belediye yönetimini “hiç demokratik değil” olarak değerlendiren 11 denek (% 10.7) olup, genel anti demokratiklik oranı % 27.2 olarak bulunmuştur. Deneklerden 12 kişi (% 11.7) “orta” ve 4 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediyelerine ilişkin “demokratiklik” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 3.33 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olan deneklerin, siyasi parti üyesi deneklere oranla belediyeleri daha demokratik buldukları söylenebilir. Elde edilen değerler, Çankaya belediyesinin “demokratiklik” değerlemesi konusunda, Mamak belediyesine oranla deneklerden daha fazla takdir topladığını göstermektedir.

5.2.1.3.2. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Demokratiklik” Değerlemelerinin Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar altı ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.8: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumlu) Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	19	13.29
Çalışmaları / hizmetleri / faydası	6	4.19
Düzenli çalışmaları	5	3.50
Tanıdığım / bildiğim için	5	3.50
Gayretlerinden dolayı	3	2.09
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	71	49.66
Halka yakınlık / halkla ilişkileri	18	12.59
Halkın seçtiği yönetim	17	11.89
Demokratlar ama halka faydası yok / yansıtmıyor	9	6.29
Başkandan dolayı	7	4.89
Çağdaş (Cumhuriyet) değerlere sahip olmaları	7	4.89
Kadro iyi	4	2.79
Demokrasiye inanmışlar	4	2.79
Ayrım yapmaması	3	2.09
Demokrat olmak zorundalar yasalar böyle	2	1.40
SİYASİ ÖLÇÜT	10	6.99
Benzer düşüncede olduğumuz	7	4.89
Sonuçta bizim adamımız	1	0.70
Partiden	1	0.70
Onayladığım bir yönetim	1	0.70
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	9	6.29
Ahlaki ölçütler	9	6.29
KARŞILAŞTIRMA	18	12.59
Alternatif / karşılaştırma / TC şartları	18	12.59
ÖLÇÜT YOK	14	9.78
Ölçüt yok / genel olarak öyle	13	9.09
Tanımıyorum ama demokratik	1	0.69
YANIT YOK / BİLMİYORUM	2	1.40
Yanıtız / ilgilenmiyorum	2	1.40

TABLO 5.9: Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumsuz) Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	13	8.17
Demokratik bir icraatı yok	7	4.40
Çalışmadıkları için	6	3.77
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	67	42.14
Tarafgirlik / hizipçilik / bölgecilik	24	15.09
Vaatlerini unutma	9	5.66
Halka uzak olması	7	4.40
Kişisel çıkarları peşinde	6	3.77
Yüzeysel / sözde / göstermelik / popülist	5	3.14
Kavgacı / yetersiz	4	2.51
Adil değil / eşitlik yok	3	1.89
Takiyecilik	3	1.89
Emeğe saygıları yok	2	1.25
Başkandan dolayı	1	0.63
Rant için çalışması	1	0.63
Sığ bir demokrasi anlayışları var	1	0.63
Feodal yapı	1	0.63
SİYASİ ÖLÇÜT	49	30.82
Görüş / Anlayış farklılığı	19	11.95
Partiyi sattığı için / şahsi davranması	14	8.80
Siyasi tavır takınmaları	9	5.66
Farklı insanlar / uzak buluyor	7	4.40
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	2	1.25
Düzgün insanlar değiller	2	1.25
KARŞILAŞTIRMA		
ÖLÇÜT YOK	3	1.89
Ölçüt yok / genel olarak öyle	3	1.89
YANIT YOK / BİLMİYORUM	25	15.72
Yanıtız	18	11.32
Bilmiyorum	7	4.40

5.2.1.3.2.1. Belediye Yönetimini Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 143 olup, olması gereken frekans değeri olan 273 rakamının, %52.38'ine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.8.).

İlk sırada, 71 “frekans” ve 49.66 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “halkla ilişkiler”, “halkın seçtiği yönetim olması”, “demokratlar ama halka yansımıyor”, “başkandan dolayı”, “çağdaş / Cumhuriyet değerlerine sahip olmaları”, “demokrasiye inanmış olmaları”, “ayrım yapılmaması” ve “yasalar böyle emrettiği için”.

İkinci sırada, 19 “frekans” ve 13.29 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “çalışmaları”, “tanıdığım / bildiğim için”, “gayretleri”, “fazla sorun yaratmaması”.

Üçüncü sırada, 18 “frekans” ve 12.59 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “alternatifler”, “mevcut diğer yönetimlerle karşılaştırma”, “ülkenin genel ortamı”.

Dördüncü sırada, 14 “frekans” ve 9.78 “yüzde” değere sahip olan “**Ölçüt Yok**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ölçüt yok / genel olarak demokratik”, “tanımıyorum ama demokratik”.

Beşinci sırada, 10 “frekans” ve 6.99 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “benzer düşüncede olduğumuz için”, “sonuçta bizim adamımız”, “partiden olduğu için”, “onayladığım bir yönetim olduğu için”. Altıncı sırada, 9 “frekans” ve 6.29 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır.

“Tasnif Dışı” başlığı altında 2 “frekans” ve 1.40 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “yanıt vermek istemiyorum / ilgilenmiyorum”.

5.2.1.3.2.2. Belediye Yönetimini Antidemokratik Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 159 olup, olması gereken frekans değeri olan 249 rakamının, % 63.85’ine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.9.).

İlk sırada, 67 “frekans” ve 42.14 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “yanlı tutum”, “vaatlerini unutma”, “halkla ilişkiler”, “kişisel çıkar gütmeleri”, “yüzeysellik”, “yetersizlik”, “eşitsiz / adil olmayan tutum”, “takiyecilik”, “işçi haklarına saygı duymama”, “başkandan dolayı”, “rantiyeye hizmet”, “feodal yapı”.

İkinci sırada, 49 “frekans” ve 30.82 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “farklı düşüncede olduğumuz için”, “farklı insanlar / uzak bulma”, “partiye satma / şahsi tutum”, “siyasi tavır takınmaları”, “partiye zarar vermesi”.

Üçüncü sırada, 13 “frekans” ve 8.17 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “demokratik icraatları yok”, “çalışmadıkları için”.

Dördüncü sırada, 3 “frekans” ve 1.89 “yüzde” değere sahip olan “**Ölçüt Yok**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ölçüt yok / genel olarak güvenmiyorum”.

Beşinci sırada, 2 “frekans” ve 1.25 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır.

“Tasnif Dışı” başlığı altında 25 “frekans” ve 15.72 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “yanıt vermek istemiyorum” ve “bilmiyorum”.

5.2.1.4. Belediye Yönetimi ve Memnuniyet

**Soru : (İLÇE) Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnun musunuz?
(Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnun Olma / Memnun Olmama
Düşüncenizde Rol Oynayan En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)**

TABLO 5.10: İlçe Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnuniyet

Tüm	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	59	56	14	49	21	7	206
Yüzde	28.6	27.2	6.8	23.8	10.2	3.4	100.0
G. Yüzde	29.6	28.1	7.0	24.6	10.6	-	100.0
SPÜ	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	42	24	3	25	9	3	106
Yüzde	39.6	22.6	2.8	23.6	8.5	2.8	100.0
G. Yüzde	40.8	23.3	2.9	24.3	8.7	-	100.0
SPÜO	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	17	32	11	24	12	4	100
Yüzde	17.0	32.0	11.0	24.0	12.0	4.0	100.0
G. Yüzde	17.7	33.3	11.5	25.0	12.5	-	100.0
Mamak	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	28	15	5	33	19	3	103
Yüzde	27.2	14.6	4.9	32.0	18.4	2.9	100.0
G. Yüzde	28.0	15.0	5.0	33.0	19.0	-	100.0
Çankaya	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Orta	Memnunum	Çok Memnunum	Fikrim yok	Toplam
Frekans	31	41	9	16	2	4	103
Yüzde	30.1	39.8	8.7	15.5	1.9	3.9	100.0
G. Yüzde	31.3	41.4	9.1	16.2	2.0	-	100.0
Memnuniyet	Denek Grubu		AO	Medyan	Standart sapma	Varyans	
1	Mamak		3.00	4.00	1.54	2.38	
2	SPÜO		2.81	2.00	1.33	1.78	
3	SPÜ		2.37	2.00	1.44	2.08	
4	Çankaya		2.16	2.00	1.10	1.22	
Ortalama	Tüm		2.58	2.00	1.26	1.58	

5.2.1.4.1. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Memnuniyet” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetiminden “çok memnunum” diyen 21 denek (% 10.2), “memnunum” diyen 49 denek (% 23.8) olup, genel memnuniyet oranı % 34.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminden “memnun değilim” diyen 56 denek (% 27.2) ve belediye yönetiminden “hiç memnun değilim” diyen 59 denek (% 28.6) olup, genel memnuniyetsizlik oranı % 55.8 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 6.8) “orta” ve 7 kişi (% 3.4) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediyelerden “memnuniyet” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.58 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.10.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetiminden “çok memnunum” diyen 9 denek (% 8.5), “memnunum” diyen 25 denek (% 23.6) olup, genel memnuniyet oranı % 32.1 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminden “memnun değilim” diyen 24 denek (% 22.6) ve belediye yönetiminden “hiç memnun değilim” diyen 42 denek (% 39.6) olup, genel memnuniyetsizlik oranı % 62.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 3 kişi (% 2.8) “orta” ve 3 kişi (% 2.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediyelerden “memnuniyet” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.37 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye yönetiminden “çok memnunum” diyen 12 denek (% 12.0), “memnunum” diyen 24 denek (% 24.0) olup, genel memnuniyet oranı % 36.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminden “memnun değilim” diyen 32 denek (% 32.0) ve belediye yönetiminden “hiç memnun değilim” diyen 17 denek (% 17.0) olup, genel memnuniyetsizlik oranı % 49.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 11 kişi (% 11.0) “orta” ve 4 kişi (% 4.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediyelerden “memnuniyet” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.81 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye yönetiminden “çok memnunum” diyen 19 denek (% 18.4), “memnunum” diyen 33 denek (% 32.0) olup, genel memnuniyet oranı % 50.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminden “memnun değilim” diyen 15 denek (% 14.6) ve belediye yönetiminden “hiç memnun değilim” diyen 28 denek (% 27.2) olup, genel memnuniyetsizlik oranı % 41.7 olarak bulunmuştur. Deneklerden 5 kişi (% 4.9) “orta” ve 3 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediyelerinden “memnuniyet” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 3.00 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye yönetiminden “çok memnunum” diyen 2 denek (% 1.9), “memnunum” diyen 16 denek (% 15.5) olup, genel memnuniyet oranı % 17.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminden “memnun değilim” diyen 41 denek (% 39.8) ve belediye yönetiminden “hiç memnun değilim” diyen 31 denek (% 30.1) olup, genel memnuniyetsizlik oranı % 69.9 olarak bulunmuştur. Deneklerden 9 kişi (% 8.7) “orta” ve 4 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediyelerinden “memnuniyet” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.16 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, siyasi parti üyesi olan deneklere oranla belediyelerden daha fazla memnuniyet duydukları ortaya çıkmaktadır. Elde edilen değerler, Mamak belediyesinin “memnuniyet” değerlemesi konusunda, Çankaya belediyesine oranla deneklerden daha fazla takdir topladığını göstermektedir.

5.2.1.4.2. Deneklerin İlçe Belediye Yönetimine İlişkin “Memnuniyet” Değerlemelerinin Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar altı ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.11: Deneklerin Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnuniyet Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	47	42.72
Çalışmaları-Hizmeti-Faydası	30	27.27
Gayret etmeleri	17	15.45
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	50	45.45
Hiçbir sorun yok / yaşamadım	21	19.09
Sorunlar / olmakla birlikte memnun	10	9.09
Kötü sayılmazlar	6	5.45
Çok fazla engelle karşılaşması / BŞB	5	4.54
Görevlerini aksatmamaları	2	1.81
Planlı / düzenli olması /	2	1.81
Halkla ilişkileri / ilgilenmeleri	2	1.81
Altyapı sorunlu	1	0.90
Sosyal / kültürel / sanat / festivaller	1	0.90
SİYASİ ÖLÇÜT	1	0.90
Görüş uyuşması	1	0.90
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	2	0.81
Ahlaki ölçütler	2	0.81
KARŞILAŞTIRMA	1	0.90
Geçmişle karşılaştırma	1	0.90
ÖLÇÜT YOK	4	3.63
Ölçüt yok / genel olarak öyle	4	3.63
YANIT YOK / BİLMİYORUM	5	4.54
Yanıtız / bilmiyor	5	4.54

TABLO 5.12: Deneklerin Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnuniyetsizlik Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	55	23.81
Çalışmaları yetersiz	55	23.81
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	156	67.54
Yüzeysel işlerle uğraşması	26	11.25
Beklentileri karşılayamama	22	9.52
Hizmet kalitesi yetersiz	19	8.22
Tarafgirlik / hizipçilik /	16	6.92
Plansız / altyapı eksikliği	14	6.06
Taş üstüne taş koymaması	13	5.62
İlçe'ye yakışmama	11	4.76
Rutin işler / Yeni bir projeleri yok	10	4.32
Hizmet kaygısı yok / politikası sakat	8	3.46
Rant çıkar dağıtma	3	1.30
Zenginlere / mültaahitlere hitap ediyor	3	1.30
Vaatlerini unutma	3	1.30
Çok fazla sorunla karşılaşyoruz	2	0.86
Çok konuşup az iş yapması	2	0.86
Kadro su eksik	1	0.43
Teknik Yetersizlik	1	0.43
Halka uzak olması	1	0.43
Denetim yetersiz	1	0.43
SİYASİ ÖLÇÜT	2	0.86
Görüş farklılığı	2	0.86
AHLAKİ ÖLÇÜTLER		
KARŞILAŞTIRMA	5	2.16
Geçmişle karşılaştırma	5	2.16
ÖLÇÜT YOK	1	0.43
Ölçüt yok / genel olarak öyle	1	0.43
YANIT YOK / BİLMİYORUM	12	5.19
Yanıtız	12	5.19

5.2.1.4.2.1. Belediye Yönetiminin Hizmetlerinden Memnun Olan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 110 olup, olması gereken frekans değeri olan 210 rakamının, %52.38'ine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.11.).

İlk sırada, 50 “frekans” ve 45.45 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğeler yer almıştır; “hiçbir sorun yok”, “sorunlar olmakla birlikte memnun”, “kötü sayılmazlar”, “engellere rağmen başarılı / memnun”, “görevlerini aksatmamaları”, “planlı / düzenli çalışmaları”, “halka yakınlık ve halkla ilişkiler”, “altyapıda sorunlar olmasına karşın memnun”, “sosyal / kültürel / sanatsal faaliyetler”.

İkinci sırada, 47 “frekans” ve 42.72 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “çalışmaları / hizmetleri / faydası”, “gayretleri / çalışkanlıkları”.

Üçüncü sırada, 4 “frekans” ve 3.63 “yüzde” değere sahip olan “**Ölçüt Yok**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ölçüt yok / genel olarak memnunum”.

Dördüncü sırada, 2 “frekans” ve 0.81 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır.

Beşinci sırada, 1 “frekans” ve 0.90 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “dünya görüşüme yakın buluyorum”. Altıncı sırada, 1 “frekans” ve 0.90 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “geçmişle karşılaştırma”.

“**Tasnif Dışı**” başlığı altında 5 “frekans” ve 4.54 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “yanıt vermek istemiyorum” ve “bilmiyorum”.

5.2.1.4.2.2. Belediye Yönetiminin Hizmetlerinde Memnun Olmayan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 231 olup, olması gereken frekans değeri olan 345 rakamının, %66.95'ine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.12.).

İlk sırada, 156 “frekans” ve 67.54 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı şu öğelerden oluşmaktadır; “yüzeysel işlerle uğraşılması”, “beklentileri karşılayamama”, “hizmet kalitesinin yetersizliği”, “yanlı davranış”, “plansızlık”, “taş üstüne taş koymama”, “ilçeye yakışmama”, “rutin işler, bir yeniliğin olmaması”, “hizmet kaygısı / politikasında yetersizlik”, “rant dağıtımı ile meşgul olunması”, “zenginlere hitap edilmesi”, “çok fazla sorunla karşılaşılması”, “çok konuşulup az iş yapılması”, “halka uzak olması”, “kadro eksikliği”, “teknik yetersizlik”, “denetimlerin yetersiz olması”.

İkinci sırada, 55 “frekans” ve 23.81 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “çalışmaları / hizmetleri yetersiz”.

5 “frekans” ve 2.16 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı üçüncü sırada yer almıştır.

Dördüncü sırada, 2 “frekans” ve 0.86 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı altında; “görüş farklılığı” nedeni yer almıştır.

1 “frekans” ve 0.43 “yüzde” değere sahip olan “**Ölçüt Yok**” ana başlığı beşinci sırayı işgal etmiştir.

“**Tasnif Dışı**” başlığı altında 12 “frekans” ve 5.19 “yüzde” değere sahip olan “yanıt vermek istemiyorum” yanıtına yer verilmiştir.

5.2.1.5. İdeal Belediye Yönetimi

**Soru : İdeal Bir Belediye Yönetimi Sizce Hangi Özelliklere Sahip Olmalıdır?
(En Önemli Gördüğünüz Üç Özelliği Öğrenebilir miyim?)**

TABLO 5.13: İlçe Belediye Yönetiminin İdeallere Mesafesi

Tüm	Çok Uzak	Uzak	Orta	Yakın	Çok Yakın	Fikrim yok	Toplam
Frekans	53	57	29	39	11	17	206
Yüzde	25.7	27.7	14.1	18.9	5.3	8.3	100.0
G. Yüzde	28.0	30.2	15.3	20.6	5.8	-	100.0
SPÜ	Çok Uzak	Uzak	Orta	Yakın	Çok Yakın	Fikrim yok	Toplam
Frekans	38	32	10	11	6	9	106
Yüzde	35.8	30.2	9.4	10.4	5.7	8.5	100.0
G. Yüzde	39.2	33.0	10.3	11.3	6.2	-	100.0
SPÜO	Çok Uzak	Uzak	Orta	Yakın	Çok Yakın	Fikrim yok	Toplam
Frekans	15	25	19	28	5	8	100
Yüzde	15.0	25.0	19.0	28.0	5.0	8.0	100.0
G. Yüzde	16.3	27.2	20.7	30.4	5.4	-	100.0
Mamak	Çok Uzak	Uzak	Orta	Yakın	Çok Yakın	Fikrim yok	Toplam
Frekans	31	26	13	20	9	4	103
Yüzde	30.1	25.2	12.6	19.4	8.7	3.9	100.0
G. Yüzde	31.3	26.3	13.1	20.2	9.1	-	100.0
Çankaya	Çok Uzak	Uzak	Orta	Yakın	Çok Yakın	Fikrim yok	Toplam
Frekans	22	31	16	19	2	13	103
Yüzde	21.4	30.1	15.5	18.4	1.9	12.6	100.0
G. Yüzde	24.4	34.4	17.8	21.1	2.2	-	100.0
İdeale Mesafe	Denek Grubu	AO	Medyan	Standart sapma	Varyans		
1	SPÜO	2.82	3.00	1.19	1.43		
2	Mamak	2.49	2.00	1.36	1.84		
3	Çankaya	2.42	2.00	1.14	1.30		
4	SPÜ	2.12	2.00	1.23	1.51		
Ortalama	Tüm	2.46	2.00	1.26	1.58		

5.2.1.5.1. Deneklerin İlçe Belediye Yönetiminin “İdeallere Mesafesi”ne İlişkin Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetimi “ideale çok yakın” diyen 11 denek (% 5.3), “ideale yakın” diyen 39 denek (% 18.9) olup, genel olarak ideale yakınlık oranı % 24.2 tespit edilmiştir. Belediye yönetimi “ideale uzak” diyen 57 denek (% 27.7) ve belediye yönetimi “ideale çok uzak” diyen 53 denek (% 25.7) olup, genel olarak ideale uzaklık oranı % 53.4 olarak bulunmuştur. Deneklerden 29 kişi (% 14.1) “orta” ve 17 kişi (% 8.3) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediyelerin “ideale yakınlık” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.46 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.13.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetimi “ideale çok yakın” diyen 6 denek (% 5.7), “ideale yakın” diyen 11 denek (% 10.4) olup, genel olarak ideale yakınlık oranı % 16.1 tespit edilmiştir. Belediye yönetimi “ideale uzak” diyen 32 denek (% 30.2) ve belediye yönetimi “ideale çok uzak” diyen 38 denek (% 35.8) olup, genel olarak ideale uzaklık oranı % 66.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 10 kişi (% 9.4) “orta” ve 9 kişi (% 8.5) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediyelerin “ideale yakınlık” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.12 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye yönetimi “ideale çok yakın” diyen 5 denek (% 5.0), “ideale yakın” diyen 28 denek (% 28.0) olup, genel olarak ideale yakınlık oranı % 33.0 tespit edilmiştir. Belediye yönetimi “ideale uzak” diyen 25 denek (% 25.0) ve belediye yönetimi “ideale çok uzak” diyen 15 denek (% 15.0) olup, genel olarak ideale uzaklık oranı % 40.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 19 kişi (% 19.0) “orta” ve 8 kişi (% 8.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediyelerin “ideale yakınlık” değerlemesine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalaması 2.82 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimi “ideale çok yakın” diyen 9 denek (% 8.7), “ideale yakın” diyen 20 denek (% 19.4) olup, genel olarak ideale yakınlık oranı % 28.1 tespit edilmiştir. Belediye yönetimi “ideale uzak” diyen 26 denek (% 25.2) ve belediye yönetimi “ideale çok uzak” diyen 31 denek (% 30.1) olup, genel olarak ideale uzaklık oranı % 55.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 13 kişi (% 12.6) “orta” ve 4 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediyelerin “ideale yakınlık” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.49 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimi “ideale çok yakın” diyen 2 denek (% 1.9), “ideale yakın” diyen 19 denek (% 18.4) olup, genel olarak ideale yakınlık oranı % 20.3 tespit edilmiştir. Belediye yönetimi “ideale uzak” diyen 31 denek (% 30.1) ve belediye yönetimi “ideale çok uzak” diyen 22 denek (% 21.4) olup, genel olarak ideale uzaklık oranı % 51.5 olarak bulunmuştur. Deneklerden 16 kişi (% 15.5) “orta” ve 13 kişi (% 17.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediyelerin “ideale yakınlık” değerlemesine ait tutumlarının aritmetik ortalaması 2.42 olarak hesaplanmıştır. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, siyasi parti üyesi olan deneklere oranla belediyeleri daha fazla ideale yakın olarak değerlendirmekte oldukları düşünülebilir. Elde edilen değerler, Mamak ve Çankaya belediyesine ait ideale yaklaşma oranlarının hemen hemen eşit olduğunu göstermektedir.

5.2.1.5.2. Deneklerce Belirtilen “İdeal Belediye Yönetiminin Sahip Olması Gereken Özellikleri” Sıralaması:

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar altı ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 555 olup, olması gereken frekans değeri olan 618 rakamının, % 89.80’ine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.14.).

TABLO 5.14: Deneklerin İdeal Belediye Yönetimi Kriterleri

	Frekans	Yüzde
GENEL FAALİYETLERE YÖNELİK	122	21.98
Halka hizmet etmesi / faydalı olması	56	10.09
Çalışılması, gayret edilmesi	45	8.10
Yoksullara yardım edilmeli	12	2.16
Sorunlara çözüm üretilmeli	9	1.62
FAALİYET KOŞULLARINA YÖNELİK	196	35.31
Tarafsızlık, ayırım yapılmaması	65	11.71
Plan Program Projeler	35	6.30
Halkla ilişkilerin iyi olması	33	5.94
Hizmetlerin kaliteli olması	27	4.86
Kişisel çıkar olmamalı	18	3.24
Katılımcı / demokratik / halka açık belediye	9	1.62
Az vergi ile çok iş başarılımalı	3	0.54
Yasalara saygılı olunmalı	3	0.54
Şeffaflık	1	0.18
Denetimler artmalı	1	0.18
Kişilik testleri yapılmalı (psikolojik / bilimsel)	1	0.18
BELEDİYE BAŞKANINA YÖNELİK	107	19.28
Belediyecilik bilgisi (Yeterlilik) liyakat	35	6.30
Vaatlerine sadık olması	18	3.24
Bilgili ve Kültürlü (kent kültürü)	14	2.52
Halkın / bölgenin sorunlarını bilmesi	12	2.16
Çalışanlarla uyum	9	1.62
Cesur / otoriter / iş bitirici /	8	1.44
Vizyon sahibi	4	0.72
Yenilik / Farklılık yaratmalı	3	0.54
Kavgacı olmayan	2	0.36
Muhtarlarla diyalogu iyi	1	0.18
Çevreci olmalı	1	0.18
SİYASİ ÖLÇÜT	53	9.54
Siyasi görüş	53	9.54
KARŞILAŞTIRMA	14	2.52
Avrupa gibi olmalıyız / örnek belediye	14	2.52
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	58	10.45
Ahlaki ölçütler	58	1.045
YANIT YOK / BİLMİYORUM	5	0.90
Bilmiyor Yanıtsız	5	0.90

İlk tasnif grubuna, deneklerin hizmetleri hangi koşullar altında ve nasıl almak istediklerine yönelik tercihleri dahil edilmiştir. 196 “frekans” ve 35.31 “yüzde” değere sahip olan “**Hizmet Koşulları**” ana başlığı aşağıdaki öğeler yer almıştır; “ayrım yapılmaması”, “plan, program ve projelere uygun olması”, “halkla ilişkilerin iyi olması”, “hizmetlerin kaliteli olması”, “kişisel çıkar güdülmemesi”, “belediyenin halka açık olması”, “az vergi ile çok iş yapılması”, “yasalara saygılı olunması”, “şeffaflık sağlanması”, “denetimler artırılmalı”, “adaylara bilimsel psikolojik testler uygulanmalı”.

İkinci grupta, deneklerin genel beklenti ifadeleri yer almıştır. 122 “frekans” ve 21.98 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Beklentiler**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “halka hizmet edilmesi / faydalı olunması”, “çalışması / gayret edilmesi”, “yoksullara hizmet edilmesi”, “sorunlara çözüm üretilmesi”.

Üçüncü sırada, 107 “frekans” ve 19.28 “yüzde” değere sahip olan “**Belediye Başkanına Yönelik Beklentiler**” ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “liyakat / belediyeçilik bilgisi olması”, “vaatlerine sadık olması”, “bilgili ve kültürlü olması”, “halkın / bölgenin sorunlarını bilmesi”, “çalışanlarla uyumlu olması”, “cesur / otoriter / iş bitirici olması”, “vizyon sahibi olması”, “farklı / yenilikçi olması”, “kavgacı olmaması”, “muhtarlarla diyalogu iyi olmalı”, “çevreci olmalı”.

Dördüncü sırada, 58 “frekans” ve 10.45 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır.

Beşinci sırada, 53 “frekans” ve 9.54 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; onayladığım bir “siyasi görüşü”, “partisi” olmalı. Altıncı sırada, 14 “frekans” ve 2.52 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “Avrupa örnekleri”, “örnek belediyeler”, (Çankaya ilçesi için “geçmişle karşılaştırma”). “**Tasnif Dışı**” başlığı altında 5 “frekans” ve 0.90 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “yanıt vermek istemiyorum” ve “bilmiyorum”.

5.2.1.6. Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceği

Soru : Belediye Yönetimi ile İlişkilerinizin Geleceği Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Bu Konuda Kendinizi İyimser mi Yoksa Kötümser mi Görüyorsunuz? (Bu Düşüncenize Gerekçe Olarak Gördüğünüz En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.15: Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceğine Bakış

Tüm	Çok Kötü Olacak	Kötü Olacak	Orta	İyi Olacak	Çok İyi Olacak	Fikrim yok	Toplam
Frekans	12	38	29	83	39	5	206
Yüzde	5.8	18.4	14.1	40.3	18.9	2.4	100.0
G. Yüzde	6.00	18.9	14.4	41.3	19.4	-	100.0
SPÜ	Çok Kötü Olacak	Kötü Olacak	Orta	İyi Olacak	Çok İyi Olacak	Fikrim yok	Toplam
Frekans	7	17	14	43	21	4	106
Yüzde	6.6	16.0	13.2	40.6	19.8	3.8	100.0
G. Yüzde	6.9	16.7	13.7	42.2	20.6	-	100.0
SPÜO	Çok Kötü Olacak	Kötü Olacak	Orta	İyi Olacak	Çok İyi Olacak	Fikrim yok	Toplam
Frekans	5	21	15	40	18	1	100
Yüzde	5.0	21.0	15.0	40.0	18.0	1.0	100.0
G. Yüzde	5.1	21.2	15.2	40.4	18.2	-	100.0
Mamak	Çok Kötü Olacak	Kötü Olacak	Orta	İyi Olacak	Çok İyi Olacak	Fikrim yok	Toplam
Frekans	6	10	17	40	29	1	103
Yüzde	5.8	9.7	16.5	38.8	28.2	1.0	100.0
G. Yüzde	5.9	9.8	16.7	39.2	28.4	-	100.0
Çankaya	Çok Kötü Olacak	Kötü Olacak	Orta	İyi Olacak	Çok İyi Olacak	Fikrim yok	Toplam
Frekans	6	28	12	43	10	4	103
Yüzde	5.8	27.2	11.7	41.7	9.7	3.9	100.0
G. Yüzde	6.1	28.3	12.1	43.4	10.1	-	100.0
Geleceğe Bakış	Denek Grubu		AO	Medyan	Standart sapma	Varyans	
1	Mamak		3.75	4.00	1.15	1.32	
2	SPÜ		3.53	4.00	1.19	1.42	
3	SPÜO		3.45	4.00	1.16	1.35	
4	Çankaya		3.23	4.00	1.15	1.32	
Ortalama	Tüm		3.49	4.00	1.18	1.38	

5.2.1.6.1. Deneklerin Belediye Yönetimi ile İlişkilerin “Geleceğine Bakış” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “çok iyi olacak” diyen 39 denek (% 18.9), “iyi olacak” diyen 83 denek (% 40.3) olup, genel iyimserlik oranı % 59.2 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “kötü olacak” diyen 38 denek (% 18.4) ve “çok kötü olacak” diyen 12 denek (% 5.8) olup, genel kötümserlik oranı % 24.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 29 kişi (% 14.1) “orta” ve 5 kişi (% 2.4) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “iyimserlik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.49 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “çok iyi olacak” diyen 21 denek (% 19.8), “iyi olacak” diyen 43 denek (% 40.6) olup, genel iyimserlik oranı % 60.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “kötü olacak” diyen 17 denek (% 16.0) ve “çok kötü olacak” diyen 7 denek (% 6.6) olup, genel kötümserlik oranı % 22.6 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 13.2) “orta” ve 4 kişi (% 3.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “iyimserlik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.53 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.15.).

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “çok iyi olacak” diyen 18 denek (% 18.0), “iyi olacak” diyen 40 denek (% 40.0) olup, genel iyimserlik oranı % 58.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “kötü olacak” diyen 21 denek (% 21.0) ve “çok kötü olacak” diyen 5 denek (% 5.0) olup, genel kötümserlik oranı % 26.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 15 kişi (% 15.0) “orta” ve 1 kişi (% 1.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “iyimserlik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.45 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “çok iyi olacak” diyen 29 denek (% 28.2), “iyi olacak” diyen 40 denek (% 38.8) olup, genel iyimserlik oranı % 67.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “kötü olacak” diyen 10 denek (% 9.7) ve “çok kötü olacak” diyen 6 denek (% 5.8) olup, genel kötümserlik oranı % 15.5 olarak bulunmuştur. Deneklerden 17 kişi (% 16.5) “orta” ve 1 kişi (% 1.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “iyimserlik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.75 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “çok iyi olacak” diyen 10 denek (% 9.7), “iyi olacak” diyen 43 denek (% 41.7) olup, genel iyimserlik oranı % 51.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “kötü olacak” diyen 28 denek (% 27.2) ve “çok kötü olacak” diyen 6 denek (% 5.8) olup, genel kötümserlik oranı % 33.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 12 kişi (% 11.7) “orta” ve 4 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine dair “iyimserlik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.23 olarak hesaplanmıştır.

Belediye ile ilişkilerin geleceğine en iyimser bakan denek grubu Mamak ilçesi denekleri olmuştur. Siyasi parti üyesi deneklerin, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla belediyelerle olan ilişkilerin geleceğine daha fazla iyimser baktıkları ortaya çıkmaktadır. Belediye ile ilişkilerin geleceğine en kötümser bakan denek grubu Çankaya ilçesi denekleri olmuştur.

TABLO 5.16: Deneklerin Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceğine İyimser Bakış Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	92	42.59
Oyle temenni ediyoruz / İnşallah	19	8.79
Kötümser olmanın kimseye faydası yok / zarar olur	17	7.87
Umut beslemek / olumlu düşünmek insana güç verir	16	7.40
Sorunlar zamanla / süreç içinde çözülür / azalır	15	6.94
Dibine kadar geldik / daha kötüsü yok / çalınacak her şey çalındı	14	6.48
Çok iyi olmaz ama bundan daha iyi olur / kötüsü olmaz / mütedil iyimserlik	5	2.31
Toplum olarak çok badireler atlattık / bunları da atlattık	4	1.85
Kötüler de kötülük de eninde sonunda kaybeder	2	0.92
Spesifik İfadeler	85	39.35
Eğitim seviyemiz giderek yükseliyor	20	9.25
Ekonomik durumumuz giderek artıyor / refah toplumu / gelişmiş ülke	12	5.55
Halk zamanla doğruyu yanlıştan ayırır (seçimlerde kötüler elenir)	9	4.16
Potansiyelimiz çok zengin	8	3.70
Çocuklarımız / geleceğimiz için fedakarlık yapan bir toplumuz	7	3.24
Güçlü bir tek parti iktidarı var	6	2.77
Baktığım tüm göstergeler olumlu	6	2.77
Yetişen genç kadrolar daha iyi olacak	5	2.31
Kültür seviyemiz geliyor / birlikte yaşamayı öğreniyoruz / sen ben davası kalmadı	4	1.85
Teknoloji giderek geliyor	3	1.38
Belediyenin tutumunda giderek iyileşme görülüyor	2	0.92
Borçlarımız ödeniyor / azalıyor	1	0.46
Yöneticilerimiz çalışıyorlar	1	0.46
Artık her şey göz önünde	1	0.46
Şartlı İfadeler	35	16.20
Seçim sonuçlarına bağlı	15	6.94
AB'ye girme olasılığımız var	11	5.09
Yerel Yönetim Reformu çıkarsa	4	1.85
Ortak bir aday çıkar diye	4	1.85
ABD ile ilişkilerimiz düzelecek	1	0.46
Diğer	4	1.85
Yanıt yok	4	1.85

TABLO 5.17: Deneklerin Belediye Yönetimi İle İlişkilerin Geleceğine Kötümser Bakış Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	61	63.54
Rejim tehdidi	20	20.83
Ekonomik refah seviyesi düşük / düşüyor	10	10.41
Eğitim giderek kötüleşiyor / tehlikede	8	8.33
Halkımız bilinçsiz	8	8.33
Bazı şeyler erken olmuş / hazımsızlık / sindirim	5	5.20
ABD / AB / IMF dış baskılar kukla	5	5.20
Kültür seviyemiz düşük	4	4.16
Tarafı bir medya var	1	1.04
Spesifik İfadeler	17	17.70
Taraf tutuluyor / avımcılık yapılıyor	7	7.29
Bu kafayla hiçbir şey olmaz / bencillik / çıkarıcılık	6	6.25
Günü kurtarma hesabı güdüyor / geleceğimiz tehlikede	2	2.08
Vatan millet sakarya / nutuktan başka bir şey yok	1	1.04
Partiler arası kavga ve Belediyelere yansması	1	1.04
Şartlı İfadeler	7	7.29
Seçimle bir değişiklik olmazsa / olmayacak gibi	3	3.12
KYR ve YYR ülkeyi federasyona götürür	2	2.08
Ortak aday çıkmaz diye	1	1.04
H Yılmazın olumsuz etkisi olur diye	1	1.04
Diğer	11	11.44
Yanıt yok	11	11.44

5.2.1.6.2. Deneklerin Belediye Yönetimi ile İlişkilerin “Geleceğine Bakış” Değerlemelerinin Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceği hakkında düşünceleri ve gerekçe olarak gösterdikleri nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

5.2.1.6.2.1. Deneklerin Belediye Yönetimi ile İlişkilerin Geleceği Konusunda İyimserlik Eğiliminin Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 216 olmuştur.

İlk sırada, 92 “frekans” ve 42.59 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “iyi niyet temennisi”, “kötümser olmanın kimseye faydası olmaz”, “iyimser olmak faydalıdır”, “sorunlar zamanla çözülür”, “bundan kötüsü olmaz, dip nokta”, “çok iyi olmaz ama daha da kötü olmaz”, “toplum olarak birçok badireler atlattık / alışkınız”, “kötüler / kötülük sonunda kaybeder” (bkz. Tablo 5.16.).

İkinci sırada, 85 “frekans” ve 39.35 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “eğitim seviyemiz yükseliyor”, “ekonomik durum iyileşiyor”, “halk zamanla doğruyu yanlıştan ayırır”, “potansiyelimiz çok zengin”, “çocuklarımız / geleceğimiz için fedakarlık yapan bir toplumuz”, “güçlü bir tek parti iktidarı var”.

Üçüncü sırada, 35 “frekans” ve 16.20 “yüzde” değere sahip olan “**Şartlı İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer bulmuştur; “seçim sonuçlarına bağlı”, “AB’ye girme olasılığımız var”, “yerel yönetim reformu çıkarsa”, “ortak bir aday çıkabilir”, “ABD ile aramız düzelecek”.

4 “frekans” ve 1.85 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.1.6.2.2. Deneklerin Belediye Yönetimi ile İlişkilerin Geleceği Konusunda Kötümserlik Eğiliminin Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 96 olmuştur.

İlk sırada, 61 “frekans” ve 63.54 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Nedenler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “rejim tehdidi”, “ekonomik refahın düşük / düşüyor olması”, “eğitim alanında sorunlar”, “halkın bilinçsizliği”, “bazı şeylerin erken olması / hazımsızlık”, “dışa bağımlı yapı”, “kültür seviyesinin düşüklüğü”, “tarafli medya” (bkz. Tablo 5.17.).

İkinci sırada, 17 “frekans” ve 17.70 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Nedenler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “yanlı tutum”, “bencillik / çıkarıcılık”, “günöbirlik politikalar”, “sözde kalan politikalar”, “partiler arası gerilim ve belediyelere yansması”.

Üçüncü sırada, 7 “frekans” ve 7.29 “yüzde” değere sahip olan “**Şartlı Nedenler**” ana başlığı altında şu öğeler yer bulmuştur; “seçim sonuçlarına bağı”, “yerel yönetim reformu çıkarsa”, “ortak bir aday çıkmaz”, “adayın olumsuz etkisi”.

11 “frekans” ve 11.44 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.2. Kenttaş Algısında Demokrasi ve Yönetimler

5.2.2.1. Büyükşehir Belediye Yönetimi ve Demokratiklik Değerlemesi

Soru : Büyükşehir Belediye Yönetimini Demokratik Buluyor musunuz? (Büyükşehir Belediye Yönetimini Demokratik / Antidemokratik Olarak Değerlendirmenizde Rol Oynayan En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.18: Büyükşehir Belediyesi ve Demokratiklik

Tüm	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	82	36	14	37	34	3	206
Yüzde	39.8	17.5	6.8	18.0	16.5	1.5	100.0
G. Yüzde	40.4	17.7	6.9	18.2	16.7	-	100.0
SPÜ	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	50	19	7	17	11	2	106
Yüzde	47.2	17.9	6.6	16.0	10.4	1.9	100.0
G. Yüzde	48.1	18.3	6.7	16.3	10.6	-	100.0
SPÜO	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	32	17	7	20	23	1	100
Yüzde	32.0	17.0	7.0	20.0	23.0	1.0	100.0
G. Yüzde	32.3	17.2	7.1	20.2	23.2	-	100.0
Mamak	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	30	16	4	21	31	1	103
Yüzde	29.1	15.5	3.9	20.4	30.1	1.0	100.0
G. Yüzde	29.4	15.7	3.9	20.6	30.4	-	
Çankaya	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	52	20	10	16	3	2	103
Yüzde	50.5	19.4	9.7	15.5	2.9	1.9	100.0
G. Yüzde	51.5	19.8	9.9	15.8	3.0	-	100.0
BŞB Yönetimi	Denek Grubu		AO	Medyan	Standart sapma	Varyans	
1	Mamak		3.07	4.00	1.67	2.78	
2	SPÜO		2.85	3.00	1.61	2.60	
3	SPÜ		2.23	2.00	1.46	2.12	
4	Çankaya		1.99	1.00	1.24	1.53	
Ortalama	Tüm		2.53	2.00	1.56	2.44	

5.2.2.1.1. Deneklerin Büyükşehir Belediye Yönetimine İlişkin “Demokratiklik” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; büyükşehir belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 34 denek (% 16.5), “demokratik” bulan 37 denek (% 18.0) olup, genel demokratiklik oranı % 24.5 olarak tespit edilmiştir. Büyükşehir belediye yönetimi “demokratik değil” diyen 36 denek (% 17.5) ve “hiç demokratik değil” diyen 82 denek (% 39.8) olup, genel anti demokratiklik oranı % 57.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 6.8) “orta” ve 3 kişi (% 1.5) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, büyükşehir belediye yönetimine yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.53 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.18.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; büyükşehir belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 11 denek (% 10.4), “demokratik” bulan 17 denek (% 16.0) olup, genel demokratiklik oranı % 26.4 olarak tespit edilmiştir. Büyükşehir belediye yönetimi “demokratik değil” diyen 19 denek (% 17.9) ve “hiç demokratik değil” diyen 50 denek (% 47.2) olup, genel anti demokratiklik oranı % 65.1 olarak bulunmuştur. Deneklerden 7 kişi (% 6.6) “orta” ve 2 kişi (% 1.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, büyükşehir belediye yönetimine yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.23 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; büyükşehir belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 23 denek (% 23.0), “demokratik” bulan 20 denek (% 20.0) olup, genel demokratiklik oranı % 43 olarak tespit edilmiştir. Büyükşehir belediye yönetimi “demokratik değil” diyen 17 denek (% 17.0) ve “hiç demokratik değil” diyen 32 denek (% 32.0) olup, genel anti demokratiklik oranı % 49.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 7 kişi (% 7.0) “orta” ve 1 kişi (% 1.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, büyükşehir belediye yönetimine yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.85 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; büyükşehir belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 31 denek (% 30.1), “demokratik” bulan 21 denek (% 20.4) olup, genel demokratiklik oranı % 50.5 olarak tespit edilmiştir. Büyükşehir belediye yönetimi “demokratik değil” diyen 16 denek (% 15.5) ve “hiç demokratik değil” diyen 30 denek (% 29.1) olup, genel anti demokratiklik oranı % 44.7 olarak bulunmuştur. Deneklerden 4 kişi (% 3.9) “orta” ve 1 kişi (% 1.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, büyükşehir belediye yönetimine yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.07 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; büyükşehir belediye yönetimini “çok demokratik” olarak değerlendiren 3 denek (% 2.9), “demokratik” bulan 16 denek (% 15.5) olup, genel demokratiklik oranı % 18.4 olarak tespit edilmiştir. Büyükşehir belediye yönetimi “demokratik değil” diyen 20 denek (% 19.4) ve “hiç demokratik değil” diyen 52 denek (% 50.5) olup, genel anti demokratiklik oranı % 69.9 olarak bulunmuştur. Deneklerden 10 kişi (% 9.7) “orta” ve 2 kişi (% 1.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, büyükşehir belediye yönetimine yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 1.99 olarak hesaplanmıştır.

Büyükşehir belediyesini demokratik değerlendirme açısından ilk sırayı Mamak ilçesi denekleri almışlardır. Siyasi parti üyesi olmayan denekler, siyasi parti üyesi deneklere oranla büyükşehir belediye yönetimini daha demokratik bulmaktadırlar. Çankaya ilçesi denekleri büyükşehir belediye yönetimini demokratik değerlendirme açısından son sırada yer almışlardır.

TABLO 5.19: Deneklerin Büyükşehir Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumlu) Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	60	41.66
Çalışmaları / hizmetleri / ankaraya katkıları	38	26.38
Çalışkan olması / çabalaması / gayreti	22	15.27
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	61	42.36
Yoksullara faydası / yardımlar / yardımsever	19	13.19
Cesur / mert / güçlü / sözünü geçiren / ağzı laf yapan	9	6.25
Halka kulak vermesi / diyalogu / ilişkileri / halkın dilinden anlaması	7	4.86
Halka sorunlarını bilmesi / derdini anlaması	4	2.77
Akıllı / vizyon sahibi / projeleri	3	2.08
zeki / kurnaz /	3	2.08
Yaşlılara faydası	3	2.08
Herkese eşit mesafede / hizmet / yardım	3	2.08
Nadir bulum / çıkarıcı olmayan	2	1.38
Halk seviyor / destekliyor	2	1.38
Çözüm üretmesi / Çok hızlı / projeler yarım kalmıyor	2	1.38
Kadınlara yönelik çalışmaları	1	0.69
Herkes kadar demokrat / kötü değil	1	0.69
Kadrosu iyi / sağlam	1	0.69
Yasalara saygılılar	1	0.69
SIYASİ ÖLÇÜT	10	6.94
Milliyetçi / muhafazakar	10	6.94
AHLAKİ ÖLÇÜTLER	13	9.02
Ahlaki ölçütler	13	9.02
DİĞER		

TABLO 5.20: Deneklerin Büyükşehir Belediye Yönetimine İlişkin Demokratiklik (olumsuz) Değerlemelerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	29	10.13
İcraatlarından dolayı	29	10.13
SPESİFİK FAALİYET ALANLARI	245	85.66
Karakteri / geçimsiz / kavgacı / polemikçi / megaloman / antipatik	61	21.32
Tarafı / ayrımcı / hizipçilik / bölgecilik /	51	17.83
Seçim için oy avcılığı çalışmaları / Yardımlar	25	8.74
Demagoji / şovmen / yalancı	24	8.39
Yüzeysel / sözde / göstermelik hizmetler	18	6.29
Şirketlere ihale / rant dağıtma	16	5.59
Demokrasiye uzaklar (Takkiyecilik-araç)	15	5.24
Otoriter krallık rejimi / Anlayışları / eylemleri	15	5.24
Çağdaş bulmuyor	7	2.44
Halka uzak olması Halk yok / STÖ / Çalışanlar / farklı fikirler / kesimler	4	1.39
Değişken / fınıldak gibi / dönem	3	1.04
Laik değiller (dini siyasete alet etmeleri)	3	1.04
Ehliyeti / belediyeçilik bilgisi	1	0.34
Geçmiş icraatları (SHÇEK)	1	0.34
Yargı kararlarına saygısızlık	1	0.34
SIYASİ ÖLÇÜT	9	3.14
Görüş / Anlayış farklılığı	9	3.14
AHLAKİ ÖLÇÜTLER		
DİĞER	3	1.04
Yanıtız / ilgilenmiyorum	3	1.04

5.2.2.1.2. Deneklerin Büyükşehir Belediye Yönetimine İlişkin “Demokratiklik” Değerlemelerinin Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar dört ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin büyükşehir belediye yönetiminin demokratikliğine ilişkin görüşleri ve gerekçeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

5.2.2.1.2.1. Büyükşehir Belediye Yönetimini Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 144 olmuştur.

İlk sırada, 61 “frekans” ve 43.36 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “yoksullara yardım ediyor / yardımsever”, “cesur / mert / sözünü dinleten / ağzı laf yapan / güçlü bir yönetici”, “halkla ilişkileri / diyalogu”, “halkın sorunlarını bilmesi”, “akıllı / vizyon sahibi / güzel projeleri var”, “zeki / kurnaz biri”, “yaşlılara yardım etmesi”, “herkese eşit mesafede olması / yardım etmesi”, “çıkarcı olmayan / nadir bulunur bir kimse”, “halk sevdiği ve desteklediği için”, “çözüm üretmesi / çok hızlı ve projeler yarım kalmıyor”, “kötü denemez herkes kadar demokrat”, “kadrosu iyi”, “yasalara saygılılar” (bkz. Tablo 5.19.).

İkinci sırada, 60 “frekans” ve 41.66 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “çalışmaları / Ankara’ya katkıları”, “çalışkan olması / gayretleri”.

Üçüncü sırada, 13 “frekans” ve 9.02 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır.

Dördüncü sırada, 10 “frekans” ve 6.94 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “milliyetçi muhafazakar bir düşünceye sahip olmaları”.

5.2.2.1.2.2. Büyükşehir Belediye Yönetimini Demokratik Bulmayan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 286 olmuştur.

İlk sırada, 245 “frekans” ve 85.66 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “karakteri / kavgacı, polemikçi, megaloman, antipatik”, “yanlı tutumu”, “seçim için oy avcılığı yapması (özellikle yardımlar)”, “demagog / şovmen / yalancı”, “yüzeysel / sözde / göstermelik hizmetleri”, “şirketlere ihale / rant dağıtması”, “demokrasiye uzaklar / araç olarak bakıyorlar / takiye yapıyorlar”, “otoriter / krallık rejimi”, “çağdaş bulmuyorum”, “halka uzak / özellikle farklı kesimler ve STÖ’lerine”, “değişken / döneç”, “laik değiller”, “ehliyeti / belediyeçilik bilgisi yetersiz”, “geçmiş icraatları (SHÇEK)”, “yargı kararlarına saygısız” (bkz. Tablo 5.20.).

İkinci sırada, 29 “frekans” ve 10.13 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “icraatlarından dolayı”.

Üçüncü sırada, 9 “frekans” ve 3.14 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “görüş / anlayış farklılığı”.

3 “frekans” ve 1.04 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” ana başlığı, “yanıt vermek istemiyorum” ve “ilgilenmiyorum” yanıtlarını içermektedir. .

5.2.2.2. Merkezi Yönetim ve Demokratiklik Değerlemesi

Soru : Türkiye’de Genel (Merkezi) Yönetimi Demokratik Buluyor musunuz? (Merkezi Yönetimi Demokratik / Antidemokratik Olarak Değerlendirmenizde Rol Oynayan En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.21: Merkezi Yönetim ve Demokratiklik

Tüm	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	74	47	22	30	25	8	206
Yüzde	35.9	22.8	10.7	14.6	12.1	3.9	100.0
G. Yüzde	37.4	23.7	11.1	15.2	12.6	-	100.0
SPÜ	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	46	25	8	8	16	3	106
Yüzde	43.4	23.6	7.5	7.5	15.1	2.8	100.0
G. Yüzde	44.7	24.3	7.8	7.8	15.5	-	100.0
SPÜO	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	28	22	14	22	9	5	100
Yüzde	28.0	22.0	14.0	22.0	9.0	5.0	100.0
G. Yüzde	29.5	23.2	14.7	23.2	9.5	-	100.0
Mamak	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	24	23	15	15	24	2	103
Yüzde	23.3	22.3	14.6	14.6	23.3	1.9	100.0
G. Yüzde	23.8	22.8	14.9	14.9	23.8	-	100.0
Çankaya	Hiç Demokratik Değil	Demokratik Değil	Orta	Demokratik	Çok Demokratik	Fikrim yok	Toplam
Frekans	50	24	7	15	1	6	103
Yüzde	48.5	23.3	6.8	14.6	1.0	5.8	100.0
G. Yüzde	51.5	24.7	7.2	15.5	1.0	-	100.0
Merkezi Yönetim	Denek Grubu		AO	Medyan	Standart sapma	Varyans	
1	Mamak		2.92	3.00	1.51	2.29	
2	SPÜO		2.60	2.00	1.37	1.88	
3	SPÜ		2.25	2.00	1.48	2.19	
4	Çankaya		1.90	1.00	1.14	1.30	
Ortalama	Tüm		2.42	2.00	1.44	2.06	

5.2.2.2.1. Deneklerin Merkezi Yönetime İlişkin “Demokratiklik” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; merkezi yönetimi “çok demokratik” olarak değerlendiren 25 denek (% 12.1), “demokratik” bulan 30 denek (% 14.6) olup, genel demokratiklik oranı % 26.7 olarak tespit edilmiştir. Merkezi yönetim “demokratik değil” diyen 47 denek (% 22.8) ve “hiç demokratik değil” diyen 74 denek (% 35.9) olup, genel anti demokratiklik oranı % 58.7 olarak bulunmuştur. Deneklerden 22 kişi (% 10.7) “orta” ve 8 kişi (% 3.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, merkezi yönetime yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.42 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.21.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; merkezi yönetimi “çok demokratik” olarak değerlendiren 16 denek (% 15.1), “demokratik” bulan 8 denek (% 7.5) olup, genel demokratiklik oranı % 22.6 olarak tespit edilmiştir. Merkezi yönetim “demokratik değil” diyen 25 denek (% 23.6) ve “hiç demokratik değil” diyen 46 denek (% 43.4) olup, genel anti demokratiklik oranı % 67.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 8 kişi (% 7.5) “orta” ve 3 kişi (% 2.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, merkezi yönetime yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.25 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; merkezi yönetimi “çok demokratik” olarak değerlendiren 9 denek (% 9.0), “demokratik” bulan 22 denek (% 22.0) olup, genel demokratiklik oranı % 31.0 olarak tespit edilmiştir. Merkezi yönetim “demokratik değil” diyen 22 denek (% 22.0) ve “hiç demokratik değil” diyen 28 denek (% 28.0) olup, genel anti demokratiklik oranı % 50.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 14.0) “orta” ve 5 kişi (% 5.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, merkezi yönetime yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.60 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; merkezi yönetimi “çok demokratik” olarak değerlendiren 24 denek (% 23.3), “demokratik” bulan 15 denek (% 14.6) olup, genel demokratiklik oranı % 37.9 olarak tespit edilmiştir. Merkezi yönetim “demokratik değil” diyen 23 denek (% 22.3) ve “hiç demokratik değil” diyen 24 denek (% 23.3) olup, genel anti demokratiklik oranı % 45.6 olarak bulunmuştur. Deneklerden 15 kişi (% 14.6) “orta” ve 2 kişi (% 1.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, merkezi yönetime yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.92 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; merkezi yönetimi “çok demokratik” olarak değerlendiren 1 denek (% 1.0), “demokratik” bulan 15 denek (% 14.6) olup, genel demokratiklik oranı % 15.6 olarak tespit edilmiştir. Merkezi yönetim “demokratik değil” diyen 24 denek (% 23.3) ve “hiç demokratik değil” diyen 50 denek (% 48.5) olup, genel anti demokratiklik oranı % 71.8 olarak bulunmuştur. Deneklerden 7 kişi (% 6.8) “orta” ve 6 kişi (% 5.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, merkezi yönetime yönelik “demokratiklik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 1.90 olarak hesaplanmıştır.

Merkezi yönetimi demokratik değerlendirme açısından ilk sırayı Mamak ilçesi denekleri almışlardır. Siyasi parti üyesi olmayan denekler, siyasi parti üyesi deneklere oranla merkezi yönetimi daha demokratik bulmaktadırlar. Çankaya ilçesi denekleri merkezi yönetimi demokratik değerlendirme açısından son sırada yer almışlardır.

5.2.2.2.2. Deneklerin Merkezi Yönetime İlişkin “Demokratiklik” Değerlemelerinin Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar dört ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin merkezi yönetimin demokratikliğine ilişkin görüşleri ve gerekçeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

[illegible]

	Frekans	Yüzde
GENEL OLARAK FAALİYETLERİ	17	6.00
İcraatlarından dolayı	14	4.94
Türkiye'nin genel sorunu	3	1.06
SPEŞİFİK FAALİYET ALANLARI	241	85.15
Demokrasiye uzaklar (Takkıyecilik-araç)	50	17.66
Atatürk ilke ve devrimlerine karşıtlık	44	15.54
Hiçbir sorunu çözemediler / birçok sorun var / çözüm üretmiyorlar	18	6.36
Bölücü / tehlikeli düşünceleri var / rejim sorunu	18	6.36
IMF esiri / ABD yanlısı politika / kukla / Çuval / AB hayranı	17	6.00
Dini siyasete alet ediyorlar	15	5.30
Aşırı partizan tutumlar / menfaatçiler	14	4.94
Çağdaş / düşünceye uzaklar / gericiler	13	4.59
Sorunlar giderek çoğalıyor / verilen sözler unutuldu	7	2.47
Güvenemiyorum	6	2.12
Ulusal / milli değerlerimize saygısızlar	5	1.76
Hukuk devleti inançları yok	5	1.76
Geçmiş sicilleri temiz değil / dokunulmazlıklar	5	1.76
Çoğunluklar / kendilerine aşırı güven / havaya girme / seçim sistemi	5	1.76
Çapsızlar / vizyon eksikliği	5	1.76
Vatandaşın sorunlarını anlamıyorlar / ilgilenmiyorlar / halkla kopukluk	4	1.41
Geçimsiz / kavgacı / sorun yaratıcı	4	1.41
Tek adam rejimi	2	0.70
Sosyal devlet anlayışına tehdit	2	0.70
AB uyumda eksiklerimiz var	1	0.35
Tecrübesizler	1	0.35
SIYASİ ÖLÇÜT	18	6.36
Görüş / Anlayış farklılığı	18	6.36
AHLAKİ ÖLÇÜTLER		
DİĞER	7	2.47
Yanıt yok / bilmiyorum	7	2.47

5.2.2.2.2.1. Merkezi Yönetimi Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 55 olmuştur.

İlk sırada, 61 “frekans” ve 46.56 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “memlekete yeni bir hava getirdiler / geçmişle kıyaslanamaz”, “genç / dinamik / yeni / farklı kimseler”, “halkla ilişkileri / diyalogu / halkın sorunlarını biliyorlar”, “halk sevdiği ve desteklediği için”, “halka yakınlar / halkın içinden gelmeleri”, “güçlü / istikrarlı / tek parti yönetimi olması”, “kadroları iyi”, “verdikleri sözleri unutmuyorlar”, “devlet-halk buluşmasını / barışmasını sağladılar”, “tarafsız bir tutum sergilemeleri”, “delikanlı olması” (bkz. Tablo 5.22.).

İkinci sırada, 56 “frekans” ve 42.74 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “halka hizmet için çalışmaları / gayret etmeleri”, “engellere rağmen iyi idare ediyorlar”, “zaman tanımak gerekiyor”, “şimdilik iyi gidiyorlar”, “şu an için bir sorun olmadığı için”.

Üçüncü sırada, 7 “frekans” ve 5.34 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki Ölçütler**” ana başlığı yer almıştır.

Dördüncü sırada, 7 “frekans” ve 5.34 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “daha ılımlılar / değiştiklerine inanıyorum”, “inançlı insanlar”, “ortamı germe dışında iyiler”, “medya (göz önünde olmaları) ve yasalar nedeniyle demokrat olmak zorundalar”.

5.2.2.2.2.2. Merkezi Yönetimi Demokratik Bulmayan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 283 olmuştur.

İlk sırada, 241 “frekans” ve 85.15 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik Faaliyet Alanları**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “demokrasiye uzaklar / araç olarak bakıyorlar / takiye yapıyorlar”, “Atatürk ilke ve devrimlerine karşıtlık”, “hiçbir sorunu çözemediler”, “bölücü / tehlikeli düşünceleri var (rejim sorunu yaratıyorlar)”, “IMF /ABD çizgisinde bağımlı bir yapı var”, “dini siyasete alet ediyorlar”, “verilen sözler unutuldu”, “güvenemiyorum”, “ulusal değerlerimize saygısızlar”, “hukuk devletine saygıları yok”, “geçmiş sicilleri temiz değil”, “mecliste elde ettikleri çoğunluk nedeniyle kendilerine aşırı güveniyorlar”, “vatandaşın sorunlarından anlamıyorlar”, “geçimsiz / kavgacı sorun yaratıcı”, “tek adam rejimi”, “sosyal devlet anlayışına tehdit olarak görülmesi”, “AB’ye uyum konusunda eksiklerimiz var”, “tecrübesizler” (bkz. Tablo 5.23.).

İkinci sırada, 18 “frekans” ve 6.36 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Ölçüt**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “görüş / anlayış farklılığı”

Üçüncü sırada, 17 “frekans” ve 10.13 “yüzde” değere sahip olan “**Genel Olarak Faaliyetleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “icraatlarından dolayı”, “Türkiye’nin genel sorunu”.

7 “frekans” ve 2.47 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” ana başlığı, “yanıt vermek istemiyorum” ve “bilmiyorum” yanıtlarını içermektedir.

5.2.2.3. Büyükşehir, İlçe Belediyeleri ve Merkezi Yönetim Demokratiklik Karşılaştırılması

TABLO 5.24: Yönetimler ve Demokratiklik Karşılaştırması

Yönetimler	TÜM	SPÜ	SPÜO	Mamak	Çankaya
İlçe Belediyesi	2.93	2.58	3.29	2.52	3.33
BŞB	2.53	2.23	2.85	3.07	1.99
Merkezi Yönetim	2.42	2.25	2.60	2.92	1.90

Tüm denekler arasında; “demokratiklik” değerlemelerinin karşılaştırılmasında ilk sırayı ilçe belediyesi almış, büyükşehir belediyesi onu izlemiş ve merkezi yönetim son sırada yer bulmuştur (bkz. Tablo 5.24.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; “demokratiklik” değerlemelerinin karşılaştırılmasında ilk sırayı yine ilçe belediyesi almış, merkezi yönetim onu izlemiş ve büyükşehir belediyesi son sırada yer almıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; “demokratiklik” değerlemelerinin karşılaştırılmasında ilk sırayı ilçe belediyesi almış, siyasi parti üyesi deneklerden farklı olarak büyükşehir belediyesi onu izlemiş ve merkezi yönetim son sırada yer bulmuştur.

Mamak İlçesi denekleri arasında; “demokratiklik” değerlemelerinin karşılaştırılmasında ilk sırada büyükşehir belediyesi yer almaktadır. Merkezi yönetim ikinci sırada yer alırken, tüm diğer denek gruplarından farklı olarak ilçe belediyesi son sırada yer bulmuştur.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; “demokratiklik” değerlemelerinin karşılaştırılmasında ilk sırayı ilçe belediyesi almış, büyükşehir belediyesi onu izlemiş ve merkezi yönetim son sırada yer bulmuştur.

5.2.2.4. Demokratiklik Bakımından Belediyeler ve Merkezi Yönetim

Soru : Türkiye’de Belediyeler ile Merkezi Yönetimi Karşılaştırdığınızda, Hangisini Daha Demokratik Buluyorsunuz? (Bu Düşüncenize Gerekçe Olarak Gördüğünüz En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.25: Demokratiklik Bakımından Belediyeler ve Merkezi Yönetim

	Tüm		SPÜ		SPÜO		Mamak		Çankaya	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Belediyeler daha demokratiktir	59	28.6	34	32.1	25	25.0	24	23.3	35	34.0
Merkezi yönetim daha demokratiktir	36	17.5	26	24.5	10	10.0	17	16.5	19	18.4
İkisi de eşit oranda demokratiktir	25	12.1	8	7.5	17	17.0	14	13.6	11	10.7
İkisi de eşit oranda demokratik değildir	48	23.3	27	25.5	21	21.0	28	27.2	20	19.4
Cevap yok	38	18.4	11	10.4	27	27.0	20	19.4	18	17.5
Toplam	206	100.0	106	100.0	100	100.0	103	100.0	103	100.0

5.2.2.4.1. Deneklerin Belediye Yönetimi ve Merkezi Yönetime İlişkin “Demokratiklik” Karşılaştırması

Tüm denekler arasında; “belediyeler daha demokratiktir” diyen 59 denek (% 28.6), “merkezi yönetim daha demokratiktir” diyen 36 denek (% 17.5) olmuştur. Belediyeler ve merkezi yönetime ilişkin, ikisini de “eşit oranda demokratik” bulan 25 denek (% 12.1), ikisi de “eşit oranda demokratik değildir” değerlendirmesinde bulunan 48 denek (% 23.3) olmuştur. Deneklerden 38’i (% 18.4) soruya ilişkin fikir belirtmemiştir (bkz. Tablo 5.25).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; “belediyeler daha demokratiktir” diyen 34 denek (% 32.1), “merkezi yönetim daha demokratiktir” diyen 26 denek (% 24.5) olmuştur. Belediyeler ve merkezi yönetime ilişkin, ikisini de “eşit oranda demokratik” bulan 8 denek (% 7.5), ikisi de “eşit oranda demokratik değildir” değerlendirmesinde bulunan 27 denek (% 25.5) olmuştur. Deneklerden 11’i (% 10.4) soruya ilişkin fikir belirtmemiştir.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; “belediyeler daha demokratiktir” diyen 25 denek (% 25.0), “merkezi yönetim daha demokratiktir” diyen 10 denek (% 10.0) olmuştur. Belediyeler ve merkezi yönetime ilişkin, ikisini de “eşit oranda demokratik” bulan 17 denek (% 17.0), ikisi de “eşit oranda demokratik değiller” değerlendirmesinde bulunan 27 denek (% 27.0) olmuştur. Deneklerden 27’si (% 27.0) soruya ilişkin fikir belirtmemiştir.

Mamak İlçesi denekleri arasında; “belediyeler daha demokratiktir” diyen 24 denek (% 23.3), “merkezi yönetim daha demokratiktir” diyen 17 denek (% 16.5) olmuştur. Belediyeler ve merkezi yönetime ilişkin, ikisini de “eşit oranda demokratik” bulan 14 denek (% 13.6), ikisi de “eşit oranda demokratik değiller” değerlendirmesinde bulunan 28 denek (% 27.2) olmuştur. Deneklerden 20’si (% 19.4) soruya ilişkin fikir belirtmemiştir.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; “belediyeler daha demokratiktir” diyen 35 denek (% 34.0), “merkezi yönetim daha demokratiktir” diyen 19 denek (% 18.4) olmuştur. Belediyeler ve merkezi yönetime ilişkin, ikisini de “eşit oranda demokratik” bulan 11 denek (% 7.5), ikisi de “eşit oranda demokratik değiller” değerlendirmesinde bulunan 20 denek (% 19.4) olmuştur. Deneklerden 18’i (% 17.5) soruya ilişkin fikir belirtmemiştir.

5.2.2.4.2. Deneklerin Belediye Yönetimi ve Merkezi Yönetime İlişkin “Demokratiklik” Karşılaştırmasının Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin belediyeler ve merkezi yönetimi demokratiklik açısından karşılaştırmaları ve düşüncelerine kaynaklık eden gerekçeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.26: Merkezi Yönetimi Daha Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçeleri

MERKEZİ YÖNETİMİN DAHA DEMOKRATİK OLDUĞUNU DÜŞÜNENLER								
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	19	50.00	Spesifik İfadeler	13	34.21	Şartlı İfadeler	6	15.79
Demokrasi daha önemli olduğu için	16	42.10	Belediyede hizmetler önemlidir / iş üretmeli	6	15.78	Şu an için böyle (oy verdiği parti)	6	15.79
Daha fazla göz önünde / medya	2	5.26	Belediyeler "siyaset" beşiği / taraflı	5	13.15			
Hepimiz ilgilendirdiği için	1	2.63	Belediye rant kapısı olmuş	2	5.26			

TABLO 5.27: Belediyeleri Daha Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçeleri

BELEDİYELERİN DAHA DEMOKRATİK OLDUĞUNU DÜŞÜNENLER								
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	14	21.87	Spesifik İfadeler	30	46.87	Diğer	20	31.25
Olması gereken olarak	7	10.93	Halka yakın oldukları için / ulaşabilme	6	9.37	Yanıt yok	20	31.25
Olanaklar açısından elverişli	5	7.81	Her an göz önünde oldukları için	4	6.25			
Yerel demokrasinin beşiği olduklarından	1	1.56	Daha önemli / hayati olduğu için	4	6.25			
Kötünün iyisi	1	1.56	Daha fazla hizmet ediyorlar	4	6.25			
			Kendi oyumu yansıttığı için	4	6.25			
			Bize daha fazla yardımcı oluyor	3	4.68			
			Halka daha duyarlılar	2	3.12			
			Daha fazla ilişkimiz var	2	3.12			
			Devlet dairesinden farklılar	1	1.56			

5.2.2.4.2.1. Merkezi Yönetimi Daha Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 38 olmuştur.

İlk sırada, 92 “frekans” ve 42.59 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “merkezi yönetimde demokrasi daha önemli olduğu için”, “daha fazla göz önünde oldukları için”, “hepimizi ilgilendirdiği için” (bkz. Tablo 5.26). İkinci sırada, 13 “frekans” ve 34.21 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “belediyelerde hizmet önemlidir”, “belediyeler “siyaset” beşiği olmuş / taraflı”, “belediyeler rant kapısı olmuş”. Üçüncü sırada, 6 “frekans” ve 15.79 “yüzde” değere sahip olan “**Şartlı İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer bulmuştur; “şu an için böyle (oy verdiği parti iktidarda)”.

5.2.2.4.2.2. Belediyeleri Daha Demokratik Bulan Deneklerin Gerekçelerinin Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 64 olmuştur.

İlk sırada, 30 “frekans” ve 46.87 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “halka yakın oldukları için”, “her an göz önünde oldukları için”, “daha önemli / hayati olduğu için”, “daha fazla hizmet ettikleri için”, “kendi oyumu yansıttığı için”, “bize daha fazla yardımı oluyor”. “halka daha fazla duyarlılar”, “daha fazla ilişkimiz var”, “devlet dairesinden farklılar” (bkz. Tablo 5.27). İkinci sırada, 14 “frekans” ve 21.87 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “olması gereken açısından böyle”, “olanaklar açısından daha elverişli”, “yerel demokrasinin beşiği olduğundan”, “kötünün iyisi olduklarından”. 20 “frekans” ve 31.25 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” ana başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.2.5. Bir Yönetim Biçimi Olarak Demokrasi

Soru : Sizce Demokrasi İyi Bir Yönetim Biçimi mi? (Demokrasiyi İyi / Kötü Bir Yönetim Biçimi Olarak Değerlendirmenizde Rol Oynayan En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.28: Yönetim Biçimi Olarak Demokrasi

Tüm	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi	Fikrim yok	Toplam
Frekans	-	4	7	91	103	1	206
Yüzde	-	1.9	3.4	44.2	50.0	0.5	100.0
G. Yüzde	-	2.0	3.4	44.4	50.2	-	100.0
SPÜ	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi	Fikrim yok	Toplam
Frekans	-	2	1	37	65	1	106
Yüzde	-	1.9	0.9	34.9	61.3	0.9	100.0
G. Yüzde	-	1.9	1.0	35.2	61.9	-	100.0
SPÜO	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi	Fikrim yok	Toplam
Frekans	-	2	6	54	38	-	100
Yüzde	-	2.0	6.0	54.0	38.0	-	100.0
G. Yüzde	-	2.0	6.0	54.0	38.0	-	100.0
Mamak	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi	Fikrim yok	Toplam
Frekans	-	1	2	39	61	-	103
Yüzde	-	1.0	1.9	37.9	59.2	-	100.0
G. Yüzde	-	-	-	-	-	-	100.0
Çankaya	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi	Fikrim yok	Toplam
Frekans	-	3	5	52	42	1	103
Yüzde	-	2.9	4.9	50.5	40.8	1.0	100.0
G. Yüzde	-	2.9	4.9	51.0	41.2	-	100.0
Demokrasi	Denek Grubu	AO	Medyan	Standart sapma	Varyans		
1	SPÜ	4.57	5.00	0.62	0.38		
2	Mamak	4.55	5.00	0.59	0.35		
3	Çankaya	4.30	4.00	0.70	0.49		
4	SPÜO	4.28	4.00	0.67	0.45		
Ortalama	Tüm	4.43	5.00	0.66	0.43		

5.2.2.5.1. Deneklerin Yönetim Biçimi Olarak “Demokrasi” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; bir yönetim biçimi olarak demokrasi “çok iyi” diyen 103 denek (% 50.0), “iyi” diyen 91 denek (% 44.2) olup, genel olarak demokrasiye olumlu yaklaşım oranı % 94.2 olarak tespit edilmiştir. Bir yönetim biçimi olarak demokrasi “kötü” diyen 4 denek (% 1.9) olup, genel olarak demokrasiye olumsuz yaklaşım oranı % 1.9 olmuştur. Deneklerden 7 kişi (% 3.4) “orta” ve 1 kişi (% 0.5) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, bir yönetim biçimi olarak “demokrasi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 4.43 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi denekler arasında; bir yönetim biçimi olarak demokrasi “çok iyi” diyen 65 denek (% 61.3), “iyi” diyen 37 denek (% 34.9) olup, genel olarak demokrasiye olumlu yaklaşım oranı % 96.2 olarak tespit edilmiştir. Bir yönetim biçimi olarak demokrasi “kötü” diyen 2 denek (% 1.9) olup, genel olarak demokrasiye olumsuz yaklaşım oranı % 1.9 olmuştur. Deneklerden 1 kişi (% 0.9) “orta” ve 1 kişi (% 0.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, bir yönetim biçimi olarak “demokrasi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 4.57 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.28.).

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; bir yönetim biçimi olarak demokrasi “çok iyi” diyen 38 denek (% 38.0), “iyi” diyen 54 denek (% 54.0) olup, genel olarak demokrasiye olumlu yaklaşım oranı % 92.0 olarak tespit edilmiştir. Bir yönetim biçimi olarak demokrasi “kötü” diyen 2 denek (% 2.0) olup, genel olarak demokrasiye olumsuz yaklaşım oranı % 2.0 olmuştur. Deneklerden 6 kişi (% 6.0) yanıtını tercih etmiştir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, bir yönetim biçimi olarak “demokrasi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 4.28 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; bir yönetim biçimi olarak demokrasi “çok iyi” diyen 61 denek (% 59.2), “iyi” diyen 39 denek (% 37.9) olup, genel olarak demokrasiye olumlu yaklaşım oranı % 97.1 olarak tespit edilmiştir. Bir yönetim

biçimi olarak demokrasi “kötü” diyen 1 denek (% 1.0) olup, genel olarak demokrasiye olumsuz yaklaşım oranı % 1.0 olmuştur. Deneklerden 2 kişi (% 1.9) “orta” yanıtını tercih etmiştir. Mamak ilçesi deneklerinin, bir yönetim biçimi olarak “demokrasi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 4.55 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; bir yönetim biçimi olarak demokrasi “çok iyi” diyen 42 denek (% 40.8), “iyi” diyen 52 denek (% 50.5) olup, genel olarak demokrasiye olumlu yaklaşım oranı % 91.3 olarak tespit edilmiştir. Bir yönetim biçimi olarak demokrasi “kötü” diyen 3 denek (% 2.9) olup, genel olarak demokrasiye olumsuz yaklaşım oranı % 2.9 olmuştur. Deneklerden 5 kişi (% 4.9) “orta” ve 1 kişi (% 1.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, bir yönetim biçimi olarak “demokrasi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 4.30 olarak hesaplanmıştır.

Bir yönetim biçimi olarak demokrasiyi değerlemede, denek sınıflandırmaları arasında sıralama şu şekilde gerçekleşmiştir; Siyasi parti üyesi denekler, Mamak ilçesi denekleri, Çankaya ilçesi denekleri ve siyasi parti üyesi olmayan denekler

5.2.2.5.2. Demokrasinin İyi Bir Yönetim Biçimi Olma Nedenleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar dört ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin demokrasinin iyi bir yönetim biçimi olmasında ileri sürdükleri gerekçeler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 346 olmuştur.

İlk sırada, 109 “frekans” ve 31.50 “yüzde” değere sahip olan **“Demokratik Ortam”** ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “insan hakları / insana değer verilmesi”, “tarafsızlık / ayırım yapılmaması”, “özgürlük / herkesin istediği gibi yaşaması”, “cumhuriyet”, “ifade özgürlüğü”, “sosyal devlet / sosyal adalet”, “çağdaşlık”, “laiklik”, “kadın hakları”, “düşünce özgürlüğü”, “hukuk devleti / hakkını arayabilmen” (bkz. Tablo 5.29.).

İkinci sırada, 97 “frekans” ve 28.03 “yüzde” değere sahip olan **“Demokratik Süreç”** ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “halkın istediğinin olması”, “akılcı olması / doğru yolun bulunması”, “seçme hakkı / özgürlüğü”, “halk için faydalı olması”, “iyi insanları seçme olanağı”, “halka faydalı / yardımcı olmak hizmet üretme imkanı”, “seçimlerin belli süreyle sınırlı olması (hatalardan dönebilme olanağı)”, “refah / gelişme sağlaması”, “halkın seçtiklerinin yetkili olması”, “devlet-halk buluşması / barışması sağlanır”, “seçilme hakkı / özgürlüğü”.

Üçüncü sırada, 77 “frekans” ve 22.25 “yüzde” değere sahip olan **“Çekinceli Onay”** ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “Türkiye Cumhuriyeti’nde sorunlar var, ancak genel olarak iyi”, “yöneticiler vicdanlı olmalı ama değil, buna rağmen iyi”, “halk bilinçli olmalı ama değil”.

Dördüncü sırada, 34 “frekans” ve 9.82 “yüzde” değere sahip olan **“Karşılaştırma”** ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “demokrasinin alternatifi yok”, “diğer yönetim biçimleri ile karlaştırınca demokrasi daha iyi”, “demokrasi dışındaki rejimler çökmüştür”, “demokrasi olmazsa hiçbir şey olmaz”, “demokrasi olmazsa saltanat olur”. 29 “frekans” ve 8.38 “yüzde” değere sahip olan **“Diğer”** başlığı “yanıt vermek istemiyorum / bilmiyorum” yanıtlarını içermektedir.

TABLO 5.29: Demokrasinin İyi Bir Yönetim Biçimi Olma Nedenleri

	Frekans	Yüzde
DEMOKRATİK SÜREÇ	97	28.03
Halkın dediğinin olması / söz milletindir	38	10.98
Akılcı olması / doğru yolun bulunması	11	3.17
Seçme özgürlüğü / hakkı / tercih hakkı	11	3.17
İnsanlar / halk için faydalı bir şey	9	2.60
İyi insanları seçme olanağı	8	2.31
Halka faydalı-yardımcı olmak / hizmet üretmek	7	2.02
Seçimlerin belli süreyle sınırlı olması / değiştirme / hatadan dönme	4	1.15
Refah / kalkınma / gelişme	3	0.86
Halkın seçtiklerinin yetkili olması	3	0.86
Devlet – Halk barışması buluşması	2	0.57
Seçilme özgürlüğü / hakkı	1	0.28
DEMOKRATİK ORTAM	109	31.50
İnsan hakları / insana değer verilmesi	27	7.80
Tarafsızlık / ayırım yapılmaması	23	6.64
Özgürlük / Herkesin istediği gibi yaşaması	15	4.33
Cumhuriyet	10	2.89
Kavganın olmaması / barış / kardeşlik	10	2.89
İfade / konuşma özgürlüğü	9	2.60
Sosyal devlet	4	1.15
Çağdaşlık	3	0.86
Laiklik	3	0.86
Kadın hakları	2	0.57
Düşünce özgürlüğü	2	0.57
Hukuk devleti olması	1	0.28
KARŞILAŞTIRMA	34	9.82
Alternatifi yok	18	5.20
Diğer yönetim biçimleriyle karşılaştırılınca	5	1.44
Demokrasi dışı rejimler çökmüştür	4	1.15
Demokrasi olmazsa hiçbir şey olmaz	4	1.15
Demokrasi olmazsa saltanat olur	3	0.86
ÇEKİNCELİ ONAY	77	22.25
TC sorunlar var	35	10.11
Yöneticiler vicdanlı olmalı ama değil	21	6.06
Halk bilinçli olmalı ama değil	21	6.06
DİĞER	29	8.38
Bilmiyor / yanıtızsız	29	8.38

5.2.2.5.3. Demokrasinin Tanımı / Çağrıştırdığı Anlamlar

Soru : Demokrasiyi Nasıl Tanımlarsınız? (Demokrasi Size Ne Anlam İfade Ediyor? Demokrasi Denilince Aklınıza Neler Geliyor?)

Demokrasi ve Çağrıştırdığı Anlamlar

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar iki ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin demokrasi tanımları (demokrasinin çağrıştırdıkları kavramlar / konular) aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 484 olmuştur.

İlk sırada, 243 “frekans” ve 50.20 “yüzde” değere sahip olan “**Demokratik Ortam**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “eşitlik olması / ayırım yapılmaması”, “özgürlük / herkesin istediği gibi yaşaması”, “insan hakları / insana değer verilmesi”, “cumhuriyet”, “çağdaşlık”, “hukuk devleti / hakkını arayabilmen”, “Atatürk”, “sosyal devlet / sosyal adalet”, “barış / kardeşlik / işbirliği”, “ifade özgürlüğü”, “katılımcılık”, “düşünce özgürlüğü”, “laiklik”, “erdem”, “bilinçli yurttaşlık”, “toplumun değerlerine saygı”, “örgütlenme özgürlüğü”, “inanç özgürlüğü”, “çok seslilik / çoğulculuk” (bkz. Tablo 5.30.).

İkinci sırada, 233 “frekans” ve 48.14 “yüzde” değere sahip olan “**Demokratik Süreç**” ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “seçimler / yöneticileri seçmek”, “halkın kendi kendini yönetmesi”, “halka faydalı olmak”, “seçme hakkı / özgürlüğü”, “halkın istediğinin olması”, “yönetimi halkın belirlemesi”, “siyasi partiler / politikacılar”, “halka kulak verilmesi”, “hayal kırıklığı”, “gelecek hakkında söz sahibi olmak”, “doğru yolun bulunması”, “halkın hesap sorabilmesi”. 8 “frekans” ve 1.65 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı “yanıt vermek istemiyorum / bilmiyorum” yanıtlarını içermektedir.

TABLO 5.30: Demokrasinin Tanımı / Çağrıştırdıkları Anlamlar

	Frekans	Yüzde
DEMOKRATİK SÜREÇ	233	48.14
Seçimler / yöneticileri seçmek	46	9.50
Halkın kendi kendini yönetmesi	38	7.85
Halka faydalı-yardımcı olmak / hizmet üretmek/	30	6.19
Seçme özgürlüğü / hakkı / tercihler	27	5.57
Halkın dediğinin / istediğinin olması	24	4.95
Yönetimi halkın belirlemesi	16	3.30
Siyasi partiler / politikacılar	13	2.68
Halka kulak verilmesi	12	2.47
Hayal kırıklığı / pişmanlık	12	2.47
Gelecek hakkında söz sahibi olmak	6	1.23
Doğru yolun bulunması	6	1.23
Halkın hesap sorabilmesi	3	0.61
DEMOKRATİK ORTAM	243	50.20
Eşitlik olması / tarafsızlık / ayırım yapılmaması	52	10.74
Özgürlük / Herkesin İsteddiği gibi yaşaması	29	5.99
İnsan hakları / insana değer verilmesi	24	4.95
Cumhuriyet	22	4.54
Çağdaşlık / medeniyet / uygarlık	15	3.09
Hukuk devleti / hakkını arayabilmen	15	3.09
Atatürk	13	2.68
Sosyal devlet / sosyal adalet	12	2.47
Kavganın olmaması / barış / kardeşlik / Birlik / beraberlik / işbirliği	11	2.27
İfade / konuşma özgürlüğü	9	1.85
Katılımcılık	8	1.65
Düşünce özgürlüğü	7	1.44
Laiklik	5	1.03
Dürüstlük / sadakat / erdemlilik	5	1.03
Bilinçli yurttaşlık	5	1.03
Toplumun değerlerine saygı	4	0.82
Örgütlenme özgürlüğü	3	0.61
İnanç özgürlüğü	3	0.61
Çok seslilik / çoğulculuk	1	0.20
DİĞER	8	1.65
Bilmiyor / yanıtız	8	1.65

5.2.2.6. Deneklerin Demokrasi ve Hizmet Öncelikleri

Soru : Belediyecilikte Sizce Önemli ve Öncelikli Olması Gereken Kriter Demokrasi mi / Hizmet mi Olmalıdır? (Bu Düşüncenize Gerekçe Olarak Gördüğünüz En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.31: Belediyecilikte Hizmet / Demokrasi Önceliği

	Tüm		SPÜ		SPÜO		Mamak		Çankaya	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Demokrasi öncelikli	55	26.7	32	30.2	23	23.0	21	20.4	34	33.0
Hizmet öncelikli	109	52.9	50	47.2	59	59.0	65	63.1	44	42.7
İkisi de eşit önemdedir	42	20.4	24	22.6	18	18.0	17	16.5	25	24.3
Toplam	206	100.0	106	100.0	100	100.0	103	100.0	103	100.0
Demokrasi / Hizmet Önceliği										
Sıralama	Denek Grubu		Demokrasi		Hizmet		Eşit			
1	Çankaya		33.0		42.7		24.3			
2	SPÜ		30.2		47.2		22.6			
3	SPÜO		23.0		59.0		18.0			
4	Mamak		20.4		63.1		16.5			
Ortalama	Tüm		26.7		52.9		20.4			

5.2.2.6.1. Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin “Demokrasi / Hizmet Önceliği” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediyecilikte “demokrasi önceliklidir” diyen 55 denek (% 26.7), “hizmet önceliklidir” diyen 109 denek (% 52.9), “demokrasi ve hizmet eşit önceliklidir” diyen 42 denek (% 20.4) olmuştur (bkz. Tablo 5.31.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediyecilikte “demokrasi önceliklidir” diyen 32 denek (% 30.2), “hizmet önceliklidir” diyen 50 denek (% 47.2), “demokrasi ve hizmet eşit önceliklidir” diyen 24 denek (% 22.6) olmuştur.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediyecilikte “demokrasi önceliklidir” diyen 23 denek (% 23.0), “hizmet önceliklidir” diyen 59 denek (% 59.0), “demokrasi ve hizmet eşit önceliklidir” diyen 18 denek (% 18.0) olmuştur.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediyecilikte “demokrasi önceliklidir” diyen 21 denek (% 20.4), “hizmet önceliklidir” diyen 65 denek (% 63.1), “demokrasi ve hizmet eşit önceliklidir” diyen 17 denek (% 16.5) olmuştur.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediyecilikte “demokrasi önceliklidir” diyen 34 denek (% 33.0), “hizmet önceliklidir” diyen 44 denek (% 42.7), “demokrasi ve hizmet eşit önceliklidir” diyen 25 denek (% 24.3) olmuştur.

Belediyecilikte “demokrasiye” öncelik tanıma açısından, Çankaya ilçesi denekleri ilk sırayı almışlardır. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla demokrasiye daha fazla öncelik tanımaktadır. Mamak ilçesi denekleri demokrasiye öncelik tanıma konusunda son sırada yer almışlardır. Tüm sınıflamalarda, denekler belediyecilikte hizmetin öncelikli olduğuna dair görüş belirtmişlerdir.

5.2.2.6.2. Deneklerin Belediyecilikte Demokrasi / Hizmet Öncelikleri ve Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar iki ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin belediyecilikte demokrasi / hizmet öncelikleri ve gerekçe olarak gösterdikleri nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.32: Hizmet Önceliklidir Diyen Deneklerin Gerekçeleri

HİZMETLERİN ÖNCELİKLİ OLDUĞUNU DÜŞÜNENLER								
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	106	62.35	Spesifik İfadeler	61	35.88	Diğer	3	1.76
Vatandaşın önceliği hizmettir	36	21.17	Acil sorunlara çözüm üretilmeli	18	10.58	Yanıt yok	3	1.76
Hizmet herşeyden önce gelir	28	16.47	Politik olmadan hizmet istiyoruz	13	7.64			
Hizmet daha faydalıdır	13	7.64	Demokrasi süreç işi / ancak şimdi hizmet gerekiyor	9	5.29			
Hizmet yoksa demokrasi boş anlamsızdır	11	6.47	Sorunlar oldukça demokrasi olmaz	8	4.70			
Konuşmanın kimseye faydası olmaz	8	4.70	Belediye hizmet için vardır	6	3.52			
Her şey yoluna girer	5	2.94	Zaten halk seçiyor önemli olan hizmet etmeleri	4	2.35			
Hizmet olmadan demokrasi olmaz	5	2.94	Halk daha iyi karar verir	2	1.17			
			Bizim siyasetle işimiz olmaz hizmetle olur	1	0.58	170		

TABLO 5.33: Demokrasi Önceliklidir Diyen Deneklerin Gerekçeleri

DEMOKRASİNİN ÖNCELİKLİ OLDUĞUNU DÜŞÜNENLER								
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	59	66.29	Spesifik İfadeler	25	28.08	Diğer	5	5.61
Demokrasi olursa hizmet olur	20	22.47	Bilgi edinme ve halkın aldatılmaması	10	11.23	Yanıt yok	5	5.61
Olmadan hizmetin anlamı olmaz	17	19.10	Eşit hizmet için gerekli	5	5.61			
Demokrasi olmadan hiçbir şey olmaz	13	14.60	Hesap soramazsın	5	5.61			
Demokrasiye inananmayanlar hizmet etmez	4	4.49	Demokrasi hizmeti belirler / önceliklerin belirlenmesi	4	4.49			
Çağdaş düşünce bunu gerektirir	3	3.37	İnsan haklarına saygı için gerekli	1	1.12			
Demokrasi bir adım önde olmalı	2	2.24						

TABLO 5.34: Demokrasi Ve Hizmet Eşdeğer Önceliklidir Diyen Deneklerin Gerekçeleri

DEMOKRASİ ve HİZMETİN EŞDEĞER ÖNCELİKTE OLDUĞUNU DÜŞÜNENLER								
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	57	95.00	Spesifik İfadeler			Diğer	3	5.00
Ayrım yapamıyorum / eşdeğer	18	30.00				Yanıt yok	3	5.00
İkisi de önemli	13	21.66						
İkisi de gerekli	12	20.00						
Biri olmadan diğeri olmaz	7	11.66						
İkisi de faydalı	5	8.33						
İkisi de eksik	2	3.33						

5.2.2.6.2.1. Hizmet Önemlidir / Önceliklidir Diyen Denekler

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 170 olmuştur.

İlk sırada, 106 “frekans” ve 62.35 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “vatandaşın önceliği / beklentisi hizmettir”, “hizmet her şeyden önce gelir”, “hizmet daha faydalıdır”, “hizmet yoksa demokrasi boş ve anlamsızdır”, “konuşmanın kimseye faydası olmaz”, “hizmet olursa her şey yoluna girer”, “hizmet olmada demokrasi olmaz” (bkz. Tablo 5.32.).

İkinci sırada, 61 “frekans” ve 35.88 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “öncelikle acil sorunlara çözüm üretilmeli”, “politik olmadan (siyasetin karışmadığı) hizmet istiyoruz”, “demokrasi bir süreç işi (zaman alır) şimdi hizmet gerekiyor”, “sorunlar oldukça demokrasi olmaz”, “belediye hizmet için vardır”, “yöneticileri zaten halk seçiyor önemli olan hizmet etmeleri”, “hizmet olursa halk daha iyi karar verir”, “bizim siyasetle işimiz olmaz”.

3 “frekans” ve 1.76 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.2.6.2.2. Demokrasi Önemlidir / Önceliklidir Diyen Denekler

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 89 olmuştur.

İlk sırada, 59 “frekans” ve 66.29 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “demokrasi olursa hizmet olur”, “demokrasi olmadan hizmetin anlamı olmaz”, “demokrasi olmadan hiçbir şey olmaz”, “demokrasiye inanmayanlar hizmet etmez”, “çağdaş düşünce bunu gerektirir”, “demokrasi bir adım önde olmalı” (bkz. Tablo 5.33.).

İkinci sırada, 25 “frekans” ve 28.08 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “halk daha iyi bilgi edinir / aldatılmaz”, “eşit hizmet almak / tarafsızlık için gerekli”, “demokrasi olmazsa hesap soramazsın”, “demokrasi hizmeti (öncelikleri) belirler”, “insan haklarına saygı için demokrasi gerekli”.

5 “frekans” ve 5.61 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.2.6.3. Demokrasi ve Hizmet Eşit Derecede Önemlidir / Önceliklidir Diyen Denekler

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 60 olmuştur.

İlk sırada, 57 “frekans” ve 95.00 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “ayrım yapamıyorum”, “ikisi de önemli”, “ikisi de gerekli”, “biri olmadan diğer olmaz”, “ikisi de faydalı”, “tek başına ikisi de eksik kalır / tamamlayıcılık” (bkz. Tablo 5.34.).

3 “frekans” ve 5.00 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3. Kenttaş Algısının Oluşumu

5.2.3.1. Belediye ve Kenttaş İlişkileri

5.2.3.1.1. Deneklerin Belediye Başkanı Tercihleri

Soru : Yerel Seçimlerde, Belediye Başkanı Tercihinizi Nasıl Yapıyorsunuz? (Seçiminizde Hangi Kriterler Rol Oynuyor?) Bunlardan en önemli gördüğünüz üç tane kriteri öğrenebilir miyim?

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar altı ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Belediye Başkanı Tercih Kriterleri

Denekler adayın öncelikle siyasi konumuna atıfta bulunmuşlardır. 161 “frekans” ve 28.39 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Konum**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır. Deneklerin “siyasi parti” ve “siyasi görüş” olarak ifade ettikleri kriterlere; “halkçı”, “demokrat”, “inançlı”, “muhafazakar”, “milliyetçi”, “çağdaş”, “Atatürkçü”, “laik”, “Cumhuriyetçi”, “özelleştirmeci olmayan” kriterleri de dahil edilmiştir (bkz. Tablo 5.35.).

İkinci tasnif grubu adayın seçim sonrası performansı ile ilişkilendirilmiştir. 126 “frekans” ve 22.22 “yüzde” değere sahip olan “**Seçim Sonrası Performans**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır. Deneklerin adaydan somut beklentilerinin sıralandığı; “belediyecilik bilgisi”, “hizmet üretmesi”, “uzlaşmacı”, “tarafsız”, “kadro yeterliliği”, “ilçeye fayda”, “halka yakınlık”, “halkın ve bölgenin sorunlarını bilme”, “insan haklarına, hukuka ve yasalara saygı”, “liyakat”, “pişman olunmayacak”, “mahalleye fayda”, “politika yapmama” kriterlerden oluşmaktadır.

Üçüncü tasnif grubu adayın kişisel özellikleri etrafında şekillenmiştir. 93 “frekans” ve 16.40 “yüzde” değere sahip olan “**Adayın Kişisel Özellikleri**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır. Deneklerin “adayın kişisel özellikleri” olarak ifade ettikleri kritere, “bilgi ve kültür”, “eğitim / meslek”, “çalışkanlık”, “tanınırılık”, “doğum yeri”, “sosyal statü”, “yaş”, “cinsiyet”, “aile”, kriterleri eklenerek oluşturulmuştur.

Dördüncü tasnif grubu adayda aranan ahlaki özellikler etrafında şekillenmiştir. 75 “frekans” ve 13.23 “yüzde” değere sahip olan “**Adayın Ahlâkî Özellikleri**” ana başlığı şu kriterlerden oluşmuştur; “dürüstlük”, “iyi bir insan olma”, “güçlü / yürekli olma”, “sonradan değişmeme”, “namuslu olma”, “fedakar olma / çıkarıcı olmama”, “ilkeli / onurlu olma”, “güvenilir olma”, “sözünde durma”, “adil olma”, “idealist olma”.

Beşinci tasnif grubu adayın seçim performansı ile ilişkilendirilmiştir. 58 “frekans” ve 10.22 “yüzde” değere sahip olan “**Seçim Performansı**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır. Deneklerin adayın seçim performansı etrafında dile getirdikleri; “projeleri”, “konuşmaları / seçim çalışmaları”, “vaatleri”, “farklılık / yenilik / sıra dışılık”, “rol yapmama / yalan söylememe” kriterlerden oluşmaktadır.

Altıncı tasnif grubu adayın geçmiş performansı ile ilişkilendirilmiştir. 40 “frekans” ve 7.05 “yüzde” değere sahip olan “**Seçim Öncesi Performans**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “geçmiş icraatlar / deneyim”, “yolsuzluğa bulamamış olmak” ve “partiye hizmet / parti geçmişi”.

“**Tasnif Dışı**” başlığı altında 14 “frekans” ve 2.47 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “zamanı gelince karar veririm”, “adaylar arasında karşılaştırma yaparım”, “aile kararına uygun davranırım”, “hoşuma gidene oy veririm”, “siyasetle ilgilenmiyorum”, “oy kullanmıyorum”, “yanıt vermek istemiyorum”.

TABLO 5.35: Deneklerin Belediye Başkanı Tercihleri

	Frekans	Yüzde
Siyasi Konumu	161	28.39
Parti	57	10.05
Siyasi görüşü	56	9.88
Halkçı	16	2.82
Demokrat	6	1.05
İnançlı	5	0.88
Muhafazakar	5	0.88
Ülkesini ve Milletini Seven	5	0.88
Çağdaş / ilerici	4	0.70
Atatürkçü	3	0.53
Laik	2	0.35
Cumhuriyetçi	1	0.17
Özelleştirmeci olmayan	1	0.17
Kişisel Özellikleri	93	16.40
Adayın Kişisel Özellikleri	37	6.53
Bilgisi ve Kültürü	14	2.47
Eğitimi / Mesleği	13	2.29
Çalışkan	10	1.76
Tanınması / medyatik olması	8	1.41
Doğum yeri	4	0.70
Sosyal Statüsü	3	0.53
Yaşı (Genç Olması)	2	0.35
Kadın aday	1	0.17
İyi bir ailesi olması	1	0.17
Ahlaki Özellikleri	75	13.23
Dürüst / tutarlı	19	3.35
İyi Bir İnsan Olması	11	1.94
Güçlü, Cesur, otoriter	10	1.76
Sonradan değişmemesi	9	1.59
Namuslu / ahlaklı	8	1.41
Fedakar bençil olmayan	8	1.41
İlkeli olması / Onurlu	4	0.70
Güvenebilecek	2	0.35
Sözünde duran	2	0.35
Adil olması	1	0.17
idealist	1	0.17
Adayın Seçimler Öncesi (Geçmiş) Performansı	40	7.05
Geçmiş İcraatları (Deneyimi)	23	4.05
Yolsuzluğa bulaşmamış olması	10	1.76
Parti geçmişi / konumu	7	1.23
Adayın Seçim Performansı	58	10.22
Projeleri	20	3.53
Konuşmaları / seçim performansı / çalışması	19	3.35
Vaatleri	9	1.59
Yenilik / sıra dışı / farklılık	6	1.05
Yalan söylememesi/rol yapmama/yapmacık	4	0.70
Adayın Seçim Sonrası Performansı	126	22.22
Belediyecilik bilgisi (Yeterlilik)	29	5.11
Hizmet üretmeli	18	3.17
Uzlaş (parti içi) (partiler arası)	17	3.00
Tarafsız, Ayrılmı Yapmayan / aşırı olmayan	14	2.46
Kadro su	9	1.58
İlçe'ye yakışır / faydalı	9	1.58
Halka yakın olması / halkla ilişkileri	9	1.58
Halkın / bölgenin sorunlarını bilmesi	9	1.58
İnsan haklarına saygılı / hukuka yasalara	5	0.88
Liyakat	3	0.53
Pişman olmayacağı m	2	0.35
Mahalleye faydalı olması	1	0.17
Politika yapmamalı	1	0.17
Tasnif Dışı	14	2.47
Zamanı gelince karar veriyor	4	0.70
Adaylar arasında karşılaşturma yaparak	4	0.70
Aile kararına uygun davranıyor	2	0.35
Hoşuma gidene	1	0.17
Siyasetle ilgilenmiyor	1	0.17
Oy kullanmıyor	1	0.17
Yanıt sız	1	0.17

5.2.3.1.2. Belediye Başkanının Deneklerce Tanınırılığı

Soru : (İlçe) Belediye Başkanını (İsmen ve Üyesi Olduğu Siyasi Parti Bakımından) Tanıyor musunuz?

TABLO 5.36: Denek Grupları İtibariyle Belediye Başkanını Tanımaları

Tüm	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
Belediye başkanını ismen tanıma	152	73.8	54	26.2	206
Belediye başkanını partisi bakımından tanıma	176	85.4	30	14.6	206
SPÜ	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
Belediye başkanını ismen tanıma	96	90.6	10	9.4	106
Belediye başkanını partisi bakımından tanıma	101	95.3	5	4.7	106
SPÜO	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
Belediye başkanını ismen tanıma	56	56.0	44	44.0	100
Belediye başkanını partisi bakımından tanıma	75	75.0	25	25.0	100
Mamak	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
Belediye başkanını ismen tanıma	69	67.0	34	33.0	103
Belediye başkanını partisi bakımından tanıma	82	79.6	21	19.4	103
Çankaya	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
Belediye başkanını ismen tanıma	83	80.6	20	19.4	103
Belediye başkanını partisi bakımından tanıma	94	91.3	9	8.7	103
Belediye Başkanlarının Tanınma Durumu					
Sıralama	İsmen tanınma	Denek Grubu	Sıralama	Partisi açısından tanınma	Denek Grubu
1	90.6	SPÜ	1	95.3	SPÜ
2	80.6	Çankaya	2	91.3	Çankaya
3	67.0	Mamak	3	79.6	Mamak
4	56.0	SPÜO	4	75.0	SPÜO
Ortalama	73.8	Tüm	Ortalama	85.4	Tüm

Deneklerin Belediye Başkanını Tanıma Durumu

Tüm denekler arasında; deneklerden 152'si (% 73.8) belediye başkanlarının “adını” bildiklerini, 54'ü (% 26.2) belediye başkanının “adını” bilmediklerini belirtmişlerdir. 176 denek (% 85.4) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bildiğini, 30 denek (% 14.6) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir (bkz. Tablo 5.36.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; deneklerden 96'sı (% 90.6) belediye başkanlarının “adını” bildiklerini, 10'u (% 9.4) belediye başkanının “adını” bilmediklerini belirtmişlerdir. 101 denek (% 95.3) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bildiğini, 5 denek (% 4.7) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; deneklerden 56'sı (% 56.0) belediye başkanlarının “adını” bildiklerini, 44 (% 44.0) belediye başkanının “adını” bilmediklerini belirtmişlerdir. 75 denek (% 75.0) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bildiğini, 25 denek (% 25.0) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir.

Mamak İlçesi denekleri arasında; deneklerden 69'u (% 67.0) belediye başkanlarının “adını” bildiklerini, 34'ü (% 33.0) belediye başkanının “adını” bilmediklerini belirtmişlerdir. 82 denek (% 79.6) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bildiğini, 21 denek (% 19.4) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; deneklerden 83'ü (% 80.6) belediye başkanlarının “adını” bildiklerini, 20'si (% 19.4) belediye başkanının “adını” bilmediklerini belirtmişlerdir. 94 denek (% 91.3) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bildiğini, 9 denek (% 8.7) belediye başkanının hangi “siyasi parti”ye mensup olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir.

Gerek “ismen” gerekse mensubu olduğu “siyasi parti” açısından belediye başkanlarının tanınmasında, siyasi parti üyesi olanların, siyasi parti üyesi olmayan deneklere ve Çankaya deneklerinin Mamak deneklerine görece bir üstünlükleri söz konusudur. Buna benzer şekilde, başkanların tanınırlığında, “partisi” açısından tanınırlığı, “ismen” tanınırlığından önde görünmektedir.

5.2.3.1.3. Belediye Meclis Üyeleri Tercih Kriterleri

Soru : Yerel Seçimlerde, Belediye Meclis Üyelerine İlişkin Tercihinizi Nasıl Yapıyorsunuz? (Seçiminizde Hangi Kriterler Rol Oynuyor?) Bunlardan en önemli gördüğünüz üç tane kriteri öğrenebilir miyim?

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar iki ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin öncelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Belediye Meclis Üyeleri Tercih Kriterleri

Denekler adaydan çok üyesi olunan siyasi parti / siyasi görüş ve belediye başkan adayına bağlı olarak tercihte bulunmaktadırlar. 166 “frekans” ve 50.15 “yüzde” değere sahip olan “**Parti ve Başkanla İlgili Özellikler**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “siyasi parti”, “siyasi görüş”, “belediye başkanı tercihinine paralel”, “başkan ile uyum”, “partinin uygun görmesi”, “partiye hizmet / fayda” (bkz. Tablo 5.37.).

“**Tasnif Dışı**” başlığı altında 85 “frekans” ve 25.67 “yüzde” değere sahip olan şu yanıtlar yer almıştır; “bilmiyorum”, “dikkat etmiyorum”, “adayları tanıyamıyorum”, “tanıdık / yakınım olması”, “yanıtsız”, “oyu çok olanı tercih ederim”, “zamanı gelince karar veririm”.

İkinci tasnif grubu adaylarla ilgili özellikler etrafında şekillenmiştir. 80 “frekans” ve 24.16 “yüzde” değere sahip olan “**Adaylarla İlgili Özellikler**” ana

başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ahlaki ölçütler”, “liyakat”, “halka / bölgeye fayda”, “çalışmaları”, “kişisel özellikleri”, “muhalafet odağı olması”, “eğitimi / mesleği”, “hukuka ve insan haklarına saygı”, “halkın / bölgenin sorunlarını bilmesi”.

Deneklerin bu soruya ilişkin yanıtlarının frekans toplamı, 331 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam, belediye başkanı seçim kriterlerine ilişkin soruya verilen yanıtların frekans toplamı olan 576 rakamının %57.46’sına, beklenen (olması gereken frekans değerinin 618) değerin 53.55’ine denk düşmektedir.

TABLO 5.37: Deneklerin Meclis Üyeleri Tercihleri

	Frekans	Yüzde
Parti ve Başkanla İlgili Özellikler	166	50.15
Adayın Partisi	64	19.36
Siyasi Görüşü	31	9.36
Başkana göre veriyor	23	6.94
Başkan ile uyum	22	6.64
Partinin uygun görmesi	20	6.04
Partiye hizmeti / faydası	6	1.81
Adaylarla İlgili Özellikler	80	24.16
Ahlaki ölçütler	23	6.94
Liyakat	22	6.64
Halkına / bölgeye faydalı olması	10	3.02
Çalışmaları	8	2.41
Adayın Kişisel Özellikleri	5	1.51
Muhalafet odağı olması	4	1.20
Eğitimi / Mesleği	3	0.90
Hukuka ve insan haklarına saygılı	3	0.90
Halkın / bölgenin sorunlarını bilmesi	2	0.60
Tasnif Dışı	85	25.67
Bilmiyorum	25	7.55
Dikkat etmiyorum	21	6.34
Tanıyamıyorum	17	5.13
Tanıdık / yakınım olması	13	3.92
Yanıtsız	7	2.12
Oyu çok olanı seçerim	1	0.30
Zamanı gelince karar veriyor	1	0.30

5.2.3.1.4. Belediye Meclis Üyelerinin Deneklerce Tanınırlığı

Soru : Belediye Meclis Üyelerini Tanıyor musunuz? Kişisel (Genel) Olarak ve Oy Verdiğiniz / Üyesi Olduğunuz Siyasi Partiye Üye Olan Tanıdığınız Kaç Tane Meclis Üyesi Olduğunu Öğrenebilir miyim?

TABLO 5.38: Denek Grupları İtibariyle Deneklerin Belediye Meclis Üyelerini Tanımları

Tüm	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
BM üyelerini ismen tanıma	68	33.0	138	67.0	206
BMÜ oy verilen parti bakımından tanıma	51	24.8	155	75.2	206
SPÜ	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
BM üyelerini ismen tanıma	53	50.0	53	50.0	106
BMÜ oy verilen parti bakımından tanıma	42	39.6	64	60.4	106
SPÜO	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
BM üyelerini ismen tanıma	15	15.0	85	85.0	100
BMÜ oy verilen parti bakımından tanıma	9	9.0	91	91.0	100
Mamak	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
BM üyelerini ismen tanıma	35	34.0	68	66.0	103
BMÜ oy verilen parti bakımından tanıma	25	24.3	78	75.7	103
Çankaya	Tanıyor		Tanımıyor		Toplam
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	
BM üyelerini ismen tanıma	33	32.0	70	68.0	103
BMÜ oy verilen parti bakımından tanıma	26	25.2	77	74.8	103
Belediye Meclis Üyelerinin Tanınma Durumu					
Sıralama	Genel tanınma	Denek Grubu	Sıralama	Parti açısından tanınma	Denek Grubu
1	50.0	SPÜ	1	39.6	SPÜ
2	34.0	Mamak	2	25.2	Çankaya
3	32.0	Çankaya	3	24.3	Mamak
4	15.0	SPÜO	4	9.0	SPÜO
Ortalama	33.0	Tüm	Ortalama	24.8	Tüm

5.3.3.1.4.1. Deneklerin Belediye Meclis Üyelerini Tanıma Durumları

Tüm denekler arasında; deneklerden 138'i (% 67.0) belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 68'i (% 33.0) belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını belirtmişlerdir. Deneklerden 155'i (% 75.2) üyesi olduğu ya da oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 51'i (% 24.8) üyesi olduğu ya da oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını ifade etmişlerdir (bkz. Tablo 5.38.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; deneklerden 53'ü (% 50.0) belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 53'ü (% 50.0) belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını belirtmişlerdir. Deneklerden 64'ü (% 60.4) üyesi olduğu partiye mensup belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 42'si (% 39.6) üyesi olduğu partiye mensup belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını ifade etmişlerdir.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; deneklerden 85'i (% 85.0) belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 15'i (% 15.0) belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını belirtmişlerdir. Deneklerden 91'i (% 91.0) oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 9'u (% 9.0) oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını ifade etmişlerdir.

Mamak ilçesi denekleri arasında; deneklerden 68'i (% 66.0) belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 35'i (% 34.0) belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını belirtmişlerdir. Deneklerden 78'i (% 75.7) üyesi olduğu ya da oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 25'i (% 24.3) üyesi olduğu ya da oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını ifade etmişlerdir.

Çankaya ilçesi denekleri arasında; deneklerden 70'i (% 68.0) belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 33'ü (% 32.0) belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını belirtmişlerdir. Deneklerden 77'si (% 74.8) üyesi olduğu ya da oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden hiç birini tanımadıklarını, 26'sı (% 25.2) üyesi olduğu ya da oy verdiği partiye mensup belediye meclis üyelerinden en az birini tanıdıklarını ifade etmişlerdir.

Dikkate değer bir bulgu olarak, deneklerin üyesi oldukları ya da oy verdikleri partiye mensup belediye meclis üyelerinin tanınma durumunun, belediye meclis üyelerinin genel tanınma durumuna görece düşük kalmasıdır. Belediye meclis üyesi tanıma açısından; siyasi parti üyesi olan deneklerin, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla 3 katından fazla bir avantaja sahip oldukları gözlenmektedir.

Belediye meclis üyelerinin genel tanınırlılığı açısından, Mamak ilçesi deneklerinin Çankaya ilçesi deneklerine oranla avantajlı konumları, üyesi olunan ya da oy verilen parti açısından bakıldığında tersine dönmektedir. Bu dönüşümde, Mamak ilçesinde sosyal yaşamın etkisi ve Çankaya ilçesinde siyasi parti ilişkilerinin yansımaları söz konusu olabilir.

5.2.3.1.4.2. Deneklerin Tanındıkları Belediye Meclis Üyeleri ve Niceliği

Deneklerin tanındıkları belediye meclis üyeleri ve tanıma biçimlerine ilişkin yukarıda yer verilen iki tablonun dikkate değer kimi özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:

TABLO 5.39: Deneklerin İsmen Tanıdıkları Belediye Meclis Üyeleri

Deneklerin Kişisel Olarak Tanıdıkları Belediye Meclis Üyeleri										
BMÜ sayısı	Tüm denekler		SPÜ		SPÜO		Mamak		Çankaya	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
0	138	67.0	53	50.0	85	85.0	68	66.0	70	68.0
1	14	6.8	8	7.5	6	6.0	6	5.8	8	7.8
2	12	5.8	9	8.5	3	3.0	4	3.9	8	7.8
3	13	6.3	11	10.4	2	2.0	4	3.9	9	8.7
4	6	2.9	2	1.9	4	4.0	5	4.9	1	1.0
5	6	2.9	6	5.7	-	-	5	4.9	1	1.0
6	4	1.9	4	3.8	-	-	2	1.9	2	1.9
7	3	1.5	3	2.8	-	-	2	1.9	1	1.0
8	3	1.5	3	2.8	-	-	1	1.0	2	1.9
10	1	.5	1	.9	-	-	1	1.0	-	-
12	1	.5	1	.9	-	-	1	1.0	-	-
13	1	.5	1	.9	-	-	1	1.0	-	-
15	1	.5	1	.9	-	-	-	-	1	1.0
20	1	.5	1	.9	-	-	1	1.0	-	-
30	1	.5	1	.9	-	-	1	1.0	-	-
40	1	.5	1	.9	-	-	1	1.0	-	-
Toplam	206	100.0	106	100.0	100	100.0	103	100.0	103	100.0
Aritmetik ortalama		1.65		2.89		0.34		2.18		1.12
Standart sapma		4.35		5.74		0.95		5.55		2.59

TABLO 5.40: Deneklerin Oy Verdikleri Siyasi Partiye Mensup Belediye Meclis Üyelerinden Tanıdıklarının Sayıları

Deneklerin Oy Verdikleri / Üyesi Oldukları Siyasi Partiye Mensup Tanıdıkları Belediye Meclis Üyeleri										
BMÜ sayısı	Tüm denekler		SPÜ		SPÜO		Mamak		Çankaya	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
0	155	75.2	64	60.4	91	91.0	78	75.7	77	74.8
1	13	6.3	8	7.5	5	5.0	8	7.8	5	4.9
2	13	6.3	10	9.4	3	3.0	6	5.8	7	6.8
3	9	4.4	9	8.5	-	-	2	1.9	7	6.8
4	1	0.5	-	-	1	1.0	1	1.0	-	-
5	7	3.4	7	6.6	-	-	5	4.9	2	1.9
6	4	1.9	4	3.8	-	-	2	1.9	2	1.9
7	1	0.5	1	0.9	-	-	-	-	1	1.0
8	2	1.0	2	1.9	-	-	-	-	2	1.9
12	1	0.5	1	0.9	-	-	1	1.0	-	-
Toplam	206	100.0	106	100.0	100	100.0	103	100.0	103	100.0
Aritmetik ortalama		0.80		1.41		0.15		0.77		0.83
Standart sapma		1.81		2.31		0.56		1.84		1.78

5.2.3.1.4.2.1. Deneklerin Genel Olarak Tanındıkları Belediye Meclis Üyesi Sayıları

Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan denklere kıyasla daha fazla sayıda oy verdikleri siyasi partilere mensup belediye meclis üyesi tanınmaktadır. Siyasi parti üyesi denek grubunun oy verdikleri siyasi partilere mensup tanıdıkları belediye meclis üyesi sayılarına ilişkin aritmetik ortalama 1.41 olurken, ilgili sonucun standart sapması (2.31) görece yüksek çıkmıştır. Bu bulgu belediye meclis üyelerinin tanınması konusunda özellikle siyasi parti üyeleri arasında belli bir heterojenliğe işaret ettiği şeklinde yorumlanabilir (bkz. Tablo 5.39.).

Siyasi parti üyesi olmayan denekler, siyasi parti üyesi denklere kıyasla daha az sayıda oy verdikleri siyasi partilere mensup belediye meclis üyesi tanınmaktadır. Siyasi parti üyesi olmayan denek grubunun oy verdikleri siyasi partilere mensup tanıdıkları belediye meclis üyesi sayılarına ilişkin aritmetik ortalama 0.15 olurken, ilgili sonucun standart sapması (0.15) görece düşük çıkmıştır. Bu bulgu belediye meclis üyelerinin tanın(ma)ması konusunda siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında görece bir homojenliğe işaret ettiği düşünülebilir.

Mamak ilçesi deneklerinin oy verdikleri siyasi partilere mensup tanıdıkları belediye meclis üye sayılarının aritmetik ortalaması 0.77, Çankaya ilçesi deneklerinin oy verdikleri siyasi partilere mensup tanıdıkları belediye meclis üye sayılarının aritmetik ortalaması 0.83 bulunmuştur. İlçeler itibariyle deneklerinin ilgili sonuçta standart sapması (Mamak 1.84; Çankaya 1.78) biri birine yakın değerler oluşturmaktadır.

Sonuç itibariyle tüm deneklerin oy verdikleri siyasi partilere mensup tanıdıkları belediye meclis üyesi sayılarının aritmetik ortalaması 0.80 ve standart sapması 1.81 olarak elde edilmiştir.

5.2.3.1.4.2.2. Deneklerin Oy verdikleri Siyasi Partilere Mensup Tanıdıkları Belediye Meclis Üyesi Sayıları

Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan denklere kıyasla daha fazla sayıda belediye meclis üyesi tanımaktadırlar. Siyasi parti üyesi denek grubunun genel olarak tanıdıkları belediye meclis üyesi sayılarına ilişkin aritmetik ortalama 2.89 olurken, ilgili sonucun standart sapması (5.74) görece yüksek çıkmıştır. Bu bulgu belediye meclis üyelerinin tanınması konusunda özellikle siyasi parti üyeleri arasında belli bir heterojenliğe işaret ettiği şeklinde yorumlanabilir (bkz. Tablo 5.40.).

Siyasi parti üyesi olmayan denekler, siyasi parti üyesi denklere kıyasla daha az sayıda belediye meclis üyesi tanımaktadırlar. Siyasi parti üyesi olmayan denek grubunun genel olarak tanıdıkları belediye meclis üyesi sayılarına ilişkin aritmetik ortalama 0.34 olurken, ilgili sonucun standart sapması (0.95) görece düşük çıkmıştır. Bu bulgu belediye meclis üyelerinin tanınması konusunda siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında görece bir homojenliğe işaret ettiği düşünülebilir.

Mamak ilçesi deneklerinin genel olarak tanıdıkları belediye meclis üye sayılarının aritmetik ortalaması (2.18), Çankaya ilçesi deneklerinin tanıdıkları belediye meclis üye sayılarının aritmetik ortalamasının (1.12) neredeyse iki katına yaklaşmaktadır. Mamak ilçesi deneklerinin ilgili sonuçta standart sapması (Mamak 5.55; Çankaya 2.59) için de aynı şeyler söylenebilir. Mamak ilçesi deneklerinin genel olarak daha fazla sayıda belediye meclis üyesi tanıdıkları söylenebilir.

Sonuç itibariyle tüm deneklerin tanıdıkları belediye meclis üyesi sayılarının aritmetik ortalaması 1.65 ve standart sapması 4.35 olarak elde edilmiştir.

5.2.3.1.5. Deneklerin Belediye İle Kurdukları İlişki Türleri

Soru : Belediye ile Ne Tür İlişkiniz var? Hangi Amaçla ve Ne Sıklıkta Belediye ile İlişki kuruyorsunuz? (En Önemli Gördüğünüz Üç İlişki Türü ve Sıklığını Öğrenebilir miyim?)

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar beş ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin ilişki türleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Belediye ile Kurdukları “İlişki Türleri” Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 269 olup, olması gereken frekans değeri olan 618 rakamının, % 43.52’sine denk düşmektedir.

İlk sırada, 112 “frekans” ve 41.63 “yüzde” değere sahip olan “İlişki Yokluğu” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “hiç ilişkim yok”, “fazla işim düşmüyor” (bkz. Tablo 5.41.).

İkinci sırada, 82 “frekans” ve 30.48 “yüzde” değere sahip olan “Parasal Temelli” ilişki ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “vergiler”, “faturalar”, “çevre temizlik vergisi”, “emlak vergisi”, “rutin / vatandaşlık hizmeti”, “cezalar”.

Üçüncü sırada, 34 “frekans” ve 12.64 “yüzde” değere sahip olan “İş İlişkisi” ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “genel olarak iş ilişkisi”, “ruhsat işleri”, “ihaleler”, “denetim / zabıta ile olan ilişkiler”, “iş başvurusu”, “ilanları okuma”, “bilgi edinme”.

Dördüncü sırada, 24 “frekans” ve 8.92 “yüzde” değere sahip olan “Sorun Temelli” ilişki ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “yardım talebi”, “toplu sorun aktarma”, “bireysel şikayetler”, “telefonla sorun iletme”, “bilgilendirme”, “arsa sorunları”, “hizmet talebi”.

Beşinci sırada, 17 “frekans” ve 6.31 “yüzde” değere sahip olan “Diğer” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “sosyal-kültürel etkinlikler”, “her türlü ilişkim var”, “arkadaşları görmek”, “cenaze işleri”, “ulaşım hizmeti alıyorum”.

Tüm deneklerin 112’si (% 54.36’sı) belediye ile hiç ilişkilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Önemli bir bölümü belediye ile ilişkilerinin sadece fatura yatırmaktan ibaret kaldığını ifade etmişlerdir. Deneklerin bir bölümü “yürüttükleri işlerinden” kaynaklanan bir ilişki biçimini dile getirmişlerdir. Geriye kalan denekler ise genellikle ya sorun temelli (sorunlarla karşılaştıkça ister istemez) belediye ile ilişki kurmak durumunda kalan denekler ya da belediyenin hizmetlerinden hasbel kader haberdar olmuş deneklerin gerçekleştirdikleri ilişkiler olmuştur.

Yukarıda aktarılan ilişki türlerinin yapıları itibariyle (ilişki yokluğu (sıklıktan bahsedilemeyeceği için), fatura ödeme (rutin), iş ilişkisi, sorun temelli, diğer (rastlantısal)) genel bir sıklık çözümlemesine olanak tanımamıştır.

TABLO 5.41: Belediye İle İlişki Türü

	Frekans	Yüzde
PARASAL TEMELLİ	82	30.48
Vergiler	28	10.40
Hizmet Bedelleri Faturalar	27	10.03
ÇTV	17	6.31
Bina / emlak	6	2.23
Rutin vatandaşlık hizmeti	3	1.11
Cezalar	1	0.37
SORUN TEMELLİ	24	8.92
Yardım talebi	8	2.97
Toplu Sorun aktarma	4	1.48
Bireysel Şikayet	4	1.48
Telefonla sorun iletme	2	0.74
Bilgilendirme	2	0.74
Tapu işleri / arsa sorunu	2	0.74
Hizmet talebi	2	0.74
İŞ İLİŞKİSİ	34	12.64
İş ilişkileri	9	3.34
Ruhsat işleri	8	2.97
İhaleler	6	2.23
Denetim / zabıta	4	1.48
İş başvurusu	4	1.48
İlanları okuma	2	0.74
Bilgi edinme	1	0.37
Diğer	17	6.31
Sosyal / Kültürel etkinlikler	11	4.08
Her türlü ilişkim var	3	1.11
Arkadaşları görmek için	1	0.37
Cenaze işleri	1	0.37
Ulaşım hizmeti alıyor	1	0.37
İlişki Yokluğu	112	41.63
Hiç ilişkim yok	104	38.66
Çok fazla bir isim yok	8	2.97

TABLO 5.42: Haber ve Bilgi Kaynakları

	Frekans	Yüzde
BELEDİYE KAYNAKLI	73	15.37
Belediye ilanları / panolar / anonslar / duyurular	23	4.84
Belediye çalışanları	23	4.84
Belediye broşür, dergi, bülten vb yayınları	17	3.57
İnternet	6	1.26
Belediye encümeni	2	0.42
Telefonla bilgi edinme	1	0.21
BŞB	1	0.21
GENEL İZLENİMLER	37	7.79
Kendi genel izlenimleri	37	7.79
ÇEVREDEN	144	30.31
Çevreden (tesadüfi) duydukları	50	10.52
Arkadaş çevresi	41	8.63
Komşu sohbetleri	26	5.47
Aile sohbetleri	12	2.52
Kahvehane	5	1.05
Muhtar	5	1.05
Esnaftan	3	0.63
Cami Cemaati	2	0.42
ULUSAL MEDYA	123	25.89
Ulusal Gazete	61	12.84
Ulusal TV Kanalları	58	12.21
Resmi gazete	4	0.84
YEREL MEDYA	32	6.73
Yerel TV Kanalları	26	5.47
Yerel radyo	5	1.05
Yerel Gazete	1	0.21
SİYASİ ALAN	40	8.32
Partiden / Partiden Arkadaşlar	37	7.79
Halktan	3	0.63
HABER ALAMAYANLAR	26	5.47
Haber alamıyoruz / Bilgi edinemiyoruz	26	5.47

5.2.3.1.6. Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Haber ve Bilgi Kaynakları

Soru : Belediye Yönetimi Hakkında Haber ve Bilgileri Hangi Kaynaklardan Ediniyorsunuz? (En Önemli Gördüğünüz Üç Haber ve Bilgi Kaynağını Öğrenebilir miyim?)

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar altı ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin “Haber ve Bilgi Kaynakları” aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Belediye Yönetimine İlişkin Haber ve Bilgileri Edindikleri Kanallar ve Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 475 olup, olması gereken frekans değeri olan 618 rakamının, % 76.86’sına denk düşmektedir.

İlk sırada, 144 “frekans” ve 30.31 “yüzde” değere sahip olan “**Çevreden**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “çevreden / rastlantı sonucu duydukları”, “arkadaş çevresi”, “komşu sohbetleri”, “aile sohbetleri”, “kahvehane”, “muhtar”, “esnaf”, “cami cemaati” (bkz. Tablo 5.42.).

İkinci sırada, 123 “frekans” ve 25.89 “yüzde” değere sahip olan “**Ulusal Medya**” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “ulusal gazeteler”, “ulusal tv kanalları”, “resmi gazete”.

Üçüncü sırada, 73 “frekans” ve 15.37 “yüzde” değere sahip olan “**Belediye Kaynaklı**” ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “belediye ilanları”, “belediye çalışanları”, “belediye yayınları”, “internet”, “belediye encümeni”, “telefonla bilgi edinme”, “büyükşehir belediyesi”.

Dördüncü sırada, 40 “frekans” ve 8.32 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Alan**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “partiden / partili arkadaşlardan”, “halktan”.

Beşinci sırada, 37 “frekans” ve 7.79 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İzlenimler**” ana başlığı, deneklerin “kendi genel izlenimleri” yanıtlarını içermektedir.

Altıncı sırada, 32 “frekans” ve 6.73 “yüzde” değere sahip olan “**Yerel Medya**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “yerel tv kanalları”, “yerel radyolar”, “yerel gazete”.

26 “frekans” ve 5.47 “yüzde” değere sahip olan “**Haber ve Bilgi Alamayanlar**” son sırada yer almıştır.

Deneklerin verdikleri yanıtlar arasında, “Belediye kaynaklı” ana başlığı altında toparlanmaya çalışılan haber ve bilgi kaynakları %15.37’lik değer ile üçüncü sırada yer bulmuştur. Doğrudan belediye yönetimine atfedilebilecek kaynakların toplam içindeki yeri % 10’un altında kalmaktadır.

Diğer ilginç bir bulgu ise “yerel medya” ana başlığının “ulusal medya” ile karşılaştırıldığında çok cılız kalması ve sonuç itibariyle toplam içinde % 6.73’lük bir değer ifade etmesidir.

5.2.3.1.7. İlçe Belediye Yönetimine İlişkin Edinilen Haber ve Bilgilerin Yeterliliği

Soru : Belediye Yönetimi Hakkında Edindiğiniz Haber ve Bilgileri Yeterli Buluyor musunuz?

TABLO 5.43:Edinilen Haber ve Bilgilerin Yeterliliği

Tüm	Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli	Fikrim yok	Toplam
Frekans	42	69	18	58	5	14	206
Yüzde	20.4	33.5	8.7	28.2	2.4	6.8	100.0
G. Yüzde	21.9	35.9	9.4	30.2	2.6	-	100.0
SPÜ	Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli	Fikrim yok	Toplam
Frekans	28	37	1	31	3	6	106
Yüzde	26.4	34.9	0.9	29.2	2.8	5.7	100.0
G. Yüzde	28.0	37.0	1.0	31.0	3.0	-	100.0
SPÜO	Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli	Fikrim yok	Toplam
Frekans	14	32	17	27	2	8	100
Yüzde	14.0	32.0	17.0	27.0	2.0	8.0	100.0
G. Yüzde	15.2	34.8	18.5	29.3	2.2	-	100.0
Mamak	Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli	Fikrim yok	Toplam
Frekans	25	28	11	29	5	5	103
Yüzde	24.3	27.2	10.7	28.2	4.9	4.9	100.0
G. Yüzde	25.5	28.6	11.2	29.6	5.1	-	100.0
Çankaya	Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli	Fikrim yok	Toplam
Frekans	17	41	7	29	-	9	103
Yüzde	16.5	39.8	6.8	28.2	-	8.7	100.0
G. Yüzde	18.1	43.6	7.4	30.9	-	-	100.0
Haber ve Bilgi	Denek Grubu	AO	Medyan	Standart sapma	Varyans		
1	SPÜO	2.68	2.50	1.12	1.25		
2	Mamak	2.60	2.00	1.29	1.66		
3	Çankaya	2.51	2.00	1.11	1.24		
4	SPÜ	2.44	2.00	1.27	1.62		
Ortalama	Tüm	2.56	2.00	1.21	1.45		

Deneklerin İlçe Belediye Yönetimi Hakkında “Haber ve Bilgilerin Yeterliliği”ne İlişkin Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “çok yeterli” bulan 5 denek (% 2.4), “yeterli” bulan 58 denek (% 28.2) olup, genel yeterlik oranı % 30.6 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “yetersiz” bulan 69 denek (% 33.5) ve “çok yetersiz” bulan 42 denek (% 20.4) olup, genel yetersizlik oranı % 53.9 olarak bulunmuştur. Deneklerden 18 kişi (% 8.7) “orta” ve 14 kişi (% 6.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediye yönetimine ait haber ve bilgilerin “yeterliliği” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.56 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.43.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “çok yeterli” bulan 3 denek (% 2.8), “yeterli” bulan 31 denek (% 29.2) olup, genel yeterlik oranı % 32.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “yetersiz” bulan 37 denek (% 34.9) ve “çok yetersiz” bulan 28 denek (% 26.4) olup, genel yetersizlik oranı % 61.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 1 kişi (% 0.9) “orta” ve 6 kişi (% 5.7) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediye yönetimine ait haber ve bilgilerin “yeterliliği” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.44 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “çok yeterli” bulan 2 denek (% 2.0), “yeterli” bulan 27 denek (% 27.0) olup, genel yeterlik oranı % 29.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “yetersiz” bulan 32 denek (% 32.0) ve “çok yetersiz” bulan 14 denek (% 14.0) olup, genel yetersizlik oranı % 46.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 17 kişi (% 17.0) “orta” ve 8 kişi (% 8.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediye yönetimine ait haber ve bilgilerin “yeterliliği” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.68 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “çok yeterli” bulan 5 denek (% 4.9), “yeterli” bulan 29 denek (% 28.2) olup, genel yeterlik oranı % 33.1 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “yetersiz” bulan 28 denek (% 27.2) ve “çok yetersiz” bulan 25 denek (% 24.3) olup, genel yetersizlik oranı % 51.5 olarak bulunmuştur. Deneklerden 11 kişi (% 10.7) “orta” ve 5 kişi (% 4.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediye yönetimine ait haber ve bilgilerin “yeterliliği” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.60 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “çok yeterli” bulan denek yoktur, “yeterli” bulan 29 denek (% 28.2) olup, genel yeterlik oranı % 28.2 olarak ortaya çıkmaktadır. Belediye yönetimine ait haber ve bilgileri “yetersiz” bulan 41 denek (% 39.8) ve “çok yetersiz” bulan 17 denek (% 16.5) olup, genel yetersizlik oranı % 56.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 7 kişi (% 6.8) “orta” ve 9 kişi (% 8.7) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediye yönetimine ait haber ve bilgilerin “yeterliliği” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.51 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, siyasi parti üyesi olan deneklere oranla belediye yönetimine ilişkin haber ve bilgileri daha yeterli buldukları ortaya çıkmaktadır. Elde edilen değerler, Mamak ilçesi deneklerinin belediye yönetimine ilişkin haber ve bilgileri, Çankaya ilçesi deneklerine oranla daha fazla tatminkar bulduklarını göstermektedir.

5.2.3.1.8. Deneklerin Belediye İle Kurdukları İlişki Biçimleri

Soru : Belediye ile İlgili İşlerinizi / Sorunlarınızı Nasıl Hallediyorsunuz?

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar dört ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin belediye ile ilişki biçimleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Belediye ile İlgili Sorunlarını Çözme / İşlerini Görme Biçimleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 266 olmuştur.

İlk sırada, 118 “frekans” ve 44.36 “yüzde” değere sahip olan **“İlgilen(e)meyenler”** ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “sorun olmuyor / işim düşmüyor”, “sonuç alamayacağım için ilgilenmem”, “hiçbir bilgim yok”, “tanıdık gerekiyor / benim yok”, “vaktim olmuyor”, “örgütlenmek gerekiyor”, “yaşlılık” (bkz. Tablo 5.44.).

İkinci sırada, 67 “frekans” ve 25.18 “yüzde” değere sahip olan **“Normal (meşru) Yollar İzlenerek Kendisi”** ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “olursa kendim hallederim”, “yasal prosedürü takip ederim”, “telefon açarım”, “dilekçe yazarım”.

Üçüncü sırada, 62 “frekans” ve 23.30 “yüzde” değere sahip olan **“Etkili ve Yetkili Bir Aracı”** ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “birini / tanıdık / arkadaş bulurum”, “BM üyeleri”, “bir yetkiliye ulaşıyorum”, “sonuç alamazsam, ahbap-çavuş ilişkisine dönerim”, “parti kanalıyla”, “belediyede çalışan arkadaşlar”, “bir bilene danışırım”, “belediye başkanı ile görüşürüm”, “belediye encümeni”.

Dördüncü sırada, 15 “frekans” ve 5.64 “yüzde” değere sahip olan **“Diğer Aracılar”** ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “diğer aile bireyleri”, “muhtara iletmek”, “çalışanlar aracılığıyla”, “sendika aracılığıyla”.

4 “frekans” ve 1.50 “yüzde” değere sahip olan **“Diğer”** başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

Yanıtlar dikkatle incelenirse verilen cevaplar genellikle “bireysel / kişisel” çıkar temelli iş / sorun algısının hakim olduğu görülecektir. Yine verilen yanıtlara

bakıldığında, üretilen cevapların belli şartlarla (olursa gibi) ilişkilendirildiği görülecektir.

Yanıt vermek istemeyenler ve ilgilenmediklerini belirtenler dışarıda tutulduğunda; belediye ile ilişki kuracaklarını belirtenlerin (144 kişi), % 43.05'i etkili ve yetkili birini arayacağını / kullanacağını ifade etmişlerdir.

TABLO 5.44: Deneklerin Belediye İle Kurdukları İlişki Biçimleri

	Frekans	Yüzde
Normal Yollar İzlenerek Kendisi	67	25.18
Olursa Kendim hallederim	34	12.78
Normal vatandaş gibi yasal yollardan (meşru)	24	9.02
Telefon açarım	4	1.50
Dilekçe yazarım	2	0.75
Beyaz Masa	2	0.75
Moralim düzgünse kendim uğraşırım	1	0.37
Etkili ve Yetkili Bir Aracı Aranarak	62	23.30
Birini / tanıdık / arkadaş bulurum	21	7.89
BM Üyeleri	8	3.00
Bir yetkiliye giderim	6	2.25
Sonuç alamazsam Ahbap çavuş ilişkisine kayma / tanıdık arama	6	2.25
Parti kanlıyla	6	2.25
Belediyede çalışan arkadaşlar	5	1.87
Bir bilene danışırım	5	1.87
Belediye başkanı ile görüşme	4	1.50
Belediye Encümeni	1	0.37
Diğer Aracılar	15	5.64
Eşim / oğlum uğraşır / ilgilenir	8	3.00
Muhtar ile iletme	4	1.50
Çalışanlarım hallediyor	2	0.75
Sendika aracılığıyla	1	0.37
İlgilenemeyenler	118	44.36
Sorun / sıkıntı olmuyor / işim de düşmüyor	98	36.84
Sonuç alamayacağım için uğraşmam	10	3.75
Hiçbir bilgim yok	3	1.12
Tanıdık lazım benim yok	3	1.12
Vaktim olmuyor	2	0.75
Örgütlenmek lazım	1	0.37
Yaşlılık / ilgilenemiyorum	1	0.37
Diğer	4	1.50
Yanıtsız	4	1.50

5.2.3.1.9. Deneklerin Yaşadıkları Çevreye Ait Sorun Algısı

Soru : Oturduğunuz Sokak, Mahalle, Semt, İlçe'nin En Önemli Sorunları Sizce Hangileridir? (En Önemli Gördüğünüz Üç Sorunu Öğrenebilir miyim?)

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin yaşadıkları çevreye ait en önemli gördükleri sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Yaşadıkları Çevreye Ait En Önemli Gördükleri Sorunlar Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 562 olmuştur.

İlk sırada, 190 “frekans” ve 33.80 “yüzde” değere sahip olan “Ulaşım” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “trafik”, “yol kalitesi”, “otopark”, “ulaşım düzeni kalitesi”, “kaldırımlar”, “sokak aydınlatması” (bkz. Tablo 5.45.).

İkinci sırada, 171 “frekans” ve 30.42 “yüzde” değere sahip olan “Çevre, Temizlik ve Sağlık” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “temizlik”, “yeşil alan yetersizliği”, “gürültü”, “denetimsizlik”, “hava kirliliği”, “başboş hayvanlar”, “yapı yoğunluğu”, “baz istasyonları”, “görüntü kirliliği”, “evcil hayvanların gezi yeri yetersizliği”.

Üçüncü sırada, 48 “frekans” ve 8.54 “yüzde” değere sahip olan “Altyapı” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “altyapı eksikliği ve sorunları”.

Dördüncü sırada, 42 “frekans” ve 7.47 “yüzde” değere sahip olan “Göç ve İmar” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “gecekondu ve imar sorunları”, “göç ve nüfus yoğunluğu”.

Beşinci sırada, 30 “frekans” ve 5.33 “yüzde” değere sahip olan “**Ekonomi**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “işsizlik”, “yoksulluk”, “pahalılık”.

Altıncı sırada, 23 “frekans” ve 4.08 “yüzde” değere sahip olan “**Hizmet Kalitesi**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “hizmetlerin genel kalitesi”, “bakım / onarım çalışmalarının yarattığı rahatsızlık”.

Yedinci sırada, 22 “frekans” ve 3.91 “yüzde” değere sahip olan “**Değişim ve Güvenlik**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “suç oranlarında artış”, “ahlaki erozyon”, “kentsel kültür zayıflığı”, “iletişimsizlik”.

Sekizinci sırada, 17 “frekans” ve 3.02 “yüzde” değere sahip olan “**Eğitim, Sosyal ve Kültürel Hizmetler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “spor alanlarının yetersizliği”, “okul / eğitim kalitesi”, “kültürel faaliyet alanlarının yetersizliği”, “kütüphane”.

19 “frekans” ve 3.38 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.1.10. Deneklerin Yaşadıkları Kente Ait Sorun Algısı

Soru : Yaşadığınız Kentin En Önemli Sorunları Sizce Hangileridir? (En Önemli Gördüğünüz Üç Sorunu Öğrenebilir miyim?)

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin yaşadıkları kente ait en önemli gördükleri sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.45: Deneklerin Yaşadıkları Çevreye İlişkin Önemli Gördükleri Sorunlar

	Frekans	Yüzde
ALTYAPI	48	8.54
Altyapı eksikliği ve sorunları	48	8.54
ULAŞIM	190	33.80
Trafik	59	10.49
Yol sorunu (asfalt yok, yamalı, bozuk)	58	10.32
Otopark	22	3.91
Ulaşım düzeni / pahalı / kalitesiz	19	3.38
Kaldırımlar	19	3.38
Sokak aydınlatması	13	2.31
EĞİTİM-SOS-KÜLTÜREL	17	3.02
Spor alanları	8	1.42
Okul sorunu (öğrenci kaydetme) kalite	7	1.24
Kültürel faaliyetler için yer yok	1	0.17
Kütüphane	1	0.17
EKONOMİK	30	5.33
İşsizlik, yoksulluk / pahalılık	30	5.33
DEĞİŞİM ve GÜVENLİK	22	3.91
Suç oranının artması	16	2.84
Ahlaki erozyon / dejenerasyon	3	0.53
Kentsel kültür ve sorumluluk yokluğu	2	0.35
İletişimsizlik / birbirinden kopma	1	0.17
GÖÇ ve İMAR	42	7.47
Gecekondu ve İmar sorunları	29	5.16
Nüfus yoğunluğu / göç	13	2.31
ÇEVRE, TEMİZLİK ve SAĞLIK	171	30.42
Temizlik	57	10.14
Yeşil alan, park, vb eksikliği	46	8.18
Gürültü	19	3.38
Pazar yerleri / işyerleri denetimsiz / sağlık	15	2.66
Hava kirliliği	14	2.49
Başboş hayvanlar	7	1.24
Her yer bina dolu, nefes alamıyoruz	6	1.06
Baz istasyonları	3	0.53
Görüntü kirliliği / Bina cephelerinin çirkinliği	2	0.35
Evciil hayvanların gezi yeri	2	0.35
HİZMET KALİTESİ	23	4.08
Hizmetlerin genel kalitesi	16	2.84
Bakım, onarım çalışmaları ve yarattığı rahatsızlık	7	1.24
Diğer	19	3.38
Yanıtsız / Bilmiyorum	19	3.38

TABLO 5.46: Deneklerin Yaşadıkları Kente İlişkin Önemli Gördükleri Sorunlar

	Frekans	Yüzde
ALTYAPI	11	2.42
Altyapı eksikliği ve sorunları	11	2.42
ULAŞIM	144	31.78
Trafik	80	17.66
Ulaşım / düzensiz / pahalı / kalitesiz	21	4.63
Yol sorunu (asfalt yok, yamalı, bozuk)	18	3.97
Kaldırımlar / yaya hakları	11	2.42
Otopark	9	1.98
Sokak aydınlatması	3	0.66
Kent merkezine uzaklık	2	0.44
EĞİTİM-SOS-KÜLTÜREL	17	3.75
Eğitimsizlik	5	1.10
Kreş ve yaşlılar için vb sosyal tesis eksikliği	4	0.88
Kültürel faaliyetler için yer yok	4	0.88
Gençlere yönelik tesisler / spor	4	0.88
EKONOMİK	39	8.60
İşsizlik, yoksulluk / pahalılık	39	8.60
DEĞİŞİM ve GÜVENLİK	52	11.47
Güvenlik / Suç oranının artması	34	7.50
Kentsel kültür ve sorumluluk yokluğu	9	1.98
Kent değil köy olması	4	0.88
Ahlaki erozyon / dejenerasyon	3	0.66
İletişimsizlik / birbirinden kopma	1	0.22
Düşünce kirliliği	1	0.22
GÖÇ ve İMAR	36	7.94
Plansız yapılaşma	21	4.63
Nüfus yoğunluğu	7	1.54
Göç	6	1.32
Gecekondu ve İmar sorunları	2	0.44
ÇEVRE, TEMİZLİK ve SAĞLIK	108	23.84
Yeşil alan, park, vb eksikliği	23	5.07
Temizlik	22	4.85
Hava kirliliği	16	3.53
Çevre kirliliği	15	3.31
Başboş hayvanlar / sokak hayvanları	6	1.32
LPG / Benzin İstasyonları	6	1.32
Denetimsizlik	6	1.32
Mamak Çöplüğü	5	1.10
Baz istasyonları	4	0.88
Sağlık sorunları	2	0.44
Her yer bina dolu, nefes alamıyoruz	1	0.22
Görüntü kirliliği	1	0.22
Stres	1	0.22
HİZMET KALİTESİ	37	8.16
Hizmetlerin genel kalitesi	24	5.29
Ayrımcılık	7	1.54
Bakım, onarım çalışmaları ve yarattığı rahatsızlık	4	0.88
ÇTV / Atık Su Bedeli	2	0.44
Diğer	9	1.98
Bilmiyorum / yanıt yok	9	1.98

Deneklerin Yaşadıkları Kente Ait En Önemli Gördükleri Sorunlar Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 453 olmuştur.

İlk sırada, 144 “frekans” ve 31.78 “yüzde” değere sahip olan “**Ulaşım**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “trafik”, “ulaşım düzeni kalitesi”, “yol kalitesi”, “kaldırımlar / yaya hakları”, “otopark”, “sokak aydınlatması”, “kent merkezine uzaklık” (bkz. Tablo 5.46.).

İkinci sırada, 108 “frekans” ve 23.84 “yüzde” değere sahip olan “**Çevre, Temizlik ve Sağlık**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “yeşil alan yetersizliği”, “temizlik”, “hava kirliliği”, “çevre kirliliği”, “başiboş hayvanlar”, “LPG / benzin istasyonları”, “denetimsizlik”, “Mamak çöplüğü”, “baz istasyonları”, “sağlık sorunları”, “yapı yoğunluğu”, “görüntü kirliliği”, “stres”.

Üçüncü sırada, 52 “frekans” ve 11.47 “yüzde” değere sahip olan “**Değişim ve Güvenlik**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “suç oranlarında artış”, “kentsel kültür zayıflığı”, “kentten çok köye benzemesi”, “ahlaki erozyon”, “iletişimsizlik”, “düşünce kirliliği”.

Dördüncü sırada, 39 “frekans” ve 8.60 “yüzde” değere sahip olan “**Ekonomi**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “işsizlik”, “yoksulluk”, “pahalılık”.

Beşinci sırada, 37 “frekans” ve 8.16 “yüzde” değere sahip olan “**Hizmet Kalitesi**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “hizmetlerin genel kalitesi”, “yanlı tutum”, “bakım / onarım çalışmalarının yarattığı rahatsızlık”, “ÇTV / atık su bedeli”.

Altıncı sırada, 36 “frekans” ve 7.94 “yüzde” değere sahip olan “**Göç ve İmar**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “plansız yapılaşma”, “nüfus yoğunluğu”, “göç”, “gecekondu ve imar sorunları”.

Yedinci sırada, 17 “frekans” ve 3.75 “yüzde” değere sahip olan “Eğitim, Sosyal ve Kültürel Hizmetler” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “eğitimsizlik”, “çocuklar / yaşlılar için tesis yetersizliği”, “kültürel faaliyet alanlarının yetersizliği”, “gençliğe yönelik (spor) alanlarının yetersizliği”.

Sekizinci sırada, 11 “frekans” ve 2.42 “yüzde” değere sahip olan “Altyapı” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “altyapı eksikliği ve sorunları”.

9 “frekans” ve 1.98 “yüzde” değere sahip olan “Diğer” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.1.11. Önemli Görülen Sorunların Karşılaştırılması

TABLO 5.47: Deneklerin Önemli Gördükleri Sorunların Karşılaştırılması

Yaşadıkları Çevre				Kent		
Sıra	Frekans	Yüzde	Sorun	Frekans	Yüzde	Sorun
1	190	33.80	Ulaşım	144	31.78	Ulaşım
2	171	30.42	Çevre, Temizlik ve Sağlık	108	23.84	Çevre, Temizlik ve Sağlık
3	48	8.54	Altyapı	52	11.47	Değişim ve Güvenlik
4	42	7.47	Göç ve İmar	39	8.60	Ekonomi
5	30	5.33	Ekonomi	37	8.16	Hizmet Kalitesi
6	23	4.08	Hizmet Kalitesi	36	7.94	Göç ve İmar
7	22	3.91	Değişim ve Güvenlik	17	3.75	Eğitim, Sosyal ve Kültürel H
8	17	3.02	Eğitim, Sosyal ve Kültürel H	11	2.42	Altyapı
Diğer	38	3.38	Yanıtsız	9	1.98	Yanıtsız
Toplam	562	100.00		453	100.00	

Denekler kendi çevrelerinden çıkıp kentsel düzeyde sorunlara yaklaştıklarında “Değişim ve Güvenlik” konusunda daha karamsar bir tablo çizmektedirler (bkz. Tablo 5.47.). Aynı paralelde, “Ekonomi” ve “Hizmet Kalitesi” başlığı altında toplanan sorunlarda bir artış gözlenmektedir. “Altyapı” konusunun taşıdığı önemin kentsel düzeyde göreceli olarak düştüğü söylenebilir.

5.2.3.1.12. Deneklerin Kentsel Sorunlar Karşısında Tepkileri

Soru : Sizi Rahatsız Eden Herhangi bir Kentsel Sorun ile Karşılaştığınızda Ne Yapıyorsunuz? (Sorunlar Karşısında İzlediğiniz Yollar Nelerdir? Önemli Gördüğünüz Üçünü Öğrenebilir miyim?)

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar dört ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin yaşadıkları kentte karşılaştıkları ve kendilerini rahatsız eden sorunlar karşısında gösterdikleri tepkiler / izledikleri yollar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Rahatsız Oldukları Kentsel sorunlar Karşısında Gösterdikleri Tepki Biçimleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 258 olmuştur.

İlk sırada, 81 “frekans” ve 31.39 “yüzde” değere sahip olan “İzleme / Bekleme” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “yaptığım bir şey yok”, “sadece izlerim”, “ben kendi derdimle ilgilenirim”, “bir gün çözülür diye katlanırım”, “sitemde bulunurum”, “üzülürüm / kızarım”, “gülüp geçerim”, “sorunlardan uzak durmaya çalışırım” (bkz. Tablo 5.48.).

İkinci sırada, 39 “frekans” ve 15.11 “yüzde” değere sahip olan “Tepkisizlik Gereçekleri” ana başlığı altında deneklerin tepkisiz kalmalarına gerekçe olarak sundukları nedenler yer almaktadır. Denekler yine tepkisizdirler ancak bu tepkisizliklerine haklı ya da haksız bir gerekçe sunmaktadırlar. Öne sürülen mazeretlerin dikkate alınabilecek unsurlar içerebileceği olasılığına binaen ayrı bir başlık altında incelen gerekçeler arasında şu öğelere yer verilmiştir; “ne yapabilirim bilmiyorum”, “faydası olmayacağı için bir tepkim olmaz”, “elimden bir şey gelse yaparım ama genelde olmuyor”, “bizim işimiz değil belediyenin görevi”, “yetkili birini bulursam uyarmaya çalışırım ama genelde olmuyor”, “tepki göstermemiz yasak olduğu için tepkisiz kalıyoruz”, “tepkisiz bir toplum olduğumuz için tepki gösteremiyoruz”.

Üçüncü sırada, 31 “frekans” ve 12.01 “yüzde” değere sahip olan “**Sorunu Bildirme**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “görevli birini bulursa uyarma”, “telefon açma”, “ilgili birimlere şikayet etme”, “dilekçe yazma”, “zabıtalara bildirme”, “siyasi partilere bildirme”.

Dördüncü sırada, 26 “frekans” ve 10.07 “yüzde” değere sahip olan “**Çözüm Arayışı**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “siyasi partilere üyelik”, “her ortamda gündeme getirip eleştirme”, “protesto / imza kampanyalarına katılma”, “STÖ üyelik”, “kendimiz nasıl çözeriz diye bakalım”.

81 “frekans” ve 31.39 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.1.13. Deneklerin Kentsel Sorunların Çözümü İçin Önerileri

Soru : Kent Sorunları Sizce Nasıl Çözülür? (Kentsel Sorunların Çözümüne İlişkin Önerilerinizi Öğrenebilir miyim?)

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin kentsel sorunların çözümüne ilişkin çözüm önerileri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin Kentsel Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri ve Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 448 olmuştur.

TABLO 5.48: Deneklerin Kentsel Sorunlar Karşısında Tepkileri

	Frekans	Yüzde
İZLEME / BEKLEME	81	31.39
Yaptığım bir şey yok	42	16.27
Sadece izliyoruz	12	4.65
Ben kendi derdimle ilgilenirim	10	3.87
Bir gün çözülür diye katlanıyoruz	5	1.93
Sitemde bulunuyoruz	5	1.93
Üzülüyorum / kızgınlık	3	1.16
Gülüp geçiyoruz	2	0.77
Sorunlardan uzak durmaya çalışırım	2	0.77
TEPKİSİZLİK GEREKÇELERİ	39	15.11
Ne yapabiliyim? Bilmiyorum...	14	5.42
Faydalı olmayacağı için tepki göstermiyorum	12	4.65
Elimden bir şey gelse yaparım ama genelde olmuyor	5	1.93
Bizim işimiz değil belediyenin görevi	4	1.55
Yetkili birini bulursam uyarmaya çalışırım ama yok	2	0.77
Tepki göstermemiz yasak / tepkisiz kalıyoruz	1	0.38
Tepkisiz bir toplumuz	1	0.38
SORUNU BİLDİRME	31	12.01
Görevli birini bulursa uyarma	11	4.26
Telefon açma	7	2.71
İlgili birimlere şikayet ederim	6	2.32
Dilekçe yazma	3	1.16
Zabıtalara bildirme	3	1.16
Siyasi partilere bildirme	1	0.38
ÇÖZÜM ARAYIŞI	26	10.07
Siyasi P Üyelik ve faaliyette bulunma	14	5.42
Her Ortamda gündeme getirip eleştiriyoruz	5	1.93
Bir protesto / gösteri / imza toplama olursa katılırım	4	1.55
STÖ / Sendikalara üyelik	2	0.77
Kendimiz nasıld çözeriz diye bakarım	1	0.38
Diğer	81	31.39
Yanıt yok	81	31.39

TABLO 5.49: Deneklerin Kentsel Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

	Frekans	Yüzde
YASAL	33	7.36
Yasalara uyum / herkes yasalara uyarsa	14	3.12
Cezalar artırılmalı	8	1.78
Yolsuzluk önlenirse	7	1.56
Yasalar yenilenmeli / çağa uymalı	2	0.44
Aflar kaldırılmalı	1	0.22
Vergiler artırılmalı	1	0.22
SIYASİ	46	10.26
Bizim parti gelmeli	15	3.34
Hizmet ve politikayı ayırarak	13	2.90
Ayrımcılık yapmadan	10	2.23
Kavga etmeden	6	1.33
Vatan millet sevgisi olmalı	2	0.44
AHLAKİ	73	16.29
Dürüst / namuslu insanlar olmalı	39	8.70
Halkı için çalışacak iyi insanlar	11	2.45
Dayanışma / işbirliği / yardımlaşma ile	10	2.23
Herkes üzerine düşeni yapmalı	7	1.56
Gönülden istenirse olur	3	0.66
Cep doldurmuyarak	2	0.44
Allah korkusu olmalı	1	0.22
YÖNETİM	180	40.17
Az konuşup / söz/ çok çalışmalı / iş/	50	11.16
Liyakat / işi bilen insanlar	36	8.03
Vizyon / proje / kadro	27	6.02
Yönetim zihniyeti ve kültürü değişmeli	18	4.01
Planlı olarak / uzun vadeli düşünceliler	17	3.79
Otoriter / sözünü dinleten / cesur / güçlü lider	13	2.90
Halkın sorunlarını bilen insanlar seçilmeli	10	2.23
Bilgili / kültürlü insanlarla	9	2.00
KARŞILAŞTIRMA	6	1.33
Avrupa'ya örnek almamız lazım	3	0.66
İyi örnekler dikkate alınmalı	3	0.66
EKONOMİK	22	4.91
Ekonomik refah artarsa / iş-aş	9	2.00
Daha fazla kaynaga ihtiyaç var	6	1.33
İsraf önlenmeli	3	0.66
Hizmetler daha ucuz olmalı	2	0.44
Devletin daha fazla katkısı	2	0.44
DEMOKRATİK	51	11.38
İnsana / halka değer vererek	15	3.34
Seçmenin bilinçlenmesiyle	8	1.78
Eğitimle	8	1.78
Halkın katılımı ile	8	1.78
Daha iyi örgütlenerek	6	1.33
Daha fazla demokrasi ile	4	0.89
Özerk yerel yönetim	1	0.22
Hukuk devleti	1	0.22
ÖLÇÜT YOK	7	1.56
Zamanla / süreç içinde çözülür	4	0.89
Gençler / yenilik / dinamizm	1	0.22
Göç önlenmeli	1	0.22
Metroya ağırlık verilmeli	1	0.22
YANIT YOK / BILMIYORUM	30	6.69
Bilmiyorum / yanıt yok	30	6.69

İlk sırada, 180 “frekans” ve 40.17 “yüzde” değere sahip olan “**Yönetim**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “az konuşup çok çalışarak”, “liyakat”, “vizyon / proje / kadro ile”, “yönetim zihniyeti / kültürü değişmeli”, “planlı / uzun vadeli düşünerek”, “otoriter cesur / güçlü liderlerle”, “halkın sorunlarını bilen insanların seçilmesi ile”, “bilgili / kültürlü insanların yönetime gelmesiyle” (bkz. Tablo 5.49.).

İkinci sırada, 73 “frekans” ve 16.29 “yüzde” değere sahip olan “**Ahlaki**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “dürüst namuslu insanlarla”, “halkı için çalışacak iyi insanlarla”, “yardımlaşma / dayanışma / işbirliği ile”, “herkes üzerine düşeni yapmalı”, “gönülden istenirse her şey olur”, “yöneticiler ceplerini doldurmamalı”, “Allah korkusu olmalı”.

Üçüncü sırada, 51 “frekans” ve 11.38 “yüzde” değere sahip olan “**Demokratik**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “insana değer vererek”, “seçmenin bilinçlenmesiyle”, “eğitimle”, “halkın katılımı ile”, “daha iyi örgütlenerek”, “daha fazla demokrasi ile”, “özerk yerel yönetim gerçekleşirse”, “hukuk devleti sağlanırsa”.

Dördüncü sırada, 46 “frekans” ve 10.26 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “bizim parti iktidara gelirse”, “hizmet ve politika ayrımı yapılsa”, “ayrımcılık yapılmazsa”, “siyasi kavga etmeden”, “vatan millet sevgisi olan kadrolarla”.

Beşinci sırada, 33 “frekans” ve 7.36 “yüzde” değere sahip olan “**Yasal**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “herkes yasalara uyarsa”, “cezalar artırılarak”, “yolsuzluk önlenirse”, “yasalar çağa uydurulmalı / yenilenmeli”, “aflar kaldırılmalı”, “vergiler artırılmalı”.

Altıncı sırada, 22 “frekans” ve 4.91 “yüzde” değere sahip olan “**Ekonomik**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “ekonomik refah artarsa”, “daha fazla mali kaynak sağlanırsa”, “israf önlenmeli”, “hizmetler daha ucuz olmalı”, “devletin daha fazla katkısıyla”.

Yedinci sırada, 7 “frekans” ve 1.56 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “süreç içinde / zamanla çözülür”, “yenilik ve dinamizm gerekiyor”, “göç önlenmeli”, “metroya ağırlık verilmeli”. Sekizinci sırada, 6 “frekans” ve 1.33 “yüzde” değere sahip olan “**Karşılaştırma**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “Avrupa’yı örnek almamız lazım”, “iyi örnekler dikkate alınmalı”. 30 “frekans” ve 6.69 “yüzde” değere sahip olan “**Yanıt Yok**” başlığı, bilmiyorum ve yanıt vermek istemiyorum yanıtlarını içermektedir.

5.2.3.2. Kenttaşların Belediye İle İlişkilerinde Tutumları

5.2.3.2.1. Deneklerin Belediye İle İlişkilerinde Hak Aramaları

Soru : Belediye ile İlişkilerinizde Hakkınızı Yeterince Aradığınızı Düşünüyor musunuz? (Hakkınızı Yeterince Arayamadığınızı Düşünüyorsanız, Bu Düşüncenize Gerekçe Olarak Gördüğünüz En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.50: Belediye İle İlişkilerde Hak Arama

Tüm	Hiç Aramam	Aramam	Orta	Ararım	Her Zaman Ararım	Fikrim yok	Toplam
Frekans	34	74	18	64	12	4	206
Yüzde	16.5	35.9	8.7	31.1	5.8	1.9	100.0
G. Yüzde	16.8	36.6	8.9	31.7	5.9	-	100.0
SPÜ	Hiç Aramam	Aramam	Orta	Ararım	Her Zaman Ararım	Fikrim yok	Toplam
Frekans	13	33	4	42	11	3	106
Yüzde	12.3	31.1	3.8	39.6	10.4	2.8	100.0
G. Yüzde	12.6	32.0	3.9	40.8	10.7	-	100.0
SPÜO	Hiç Aramam	Aramam	Orta	Ararım	Her Zaman Ararım	Fikrim yok	Toplam
Frekans	21	41	14	22	1	1	100
Yüzde	21.0	41.0	14.0	22.0	1.0	1.0	100.0
G. Yüzde	21.2	41.4	14.1	22.2	1.0	-	100.0
Mamak	Hiç Aramam	Aramam	Orta	Ararım	Her Zaman Ararım	Fikrim yok	Toplam
Frekans	17	41	11	30	3	1	103
Yüzde	16.5	39.8	10.7	29.1	2.9	1.0	100.0
G. Yüzde	16.7	40.2	10.8	29.4	2.9	-	100.0
Çankaya	Hiç Aramam	Aramam	Orta	Ararım	Her Zaman Ararım	Fikrim yok	Toplam
Frekans	17	33	7	34	9	3	103
Yüzde	16.5	32.0	6.8	33.0	8.7	2.9	100.0
G. Yüzde	17.0	33.0	7.0	34.0	9.0	-	100.0
Hak Arama	Denek Grubu	AO	Medyan	Standart sapma	Varyans		
1	SPÜ	3.05	4.00	1.29	1.67		
2	Çankaya	2.85	2.50	1.31	1.70		
3	Mamak	2.62	2.00	1.16	1.35		
4	SPÜO	2.40	2.00	1.09	1.18		
Ortalama	Tüm	2.73	2.00	1.24	1.53		

5.2.3.2.1.1. Deneklerin “Hak Arama” Tutumlarına İlişkin Değerlemeleri

Tüm denekler arasında; belediye ile ilişkilerinde “hakkımı her zaman ararım” diyen 12 denek (% 5.8), “hakkımı ararım” diyen 64 denek (% 31.1) olup, genel hak arama oranı % 36.9 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerinde “hakkımı aramam” diyen 74 denek (% 35.9) ve “hakkımı hiç aramam” diyen 34 denek (% 16.5) olup, genel hak aramama oranı % 52.4 olarak bulunmuştur. Deneklerden 18 kişi (% 8.7) “orta” ve 4 kişi (% 1.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklerin, belediyeler ile ilişkilerinde “hak arama”ya ait değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.73 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.50.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye ile ilişkilerinde “hakkımı her zaman ararım” diyen 11 denek (% 10.4), “hakkımı ararım” diyen 42 denek (% 39.6) olup, genel hak arama oranı % 50.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerinde “hakkımı aramam” diyen 33 denek (% 31.1) ve “hakkımı hiç aramam” diyen 13 denek (% 12.3) olup, genel hak aramama oranı % 43.4 olarak bulunmuştur. Deneklerden 4 kişi (% 3.8) “orta” ve 3 kişi (% 2.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediyeler ile ilişkilerinde “hak arama”ya ait değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.05 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye ile ilişkilerinde “hakkımı her zaman ararım” diyen 1 denek (% 1.0), “hakkımı ararım” diyen 22 denek (% 22.0) olup, genel hak arama oranı % 23.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerinde “hakkımı aramam” diyen 41 denek (% 41.0) ve “hakkımı hiç aramam” diyen 21 denek (% 21.0) olup, genel hak aramama oranı % 62.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 14.0) “orta” ve 1 kişi (% 1.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediyeler ile ilişkilerinde “hak arama”ya ait değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.40 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye ile ilişkilerinde “hakkımı her zaman ararım” diyen 3 denek (% 2.9), “hakkımı ararım” diyen 30 denek (% 29.1) olup, genel hak arama oranı % 32.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerinde “hakkımı aramam” diyen 41 denek (% 39.8) ve “hakkımı hiç aramam” diyen 17 denek (% 16.5) olup, genel hak aramama oranı % 56.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 11 kişi (% 10.7) “orta” ve 1 kişi (% 1.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediyeler ile ilişkilerinde “hak arama”ya ait değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.62 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye ile ilişkilerinde “hakkımı her zaman ararım” diyen 9 denek (% 8.7), “hakkımı ararım” diyen 34 denek (% 33.0) olup, genel hak arama oranı % 41.7 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetimi ile ilişkilerinde “hakkımı aramam” diyen 33 denek (% 32.0) ve “hakkımı hiç aramam” diyen 17 denek (% 16.5) olup, genel hak aramama oranı % 48.5 olarak bulunmuştur. Deneklerden 7 kişi (% 6.8) “orta” ve 3 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediyeler ile ilişkilerinde “hak arama”ya ait değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.85 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen değerler ışığında, siyasi parti üyesi olan deneklerin, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla ve Çankaya ilçesi deneklerinin, Mamak ilçesi deneklerine oranla belediyelerle olan ilişkilerinde daha fazla hak aradıklarını söylemek mümkündür.

5.2.3.2.1.2. Deneklerin “Hak Arama” Tutumlarına İlişkin Gerekçeleri:

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin belediye ile ilişkilerinde haklarını yeterince arayamamalarına gerekçe olarak gösterdikleri nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 136 olup, olması gereken frekans değeri olan 324 rakamının, % 41.97’sine denk düşmektedir (bkz. Tablo 5.51.).

TABLO 5.51: Belediye İle İlişkilerde Deneklerin Hak Aramama Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
BELEDİYEYE ATIFLAR	48	35.30
Sonuç alacağıma inanmadığım için	17	12.50
Belediyeden kaynaklanan genel olumsuzluklar	8	5.88
Tarafı olduğu için	7	5.14
Politize olduğu için / adam gerekiyor	6	4.41
Bildiğim tepkilerle karşılaşacağım için uğraşmam	5	3.67
Bürokrasi / soğukluk / mesafeli tavır	3	2.20
İlgisizlik	2	1.47
GENEL ATIFLAR	14	10.29
Örgütlülük / kültür / alışkanlık yok	7	5.14
Korkaklık / pasiflik / cesaretsizlik	5	3.67
Yasal boşluk nedeniyle arayamıyorum	2	1.47
KENDİNE ATIFLAR	48	35.30
İhmalkarlık / tembellik / boşvermişlik / pasiflik	19	13.97
Ne hakkı arayacağımı bilemiyorum / cahiliz	18	13.23
Vaktim yok	11	8.09
İşlerim yoğun / ekmek davası / gündelik uğraş	8	5.88
İlişkim yok (işim de) Hakkım olmuyor	4	2.94
Yaşlılık	3	2.20
Kendi kişisel tutumu (girişken değil)	2	1.47
Küskünlük	1	0.73
Kadın hali	1	0.73
DİĞER	7	5.14
Yanıtız	7	5.14

İlk sırada, 48 “frekans” ve 35.30 “yüzde” değere sahip olan “Belediyeye Atıflar” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “sonuç alacağıma inanmadığım için”, “belediyeden kaynaklanan genel olumsuzluklar nedeniyle”, “tarafı olduğu için”, “adam gerektiği için”, “bürokrasi”, “belediyenin ilgisizliği”.

İkinci sırada, 48 “frekans” ve 35.30 “yüzde” değere sahip olan deneklerin “Kendilerine Atıflar” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “tembellik / pasiflik”, “cahillik / bilgisizlik”, “vakit ayıramama”, “iş yoğunluğu”, “hakkım olmuyor”, “yaşlılık”, “küskünlük”, “kadın olmak”. Üçüncü sırada, 14 “frekans” ve 10.29 “yüzde” değere sahip olan “Genel atıflar” ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “örgütlülük / kültür yokluğu”, “korkaklık / cesaretsizlik”, “yasal boşluk”. 7 “frekans” ve 5.14 “yüzde” değere sahip olan “Diğer” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.2.2. Deneklerin Kentsel Sorunlara Yönelik İlgileri

Soru : Bir Yurttaş Olarak, Kent Sorunlarına Yönelik İlginizi Nasıl Tanımlarsınız? (Bu Düşüncenize Gerekçe Olarak Gördüğünüz En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.52: Belediye / Kent Sorunlarına Yönelik İlgisi

Tüm	Hiç İlgili Değilim	İlgili Değilim	Orta	İlgiliyim	Çok İlgiliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	23	46	9	98	24	6	206
Yüzde	11.2	22.3	4.4	47.6	11.7	2.9	100.0
G. Yüzde	11.5	23.0	4.5	49.0	12.0	-	100.0
SPÜ	Hiç İlgili Değilim	İlgili Değilim	Orta	İlgiliyim	Çok İlgiliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	1	9	-	71	22	3	106
Yüzde	0.9	8.5	-	67.0	20.8	2.8	100.0
G. Yüzde	1.0	8.7	-	68.9	21.4	-	100.0
SPÜO	Hiç İlgili Değilim	İlgili Değilim	Orta	İlgiliyim	Çok İlgiliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	22	37	9	27	2	3	100
Yüzde	22.0	37.0	9.0	27.0	2.0	3.0	100.0
G. Yüzde	22.7	38.1	9.3	27.8	2.1	-	100.0
Mamak	Hiç İlgili Değilim	İlgili Değilim	Orta	İlgiliyim	Çok İlgiliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	10	27	8	47	8	3	103
Yüzde	9.7	26.2	7.8	45.6	7.8	2.9	100.0
G. Yüzde	10.0	27.0	8.0	47.0	8.0	-	100.0
Çankaya	Hiç İlgili Değilim	İlgili Değilim	Orta	İlgiliyim	Çok İlgiliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	13	19	1	51	16	3	103
Yüzde	12.6	18.4	1.0	49.5	15.5	2.9	100.0
G. Yüzde	13.0	19.0	1.0	51.0	16.0	-	100.0
İlgi	Denek Grubu	AO	Medyan	Standart sapma	Varyans		
1	SPÜ	4.01	4.00	0.81	0.66		
2	Çankaya	3.38	4.00	1.32	1.73		
3	Mamak	3.16	4.00	1.20	1.45		
4	SPÜO	2.48	2.00	1.18	1.40		
Ortalama	Tüm	3.27	4.00	1.26	1.60		

5.2.3.2.2.1. Deneklerin Belediye / Kent Sorunlarına Yönelik “İlgi” Değerlendirmeleri

Tüm denekler arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok ilgiliiyim” diyen 24 denek (% 11.7), “ilgiliyim” diyen 98 denek (% 47.6) olup, genel ilgi oranı % 59.3 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “ilgili değilim” diyen 46 denek (% 22.3) ve “hiç ilgili değilim” diyen 23 denek (% 11.2) olup, genel ilgisizlik oranı % 33.5 olarak bulunmuştur. Deneklerden 9 kişi (% 4.4) “orta” ve 6 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediye/kent sorunları ile “ilgilenme” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.27 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.52.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok ilgiliiyim” diyen 22 denek (% 20.8), “ilgiliyim” diyen 71 denek (% 67.0) olup, genel ilgi oranı % 87.8 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “ilgili değilim” diyen 9 denek (% 8.5) ve “hiç ilgili değilim” diyen 1 denek (% 0.9) olup, genel ilgisizlik oranı % 9.4 olarak bulunmuştur. Deneklerden 3 kişi (% 2.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmiştir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediye/kent sorunları ile “ilgilenme” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 4.01 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok ilgiliiyim” diyen 2 denek (% 2.0), “ilgiliyim” diyen 27 denek (% 27.0) olup, genel ilgi oranı % 29.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “ilgili değilim” diyen 37 denek (% 37.0) ve “hiç ilgili değilim” diyen 22 denek (% 22.0) olup, genel ilgisizlik oranı % 59.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 9 kişi (% 9.0) “orta” ve 3 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediye/kent sorunları ile “ilgilenme” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.48 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok ilgiliiyim” diyen 8 denek (% 7.8), “ilgiliyim” diyen 47 denek (% 45.6) olup, genel ilgi

oranı % 53.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “ilgili değilim” diyen 27 denek (% 26.2) ve “hiç ilgili değilim” diyen 10 denek (% 9.7) olup, genel ilgisizlik oranı % 35.9 olarak bulunmuştur. Deneklerden 8 kişi (% 7.8) “orta” ve 3 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediye/kent sorunları ile “ilgilenme” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.16 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok ilgiliyim” diyen 16 denek (% 15.5), “ilgiliyim” diyen 51 denek (% 49.5) olup, genel ilgi oranı % 65.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “ilgili değilim” diyen 19 denek (% 18.4) ve “hiç ilgili değilim” diyen 13 denek (% 12.6) olup, genel ilgisizlik oranı % 31.1 olarak bulunmuştur. Deneklerden 1 kişi (% 1.0) “orta” ve 3 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediye/kent sorunları ile “ilgilenme” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.38 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen değerler ışığında, siyasi parti üyesi olan deneklerin, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla ve Çankaya ilçesi deneklerinin, Mamak ilçesi deneklerine oranla belediye/kent sorunları konusunda daha fazla ilgili olduklarını söylemek mümkündür.

5.2.3.2.2.2. Deneklerin Belediye / Kent Sorunlarına Yönelik “İlgileri” ve Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar iki ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin kent sorunlarına yönelik ilgilerine / ilgisizliklerine gerekçe olarak gösterdikleri nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.53: Deneklerin Kentsel Sorunlara Yönelik İlgilerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	43	30.93
Yurttaşlık görevi	12	8.63
Öyle olması gerektiği için	8	5.75
Herkes nasılsa bende öyleyim	6	4.31
Hepimizi etkilediği için	5	3.59
İnsan olmanın gereği	5	3.59
Partiden dolayı	4	2.87
Yaşadığımız kenti daha iyi kılabilmek	3	2.15
Spesifik İfadeler	60	43.16
Aklıma takılanlar oluyor (merak) / düşünüyorum (okurum / haberleri izlerim)	31	22.30
Kendi halimde ilgileniyorum	8	5.75
İşlerim dolayısıyla ilgiliyim	8	5.75
Duyarsız olmadığım / faaliyetlere katıldığım için	8	5.75
Meydanı boş bırakmamak lazım	2	1.43
Çocuklarımız / geleceğimiz için	2	1.43
Kent sorunlarını önemli gördüğüm için	1	0.71
Diğer	36	25.90
Yanıtız	36	25.90

TABLO 5.54: Deneklerin Kentsel Sorunlara Yönelik İlgisizliklerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	7	8.05
İlgileneceğim de ne olacak	2	2.30
Politize olduğu için	1	1.15
Herkes çıkarı peşinde	1	1.15
Bireysel ilgi / hareket ile sonuç alınmaz	1	1.15
Herkes nasılsa bende öyleyim	1	1.15
Samimi bulmuyorum	1	1.15
Spesifik İfadeler	57	65.51
Eğitimsizlik / cahillik	12	13.79
Kadınlık hali / ev işleri / çocuklar	9	10.34
İşlerimin yoğunluğu	8	9.19
Zamanım olmuyor	7	8.04
Geçim derdi / fırsat bulamıyorum	6	6.89
İlgimi çekmiyor	5	5.74
Ben kendi işime / sorunlarıma bakarım	4	4.59
Yaşlılık	3	3.44
Çaresizlik / yapabileceğim bir şey olmaz	2	2.30
Moralim bozuluyor	1	1.15
Diğer	23	26.43
Yanıtız	23	26.43

5.2.3.2.2.2.1. Deneklerin Kent Sorunlarına Yönelik İlgilerinin Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 139 olmuştur (bkz. Tablo 5.53.).

İlk sırada, 60 “frekans” ve 43.16 “yüzde” değere sahip olan “Spesifik İfadeler” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “merak ediyorum / düşünüyorum”, “kendi halimde ilgileniyorum”, “işlerim nedeniyle ilgiliyim”, “duyarsız olmadığım / faaliyetlere katıldığım için”, “meydanı boş bırakmamak lazım”, “çocuklarımız / geleceğimiz için”, “kent sorunlarını önemli gördüğüm için”.

İkinci sırada, 43 “frekans” ve 30.93 “yüzde” değere sahip olan deneklerin “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu ögelere yer verilmiştir; “yurttaşlık görevi”, “öyle olması gerektiği için”, “herkes nasılsa ben de öyleyim”, “hepimizi etkilediği için”, “insan olmanın gereği”, “partiden dolayı”, “yaşadığımız kenti daha iyi kılabilmek için”.

36 “frekans” ve 25.90 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.2.2.2. Deneklerin Kent Sorunlarına Yönelik İlgisizliklerinin Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 87 olmuştur.

İlk sırada, 57 “frekans” ve 65.51 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu ögeler yer almıştır; “eğitimsizlik / cahillik”, “kadın olma / ev işlerinin yoğunluğu”, “işlerin yoğunluğu”, “vakit ayıramama”, “geçim derdi”, “ilgimi çekmiyor”, “ben kendi sorunlarıma bakarım”, “yaşlılık”, “kendini etkisiz / çaresiz görme”, “morali bozulduğu için” (bkz. Tablo 5.54.).

İkinci sırada, 7 “frekans” ve 8.05 “yüzde” değere sahip olan deneklerin “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu ögelere yer verilmiştir; “ilgileneceğim de ne olacak”, “politize olduğu için”, “herkes çıkarı peşinde”, “bireysel ilgi ile sonuç alınmaz”, “herkes nasılsa ben de öyleyim”, “samimi bulmuyorum”.

23 “frekans” ve 26.43 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

Deneklerin kentsel sorunlara ilgisizliklerini gerekçelendirmelerinde “kişisel” algılarının ve özelliklerin önemli bir tuttuğu dikkati çekmektedir. Bu oran kentsel sorunlara ilgi konusunda görece daha azalmakta ve denekler kentsel sorunlara ilgilerini şekillendirirken “genel” kabullerden istifade etmektedirler.

5.2.3.2.3. Deneklerin Belediye / Kent Sorunlarına İlişkin Yeterlilikleri

Soru : Bir Yurttaş Olarak, Belediye / Kent Sorunları Konusunda Kendinizi Yeterli Görüyor musunuz? (Bu Düşüncenize Gerekçe Olarak Gördüğünüz En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.55: Belediye / Kent Sorunları Konusunda Yeterlilik

Tüm	Hiç Yeterli Değilim	Yeterli Değilim	Orta	Yeterliyim	Çok Yeterliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	32	69	23	60	13	9	206
Yüzde	15.5	33.5	11.2	29.1	6.3	4.4	100.0
G. Yüzde	16.2	35.0	11.7	30.5	6.6	-	100.0
SPÜ	Hiç Yeterli Değilim	Yeterli Değilim	Orta	Yeterliyim	Çok Yeterliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	4	32	12	40	11	7	106
Yüzde	3.8	30.2	11.3	37.7	10.4	6.6	100.0
G. Yüzde	4.0	32.3	12.1	40.4	11.1	-	100.0
SPÜO	Hiç Yeterli Değilim	Yeterli Değilim	Orta	Yeterliyim	Çok Yeterliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	28	37	11	20	2	2	100
Yüzde	28.0	37.0	11.0	20.0	2.0	2.0	100.0
G. Yüzde	28.6	37.8	11.2	20.4	2.0	-	100.0
Mamak	Hiç Yeterli Değilim	Yeterli Değilim	Orta	Yeterliyim	Çok Yeterliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	21	37	9	29	4	3	103
Yüzde	20.4	35.9	8.7	28.2	3.9	2.9	100.0
G. Yüzde	21.0	37.0	9.0	29.0	4.0	-	100.0
Çankaya	Hiç Yeterli Değilim	Yeterli Değilim	Orta	Yeterliyim	Çok Yeterliyim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	11	32	14	31	9	6	103
Yüzde	10.7	31.1	13.6	30.1	8.7	5.8	100.0
G. Yüzde	11.3	33.0	14.4	32.0	9.3	-	100.0
Yeterlilik	Denek Grubu		AO	Medyan	Standart sapma	Varyans	
1	SPÜ		3.22	4.00	1.14	1.30	
2	Çankaya		2.95	3.00	1.22	1.49	
3	Mamak		2.58	2.00	1.22	1.50	
4	SPÜO		2.30	2.00	1.15	1.32	
Ortalama	Tüm		2.76	2.00	1.23	1.52	

5.2.3.2.3.1. Deneklerin Belediye / Kent Sorunları Konusunda “Yeterlilikleri” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok yeterliyim” diyen 13 denek (% 6.3), “yeterliyim” diyen 60 denek (% 29.1) olup, genel yeterlilik oranı % 35.4 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “yeterli değilim” diyen 69 denek (% 33.5) ve “hiç yeterli değilim” diyen 32 denek (% 15.5) olup, genel yetersizlik oranı % 49.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 23 kişi (% 11.2) “orta” ve 9 kişi (% 4.4) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediye/kent sorunları konusunda “yeterlilik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.76 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 5.55.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok yeterliyim” diyen 11 denek (% 10.4), “yeterliyim” diyen 40 denek (% 37.7) olup, genel yeterlilik oranı % 48.1 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “yeterli değilim” diyen 32 denek (% 30.2) ve “hiç yeterli değilim” diyen 4 denek (% 3.8) olup, genel yetersizlik oranı % 34.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 12 kişi (% 11.3) “orta” ve 7 kişi (% 6.6) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediye/kent sorunları konusunda “yeterlilik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.22 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok yeterliyim” diyen 2 denek (% 2.0), “yeterliyim” diyen 20 denek (% 20.0) olup, genel yeterlilik oranı % 22.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “yeterli değilim” diyen 37 denek (% 37.0) ve “hiç yeterli değilim” diyen 28 denek (% 28.0) olup, genel yetersizlik oranı % 65.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 11 kişi (% 11.0) “orta” ve 2 kişi (% 2.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediye/kent sorunları konusunda “yeterlilik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.30 olarak hesaplanmıştır.

Mamak İlçesi denekleri arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok yeterliyim” diyen 4 denek (% 3.9), “yeterliyorum” diyen 29 denek (% 28.2) olup, genel yeterlilik oranı % 32.1 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “yeterli değilim” diyen 37 denek (% 35.9) ve “hiç yeterli değilim” diyen 21 denek (% 20.4) olup, genel yetersizlik oranı % 56.3 olarak bulunmuştur. Deneklerden 9 kişi (% 8.7) “orta” ve 3 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediye/kent sorunları konusunda “yeterlilik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.58 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya İlçesi denekleri arasında; belediye/kent sorunları konusunda “çok yeterliyim” diyen 9 denek (% 8.7), “yeterliyorum” diyen 31 denek (% 30.1) olup, genel yeterlilik oranı % 38.8 olarak tespit edilmiştir. Belediye/kent sorunları konusunda “yeterli değilim” diyen 32 denek (% 31.1) ve “hiç yeterli değilim” diyen 11 denek (% 10.7) olup, genel yetersizlik oranı % 41.8 olarak bulunmuştur. Deneklerden 14 kişi (% 13.6) “orta” ve 6 kişi (% 5.8) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediye/kent sorunları konusunda “yeterlilik” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.95 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen değerler ışığında, siyasi parti üyesi olan deneklerin, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla ve Çankaya ilçesi deneklerinin, Mamak ilçesi deneklerine oranla belediye/kent sorunları konusunda kendilerini daha fazla yeterli gördüklerini söylemek mümkündür.

5.2.3.2.3.2. Deneklerin Belediye / Kent Sorunları Konusunda “Yeterlilikleri” Değerlemeleri ve Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar iki ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin belediye / kent sorunlarına ilişkin yeterliliklerine / yetersizliklerine gerekçe olarak gösterdikleri nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.56: Deneklerin Belediye / Kent Sorunları Konularında Yeterliliklerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	22	22.44
Herkes kadar yeterliyim	8	8.16
Yurttaş olarak yeterliyim	8	8.16
Diğerleriyle karşılaştırılınca	6	6.12
Spesifik İfadeler	54	55.10
Elimden gelenin daha iyisi olmadığı için / özgüven	17	17.34
Kendimce fikirlerim / doğrularım var	9	9.18
Parti çalışmaları / deneyim	6	6.12
Kendi payıma düşen kadarıyla iyi	6	6.12
Kendi halimde yeterliyim / Aklımın yettiğince	8	8.16
İş / yöneticilik deneyimim	4	4.08
Yeterli bulduğum çok nokta var	1	1.02
İyi bir eğitim aldığım için	1	1.02
Özel olarak bu konularda araştırma yaptım	1	1.02
Yasal / mevzuat bilgim açısından	1	1.02
Diğer	22	22.44
Yanıtız	22	22.44

TABLO 5.57: Deneklerin Belediye / Kent Sorunları Konularında Yetersizliklerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	18	12.85
Çok karışık / Uzmanlık gerektiriyor	10	7.14
Bizim işimiz değil	7	5.00
Herkes nasılsa bende öyleyim	1	0.71
Spesifik İfadeler	89	63.57
Eğitimsizlik / cahillik /	24	17.14
Geçim derdi / fırsat bulamıyorum / iş gücü	16	11.42
Kendimi oldukça eksik buluyorum	13	9.28
Kendimi çok eksik buluyorum	9	6.42
Pasiflik / ihmalkarlık /	8	5.71
Zaman bulamıyorum	6	4.28
Yaşlılık	5	3.57
Kadınlık hali / ev işleri / çocuklar	3	2.14
Yapabileceğim bir şey yok	2	1.42
Deneyim yetersizliği / sürekli ilgilenemiyoruz	2	1.42
Kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz	1	0.71
Diğer	33	23.57
Yanıtız	33	23.57

5.2.3.2.3.2.1. Deneklerin Belediye / Kent Sorunlarına İlişkin Yeterlilik

Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 98 olmuştur (bkz. Tablo 5.56.).

İlk sırada, 54 “frekans” ve 55.10 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “elimden gelenin daha iyisi olmadığı için”, “kendimce fikirlerim / doğrularım var”, “parti çalışmalarının kazandırdıkları”, “kendi payıma düşen kadarıyla”, “kendi halimde yeterliyim”, “iş / yöneticilik deneyimi”, “yeterli bulduğum çok nokta var”, “iyi bir eğitim aldım”, “özel olarak bu konularda araştırma yaptım”, “mevzuat konusunda bilgim var”.

İkinci sırada, 22 “frekans” ve 22.44 “yüzde” değere sahip olan deneklerin “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “herkes kadar yeterliyim”, “yurttaş olarak yeterliyim”, “diğerleriyle karşılaştırılınca”.

22 “frekans” ve 22.44 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.2.3.2.2. Deneklerin Belediye / Kent Sorunlarına İlişkin Yetersizlik Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 140 olmuştur (bkz. Tablo 5.57.).

İlk sırada, 89 “frekans” ve 63.57 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “eğitimsizlik / cahillik”, “geçim derdi”, “kendimi oldukça eksik buluyorum”, “pasiflik / ihmalkarlık”, “vakit ayıramama”, “yaşlılık”, “kadın olma / ev işlerinin yoğunluğu”, “kendini etkisiz / çaresiz görme”, “deneyim yetersizliği”, “kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz”.

İkinci sırada, 18 “frekans” ve 12.85 “yüzde” değere sahip olan deneklerin “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “çok karışık / uzmanlık gerektiriyor”, “bizim işimiz değil”, “herkes nasılsa ben de öyleyim”.³³ “frekans” ve 23.57 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.2.4. Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Alma Eğilimi

Soru : Bir Yurttaş Olarak, Belediye Yönetiminde Daha Fazla Etkili Olmak / Daha Fazla Rol Oynamak İster misiniz? (Bu Düşüncenize Gerekçe Olarak Gördüğünüz En Önemli Üç Nedeni Öğrenebilir miyim?)

TABLO 5.58: Belediye / Kent Yönetiminde Rol Alma Eğilimi

Tüm	Hiç İstemem	İstemem	Orta	İsterim	Çok İsterim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	33	63	5	59	41	5	206
Yüzde	16.0	30.6	2.4	28.6	19.9	2.4	100.0
G. Yüzde	16.4	31.3	2.5	29.4	20.4	-	100.0
SPÜ	Hiç İstemem	İstemem	Orta	İsterim	Çok İsterim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	5	21	3	37	38	2	106
Yüzde	4.7	19.8	2.8	34.9	35.8	1.9	100.0
G. Yüzde	4.8	20.2	2.9	35.6	36.5	-	100.0
SPÜO	Hiç İstemem	İstemem	Orta	İsterim	Çok İsterim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	28	42	2	22	3	3	100
Yüzde	28.0	42.0	2.0	22.0	3.0	3.0	100.0
G. Yüzde	28.9	43.3	2.1	22.7	3.1	-	100.0
Mamak	Hiç İstemem	İstemem	Orta	İsterim	Çok İsterim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	15	41	3	24	18	2	103
Yüzde	14.6	39.8	2.9	23.3	17.5	1.9	100.0
G. Yüzde						-	100.0
Çankaya	Hiç İstemem	İstemem	Orta	İsterim	Çok İsterim	Fikrim yok	Toplam
Frekans	18	22	2	35	23	3	103
Yüzde	17.5	21.4	1.9	34.0	22.3	2.9	100.0
G. Yüzde	18.0	22.0	2.0	35.0	23.0	-	100.0
Rol Alma	Denek Grubu	AO	Medyan	Standart sapma	Varyans		
1	SPÜ	3.79	4.00	1.27	1.61		
2	Çankaya	3.23	4.00	1.48	2.18		
3	Mamak	2.89	2.00	1.40	1.96		
4	SPÜO	2.28	2.00	1.20	1.43		
Ortalama	Tüm	3.06	3.00	1.44	2.09		

5.2.3.2.4.1. Deneklerin Belediye / Kent Yönetiminde “Rol Alma” Değerlemesi

Tüm denekler arasında; belediye yönetiminde rol alma konusunda “çok isterim” diyen 41 denek (% 19.9), “isterim” diyen 59 denek (% 28.6) olup, genel rol alma eğilimi oranı % 48.5 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminde rol alma konusunda “istemem” diyen 63 denek (% 30.6) ve “hiç istemem” diyen 33 denek (% 16.0) olup, genel rol almama eğilimi oranı % 46.6 olarak bulunmuştur. Deneklerden 5 kişi (% 2.4) “orta” ve 5 kişi (% 2.4) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Tüm deneklere ait, belediye yönetiminde “rol alma eğilimi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.06 olarak hesaplanmıştır (bkz. Tablo 4.76.).

Siyasi parti üyesi denekler arasında; belediye yönetiminde rol alma konusunda “çok isterim” diyen 38 denek (% 35.8), “isterim” diyen 37 denek (% 34.9) olup, genel rol alma eğilimi oranı % 70.7 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminde rol alma konusunda “istemem” diyen 21 denek (% 19.8) ve “hiç istemem” diyen 5 denek (% 4.7) olup, genel rol almama eğilimi oranı % 24.5 olarak bulunmuştur. Deneklerden 3 kişi (% 2.8) “orta” ve 2 kişi (% 1.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olan deneklerin, belediye yönetiminde “rol alma eğilimi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.79 olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olmayan denekler arasında; belediye yönetiminde rol alma konusunda “çok isterim” diyen 3 denek (% 3.0), “isterim” diyen 22 denek (% 22.0) olup, genel rol alma eğilimi oranı % 25.0 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminde rol alma konusunda “istemem” diyen 42 denek (% 42.0) ve “hiç istemem” diyen 28 denek (% 28.0) olup, genel rol almama eğilimi oranı % 70.0 olarak bulunmuştur. Deneklerden 2 kişi (% 2.0) “orta” ve 3 kişi (% 3.0) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin, belediye yönetiminde “rol alma eğilimi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.28 olarak hesaplanmıştır.

Mamak ilçesi denekleri arasında; belediye yönetiminde rol alma konusunda “çok isterim” diyen 18 denek (% 17.5), “isterim” diyen 24 denek (% 23.3) olup, genel rol alma eğilimi oranı % 40.8 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminde rol alma konusunda “istemem” diyen 41 denek (% 39.8) ve “hiç istemem” diyen 15 denek (% 14.6) olup, genel rol almama eğilimi oranı % 54.5 olarak bulunmuştur. Deneklerden 3 kişi (% 2.9) “orta” ve 2 kişi (% 1.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Mamak ilçesi deneklerinin, belediye yönetiminde “rol alma eğilimi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 2.89 olarak hesaplanmıştır.

Çankaya ilçesi denekleri arasında; belediye yönetiminde rol alma konusunda “çok isterim” diyen 23 denek (% 22.3), “isterim” diyen 35 denek (% 34.0) olup, genel rol alma eğilimi oranı % 56.3 olarak tespit edilmiştir. Belediye yönetiminde rol alma konusunda “istemem” diyen 22 denek (% 21.4) ve “hiç istemem” diyen 18 denek (% 17.5) olup, genel rol almama eğilimi oranı % 38.8 olarak bulunmuştur. Deneklerden 2 kişi (% 1.9) “orta” ve 3 kişi (% 2.9) “fikrim yok” yanıtını tercih etmişlerdir. Çankaya ilçesi deneklerinin, belediye yönetiminde “rol alma eğilimi” değerlemesine ilişkin tutumların aritmetik ortalaması 3.23 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen değerler ışığında, siyasi parti üyesi olan deneklerin, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla ve Çankaya ilçesi deneklerinin, Mamak ilçesi deneklerine oranla belediye / kent yönetiminde daha fazla rol alma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

5.2.3.2.4.2. Deneklerin Belediye / Kent Yönetiminde “Rol Alma” Değerlemesi ve Gerekçeleri

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar iki ana başlık altında toplanmıştır. Bu tasnife göre deneklerin belediye yönetiminde rol alma eğilimi konusunda gerekçe olarak gösterdikleri nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

TABLO 5.59: Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Alma Eğilimlerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel (şarh) İfadeler	42	31.81
Belediyenin daha fazla özendirici olması lazım	13	9.84
Siyasi partiye üyelik çerçevesinde	9	6.81
Demokratik bir ortam bulursam	5	3.78
İyi bir kadro olursa / projeler olursa	4	3.03
Örgütlü olursak / örgütlü olarak / STÖ vs	4	3.03
Eşit bir davranış ortamı olursa	3	2.27
Rantçı bir anlayış olmazsa	2	1.51
Teklif olursa değerlendiririm	2	1.51
Spesifik İfadeler	63	47.72
Yurttaş olarak isterim / Kendi fikirlerimi söylemek isterim	30	22.72
Katkım olacağımı düşünüyorum	10	7.57
Geleceğimiz / Daha iyi bir ortam oluşturmak için	9	6.81
Bir faydam dokunur mu bilmiyorum ama isterim	5	3.78
Öyle olması gerektiği için	3	2.27
Hataları düzeltmek için	3	2.27
Siyasete karşı özel bir ilgim var	3	2.27
Diğer	27	20.45
Yanıtızsız	27	20.45

TABLO 5.60: Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Almama Eğilimlerinin Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
Genel İfadeler	48	30.18
Bilenler uğraşmalı	25	15.72
Seçtiklerimiz ne işe yarıyor	17	10.69
Koşullar uygun değil / etkili olmaz / dikkate alınmaz	6	3.77
Spesifik İfadeler	94	59.11
Yeterli olduğumu düşünmüyorum	21	13.20
Zaman bulamıyorum	13	8.17
Geçim derdi / fırsat bulamıyorum / iş gücü	13	8.17
İsteğim yok	12	7.54
Eğitimsizlik / cahillik	11	6.91
Yaşlılık	9	5.66
İlgim yok	5	3.14
Güç ve emek isteyen bir uğraş	3	1.88
Siyasetten hoşlanmam	3	1.88
Ben kendi işime bakarım	2	1.25
Yeterli tecrübem yok	2	1.25
Diğer	17	10.69
Yanıtızsız	17	10.69

5.2.3.2.4.2.1. Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Alma Eğiliminin Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 132 olmuştur.

İlk sırada, 63 “frekans” ve 47.72 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “yurttaş olarak isterim”, “katkım olacağını düşünüyorum”, “gelecek / daha iyi bir kent için”, “bir faydam dokunur mu bilmem ama isterim”, “öyle olması gerektiği için”, “hataları düzeltmek için”, “siyasete özel bir ilgim var” (bkz. Tablo 5.59.).

İkinci sırada, 42 “frekans” ve 31.81 “yüzde” değere sahip olan “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “belediyenin daha fazla özendirici olması lazım”, “siyasi partiye üyelik çerçevesinde olabilir”, “demokratik bir ortam olursa”, “iyi bir kadro olursa”, “daha örgütlü olursak”, “eşit bir davranış ortamı olursa”, “rantçı bir anlayış olmazsa”, “teklif olursa”.

27 “frekans” ve 20.45 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.2.4.2.2. Deneklerin Belediye Yönetiminde Rol Almama Eğiliminin Gerekçeleri Sıralaması:

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 159 olmuştur.

İlk sırada, 94 “frekans” ve 59.11 “yüzde” değere sahip olan “**Spesifik İfadeler**” ana başlığı altında şu öğeler yer almıştır; “yeterli olduğumu düşünmüyorum”, “vakit bulamama”, “geçim derdi”, “isteksizlik”, “eğitimsizlik / cahillik”, “yaşlılık”, “ilgisizlik”, “güç ve emek isteyen bir iş”, “siyasetten hoşlanmama”, “ben kendi işime bakarım”, “yeterli tecrübem yok” (bkz. Tablo 5.60.).

İkinci sırada, 48 “frekans” ve 30.18 “yüzde” değere sahip olan deneklerin “**Genel İfadeler**” ana başlığı altında şu öğelere yer verilmiştir; “bilenler uğraşmalı”, “seçtiklerimiz ne işe yarıyor / bizim işimiz değil”, “koşullar uygun değil / etkili olmaz”.

17 “frekans” ve 10.69 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı, yanıt vermek istemeyenleri içermektedir.

5.2.3.2.5. Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılımı ve Katılım Sıklığı

Soru : Son Dört Yıl İçerisinde, Yaşadığınız Yer (Sokak / Mahalle / Semt / İlçe / Kent) ile İlgili Herhangi bir Yerel Faaliyete Katıldınız mı? Ne Tür Yerel Faaliyetlerde Bulundunuz? Yerel Faaliyetlere Katılım Sıklığınız Nedir? Yerel Faaliyetlere Katılmadıysanız, Yerel Faaliyetlere Katılmama Gerekçelerinizi Öğrenebilir miyim?

5.2.3.2.5.1. Yerel Faaliyetlere Katılım

Deneklerin yukarıda aktarılan soruya verdikleri yanıtlar üç ana başlık altında toplanmış geriye kalanlar ise tasnif dışı olarak sunulmuştur. Bu tasnife göre deneklerin yerel faaliyetlere katılım sorusuna verdikleri yanıtlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 270 olmuştur (bkz. Tablo 5.61.).

İlk sırada, 67 “frekans” ve 24.81 “yüzde” değere sahip olan “Genel” ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “muhtarla konuşma”, “kendi aramızda (tanıdıklar arasında) konuşma”, “bir tanıdığımız varsa ona iletiriz”, “kahvehanede konuşma”, “komşularla konuşma”, “mahallenin ileri gelenleri konuşur”, “kaymakamlığa sorun bildirme”, “yetkili / etkili bir tanıdık bulma”, “yardım (kermes) faaliyetlerine katılma”, “esnaf arkadaşlar aramızda konuşuruz”, “kişisel çaba / gayretler oluyor”, “STÖ’leri bünyesinde çalışmalar”, “cami yaptırma derneği çalışmaları”.

İkinci sırada, 37 “frekans” ve 13.70 “yüzde” değere sahip olan “Belediye Odaklı” ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “telefon ile sorun bildirme”, “polis ya da zabıtaya bildirme”, “belediyeye kişisel başvuru”, “belediyenin düzenlediği faaliyetlere katılma”, “belediye başkanının mahalle / semt ziyaretlerinde sorun aktarma”, “belediye başkanı ile makamında görüşme”, “belediye

meclis üyesi arkadaşlara bildirme”, “dilekçe yazma”, “Beyaz Masa’ya bildirme”, “özel (çöpler konusunda) bir sorun hakkında konuşma”, “protesto gösterisine katılma (imza verme)”.

Üçüncü sırada, 33 “frekans” ve 12.22 “yüzde” değere sahip olan “**Siyasi Parti Odaklı**” ana başlığı altında aşağıdaki öğeler yer almıştır; “partiye taşıyıp / tartışırız”, “partiye gelen şikayetleri değerlendirme”, “partinin mahalle toplantıları”, “(üye olmayan denek) siyasi partilere gidip konuşma”.

133 “frekans” ve 49.25 “yüzde” değere sahip olan “**Diğer**” başlığı “hiç katılmadım” yanıtlarını içermektedir.

5.2.3.2.5.2. Yerel Faaliyetlere Katılım Sıklığı

Deneklerin yerel faaliyetlere katılım sıklığına ilişkin yanıtları aşağıdaki gibi sıralanabilir (bkz. Tablo 5.62.).

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 234 olmuştur.

Yerel faaliyetlere ilişkin “Hiç katılmadım” yanıtını veren denek sayısı 133 olup toplam içinde % 56.83 değere sahiptir. “sorun çıktıkça” yanıtını veren 51 denek %21.79 ile ikinci sırada yer almıştır. %5.55 değere sahip 13 denek “sürekli / her zaman” yanıtını vermiştir (bu deneklerin hepsi siyasi partilere üye deneklerden oluşmaktadır). “bir kez oldu” yanıtını veren 13 denek %5.12 ile dördüncü sırada yer almıştır. 9 denek % 3.84 değer ile “bazen”, yine aynı sayı ve değer (9 denek %3.84) ile “düzenli değil” yanıtı verilmiştir. “sıkça” yanıtını veren 4 denek %1.70 değer ile yedinci sırada yer bulmuştur. “iki kez oldu” diyen 1 denek %0.42 değer, “ayda bir kez” diyen 1 denek %0.42 değer ile, “nadiren” diyen 1 denek %0.42 aynı değer ile sonuncu sırayı paylaşmışlardır.

5.2.3.2.5.3. Yerel Faaliyetlere Katılmama Gerekçeleri

Deneklerin yerel faaliyetlere katılmama gerekçelerine ilişkin soruya verdikleri yanıtlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (bkz. Tablo 5.63.).

Deneklerin ilgili soruya yanıtlarının toplam frekans değeri 352 olmuştur.

İlk sırada, 121 “frekans” ve 34.37 “yüzde” değere sahip olan **“Belediyeye Atıflar”** ana başlığı aşağıdaki öğelerden oluşmaktadır; “belediyenin yerel faaliyetleri olmuyor / bilmiyorum”, “yerel bir faaliyet duymadım / haberdar olamıyoruz”, “sonuç alamıyoruz”, “bir faydası olmuyor”, “tarafli davranıyorlar”, “adamını bularak işini halletmek daha kolay”, “yönetimin bu tür çabalara şüpheyile yaklaşması”, “belediyenin ikiyüzlü tavırları (yüzünüze gülüp olur diyorlar, ardından uğraşmıyorlar)”, “halk diye bir şey unutuldu”.

İkinci sırada, 104 “frekans” ve 29.54 “yüzde” değere sahip olan **“Kendine Atıflar”** ana başlığı altında aşağıdaki öğelere yer verilmiştir; “zamanım yok”, “ilgim / isteğim yok”, “tembellik / umursamazlık”, “işlerim çok yoğun”, “kendimi yeterli görmüyorum”, “yaşlılık”, “çevreyi pek iyi bilmiyorum”, “çevremdekilerle ilişkim yok”, “bıkkınlık / yılgınlık / soğuma”, “maddi imkanlarım yetersiz”.

Üçüncü sırada, 90 “frekans” ve 25.56 “yüzde” değere sahip olan **“Genel Atıflar”** ana başlığı altında aşağıdaki öğeler yer almıştır; “herkes kendi havasında / derdinde”, “kültür ve alışkanlık yokluğu”, “örgütlenme sorunları / birlik beraberliğin olmaması”, “bencillik”, “kimsenin kimseyi tanımaması / ilişkilerin zayıflaması”, “yöremiz o tip bir yer değil”, “yerel / kolektif bir faaliyet olmuyor”, “hazırcılık / kolaycılık / başkasından bekleme”, “kadercilik”, “halkın toplu faaliyetlerden çekinmesi”, “eğitimsizlik”, “belediye yönetimi iyi olmasına rağmen olmuyor”, “tepkisiz bir toplumuz”, “belediyeyi aşan sorunlar var”, “yol gösterenimiz yok / önderlik eksikliği”, “ortak bir noktamız / dilimiz yok / farklılıklar çok”, “halkın buluşup, tartışacağı yer yok”.

37 “frekans” ve 10.51 “yüzde” değere sahip olan **“Diğer”** başlığı “yanıt vermek istemeyenler”i içermektedir.

TABLO 5.61: Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılımları

	Frekans	Yüzde
BELEDİYEYE ODAKLI	37	13.70
Telefon açma	7	2.59
Polis ya da zabıtaya bildirme	6	2.22
Şikayetlerimizi bildirmek için belediyeye başvuru	5	1.85
Belediye faaliyetlerini izleme ve katılma	5	1.85
BB ziyaretlerinde bildirmek	3	1.11
Belediye Başkanı ile görüşme	2	0.74
BM üyesi arkadaşlara bildirme	2	0.74
Dilekçe	2	0.74
Beyaz Masaya Bildirme	2	0.74
Çöpler nedeniyle yaşanan sorun konusunda konuşmak	2	0.74
Protesto gösterisi yapıldı (yol talebi) / imza toplama	1	0.37
GENEL	67	24.81
Muhtarla konuşuruz	17	6.29
Kendi aramızda konuşuruz / tanıdıklar	11	4.07
Bir tanıdığımız varsa ona iletiriz	7	2.59
Kahvede konuşuruz	6	2.22
Komşularla konuşma	5	1.85
Mahallenin ileri gelenleri konuşur	4	1.48
Kaymakamlığa gitmek	4	1.48
Yetkili bir tanıdık bulmaya çalışma	3	1.11
Yardım faaliyetlerine / kermes iştirak	3	1.11
Esnaf arkadaşlar kendi aramızda konuşuruz	2	0.74
Kişisel çaba ve gayretler oluyor	2	0.74
STO bünyesinde	2	0.74
Cami yaptırma derneği	1	0.37
SIYASİ PARTİ ODAKLI	33	12.22
Partiye taşırız / tartışırız / çözüm ararız	25	9.25
Partimize gelen şikayetleri değerlendirme	4	1.48
Partinin mahalle toplantıları / temsilciliği	3	1.11
Siyasi partilere gidip konuşmak	1	0.37
DİĞER	133	49.25
Hiç Katılmadım	133	49.25

TABLO 5.62: Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılım Sıklığı

	Frekans	Yüzde
Katılım Sıklığı	234	100.00
Hiç Yok	133	56.83
Sorun çıktıkça	51	21.79
Sürekli her zaman	13	5.55
1 kez oldu	12	5.12
Bazen	9	3.84
Düzenli değil	9	3.84
Sıkça	4	1.70
2 kez oldu	1	0.42
Ayda 1	1	0.42
Nadiren	1	0.42

TABLO 5.63: Deneklerin Yerel Faaliyetlere Katılmama Gerekçeleri

	Frekans	Yüzde
BELEDİYEYE ATIFLAR	121	34.37
Belediyenin yerel bir faaliyetini bilmiyorum / olmuyor	28	7.95
Yerel bir faaliyet duymadım / Haberdar olmamız lazım	26	7.38
Sonuç alamıyoruz	21	5.96
Bir faydası olmuyor	17	4.82
Tarafı davranıyorlar	8	2.27
Adamını bularak iş halletmek daha kolay	7	1.98
Yönetimin sıcak bakmaması / şüpheyile yaklaşımı	6	1.70
İki yüzü tavırlar nedeniyle yüzünüze gülüyorlar / uğraşmıyorlar	5	1.42
Halk diye bir şey yok / umutuldu	3	0.85
GENEL ATIFLAR	90	25.56
Herkes kendi havasında / derdinde / işinde gücünde	21	5.96
Kültür ve alışkanlık yokluğu	12	3.40
Örgütlülük yok / birlik beraberlik	9	2.55
Kimsenin gayreti yok / bencillik	9	2.55
Kimse kimseyi tanımıyor / ilişkisi yok	6	1.70
Yöremiz o tip bir yer değil / ortam yok	5	1.42
Yerel / kolektif bir faaliyet olmuyor	5	1.42
Kolaycılık, başkasından bekleme, hazırcılık	4	1.13
Herkes işini Allah'a havale ediyor / kadercilik	3	0.85
Halkın toplu faaliyetlerden korkması / çekinmesi	3	0.85
Kimse yeterli değil / eğitimsizlik	3	0.85
Belediye yönetimi iyi ona rağmen olmuyor	3	0.85
Sessiz bir toplumuz, tepkisiz bir milletiz	2	0.56
Belediyeleri aşan sorunlar var	2	0.56
Önderlik eksikliği / yol gösteren	1	0.28
Ortak bir nokta / dil / yöntem bulunmuyor / farklılıklar	1	0.28
Halkın buluşup tartışacağı yer yok	1	0.28
KENDİNE ATIFLAR	104	29.54
Zamanım yok	31	8.80
İlgim yok / İsteğim yok / şevkim yok	20	5.68
Tembellik, umursamazlık, vurdum duymazlık /	17	4.82
İşlerim çok yoğun	16	4.54
Kendimi Yeterli Görmüyorum	10	2.84
Yaşlılık	3	0.85
Çevreyi pek iyi bilmiyorum	2	0.56
Çevremdekilerle ilişkim yok	2	0.56
Bıkkınlık, yılgınlık, soğuma, pişmanlık,	2	0.56
Maddi imkanlarım / olanaklarım yetersiz	1	0.28
DİĞER	37	10.51
Yanıt yok	37	10.51

5.3. DENEKLERE AİT BİLGİLER

5.3.1. Deneklerin Cinsiyetleri

TABLO 5.64:Deneklerin Cinsiyetleri

Cinsiyet	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	30	28.3	76	71.7	106	100.0
SPÜO	50	50.0	50	50.0	100	100.0
Mamak	30	29.1	73	70.9	103	100.0
Çankaya	50	48.5	53	51.5	103	100.0
Tüm	80	38.8	126	61.2	206	100.0

5.3.1.1 Cinsiyet Değişkeni

“Cinsiyet” değişkeni açısından örneklem kümesinin oluşturulmasında bir kota konulması düşünülmemiş ancak görece bir denge kaygısı güdülmüştür. Mamak denekleri grubunda “kültürel” nedenler, siyasi parti üyesi denekler grubunda ise partilerin yapısı, kadın katılımının düşük olması vb nedenlerle bu denge gerçekleştirilememiştir. Tüm denekler arasında kadın deneklerin oranı %38.8, erkek deneklerin oranı % 61.2 olarak gerçekleşmiştir (bkz. Tablo 5.64.).

5.3.1.2. Cinsiyet Değişkeni ve Etkileri

“Cinsiyet” değişkeni esas alındığında, kadın denekler erkek deneklere oranla belediye yönetimini daha “başarısız” olarak değerlendirmişlerdir. Benzer bir tutum belediye yönetiminin hizmetlerinden “memnuniyet” ve belediye yönetiminin “ideale yakınlık”ı konusunda da göze çarpmaktadır. Kadın denekler erkek deneklere oranla, belediye hizmetlerinden “memnuniyet” noktasında daha olumsuz tutum sergilemektedirler. Yine belediye yönetimini ideallerinden daha uzak değerlendirmektedirler.

Erkek denekler belediye yönetimine kadın deneklere oranla daha az “güven” duymaktadırlar. Benzer bir tutum, erkek deneklerin kadın deneklere oranla belediye yönetimini daha az “demokratik” değerlendirmelerinde ortaya çıkmaktadır.

Kadın denekler erkek deneklere oranla, belediye yönetim hakkında edindikleri “haber ve bilgileri” daha yetersiz bulmakta, belediye ile ilişkilerinde “hak arama” konusunda daha yetersiz kalmakta, kent sorunları konusunda daha az “ilgi” duymakta, belediye / kent sorunları konusunda kendilerini daha az “yeterli” bulmakta ve belediye yönetiminde “rol alma” konusunda daha az istekli görünmektedirler.

Erkek denekler kadın deneklere oranla, bir yönetim biçimi olarak demokrasiye daha olumlu yaklaşırken, belediye ile ilişkilerinin geleceği konusunda erkek deneklerin daha az iyimser oldukları gözlenmiştir.

Erkek denekler kadın deneklere oranla büyükşehir belediye yönetimini ve merkezi yönetimi daha “demokratik” değerlendirmekte ancak kadın denekler erkek deneklere oranla ilçe belediye yönetimini daha demokratik bulmaktadırlar.

Gerek kadın gerekse erkek deneklerin “demokratiklik” değerlemelerinde İlçe belediye yönetimi, büyükşehir belediye yönetimi ve merkezi yönetim sıralaması ortaya çıkmaktadır.

5.3.2. Deneklerin Medeni Durumları

TABLO 5.65:Deneklerin Medeni Durumları

Medeni Durum	Evli		Bekar		Dul		Toplam	
	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	82	77.4	16	15.1	8	7.5	106	100.0
SPÜO	82	82.0	9	9.0	9	9.0	100	100.0
Mamak	93	90.3	6	5.8	4	3.9	103	100.0
Çankaya	71	68.9	19	18.4	13	12.6	103	100.0
Tüm	164	79.6	25	12.1	17	8.3	206	100.0

5.3.2.1 Medeni Durum Değişkeni

“Medeni Durum” değişkeni açısından örneklem kümesinin yapısı; % 79.6 “evli”, % 12.1 “bekar” ve % 8.3 “dul” olarak tespit edilmiştir (bkz. Tablo 5.65.). Siyasi parti üyesi olan denekler grubu ve Çankaya denekleri grubunda “bekar” deneklerin oranı görece yüksek gerçekleşmiştir. Mamak denekleri grubunda “dul” deneklerin oranı görece düşük kalmaktadır.

5.3.3.2. Medeni Durum Değişkeni ve Etkileri

“Medeni Durum” değişkeni esas alındığında, evli denekler bekar ve dul deneklere oranla belediye yönetimi hakkında “başarı”, “güven”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında daha olumlu düşündükleri gözlemlenmektedir.

Evli deneklerin, bekar deneklere kıyasla, “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” konularında daha pasif kaldıkları söylenebilir.

İlçe belediye yönetimi, büyükşehir belediye yönetimi ve merkezi yönetimin demokratiklik değerlemesinde en olumsuz düşünen grup bekar denek grubu olurken, en olumlu tutumun sahibi evli denek grubu olmuştur.

Evli deneklerin demokrasiye yaklaşım ve belediye ile ilişkilerin geleceğine bakış konularında daha iyimser oldukları söylenebilir. Yine benzer şekilde gerek ilçe belediye yönetimi, gerek büyükşehir belediye yönetimi ve gerekse merkezi yönetimin demokratik nitelikleri konularında en olumlu düşünen denek grubu evli denek grubu olmuştur.

5.3.3. Deneklerin Yaşları

TABLO 5.66:Deneklerin Yaşları

Yaş	18-29		30-39		40-49		50-59		60 ve üzeri		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	14	13.2	25	23.6	40	37.7	16	15.1	11	10.4	106	100.0
SPÜO	18	18.0	37	37.0	32	32.0	9	9.0	4	4.0	100	100.0
Mamak	13	12.6	37	35.9	32	31.1	14	13.6	7	6.8	103	100.0
Çankaya	19	18.4	25	24.3	40	38.8	11	10.7	8	7.8	103	100.0
Tüm	32	15.5	62	30.1	72	35.0	25	12.1	15	7.3	206	100.0

5.3.3.1 Yaş Değişkeni

“Yaş” değişkeni açısından örneklem kümesinin ortalama değerleri ve yüzde oranları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir (bkz. Tablo 5.66.).

Tüm denekler açısından; “18-29 yaş” grubu % 15.5, “30-39” yaş” grubu % 30.1, “40-49 yaş” grubu % 35.0, “50-59 yaş” grubu % 12.1, “60 ve üzeri yaş” grubu % 7.3 orana sahiptir.

Tüm deneklerin yaş ortalaması 41.53, “siyasi parti üyesi denekler” grubunun 43.74, “siyasi parti üyesi olmayan denekler” grubunun 39.19, “Mamak denekleri” grubunun 41.29, “Çankaya denekleri” grubunun 41.77 yıl (yaş) olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olan deneklerin, üye olmayan deneklere göre ortalama yaşları yüksek çıkmıştır.

5.3.3.2. Yaş Değişkeni ve Etkileri

“Yaş” değişkeni esas alındığında, dikkate değer bir bulgu, “hak arama” konusunda ortaya çıkmaktadır. Deneklerin ait oldukları yaş dilimleri arttıkça hak arama konusunda daha aktif oldukları gözlenmektedir. Buna benzer bir diğer tutum bir yönetim biçimi olarak “demokrasi”ye yaklaşımda gözlenmektedir. Yine yaş dilimleri arttıkça demokrasiye olumlu bakışın artış eğiliminde olduğu söylenebilir.

“İlgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” konularında 30-39 yaş diliminde yer alan denekler, en düşük değerlere sahipken; aynı gruptaki denekler, “başarı”, “güven”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” sorularına en olumlu yanıtları verdikleri gözlenmiştir.

Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakış noktasında 18-49 yaşları arasında yer alan denekler yaklaşık bir iyimserliğe sahipken, 50 yaş ve üzerinde hafif bir düşüş eğilimi gözlenmektedir.

5.3.4. Deneklerin Eğitim Süreleri

TABLO 5.67:Deneklerin Eğitim Süreleri

Eğitim Süreleri	Yok		1-5 Yıl		6-8 Yıl		9-11 Yıl		12 -14 Yıl		15 Yıl ve Üzeri		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	1	0.9	19	17.9	27	25.5	37	35.0	6	5.6	16	15.1	106	100.0
SPÜO	5	5.0	26	26.0	29	29.0	28	28.0	2	2.0	10	10.0	100	100.0
Mamak	3	2.9	29	28.1	34	33.0	30	29.2	2	1.9	5	4.9	103	100.0
Çankaya	3	2.9	16	15.6	22	21.4	35	33.9	6	5.9	21	20.3	103	100.0
Tüm	6	2.9	45	21.8	56	27.2	65	31.5	8	3.9	26	12.7	206	100.0

5.3.4.1 Eğitim Süresi Değişkeni.

“Eğitim Süresi” değişkeni açısından örneklem kümesinin ortalama değerleri ve yüzde oranları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir (bkz. Tablo 5.67.).

Tüm denekler açısından; “okuma-yazması olmayan” denekler % 2.9, “ilköğretim” grubu % 21.8, “ortaokul” grubu % 27.2, “lise” grubu % 31.5, “yüksek okul” grubu % 3.9, üniversite ve üstü” grubu % 12.7’lik orana sahiptir.

Tüm deneklerin eğitim sürelerine ilişkin ortalama 9.10, “siyasi parti üyesi denekler” grubunun 9.71, “siyasi parti üyesi olmayan denekler” grubunun 8.45, “Mamak denekleri” grubunun 8.19, “Çankaya denekleri” grubunun 10.00 yıl olarak hesaplanmıştır.

Siyasi parti üyesi olan denekler ve Çankaya denekleri, eğitim süresi ortalaması açısından daha iyi durumda görünmektedir.

5.3.4.2. Eğitim Süresi Değişkeni ve Etkileri

“Eğitim Durumu” değişkeni esas alındığında, hiç eğitim almadığını belirten denekler, “başarı”, güven”, “demokratiklik”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında en olumlu tutuma sahip denek grubu olmuştur. Söz konusu grup “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en düşük değerlere sahip grup olarak ortaya çıkmaktadır. Yine aynı grubun tüm yönetimler için “demokratiklik” değerlendirmelerinde en olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir.

12-14 yıl eğitim gördüklerini belirten denek grubu, “başarı”, “güven”, “memnuniyet” konularında en olumsuz tutuma sahipken, yine aynı grupta yer alan deneklerin, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğiliminde en yüksek değerlere sahip oldukları gözlenmektedir.

Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakışta en iyimser denek grubu, 1-5 yıl eğitim gören denek grubu olurken, 15 yıl ve üzeri eğitim almış denek grubu en kötümser denek grubu olarak yerini almıştır.

Eğitim seviyesi arttıkça (özellikle 9 yıl ve üzeri eğitim görenler açısından belirginleşen) yönetimlerin demokratiklik bakımından değerlendirmelerinde daha olumsuz tutumlara rastlanıldığı göze çarpmaktadır. Daha silik olmakla birlikte belediye yönetimini değerlendirmede söz konusu grupların daha olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir.

5.3.5. Deneklerin Hanelerinin Büyüklüğü

TABLO 5.68: Deneklerin Hanelerindeki Kişi Sayıları

Hanedeki kişi sayısı	1		2		3		4		5		6 ve Üzeri		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	3	2.8	16	15.1	27	25.5	31	29.2	19	17.9	10	9.4	106	100.0
SPÜO	5	5.0	10	10.0	31	31.0	27	27.0	20	20.0	7	7.0	100	100.0
Mamak	1	1.0	8	7.8	29	28.2	29	28.2	22	21.4	14	13.6	103	100.0
Çankaya	7	6.8	18	17.5	29	28.2	29	28.2	17	16.5	3	2.9	103	100.0
Tüm	8	3.9	26	12.6	58	28.2	58	28.2	39	18.9	17	8.3	206	100.0

5.3.5.1 Hane Büyüklüğü Değişkeni

“Hane Büyüklüğü” değişkeni açısından; tüm deneklerin hanelerinde yaşayan kişi sayılarının ortalama değeri 3.75, “Siyasi parti üyesi denekler” grubunun 3.79, “Siyasi parti üyesi olmayan denekler” grubunun 3.71, “Mamak denekleri” grubunun 4.09, “Çankaya denekleri” grubunun 3.41 kişi olarak hesaplanmıştır.

Tüm denekler açısından; “1 kişilik hanede” yaşayan denekler % 3.9, “2 kişilik hanede” yaşayan denekler % 12.6, “3 kişilik hanede” yaşayan denekler % 28.2, “4 kişilik hanede” yaşayan denekler % 28.2, “5 kişilik hanede” yaşayan

denekler % 18.9, “6 ve üzerinde kişi barındıran hanede” yaşayan denekler % 8.3 orana sahiptir (bkz. Tablo 5.68.).

Çankaya denekleri, Mamak deneklerine oranla daha az sayıda kişi barındıran hanelere mensup görünmektedir.

5.3.5.2. Hane Büyüklüğü Değişkeni ve Etkileri

Belediye yönetimine ait “başarı”, “güven”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında en olumsuz tutuma iki kişilik hane grubu sahip olmuştur. Söz konusu grup “ilgi” ve “rol alma” eğilimi konusunda en istekli grup olarak ortaya çıkmaktadır. Merkezi yönetime ait demokratiklik değerlemesinde hanedeki kişi sayısı ile demokratik değerlendirme arasında doğrusal bir eğilimden bahsedilebilir. Buna benzer bir eğilim belediye ile ilişkilerin geleceğine bakışta ortaya çıkmaktadır. Hanedeki kişi sayısı arttıkça iyimserlik oranında da bir artış eğilimi gözlemlenmektedir.

5.3.6. Deneklerin Hanelerinde Çalışan Sayısı

TABLO 5.69:Deneklerin Hanelerinde Çalışan Sayısı

Hanedeki Çalışan Sayısı	1		2		3		4		Yok		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	55	51.9	34	32.1	9	8.5	1	0.9	7	6.6	106	100.0
SPÜO	55	55.0	35	35.0	8	8.0	1	1.0	1	1.0	100	100.0
Mamak	66	64.1	28	27.2	7	6.8	-	-	2	1.9	103	100.0
Çankaya	44	42.7	41	39.8	10	9.7	2	2.0	6	5.8	103	100.0
Tüm	110	53.9	69	33.5	17	8.3	2	1.0	8	3.9	206	100.0

5.3.6.1 Hanede Çalışan Sayısı Değişkeni

“Hanelerde Çalışan Sayısı” değişkeni açısından; deneklerin hanelerinde çalışan kişi sayılarının ortalama değeri 1.49, “siyasi parti üyesi denekler” grubunun 1.45, “siyasi parti üyesi olmayan denekler” grubunun 1.55, “Mamak denekleri” grubunun 1.39, “Çankaya denekleri” grubunun 1.56 kişi olarak hesaplanmıştır.

Denekler açısından; “1 kişinin çalıştığı hanede” yaşayan denekler % 53.9, “2 kişinin çalıştığı hanede” yaşayan denekler % 33.5, “3 kişinin çalıştığı hanede” yaşayan denekler % 8.3, “4 kişinin çalıştığı hanede” yaşayan denekler % 0.5, “Çalışanı bulunmayan hanede” yaşayan denekler % 3.9 orana sahiptir (bkz. Tablo 5.69.).

5.3.6.2. Hanede Çalışan Sayısı Değişkeni ve Etkileri

“Hane Toplam Çalışan Sayısı” değişkeni esas alındığında, 1 kişinin çalıştığı hanelerde yaşayan denekler, “başarı” ve “memnuniyet”, 2 kişinin çalıştığı hanelerde yaşayan denekler “güven”, “demokratiklik” ve “ideale yakınlık” konularında daha olumlu tutum sergilemektedirler.

Söz konusu konularda 3 ve üzerinde çalışan barındıran hanelerde yaşayan denekler, çalışanı olmayan hanelerden gelen deneklerden sonra en olumsuz tutumu sergilemektedirler.

Hanelerinde çalışan bulunmayan denekler edindikleri “haber ve bilgi” yeterliliği konusunda en tatminkar grup olurken, “hak Arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en aktif denek grubu görünmektedir.

“İlgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında hanelerinde tek kişinin çalıştığı deneklerin daha pasif oldukları söylenebilir.

Hanelerde çalışan sayısı arttıkça edinilen “haber ve bilgi” daha yetersiz bulunmaktadır.

“Bir yönetim biçimi” olarak demokrasiye en olumlu yaklaşan grup, hanelerinde 3 ve daha fazla çalışan bulunan deneklerden oluşan grup olurken, “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakış”ta, hanedeki çalışan sayısının artışının olumsuz bir etkide bulunduğu söylenebilir.

5.3.7. Deneklerin Hane Aylık Toplam Gelirleri

TABLO 5.70:Deneklerin Hane Toplam Gelirleri

Aylık Gelir	0-500		501-800		801-1000		1001-2000		2001 ve Üstü		Yanıtsız		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	21	19.8	22	20.8	16	15.1	17	16.0	8	7.5	22	20.8	106	100.0
SPÜO	19	19.0	16	16.0	18	18.0	18	18.0	9	9.0	20	20.0	100	100.0
Mamak	29	28.2	27	26.2	21	20.4	11	10.7	3	2.9	12	11.7	103	100.0
Çankaya	11	10.7	11	10.7	13	12.6	24	23.3	14	13.6	30	29.1	103	100.0
Tüm	40	19.4	38	18.4	34	16.5	35	17.0	17	8.3	42	20.4	206	100.0

5.3.7.1 Hane Aylık Geliri Değişkeni

“Hane Aylık Toplam Gelir” değişkeni açısından; deneklerin hanelerinin toplam aylık gelirine ait ortalama değeri 953.910.000 TL, “siyasi parti üyesi denekler” grubunun 847.410.000 TL, “siyasi parti üyesi olmayan denekler” grubunun 1.066.800.000 TL, “Mamak denekleri” grubunun 757.090.000 TL, “Çankaya denekleri” grubunun 1.150.730.000 TL olarak hesaplanmıştır.

“0-500.000.000 TL aylık toplam gelire sahip hanede” yaşayan denekler % 19.4, “501.000.000-800.000.000 TL aylık toplam gelire sahip hanede” yaşayan denekler % 18.4, “801.000.000-1.000.000.000 TL aylık toplam gelire sahip hanede” yaşayan denekler % 16.5, “1.001.000.000-2.000.000.000 TL aylık toplam gelire sahip hanede” yaşayan denekler % 17.0, “2.000.000.000 TL ve üstü aylık toplam gelire sahip hanede” yaşayan denekler % 8.3, “yanıt vermek istemeyen” denekler % 20.4 orana sahiptir (bkz. Tablo 5.70.).

Siyasi parti üyesi olmayan denekler ve Çankaya deneklerinin, “Toplam Aylık Hane Geliri” değişkeni açısından diğer denek gruplarına göre daha avantajlı oldukları söylenebilir.

5.3.7.2. Hane Aylık Geliri Değişkeni ve Etkileri

“Hane Aylık Toplam Geliri” değişkeni esas alındığında, 1.001-2.000 TL toplam hane gelirine sahip olduklarını belirten denekler, “başarı”, “güven”, “memnuniyet”, “ideale yakınlık” konularında en olumsuz tutuma sahip denek grubu

olmuşlardır. 2.000 TL ve üstünde toplam hane gelirine sahip olduklarını belirten denekler, “başarı”, “güven”, “demokratiklik” ve “ideale yakınlık” konularında en olumlu tutuma sahip denek grubu olarak yer almışlardır.

2.000 TL ve üstünde toplam hane gelirine sahip olduklarını belirten denekler, “hak arama” ve “yeterlilik” konularında yine en yüksek değerlere sahip denek grubu olarak yer almışlardır. “Yeterlilik” konusunda, hane aylık toplam gelirinde artış ile yeterlilik arasında bir paralellik gözlemlenmektedir. 1.001-2.000 TL toplam hane gelirine sahip olduklarını belirten denekler, “ilgi” ve “rol alma” eğilim konularında en istekli görünen denek grubu olmuştur.

Hane aylık toplam gelirinde artışın, belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakışta, olumsuz (kötümser) etki yarattığı söylenebilir.

5.3.8. Deneklerin Bölgeler İtibariyle Doğum Yerleri

TABLO 5.71:Deneklerin Coğrafi Bölgeler İtibariyle Doğum Yerleri

Geldikleri Bölgeler	İç Anadolu		Karadeniz		Doğu Anadolu		Güneydoğu Anadolu		Akdeniz		Ege		Marmara		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	56	52.8	20	18.9	15	14.2	3	2.8	6	5.7	3	2.8	3	2.8	106	100.0
SPÜO	48	48.0	15	15.0	11	11.0	5	5.0	9	9.0	7	7.0	5	5.0	100	100.0
Mamak	55	53.4	22	21.4	7	6.8	3	2.9	10	9.7	3	2.9	3	2.9	103	100.0
Çankaya	49	47.6	13	12.6	19	18.4	5	4.9	5	4.9	7	6.8	5	4.9	103	100.0
Tüm	104	50.5	35	17.0	26	12.6	8	3.9	15	7.3	10	4.9	8	3.9	206	100.0

5.3.8.1 Doğum Yeri Değişkeni

“Doğum Yerleri” değişkeni açısından; “Ankara doğumlu” deneklerin oranı % 18.0 ve “Ankara dışında doğmuş” deneklerin oranı % 82.0 olmuştur.

Coğrafi bölgeler itibariyle deneklerin doğum yerleri ve yüzdeleri aşağıya aktarılmıştır. Tüm denekler açısından; “İç Anadolu Bölgesi”nde doğan denekler % 50.5, “Karadeniz Bölgesi”nde doğan denekler % 17.0, “Doğu Anadolu Bölgesi”nde doğan denekler % 12.6, “Güneydoğu Anadolu Bölgesi”nde doğan denekler % 3.9, “Akdeniz Bölgesi”nde doğan denekler % 7.3, “Ege Bölgesi”nde doğan denekler %

4.9, “Marmara Bölgesi”nde doğan denekler % 3.9 orana sahiptir. İç Anadolu bölgesi doğumlu deneklerin oranı dikkat çekmektedir (bkz. Tablo 5.71.).

5.3.8.2. Doğum Yeri Değişkeni ve Etkileri

“Doğum Yeri” değişkeni esas alındığında, Ankara doğumlular Ankara dışında doğmuş olanlara kıyasla, büyükşehir belediye yönetimi ve merkezi yönetimin demokratik değerlemelerinde, daha olumlu tutum sergilerken diğer tüm konularda daha olumsuz tutum göstermişlerdir.

Deneklerin doğum yerleri coğrafi bölgeler esas alınarak ayrıştırıldığında, “başarı”, “güven”, “demokratiklik” konularında Marmara Bölgesi doğumlular, “memnuniyet” konusunda Akdeniz Bölgesi doğumlular, “ideale yakınlık” konusunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular en olumlu tutuma sahip gruplar olmuşlardır.

“Başarı” ve “memnuniyet” konularında Ege Bölgesi doğumlular, “güven” ve “ideale yakınlık” konularında İç Anadolu Bölgesi doğumlular, “demokratiklik” konusunda Karadeniz Bölgesi doğumlular en olumsuz tutuma sahip denek grupları olmuşlardır.

“Haber ve bilgi” yeterliliği konusunda en iyi konumda olan Marmara Bölgesi doğumlu denek grubudur. “Hak arama” konusunda en olumlu tutuma sahip Karadeniz Bölgesi doğumlu grup, “ilgi” konusunda en aktif grup olarak göze çarpmaktadır. “Yeterlilik” konusunda en iyi durumda olan bölge Ege Bölgesi olurken, “rol alma” eğilimi konusunda en istekli görünen Doğu Anadolu Bölgesi doğumlu denek grubu olarak ortaya çıkmıştır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlu denek grubu, “haber ve bilgi”, “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” konularında en düşük değerlere sahip denek grubu olarak dikkatleri çekmektedir. Ege Bölgesi doğumlu denek grubu “bir yönetim biçimi olarak demokrasi”yi değerlendirmede ve “belediye yönetimi ile ilişkilerin

geleceğine bakışta” en olumsuz tutumu sergileyen denek grubu olurken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlu denek grubu, “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakışta” en iyimser denek grubu olmuştur.

5.3.9. Deneklerin Ankara’da Kalış Süreleri

TABLO 5.72:Deneklerin Ankara’da Kalış Süre Dilimleri

Ankara’da Kalış Süreleri	0-9 Yıl		10-19 Yıl		20-29 Yıl		30-39 Yıl		40-49 Yıl		50-59 Yıl		60 Yıl ve Üzeri		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	9	8.5	22	20.8	25	23.6	26	24.5	19	17.9	2	1.9	3	2.8	106	100.0
SPÜO	10	10.0	31	31.0	26	26.0	20	20.0	10	10.0	-	-	3	3.0	100	100.0
Mamak	6	5.8	33	32.0	25	24.3	22	21.4	14	13.6	1	1.0	2	1.9	103	100.0
Çankaya	13	12.6	20	19.4	26	25.2	24	23.3	15	14.6	1	1.0	4	3.9	103	100.0
Tüm	19	9.2	53	25.7	51	24.8	46	22.3	29	14.1	2	1.0	6	2.9	206	100.0

5.3.9.1 Ankara’da Kalış Süreleri Değişkeni

“Ankara’da kalış Süresi” değişkeni açısından; tüm deneklerin Ankara’da kalış sürelerine ait ortalama değeri 25.78, “siyasi parti üyesi denekler” grubunun 27.93, “siyasi parti üyesi olmayan denekler” grubunun 23.49, “Mamak denekleri” grubunun 24.85, “Çankaya denekleri” grubunun 26.70 yıl olarak hesaplanmıştır.

“0-9 yıl arası Ankara’da ikamet eden” denekler % 9.2, “10-19 yıl arası Ankara’da ikamet eden” denekler % 25.7, “20-29 yıl arası Ankara’da ikamet eden” denekler % 24.8, “30-39 yıl arası Ankara’da ikamet eden” denekler % 22.3, “40-49 yıl arası Ankara’da ikamet eden” denekler % 14.1, “50-59 yıl arası Ankara’da ikamet eden” denekler % 1.0, “60 yıl ve daha fazla süre Ankara’da ikamet eden” denekler % 2.9 orana sahiptir (bkz. Tablo 5.72.).

Ankara’da kalış süresi açısından, siyasi parti üyesi olan denek grubunun, üye olmayan denek grubuna oranla daha fazla süredir Ankara’da ikamet ettikleri gözlenmektedir.

5.3.9.2. Ankara’da Kalış Süreleri Değişkeni ve Etkileri

“Ankara’da Kalış Süreleri” değişkeni esas alındığında, “başarı”, “güven”, “demokratiklik”, “memnuniyet”, “ideale yakınlık” konularında en olumsuz tutuma sahip grup Ankara’da kalış süreleri 0-10 yıl olan, son gelen grup olmuştur.

“Başarı” ve “demokratiklik” konularında 60 yıl ve üzeri, “güven”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında ise 50-59 yıl grubu en olumlu tutuma sahip denek grupları olmuşlardır.

“Hak arama” eğilimi ile deneklerin Ankara’da kalış süreleri arasında görece olumlu bir ilişki gözlemlenmektedir (son dilim, 60 yıl ve üzeri yaşlılıktan dolayı bu soruya olumsuz yanıt vermiştir; “yaş yetmiş iş bitmiş” anlayışı hakimdir.).

“Haber ve bilgi” yeterliliği konusunda en kötü durumda olan son gelen grup (0-10 yıl grubu), “hak arama” konusunda iyi konumda olmasa da, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında görece daha iyi bir konuma sahip görünmektedir. Söz konusu grup, “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakışta” en iyimser tutumu sergileyen denek grubu olmuştur.

5.3.10. Deneklerin İlçede Kalış Süreleri

TABLO 5.73: Deneklerin İlçe’de Kalış Süre Dilimleri

İlçeye Geliş Süreleri	0-9 Yıl		10-19 Yıl		20-29 Yıl		30-39 Yıl		40-49 Yıl		50-59 Yıl		60 Yıl ve Üzeri		Toplam	
	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	15	14.2	33	31.1	30	28.3	18	17.0	7	6.6	2	1.9	1	0.9	106	100.0
SPÜO	33	33.0	33	33.0	16	16.0	11	11.0	5	5.0	1	1.0	1	1.0	100	100.0
Mamak	14	13.6	40	38.8	21	20.4	18	17.5	7	6.8	2	1.9	1	1.0	103	100.0
Çankaya	34	33.0	26	25.2	25	24.3	11	10.7	5	4.9	1	1.0	1	1.0	103	100.0
Tüm	48	23.3	66	32.0	46	22.3	29	14.1	12	5.8	3	1.5	2	1.0	206	100.0

5.3.10.1 İlçe’de Kalış Süreleri Değişkeni

“İlçede kalış Süresi” değişkeni açısından; tüm deneklerin ilçede kalış sürelerine ait ortalama değeri 18.81, “siyasi parti üyesi denekler” grubunun 21.55, “siyasi parti üyesi olmayan denekler” grubunun 15.90, “Mamak denekleri” grubunun 20.38, “Çankaya denekleri” grubunun 17.23 yıl olarak hesaplanmıştır.

“0-9 yıl arası ilçede ikamet eden” denekler % 23.3, “10-19 yıl arası ilçede ikamet eden” denekler % 32.0, “20-29 yıl arası ilçede ikamet eden” denekler % 22.3, “30-39 yıl arası ilçede ikamet eden” denekler % 14.1, “40-49 yıl arası ilçede ikamet eden” denekler % 5.8, “50-59 yıl arası ilçede ikamet eden” denekler % 1.5, “60 yıl ve daha fazla süre ilçede ikamet eden” denekler % 1.0 orana sahiptir (bkz. Tablo 5.73.).

Siyasi parti üyesi olan denek grubu ve Mamak denekleri grubu, ilçede ikamet süreleri açısından daha yüksek değerlere sahip görünmektedir.

5.3.10.2. İlçe’de Kalış Süreleri Değişkeni ve Etkileri

“İlçe’de Kalış Süreleri” değişkeni esas alındığında, “memnuniyet” konusunda 0-10 Yıl, “güven” konusunda 20-29 Yıl, “başarı” ve “ideale yakınlık” konularında 30-39 yıl, , “demokratiklik” konusunda 50-59 Yıl, en olumsuz tutuma sahip gruplar olmuşlardır.

“Başarı”, “demokratiklik”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında 10-19 Yıl, “güven” konusunda 50-59 yıl grubu en olumlu tutuma sahip denek grupları olmuşlardır.

“Hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en olumsuz durumda olan denek grubu İlçe’ye geliş süreleri 60 Yıl ve üzeri denek grubu olmaktadır. “Hak arama”, “ilgi”, ve “rol alma” eğilimi konularında 40-49 Yıl, “yeterlilik” konusunda 50-59 Yıl grubu en olumlu durumda olan denek grubu olmaktadır.

İlçe’de kalış süresinin, “bir yönetim biçimi olarak demokrasi”yi değerlendirmede olumlu etki yarattığı düşünülebilir.

5.3.11. Deneklerin Konut Sahipliği Durumu

TABLO 5.74:Deneklerin Konut Sahipliği Durumu

Konut Sahipliği	Ev Sahibi		Kiracı		Toplam	
	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
Denek Grubu						
SPÜ	78	73.6	28	26.4	106	100.0
SPÜO	63	63.0	37	37.0	100	100.0
Mamak	74	71.8	29	28.2	103	100.0
Çankaya	67	65.0	36	35.0	103	100.0
Tüm	141	68.4	65	31.6	206	100.0

5.3.11.1 Konut Sahipliği Değişkeni

“Konut Sahipliği” değişkeni açısından örneklem kümesinde tüm deneklerin % 68.4’ü “ev sahibi”, % 31.6’sı “kiracı” olarak tespit edilmiştir (bkz. Tablo 5.74.).

Siyasi parti üyesi denekler grubu ve Mamak denekleri grubunun konut sahipliği açısından daha avantajlı olduğu söylenebilir. Söz konusu avantajın niteliksel (konutların vasıfları / değeri) değil niceliksel (herhangi bir konuta sahip olma bakımından) bir özellik taşıdığını belirtmek yerinde olacaktır.

5.3.11.2. Konut Sahipliği Değişkeni ve Etkileri

“Konut Sahipliği” değişkeni esas alındığında, “ev sahibi” deneklerin “kiracı” olan deneklere oranla belediye yönetimine ilişkin, “başarı”, “güven”, “demokratiklik”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında daha olumlu değerlendirmelerde bulunduğu tespit edilmiştir.

“Ev sahibi” denekler “kiracı” deneklere oranla, belediye yönetim hakkında edindikleri “haber ve bilgileri” daha yeterli bulmakta, belediye ile ilişkilerinde “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında daha iyi konumda bulunmaktadır.

“Ev sahibi” denekler “kiracı” deneklere oranla, “bir yönetim biçimi olarak demokrasi”ye daha olumlu yaklaşırken, “belediye ile ilişkilerinin geleceği” konusunda “kiracı” deneklere göre daha iyimser oldukları gözlenmiştir.

5.3.12. Deneklerin Meslekleri

TABLO 5.75:Deneklerin Meslek Grupları

Meslekleri	İşçi		Memur		S.Meslek		Esnaf		Sanayici		Ev.Hanımı		Emekli		İşsiz		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	16	14.2	-	-	13	12.3	23	21.7	4	3.8	10	9.4	27	25.4	13	12.3	106	100.0
SPÜO	14	14.0	7	7.0	16	16.0	28	28.0	1	1.0	24	24.0	7	7.0	3	3.0	100	100.0
Mamak	17	16.5	4	3.9	15	14.6	31	30.1	2	1.9	16	15.5	15	14.6	3	2.9	103	100.0
Çankaya	13	12.6	3	3.1	14	13.6	20	19.4	3	2.9	18	17.5	19	18.4	13	12.6	103	100.0
Tüm	30	14.6	7	3.5	29	14.1	51	24.8	5	2.4	34	16.5	34	16.5	16	7.8	206	100.0

5.3.12.1 Meslek Değişkeni

“Meslek” değişkeni esas alındığında, tüm denekler açısından; “işçi” denekler % 14.6, “memur” denekler % 3.5, “serbest meslek sahibi” denekler % 14.1, “esnaf” denekler % 24.8, “sanayici / tüccar” denekler % 2.4, “ev hanımı” denekler % 16.0, “emekli” denekler % 16.5, “işsiz” denekler % 7.8 orana sahiptir.

Siyasi parti üyesi olan denek grubunda “emekli” ve “esnaf” denekler dikkati çekerken, tüm denekler açısından “esnaf”, “emekli” ve “ev hanımı” deneklerin denek kümesinde önemli bir yer işgal ettiği gözlenmektedir (bkz. tablo 5.75.).

5.3.12.2. Mesleki Durum Değişkeni ve Etkileri

“Mesleki Durum” değişkeni esas alındığında, “başarı”, ve “memnuniyet” konularında “esnaf” , “güven”, “demokratiklik”, “ideale yakınlık” konularında “memur” denekler en olumlu tutuma sahip denek grupları olmuştur.

“Başarı”, “memnuniyet”, “güven”, “ideale yakınlık” konularında “işsiz” denekler, “demokratiklik” konusunda “işçi” denekler en olumsuz tutuma sahip denek grupları olmuştur.

“Ev hanımı” denek grubu “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en düşük değerlere sahip grup olarak ortaya çıkmaktadır.

Edindikleri “haber ve bilgi”leri en yetersiz gören denek grubu “emekli”lerin oluşturduğu denek grubu olmuştur.

“Sanayici” denek grubu “hak arama” konusunda en iyi durumdayken, “yeterlilik” konusunda “emekli”, “ilgi” ve “rol alma” eğilimi konularında “işsiz” denek grupları en yüksek değerlere sahip denek grupları olarak ortaya çıkmışlardır.

Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakışta en iyimser denek grubu, “ev hanımı” denek grubu olurken, “memur” ve “işsiz” denek grubu en kötümser gruplar olmuşlardır. “Memur” denek grubu “bir yönetim biçimi olarak demokrasi” konusunda en olumsuz tutumu takınırken, bu konuda en olumlu tutuma sahip denek grubunu “sanayici” denek grubu oluşturmuştur.

5.3.13. Deneklerin Babalarının Meslekleri

TABLO 5.76:Deneklerin Babalarının Meslek Grupları

Babalarının Meslekleri	İşçi		Memur		S.Meslek		Esnaf		Sanayici		Çiftçi		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	17	16.0	26	24.5	6	5.7	17	16.0	6	5.7	34	32.1	106	100.0
SPÜO	26	26.0	20	20.0	2	2.0	10	10.0	9	9.0	33	33.0	100	100.0
Mamak	27	26.2	17	16.5	5	4.9	10	9.7	4	3.9	40	38.8	103	100.0
Çankaya	16	15.5	29	28.2	3	2.9	17	16.5	11	10.7	27	26.2	103	100.0
Tüm	43	20.9	46	22.3	8	3.9	27	13.1	15	7.3	67	32.5	206	100.0

5.3.13.1 Baba Meslekleri Değişkeni

“Deneklerinin Babalarının Meslekleri” değişkeni esas alındığında, tüm denekler açısından; “babası işçi” olan denekler % 20.9, “babası memur” olan denekler % 22.3, “babası serbest meslek sahibi” olan denekler % 3.9, “babası esnaf” olan denekler % 13.1, “babası sanayici / tüccar” olan denekler % 7.3, “babası çiftçi” olan denekler % 32.5 orana sahiptir (bkz. tablo 5.76.).

Denek kümesinde yer alan “babası çiftçi” olan deneklerin oranı dikkat çekmektedir. Kentleşme sürecinin izlerini taşıyan bir tablo olması ve yaşanan hızlı dönüşüme işaret etmekte olduğu söylenebilir.

5.3.13.2. Baba Meslekleri Değişkeni ve Etkileri

“Baba Meslekleri” değişkeni esas alındığında, “başarı”, “demokratiklik” ve “ideale yakınlık” konularında “çiftçi” çocuğu denekler, “güven” ve “memnuniyet” konularında “işçi” çocuğu denekler en olumlu tutuma sahip denek grupları olmuştur.

“Başarı”, “güven”, “demokratiklik”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında “esnaf” çocuğu denekler en olumsuz tutuma sahip denek grubu olmuştur. “İşçi” çocuğu denek grubu “hak arama”, “sanayici” çocuğu denek grubu “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en düşük değerlere sahip gruplar olarak ortaya çıkmaktadır. Edindikleri “haber ve bilgi”leri en yetersiz gören denek grubu “memur” çocuğu deneklerin oluşturduğu denek grubu olmuştur.

“Serbest meslek sahipleri”nin çocuklarının oluşturduğu denek grubu “hak arama” konusunda en iyi durumdayken, “ilgi” konusunda “esnaf”, “yeterlilik” konusunda “memur” ve “rol alma” eğilimi konusunda “serbest meslek sahipleri”nin çocuklarından oluşan denek grupları en yüksek değerlere sahip denek grupları olarak ortaya çıkmışlardır. Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakışta en iyimser denek grubu “esnaf”, en kötümser grup “serbest meslek sahipleri”nin çocuklarından oluşan denek grupları olmuştur. “Sanayici” çocuklarından oluşan denek grubu “bir yönetim biçimi olarak demokrasi” konusunda en olumsuz tutumu takınırken, bu konuda en olumlu tutuma sahip denek grubunu “serbest meslek sahipleri”nin çocuklarından oluşan denek grubu oluşturmuştur.

5.3.14. Deneklerin Eşlerinin Meslekleri

TABLO 5.77:Deneklerin Eşlerinin Meslek Grupları

Eşlerinin Meslekleri	İşçi		Memur		S.Meslek		Esnaf		Sanayici		Ev.Hanımı		Emekli		Diğer		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	3	2.8	8	7.5	6	5.7	3	2.8	1	0.8	54	50.9	7	6.6	24	22.6	106	100.0
SPÜO	11	11.0	13	13.0	7	7.0	17	17.0	4	4.0	29	29.0	1	1.0	18	18.0	100	100.0
Mamak	9	8.7	10	9.7	5	4.9	9	8.7	1	1.0	59	57.3	-	-	10	9.7	103	100.0
Çankaya	5	4.9	11	10.7	8	7.8	11	10.7	4	3.9	24	23.3	8	7.8	32	31.1	103	100.0
Tüm	14	6.8	21	10.2	13	6.3	20	9.7	5	2.4	83	40.3	8	3.9	42	20.4	206	100.0

5.3.14.1 Eşlerinin Meslekleri Değişkeni

“Deneklerin Eşlerinin Meslekleri” değişkeni esas alındığında, tüm denekler açısından; “eşleri işçi” olan denekler % 6.8, “eşleri memur” olan denekler % 10.2,

“eşleri serbest meslek sahibi” olan denekler % 6.3, “eşleri esnaf” olan denekler % 9.7, “eşleri sanayici / tüccar” olan denekler % 2.4, “eşleri ev hanımı” olan denekler % 40.3, “eşleri emekli” olan denekler % 3.9 orana sahiptir. “Diğer” başlığı altında dul ve bekar olan denekler % 20.4 oranla yer almıştır.

Eşleri “ev hanımı” olan deneklerin oranı düşündürücüdür. Bu oran Mamak denekleri grubunda ve siyasi parti üyesi olan denekler grubunda daha da yükselmektedir (bkz. Tablo 5.77.).

5.3.14.2. Eşlerin Meslekleri Değişkeni ve Etkileri

“Eşlerin Meslekleri” değişkeni esas alındığında, “başarı”, “güven”, “demokratiklik”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında eşleri “sanayici” olan denekler en olumlu tutuma sahip denek grubu olmuştur. Tüm denek grupları için, eşleri “emekli” olan denekler “başarı” ve “ideale yakınlık” konularında, eşleri “serbest meslek” ile uğraşan deneklerin eşleri “güven” ve eşleri “memur” olan denekler “demokratiklik” ve “memnuniyet” konularında en olumsuz tutuma sahip denek grupları olmuştur.

Eşleri “sanayici” olan denek grubu “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en düşük değerlere sahip denek grubu olarak ortaya çıkmaktadır. Edindikleri “haber ve bilgi”leri en yetersiz gören denek grubunu eşleri “emekli” olan deneklerin oluşturduğu denek grubu olmuştur. Söz konusu denek grubu “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en yüksek değerlere sahip denek grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakışta en iyimser denek grubu “sanayici”, en kötümser grup “serbest meslek sahipleri”nin eşlerinden oluşan denek grupları olmuşlardır. Eşleri “ev hanımı” olan denek grubu “bir yönetim biçimi olarak demokrasi” konusunda en olumlu tutumu takınırken, bu konuda en olumsuz tutuma sahip denek grubunu “sanayici” eşlerinden oluşan denek grubu oluşturmuştur.

5.3.15. Deneklerin Oy Verdikleri Siyasi Partiler

TABLO 5.78:Deneklerin Hangi Partiye Oy Verdikleri

Sp ve Oy Dağılımı	CHP		FP		MHP		DSP		ANAP		DYP		ÖDP		DEHAP		Diğer / Yanıtsız		Toplam	
	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	34	32.1	19	17.9	12	11.3	6	5.7	7	6.6	4	3.8	4	3.8	3	2.8	17	16.0	106	100.0
SPÜO	20	20.0	17	17.0	7	7.0	11	11.0	9	9.0	5	5.0	1	1.0	1	1.0	29	29.0	100	100.0
Mamak	25	24.3	24	23.3	12	11.7	7	6.8	10	9.7	8	7.8	2	1.9	1	1.0	14	13.6	103	100.0
Çankaya	29	28.2	12	11.7	7	6.8	10	9.7	6	5.8	1	1.0	3	2.9	3	2.9	32	31.1	103	100.0
Tüm	54	26.2	36	17.5	19	9.2	17	8.3	16	7.8	9	4.4	5	2.4	4	1.9	46	22.3	206	100.0

5.3.15.1 Oy Verilen Siyasi Parti Değişkeni.

“Oy Verilen Siyasi Parti” değişkeni esas alındığında, Tüm denekler açısından; “CHP’ne oy veren” denekler % 26.2, “FP’ne oy veren” denekler % 17.5, “MHP’ne oy veren” denekler % 9.2, “DSP’ye oy veren” denekler % 8.3, “ANAP’ne oy veren” denekler % 7.8, “DYP’ne oy veren” denekler % 4.4, “ÖDP’ne oy veren” denekler % 2.4, “DEHAP’ne oy veren” denekler % 1.9, “orana sahiptir. Yanıt vermek istemeyen deneklerin oranı % 22.3 olmuştur. (bkz. Tablo 5.78.).

5.3.15.2. Oy Verilen Siyasi Parti Değişkeni ve Etkileri

“Oy Verilen Siyasi Parti” değişkeni esas alındığında, DYP’ne oy vermiş deneklerin “başarı”, “güven” ve “demokratiklik”, FP’ne oy vermiş deneklerin, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında en olumlu tutumu sergiledikleri gözlenmektedir.

Tüm denek grupları için, “demokratiklik” konusunda ÖDP, “başarı”, “güven”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında DEHAP’ne oy vermiş deneklerin en olumsuz tutumu sergiledikleri gözlenmektedir.

DEHAP’ne oy vermiş denekler, belediye yönetim hakkında edindikleri “haber ve bilgi”leri en yetersiz bulan denek grubu olurken, bu konuda FP’ne oy vermiş denekler en olumlu tutumu sergiledikleri görülmektedir.

“Hak arama” konusunda DEHAP, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında DYP’ne oy vermiş denekler en düşük değere sahip denek grubunu oluşturmuşlardır.

“Hak arama” ve “rol alma” eğilimi konularında ÖDP, “ilgi” ve “yeterlilik” konularında DEHAP’ne oy vermiş denekler en yüksek değere sahip denek grubunu oluşturmuşlardır.

ÖDP’ne oy vermiş denekler “bir yönetim biçimi olarak demokrasi” konusunda en olumsuz tutumu sergilerken, bu konuda en olumlu tutumu DYP’ne oy vermiş denekler göstermişlerdir.

CHP’ne oy vermiş denekler “belediyeler ile ilişkilerin geleceği” konusunda en kötümser denek grubu olurken, bu konuda en iyimser denek grubunu DYP’ne oy vermiş denekler oluşturmuştur.

5.3.16. Deneklerin Üyesi Bulundukları Siyasi Partiler

TABLO 5.79:Deneklerin Siyasi Parti Üyelikleri

Sp ve Üyelik	SPÜ		SPÜO		Mamak		Çankaya		Toplam	
	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
CHP	16	15.1	-	-	5	4.9	11	10.7	16	7.8
SHP	18	17.0	-	-	10	9.7	8	7.8	18	8.7
SP	10	9.4	-	-	5	4.9	5	4.9	10	4.9
AKP	17	16.0	-	-	13	12.6	4	3.9	17	8.3
MHP	12	11.3	-	-	7	6.8	5	4.9	12	5.8
DSP	9	8.5	-	-	2	1.9	7	6.8	9	4.4
ANAP	6	5.7	-	-	2	1.9	4	3.9	6	2.9
DYP	4	3.8	-	-	2	1.9	2	1.9	4	1.9
ÖDP	4	3.8	-	-	2	1.9	2	1.9	4	1.9
DEHAP	4	3.8	-	-	2	1.9	2	1.9	4	1.9
GENÇ P.	6	5.7	-	-	3	2.9	3	2.9	6	2.9
DİĞER	-	-	100	100.0	50	48.5	50	48.5	100	48.5
TOPLAM	106	100.0	206	100.0	103	100.0	103	100.0	206	100.0

5.3.16.1 Üyesi Olunan Siyasi Parti Değişkeni

“Üyesi Oldukları Siyasi Parti” değişkeni esas alındığında, Tüm denekler açısından; “CHP’ne üye olan” denekler % 7.8, “SHP’ye üye olan” denekler % 8.7, “SP’ne üye olan” denekler % 4.9, “AKP’ne üye olan” denekler % 8.3, “MHP’ne üye olan” denekler % 5.8, “DSP’ye üye olan” denekler % 4.4, “ANAP’ne üye olan” denekler % 2.9, “DYP’ne üye olan” denekler % 1.9, “ÖDP’ne üye olan” denekler % 1.9, “DEHAP’ne üye olan” denekler % 1.9, “GENÇ Partiye üye olan” denekler % 2.9, orana sahiptir (bkz. Tablo 5.79.). Siyasi parti üyesi olmayan denekler toplam denek kümesi içinde % 48.5 orana sahiptir.

“Üyesi Oldukları Siyasi Parti” değişkeni esas alındığında, siyasi parti üyesi denek grubu açısından; “CHP’ne üye olan” denekler % 15.1, “SHP’ye üye olan” denekler % 17.0, “SP’ne üye olan” denekler % 9.4, “AKP’ne üye olan” denekler % 16.0, “MHP’ne üye olan” denekler % 11.3, “DSP’ye üye olan” denekler % 8.5, “ANAP’ne üye olan” denekler % 5.7, “DYP’ne üye olan” denekler % 3.8, “ÖDP’ne üye olan” denekler % 3.8, “DEHAP’ne üye olan” denekler % 3.8, “GENÇ Partiye üye olan” denekler % 5.7 orana sahiptir.

5.3.16.2. Siyasi Partiye Üyelik Değişkeni ve Etkileri

“Siyasi Partiye Üyelik” değişkeni esas alındığında, CHP üyesi deneklerin “güven”, AKP üyesi deneklerin, “başarı”, “demokratiklik”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında en olumlu tutumu sergiledikleri gözlenmektedir. Tüm denek grupları için, “başarı” konusunda ÖDP ve DEHAP, “güven” konusunda ÖDP, “demokratiklik” konusunda Genç Parti, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında DEHAP üyesi deneklerin en olumsuz tutumu sergiledikleri gözlenmektedir. DEHAP üyesi denekler, belediye yönetim hakkında edindikleri “haber ve bilgi”leri en yetersiz bulan denek grubu olurken, bu konuda AKP üyesi denekler en olumlu tutumu sergiledikleri görülmektedir.

“Hak arama” konusunda DEHAP, “ilgi” konusunda ÖDP, “yeterlilik” konusunda DSP ve “rol alma” eğilimi konusunda ANAP üyesi denekler en düşük değere sahip denek grubunu oluşturmuşlardır. “Hak arama” konusunda ANAP, “ilgi” konusunda CHP, “yeterlilik” konusunda DEHAP ve “rol alma” eğilimi konusunda DYP üyesi denekler en yüksek değere sahip denek grubunu oluşturmuşlardır.

SP üyesi denekler “bir yönetim biçimi olarak demokrasi” konusunda en olumsuz tutumu sergilerken, bu konuda en olumlu tutumu SHP ve DSP üyesi denekler göstermişlerdir. Genç Parti üyesi denekler “belediyeler ile ilişkilerin geleceği” konusunda en kötümser denek grubu olurken, bu konuda en iyimser denek grubunu AKP üyesi denekler oluşturmuştur.

5.3.17. Deneklerin Etnik Kökenleri

TABLO 5.80:Deneklerin Etnik Kökenleri

Etnik Kökenler	Türk		Kürt		Diğer		Yanıtsız		Toplam	
	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	74	69.8	14	13.2	6	5.7	12	11.3	106	100.0
SPÜO	74	74.0	15	15.0	2	2.0	9	9.0	100	100.0
Mamak	84	81.6	12	11.7	3	2.9	4	3.9	103	100.0
Çankaya	64	62.1	17	16.5	5	4.9	17	16.5	103	100.0
Tüm	148	71.8	29	14.1	8	3.9	33	16.0	206	100.0

5.3.17.1 Etnik Köken Değişkeni

“Deneklerin Etnik Kökenleri” değişkeni esas alındığında, tüm denekler açısından; “Türk” denekler % 71.8, “Kürt” denekler % 14.1, “diğer” etnik kökenlere sahip olan denekler % 3.9, “yanıt vermek istemeyen” denekler % 16.0 orana sahiptir. Etnik kökeninin “Kürt” olarak belirten denekler Çankaya denekleri arasındaki daha fazla yer işgal etmektedir. Ancak yine yanıt vermek istemeyen denekler de Çankaya denek kümesinde daha fazla yer almaktadır (bkz. Tablo 5.80.). “Diğer” başlığı altında; etnik kökenlerini “Çerkez” (iki denek), “Göçmen” (iki denek), “Laz” (iki denek) “Arap” (bir denek) ve “Karışık” (bir denek) olarak ifade eden toplam sekiz denek yer almaktadır.

5.3.17.2. Etnik Köken Değişkeni ve Etkileri

“Etnik Köken” değişkeni esas alındığında, “Türk” etnik kökenli denekler “başarı” ve “memnuniyet”, “Kürt” etnik kökenli denekler “güven”, “demokratiklik” ve “ideale yakınlık” konularında daha olumlu tutum sergilemektedirler. Belediye yönetimine ilişkin en olumsuz tutumu sergileyen denek grubunu, “Diğer” olarak belirtilen denek grubu oluşturmuştur. Etnik kökeni “Diğer” olarak belirtilen denek grubu, “hak arama”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında, “Türk” etnik kökenli denek grubu “ilgi” konusunda en aktif grubu teşkil etmektedir.

“Kürt” etnik kökenli denek grubu, “hak arama”, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında en düşük değerlere sahip denek grubu olmuştur. “Türk” etnik kökenli deneklerin, diğer denek gruplarına kıyasla, “bir yönetim biçimi olarak

demokrasi”ye daha olumsuz, “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine” daha olumlu yaklaştıkları söylenebilir.

5.3.18. Deneklerin Dini Kimlikleri

TABLO 5.81:Deneklerin Dini Kimlikleri

Dini Kimlikler	Sünni		Alevi		Diğer / Yanıtsız		Toplam	
Denek Grubu	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%	Frk.	%
SPÜ	73	68.9	16	15.1	17	16.0	106	100.0
SPÜO	68	68.0	16	16.0	16	16.0	100	100.0
Mamak	79	76.7	17	16.5	7	6.8	103	100.0
Çankaya	62	60.2	15	14.6	26	25.2	103	100.0
Tüm	141	68.4	32	15.5	33	16.0	206	100.0

5.3.18.1 Dini Kimlik Değişkeni

“Deneklerin Dini Kimlikleri” değişkeni esas alındığında, tüm denekler açısından; “Sünni” denekler % 68.4, “Alevi” denekler % 15.5, “diğer ve yanıt vermek istemeyen” denekler % 16.0 orana sahiptir (bkz. Tablo 5.81.). Çankaya denekleri arasındaki dini kimliklerini “Alevi” olarak tanımlayan deneklerin oranı dikkat çekmektedir. “Diğer / yanıtsız” başlığı altında; dini kimliğini “Ateist” olarak ifade eden bir denek ve 32 yanıt vermek istemeyen denek yer almaktadır.

5.3.18.2. Dini Kimlik Değişkeni ve Etkileri

“Dini Kimlik” değişkeni esas alındığında, dini kimliğini “Sünni” olarak tanımlayan denekler, dini kimliğini “Alevi” olarak tanımlayan deneklere oranla “başarı”, “güven”, “demokratiklik”, “memnuniyet” ve “ideale yakınlık” konularında daha olumlu tutum sergilemektedirler (bkz. Tablo 4.100.). “Alevi” denekler edindikleri “haber ve bilgi”leri daha yetersiz bulurken, “hak arama” konusunda “Sünni” deneklerin gerisinde, “ilgi”, “yeterlilik” ve “rol alma” eğilimi konularında “Sünni” deneklerin önünde yer almaktadır. “Alevi” deneklerin “bir yönetim biçimi olarak demokrasi” konusunda daha olumlu, “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceği” konusunda daha olumsuz tutum sergiledikleri söylenebilir.

5.4. Genel Değerlendirme

Bu başlık altında, araştırmaya ilişkin tespitlere, tespitlerin tartışılması ve yorumlanmasına yer verilmektedir. Tespitlerin genelleştirilmesi, araştırma evreni ile ilişkiler kurulması yönünde bir çabanın söz konusu edilmediği hatırlanmalıdır. Yinelemek gerekirse burada temel kaygı, denekleri “anlama” çabası üzerinde yoğunlaşmaktadır. Genel olarak dar bir topluluğu içeren bu araştırmada tespitler ve yorumlar; deneklerin sürekli değişen tutum ve davranışlarının belli zaman kesitinde, durumlarına ilişkin “ipuçları” elde etme amacına yöneliktir. Araştırmada tahmin değişkenleri açısından yapılacak değerlendirmelerin, araştırma örnekleminin kısıtlılığı sonucu, anlamlılık değeri yüksek değerlendirmelere elverişli olmaması nedeniyle sadece bir eğilim belirtisi olarak bakılması salık verilmektedir. Aşağıda yer verilen tespit ve yorumlar kaba hatları ile (genelleme içerir bir dille verildiği için kabahatleriyle) bir dile getirmedir. Kullanılan vurgular tespitlerin belirginleştirilmesi amacına dönük, sınırlılık taşıyan vurgulardır.

5.4.1. Tespitler

5.4.1.1. Kenttaş Algısında Belediyeler

Araştırma kapsamında yer alan değişkenler itibariyle, deneklerin belediyeye yönelik algısının “olumsuz / negatif” bir genel görünümüne sahip olduğu söylenebilir. Bu tespit başka türlü de okunabilir; deneklerin genel olarak olumsuz tutuma sahip oldukları ya da deneklerin söz konusu olumsuz tutumunun dönemsel olduğu düşünülebilir.

“Başarı”, “Güven”, “Demokratiklik”, “Memnuniyet”, “İdeale Yakınlık” değişkenleri esas alındığında; gerek normal (frekans dağılımı) gerek ağırlıklandırılmış (aritmetik ortalamalar) ve gerekse yüzde değerler açısından, deneklerin belediye algısının olumsuz / negatif bir karaktere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5.82. Kenttaş Algısında Belediyeler

	Tüm	SPÜ	SPÜO	Mamak	Çankaya
Geleceğe Bakış	3.49	3.53	3.45	3.75	3.23
Demokratiklik	2.93	2.58	3.29	2.52	3.33
Başarı	2.75	2.49	3.03	2.98	2.52
Memnuniyet	2.58	2.37	2.81	3.00	2.16
Güven	2.55	2.18	2.94	2.39	2.71
İdeale Yakınlık	2.46	2.12	2.82	2.49	2.42

Deneklerin belediye algısında yukarıdaki değişkenlerden farklı olarak, olumlu / pozitif görünüme sahip yegane değişken “Belediye Yönetimi ile İlişkilerin Geleceğine Bakış” olmuştur. Bu olumlu tutuma karşın, söz konusu tutumun nedenleri arasında belediye yönetimine ilişkin bir gerekçe bulmak oldukça güç görünmektedir. Buna rağmen “Belediye Yönetimi ile İlişkilerin Geleceğine Bakış” değişkeni açısından, olumsuz tutum belirten deneklerin gerekçeleri arasında belediye yönetimi ile ilişkilendirilebilecek “özel” nedenlere az da olsa rastlanmaktadır.

1. Denekler “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceği”ne iyimser bakmaktadırlar. Mamak ilçesi denekleri, Çankaya ilçesi deneklerine oranla “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine” bakış konusunda daha iyimserdirler. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine” bakış konusunda daha iyimserdirler.

Deneklerin “belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceğine bakış” konusunda sergiledikleri görece olumlu tutum / bekleyiş, deneklerin daha genel anlamda kurguladıkları “iyimserlik / kötümserlik” algısının bir yansıması görünümünde olup, belediye yönetimi ile ilişkilendirilmesi sorunludur.

Yukarıdaki değişkenler esas alınarak en az olumsuzluk taşıyan değişkenden, en olumsuz değişkene bir sıralama yapılmak istenirse ilk sırada “demokratiklik” değişkeni yer alacaktır.

Deneklerin belediye algısında aşğıdaki değışkenlerden farklı olarak, “demokratiklik” değışkeninin frekans değęerlerinde olumlu / pozitif değęerler daha yüksektir. Ancak bu değışkenin genel görünümü (ağırlıklandırılmış değęerlerin aritmetik ortalamaları) de sonuç itibariyle olumsuz çıkmıştır.

2. Denekler ilçe belediye yönetimlerini “demokratik” bulmuyorlar. ankaya ilçesi denekleri, Mamak ilçesi deneklerine oranla ilçe belediye yönetimini daha “demokratik” bulmaktadır. (demokratiklik değışkeninde ortaya çıkan görece olumlu tabloda, “ankaya” deneklerinin olumlu tutumlarının etkisi gözardı edilmemelidir). Siyasi parti yesi olmayan denekler, siyasi parti yesi deneklere oranla ilçe belediye yönetimini daha “demokratik” bulmaktadır.

“Demokratiklik” değęerlemelerinde “kıyaslama” ölçütü -diğęer değışkenlerin içeriklerine oranla daha- belirgin bir öneme sahiptir. “demokratiklik” değęerlemelerinde olumsuz tutum belirten deneklerin gerekçelerinde “siyasi” ölçütü önemli bir yere sahiptir. Ayrıca olumsuz tutum sergileyen deneklerin önemli bir bölümü gerekçe belirtmemişlerdir.

Deneklerin belediye algısında ikinci en-az olumsuz değışken “başarı” değışkenidir.

3. Denekler ilçe belediye yönetimlerini “başarılı” bulmuyorlar. Mamak ilçesi denekleri, ankaya ilçesi deneklerine oranla ilçe belediye yönetimini daha “başarılı” bulmaktadır. Siyasi parti yesi olmayan denekler, siyasi parti yesi deneklere oranla ilçe belediye yönetimini daha “başarılı” bulmaktadır.

Belediye yönetimini “başarılı” bulan deneklerin gerekçelendirmeleri daha genel ifadelerle dillendirilirken, “başarısız” bulan deneklerin daha spesifik / belirgin ifadeler kullandıkları gözlenmiştir.

Deneklerin belediye algısında üçüncü en-az olumsuz değışken “memnuniyet” değışkenidir.

4. Denekler ilçe belediye yönetimlerinin “hizmetlerinden memnun” değiller. Mamak ilçesi denekleri, Çankaya ilçesi deneklerine oranla ilçe belediye yönetiminin hizmetlerinden daha fazla “memnuniyet” duymaktadırlar. Siyasi parti üyesi olmayan denekler, siyasi parti üyesi deneklere oranla ilçe belediye yönetiminin hizmetlerinden daha fazla “memnuniyet” duymaktadırlar.

“Memnuniyet” değişkeninde olumsuz tutumların gerekçelendirmesinde genel ifadeler önemli bir yer işgal ederken olumsuz tutumların gerekçelerinde genel ifadelerin işgal ettikleri yer azalmaktadır.

Deneklerin belediye algısında dördüncü en-az olumsuz değişken “güven” değişkenidir.

5. Denekler ilçe belediye yönetimlerine “güven” duymuyorlar. Çankaya ilçesi denekleri, Mamak ilçesi deneklerine oranla ilçe belediye yönetimine daha fazla “güven” duymaktadır. Siyasi parti üyesi olmayan denekler, siyasi parti üyesi deneklere oranla ilçe belediye yönetimine daha fazla “güven” duymaktadır.

Deneklerin “güven” değerlemelerinde “siyasi” ölçüt daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca olumsuz tutum sergileyen deneklerin önemli bir bölümü gerekçe belirtmemiştir.

Deneklerin belediye algısında en olumsuz değişken “ideale yakınlık” değişkenidir.

6. Denekler ilçe belediye yönetimlerini “ideale yakın” bulmuyorlar. Çankaya ve Mamak ilçesi denekleri neredeyse eşit oranla ilçe belediye yönetimlerini “ideale uzak” bulmuşlardır. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla ilçe belediye yönetimlerini daha fazla “ideale uzak” bulmuşlardır.

Deneklerin “ideal belediye yönetimi” kavramsallaştırmasında “hizmetlerin sunum tarzı”na ilişkin koşullar ön plana çıkmakta, bunu belediyeden beklenen

“hizmetler” izlemektedir. Bu ölçütleri hizmeti ve hizmet koşullarını sağlayacağı düşünülen “belediye başkanı profili” izlemektedir. Hemen ardından belediye başkanının sahip olması gereken “ahlaki” ve “siyasi” ölçütler yer almaktadır.

Gerek “ideal belediye yönetimi” kavramsallaştırmasında gerek belediye yönetimine yönelik genel algıda denekler sıklıkla; ayrımcılık, yolsuzluk, partizanlık, yan tutma, çıkarıcılık, rantiyecilik vb. olumsuzluklardan yakınmaktadırlar. Ancak gerek siyasi görüş, gerek ilçeler arası, gerek ilçe içi (mahalleler arası), gerekse kişisel ve diğer ayrışmalarda deneklerin, temel hak / ihtiyaç sahibi ve gözetilmesi / kayırılması gereken olarak kendisini ve / veya içinde bulunduğu grubu / kümeyi görmekte olduğu söylenebilir.

5.4.1.2. Kenttaş Algısında Demokrasi ve Yönetimler

TABLO 5.83: Yönetimler ve Demokratiklik Karşılaştırması

Yönetimler	TÜM	SPÜ	SPÜO	Mamak	Çankaya
İlçe Belediyesi	2.93	2.58	3.29	2.52	3.33
BŞB	2.53	2.23	2.85	3.07	1.99
Merkezi Yönetim	2.42	2.25	2.60	2.92	1.90

7. Denekler büyükşehir belediye yönetimini “demokratik” bulmuyorlar. Çankaya ilçesi denekleri, Mamak ilçesi deneklerine oranla büyükşehir belediye yönetimini daha az “demokratik” bulmaktadır. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla büyükşehir belediye yönetimini daha az “demokratik” bulmaktadır.

Büyükşehir belediye yönetimini “demokratik” bulan denekler gerekçelerinde; başkanın kişiliği ve spesifik faaliyetleri yanı sıra genel olarak çalışmalarına vurgu yapmaktadırlar. Büyükşehir belediye yönetimini “demokratik” bulmayan denekler gerekçelerinde; yine başkanın kişiliği, spesifik faaliyetleri ve özellikle izlediği politikaları ve bu politikaları yerine getirme biçimine yoğun eleştiriler yöneltmektedirler.

8. Denekler merkezi yönetimi “demokratik” bulmuyorlar. Çankaya ilçesi denekleri, Mamak ilçesi deneklerine oranla merkezi yönetimi daha az “demokratik” bulmaktadır. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla merkezi yönetimi daha az “demokratik” bulmaktadır.

Merkezi yönetimi “demokratik” bulan denekler gerekçelerinde; spesifik faaliyetleri (sağladıkları faydalar) ve genel olarak çalışmalarına vurgu yapmaktadırlar. Merkezi yönetimi “demokratik” bulmayan deneklerin gerekçeleri; hükümetteki kadro (kişisel özellikler ve siyasi düşünceleri), izlenen politikalar ve bu politikaların yaşama aktarılma biçimi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

9. Denekler belediye yönetimini ve merkezi yönetimi “demokratiklik” ölçütüne göre karşılaştırdıklarında, belediye yönetimini daha “Demokratik” bulmaktadırlar.

Çankaya ilçesi denek grubu, belediye yönetimini daha “demokratik” bulan denek grupları içerisinde en ön sırada yer almakta ve bunu siyasi parti üyesi denek grubu izlemektedir. Siyasi parti üyesi denek grubu, diğer denek gruplarına oranla daha güçlü bir biçimde merkezi yönetimin demokratikliği olgusuna vurgu yapmışlardır. Siyasi parti üyesi olmayan denek grubu, diğer denek gruplarına oranla daha güçlü biçimde iki yönetimi de eşit oranda demokratik bulmaktadır. Mamak ilçesi denek grubu, diğer denek gruplarına oranla daha güçlü biçimde iki yönetimi de eşit oranda demokratik değil şeklinde değerlendirmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan denek grubu, diğer denek grupları ile kıyaslandığında en fazla sayıda yanıt vermeyen denek içeren grup olmuştur.

Merkezi yönetimi daha demokratik bulan denekler gerekçelerinde; merkezi yönetimin önemine ve özelliğine vurgu yapmakta ve akabinde belediyelerde yaşanan olumsuzluklara dikkat çekmektedirler. Ayrıca deneklerin bir bölümü olumlu tutumlarının şu anki yönetim için geçerli olduğunu belirtmişlerdir.

Belediye yönetimini daha demokratik bulan denekler gerekçelerinde; belediye yönetiminin sahip olduğu olanakları ve olumlu yönlerini ön plana çıkarmaktadır. Gerekçelerde faydacı yaklaşım ve deneklerin önemli bir bölümünün gerekçe belirtmemesi dikkat çekmektedir.

10. İlçe belediye yönetimi, büyükşehir belediye yönetimi ve merkezi yönetim “demokratiklik” ölçütü esas alınarak karşılaştırıldığında; Mamak ilçesi denekleri dışta bırakılırsa, ilçe belediye yönetiminin deneklerce daha “demokratik” bulunduğu söylenebilir.

Mamak ilçesi denek grubu, diğer denek gruplarından farklı olarak büyükşehir belediye yönetimini daha demokratik bulmaktadırlar. Bu durumun nedeni olarak, büyükşehir belediye yönetiminin sağladığı yardımlar ve hizmet politikası ile Mamak ilçesi deneklerinden konuya faydacı açıdan yaklaşımlarının etkili olduğu düşünülebilir.

11. Denekler “demokrasi / hizmet” kıyaslamasında, belediyecilikte önemli ve öncelikli olması gereken değeri “hizmet” olarak görmektedirler. Çankaya ilçesi denek grubu ve siyasi parti üyesi denek grubu “demokrasi”ye daha fazla vurgu yaparken; Mamak ilçesi denek grubu ve siyasi parti üyesi olmayan denek grubu “hizmet”i daha ön plana çıkarmaktadırlar.

Demokrasinin önemli / öncelikli olması gerektiğini düşünen denekler gerekçelerinde; kaba hatları ile demokrasinin hizmeti belirlediği / biçimlendirdiği düşüncesini ifade etmektedirler. Hizmetin önemli / öncelikli olması gerektiğini düşünen deneklerin gerekçelerinde; faydacı anlayış ön plana çıkmakta, demokrasinin süreç işi olduğu vurgusu yapılmakta, hizmet olmadan demokrasinin faydasız / boş bir kavram olduğu dile getirilmektedir.

12. Denekler bir yönetim biçimi olarak “demokrasi”ye çok olumlu yaklaşmaktadırlar. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere; Mamak ilçesi denekleri, Çankaya ilçesi deneklerine oranla bir yönetim biçimi olarak

demokrasiye daha olumlu yaklaşılmaktadır. Bir yönetim biçimi olarak demokrasiye olumlu yaklaşan denekler gerekçelerinde; demokratik ortam ve demokratik (seçim) sürece atıfta bulunmaktadır. Deneklerin bir bölümü Türkiye’de demokrasiye ilişkin sorunlara dikkat çekerken, diğer bir bölümü ise demokrasiye alternatif yönetim biçimleriyle karşılaştırma suretiyle demokrasiyi olumlu durumda olduklarını ifade etmektedirler.

13. Denekler demokrasiye -“demokratik ortam” (hak, huzur, güvenlik, istikrar) ve “demokratik süreç” (seçim süreci ile ilişkilendirilebilecek) başlıkları altında toplanabilecek- çeşitli anlamlar yüklemektedirler.

Ancak dikkati çeken husus, deneklerin anlamlandırmalarında çoğulculuk (farklılık), örgütlenme özgürlüğü, erdem vb. terimlere yapılan göndermelerin cılızlığıdır.

Sıkça ifade edilen “eşitlik” kavramının, sosyal eşitlikten ziyade biçimsel eşitliğe (yasalar karşısında eşitlik, fırsat eşitliğini içermeyen koşulların eşit olması isteği vb.) daha yakın bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Yine seçim süreciyle ilişkilendirilen yanıtların içerisinde yönetimin sınırları ve sorumluluklarına çok küçük bir yer verilmesi gözardı edilmemelidir.

Demokratik sürecin içeriği “majoriteryen” bir demokrasi anlayışını çağrıştırmaktadır. Halkın / çoğunluğun dediğinin / istediğinin olması, bu istemin yönetimlerce karşılanması gereği, yönetimin sınırlanmaması sonucunu da doğurmaktadır. Burada halka hesap verilmesine değiniliyor olsa da bu halkın / çoğunluğun istekleri doğrultusunda bir anımsatma hükmündedir.

5.4.1.3. Belediye Algısının Oluşumu

14. İlçe belediye başkanını “ismen” tanımayan deneklerin, tüm denekler içinde oranı % 26.2’dir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerden, ilçe belediye başkanının ismini bilmediklerini belirten deneklerin oranı % 44’tür. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin % 25’i, ilçe belediye başkanının hangi siyasi partiye mensup

olduğunu bilmediklerini ifade etmişlerdir. İlçe belediye başkanının mensup olduğu siyasi parti açısından tanınırlığı, ismen tanınırlığından yüksek çıkmıştır.

İlçe belediye başkanının hem ismen hem de mensup olduğu siyasi parti açısından tanınırlığı, Çankaya ilçesi deneklerinde Mamak ilçesi deneklerine oranla daha fazladır.

15. Deneklerin ilçe belediye başkanı tercihi temelde siyasi bir ön kabul zemini üzerinde inşa edilmektedir. Açıkça dile getirilmese de, öncelikle yakınlık duyulan siyasi görüş esas alınmakta ve daha sonra bu siyasi görüşe yakın adaylar arasında tercihte bulunmaktadır.

Deneklerde adayın, talep ve beklentilerine cevap verecek bir hizmet sunma (seçim sonrası performans ölçütleri) beklentisi yaygındır. Bu performansı gerçekleştirmeye elverişli kişisel ve ahlaki özellikler, adayın geçmiş performansı ve seçim sürecinde bu özellikleri ifade biçimi (seçim çalışmaları) bir arada tercihleri şekillendirmektedir.

16. Deneklerin ilçe belediye meclis üyelerini tanıma oranları oldukça düşüktür. İlçe belediye meclis üyelerinden herhangi birini tanımayan deneklerin oranı % 67.0'dır. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerde bu oran % 85.0'e ulaşmaktadır.

Oy verilen / üyesi olunan siyasi partiye mensup ilçe belediye meclis üyelerinden herhangi birini tanımayan deneklerin oranı % 91.0'e çıkmaktadır. İlçe belediye meclis üyelerinin ismen tanınırlığı, mensup olduğu siyasi parti açısından tanınırlığından yüksek çıkmıştır.

Bu (ismen) tanınırlık, daha ziyade haberdar olma, bilgi sahibi olma şeklinde olup, ilişki ve iletişimin varlığına işaret etmemektedir. Özellikle siyasi parti üyesi olmayan deneklerin belediye meclis üyeleri ile tanışıklığı, mahalle-okul-iş vb. arkadaşlığı ya da komşuluk-hemşerilik temeline dayanmaktadır.

17. Özellikle siyasi parti üyesi olmayan denekler, belediye meclis üyeleriyle ilişkilerinin olmadığını ve seçim sürecinde adayları tanıyamadıklarını ifade etmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin belediye meclis üyelerine ilişkin tercihleri, deneklerin seçimlerde siyasi görüş, siyasi parti, belediye başkan adayı tercihlerinin tali / bağlı bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Siyasi parti üyesi denekler ise adaylarda bazı kişisel özellikler aradıklarını belirtmişlerdir. Aranılan özelliklerde liyakatin yanı sıra, partiye faydası ve kendileriyle ilişki kurulabilecek olması ölçütü dikkatleri çekmektedir.

18. Deneklerin belediye ile ilişkileri zayıf kalmaktadır. Deneklerin önemli bir bölümü (112 kişi, % 54.36'sı) belediye ile herhangi bir ilişkisi olmadığını belirtmiştir.

Belediye ile kurulan ilişkilerin başında “vergi ve hizmet bedellerinin ödenmesi” gelmektedir. “İş ilişkisi” ikinci sırada yer almakta, talep ve beklentilerin (sorunların) iletilmesi, belediyenin düzenlediği etkinliklere katılma ve hizmetlerden yararlanma bunu izlemektedir. Özellikle siyasi parti üyesi olmayan deneklerin belediye ile ilişkisi yok denecek kadar azdır. Deneklerin önemli bir bölümü vergi ve fatura ödemeleri için dahi belediyeye uğramamakta; eşi, çocukları, çalışanları, komşular vb. araçlarla bu gibi işlerini görmektedirler.

Deneklerin belediye ile ilişkilerinde demokrasiyle ilişkilendirilebilecek bir ilişki türü olmadığı söylenebilir. İlişkiler, daha ziyade “müşteri” ilişkisi olarak tanımlanabilecek, hizmetler ve hizmetlerden kaynaklanan sorunlarla sınırlıdır.

19. Denekler belediyeye ilişkin edindikleri “haber ve bilgiler” yetersizdir. Denekler ilçe belediye yönetimine ilişkin edindikleri haber ve bilgileri yetersiz bulmaktadırlar.

Dikkati çeken bir nokta ise siyasi parti üyesi deneklerin, edindikleri haber ve bilgileri, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla daha yetersiz bulmalarıdır. Siyasi parti üyesi olmayan deneklerin bu konuda daha az duyarlılık sergiledikleri düşünülebilir. Denekler, ilçe belediye yönetimlerine ilişkin edindikleri haber ve bilgilerin kaynağı olarak; çevreden duyumlarını, ulusal medyayı öncelikle ifade etmişlerdir. İlçe belediye yönetimine ilişkin ulusal medyadan nasıl bilgi edindikleri ve edindikleri bilginin niteliği konusu sorgulamaya değer görünmektedir.

Deneklerin haber ve bilgi kaynaklarından belediye ile ilişkilendirilebilecek olan unsurlar oldukça zayıf kalmaktadır. Belediyelerin kenttaşları bilgilendirme konusunda sorunlar yaşadığı söylenebilir.

20. Deneklerin önemli bir bölümü (% 57.28'i) belediye hiç işinin düşmediğini, bir sorunla karşılaşsa da ilgilenmeyeceğini ifade etmişlerdir. Belediye ile ilgili bir işi / sorunu olduğunda, deneklerin bir kısmı yasal yolları izleyerek işlerini görmeye gayret edeceklerini belirtmişlerdir. Buna yakın bir oranda denek grubu “etkili ve yetkili” birine ulaşmayı deneyeceklerini ifade etmişlerdir.

Deneklerin önemli bir bölümünün belediye ile ilişkilerinde aracı bulma / kullanma eğiliminde olduğu düşünülmektedir.

21. Deneklerin yaşadıkları çevrede (sokak, mahalle, semt, ilçe) önemli gördükleri sorunların başında “ulaşım” ve “çevre, temizlik, sağlık” sorunları gelmektedir. Bu sorunları “altyapı”, “göç ve imar”, “ekonomi”, “hizmet kalitesi”, “değişim ve güvenlik”, “eğitim, sosyal ve kültürel hizmetler” alanlarında yaşanan sorunlar izlemektedir.

22. Deneklerin yaşadıkları kentte önemli gördükleri sorunların başında yine “ulaşım” ve “çevre, temizlik, sağlık” sorunları gelmektedir. Ancak yaşadıkları çevreye oranla kentte “değişim ve güvenlik” konusunda kaygılar önem kazanmakta, buna karşılık “altyapı” sorunlarının önemi görece azalmaktadır.

23. Denekler kendilerini rahatsız eden kentsel sorunlar karşısında tepkisizlik eğilimindedir. Rahatsız olunan kentsel sorunlar karşısında nasıl tutum takındıklarına ilişkin deneklere yöneltilen soruya deneklerin önemli bir bölümü (81 kişi) yanıt vermemiştir. İlgili soruya verilen yanıtların başında izleme / bekleme tutumu ön plana çıkmakta ve denekler tepkisiz kalmalarına gerekçeler öne sürmektedirler. Bu başat tepkisizlik eğilimini şikayet etme, konuşma ve eleştiri izlemektedir.

24. Deneklerin kentsel sorunların nasıl çözüleceğine ilişkin yanıtları görece çeşitlilik arz etmekte ise de genel kanı / inanç şu şekilde özetlenebilir. Yönetime bilgili, deneyimli, becerikli, güçlü, ahlaklı ve vatanını milletini seven kişiler gelirse, yasalara uyulur, birlik ve beraberlik içinde herkes üzerine düşeni yaparsa sorunlar kısa zamanda çözülür.

Bu çerçevede deneklerin çözüm önerilerinde ilk sırayı yönetimin iyileştirilmesi, yasal düzenlemeler ve siyasilere yönelik öneriler yer almaktadır. Ahlaki, ekonomik, demokratik vb. alanlarla ilişkilendirilebilecek öneriler bunları izlemektedir.

5.4.1.4. Kenttaşların Belediyeye Yönelik Tutumları

Aşağıda yer alan tespitlerin ilişkili olduğu değişkenlerin daha önce yer verilen tablolardaki değerlerinin görece daha az olumsuz görünümü, siyasi parti üyesi denek grubunun olumlu tutumlarından kaynaklanmakta olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 5.84. Kenttaşların Belediyeye Yönelik Tutumları

	Tüm	SPÜ	SPÜO	Mamak	Çankaya
Hak Arama	2.73	3.05	2.40	2.62	2.85
İlgi	3.27	4.01	2.48	3.16	3.38
Yeterlilik	2.76	3.22	2.30	2.58	2.95
Rol alma	3.06	3.79	2.28	2.89	3.23

25. Denekler, bir vatandaş olarak belediye ile ilişkilerinde “hak”larını yeterince arayamadıklarını ifade etmektedirler. Çankaya ilçesi deneklerinin, Mamak ilçesi deneklerine oranla daha fazla hak arama eğiliminde oldukları söylenebilir. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla daha fazla hak arama eğilimindedirler.

Deneklerin olumlu yanıtları, “hakkımı arıyorum”dan çok, “hakkım olursa ararım” şeklinde ifade edilmiştir. Bu daha çok kişisel hak kavramı üzerine inşa edilen bir mantığa işaret etmektedir.

Hak arama konusunda pasif olan deneklerin gerekçelerinde eşit oranda, deneklerin “kendilerine” ve “belediyeye” atıflarda bulunduğu gözlenmiştir. Belediyeye yönelik atıflarda olumsuz yönler ön plana çıkmakta ve denekler girişimlerin sonuçsuz kalacağına inanmaktadırlar. Deneklerin kendilerine yönelik atıfları; kişisel özellikler, yaşam mücadelesi (iş- güç, vakit bulamama), sorunlar etrafında yoğunlaşmaktadır. Genel atıflar başlığı altında yer verilen gerekçelerde; yasal boşluklar, engeller ve örgütlülük, kültür / alışkanlık yokluğuna vurgu yapılmaktadır.

26. Denekler belediye / kent sorunlarına “ilgi” göstermemektedirler. Çankaya ilçesi deneklerinin, Mamak ilçesi deneklerine oranla belediye / kent sorunlarına daha fazla ilgi gösterdikleri söylenebilir. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla belediye / kent sorunlarına daha fazla ilgi duymaktadırlar.

Belediye / kent sorunlarına yönelik kendilerini ilgili bulan denekler, genel olarak “iyi bir izleyici” tanımına uygun bir ilgiyi ifade eder görünümündedirler. Belediye / kent sorunlarına yönelik kendilerini ilgisiz bulan deneklerin gerekçelerinde, kişisel özellikler, sorunlar, engeller dile getirilmektedir. Ayrıca ilgili olmanın bir faydası olmayacağını dile getiren denekler de dikkati çekmektedir.

27. Denekler belediye / kent sorunları konusunda kendilerini “yeterli” görmemektedirler. Mamak ilçesi denekleri, Çankaya ilçesi deneklerine oranla belediye / kent sorunları konusunda kendilerini daha yetersiz bulmaktadır. Siyasi parti üyesi olmayan denekler, siyasi parti üyesi deneklere oranla belediye / kent sorunları konusunda kendilerini daha yetersiz bulmaktadır.

Belediye / kent sorunları konusunda kendilerini yeterli bulan deneklerin, bilgi ve deneyimleri paralelinde bir öz-güvene sahip oldukları gözlenmiştir. Bu öz-güvene ortalamaya yapılan atıflar da eklenebilir. Belediye / kent sorunları konusunda kendilerini yetersiz bulan deneklerin gerekçelerinde; kişisel özelliklere ve sorunlara atıfta bulunmaktadır. Dikkate değer diğer gerekçe ise bir zihniyete işaret etmektedir; deneklerin bir bölümü bu işleri başkasının (yöneticilerin / seçilmişlerin) görevi olarak değerlendirmekte, karmaşık bulmaktadır.

28. Denekler bir vatandaş olarak, belediye / kent yönetiminde daha fazla “rol almak” / “etkili olmak” konusunda isteksiz görünmektedirler. Siyasi parti üyesi denekler, siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla belediye / kent yönetiminde daha fazla rol almak / etkili olmak istemektedirler. Mamak ilçesi denekleri, Çankaya ilçesi deneklerine oranla belediye / kent yönetiminde daha fazla rol almak / etkili olmak konusunda daha isteksizdirler.

Belediye / kent yönetiminde bir vatandaş olarak daha fazla rol almak / etkili olmak isteyen deneklerin gerekçeleri iki bölümde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, siyasi parti üyesi deneklerinin, adaylık (belediye başkanlığı / meclis üyeliği vb.) ve yöneticilik gibi görev beklentisi olarak ifade edilebilir. Diğer bölümü ise, karar alma sürecine etki / katkı düşüncesi ile ilişkilendirilebilir.

Belediye / kent yönetiminde bir vatandaş olarak daha fazla rol almak / etkili olmak istemeyen deneklerin gerekçelerinde; kişisel özellikler, sorunlar, engeller ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bu işlerle bilenlerin uğraşması gerektiği, seçilenlerin (siyasilerin) ve yöneticilerin bunun için seçildiği ve belediyenin / kentin bunlar (bilen yönetici / siyasetçiler) tarafından yönetilmesi gerektiğine ilişkin bir zihniyetin dışa vurumu dikkatlerden kaçırılmamalıdır.

29. Deneklerin önemli bir bölümü (% 64.56'sı) son dört yıl içerisinde herhangi bir "yerel faaliyet"e katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu oran siyasi parti üyesi olmayan denek grubunda daha da yükselmekte ve % 80'e ulaşmaktadır. Yerel faaliyet, kenttaşların yaşadıkları yer (sokak, mahalle, semt, ilçe, kent) ile ilgili konular ya da sorunlar üzerinde konuşma, sorunların mahiyeti, nedenleri, sorunların çözümü konusunda fikir alışverişinde bulunma, tartışmalara katılma çözüm için eyleme geçme, yönetimle ilişki ve iletişim kurma çabalarını kapsamaktadır. Siyasi parti üyesi denekler, parti faaliyetleri çerçevesinde yerel sorunlar üzerinde konuşulduğu ve parti vasıtasıyla çözüm aradıklarını belirtmişlerdir. Siyasi parti üyesi olmayan denekler, genellikle sorun çıktıkça, sorunun çözümü için yetkili birine ulaşma ve şikayette bulunma şeklinde ifade edilebilecek bir yerel faaliyet çerçevesine sahip görünmektedir. Yetkili birine ulaşmak için genellikle işi bilen bir aracı (muhtar gibi) veya (etkili ve yetkili) tanıdık aranmaktadır. Bu sorun iletmede bir sorun / engel çıkması halinde, belediye ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir görevliye şikayetini aktarma gerçekleşmektedir (örneğin; kaymakam, polis, zabıta, postacı, işçi, sayaç okuma görevlisi vb.).

Tablo 5.85. Kenttaşların Yerel Faaliyetlere Katılımı

Yerel faaliyete katılım	Tüm	SPÜ	SPÜO	Mamak	Çankaya
Katılma					
Frekans	73	53	20	42	31
Yüzde	35.43	50.00	20.00	40.77	30.09
Katılmama					
Frekans	133	53	80	61	72
Yüzde	64.56	50.00	80.00	59.22	69.90

Deneklerin önemli bir bölümü son dört yıl içerisinde "hiç" yerel faaliyete katılmamıştır. Deneklerin yerel faaliyette bulunma / katılma sıklığı oldukça düşük ve düzensizdir. Siyasi parti üyesi olmayan denekler son dört yıl içinde yerel faaliyete katılma sıklığını, genellikle sorun çıktıkça, bir kez, iki kez, bazen, nadiren vb. şekilde ifade etmişlerdir. Siyasi parti üyesi denekler, partide yürüttükleri görev doğrultusunda, düzenli olarak ya da sorun çıktıkça bu konularda konuştuklarını ifade etmişlerdir.

Yerel faaliyete katıldığını ifade eden deneklerden önemli bir bölümü bizzat bu sorunun aktif olarak etkileneni durumundadır. Kişisel etkilenme ve çıkarların merkezi öneme sahip olduğu bir yapı söz konusudur.

5.4.1.5. Kenttaşların Sosyoekonomik Özellikleri

Siyasi parti üyesi denek grubunun ilgili değişkenler (başarı, güven, demokratiklik, ideale yakınlık, belediye ile ilişkilerin geleceğine bakış) açısından, - siyasi parti üyesi olmayan deneklere oranla- belediye algısı daha olumsuzdur.

Buna karşılık siyasi parti üyesi denek grubu hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında ve demokrasiye yaklaşımda daha yüksek değerlere sahiplerdir.

Çankaya ilçesi denek grubu güven ve demokratiklik değişkenleri açısından Mamak ilçesi deneklerine oranla ilçe belediye yönetimine daha olumlu bakmaktadırlar. Buna karşılık Mamak ilçesi denekleri, başarı, memnuniyet, ideale yakınlık, haber ve bilgi yeterliliği, belediye ile ilişkilerin geleceğine bakış konularında daha olumlu tutuma sahiplerdir.

Çankaya ilçesi denek grubu hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında daha iyi durumdayken, Mamak denek grubu bir yönetim biçimi olarak demokrasiye daha olumlu bakmaktadır.

Tüm değişkenler dikkate alındığında erkek deneklere oranla kadın denekler ilçe belediye yönetimini daha demokratik bulurken, belediye yönetimi ile ilişkilerin geleceği konusunda daha iyimser oldukları söylenebilir. Kadın denekler erkek deneklere oranla ilçe belediye yönetimini daha yetersiz bulmaktadırlar.

En önemlisi, hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında kadın deneklerin erkek deneklere oranla daha düşük değerlere sahip olmalarıdır. Kadın deneklerin hem siyasal alanda, hem de sosyal ve ekonomik alanlarda ilişki ve

iletişimlerinin oldukça kısıtlı olduğu bir gerçektir. Kadınların ekseri özel alana hapsedildiği söylenbilir. Toplumsal alandan dışlanan, yok sayılan kadın özel alanda da ezilme ve sömürü ilişkisine mahkum bırakılmaktadır. Toplumun nüfus itibariyle de yarısını oluşturan kadınların söz konusu dışlanma ezilme ve sömürüsü Türkiye’de demokrasi açısından (toplumsal ve insani açıdan) da en temel sorun alanını oluşturmaktadır.

Görece genç yaştaki deneklerin belediye algısı olumsuz iken yaşla birlikte belediye algısında iyimser bir bakışın egemen olduğu söylenbilir.

Yine genç denekler hak arama, ilgi, yeterlilik konularında düşük değerlere sahipken, belediye yönetiminde etkili olma ve rol alma eğilimi konusunda daha istekli görünmektedir. Gençlerin bu tutumunda kolaycı bir anlayışın izlerini bulmak olasıdır. Gençler mevcut yapı ve işleyişte sorunlar görmekte, ancak bu sorunların czmne katkı sağlamak amacıyla emek harcamak (mücadele etmek) yerine kendilerine olanak tanınmasını istemekte ve beklemektedirler. Bu beklenti de siyasal alanının yaşlı-egemen bir yapıya sahip, muhafazakar, katı, kapalı, hiyerarşik vb. zelliklerinin payı da yok sayılmamalıdır. Genç deneklerin demokrasiye bakışındaki olumsuzluk ise düşündürücüdür.

Evli deneklerin evli olmayan deneklere oranla belediye algısı daha olumludur. Ancak evli olmayan deneklerin hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında evli deneklere oranla daha iyi bir konumda oldukları gözlenmektedir.

Eğitim seviyesi yükseldikçe belediyeye yönelik algı olumsuz / eleştirel olmakta; buna karşın hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimine ilişkin değerlerde yükselme gözlendiği söylenbilir.

Gelir düzeyinin düşüklüğü hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında olumsuz bir etkiye sahiptir. Düşük gelir düzeyindeki denekler belediye ile ilişkilerin geleceğine bakışta görece daha iyimserken, gelir seviyesi yükseldikçe

iyimserlik oranı azalmaktadır. Gelir seviyesi ile geleceğe bakış arasında neredeyse zıt bir ilişki mevcuttur. Gelir seviyesi ile yeterlilik arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Gelir seviyesi yükseldikçe yeterlilik oranı da artmaktadır.

Doğum yeri değişkeni esas alındığında dikkate değer bir saptama şu olabilir: Güneydoğu Anadolu bölgesinde doğan denekler, hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında en düşük değerlere sahipken, deneklerin belediye algısı görece olumlu görünümündedir.

Ankara'da kalış süresinin belediye algısına olumlu katkı sağladığı düşünülebilir. Bunun yanı sıra Ankara'ya yeni gelen denekler (0-9 yıl) neredeyse tüm değişkenler açısından olumsuz değerlere sahipken, belediye ile ilişkilerin geleceğine bakış konusunda en iyimser denekleri barındırmaktadır. Sorunlar yaşamakla birlikte kente yeni katılan kenttaşların gelecek konusunda güçlü bir iyimserliğe sahip oldukları düşünülebilir.

Ev sahibi deneklerin belediye algısı, kiracı deneklere oranla daha olumludur. Bunun yanı sıra ev sahibi denekler, hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında daha yüksek değerlere sahip görünümündedir.

İşsiz deneklerin belediye algısı oldukça olumsuz olmasına karşın, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında oldukça yüksek değerlere sahip oldukları söylenebilir. Özelde belediye genelde siyasal alanın bir gelir / iş / getiri / kazanç kapısı olarak görülmesinin de bunda etkisi olabilir.

Belediye algısı görece olumlu olan esnaf deneklerin, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında düşük değerlere sahip olmaları düşündürücüdür.

Haklarını yeterince arayamadıklarını düşünen deneklerin mesleki durumları (ev hanımı, memur, işçi, işsiz) dikkate alındığında, görece güçsüz sosyo-ekonomik statünün hak arama konusunda engelleyici bir rol oynadığı düşünülebilir.

Ev hanımlarının, hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında yaşadıkları sorunlar kadınların toplumdaki konumlarıyla ilişkilidir. Ev hanımı deneklerin belediye ile ilişkilerin geleceğine bakış açısından iyimser olmaları ise düşündürücüdür. Emeklilerin belediye algısının olumsuz olması buna karşılık, hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında yüksek değerlere sahip oldukları gözlenmiştir. Türkiye’de erken yaşlarda emekli olunabilmesinin belediyeye yönelik ilgi ve rol alma eğilimine etkisi olduğu düşünülmektedir.

Özellikle babaları işçi ve çiftçi olan deneklerin belediye algısı olumlu iken, babaları esnaf olan deneklerin belediyeye bakışı olumsuz çıkmıştır. İlgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında, babaları tüccar-sanayici ve işçi olan deneklerin düşük değerlere sahip olması da üzerinde durulması gereken başka bir bulgudur.

Eşleri tüccar-sanayici ve işçi olan deneklerin belediye algısı diğer deneklere oranla daha olumlu olmuştur. Hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında eşleri tüccar-sanayici ve esnaf olan deneklerin düşük değerlere sahip iken, belediye ile ilişkilerin geleceğine bakışta görece iyimser oldukları söylenebilir.

Eşleri emekli ve ev hanımı olan deneklerin, hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında en yüksek değerlere sahip denekleri barındırması dikkatleri çekmektedir. Hanelerinde çalışan bulunmayan deneklerin, hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında yüksek değerlere sahiplerdir. Bu deneklerin belediye algısı oldukça olumsuzdur. Belediyeye olumsuz bakmakla birlikte belediyenin güçlü biçimde ilgi odağı olması bir başka dikkate değer noktaya işaret etmektedir.

Belediye algısı en olumsuz olan denek grubunu ÖDP-DEHAP’a oy veren denekler oluşturmaktadır. ÖDP-DEHAP’a oy veren denekler, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında en yüksek değerlere sahip denekler olmuşlardır. Hak arama konusunda yine ÖDP’ye oy veren denekler en yüksek değerlere sahipken, bu konuda en düşük değer DEHAP’a oy veren deneklere aittir.

Belediye algısı en olumlu denek grubunda DYP ve SP'ye oy veren denekler yer almıştır. Hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında DYP'ye oy veren deneklerin düşük değerlere sahip olması ve fakat belediye ile ilişkilerin geleceğine bakışta en iyimser denekleri oluşturması düşündürücüdür. DEHAP, ÖDP ve Genç Partiye üye denekler, belediye algısı en olumsuz denek grubunu oluşturmaktadır. Belediye algısı en olumlu denek grubunda CHP, AKP ve SP üyesi denekler yer almaktadır.

Belediye ile ilişkilerin geleceği konusunda en iyimser denekler AKP üyesi iken, Genç Parti üyesi denekler en kötümser denekleri barındırmaktadır. (Genç Partinin 3 Kasım 2002 Genel seçimlerinde yakaladığı başarının arkasında; sistem dışına itilmiş ve gelecekte ümidini kesmiş, karamsar ve çaresiz kesimlerin, siyaset tüccarlarının öncülüğünde, tatlı hayallerle avutulması ve görece güçlü bir söyleme kapılması gerçeğinin azımsanmayacak bir paya sahip olduğu düşünülmektedir. Bu sürece ulusal medyanın büyük katkısı da unutulmamalıdır.)

Etnik kökenlerini Kürt olarak tanımlayan denekler hak arama, ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında en düşük değerlere sahipken, belediyeye ilişkin algıları görece olumlu olduğu söylenebilir.

Dini kimliklerini alevi olarak tanımlayan deneklerin belediye algısının görece olumsuz olduğu söylenebilir. Hak arama konusunda bu olumsuzluk sürerken ilgi, yeterlilik ve rol alma eğilimi konularında görece yüksek değerlere sahip görünmektedirler.

5.4.2. Tartışma

Belediye-Kenttaş ilişkisi ve iletişimi demokratik açıdan sorunlar barındırmaktadır.

Kenttaşların belediye yönetimi; belediye başkanı, belediye meclis üyeleri ve belediye örgütü ile ilişki ve iletişimleri zayıf kalmaktadır. Bu zayıflık iki yönlü

olmaktadır. Belediye yönetimi kenttaşları bilgilendirme konusunda yetersiz bulunmuştur. Yine aynı paralelde kenttaşlar belediye yönetimine yönelik iletişimde isteksiz ve pasif kaldığı söylenebilir.

Sağlıklı ilişki ve iletişimin olmaması (oldukça cılız kalması), kenttaşların belediye ile ilişkilerinin bilişsel yönüne de etki etmektedir. Kenttaşlar (yurttaş/kenttaş olarak), belediyeye ilişkin deneyimden ve nesnel bilgilerden mahrum kalmaktadır. Bu durum, kenttaşların tutumlarında bilişsel yönün zayıf kalmasında etkili olmaktadır.

Gerek teorik gerekse pratik bilgi ve veri eksikliği nedeniyle, kenttaşlar kolaycı bir yolu tercih etmekte ve duygusal tutumlar geliştirmektedirler. Edinilen haber ve bilgiler yaygın olarak “kulaktan dolma” denilebilecek dolaylı bilgilerden oluşmakta, veriler denetim süzgecinden (doğruluk sınaması / gerçeklik sınaması) geçirilmemiş; ya da kısmi ve yüzeysel kalmıştır. Anlamlandırma ve haklılaştırma (merkezi tutum üzerinden;) geniş anlamda ideolojik tutum üzerinden yapılmaktadır.

Merkezileşmiş (siyasi) tutum (sağ / sol ayrımı) başta oy verme olmak üzere, belediye yönetimini değerlendirmede en etkin öge olarak karşımıza çıkmaktadır. İdeolojik tutum merkezi bir önem ve önceliğe sahip görünmektedir.

Araştırmada yer alan tüm sorularda hakim olan ve mülakat süresince sıklıkla tanık olunan bir izlenimi aktarmak yerinde olacaktır. Deneklerin çok büyük bir bölümü, kabaca “dünya görüşü” olarak ifade edilebilecek ve araştırmaya yansıyan şekliyle yine kabaca “sağ / sol” olarak tanımlanabilecek bir konuşlanışa sahiptirler.

Kendilerini “sağ / sol” olarak konumlayan denekler belediyeye yönelik değerlendirmelerini bu çerçeve içerisinde olumlu / olumsuz yapılandırmışlardır (Doğal olarak, bütün denekler bu gruba dahil edilemez ve bu çerçeve içinde yer alan deneklerin homojen tutumlara sahip oldukları söylenemez.).

Deneklerin karşıt olarak tanımladığı gruba mensup belediyeyi değerlendirirken, bu gruba uzaklığı ölçüsünde değerlemeleri olumsuz olmaktadır. Bu farklılaşma –diğer değişkenlerin etkisi gözardı edilmeksizin- araştırma bulgularını etkileyen en önemli değişken olmuştur. Bu tespitin, özellikle tutumların gerekçelendirilme aşamasında belirginlik kazanmakta olduğu söylenebilir.

Söz konusu farklılaşma kendini siyasi parti üyesi deneklerde de hissettirmektedir. Ancak burada dikkati çeken husus, parti üyeleri arasında merkeze (görev alma, örgütte konumu, parti merkezine mesafesi vb.) yakınlık ve uzaklık, hiyerarşik farklılaşmada konumu, partiyle ilişki ve iletişim sıklığı vb. etkenlerin ilgili tutumda rol oynamakta olduğu ifade edilebilir. Partiyle ilişkinin derecesi ve partide konuma göre; diğer partilere (sağ / sol anlamında karşıt ya da sağda ya da solda rakiplik) karşı tutum merkeze yaklaştıkça olumsuzlaştığı, merkezden uzaklaştıkça ılımlılaştığı söylenebilir.

Kabaca ifade edilen sağ-sol farklılaşması paralelinde bu iki kutba uzak, ortada / merkezde duran denekler ise çoğunlukla, dönemsel rüzgarların, bir bakıma modanın etkisinde kalmaktadırlar. Sıklıkla dile getirilen söylemlerin ve çoğunluğun yanında yer alarak kendilerini güvende hissettikleri izlenimi edinilmiştir. Bu tutumda ulusal medyanın önemli bir etkinliğe sahip olduğu da hatırlanmalıdır.

Deneklerin iletişiminde ulusal medya önemli bir yer işgal etmektedir. Kitle iletişim araçlarının (medya; TV, radyo, internet, gazete, vs) etkisiyle oluşan sanal etki (sanal dünyalar / mekanlar yaratarak), bir bakıma mekansal etkiyi aşma potansiyeli sergilemektedir. Sonuç itibarıyla sanal etki ve dar yaşam pratiklerinden elde edilen veriler melez bir yapıyı oluşturmaktadır.

Yerel (mekansal) deneyim ve bilgiler oldukça cılız kalmaktadır. Deneklerin edindikleri haber ve bilgi, kendi deneyimleri ve izlenimleriyle sınırlanmaktadır. (Örneğin; işe gidiş-geliş güzergahında edindiği izlenim esas olmakta, oturduğu sokağın bir-iki sokak ötesinde yaşanan sorunlar ya da verilen hizmetler hakkında

haberdar olmamaktadır.) Bu kısmi veri seti üzerine inşa edilen algı da hatalar, eksiklikler içerebilmektedir.

Araştırma kapsamında yer alan ilçeler gerek nüfus gerekse alan itibariyle oldukça büyük ve geniş olduğundan deneklerce kavranmasında güçlükleri de içermektedir.

Deneklerin önemli bölümünün kamusal ilişki ve iletişimden yoksun olduğu dile getirilebilir. Dar bir ilişki ve iletişim çerçevesine sahip denekler algılarını bu ilişki ve iletişim setine dayanarak kurmaktadır.

Bu kurguda belediyeye yönelik algı, daha genel algının bir bölümü / parçası olarak anlam kazanmaktadır. Bu genel algı çerçevesinde, edinilen haber ve bilgilerin seçici ve ideolojik-duygusal yeniden inşası söz konusu olmaktadır. Bu yeniden inşa da, nesnel bir gerçeklikten öte kişisel gerçeklik ve anlamlandırma şeklinde belirginlik kazanmaktadır. Karşıdakinin en küçük kusuru büyütülerek, kendilerinin kusurları örtülmekte; biz ve onlar kavramsallaştırılması sürekli yeniden üretilmektedir.

Bu yeniden inşayı bir “yap-boz”a benzetecek olursak; edinilen kısmi veri parçasının, bütüne (edinilmiş diğer parçalara) uyum gösterecek şekilde algılandığını söylemek yerinde olacaktır. Bu süreçte edinilen haber / bilgi ya değişime uğratılarak bütüne uydurulmakta ya da önemsizleştirilerek yok sayılmaktadır. Örneğin; Kızılay kavşağının yaya trafiğine kapatılmasına olumsuz bakan ve ciddi eleştiriler yönelten bir denek, bu uygulamanın büyükşehir tarafından yapıldığını öğrendiğinde; “- Melih’in bir bildiği vardır.” diyerek, uygulamayı kabullenebilmekte hatta savunulmaktadır.

Verilerin denetim süzgecinden (doğruluk sınaması / gerçeklik sınaması) geçirilmiyor olması, deneklerin inşa ettikleri anlam kozasının (dünyasının), hem kendi iç tutarlılıkları, hem de nesnel gerçekliklerle ilişkisini zedelemektedir.

Denekler açısından belediye, hizmet üreten bir kurum görünümündedir. Ayırt edici unsur olarak da yöneticileri (özellikle de başkanı) seçimle belirlenmektedir. Bu kavrayış “hizmet ilişkisi” çerçevesinde bir yapılanmaya işaret etmektedir. Denekler genel anlamda kendilerini hak sahibi bir müşteri olarak görmektedirler.

Kabaca ifade edilirse denekler, özelde belediye başkanının genelde belediye yönetiminin kenttaşların talep ve beklentilerini (sorunlarını) bilmesi gerektiği kanısındadırlar. Bu kanının altında yatan gerekçe ise belediye başkanının seçimle yönetime geliyor olmasında aranmalıdır. Deneklerin kendilerini hak sahibi olarak görmelerinin altında, zaten aşık olan sorunların, halkın oylarıyla seçilen belediye başkanı ve diğer yöneticiler tarafından biliniyor olmasıdır.

Deneklerin genel beklentileri, aldıkları hizmetin iyi özellikler sahip olması, kesintisiz işlemesi ve mümkünse daha ucuza mal edilmesidir. Denekler ancak bu ilişkide bir sorun ile karşılaştıklarında ve bu sorununun niteliği itibarıyla kendilerini “ciddi” olarak etkilediklerinde, gönülsüz olarak devreye girmektedirler.

Deneklerin belediye ilişkilerinde motive edici unsurlardan biri de belediye ile ilgili bir sorunlarının olmasıdır. Bu kişisel sorunlar olacağı gibi, kümesel ve siyasal sorunlar da olabilmektedir. Belediye odaklı sorunlar arttıkça deneklerin belediyeye olan ilgisi artmakta, ancak sorunlar ortadan kalktıkça ilgi azalmaktadır.

Deneklerin belediyeye atfettikleri önemin, sosyo-ekonomik düzey arttıkça görece azaldığı söylenebilir. Bu farklılaşmada söz konusu gelişmişlik düzeyine sahip deneklerin yaşadıkları çevrede, belediye hizmetlerinden kaynaklanan sorunların azalmasının etkisi olduğu da düşünülebilir.

Bunun yanı sıra sosyo-ekonomik düzeyi düşük deneklerin yaşadıkları çevrede hizmetler konusunda yaşanan sorunlar paralelinde, belediyeye yönelik beklentilerin “nicel” anlamda çeşitliliği (müşteri ilişkisi dışında; örneğin belediye yardımları) ve yoğunluğunda bir fazlalık olduğu söylenebilir. Deneklerin “yaşam

mücadelesi” diyebileceğimiz süreçte konumları belediye ile ilişkilerinde önemli bir etken olarak görünmektedir. Yaşam mücadelesinde güçlükler yaşayan denekler, belediyeden beklentilerinin olması ve bu beklentilerin kendileri açısından önemi oranında belediyeye ilgi duymaktadırlar. Ancak söz konusu denekler, görece düşük sosyo-ekonomik statüye sahip olmaları nedeniyle çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Ayrıca bu ilişki biçimi daha ziyade ast-üst ilişkisi içerisinde ve eşitsizlik içeren, suiistimallere açık bir özellik taşımaktadır. Yaşam mücadelesinde karşılaşılan sorunların görece hafiflemesiyle, deneklerin ilgi odağında belediye daha az yer kaplamaktadır. Bu tespitin dışına belki iş ilişkisi ya da siyasi ilişki çerçevesinde belediye ile uğraşanlar çıkarılabilir.

Sosyo-ekonomik statü arttıkça deneklerin “beklenti düzeyi” (beklentinin “nitel” yönü ağırlık kazanmakta) yükselmektedir. Bu beklenti yükselişine paralel olarak belediyeye ilgi de artmaktadır. Ancak beklenti düzeyinin yükselmesi bir süre sonra belediye ile ilgisini / ilişkisini kesintiye uğratmakta, azaltmaktadır. Belediyenin ilgi odağı olma niteliğindeki azalışta çeşitli faktörler rol oynamaktadır. “Böyle gelmiş böyle gider”, “burası Türkiye”, “bir faydası olmaz”, “bir sonuç doğurmaz”, “yedğin azarla kalırsın”, “beni ilgilendirmez”, “bana değmeyen yılan bin yaşasın”, “ben kendi işime bakarım” vb. ifadelerin işaret ettiği topluluk bilincinin gelişmemesinin önemli bir faktör olduğu dile getirilebilir.

Topluluk bilincinin gelişmemesinde güçlü bir ben / biz (cemaat) bilincinin yatmakta olmasının önemli bir payı olduğu düşünülebilir. Ayrıca bencillğe varan çıkar temelli bir yaklaşımın söz konusu bilince egemen olduğu da iddia edilebilir. Ben bilincinin aktörleri olan kişilerin ve/veya biz bilincinin aktörleri durumundaki kümelerin, toplumdaki diğer kişi ve kümeler ile ilişki ve iletişimlerinde ciddi sorunlar olduğu görülmektedir. Temel “ideolojik” tutum olarak ifade edilen “dünya görürüşü”; sağ-sol ayrışmasının yanısıra, etnik köken, dini kimlik ve hemşehrlik gibi değişkenlerle de ilişkili bulunmuştur. Her ne kadar dile getirilmese de bu değişkenlerin etkisiyle oluşturulan “biz” bilinci, hem yönetime ait, hem de diğer kenttaş gruplarına ait algının inşasında çok önemli bir konuma sahip olduğu izlenimi edinilmiştir.

Söylemsel olarak insanlık, toplum, halk vb. kelimelerin odağında yer aldığı, bütünü kapsayıcı dilekler, düşler kurulmasına karşın, aidiyet bağı olan grupların toplumda daha fazla korunması ve kollanması gerektiğine ilişkin bir algı altyapısı göze çarpmaktadır.

Eleştiri ve özeleştirmeden ziyade, ötekilere yönelik suçlayıcı ve aşağılayıcı bir tutum hakim görünmektedir. Basit iradecilik (voluntarizm) kavrayışı olarak adlandırılabilir; toplumda tüm sorunların ele başları birkaç kişinin aranmasını gündeme taşımaktadır. Suçlu kişi arama anlayışı, yukarıda belirtilen algı altyapısının etkisiyle de, kolaycı bir çözüme ulaşmakta ve suçlu “ötekiler” rahatlıkla bulunabilmektedir.

Konular, sorunlar kişiselleştirme ile malul / mahkum edilince bir “Mesih” (kurtarıcı kişi / aktör / kurum) arama arayışı hasıl olmaktadır. Propagandaya; özlü sözlerle, formüllere, sihirli değneklerle, sloganlara, boş vaatlere açık etkisiz, faydasız, zararlı, tehlikeli bir düşünce iklimi oluşmaktadır.

Sorunların çözümünün akılcı temelde, emek sarf ederek, tavizler vererek, uzlaşa ile, zamanla halledilmesinden çok, güce dayalı, alelacele, kolaycı yoldan, kestirmeden, cin fikirlerle / sihirli değneklerle, parsa kopararak, rakipleri saf dışı bırakarak, çağ atlayarak, çaba harcamadan, genellemeci, tek doğrucu, bildiğini okuyan tutumlar ile çözümü çokça dillendirilen, sorgulanmayan kalıp yargılar halini almaktadır.

Tek ve mutlak doğru düşüncesi, iktidarda ve muhalefette, sağ, sol ya da ortada yer alan deneklerin kavrayışlarında büyük oranda hakimdir. Bu düşünce yukarıda ifade edilen kutuplaşma eğilimi ile birleşince, konuşma, tartışma ortamını engelleyen ve farklılıklara / çoğulculuğa geçit vermeyen bir yapı ve işleyişe yol açmaktadır.

Yaygın olarak gözlenen güvensizlik, ikiye bölünmüş ve parçalanmış yapı ile, mevcut koşullar altında, bir bütünlük oluşturmaın oldukça güç olduğu söylenebilir.

Mülakat süresince karşılaşılan “ikiyüzlülük” [topluma, topluluğa, bütüne yapılan vurgu ve atıflara (bir bakıma eşitlik, kardeşlik, dayanışma anlayışı) karşı, çok güçlü ben / biz kavrayışı paralelinde; “hep bana” mantığı ve diğerlerini suçlu, kötü görme ve gösterme anlayışı] ve eksene oturan algı kozası, yaşanan deneyimlerin sürekli tehdidi altında olduğu da aşıkardır.

Deneklerin algı kozasının deneyim ya da sorgulama ile zedelenmesi kimi sonuçları da beraberinde getirmektedir. Deneklerin tutumlarını çerçeveleyen; koyu bir karamsarlık ile aşırı bir iyimserlik arasında gelgitler gözlemlenmiştir. Bu salınımlarda genel olarak yönetimlerin edindiği yerin olumlu olduğu söylenemez. Yönetimlerden genel bir memnuniyetsizlik söz konusudur.

Deneklerin son kertede, kendi seçtikleri (yandaşı olduğu) siyasiler ve yöneticiler de dahil olmak üzere, yönetime ve siyasilere (seçilmişlere) karşı temel bir güvensizlik eğilimi içinde oldukları söylenebilir. Başka seçeneği olmadığı için “kötüler arasında en az kötüyü” (ehveni şer) bulma ve tercih etme şeklinde bir yöntem geliştirildiği, deneklerce ifade edilmektedir.

Beklentiler olumsuz olduğu için katılım sınırlı olmakta, oy verme / seçim aracılığıyla katılım yeterli bulunmaktadır. Katılım önemsenmemekte / ilgi duyulmadığı belirtilmektedir. Davranışsal yönü kısıtlayan ortamın (yasal, örgütsel, yönetsel vs) etkisi, bilgi ve deneyim (kültür) eksikliği nedeniyle katılım sınırlanmaktadır.

Siyasetçilerin; herkesin kendi çıkarı peşinde koştukları “halkın” sorunlarını görmezden geldikleri; oy, para, mevki, şöhret vs amaçlar peşinde koştukları, inandırıcılık ve güvenilirliklerinin zayıf kaldığı ifade edilmektedir. Siyaset sürecinin dışında / uzağında kalma eğilimi hakim olmaktadır.

Deneklerin bir bölümü, yönetim ile ilişkilerini “boşa geçirilmiş zaman” olarak değerlendirme eğilimindedir. Yönetimin kayıtsızlığı, duyarsızlığı, (kendisi tarafından ya da bilgisine eriştiği diğer kimselerce) yapılan eylemlerin sonuçsuz

kalması, bu eylemler süresince yönetim kademesinde bulunan yetkililer ve diğer personel tarafından sergilenen tutum ve davranışlar, gösterilen çabaların amacına ulaşamaması ve yaygın bir kanaat olarak “kişisel” ve “parti” çıkarlarının hakim olduğu süreçten uzak kalınmasıdır. “ne şeytanı gör ne dua oku” sloganı sıkça dile getirilmektedir.

Deneklerden diğer bir bölümü yönetim ile ilişki kuracak donanımına sahip olmadığı inancına sahip ve bir bölümü ise istemesine karşın nasıl ilişki kurulacağını bilmediğinden şikayet etmektedir.

Diğer bir denek grubu ise yönetimle herhangi bir ilişki ve iletişim kurma ihtiyacı ve isteği duymadıklarını belirtmişlerdir. Bunlar temelde yöneticilere, yönetim mekanizmalarına ve giderek siyasal sistemin varolan hali kendisine ve işleyişine dair oldukça kötümser bir tutum takınmaktadırlar. Umutsuz, güvensiz, vb. kesim yönetim ile ilişki ve iletişim kurmak istememektedir. Diğer bir bölümü ise yönetimden bir şey beklemediklerini ifade etmektedirler. Bir şey beklememe durumu da mevcut hali ile sistemin tamir edilemez sorunları olduğu ve bununla uğraşmak istemedikleri doğrultusundadır.

Ayrıca siyasal alanın görece güç yitimi ve insanların kentte kalışları ile birlikte siyasal alan dışında kazandıkları değerler ve deneyimlerin insanları siyasal alandan uzaklaştırıcı rol oynadığı ortaya çıkmaktadır.

Siyasal alana girişin temelde sınırlandırılmış bir alan olduğu, bu alana girerken belli filtreler / süzgeçler olduğu ve bunlarının kontrolünün hiyerarşik bir yapı tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. Siyasal alanda aktif rol oynayan bir kişilik tipinden kabaca bahsedilebilir. Sosyoekonomik özelliklerden görece bağımsız olarak, tanımlanmış bir sorun ya da belirgin bir hedefin yer almadığı, genel anlamda menfaat ve tatmin arayışı içinde olan, aktif, cesur, girişken, faydacı, fırsatçı, ısrarcı, işbitirici, tuttuğunu koparan bir kişilik tipinin, sayıca az da olsa belirgin olduğu ifade edilebilir. Burada potansiyel ve kinetik farklılaşmasına benzer bir ayrışma söz konusu gibidir. Ahlaklı yurttaşların çoğunlukta olduğu ve siyaseten pasif kaldıklarını

düşünmek yanıltıcı olabilir. Genel olarak pasifte olsa, fırsat ayağına geldiğinde ya da işi düştüğünde, çok az kişinin farklı tutum sergileyeceği düşünülebilir.

Bilerek / bilmeyerek, isteyerek / istemeyerek, siyasal alanın bireyleri dışlayıcı, sıradan yurttaşlar ile arasına set çeken (filtreler / süzgeçler ile çevreleyen) bir bakıma elitist yönü, bir bakıma kapitalist toplumda ekonomik olarak güç elde edemeyen / edemeyecek girişimci ruha sahip kimselerin ekonomik alanda başarılı kimselerle kurdukları ortaklıkların meyvesini topladıkları bir bahçe görünümü ortaya çıkmaktadır.

Deneklerin demokrasi ve hizmet önceliği konusunda farklı gruplara (demokrasi önceliği olan, hizmet önceliği olan ve öncelikleri eşdeğer olan) bölünmesi ve hizmet önceliği olan denek grubunun görece büyüklüğü, acil ve çözülmesi gereken sorunların, talep ve beklentilerin önemi yanında siyasal alanda yaşanan sorunların da katkısı olmaktadır. Demokrasi söylemlerinin karın doyurmadığı, bunların boş laftan ibaret olduğu düşünülmektedir. Ancak siyasal alanda mevcut sorunların çözümü konusunda nasıl bir yol izleneceği sorusuna, tatminkar bir yanıt bulunamamaktadır. Bu yanıtsızlık hali bir bakıma, çaresizlik olarak da okunabilir. Kenttaşlar “hak sahibi yurttaş” olarak siyasal alanda etkin olmadıklarından, ya da bu algıya sahip olduklarından, sorunun çözümünü sorunun kaynağı ve nedeni olarak gördükleri alana ve aktöre bağlamaktadırlar. Siyasal alanda yaşanan sorunlar, kişilere mal edilmekte, dürüst, namuslu, çalışkan insanların hayali kurulmaktadır. Bu mantık yürütme çaresizlik olarak değil de kolaycılık olarak da okunabilir.

Yönetimden memnun oldukları için, deneklerin ilgisiz kaldıklarını düşünmek de hatalı olacaktır. Denekler kişisel ve ailesel olarak içinde bulundukları durum hakkında memnuniyet duymadıklarını ifade etmektedirler. Bunun dışında kentsel yapılı çevrenin (plansız yapılaşma, altyapı eksikliği, yollar ve kaldırımlar, binaların kalitesi,) kentsel doğal çevrenin (yeşil alan, park, dinlenme, eğlenme, spor vs) sosyal ortamların (güvenlik, alışveriş, kültürel olanaklar) iş olanakları, sosyal güvenlik, sağlık, vb. konularda, yönetimin tutum ve davranışları ile ürünleri

konusunda (kentsel hizmetler, kişisel ve partisel kayırmacılık vb.) ulaşım, trafik, endişeliler. Deneklerin genel olarak “kentsel yaşam kalitesi” diye adlandırabileceğimiz genel bir memnuniyetsizlikleri gözlenmektedir.

Siyasal alan, artık yurttaşların saygınlık, hayranlık, itaat vb. duygular içinde bakmadıkları bir alan olma yolunda ilerlemektedir. Yurttaşlar siyasal alan dışında özellikle özel alan içerisine hapsolmakta ve “gemisini kurtaran kaptan” ilkesini şiar edinmekteler. Bu kamusal alanın gelişmemesinin de etkisiyle artık toplum, bütün, birlik düşüncelerinin rafa kaldırılacağı postmodern bir gidişata da uygun görünmektedir.

5.4.3. Bulguların Anlamlandırılması

Dahl’ın (1961) sivil insan (homo civicus)-siyasal insan (homo politicus) ayırımından yararlanılarak söylenmek istenirse; sadece kendi çıkarlarına doğrudan müdahale olduğunda duyarlılaşan, bu haller dışında siyasetten uzak (apolitik) bir yaşam tarzını benimseyen sivil insanların, çok büyük bir kesimi oluşturduğu ifade edilebilir. Kenttaşların gerek siyasal alandan tecrit olarak nitelenebilecek uzaklaştırılmaları ve izleyici konumuna indirgenmeleri, gerekse de siyasal alana (siyasetçiler, genel olarak hizmetlerin üretilmesi ve bürokrasi) yönelik hoşnutsuzluklar sonucu siyasete karşı (anti-politik) bir tutumun da izlerine rastlanmaktadır.

Çalışmanın oldukça dar bir alanda gerçekleştirildiği unutulmadan şunu ifade etmek mümkündür; araştırma bulguları kenttaşların özelde belediye genelde kent yönetimi, sonuç olarak kentte olup bitenlere karşı derin bir ilgisizliği olduğu gözlenmiştir. Söz konusu ilgisizlik bir açıdan daha derin bir kayıtsızlığa da işaret etmektedir. İnsanlar yaşadıkları yakın çevreye de oldukça duyarsız kalmaktadırlar. Araştırma süresince mekansal (insan ilişkilerinin mekana yansıması anlamında) gözlemler, özellikle de apartman yaşamına yönelik göze çarpan gerçekler, insanların yaşadıkları ortamlara ilişkin neredeyse bir duygusuzluk hali sergilemektedir. Bu

durumun, dar anlamda siyasal alana ilgisizliğin çok ötesinde, bir arada yaşama ait sorunların varlığına işaret etmekte olduğu ifade edilebilir.

Sosyo ekonomik değişkenlerin, ilgisizlikle ilişkisi de tartışmalı bulunmuştur. Özellikle eğitim ve gelir seviyesinde meydana gelen yükselme ile siyasal alana ilişkin ilgi arasında doğrusal bir ilişkiden kolaylıkla bahsedilememektedir. Eğitim seviyesi ile birlikte ilgisizliğin derecesinde görece bir azalış olurken, ilgisizliğin gerekçelendirmesi daha tutturaklı bir hal almaktadır. Ancak ilişkilerin özü dikkate alındığında çok geniş bir kitlenin belediye ile ilişkilerinde “izleyici” konumunda olduğu ifade edilebilir. İzleyici olarak kenttaşların ilgisinde değişiklikler de, belediye ile ilişki ve iletişime yansımadağı için son kertede pek bir anlam ifade etmemektedir.

Kenttaşların belediye yönetimi ile ilişki ve iletişim yetersizliğinin nedenleri arasında; kenttaşların hem kendilerine, hem belediye yönetimine, hem de genel olarak yerel topluluğa ilişkin atıflar yer almaktadır. Görüşülen kenttaşların dile getirdikleri nedenlerin, bir yönüyle gerekçe, diğer yönüyle de “bahane” olarak ileri sürüldüğü, araştırma süresince edinilmiş “kişisel” bir yorum olarak ifade edilebilir. Bu yorumun olası sonucu şu olabilir; belediye yönetimine atıfla dile getirilen olumsuzluklar tam (ideal) anlamıyla ortadan kaldırılsa dahi, yönetilenlerin ilgisinde bir artış kaydedilse bile büyük oranda ilgisizlik devam edebilecektir.

Kenttaşların derin ilgisizliği veri alındığında, yukarıdaki “kişisel” yorumla birlikte düşünüldüğünde, ortaya şu soru çıkmaktadır. Kenttaşların söz konusu ilgisizliği nasıl anlamlandırılabilir? İlk elde, söz konusu araştırma verilerinin dar bir topluluğun tutumlarını yansıttığı düşünülebilir ve sınırlandırılabilir. Elbette topluluklar arasında nicel farklılaşmalar söz konusu olabilecektir. Ancak belki, nicel farklılaşmaların ötesinde nitel bir benzeşmenin olduğu söylenebilir.

Diğer bir soru da, söz konusu ilgisizliğin yerele özgü olup olmadığıdır. Görüşülen kenttaşların yerel ve somut sorunlardan ziyade ulusal ve soyut konulara daha fazla ilgi gösterdikleri söylenebilir. Ancak burada da söz konusu ilginin genel olarak “izleyici” ilgisi ile sınırlı kaldığı ifade edilebilir.

Belediye yönetimi ile genel olarak kenttaşların ilişki ve iletişimde yaşanan sorunlar ve ortaya çıkan olumsuz tablo, belediye yönetimi ile kimlerin ilişki ve iletişim içinde oldukları sorusunu da akla getirmektedir. Kenttaşların belediye algısında en çarpıcı unsurlardan biri de belediye yönetimlerinin “tarafsız” olmadıklarına ilişkin yargı olmuştur. Belediye yönetiminin “yansız” olmaması ve “adamını bulunca her türlü işin hallolacağı” kabulünün, belediye yönetimi ile ilişkili önemli görülen konu ve sorunlarda “aracı” arayışına ve kullanımına yol açacağı söylenebilir. Söylenebilir çünkü, kenttaşların çoğunun belediye yönetimi ile bu yönde somut bir tecrübesi (ilişki ve iletişimi) olmamıştır. Kenttaşların genel olarak bu ifadeleri kullanmaları bir deneyimden ziyade genel bir algıya dayanmakta ve şartlı ifadeler olarak anlam taşımaktadır.

Kenttaşların genel olarak belediye yönetimi ile ilişkisi “müşteri” ilişkisi olarak tanımlanabilir. Kenttaşların genel algısı ve aracı kullanma eğilimleri, belediye yönetimi ile ilişki biçimlerini de etkilemektedir. Belediye yönetimi ile önemli görülen (rutin müşteri ilişkisinin dışında) konu ve sorunlarda aracı (referans) arayışının olası bir sonucu da, belediye ile ilişkilerin demokratik niteliğini zedelemesi olarak ortaya çıkmaktadır. Belediye yönetimi ile ilişkilerin ana yatağı aracılık üzerinde yapılandığında, bu yapılanma demokratik eğilimleri zedelemekte ve güçleştirmektedir.

Ana yol olarak aracı arama ve kullanma eğilimi; aile, akrabalık, tanıdıklık, hemşehrilik, cemaatler vb geleneksel olarak nitelenebilecek, siyasi partiler, muhtarlık, sendikalar, meslek örgütleri, sivil toplum örgütleri vb modern olarak değerlendirilebilecek kurum ve ilişkilerin bu eğilime paralel olarak işlev yüklenmelerinde de etkili olmaktadır. Söz konusu etkileşim süreci, oldukça dar bir grup niteliği taşıyan, ancak belediye ile ilişkilerde oldukça etkin olabilecek referans noktalarını ve ilişki ağlarını ortaya çıkarabilmektedir.

İlişki ağlarının varlığı ve güçlü konumu, siyasal alanın görece güçlü olması, yönetim ile yönetilenler arasında mesafenin yüksekliği, siyasal alanda görece aşırı güç birikmesi sonucu ortaya çıkan eşitsiz ve dengesiz konum, kenttaşların hak sahibi

yurttaş olarak görülmemesi, kenttaşların talep ve beklentilerine duyarsız kalması vb olumsuzluklar ile ilişkilendirilebilir. Kenttaşlar gerçekten haklı oldukları konumlarda dahi belediye yönetimi ile demokratik ilişki ve iletişimi gerçekleştiremiyor olabilir. Söz konusu sorunların aşılmasında ve ortaya çıkan gerilimlerin hafifletilmesinde bir işlev üstlendiği ifade edilebilir. Bu ilişki ağları, kenttaşların haklı sorunlarının çözülmesi dışında kişisel çıkarlara dayalı ve haksız kazanç sağlamalarına da katkı sunmaktadırlar. Söz konusu katkı eşitsizlikleri derinleştirerek, yöneten-yönetilenler arasında mesafe ve gerilimlerin sürdürülmesi ve yönetenler arasında adaletsizliklere ve sorunlara yol açabilmektedir.

Bunun da ötesinde belediye yönetiminin eylem ve işlemlerinin ekonomik boyutu, sermayenin yerele olan ilgisine paralel olarak, söz konusu ilişki ağlarının bu yönde de işlev görmesiyle birlikte daha çarpıcı bir hal alacağı düşünülebilir. Belediye yönetimi ile ilişki ve iletişimde bulunan dar bir kenttaş grubunun, belediye yönetimine yönelik ilgileri, “izleyici” ilgisi olmaktan çıkmakta, “tarafdar” ilgisine dönüşmektedir. Bu değişim bilinçli bir dönüşüm olarak gerçekleşmemekte, iradi yönü taraftarların bütününe kapsamamaktadır. Değişimin merkezinde maddi çıkar ve tatminin yanısıra maddi olmayan tatminler de söz konusu olabilmektedir.

Tarafdar olarak nitelen grup içerisinde çeşitli hiyerarşiler oluşabilmekte, maddi ve maddi olmayan kazanımlar farklılaşabilmektedir. Ancak demokrasi açısından önemli bir etkisi, bu yapılanmanın eşitlikçi bir özelliğe sahip olmaması olarak belirmektedir. Söz konusu eşitsizlik hem izleyiciler ile taraftarlar arasında hem de taraftar grubu arasında iki yönlü bir eşitsizlik yaratmaktadır. Sonuç olarak ortaya çıkan hiyerarşik yapılanma demokrasi önünde engel teşkil etmektedir.

Görüşülen kenttaşlar, belediye yönetimi ile ilişkiye girmenin “güçlü” olmayı gerektirdiğini, ancak genel olarak kendilerinin “güçsüz” ve “yetersiz” olduklarını ifade etmişlerdir. Görece toplumsal statüsü yüksek denekler de belediye yönetimi ile mesafeli bir konuma sahip görünmektedirler. Belediye yönetimi tarafından dikkate alınmamak (genel söyleyişi ile “adam yerine konmamak”) şeklinde ifade edilen

ancak bir yönüyle de farklı ilgi alanlarında yoğunlaşan geniş bir kitleden bahsedilebilir.

Siyasal alanın ve siyasetin; ekonomi, sanat, edebiyat, müzik, moda, magazin, spor, din vb ilgi ve uğraş alanı konumuna dönüşmekte olduğu ifade edilebilir. Bir “uzmanlık” (meslek) ya da “hobi” (boş zaman) alanı olarak görülebileceği gibi, maddi ve maddi olmayan tatmin de amaçlanabilecektir.

Geniş bir izleyici kitlesine karşılık, dar bir taraftar grubu yapılanması doğru kabul edilebilirse, bu yapılanma belediye ile ilişki ve iletişimi nasıl oluyor da tanımlayabiliyor?

Fazla kavram ve kuram tartışmalarına girmeksizin, somut veriler ışığında işleyen “yerel demokrasi”yi; “taraftar” grupları arasında mücadeleye ve yarışa benzetebiliriz. Geniş halk kitleleri de çeşitli saiklerle bu yarışta sınırlı da olsa “onay”layıcı bir pozisyona sahip görünmektedirler. Ayrıca isteyenler mücadelenin iyi bir izleyicisi olma şansını elde edebilmektedir. Fakat giderek bu bildik/alışıldık oyunun daha fazla can sıkıcı bir hal aldığı düşüncesi kabul görmektedir. Ancak geniş halk kitlelerinin bıkkınlığı, izleyici olmaktan çıkıp oyuncu olmak arzusundan kaynaklanmamaktadır. Bu olumsuzluğun, çok daha derinlerde yatan rahatsızlığın bir dışı vurumu olarak algılanması daha doğru gibi görünmektedir.

İnsanlar kendilerini bu güç oyununa göre değerlendirmektedir. Daha ziyade aritmetik ile ifade edilen demokrasi oyununda “1” ile özdeşleşmek durumunda kalmaktadırlar. Yönetim ile her yüzleşildiğinde bu “1” olma durumunu hatırlamakta ya da kendilerine yönetimce hatırlatılmaktadır. Bir ve eşsiz olan insan bu değersizlik, şeyleşme, yabancılaşma durumuna ya güç elde etme hırsıyla ya da oyunun dışında kalarak kayıtsızlıkla yanıt üretebilmektedir. İnsanları sorumsuz, bilinçsiz, bilgisiz, cahil vb olumsuz sıfatlarla nitелеmek ve belirlemek kolaycı ve hatalı bir tutum gibi görünmektedir.

Yukarıda sayılan sorunların yerele özgü olmadığı düşünülmektedir. Bu sorunların [özellikle insanların yönetime karşı ilgisiz olması, yönetim ile yönetilenler arasında ilişki ve iletişimin cılızlığı veya daha genel anlamda asosyal (insanlardan uzak tutum), kamusal alanın cılızlığı] Türkiye toplumuna özgü olup olmadığı sorusu tartışılabilir. Ancak burada da nicel farklılaşmalar söz konusu olsa dahi, istisnalar dışarıda bırakılırsa, nitelik açısından diğer toplumlarla benzeşmelerin daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Belediye kenttaş ilişkilerini, daha geniş anlamda kenttaşların yaşamlarını, yaşam deneyimlerini anlama ve anlamlandırmada genel bir atıf çerçevesi olarak toplama kampı örneğinin kullanılabileceğini düşünmekteyiz. Toplam Kampı yaşamı, özelde göçle kente gelenlerin yaşamları, genelde de tüm modern (kapitalist, bürokratik, teknokratik) toplumların yaşamları açısından ve bu yaşamlara ait bazı özelliklerin uç örnekleri olarak okunabilir. Siyasal alanın ve ekonomik alanın giderek toplumdan uzaklaştığı ve sistemsel dirençlerinin giderek güçlendiği ve aşılamadığı bir ortamda, yapılan atıflar daha da anlam kazanmaktadır. Logoterapi yöntemini bulan ve savunan Frankl, “Toplama Kampı” yaşamından edindiği tecrübelerle, yöntemini anlamlandırır. Özünde, yaşamı sürdürmeye değer kılan şeyin ne olduğunu sorgular. İnsanın varoluşunun, çıplak yaşamından başka kaybedecek hiçbir şeyi olmadığı, savını ileri sürer. Ve yaşadıklarına ilişkin şu tespiti dile getirir; deneyimi yaşayanlar, sadece içinde olan bilir. Aşağıda toplama kampına ilişkin Frankl’ın kimi tespitleri aktarılacaktır.

Frankl (2000:17), kamp sakinlerinin kamp yaşamına yönelik tepkilerini üç evreli olarak hikaye eder; (a) kampa alınışını izleyen dönem, (b) kamp rutinine çok iyi uyum sağladığı dönem, (c) serbest bırakılışını izleyen dönem.

Kampa ilk gelenlerde görülen belirtileri (septom), şok tepkisi olarak ifade eder. Bu gruba ait belirgin bir düşünce de, “affedilme yanılması” olarak ifade ettiği, her şeyin iyi olacağı yanılmasıdır. Kampa ilke gelenlerin sonrakilere göre görece bir üstünlüğü vardır. sonraki gelenler horlanırlar ve pis işlere koşullar. Ayrıca tutuklulardan gardiyanlığa terfi eden kapolar’a dikkatleri çeker.

Kamp yaşamında ikinci evre, coşkusal ölümlüğe girilen nispi duyarsızlık evresidir. Coşkusal ölümlük (apati) halini şu şekilde tanımlar, kişinin hissetmeyi göze alamadığı coşku ve duygularını köreltmesi (Frankl, 2000:32.). Duyarsızlaşma bir bakıma, koruyucu bir kabuk / zırh işlevi üstlenmektedir. Bir savunma mekanizması olarak apati; duyguların körelmesi, duyarsızlaşma, umursamazlık, kanıksama, hissizleşme, etkilenme, kayıtsızlık ve neredeyse duygu yokluğu anlamını kazanmaktadır. “Kendi postunu kurtarma” olarak nitelediği, ilkel yaşam tutkusunun egemen olduğunu ifade eder. Bu durumu “kültürel anlamda kış uykusu” olarak tanımlar. Uygar dünyadan geriye sadece iki istisna kaldığını vurgular; politika ve din. “Altta kalanın canı çıksın” mottosunun bu durumu açıklamaya en uygun düşen ilke olduğunu belirtir (Frankl, 2000:42).

Frankl (2000:66), insanların bir numaraya indirgenmesinin yarattığı değersizleşmeye ve aşağılık kompleksine dikkatleri çeker. Değersizlik, itilmişlik, aşağılanma, hiçlik vb. duygularının yol açtığı gerilime değinir. Frankl, toplama kampı sakinleri arasında, garip bir mizah anlayışının ortaya çıkışına işaret eder. Ona göre, mizah duygusu geliştirme ve olayları mizahi bir ışık altında görme çabası, yaşam sanatında ustalaşırken öğrenilen bir hiledir (2000:50). Frankl’ın (2000) ifade ettiği “negatif mutluluk”, ülkemizde görülen sözde yüksek mutluluk oranlarını anlamlandırmaya elverişli görünmektedir. Negatif mutluluk, acıdan kurtuluşa işaret etmektedir ve hazdan kaynaklanmamaktadır. Frankl (2000:67), tutukluların sürekli olarak dayak sahnelerine tanık oldukları için, şiddet dürtüsünün yoğunlaştığını vurgular. Freud, (2000:67) acıdan haz alma, acımasızlık yanı sıra küçük düşürme ve baskı altına almadan alınan hazza dikkatleri çeker. Bu durumun öznenin aktif olduğu (sadizm), ya da pasif olduğu (mazoşizm) durumlar, sade bir sonuç farklılaşması olarak görülebilir.

“Koyun sürüsü” tabirini kullanan Frankl (2000:55), insanların toplumun parçası olarak korunmaya çalıştığını, ve toplumun korunak olduğunu vurgular. Ayrıca insanların “kadercilik” olarak nitelediği, iradeden yoksunluk haline, karardan, seçimden ve tercihten kaçındığına dikkatleri çeker. Yine Frankl (2000:75), yaşamın

bir sonu ve hedefi olmamasının, yani anlamsızlığının yarattığı “sınırı bilinmeyen geçici varoluş” halinin, bazı tercihlere (stratejilere) yol açtığını ifade etmektedir;

- a. gözlerini kapama (geçmişe dalma)
- b. çöküş (pes etme) ve aldırıışsızlık
- c. intihar (elektrikli tel örgülere koşma)
- d. “yaşamı bitkisel düzeyde sürdürme”
- e. meydan okuma (tinsel güçle, içsel bir zafere çeviren başarı)

Frankl (2000:76) “geleceğe –kendi geleceğine- inancını yitiren tutuklunun sonu geliyordu”, der. Sadece geleceğe bakarak yaşayabilmenin, insana özgü bir olgu olduğunu belirtir. Nietzsche’nin (2000:78), “Yaşamı için bir nedeni olan kişi, hemen her nasılsa katlanabilir”, sözünü eklememiz gerekir. Sistemi anlamlandırmada, yukarıdan aşağıya doğru kurgulanan bir söylemin yanı sıra, yönetilenlerin de bir anlam gereksinimi içinde oldukları ve karşılıklı bir ilişkisellik bulunduğu ifade edilebilir.

Burada anlatılmaya çalışılan, kenttaşların haklılaştırılması, tepkilerinin ve düşünce biçimlerinin teorileştirilmesi değildir. Kenttaşlar, rasyonel çözüm umutlarının tükenmesine koşut olarak çaresizlik, umutsuzluk, irrasyoneliteye ve kolaycılığa sapabilmektedirler. Kenttaşların düşünce biçimlerinde olması gerekene yönelik bir işaretten ziyade, var olana karşı katı bir tepkisellik, yoğun bir kırgınlık, hatta hınç olduğu düşünülebilir. Sennett’in de (1996) işaret ettiği gibi; kenttaşlar ayrıcalık, eşitsizlik, haksızlıklar karşısında, bu olumsuzluklara karşı nefrete varan bir duygu beslese de, söz konusu olumsuzlukların ortadan kaldırılmasına ilişkin hiçbir fikirleri yoktur. Düzeni topa tutarak, duvarlarında herkesin tek başına sığabileceği bir yarık açmayı ummaktadırlar. Eşitlik kayısının büyük oranda söylemde kaldığı, gerçekte kendi kısa vadeli çıkarını tatmine yönelik taktiklerin egemen olduğu ifade edilebilir.

Sistemin dirençleri karşısında, kenttaşların edilgenlikleri ve çaresizlikleri; “gerçekleri değiştiremiyorsan, onlara verdiğin anlamları değiştir” formülünü gündeme taşımaktadır. Bu süreç, umut ve umutsuzluk arasında irrasyonel bir salınımı da bereberinde getirmektedir. Hayatın katı gerçekleri karşısında kendilerini çaresiz

hissedenler, “yaşamı bitkisel düzeyde sürdürme” taktiğini dolaşıma sokmakta, koyu bir tepkisizliğe, aldırıışsızlığa, duygularını köreltmeye, duygularını ve aklını askıya almaya vardırırmaktadırlar. Bu tutum, gerçeklere karşı gözlerini kapama, düşsel bir dünyada hayallerle yaşamaya yol açmaktadır. Hayaller güncel ve geleceğe ilişkin olabileceğı gibi, geçmişe özgü nostaljik öğeler de barındırabilmektedir.

Sistemin, kenttaşların talep ve beklentilerine duyarsız kalması, çözümlerin belirsiz bir zamansallığa ötelenmesi, demokrasiye, kamusalığa, dayanışmaya, akılcı çözüm olanaklarına, rasyonel beklentilere ket vurmaktadır. Akıl yerini imana ve güçlü bir kaderciliğe terk etmektedir. Çözüm olanakları güçleştikçe, “umut fakirin ekmeğı” olmaya devam etmektedir.

Bu sürecin olası bir sonucu da, temel atıf hatası olarak tanımlanabilecek; sorunların nedenlerini / sebeplerini, durum (sosyo ekonomik özellikler ya da grup özellikleri) ve ortamdan (koşullar) çok kişilere atfedilmesi (Arkonanç, 1998:129) olmaktadır. Gerçek nedensellikten çok algılanan nedensellik olarak tanımlanabilecek bu süreç, diğler insanlara karşı olumsuz yargıların pekişmesine ve insanlardan uzak tutumun derinleşerek, insanlara karşı tutuma dönüşmesine yol açabilmektedir. İçe kapalı yapı, dışa karşı tehdit, tedirginlik ve şüpheyle bakma sonucuna yol açmaktadır. Sorunlar hep dışsal bir unsura atfedilerek ötelenmekte; ya birey / kişilere atfedilerek (günah keçisi) ya da düzen / kadere (kader kurbanı söylemi ve arabeskleşme) bağlanarak eylemsizliğe mahkum olunmaktadır. Bu mantık yürütme tarzı çözüm konusunda da işletilmekte; kurtarıcı bir kişi (veya birkaç iyi adam) veya mucizelere bel bağlanmaktadır. Bu düşünce iklimi, kimi zamanlar yoğunlaşarak sahte peygamberlere, sloganlara, sihirli değneklere, parlak reçetelere kapılmaya hazır bir atmosferi oluşturmaktadır.

Siyasal alanın etkili bir azınlığın elinde olması ve edilgen bir çoğunluğun siyasal konulara karşı uzak tutumu, siyasal alandaki aktörleri ve özellikle lider kadrosunu temel belirleyicilerden biri haline getirmektedir. Toplumsal farklılıkların siyasal gayelerle istismarı, söz konusu farklılıkların bir sorun olarak görülmesi ve gösterilmesi sonucunu doğururken, temel toplumsal sorunların perdelenmesi ve

süreklileşmesine de katkıda bulunmaktadır. İktidarı ele geçirenlerin, söylemin temel unsuru haline gelen, eşitlik ve tarafsızlık ilkesine olabildiğince aykırı davranılması ve bu yönde her yolun, özellikle iktidar olanaklarının kullanılması, bir ilke halini almaktadır. İktidarı ele geçiren hemen her aktörün, kendi lehine düzenlemeler yapmaktaki fütursuzluğu; hiç gitmeyeceklermiş gibi iktidar olanaklarını düzenleme, yarın gideceklermiş gibi iktidarın nimetlerini sömürme / tüketme tutumları, artık denizin bittiği yere yaklaşıldığı izlenimini güçlendirmektedir. Karaya vurma tehlikesini / olasılığını güçlendiren temel gerekçe ise, siyasal alanda boy gösteren aktörlerin, sorumsuz tutumları ile yalnız kendi imajlarına zarar vermek yanında siyasal alana olan zararlarıdır. Siyasetin ve yönetimin, sorunların çözümü aracı değil, aksine sorun yaratıcı bir kaynak olarak algılanması temel sorun halini almaktadır.

Habermas (1997:41), ekonomi ve devlet aygıtının sistemsel dirençleri tahrip olmaksızın ve dolayısıyla işlevsellikleri zedelenmeksizin, kendi içlerinden demokratik doğrultuda yeniden şekillenemeyecek, yani bir siyasal bütünleşme tarzına uyarlanamayacak, sistemce entegre edilmiş eylem alanları olarak görmektedir.

Tespitin haklılık payı olmakla birlikte, böylesi analitik bir ayırım, ekonomi ve devlet aygıtının toplum üzerinde etkisini yeterince ortaya koymaktan uzak görünmektedir. Bookchin (1991:28) kapitalizm bugün yalnızca bir ekonomi olmanın ötesinde bir topluma dönüştüğünü vurgular: “Daha önce büyük ölçüde ekonomik yaşamla sınırlı olan rekabet, büyü-veya-öl zihniyeti ve piyasanın kaosu, ticaret ve sanayi alanlarından gündelik aile yaşamına, cinsel, dinsel ilişkilere ve topluluk ilişkilerine sızmıştır. Bu istila, genellikle çıplak bencillik, tüketimcilik, kariyerizm, karşılıklı kuşku ve bugün çok yaygın olan son derece geçici insan ilişkisi biçimleriyle ortaya çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesini izleyen on yıllar boyunca, “yalnız kalabalık” anomalisini üretmekle kalmayan bir gelişime tanıklık edildiği; bu gelişimin şimdi, insanların tam da ürettikleri ve tükettikleri metalara benzedikleri, tamamen metalaşmış bir dünya biçimini aldığı, ifade edilmektedir. Parçalanma artık yalnızca bir hastalık değil; bir ideolojiye, kaba bir postmodernizm biçiminde mevcut insanlık durumunu eleştirmektense ona boyun

eğen bir ideolojiye dönüşmektedir. Günümüzün akılcılık karşıtı ideolojileri, dünyanın borsa katları sakinleri tarafından çılgınca doldurulan, düşünmeyen ve kendi çıkarından başka bir şeyi dikkate almayan “yaşam dünyası”nı reddetmekten çok onu ifade etmektedir.”.

Bookchin (1991:35-36) ayrıca, insanlığın yavaş yavaş oldukça eşitlikçi ilişkilerden komuta ve itaat çerçevesinde kurumsallaşan bir topluma götüren, toplum içindeki içkin bir gelişim olarak hiyerarşiye dikkatleri çeker. “Hiyerarşinin diyalektik gelişimi, ardında, insanlara hakim olmanın etnik, cinsiyetle, yaşa dayanan, mesleki, kentsel-kırsal ve birçok başka biçimi dahil olmak üzere, asırlar süren bir tahakküm sistemleri birikimi, ekonomist “sınıf analizleri”nin ve katı devlet karşıtı yaklaşımların net bir şekilde ortaya koyamadığı karmaşık bir hakimiyet sistemi bıraktı. İnsan özgürlüğüne ulaşacaksa, bu birikim açığa çıkarılmalı ve tüm karmaşıklığı ve etkileşimleri içinde anlaşılmalıdır.”

Ekonomi ve devlet aygıtının inşa ettikleri duvarlar, yarattıkları sistemsel dirençler, oluşturulan yapı ve süreçler aynı zamanda söylemsel desteklerle pekiştirilmektedir. Eylem, özellikle toplumsal eylem ve yine bir toplumsal ilişki, katılanlar (aktörler) yönünden, bir meşru düzenin varlığı konusundaki bir tasarımla (Weber, 1999:227) yönlenmektedir. Yine Weber (1999:79), bir değer sistemi, bir ideoloji, bir din’in yanısıra bilimin de dünyayı rasyonelleştirmede kullanılabileceğini ifade etmektedir. Bu anlamlandırma süreçlerinin de katkısıyla, sistemin ürünü olan aktörlerin, bu algı dışına çıkmaları oldukça güçleşmektedir.

Varolana kendi anlamını veren insandır. Ancak hem toplumsal varoluşun (varolanların) hem de anlam kalıplarının toplumsal bir süreçte üretiliyor olması algılamayı sorunsallaştırmaktadır. İnsanların kendi kişisel / öznel dünyalarının bir parçası olarak nesnel dünyayı algıladıkları ifade edilebilir (Uygur, 1989). Ancak öznel dünyaların da geniş anlamda kültür dünyasının bir ürünü / parçası olduğu gerçektir. Kültür dünyasının yanısıra iktidarın geliştirdiği söylem de önem kazanmaktadır. Söylem, güç/iktidar ve ideoloji tarafından biçimlenmekte ve

toplumsal kimlik, toplumsal ilişkiler, bilgi ve inanç dizgelerinin oluşumunda etkili olmaktadır (Kocaman, 2003:11).

Malinowski (1990:7) manevi alan ve maddi alan ayırımından yararlanarak, maddi alanın nasıl anlamlandırıldığı da önem kazanmaktadır. İnsanlar gerçekliği kavrayabildiği ölçüde dönüştürebilirler. Yönetenlerin olduğu kadar, yönetilenler de de bu süreç söz konusudur. “Her inanç ya da her folklorik durum, basitçe, rasgele bir bilgi vericiden alınan ve sonradan aksiyom olarak vazedilip çerçevesi çizilen bir bilgi parçası değildir. Tam tersine, her inanç belli bir toplumun bütün kafalarında yansır ve birçok sosyal fenomende dile gelir. Bu yüzden de karmaşıktır ve gerçekte, sosyal gerçeklikte heybetli bir çeşitlilikte bulunur, çoğu kez şaşırtıcıdır, kaotiktir ve zor kavranabilir.” (Malinowski, 1990:233).

Çalışmanın birinci bölümünde tartışılan ve yaygınlaştırılabilecek sorun alanları ile birlikte, modern demokrasi kurgusu ve gerçekleştirmeler bir krize işaret etmektedir. Hem demokrasi teorisinde demokratikleşme gereksinimi, hem de gerçekleştirmelerin “eşitlik, özgürlük ve dayanışma” değerleri doğrultusunda yeniden yapılandırılması ihtiyacı kendini hissettirmektedir.

Türkiye’de, gerek modern demokrasinin içine girdiği kriz ve demokrasi tartışmalarından etkilenmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde yer alan tartışmalarda, Türkiye’de modern demokrasinin dahi işletilemediği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Durkheim (2003:200) toplumsal fenomeni üreten etkin nedenler ile fenomenin yerine getirdiği işlevler farklılaşması dikkate alındığında; genel olarak “Batı” ile karşılaşmadan kaynaklanan özelde kapitalizme eklemleme, genel olarak modernleşme süreci etkin nedenlerin odağında yer almaktadır. Siyasal alan ve üstyapı değişimleri bu süreçte işlevsel konumlarının neticesinde meydana gelmektedir. Bu sürecin “hedef” ve “araç” sözcükleriyle tanımlanması ya da iradi niteliklerine aşırı önem atfedilmesi hatalı olacaktır. Ancak aktörlerin ve izledikleri

stratejilerin biçimlendirici rolü ve etkileri, dolayısıyla da sorumlulukları unutulmamalıdır.

Türkiye’de devlet merkezli modernleşme stratejisi, modernleşme paradigmasının izlerinin ve etkilerinin belirginleşmesi sonucunu doğurmuştur. Son dönemlerde yaşanan süreç, değişim sürecinde ekonomik alanın ağırlığının artışına paralel olarak, siyasal alanın ağırlık merkezinin azalması biçiminde okunabilir. Bu değişim aynı zamanda bir paradigma değişimini de beraberinde getirmektedir.

TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu, “Cumhuriyet kurulduktan sonra “sermaye birikimi sağlamak, milli burjuvaziyi yaratmak” için kayıt dışı ekonomiye göz yumulmuş olabileceğini ancak yeterince sermaye birikimi sağlandığı için artık kayıt dışına gerek kalmadığını” belirtmiş, kayıt dışılığı “defolu” olmakla benzeştirerek, defolu insanların da hakkını arayamayacağını ifade etmiştir. “TOBB’un son dört yıldaki en önemli söylem değişikliğinin yüzde 50’lere varan “kayıt dışı ekonomiden şikayet” etmek olduğunu” kaydeden başkan, “TOBB, artık yüzde 50’lerdeki kayıt dışılıktan rahatsızlığını dile getiren kurum oldu. Timsah gözyaşı değil, gerçek bu” demektedir Hisarcıklioğlu, asıl kavgalarının da sistemle olduğunu dile getirmiştir (Radikal, 11.04.2005:14). TÜSİAD’dan sonra TOBB’un da sisteme yönelik rahatsızlıklarını dile getiriyor olması, demokrasi açısından “sevindirici” bulunabilir; öyleki rahatsızlığın geçmiş hatalara yönelik “timsah gözyaşları” olmadığı dahi ifade edilmektedir. Sermaye çevresinde gözlenen bu “sevindirici” gelişmeler hayra yorulabilir mi?

Az gelişmiş ülkelerin kapitalizme eklemlenme sürecinde temel sorunsal; gelişmişlik farkı ve farkın kapatılması olarak konulmaktadır. Batı toplumlarının evrimsel gelişim sürecini bir bakıma taklit / yineleme zorunluluğunu hisseden toplumlarda bu gelişim süreci uyarılmış etkilerle daha kısa bir zaman aralığına sıkıştırılmaya çalışılır. Söz konusu toplumlarda bahse konu değişim / dönüşüm daha görünür olmakta, etkileri daha keskin hissedilmektedir. Bu etkilerin belirginleşmesinde ve büyümesinde, gelişmekte olan ülkelerin, kapitalist merkez

lkelerince sömürü ilşkileri içine sokulması süreci de temel bir dinamik olarak ortaya çıkmaktadır.

Devlet-toplum/birey kurgusunda seçkinler (kurucu özne), toplumu ve bireyi tanımlayarak ve konumlayarak, onları modernletirme misyonunu yüklenmiş ayrıca bu süreçte dış ve i tehditlere karşı koruma / kollama görevini üstlenmiştir. Söz konusu süreçte toplum / bireyin tanımlanması, konumlanması, korunup kollanması, eēitilmesi, biçimlendirilmesi hedeflenmiştir.

Demokratik ilkeler açısından ele alındıēında, misyon sahibi kadro veya daha geniş anlamıyla “yönetenler”, her şeyin doērusunu bildiklerinden, “yönetilenler” ile aralarında demokratik iiki ve iletişim sınırlanmaktadır. Yönetilenler, kerameti kendinde menkul “gerçeklikler”e sahip yöneticilerince yoērulmakta ve biçimlenmektedir. Yönetenlerin, bu süreçte baskı ve ikna araçlarını dengeleme yöntemi, babacı (paternalist) yönetim anlayışıyla pek az farklılaşmaktadır. Yöneticilerin, birey, topluluk ve iktidar kurguları, uygulamalar da dikkate alındıēında, geleneksel anlamlandırma biçimleri ve kurgusundan pek az şey yitirmiş görünmektedir.

Cumhuriyet projesi özelinde modernleşme süreci ele alındıēında, öz-biçim arasında analitik bir ayırıtırmaya gidilirse; biçimsel aēırlıklı görece hızlı bir deēiim ve fakat öz açısından daha aēır ve sorunlu bir deēiim yaandıēı söylenebilir. İktidara ilikin zn korunduēu (yapılar ve kişiler deēimekte), muhafazakar (iktidar etme biçimi korunmakta), romantik (maddi olmayan kültür korunmakta ve yceltilmekte, maddi kültüre odaklanılmakta), biçimsel (z yani üretim ilikileri; kapitalist sisteme eklemlenme gözardı edilmekte, sonuçların / etkilerin transferi gündeme gelmekte), yzeyssel (sıē), ekilci, çelişkili özellikler barındırmaktadır.

Kurucu zne olarak devletin, toplum / bireye yaklaşımında sorunlarla karılaması ve bu sorunları amada zorlanması, siyasi alanda hakim aktörlerde

kuşku, tereddüt ve bir bakıma paniğe yol açmış, bu durum sorun aşma biçiminde bir evrimle meydana getirmiştir. Sorun aşmada ikna araçlarından ziyade baskı araçlarının tercihine yol açan bu evrimle, yöneten / yönetilen arasındaki mesafenin giderek açılmasına hizmet etmiştir.

Modernleşme süreci, siyasal alan ve ekonomik alanın farklılaşması ve bu alanların kamusal alandan görece soyutlanması olarak okunabilir. Devlet merkezli modernleşme modelinde, siyasal alan ekonomik alanın oluşturulması ve geliştirilmesi misyonunu yüklenmektedir. Cumhuriyet projesinin temel tercihleri, ulus devlet ve kapitalist ekonomik gelişme modeli çerçevesinde olmuştur.

Ulus devlet yapısının oluşumunu gerektiren ve şekillendiren kapitalist düzen eşitsizlik, bağımlılık, farklılık vb. etkileriyle sürekli çelişkiler üreten bir yapıya sahiptir. Ulus devlet, “eşitlik, özgürlük, kardeşlik (dayanışma)” motto’su etrafında şekillenen söylem düzeni / düzeyi ile neredeyse bu sloganların negatifi görünümünde olan gerçeklik düzeyi arasında bir çelişkiyi barındırır. Eşitlikçi söylem düzeyi ile eşitliksiz eylem düzeyi arasında makas arttıkça söylemin inandırıcılık gücü zayıflamaktadır.

Demokrasi, siyasal alanda eşitlikçi bir söylemi ifade eder. Ancak burada temel sorunlardan biri siyasal alan dışında kalan alanlarda söz konusu eşitliğin eksikliği / olmayışıdır. Tersten bakınca, siyasal alanda bireylere tanınan eşitliğin sözde / biçimsel bir eşitlik olduğu ve toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesine katkı sağlamada bir araç olarak işlev yüklendiği ileri sürülebilir. Halkta kendi kendini yönettiği yanılsaması yaratılarak olası tepkiler hafifletilmiş olmaktadır.

Siyasal alanın merkezi konumu, devlet olanaklarına sahip olma (ele geçirme) fikri üzerine inşa edilmiş siyaset tarzının öne çıkmasını ve bu amaçla bir araya gelişleri motive etmiştir. İktidarı ele geçirme ve iktidarı sürdürülebilir kılma hedefi, himayecilik ve popülizm pratiklerinin oluşumuna etki etmiştir. Bu süreç

kamusal kaynakların belli gruplara aktarılmasına ve israfına neden olmuştur. Siyaset etme biçimi, kuralsız ve ilkesiz özellikleri nedeniyle kapitalizmden kaynaklanan eşitsizliklerin derinleşmesine ve küresel sömürü ve bağımlılık sürecinin devamına ve güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Siyasal alanda yer alan aktörler, varolan sorunların çözülmesine değil, sorunların sürdürülmesine ve derinleştirilmesine hizmet etmiştir. Sahip oldukları konumlarını koruma ve sağlamlaştırma çabaları, değişime direnme ve engel yaratma biçimine evrilmiş ve yeni sorunlar yaratılmasına neden olmuştur. Büyük oranda siyasal alandan kaynaklandığı düşünülen bu olumsuzlukların yaygınlık ve yoğunluk kazanmasıyla birlikte yönetilenlerin tepki biçimleri de değişime uğramıştır.

Türkiye’de modernleşme süreci, siyasal alanın söylem ve eylemleri ve buna karşılık olarak kitlelerin yanıtları etrafında anlamlandırılabilir. Siyasal alanın ürettiği sistemden şu veya bu şekilde pay almış bulunan dar bir kesim, siyasal alanın eylem-söylem farklılaşmasını eleştirmekle birlikte sorunsallaştırmamakta, öyle veya böyle sistemin yeniden üretimine katkıda bulunmaktadır. Burada azınlıkta olsa bir başka grubun, söylemi söylem olarak değil gerçeklik olarak gördüğünü de hatırlatmakta fayda vardır. Bu grubun söylemi gerçeklik olarak algıladığı, söyleme “inanç” ile bağlandığı ve söyleme “adandığı” söylenebilir. Daha geniş bir kesim ise eylem ve söylem farklılaşmasında, söylemi dile getirip savunmakla birlikte, gerçekte söylemi dışta bırakan bir eylem stratejisi izlemektedir. Söz konusu durum “toplu cehalet” olarak tanımlanabilecek bir anlayışla varlığını sürdürülebilir kılmaktadır. Hemen herkes söylemi dillendirmekte ancak gerçekliğine inanmamaktadır. Yaygın bir “iki yüzlülük” olarak tanımlanabilecek bu tutum, toplumun neredeyse kılcal damarlarına dek nüfuz etmiş kronik bir hastalık halini almıştır. Özellikle 1980li yıllarla birlikte yeni bir sürece girildiği görülmektedir. Artık söyleme olan bağlılıkta bir kırılma yaşanmakta, söylem terk edilmektedir. Bu dönüşüm süreci, söylemsel olsa da ortak payda işlevi üstlenen değerlerin dağılmasına yol açmakta, ilkesizlik ve kuralsızlık yaygınlaşma ve yoğunlaşma eğilimi ile birlikte bir nevi “meşrulaşma” özelliği taşımaktadır.

İlke ve değerden yoksunluk, normsuzluk hali toplumsal ilişki ve iletişimi sarsmakta, yaygın bir güvensizlik iklimi hakim olmaktadır. Kamusal ilişki ve iletişimin sınırlandırılması, insanların özel alana yönelmesi ve hapsolmesi sonucuna etki etmektedir. İnsanlarda temel tutum “insana doğru” olmaktan ziyade “insanlardan uzak” ve “insanlara karşı” stratejilerde yoğunlaşmaktadır. İnsanlarla ilişki ve iletişimin sınırlandırılması, insanlara yönelik algının yapılandırılmasında da etkili olmakta, akılcı insan (homo rationalis) modelinden ziyade, inanç insanı (Homo credo) modeline yakın özellikler etkili olmaktadır. İlişki ve iletişime ve dolayısıyla gerçekliğe ve bilgiye dayanmayan, duygu, sezgi, önyargı ve vehimlerle yapılandırılmış, kalıplara hapsedilmiş ve görece durağan algılar oluşturulmaktadır. Oluşturulan merkezileşmiş algı ve tutum, gerçeklik ve doğruluk sınamasına tabi tutulmaksızın, sorgulanma ve eleştiri dışı bırakılmakta sonuçta tutarsız yapılanmalar oluşabilmektedir. Söz konusu sürecin önemi, merkezileşmiş algı ve tutumların, insan, toplum, devlet, doğa vb. alanlara yönelik, geniş anlamıyla “dünya görüşü” olarak ifade edilebilecek yapılanmayla, insanların tüm ilişki ve iletişiminde etkili olması ve seçici algılamaya zemin hazırlamasıdır.

İnsanların zihinsel yeniden inşa modelleri (temsilleri) ve değerlendirmeleri (anlam kalıplarını), gerçekliğin belli oranlarda ikame edilmesi sonucunu da doğurabilmektedir. Gerçeklikten uzaklaşma ölçüsünde insani ilişki ve iletişim de sorunsallaşmaktadır. İnsanlar kendi dünyalarında mutlak hakikatleri (gerçek, doğru, iyi, güzel vb. anlayışları) ile baş başa kalmaktadır. Söz konusu mutlak değerler, kamusal ilişki ve iletişimde dolaşıma sokulmamakta, eleştiri ve sorgulama dışı bırakıldığı için şüphe, yanılabilirlik, değişim olmamaktadır.

İnsanlardan uzak tutum, dar bir bilincinin ön plana çıkması ile de ilişkili olduğundan, neredeyse toplumda her tür farklılık, bir ayrılık ve çatışma alanı olarak algılanmakta ve toplumsal fay hatları oluşturulmaktadır. Siyaset etme tarzı, sosyolojik heterojenliğin ve farklılıkların araçsallaştırılması ve siyasallaştırılmasında etkili olduğundan, söz konusu fay hatları derinleşmekte ve gerilimleri artırıcı bir fonksiyon icra etmektedir. Bu tutumun yansıması salt yurt içinde sosyolojik

farklılıklarla sınırlı kalmamakta, yurt dışına da taşmakta ve biz ve onlar eksenini üzerine inşa edilmiş bir söylemi oluşturmakta ve canlı tutmaktadır.

Siyasal alanın ve siyaset etme biçiminin, toplum ve kültür üzerinde etkinliğinin yarattığı olumsuzlukların yanı sıra, son dönemlerde etkisini giderek artıran sermaye mantığı ile çevrelenmiş bir kitle kültürü de bir dizi olumsuzlukları beraberinde taşımaktadır. Siyasal araçsallaştırmanın yanı sıra artık sermayenin kültürü araçsallaştırması söz konusu olmaktadır.

Modernleşmeci kurgu ve zihniyet, en basit anlatımla belirsiz bir zamansallığa ötelemediği cennet vaadiyle, bu güne ipotek koymaktadır. Bu ipotek aynı zamanda baskı ve ikna araçlarıyla insanların bedenlerine ve zihinlerine yöneltilmektedir. Aşırı kollamacı ebeveyn kompleksi, insanları deneyim yoksunluğuna itmekte, öğrenmeyi öğrenme önünde engel teşkil etmektedir. Gerçeklik (hakikat, doğru, iyi, güzel vb.) tekeline sahip olduğu saplantısı, kullanılan baskı ve ikna dozunun haklılaştırılmasına hizmet ettiğinden, yaşanan insani dramları görmezden gelmekte ve aslında görememektedir. Hemen her konuda gerçeğin tekmutlak-kesin-evrensel-değişmez bilgisine sahip olunduğu iddiası üzerine inşa edilmiş gerçeklik kurgusu ve söylemi, gerçeklerle yüzleşmek durumundadır. Bir bakıma rüyalar (temsiller) aleminden uyanıp gerçeklerle yüzleşmek gerekmektedir. Genelde demokrasi özelde yerel demokrasi talebinin özünde, modernleşmeci zihniyete ve bu zihniyetin sahiplerine yönelik gerçeklerle yüzleşme daveti yatmaktadır. Vehimler, tereddütler, kaygılar, korkular etrafında şekillenen “kaşıt” konum, çözümsüzlüğe hizmet etmekte ve yaşanan olumsuzlukların sürdürülebilmesine katkı sağlamaktadır. Korkuların (hastalık hastasının durumunda olduğu gibi) yeniden üretilmesi ve bitimsiz korkular üretmek yerine, sonlu bir korkunun üzerine gidilmesi ve korkunun yaşanması daha az sakıncalı bir seçenek olarak görünmektedir. Hayat en iyi öğretmendir, aklını kullanmakta sorunları olduğu ifade edilen insanlar için de bu böyledir. Sorunların çözülemediği veya çözümlerin geciktiği düşüncesi, bir başka anlatımla çözümsüzlüğün sürdürülmesi, rasyonel çözüm beklentilerinin çözülmesine ve irrasyonelliğe kayışı da gündeme getirebilir. Modernleşmeci zihniyetin teolojik

kurgusunun belirsiz bir zamansallığa (teleolojik karakteriyle) ötelediği umutlar, belirli bir zamansızlığa (teolojik öte dünya kurgusu) kolayca kayabilmektedir.

Maddi (kültür) değişim beraberinde maddi olmayan (kültür) alanda da kendini hissettirir. Toplumsal değerlere (iyi, doğru, güzel, haklı, ahlaki vb.) ilişkin yeni bir toplumsal bilinç durumuna işaret eder. Bütünlük, homojenlik, teklik, mutlaklık, kesinlik, kapsayıcılık vb. özelliklere atıf yapılarak “modernizm” tanımı ve eleştirisi tutarlılık taşısa da, modern ya da modernite’nin bu şekilde türdeş olarak kavranması ve bir eleştirinin nesnesi olarak değerlendirilmesi güç görünmektedir. bu total anlayış modernizmin mirası gibi durmaktadır. Modernleşme sürecinde, geleneksel yapılar değişip, dönüşmekte ve kendilerini yeniden üretme gayreti içindedirler. Burada monolitik ve türdeş bir bilinçten çok bu alanda ilişkisellik içinde bulunan ve yarışan bilinçlere işaret edilebilir. Bu yarışta baskın özellikleri ve yaygınlıkları açısından hakim konumda bir toplumsal bilince sorunlu da olsa başvurulabileceği düşünülebilir.

Ulus devlet söylemi veya demokrasi söylemi, insana söylemsel düzeyde de olsa değer veren özellikleri nedeniyle, insanların bekleyişlerini artırmaktadır. Kapitalist sistem de işleyişi gereği, talep ve beklentileri körükleyen bir özellik arz etmektedir. İnsanların körüklenen ve yükseltelen beklenti düzeyleri karşılanamadığında, psikolojik ve sosyolojik rahatsızlıklara uygun zemin hazırlanmaktadır. Ancak burada bir açmazla da karşılaşmaktadır. Tatmin tatminsizliği doğurmakta, kurgunun işlerliği de sorunsallaşmaktadır. Kullanım değerinden değişim değerine dönüşüm, “tüketiyorum, o halde varım” mottosunda ifadesini bulan yeni bir yaşam felsefesine de kapı aralamaktadır. Tüketim giderek ihtiyaçları tatmin için bir araç değil, kendinde amaç olarak belirlemektedir. Tüketebildiğin oranda varsın. Marka, artık hem statü hem de aidiyet işlevi üstlenmektedir. Gösteriş üzerinden yürüyen yeni ilişki biçimine, “anı yaşamak” şeklinde ifade edilebilecek yeni bir zaman felsefesi de eşlik etmektedir. Gösteriş toplumunda, ilişkinin sönümlenmesine paralel olarak, iletişim üzerinde odaklanılmaktadır.

Devletçi modernleşme modeli, siyasal alanın ağırlık merkezi olarak belirginleşmesinde etkili olmuştur. Siyasal ve bürokratik merkeziyetçilik bu modelin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Merkez-yerel ekseninde, yerelin ikincilleşmesi bu sürecin bir görünüm biçimidir. Ancak demokratik ilkeler açısından daha da önemlisi, yöneten-yönetilen ekseninde ortaya çıkan farklılaşma ve yönetenlerin toplumda edindikleri irtifa olmaktadır. Topluluk ölçeği değişse de yöneten-yönetilen farklılaşması aynı kalmakta ve iktidarın özü değişmemektedir.

Siyasal alanın, modernizmle olan ilişkisi, ekonomik alana karşı yükümlülükleri ve kamusal alandan soyutlanması birlikte düşünüldüğünde, geliştirmiş olduğu “bürokratik mantık”, demokrasi açısından engel teşkil etmektedir.

Modern (temsili) demokrasi kurgusu, yöneten-yönetilen farklılaşmasını rasyonalize ederken, devlet-toplum/birey ilişkilerini de yeniden üretmektedir. Bu süreçte ağırlık merkezi siyasal alan lehine konumlanmaktadır. Devlet, toplumu ve bireyi tanımlamakta ve biçimlendirmektedir. Ekonomik alanın farklılaşması, siyasal alan ve kamusal alandan özerkleşmesi demokrasinin sınırlılıklarını belirginleştirmektedir. Üretim ilişkileri ve ekonomik alan, sistemin bağımsız değişkeni olarak konumlandığından, toplumsal iktidar ilişkilerini yapılandırmaktadır. Ekonomik alanın paranteze alınmasıyla, sınırlı demokrasi söylemi bu etkileşimi perdelenmekte, sonuç olarak meşrulaştırılmaktadır. Artan işbölümü ve uzmanlaşma sonucu, teknokratik ve bürokratik mantık bu süreci pekiştirmektedir. Modern (temsili) demokrasi kurgusu, sınırlı-sorunlu da olsa, sistemin yapısal özelliklerini değil, figüratif desenini şekillendirmektedir. Egemenin emrindeki aydınlar ve araçsal akıl eleştirileri önemsiz ve etkisiz kılınmasına koşullanmaktadır.

Türkiye’nin “Batı” ile karşılaşması ve bu süreçte yaşanan sorunlar, söz konusu modern demokrasi kurgusuna da etki etmiştir. Ekonomik alanın görece az gelişmiş olmasının da etkisiyle, siyasal alan modernleşme sürecinde daha aktif bir rol üstlenmiştir. Siyasal alanda yer alan aktörler, özel olarak ekonomik alanın genel olarak toplumun az gelişmişliği ve ortaya çıkan sorunlara çözüm olarak devleti merkeze alan bir strateji oluşturmuşlardır.

Siyasal alanda yer alan aktörler, özelde toplumun kurtuluşu, genel olarak da toplum için nelerin gerektiğine (iyi olduğuna) ilişkin belli değerlere (doğrulara) sahip olmuşlardır. Ancak modernizmin de etkisiyle bu doğrular, “en iyi tek yol” şeklinde ifade edilebilecek, mutlak bir doğru biçiminde algılanmıştır. Bu düşünce, aynı zamanda, gerçekliğin temsili (teorik yeniden inşası) sürecine de paralel gelişmiştir. Teorik konstrüksiyon, modernizmin etkisiyle, adeta çelik elemanlarla üretilmiştir. Temsilin sağlamlığı o derece kendini hissettrimektedir ki, çoğu zaman gerçekliği ikame edebilmektedir.

Teorik konstrüksiyon “ideal” (mükemmel) olarak algılanışı, sunulması ve savunulması, gerçeklik-temsili ilişkisini sorunsallaştırmaktadır. Temsili dayandığı mantığın uzam-zaman koordinatları sorunsallaştıkça, gerçeklemler ve değişim karşısında mantıktan uzak ve mantık dışı durumlara yol açabilmektedir. Kurgunun ideal formasyonu, eleştiriden, yenilenmeden ve değişimden muaf bir görünüme bürünmesiyle sonuçlanmaktadır. Farklı temsillere olanak tanıma açısından, mükemmeliyetçi kurgunun sınırlılıkları, tek tip mantığın dayatılması biçiminde kendini göstermekte, farklılıklara ve hoşgörüyeye yer bırakmamaktadır. Olası eleştiri ve özeleştirici süreci, kolaycı bir akıl yürütmeye iç-dış unsurlara atıflarla etkisizleştirilmekte, sistem ve kurgu yeniden üretilmektedir.

Modern (tek merkezli, hiyerarşik) iktidar yapılanması, toplumsal kontrolün yetkinleştirilmesi amacıyla çevresel unsurların pasivize edilmesi stratejisini ortaya çıkarmaktadır. Yerel, bu sürecin sadece sınırlı (uzamsal) bir yönünü teşkil etmektedir. Asıl önemli sorun yöneten-yönetilen ilişkilerinde belirginleşmektedir.

Çok partili yaşamla birlikte, kurgu ve yapı değişmemiş, figürler farklılaşmıştır. Siyasal alanda boy gösteren aktörler (siyasal partiler, siyasetçiler vb.), toplum için “en iyi tek yol” düşüncesine sahip olmaya devam etmektedirler. Değişen tek şey, “en iyi tek yol”un kendi ukdelerinde / tekellerinde olmasıdır.

Yönetilenlerde de, yöneticilerin söylemine paralel genel bir algı şeması inşa edildiği gözlenmektedir. Yöneten-yönetilen farklılaşmasını kabullenmekte ve yeniden üretmektedirler. Yönetilenler, yaşadıkları sorunların neler olduğunu ve

özüm yollarının yöneticilerce bilindiğini düşünmektedirler. Sonuç olarak; “Görüldüğü gibi, Türkiye’de her şey vardır. bütün mesele helva yapabilecek çok sayıdaki insanımızı, bol miktardaki malzememizin başına getirebilmektedir... Tabi bütün bu saydıklarımızın gerçekleşmesi, sadece ahlaka bağlıdır...” (Yürük, 1990:266) anlayışı egemen olmaktadır.

Her toplumda, normlara uyanlarla olduğu kadar, normları ihlal edenlere de karşılaşılmaktadır. Genel anlamda norm etkisi; üst sosyoekonomik tabakada “özgür davranabilme yetkisi”, orta sosyoekonomik tabakada “normlara uyum”, alt sosyoekonomik tabakada ise “normlara uymama” davranışı şeklinde gösterebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996:205). Bu arada, iktidarın mevcut kültürel sistemden farklılaşmış değer sistemine sahip ideolojisinin bulunması ihtimali de vardır (Özcan, 1998:291). Toplumsal sistem ve anlam süreçleri bilimsel süreçlerin yanı sıra mitolojik, mistik, teolojik anlamlandırma süreçleriyle desteklenmektedir. Geleneksel ve modern yapılar bir arada bulunabilmekte, yarışma ve çatışma yanında, işbirliği ve destekleme süreçlerine tanık olunmakta, geleneksel yapılarla modern yapıların ilişkisi melez (karışık-karmaşık) bir görünüme bürünmektedir.

Siyasal alanın söylemi, söylem ve gerçekleştirmeler arasındaki fark belirginleştikçe anlam kaybına uğramaktadır. Ekonomik alanın güç kazanmasına paralel olarak, söyleme inananların sayısında belirgin bir düşüş gözlenmektedir. Yaşanan değişim ve dönüşümün meydana getirdiği tahribat, sebep olduğu trajedi karşısında mutlak bir sessizlik hali hakim gibidir. Dayanışma ve ortak aklın yol göstericiliğinden uzak, benimsenen “ne halleri varsa görsünler” stratejisi ve bütüncül bir vaziyet alışın olmaması yaşanan bireysel dramlara seyirci kalma sonucunu doğurmuştur. Ortak aklın yol göstericiliğinde görülen eksiklik, trajedilerin yinelenmesi ve tekrarların sıklaşmasıyla, kendini traji-komik sahnelerle terk etmiştir. Tekrarlanırlıklar aynı zamanda, bildik, alışıldık sahnelerle birleştikçe, kanıksanma, uyuşma ve duyarsızlıkları artırmıştır.

Olana seyirci kalma ve duyarsızlaşma, sistemin sorgulanamaması ve bireysel sorumlulukları gündeme taşıması; dramlar, acı çeken halka maledilmek, siyasal alanın rolü belirsizleştirilmek, gölgelenmek, gizlenmek istenmiştir. Vaat ve umut yüklü

söylemle birlikte, yedeğinde baskı-zor araçları barındıran devlet; temel stratejileri ile kapitalizmin yarattığı tahribatı derinleştirmiş, üzerine irrasyonel rahatsızlıklar ve acılar eklemiştir.

Sistemin anlamlandırma süreçlerinden / kalıplarından sıyrılmak da, sistemin değiştirilmesi için yeterli olmamaktadır. Sistemin söylemsel engelleri (ikna araçları) yanında maddi dirençleri ve engelleri, yedeğinde tutulmuş baskı araçları olduğu unutulmamalıdır. Sistemin söylemini açığa çıkarmak ve sisteme karşı mücadele etmek, ekonomik mantık-güç ve devlet mantığı-gücü dışında, iletişim ve ilişki temelinde; iletişim gücüne ve iletişimden elde edilecek mantığa dayalı çözümler ve stratejilere gereksinim duyulmaktadır. Bunun için de kamusal alana ve ideal konuşma ortamı önemli hale gelmektedir. Çözüm yolunda demokrasinin ilkelerine ve değerlerine dönmek önem kazanmaktadır.

Modernizm ve temsili demokrasi kurgusu artan işbölümü ve uzmanlaşma seviyesi ile birlikte toplumdan uzaklaşmakta, sistemin işleyişi giderek karışık ve karmaşık bir hal alırken, yönetilenlerde yetersizlik duygusunu pekiştirmektedir. Sistemin bildik, rutin, alışıldık işleyişi kanıksama, aldırıışsızlık ve ilgisizliği de derinleştirmektedir. Etkisizlik, yetersizlik, çaresizlik vb. duygular siyasal alandan ve toplumdan uzaklaşmaya, edilgenlik, şeyleşme ve yabancılaşma süreçlerine neden olmaktadır. Weber (1987:66), kurumların, kendi gereklerinin mantığı ile, insanlara açık olan gerçek seçeneklerin alanını giderek daraltacağını vurgulamaktadır. Rasyonelleştirmeler sonucu oluşan “demir kafesler” seçeneksizliğin ve çaresizliğin güzel bir ifadesi olsa gerektir.

Türkiye’nin devlet merkezli modernleşme serüveni ve “rasyonellik düzeyi”, söz konusu sürecin etkilerinin açık-seçik-belirgin hissedilmesi sonucunu doğurmaktadır. Batı ile arasında temelde bir farklılaşmadan öte, bir derece farkı olduğu ifade edilebilir.

Siyasal alanın, devlet merkezli düzenlenmesi, siyasal alanın toplumdan uzak ve toplumdan yukarıda konumlanışını pekiştirmiştir. Devletin güvenlik odaklı bakışı ve düzen-düzenlilik kaygısı kamusal alanı ve demokrasiye ayrılan sahayı sınırlamaktadır. Bu kurguda yerele biçilen rol “Siyasal” olmaktan ziyade “hizmet”

özelliği etrafında belirginleşmektedir. Kısaca belirtmek istenirse, “yerel yönetimimiz, bir mal ve hizmet üretmeye dönük bir yerel yönetimdir. Hemşeriler de bunların tüketicisidir” (Tekeli, 1999:214).

Özelde Türkiye, genelde dünyada ekonomik mantık ve ekonomik güç hakimiyetini giderek artırmaktadır. Sermayenin egemenliği, siyasal alanın daraltılması ve sınırlanması süreciyle birlikte, toplumu biçimlendirici konumunu derinleştirmektedir. Türkiye’nin tarihsel olarak ekonomik güçsüzlük ve bağımlılık özelliği, bu sürecin kendini daha fazla hissettirmesine neden olmuştur. Ekonomik mantık ve ekonomik güç karşısında eleştiri ve direnme daha da güçleşmiştir. Ekonomik mantığın ve ekonomik gücün egemenliğini giderek daha fazla hissettirdiği günümüzde, bu sistemin bir ürünü olarak yönetilenlerin durumunu anlamak giderek güçleşmektedir.

Küresel kapitalizmin ve ulusal sermayenin geldiği aşamada, ekonomik alanın “sermaye mantığı” çerçevesinde, siyasal alandan ve kamusal alandan soyutlanma eğilimi güç kazanmaktadır. Sermaye mantığının meydan okuması karşısında, devlet merkezli modernleşme sürecinin güç kaybetmekte olduğu ve sona yaklaştığı izlenimi edinilmektedir.

Yerelleşme söylemi, siyasal alanın bütünlüğüne yönelik ve gücünü kırmayı hedefleyen bir misyon taşımaktadır. Yerelleşme sürecine eşlik eden, siyasal alanın güç kaybetmesi ve sınırlanması, yaygınlaşan özelleştirmelerle birlikte düşünüldüğünde, sermaye mantığına koşulsuz bir teslimiyet anlamını da barındırmaktadır.

Bürokratik mantık ve sermaye birikimine katkı işlevi etrafında, demokratik değerlerden görece yoksun yerel yönetimlerin yeni bir sürece girdiği söylenebilir. Sermaye mantığının koşulsuz hakimiyeti, artık yerel yönetimlerin (belediyelerin) demokratikleştirilmesi konusunu da, geniş kitleler açısından daha da anlamsız kılmaktadır. Sorunlar içerse de demokrasi söylemine dahil edilen ve sisteme bağımlılaştırılan yoksul kitleler, yeni süreçte dışta bırakılmaktadır. Eşitlik ve adalet kaygıları terk edilmekte, özgürlük ise bu tercihe paralel olarak sorunlu kılınmaktadır.

Yönetişim retoriği bu süreçte çözüm olmaktan öte, oluşmakta olan süreci anlamlandıran ve kuvvetlendiren bir görünüme sahip görünmektedir.

Yaşam evrenin yaygınlık (mekansal) ve yoğunluk (nüfus) değişimi, artan işbölümü ve uzmanlaşma sonucu toplumsal alanın farklılaşması ve bölünmesi, teknolojinin (ulaşım, iletişim, bilgi vb.) etkileri ile ilişki ve iletişim sürecinde değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Algıların (temsiller) temsil ettikleri gerçeklikler ile ilişkisi giderek daha sorunlu olmaktadır. Temsiller gerçekliği ikame ettiği ölçüde, insani ilişki ve iletişim zorlaşmaktadır. Bu sürecin önemli bir sonucu da, insani ilişki ve iletişimin mekandan görece bağımsızlaşması ve yerel ölçeğin anlam kaybı olmaktadır. İnsani ilişki ve iletişim alansal olmaktan ziyade ağsal bir özellik kazanmakta, yerel ölçek ve yerel topluluğun geleneksel önemi sönümlenmektedir.

İlişki ve iletişim sürecinde değişim, iletişim ortamının merkezileşmesi ve toplumdan uzaklaşması anlamına da gelmektedir. Medyanın merkezileşmesi aynı zamanda bir güç birikimini de gündeme taşımaktadır. Tarihsel süreçte siyasal alanın ağırlığını koyduğu bu alan giderek sermaye egemenliğine teslim olmaktadır. Toplumsal ilişki ve iletişimin azalması, algının inşa sürecinde artan oranda medya verilerinin kullanılmasına neden olmaktadır. Siyasal ya da ekonomik saiklerle medya verilerinin denetim ve yönlendirilmesi, bu veriler üzerinden dayatılan temsilleri gündeme getirmektedir. Gerçekleşmeler ile bu gerçekliklerin ifade edilme biçimlerinin (temsiller) ilişkisi o denli çarpıtılmaktadır ki, görüntü (temsil) gerçekleştirmeleri gölgede bırakmakta ve önemsizleştirmektedir.

Gerçekleşmelerin ikincilleştirilmesi ve yaratılan görüntü (temsiller) yanında, bilim ve teknolojinin araçsallaştırılması, hem siyasal alan hem de ekonomik alanının gerçekleştirmeleri denetleme ve yönlendirme kapasitelerine de katkıda bulunmaktadır. Siyasal alan, denetim ve yönlendirme olanaklarını tüm toplumun gözetlenmesi (panoptikon toplum) seviyesine çıkarma aşamasına vardırılmaktadır. Döviz kuru, faiz oranları, borsa endeksi etrafında görüntüye hapsedilmiş ekonomi tasarımı, söz konusu göstergelerin işaret ettiği gerçekliklerle ilişkisinin gevşemesi oranında, paralel bir (sanal) gerçeklik alanı oluşturmaktadır. Paranın gücü o denli artmaktadır ki, artık para olmadan (yokluğunda) da gücünü hissettirmekte ve rasyonalitesini

hakim kılmaktadır. Kapitalist sistemin üretim süreci yanında tüketim sürecinde de toplumu biçimlendirmekte, kullanım değeri-değişim değeri ekseninde tüketimin (tüketici olarak insanın ve toplumun yeniden) üretiminde artan bir hakimiyeti hissedilmektedir.

En geniş anlamıyla belli rasyonalitelere (bürokratik mantık ve sermaye mantığı) dayalı olarak üretilen seçenekler toplumlara / topluluklara / bireylere sunulmaktadır. Rasyonalite ve oluşturulan kurgu veri alındığında (tartışma dışı bırakıldığında), aslında bir bakıma seçeneksiz kalınmaktadır. Seçenekler arasında tercih “özgürlüğü” olarak sunulan, gerçekte seçeneklerle sınırlanmak ve seçeneklere mahkumiyet anlamını barındırmaktadır. Rasyonalite ve kurgu dayatması, insanların / toplulukların / toplumların özgürlüklerini ellerinden alırken, aynı tip düşünme biçimlerinin hakimiyetine de kapı aralanmaktadır. Düşünce üzerinde bir tür ipotek olarak kavranılabilecek bu durum, herkesin aynı şeyleri düşünmesine, aslında kimsenin bir şey düşünmemesine yol açmaktadır.

Farkındalık ve bilinç, sunulan seçeneklerin ve dayandığı rasyonalitenin farkında olmayı ve söz konusu rasyonalite ve seçeneklerin dışına çıkabilmeyi olanaklı kılmaktadır. Demokrasi kurgusu, rasyonalite sorgulamasına yer vermediği ve sunulan seçeneklerle sınırlandığı ölçüde, en ileri katılma olanaklarının varlığı halinde dahi pek fazla bir anlam içermeyecektir. Bu türden demokrasi kurgusu ve katılımcı yaklaşım yeni bir tür “zorbalık mı?” (Cooke ve Kothari, 2002) sorusunu gündeme taşımaktadır.

Rasyonalite ve seçeneklerin dışına çıkabilme, düşünce boyutunda bir özgürleşmeyi gerektirmekle birlikte, söz konusu düşünsel özgürleşme sürecinin gerçekleşme süreci bürokratik güç ve küreselleşen sermaye gücü ile de ilişkilidir. Rasyonalite bir bakıma “gücün” mantığını yansıtmaktadır. Gücün doğası ise paylaşılmayı dışlar özellik taşıdığından, bir mücadeleyi gündeme taşımaktadır. Güçle ve gücün mantığı tarafından dizayn edilmiş bir düzlemde güç mücadelesi çoğunlukla güçlüler lehine çözümler ve sonuçlar üretecektir. İletişim ve birlikteliğe dayalı bir rasyonalite oluşturulması ve iletişim gücüne dayalı bir tasarım geliştirilmesinde ise düşünce ve örgütlenme özgürlüğü kilit bir önem sahip görünmektedir. İktidarın sahip

olduğu güçlü konum salt somut iktidar etrafında çözülemeyecek yaygınlık ve yoğunluktadır. Gerek geleneksel, gerek modern düşünme biçimlerine hapsolmuş kitleler, kendi dünyalarını anlamlandırırken aynı zamanda iktidarın anlamlandırılmasına da hizmet etmiş olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında iktidar ile mücadele aynı zamanda insanın kendisiyle mücadelesi anlamını taşımakta, günceli kapsadığı kadar geçmiş ve geleceği de içermekte, yerel ölçekte olduğu kadar ulusal ve küresel bir stratejiyi de gerektirmektedir.

Temel sorun bürokratik mantık ya da sermaye mantığı dışında, demokrasi değerleri ve ilkeleri ışığında, rasyonel bir iletişimle elde edilecek mantık oluşturulması ve geliştirilmesi, iletişim gücünün egemenlik alanının genişletilmesidir. Yerel ölçek potansiyel olumluluklar yanında olumsuzluklar da barındırmaktadır. Olumsuzlukları ve riskleri dile getirmeksizin, salt olumlulukları ön plan çıkarmak ideolojik bir manipölasyonu çağrıştırmaktadır. Söz konusu potansiyel olumlulukların gerçekmişçesine sunulması ise bu düşünceyi pekiştirmektedir. Demokrasi maskesi arkasına gizlenerek, arka planda yürütülen gerçek gündem ise sermaye mantığının egemenliğini ve sermayenin gücünü mutlaklaştırmak olmaktadır.

İnsanlar arasında mekansal mesafelerin azalmasıyla, ilişki ve iletişimlerin de “sıcak”laşacağı söylenebilir. Ancak her tür ısınmanın da tercih edilebilir olduğu iddia edilemez. Özellikle somut çıkar ilişkilerine dayalı yüz yüze ilişkiler; özelde “iletişim”, genelde “ilişki” sorunu yaşayan, “akıl”dan ziyade “duygu”larıyla hareket eden topluluklarda yerellik tek başına olumlu neticeler üretmeye yetmeyebilecektir. Genel olarak da insanların “bilinç”in yanısıra “bilinçdışı” süreçlerle de ilişkisi düşünüldüğünde, iyiniyetli de olsa aşırı yakınlaşmaları farklı sonuçlara yol açabilecektir.

Freud, (1999:126), “donan kirpi benzetmesi”¹ni örnekleyerek, iki insan arasında bir süre devam eden hemen her yakın duygusal ilişkinin ancak bastırmayla gözden kaçan bir nefret ve düşmanlık duyguları tortusu içerdiğini, vurgular. Bu bize

¹ “Bir grup kirpi soğuk bir kış gününde birbirlerinin sığından yararlanmak ve donup ölmekten kurtulmak için birbirine sokulur. Ama çok geçmeden birbirlerinin iğnelerini hissetmeye ve dolayısıyla tekrar birbirlerinden uzaklaşmaya başlarlar. Sıcaklık ihtiyacı onları tekrar birbirine yaklaştırdığı zaman aynı şeyler tekrarlanır. Böylece ta ki birbirlerine katlanabilecekleri ortalama bir mesafe keşfedinceye kadar, bir sorunla bir diğeri arasında mekik dokurlar.”

sınırları hatırlatır. “zorla güzellik olmaz” ve her Şeyin bir sınır olduğu ve de idealleŐtirmeler girmeden ve öznelerin ihtiyaına (gönüllülük) bırakılmıŐ, buradan elde edilecek “ortak akıl” yolu ile iŐleyebilecek oldukça esnek bir birlikteliğin gerektiğidir. Ancak ilkelerden bahsetmek ve üzerinde uzlaŐmak görece kolay ancak bunları eylemde gerçekleştirmek güçtür. Kapitalizm insanoğlunun hem bilincine hem bilinçdışına yönelik inceltilmiş ve keskin hamleleri ile insanları büyülemek ve adeta bir hipnoz durumuna sokmaktadır. İnsanları bu hipnozdan uyandırmak da kolay görünmemektedir.

Ne merkez-yerel ekseni, ne de global-yerel eksen tam anlamıyla bir zıtlaaımayı ifade eder. Bu ilişkiler daha ziyade bir farklılaşma ve tamamlayıcılık ilişkisi Şeklinde belirmektedir. Her farklılaşma da farklı etki ve tepki süreçlerine gebe olmaktadır. Demokrasi açısından temel zıtlaaıma genel olarak iktidar ve hiyerarşi etrafında, özelde yöneten-yönetilenler ekseninde gerçekleşmektedir.

Etik topluluğun sınırlarını ortadan kaldırmak ideal ise de, insanoğlunun bilinç ve bilinç dışı yönü bunu engeller görünmektedir. Görece yakın ilişkiler özünde empati yeteneği olan bir duygudaŐlık ve etik çerçevesinde geliştirilmelidir. Görece küçük yerleşmelerin / toplulukların, etik temellere dayalı tartışmacı siyasete uygun olduğu ifade edilebilir. Ancak topluluğun sınırları genişledikçe gerek etik temeller gerekse tartışmacı siyasetin varsayımları sorunsallaşmaktadır. Bu sorunların aşılmasında etik topluluğun sınırlarını ortadan kaldırmak önem kazanmaktadır. İkincil bir çözüm yolu ise insan hakları ve hukuk alanının genişletilmesi ve derinleŐtirilmesi olarak belirmektedir. Topluluğun sınırlarının genişlemesi, onay basamakları arasında bir farklılaşmayı da zorunlu kılmaktadır. Söz konusu tabakalaŐma, özünde demokrasi ilke ve değerlerine uygun yapılandırılmalıdır. Temel onay ve rejim düzeyinde onay basamakları en geniş katılıma uygun olarak gerçekleŐtirilirken azınlık haklarına ve bireysel hak ve özgürlüklere güçlü korumalar getirilmelidir.

Bu süreçte önemli görülen bir unsur gerçekçilik ve samimiyet olarak ortaya çıkmaktadır. Farklılıkları, çıkar ve iktidar mücadelesini yadsımayan / yok saymayan, aksine bunları kabullenen ancak sınırlamaya çalışan bir strateji daha akılcı

görünmektedir. Gerçeklerle yüzleşmek, korkudan korkma anlamında endişelerin de son bulmasına hizmet edebilecektir. Bitimsiz korkularla yaşamak yerine, korkunun bitimi için korkuyla yüzleşmek gerekmektedir.

Sermaye gücünün ulaştığı noktada artık maskelere ihtiyaç duymaksızın sermaye mantığını açıkça dile getirmektedir. Oyunun kuralları açıkça ortaya konulmakta, oyuna dahil olmak bu kuralları kabullenmek anlamını taşımaktadır. İyi oynayanın kazançlı çıktığı düşünülen “yarışmacılık” stratejisi, artık “yarışan yereller” söylemi ile yerel yönetimleri de içine almaktadır. Bu yarışta gündem giderek, yük olarak tanımlanan ağırlıklardan olabildiğince sıyrılmak ve sermaye mantığını içselleştirmek olmaktadır.

Bir sorunu temelden çözme gayreti içinde (akılcı, barışçıl, iyiniyetli ve uzlaşmaya dayalı) olmayan, temelli olmadığı için yetersiz olan her çaba, sorunun süreklileştirilmesine de katkıda bulunacaktır. Bir bakıma “aşılana” sorun artık çözüm gayretlerine daha fazla oranda direnç gösterecek, zamana yayılacak; yerleşip kökleşecek, gelişip serpilecek, her sonuçsuz adım sonrasında güç kazanacak ve sorunu aşmayı düşünenlerde aşılama fikrine eşlik eden bıkkınlık hissi uyandıracak, zamanla kanıksanacak ve bu sorun / hastalıkla birlikte yaşamının yolları / çareleri aranmaya başlanacak, aklın / mantığın kabullenmeyeceği alışkanlıklar türeyecektir. Kimi zaman sorun / hastalık yenilir görünse ve ortadan kaybolursa da, umulmadık bir anda, hiç beklenmedik bir yerde, farklı içerik ve biçimlerde karşımıza çıkmaya devam edecektir. Hasılı yapısal sorunlar dekoratif çabalarla çözülemeyeceği, ancak gizlenebileceği fakat bunun da ilelebet başarılamayacağı söylenebilir.

Özelde kapitalizmin, genel olarak da modernizmin yapısal sorunları nedeniyle demokrasiyle bir arada oluşu çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Ekonomik alanda neo-liberalizm, kültürel alanda postmodernizm söylemi, “sorun” konusunu anlamsızlaştırarak “var olan”ın kutsallaştırılmasına ve sürdürülebilirliğine hizmet etmektedir. Her türlü normun anlamsızlaştırılması süreci, eleştiri olanaklarını kısırlaştırırken alternatif çözüm önerilerini sınırlamaktadır. “Önceden, düzenli bir karşıtlık içine giriyor olan her şey, karşıtıyla ayrımsız bir benzerlik oluşturarak anlamını yitirmektedir” (Baudrillard, 1998:82). Sistemin verileri ve sınırları içinde

kalınarak yapılan her eleştiri, gösterilen her tepki, ortaya konulan her performans sistemin kendini yenilemesine bir şekilde katkı sunmakta, sistemi beslemektedir.

“Resmi” neo-liberal dogma, fazlasıyla manevi ve ahlaki söylemde somutlanan kendi “karşı-paradigma”sını da yaratıyor. Bu sonuncusu, yoksulluk, çevre korumacılığı ve kadınların sosyal hakları ile ilgili politik konuları çarpıtır ve “stilize” ederken, “sürdürülebilir kalkınma” ve “yoksulluğun hafifletilmesi” üzerinde yoğunlaşıyor. Bu “karşı ideoloji” neo-liberal politika buyruklarıyla ender olarak ters düşüyor. Resmi neo-liberal dogmaya karşı çıkarak değil, onun yanında ve onunla uyum içinde geliyor.” (Chossudovsky, 1999:48).

Modern (temsili) demokrasi kurgusu ve katılımcı söylemle desteklenmesi de bu tür “karşı-paradigma” işlevi görmektedir. Yerel demokrasi ve / veya yerelleşme söylemi de bu karşı paradigmanın kilit bir öneme sahip parçasıdır. Yerelleşme, küreselleşme projesinde; ortaya çıkabilecek sorunların, risklerin, tepkilerin, direnişlerin vs lokalizasyonu, izolasyonu, dışta bırakılması, sistem dışına maledilmesi, kişiselleştirilmesi, kısmileştirilmesi, küçültülmesi, önemsizleştirilmesi, denetimi, yönlendirilmesi, etkisizleştirilmesi, eklemlenmesi, iinin boşaltılması vb. yol ve yöntemlerle sorgulanamaz, eleştirilemez ve karşı konulamaz kılınmasına hizmet eder görünümüne sahiptir. Yerelleşme ve küreselleşme sürecine eşlik eden postmodernizm söylemi de, yarattığı anlamlandırma (anlamsızlaştırma) kurgusuyla, olması gerekene dönük arayışı ve gayretleri engellemekte, ilke ve değerleri sorunsallaştırmakta, yarattığı nihilist karamsarlık meşruiyeti ikincilleştirerek, olanın meşruiyetine katkı sağlamaktadır.

“İnsanoğlu, norm düşüncesinin bizatihi kendisini de yıkmağa yönelmiştir” (Bauman, 1998:77). İnsani ilişkilerin (mekanı olarak da kamusal mekanların) engellendiğı, bireyin kendi içine hapsediğı, özel alanın ve bireyciliğın hakim hale geldiğı bir süreç yaşamaktayız. Bu süreçte değer yoksunluğu ve yoksulluğı önemli bir sorun haline gelmektedir. Topluma, kamusala, ortak olana, dayanışmaya ve birlikteliğe karşı olanca hızıyla sürdürölen bir saldırı ile karşı karşıya bulunmaktayız. Daha uyanık olunması gereken bir dönemde yaşamaktayız. Topyekün insanlığa bir tehdit söz konusudur. Çelişki ise hem tehdidin hem de çözümün insan oluşudur.

“Bütün olumsuzluklara karşın idealistçe direnmeliyiz, böyle bir (karşı koyma) proje olmazsa geleceğe umutla bakamayız, ya da böyle bir gelecek var olsa bile biz burda olmayabiliriz” (Fried, 1978:194). İnsanın garip bir yaratık; bir yanı doğaya (doğanın bir parçası), bir yanı tanrıya ait (doğayı aşan / farklılaşan) mitsel bir varlık. İnsan sadece aklı ile doğayla [insan doğası (bedeni) ve gerçek anlamda doğa] yeniden, insani bir ahenk bulunca huzura kavuşabileceği, iddia edilebilir.

Bu süreçte aklın kötümserliği ve iradenin iyimserliği arasında bir gerilim söz konusu olmaktadır. “Ahlak kuralları alanında sorun, hiçbir ahlaki önermenin kuşkuya yer bırakmaksızın “doğru” ya da “yanlış” ilan edilemeyeceğidir” (Billington, 1997:54). “Etik yasa koymaya dayalı ahlakın aktif biçimde öne çıkarılması, ahlaki sorumluluğu değil daha güçlü olana itaati ve kurala uyma işgüzarlığını besler; bütün vurgu ne yapılması söyleniyorsa ona sorgusuz sualsiz uyma üzerine, otoriteye boyun eğme üzerinedir, buyruğun özüne ve niteliğe pek dikkat çekilmez” (Bauman, 2000:158).

“Belki de ahlak konusunda ince eleyip sık dokumayı bırakıp, iyi olmaya çalışmalıyız” (Miller, 1992:392). Ahlak, insanlar onun gerçekten nesnel bir temeli olduğuna yürekten inanırsa işleyebilir ancak. Üzerinde uzlaşa sağlanması gereken belli sayıda değerlere ihtiyaç olduğu gözlenmektedir. Bireysel davranış düzeyinden toplumsal düzeye geçmek için, karşılıklı ödünlerle uzlaşma ve tartışma kavramları önem kazanmaktadır (Changeux, 2000:107). Ahlak ve etik yaşamın yeniden-inşası, genel olarak farkında olma (bilinçlilik) ve iletişimsel eylem (Habermas, 1992) ile olası görünmektedir. Mutlaklar değil, olası bir arayış, açık uçlu bir süreç söz konusudur.

Frankl, (2000), yaşamak acı çekmektir, der ve, yaşamı sürdürmenin çekilen bu acıda bir anlam bulmak, olduğunu ifade eder. Noöjenik nevrozların, acı çeken kişinin, varoluşunda bir anlam ve sorumluluk duygusu bulmayı başaramaması, ve anlam isteminin engellenmesiyle ilişkilendirir. İnsanın (doğasından ayrı olarak), insan insan olarak varoluşsal bir boşluk yaşadığına işaret eder. Varoluşsal boşluğun iki farklı biçimde tezahür ettiği belirtilir. Bunlardan ilki, seçim yapmak zorunluluğudur. Diğer ise, ne yapması gerektiğidir. Frankl, insanın anlam istemini

üç farklı biçimde keşfedilebileceğini vurgular; eser yaratarak, etkileşim ve acı. Trajik üçlü, olarak tanımladığı bu keşiflerin dışında, insandaki varoluşsal boşluğun maskeleymesi olarak; güç istemi, para istemi ve haz istemini ayırıştırır.

Ancak sevgi’de bilgi, yetenek, özveri ve emek gerektirir (Fromm, 1999). Sevginin de “sahip olmak” ve “olmak” olarak (Fromm, 1999), iki farklı biçimde tezahür edebileceği unutulmamalıdır. İnsan, kendinin farkında olan yaşamdır. Ayrı olmak, insanca güçlerimizi kullanma kapasitesinden yoksun bir şekilde dışarıda kalmak demektir. İnsanın en derin ihtiyacı, ayrılığın üstesinden gelmek, yalnızlığından kurtulma ihtiyacıdır. Her çağın ve her kültürün insanı, tek ve aynı sorunun çözümüyle karşı karşıyadır; ayrılığın üstesinden nasıl gelineceği, nasıl birlik sağlayacağıdır.

Demokrasi her ne kadar bir maske olarak kullanılmaya elverişli bir özellik sergilese de, gerçek demokratik süreç, maske indirmeye o denli elverişli bir niteliğe sahiptir. Özellikle yerel demokrasi söylemsel maskelerin indirilmesi açısından faydalar sunabilir. Ancak her halükarda, söz konusu hipnoz durumundan uyanmayı sağlayabilecek makro bir bakış açısının kaçınılmaz gereksinimi hissedilmektedir. Üzerinde asgari uzlaşa sağlanabilecek temel etik ilkeler olası mıdır? Olası ise bu ilkeler neler olabilir. Tartışma alanı (demokrasi) için böyle bir temelin olası olduğunu düşünüyoruz. Barışçıl hareket, tolerans, eşitlik, özgürlük, dayanışma, özeleştir, yanlış yapabilirlik, mantıksal tutarlılık, entelektüel dürüstlük, açıklık, akla-bilime saygı vb. temel ilkeler etrafında rasyonel bir tartışma ile ulaşılabileceği kanısındayız.

Özelde küresel kapitalizme, genelde modernizme karşı oluşturulacak olası strateji, söz konusu zihniyet ve süreçlerin hatalarına düşmemeli; tek tip, mutlak, kesin, değişmez, sorgulanamaz, tartışılmaz bir çözüm anlayışından uzak durmalıdır. Bir hakikatten ya da düzen fikrinden yola çıkarak değil, hakikati arama çabası olarak insana doğru bir strateji geliştirilmelidir. Devleti (siyasal alanı) merkeze alan, demokrasi söylemiyle, halkın oyunu (onayını) yedeğine alan, her yapının halk için olduğu, fakat halkın olmadığı bir kurgu terk edilmelidir. Küreselleşme karşıtlığı olarak dile getirilen stratejiler, olumsuzlukları frenleme

olanaklarını barındırsa da, acil olarak alternatif çözüm önerilerine gereksinim duyulmaktadır. Ancak bu ihtiyaç gelecekte bir cennet vaadi ya da ideal, mükemmel bir kurgu ile değil, demokratik tartışma ortamında, rasyonel iletişimle elde edilebilecek somut çözüm önerileri, barışçı ve evrimsel bir değişim ve dönüşüm perspektifi ile karşılanmaya çalışılmalıdır. Mükemmellik arayışı hem temelden yanlış bir tutum, hem de eylemsizliğe yönelten bir saplantı özelliği taşımaktadır. Geliştirilecek strateji yanılabilirliği ve dolayısıyla açık uçluluğu içermeli, farklılıklar, çoğulluk ve gönüllülük üzerinde yükselmelidir. Küresel ve ulusal ölçek kadar, yerel ölçek de bu süreçte kilit bir konuma sahip görünmektedir.

Bu süreçte yerel demokrasi, merkezi yönetim-yerel yönetim ekseninde yerelleşme ve / veya yerel yönetimlerin (belediyelerin) demokratikleştirilmesi bağlamından öte, yerel kamusal alanın inşa edilmesi ve geliştirilmesi ile yakından ilişkilidir. Yerel demokrasiden söz edebilmek için, yerel topluluk üyelerinin (kenttaşların), yerel kamusal alanlarda, ideal konuşma ortamında gerçekleştirdikleri tartışmacı siyasetlerin varlığı gerekmektedir. Tartışmacı siyasetin ön koşulları arasında demokrasinin kural ve kurumları yer almaktadır, ancak modern (temsili) demokrasi kurgusu ve yaklaşımı engel olarak durmaktadır. Bu engelin, demokrasinin ilkelerine (eşitlik, özgürlük, dayanışma vb.) ve değerlerine dönülerek ve bu ilkeler ışığında bir mücadeleyle aşılabileceği düşünülmektedir.

İnsanların, sistemin ve sistemin ürünü olarak kendilerinin farkına varmaları, birey, toplum-devlet, doğa ilişkilerini yeniden formüle etmeleri ve üretmeleri gerekmektedir. Böyle bir değişimin insanın insanla olan karşılıklı etkileşimini değiştirmeden, hiyerarşinin, sınıfın, cins kimliğinin, etnik kökenlerin, devletin özelleşmiş çıkarlarını aşacak genel bir çıkar oluşturmada gerçekleştirmeyeceği ortadadır. Ancak, olandan olması gereken gitmek, dramatik bir hareket olarak değil, kişiden bir şeyler talep eden bir süreçtir. Bu süreç bir yön duygusuna kavuşmadan önce belirsizlikler, başarısızlıklar, sapmalar ve kavgalar her zaman olacaktır. Bu yolda çabalayan bir kişinin, yaşadığı süre içinde temel toplumsal değişimlerin gerçekleşmesini göreceği de kesin değildir (Bookchin, 1999:187-188).

6. SONUÇ

Kenttaş-belediye ekseninde temel ilişki biçimi “müşteri ilişkisi” olarak ortaya çıkmaktadır. Siyasal (demokratik) anlamda kenttaşların konumu ise “izleyici” olarak tanımlanabilir. Seçim sürecinde izleyici olarak kenttaşlarda ilgi artışı olduğu söylenebilse de, verilen vaatler, alınan kararlar, uygulamalar ve bu uygulamaların siyasal sonuçları ve etkileri hakkında ilgi oldukça zayıf ve düşük kalmaktadır.

Müşteri (tüketici) olarak konumlanan kenttaşların belediye algısı, genel görünümü itibariyle olumsuzdur. Kenttaşların belediye algısında, belediyelerin “demokratikliğine” ilişkin algısı görece olumludur. Ancak söz konusu demokratiklik algısı, herhangi bir demokratik ilişki ve iletişime dayanmamaktadır. Kenttaş-belediye ilişkisi oldukça sınırlı ve cılız kalmaktadır. Kenttaşların belediye yönetimine ilişkin edindikleri haber ve bilgiler de oldukça sınırlı kalmaktadır. Kenttaşların özelde belediye yönetimine ilişkin genel olarak da yerel haber ve bilgi eksiklerini büyük oranda ulusal (genel) haber ve bilgi süreçleri ile karşılamaktadırlar. Kenttaşların belediye algısı, saf olarak belediyeye ilişkin bir algı olmanın ötesinde, genel bir algı yapısının parçası konumundadır. Bu genel algı da özelde siyasal tutum genel de ise dünya görüşü olarak ifade edilebilecek temel referanslar üzerine inşa edilmektedir.

Belediye başkanı ve belediye meclis üyelerinin adaylığı sürecinde kenttaş katkısı sınırlı kalmaktadır. Söz konusu katkı, siyasi parti üyelerinde de sınırlılıklar içermektedir. Adaylar genellikle, parti hiyerarşisi dahilinde, üst kademedeki yer alan süreçlerde belirlenmektedir. Kenttaşların demokratik süreçte rolü onayla sınırlanmaktadır.

Siyasal alanın hiyerarşik görünümü, barındırdığı filtreler ve sorunlar, siyasal alana yönelik ilgiyi sınırlayıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Kenttaşlar, siyasal alanın toplumdan uzak ve toplumdan yüksek konumlanışını içselleştirmekte ve talep

ve beklentilerini, bu konumdan hareketle yapılandırmaktadırlar. Bu algı özetlenmek istenirse; yaşanan sorunlar aşikar olarak ortadadır. Sorunları çözmek, seçimle tespit edilen yöneticilere ait bir sorumluktur. Sorunlar da, çözümler de belli olduğundan, temel problem, dürüst, namuslu, ahlaklı vb nitelikleri taşıyan yöneticilerin belirlenmesidir.

Kenttaşlar, yaygın algılamalarını bu şekilde yapılandırılırken, yöneten-yönetilen farklılaşmasını da kabullenilmekte, bir bakıma sorumluluktan ve emek harcamaktan sıyrılmaktadırlar. İktidarda yer alan partiyi destekleyen kenttaşlar, temsilcilerinin hemen her yaptığı işlem ve eylemi destekler bir pozisyona sahip görünmektedirler. İktidarda temsil edilemeyen kenttaşlar ise daha ziyade, ahlaki gerekçelerle yönetimde yer alan parti ve yöneticileri eleştirmektedirler.

Ancak genel olarak kenttaşlarda, belediye yönetiminin tarafsız olmadığı, yaygın olarak ayrımcılık yapıldığı izlenimi yer bulmaktadır. İktidarı destekleyen kenttaşlarda bu izlenim, herkesin bu şekilde davrandığı için daha az eleştiri konusu yapılmaktadır. Sonuç olarak, temel tercih “ehven-i şer” mantığı üzerinden yürütüldüğü için, kişisel olarak bu süreci en az zararla atlatabilecek bir strateji benimsenmektedir.

Sorunların ve çözüm önerilerinin aşikar olarak algılanması, belediye yönetimi ile ilişkileri sınırlamakta etkili olduğu düşünülebilir. Bu algılama aynı zamanda, siyasal sorumluluğun belediye yönetimine emanet edilmesi ve kenttaşların ilgi ve katılımının sınırlandırılmasında da etkisini hissettirmektedir.

Kenttaşların belediye ile ilişki ve iletişimlerinde yaşanan sorunlar, belediye yönetiminden olduğu kadar, kenttaşlardan da kaynaklanmaktadır. Özelde belediye yönetimine (siyasetçi ve bürokrat) genelde yönetimlere (yerel ve ulusal) karşı geliştirdikleri genel (merkezi) tutum, “yönetimden uzak” kalmak / durmak olmaktadır. Kenttaşların belediye yönetimine ve yaşadıkları kentin sorunlarına

yönelik tutumları (hak arama, ilgi, rol alma eğilimi vb) oldukça cılız kalmaktadır. Bu tutumda, kenttaşlara önem değer vermeme, kenttaşlara kolaylık sağlamama ve teşvik etmeme, girişimlerini engelleme, etkisiz ve faydasız kılma vb belediye yönetiminin dirençleri söz konusu olmaktadır. Büyük bir kesim belediye yönetimlerinin yanlı (tarafı) tutum takındıklarından şikayet etmektedir. Belediye yönetiminden kaynaklanan sorunlar (engeller) dışında, kenttaşların da büyük bir kesimi kişisel gerekçelerle ilişki ve iletişimden kaçınmaktadırlar. Olanaklar sağlansa ve uygun teşvik tedbirleri alınsa dahi önemli bir kesimin, demokratik ilişki ve iletişime hazır olmadığı izlenimi edinilmiştir.

Belediye ile demokratik ilişki ve iletişimin önünde en önemli engel, genel olarak kültür olarak ifade edilebilecek, özelde demokratik yurttaş kültürünün yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. İnsanlar salt belediye yönetimi ile değil diğer insanlarla ilişkilerinde de, insanlardan uzak ve insanlara karşı tutumların ağırlıkları hissedilmektedir.

Kenttaşların belediye ile ilişki ve iletişimlerinde eşit, hak sahibi yurttaşlar olarak, modern (formal) yol ve yöntemlerden ziyade geleneksel (enformal) yol ve yöntemleri tercih ettikleri düşünülebilir. Bu eşitliksiz temele dayanan yaklaşımda, belediye yönetiminin dirençleri, hiyerarşik ve yanlı yapısının yanında, kenttaşların ben ve dar biz (grup-cemaat) bilincinin de etkili olduğu ifade edilmelidir. Siyasal partilerin bu sürecin oluşumunda ve süreklileştirilmesinde önemli pay sahibi olduğu da söylenebilir. Söz konusu geleneksel-enformal süreçlerin varlığı, etkinliği ve devamlılığı eşitliksizlikleri ve haksızlıkları süreklileştirmektedir. Kenttaşların genel algısı “adamını bulunca / adamın olursa” her işin hallolur şeklindedir.

Yasal veya kolektif hareket tarzı ile sorunların çözülmesi, zahmetli, uzun zaman alan, masraflı, riskli, güç ve sonuçları itibariyle müphem görülmekte, çoğunlukla istenir olmamaktadır. Kenttaşlar tutumlarında, kısa vadede sonuç alabilecekleri, riski az olan, sağlamcı ve kişisel çıkarlarını merkeze alan dar bir hak-çıkarcı anlayışına sahip görünmektedirler. Bu özelliğin de etkisiyle, kolektif sorunlar

konusunda atalet, kişisel sorunların özelliği ve önemi doğrultusunda hassasiyet ortaya çıkmaktadır. Ancak kenttaşların bu tutumları büyük bir çoğunluğun pasif olması nedeniyle yaygın bir görünüme sahip olmadığı düşünülmektedir.

Kenttaşların büyük bir bölümü, kişisel çıkarlarını etkilemediği / zedelediği sürece duyarsız ve tepkisiz kalmaktadır. Kendilerini ilgilendirdikleri düşüncesini kuvvetlendiren şartlar oluştuğunda ise bireysel çıkış yolları aranmaktadır. Sorun olarak algıladıkları konularda, çözüm yolu arama sürecinde güçlü bir güvensizlik hakim görünmektedir. Bu güvensizlik yerel siyasetçi ve bürokratların ötesinde yerel topluluk üyelerine de yönelmektedir. Yasal yol ve yöntemleri tercih edeceğini belirtenler de sonuç alınamayacağına güçlü bir vurgu yapmakta ve informal yolları kullanarak, tanıdık, etkili ve yetkili bir şahsa ulaşmanın gayreti içinde olacaklarını ve aracı kullanmak zorunda kalacaklarını ifade etmişlerdir.

Belediyeye yüklenen işlevler, siyasal alanda yaşanan güçlükler, çözülmesi gereken kentsel sorunlar vb nedenlerle kenttaşlar, belediyeleri öncelikli olarak hizmet vermesi gereken bir kurum olarak görmektedirler. Demokrasinin önemli olduğu ancak, çözülmesi gereken acil sorunlar karşısında demokrasinin ikincil bir konu / sorun olarak algılandığı ifade edilebilir.

Kenttaşların genel algı şeması sonucu, belediye ve kent sorunlarına yönelik genel bir hak arama, ilgi ve katılım eksikliği ortaya çıkmakta; belediye yönetimi ile ilişki ve iletişimleri zayıf kalmaktadır. Söz konusu algının yerel özelliklerin izlerinden ziyade, daha genel süreçlerin etkilerini barındırdığı ifade edilebilir. Belediye yönetimi kenttaşların ilgi ve katılımını artırıcı politikalar izlemesi, bu yönde teşvik ve kolaylıklar sağlamasının ancak sınırlı bir etkiye sahip olacağı söylenebilir.

Sosyoekonomik özelliklerin etkisi daha çok varolan durumun ve dolayısıyla algının anlamlandırılması noktasında, ileriye sürülen gerekçelendirmelerde etkili

olmaktadır. Kenttaşların sosyoekonomik özellikleri, belediye ile ilişki ve iletişimlerinde de sınırlı kalmaktadır. Kenttaşların bir bölümü, kimi özelliklerini (eğitim yetersizliği, gelir yetersizliği, statü, imkan ve zaman bulamama vb) belediye ve kent konusunda ilgisizliklerine ve eylemsizliklerine gerekçe olarak dile getirmektedirler. Ancak eğitim, gelir, statü, boş zaman vb olanakları görece iyi durumda olan kenttaşlarda da belediye ve kente yönelik ilgisizlik ve eylemsizlik hali korunmaktadır.

Tahmin değişkenleri arasında en dikkate değer olanı, cinsiyet değişkeni olmuştur. “Kadının adı yok” tabiri bu aşamada oldukça yerine oturmaktadır. Kadınlar kamusal alanda ve siyasal alanda yok sayılmakta, görmezden / duymazdan gelinmektedir. Kadınlara bakış açısı genel hatları ile küçümseme, nesne ya da süs bitkisi olarak görülme şeklinde özetlenebilir. Özel alanda da söz konusu yok sayılma, tanımlanma, ezilme ve sömürü ile birleşerek katmerleşmektedir. Kadınlar kendilerine biçilen rolü yaygın olarak kabullenmekte ve içselleştirmekte, kaderlerine ve çaresizliklere boyun eğmektedirler.

Tahmin değişkenlerinden siyasi partiye oy verme ve siyasi partiye üye olma değişkeni, genel algı yapılanmasını ve dünya görüşünü yansıttığından, belediye algısında en önemli etkiye sahip değişken olmuştur. Etnik köken, dini kimlik, hemşehrilik gibi “biz bilinci”nin inşasında kullanılan değişkenler, kenttaşların algı ve tutumlarında önemli bir yer işgal etmektedir.

Sosyo ekonomik özelliklerin etkisi özellikle siyasi partilerde gözlenmektedir. Siyasi partilerin hiyerarşik bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Bu hiyerarşi içerisinde partililerin konuşlanışı ile sosyoekonomik özellikler arasında paralellik olduğu izlenimi edinilmiştir. Ancak tüm partililerin parti faaliyetlerinden şu ya da bu ölçüde, maddi ya da maddi olmayan tatminler sağladığı söylenebilir. Belediye yönetimi ile ilişkilerde de buna benzer bir oluşumun ve etkinin rol oynadığı düşünülebilir.

Kenttaşların siyasal alana yönelik ilgileri oldukça zayıf bulunmuştur. Söz konusu zayıflıkta yerel kamusal alanın cılızlığı, siyasal alanın sınırlanması ve yönetimin her şeyi bilir olarak değerlendirilmesinin etkileri hissedilmektedir. Temsili demokrasi kurgusu da bu etkileri pekiştirmektedir. Bu süreçte siyasal partilerin yapısı ve işleyişinin yarattığı sorunların da azımsanmayacak katkıları söz konusu olmaktadır. Ekonomik alanın toplumsal etkileri de kenttaşları bireyci stratejilere yönlendirmekte, siyasal alana yönelik ilgiyi ve kolektif duyarlılıkları zayıflatmaktadır.

İnsanların temel tutumları, “insanlara yönelik” (sosyal) olmaktan ziyade, “insanlardan uzak” (asosyal) ve “insanlara karşı” (antisosyal) seçeneklerinin benimsenmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu temel tercih siyasal toplumun oluşumunu ve biçimlenmesini etkilemektedir. İnsanlara doğru tutum oldukça sınırlı bir alanda oluşmakta, dar bir çerçeveye hapsedilmiş ilişki ve iletişim ağını, bir başka anlatımla grup ya da cemaat olarak tanımlanabilecek yapıları ön plana çıkarmaktadır. Siyasal alanın ve ekonomik alanın verileri ile birleşince, birey ve dar biz (grup-cemaat) bilincinin hakim olduğu ve bu bilinç üzerinde anlamlandırılan bir dünya görüşü ortaya çıkmaktadır.

Kenttaşların belediye yönetimlerine yönelik algıları ve tutumları, çok cılız bir ilişki ve iletişim seti üzerine oturduğundan, ortaya çıkan bulguları yorumlamak da güçleşmektedir. Söz konusu algı ve tutumların belediye yönetimine veya yerele özgü olmasından ziyade genel bir algının parçası konumunda olduğu ifade edilebilir. Belediye yönetimine ilişkin algının, genel algının bir parçası olması ve daha yaygın bir duyarsızlık ve eylemsizlik eğiliminin yansıması olarak, kenttaş tutumlarını değerlendirmede makro çerçeveye gereksinim duyulmaktadır.

Genel olarak modern (temsili) demokrasi kurgusu ve uygulaması, özelde Türkiye örneğinde modern demokrasinin işleyişinden kaynaklanan sorunlar, söz konusu olumsuzlukların yaşanmasında önemi etkenler olarak görülmektedir. Türkiye’nin benimsemiş olduğu devlet merkezli modernleşme stratejisi, genel olarak

yöneten-yönetilen ilişkisini demokratik değerler açısından sorunsallaştırmaktadır. Yerel yönetimlerde yaşanan demokratik sorunlar, genel olarak yöneten-yönetilenler arasında yaşanan sorunların yansıması olarak değerlendirilebilir.

Diğer koşullar değişmedikçe, yerelleşme ile demokratikleşmenin sağlanacağını düşünmek hatalı bir çıkarsama olarak görülmektedir. Merkez-yerel eksenli ele alış ve binary mantık yürütme tarzında, merkezin negatifi görünümünde sunulan “yerel”; ne yazık ki geniş bir kitleden taraftar bulan merkezin negatif algısı (görünümü) ve gerçekleştirmeler ile birlikte, yerelin pozitifleri temsil ettiği şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak kenttaş algısında yerelin pozitif görünümü bu denli kesin değildir. Demokratik ilişki ve iletişim açısından belediye yönetimleri de sorunlar içermektedir. Daha da vahimi kenttaşlar arasında demokratik ilişki ve iletişimin, bir başka anlatımla yerel kamusal alanın ve tartışmacı siyasetin cılızlığı ve önündeki engellerin varlığıdır.

Yerelleşme ile yönetim ve yönetilenler arasında mekansal mesafe azalmakta, yöneten ve yönetilenler arasında siyasal mesafe daha da belirginleşmektedir. Söz konusu siyasal mesafenin azaltılması için yerel kamusal alanın ve tartışmacı siyasetin varlığı kaçınılmaz olmaktadır. Ancak yerel toplulukta ekonomik, sosyal, kültürel vb. farklılıklar somut ve görünebilir olduğundan demokratik kültürün gerekliliği daha da derinden hissedilmektedir. Ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal vb. donanımlar ve koşullar yerel kamusal alanın oluşumu ve gelişmesi önünde engel teşkil etmektedir.

Özelde Türkiye’de, genel olarak dünyada siyasal alanın güç kaybetmekte olduğu söylenebilir. Ağırlık merkezi siyasal alandan, ekonomik alana kaymaktadır. Bu süreç bürokratik mantıktan, sermayenin mantığına geçiş olarak yorumlanabilir. Sermayenin artan hegemonyası, sermaye mantığını adeta sorgulanamaz kılmaktadır. Bürokratik mantığın, sorunlar içerse de, en azından söylemsel düzeyde kapsayıcı ve eşitlikçi bir çehreye sahip olduğu görülmektedir. Ancak sermaye mantığı söylemsel

düzeyde de bu iddialardan uzaklaşmakta, adeta toplumsal sorumluluklara ait “yüklerden” kurtulmak istemektedir.

Siyasal alanın kıyasıya eleştirilmesi ve sınırlandırılmak istenmesi, bir yönüyle haklı gerekçelere ve taleplere dayanmaktadır. Ancak tek yönlü ve abartılı değerlendirmelerin, bir diğer yönüyle de siyasal alanın söz konusu sorunsallarının arka planında yer alan, ekonomik altyapı ve süreçleri gizlemekte olduğu söylenebilir. Bu tek boyutlu ele alış, önerilen projelerle söz konusu sorunların nasıl çözüleceğine dair tutarlı bir açıklama getirilememesi gerçeğini de gizlemeye hizmet etmektedir. Özetle söylenmek istenirse, siyasal alana yönelik köklü eleştiriler toplumsal sorumlulukların minimize edilmesi hedefine yönelmektedir. Artık siyasal alana biçilen rol, sosyal risklerin azaltılması ve gerektiğinde baskı araçlarıyla sınırlandırılması olarak belirmektedir.

Özelde yerelleşme, genel olarak demokratikleşme söylemi, içi boşaltılmış bir söylem olarak karşımıza çıkmakta ve ideolojik bir maske işlevi de üstlenmektedir. Demokrasi söylemi her ne kadar maske işlevi de üstlense, gerçek ve işleyen bir demokrasinin aynı zamanda maske indirmeye de elverişli bir süreç olduğu düşünülmektedir. Sorun, bürokratik mantık ve sermaye mantığı dışında, iletişim gücüne ve iletişimden elde edilecek mantığa dayalı süreçlerin oluşturulması ve geliştirilmesi olarak belirmektedir. Yerel topluluk ölçeği kimi olumluluklar taşımaktadır. Ancak her koşulda evrensel, hümanist bir öze, demokratik ilke ve değerlere bağlı kalınarak, bu olumluluklar ortaya çıkabilecektir.

Bu çalışmada yer alan sorunların ve ülkemizde bir çok sorunun nedeni işleyen bir demokrasiden ziyade, demokrasi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Demokrasi eksikliğinden kaynaklanan sorunların değil, işleyen bir demokratik süreçte yaşanan sorunların, demokrasinin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesine ilişkin sorunların konuşulması ve tartışılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Achard, Pierre (1994) **Dilsel Toplumbilim**, (Çev: Deniz Kırımsoy), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Adaman, F.; Çarkoğlu, A.; Eliçin, Y.; Falay, N. (2004) **Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform** İstanbul, TESEV Yayını.
- Adler, Alfred (1998) **İnsanı Tanıma Sanatı**, (Çev: Kamuran Şipal), İstanbul: Say Yayınevi.
- Agger, Robert E. ve Ostrom, Vincent, (1956) “Political Participation in a Small Community”, içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, Illinois: The Free Press. ss, 138-148.
- Ağaoğulları, M. Ali (1994) **Kent Devletinden İmparatorluğa**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Akarlı, E. D. ve Ben-Dor, G., (Ed.), (1975) **Political Participation İn Turkey**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Akarsu, Bedia (1984) **Wilhelm von Humboldt’da Dil-Kültür Bağlantısı**, 2. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Akgün, Birol (2001) “Türkiye’de Siyasal Güven: Nedenleri ve Sonuçları”, **AÜ SBF Dergisi**, C:56, S:4, ss, 1-23.
- Akın, Erkan (1999) “İrtica Değil Ama Demokratik Basiretsizliğin Dayanılmaz Hafifliği”, **Yeni Türkiye**, Yıl:5, Sayı:30, ss, 303-323.
- Akşit, Bahattin (yty), **Türkiye’de “Azgelişmiş Kapitalizm” ve Köylere Girişi**, Ankara: ODTÜ Öğrenci Birliği Yayınları.
- Aktan, Coşkun Can (1992) **Politik Yozlaşma ve Kleptokrasi**, İstanbul: Afa Yayını.
- Aktar, Ayhan (1990) **Kapitalizm, Az Gelişmişlik ve Türkiye’de Küçük Sanayi**, İstanbul: Afa Yayını.
- Alderfer, Harold F., (1964) **Local Government in Developing Countries**, New York: Mc Graw-Hill.

- Aleshire, Robert A., (1976) "Power to the People: An Assesment of the Community Action and Model Cities Experience" in, Shank, Alan (Ed.) (1976) **Political Power and the Urban Crisis**, Boston: Holbrok Press. ss, 287-317.
- Almond, Gabriel A. ve Verba, Sydney (1965) **The Civic Culture**, Boston: Little Brown.
- Almond, Gabriel A., (1956) "Comparative Political Systems", içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press. ss,34-42.
- Alp, Tekin (1936) **Kemalizm**, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Alp, Tekin (2001) **Tükleştirme**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Alpkaya, Faruk (1998) **Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arblaster, Anthony (1999) **Demokrasi**, (Çev: Nilüfer Yılmaz), Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Arcayürek, Cüneyt (1985) **Demokrasinin İlk Yılları**, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aren, Sadun (1999) "Türkiye'de Siyaset", İçinde WALD, (1999) **Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi**, (Ortak Yayın), İstanbul: WALD Yayını, Demokrasi Kitaplığı.
- Arendt, Hannah (1994) **İnsanlık Durumu**, (Çev:B.Sina Şener), İstanbul:İletişim Yayınları.
- Arkonanç, Sibel Ayşen (1998) **Sosyal Psikoloji**, İstanbul: Alfa Yayını.
- Aron, Raymond (1976) **Demokrasi ve Totalitarizm**, (Çev:Vahdi Hatay), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Aron, Raymond (1989) **Sosyolojik Düşüncenin Evreleri**, (Çev:Korkmaz Alemdar), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arslan, Süleyman (1978) **Türkiye'de ve İngiltere'de Merkezi İdarenin Mahalli İdareler Üzerindeki Denetimi**, Ankara: AİTİA Yayını.
- ASAV (1996) **Kentte Yaşayanların Tutum Ve Öncelikleri Araştırması** (Kamuoyu Yoklaması), Ankara: Anadolu Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayını.
- Aslantürk, Zeki ve Amman, Tayfun (1999) **Sosyoloji**, İstanbul: MÜ İFV Yayını.
- Avcioğlu, Doğan (1977) **Türkiye'nin Düzeni**, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Aydın, Erdoğan (2004) **Demokrasinin Dayanılmaz Ağırlığı**, İstanbul: Nokta Kitap.

- Ayhan, Aydın (2004) **Düşünce Tarihi ve İnsan Doğası**, İstanbul: Gendaş Yayınları.
- Bäck, Henry (2003) "Party Politics and the Common Good in Swedish Local Government", **Scandinavian Political Studies**, Vol:26, No:2, ss, 93-123.
- Banfield, E. C. ve Wilson, J. Q., (1963) **City Politics**, Massachusetts: M.I.T. Press. ss, 290-291.
- Baran, Sarya (2003) **Demokrasi Mücadelesinde Yerel Yönetimler**, İstanbul:Aram Yayıncılık.
- Barber, Benjamin (1995) **Güçlü Demokrasi**, (Çev: Mehmet Beşikçi), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Barelson, Bernard (1956) "Democratic Theory and Public Opinion" içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press. ss,107-115.
- Barry, Norman P., (2003) **Modern Siyaset Teorisi**, (Çev:M. Erdoğan ve Y. Şahin), Ankara:Liberte Yayınları.
- Barthes, Roland (1988) **Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş**, (Çev: M. Rıfat; S. Rıfat), İstanbul: Gerçek Kitabevi.
- Baudrillard, Jean (1998) **Kusursuz Cinayet**, (çev: Necmeddin Sevil), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, Jean (2003a) **Sessiz Yığınların Gölgesinde, Toplumsalın Sonu**, (Çev: Oğuz Adanır), İstanbul: Doğu-Batı Yayınları.
- Baudrillard, Jean (2003b) **Simülakrlar ve Simülasyon**, (Çev: Oğuz Adanır), İstanbul: Doğu-Batı Yayınları.
- Baum, Matthew A.; Lake, David A., (2003) "The Political Economy of Growth: Democracy and Human Capital", **American Journal of Political Science**, Vol:47, No:2, Aprill 2003, ss, 333-347.
- Bauman, Zygmunt (1996) **Yasa koyucular ve Yorumcular**, (Çev: Kemal Atakay), İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2000) **Siyaset Arayışı**, İstanbul: Metis Yayınları.
- Baykal, Deniz (1970) **Siyasal Katılma, Bir Davranış İncelemesi**, Ankara: AÜ SBF Yayını.

- Beetham, David (1991) **The Legitimation Of Power**, Basingstoke: Macmillian Press.
- Beetham, David ve Boyle, Kevin, (1998) **Demokrasinin Temelleri**, (Çev: Vahit Bıçak), Ankara: Liberte Yayını.
- Belediye-İş (1994) **Demokratik ve Etkin Yerel Yönetim ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılmasında Model Önerisi**, İstanbul:Belediye – İş Sendikası Yayını.
- Belge, Murat (1989) **Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek**, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Beneton, Philisse (1992) **Toplumsal Sınıflar**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Benhabib, Seyla (Haz) (1999) **Demokrasi ve Farklılık**, İstanbul:WALD Demokrasi Kitaplığı.
- Berger, Peter L., (1999) “Günümüz Dünyasında Demokrasi”, içinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 33-39.
- Berklin, Cezmi Tahir (1978) **Çocuklarda ve Gençlerde Davranış Bozuklukları**, Ankara: Türkiyeİş Bankası Kültür Yayınları.
- Berlin, Isaiah (1993) “İdeal Arayışı Üstüne”, İçinde, Yayla, Atilla (Der), (1993) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara:Siyasal Kitabevi, ss, 479-492.
- Berlin, İsaiah (1969) **Four Essays on Liberty**, Oxford University Press.
- Beşiktepe, Celal (2003) “Doğrudan Demokrasi alanı Yerel Yönetimler”, İktisat Dergisi, Sayı:439, ss, 34-40.
- BİHDK (2004) **Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Raporu**, Ankara: Başbakanlık, İnsan Hakları Danışma Kurulu.
- Bilgin, Nuri ve Göregenli, Melek (1996) “Kentsel Katılım ve Çoğulculuk”, Yıldırım, Ferzan Bayramoğlu (Ed.), (1996) **Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne**, İstanbul: WALD Yayını.
- Billigton, Ray (1997) **Felsefeyi Yaşamak** (Ahlak Düşüncesine Giriş), (çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Black, Anthony (1997) “Communal Democracy and its History”, **Political Studies**, Vol: 45, ss, 5-20.
- Black, C. E., (1989) **Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri**, (Çev: M.F. Gümüş), Ankara: Verso Yayıncılık.
- Blair, George S., (1981) **Government At The Grass Roots**, California:Plaisades.

- Blair, Harry (2000) "Participation and Accountability at the Periphery: Democratic Local Governance in Six Countries", **World Development**, Vol: 28, No: 1, ss, 21-39.
- Blaug, Ricardo (2002) "Engineering Democracy", **Political Studies**, Vol: 50, ss, 102-116.
- Blomley, Nicholas (1994) **Law, Space, and the Geographies of Power**, New York: Guilford Press.
- BM, (1989) **Ulusal Kalkınma ve Mahalli İdareler**, Ankara: TODAİE Yayını.
- Bonano, Alessandro (1998) "Liberal democracy in the global era: Implications for the agro-food sector", **Agriculture and Human Values**, Vol: 15, ss, 223-242.
- Bonano, Alessandro (2000) "The crisis of representation: the limits of liberal democracy in the global era", **Journal of Rural Studies**, Vol: 16, ss, 305-323.
- Bonney, Norman (2004) "Local Democracy Renewed?", **The Political Quarterly Publishing Co. Ltd.**
- Bookchin, Murray (1994) **Özgürlüğün Ekolojisi**, (Çev:Alev Türker), İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Bookchin, Murray (1999a) **Toplumu Yeniden Kurmak**, (Çev:Kaya Şahin), İstanbul:Metis Yayınları.
- Bookchin, Murray (1999b) **Kentsiz Kentleşme**, (Çev:Burak Özyalçın), İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Boratav, Korkut (1982) **Türkiye'de Devletçilik**, Ankara: Gerçek Yayınevi.
- Bordessa, R.; Cameron, J., (1982) "Growth Management Conflicts in the Toronto Centred Region", İçinde, Cox, K. R.; Johnston, R. J. (Ed.) (1982) **Conflict, Politics and the Urban Scene**, London: Longman Press. ss, 127-145.
- Bottomore, T. B., (1977) **Toplum Bilim**, (Çev. Ü. Oskay), Ankara: Doğan Yayınevi.
- Bottomore, Tom ve Nisbet, Robert (Der.) (1990) **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi**, (Çev:M. Tunçay ve A. Uğur), Ankara: Verso Yayıncılık.
- Boudreau, Julie-Anne (2003a) "The Politics Of Territorialization: Regionalism, Localism And Other Isms . . . The Case Of Montreal", **Journal of Urban Affairs**, Vol: 25, No: 2, ss, 179-199.

- Boudreau, Julie-Anne (2003b) "Questioning the Use of 'Local Democracy' as a Discursive Strategy for Political Mobilization in Los Angeles, Montreal and Toronto", **International Journal of Urban and Regional Research**, Vol: 27, No:4, December 2003, ss, 793-810.
- Bowles, Samuel ve Gintis, Herbert (1996) **Demokrasi ve Kapitalizm**, (Çev. O. Akınhay), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bowman, Margareth ve Hampton, William (1983) **Intoruction Local Democracies, A Study İn Comparative Local Government**, Melbourne: Longmann Cheshire.
- Bracher, Karl Dietrich (1999) "Demokrasi Ahlakı Üzerine Düşünceler" İçinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 117-128.
- Brown, J.A.C., (1992) **Siyasal Propaganda**, İstanbul: Alternatif Üniversite.
- Bull, Norman J., (1969) **Moral Ed.uation**, London: Routledge.
- Bumin, Kürşat, (1990) **Demokrasi arayışında Kent**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Burçak, R. Salim (1979) **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş, 1945-1950**, Ankara: Olgaç Matbaası.
- Burke, Peter (2000) **Tarih ve Toplumsal Kuram**, (Çev: Mete Tunçay), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Burns, E. McNall (1984) **Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950**, (Çev:A. Şenel), Ankara:Birey ve Toplum.
- Callaghan, John (2002) "Social democracy and globalisation: the limits of social democracy in historical perspective", **British Journal of Politics and International Relations**, Vol. 4, No. 3, October 2002, ss, 429-451.
- Campell, A.; Guring, G.; Miller, W.E., (1956) "Sence of Political Efficacy and Political Participation" içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press. ss, 170-173.
- Cantzen, Rolf (1994) **Daha Az Devlet, Daha Çok Toplum**, (Çev:V. Atayman) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Castell, Alburey (1957) **An Elemantary Ethics**, Prentice- Hall İnc, Engelwood Cliffs.

- Castells, Manuel (1997) **Kent, Sınıf, İktidar**, (Çev: Asuman Erendil), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.
- Cem, İsmail (1986) **Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi**, İstanbul:Cem Yayınevi.
- Cem, İsmail (1989) **Sosyal Demokrasi Nedir Ne Değildir**, İstanbul:Cem Yayınevi.
- Changeux, Jean-Pierre (Ed.) (2000) **Etiğin Doğal Kökenleri**, (Çev: Nermin Acar), İstanbul: Mavi Ada Yayınevi.
- Chossudowsky, Michel (1999) **Yoksulluğun Küreselleşmesi**, (çev: Neşenur Domanıç), İstanbul: Çivi Yazıları.
- Clark, Alistair (2004) “The Continued Relevance of Local Parties in Representative Democracies” **Politics**, Vol:24, No: 1, ss, 35-45.
- Clark, Dennis (1960) **Cities in Crisis, The Christian Response**, New York: Sheed and Ward.
- Cockburn, Ciyntia (1977) **The Local State**, London: Pluto Press.
- Collinicos, Alex (2004) **Toplum Kuramı, Tarihsel Bir Bakış**, (Çev: Yasemin Tezgiden), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cooke, Bill ve Kothari, Uma (2002) **Katılım: Yeni Bir Zorbalık mı?**, (Çev: Ahmet Çiğdem), İstanbul: WALD, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Cooks, Geoffrey (1993) “Contributions of Psychohistory to Understanding Politics” içinde, Kressel, Neil J. (ed), (1993) **Political Psychology, Classic and Contemporary Readings**, New York:Paragon House.
- Cottoret, J.M. ve Emeri, C., (1992) **Seçim Sistemleri**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cox, K. R.; Johnston, R. J., (1982) “Conflict, Politics and the Urban Scene: a Conceptual Framework”, in, Cox, K. R.; Johnston, R. J. (Ed.) (1982) **Conflict, Politics and the Urban Scene**, London: Longman Press. ss, 1-22.
- Cox, Kevin, (Ed.) (1978) **Urbanization and Conflict in Market Societies**, London: Methuen and Co Ltd.
- Cranston, Maurice (1993) “İnsan Hakları Nelerdir?”, İçinde, Yayla, Atilla (Der), (1993) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara:Siyasal Kitabevi, ss, 311-316.
- Crisp, B. F.(vd) (2004) “Vote-Seeking Incentives and Legislative Representation in Six Presidential Democracies”, **The Journal of Politics**, Vol: 66, No. 3, August, ss, 823–846.

- Çağatay, Soner (2003) "Citizenship policies in interwar Turkey", **Nations and Nationalism**, Vol: 9, No: 4, ss, 601-619.
- Çandar, Cengiz (1999) "Re Defining Turkey's Political Center", V:10, No:4, SS, 129-141.
- Çavdar, Tevfik (1982) **Türkiye'de Liberalizmin Doğuşu**, İstanbul: Uygarlık Yayınları.
- Çavdar, Tevfik (1987a) **"Müntehib-i Sani"den Seçmene**, Ankara: V Yayınları.
- Çavdar, Tevfik (1987b) "Müesses Nizamın Uç Beyleri Belediyeler", **Bilim ve Sanat**, No:81.
- Çavdar, Tevfik (1995) **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Çeçen, Anıl (1999) **Kemalizm**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Çileli, Meral (1986) **Ahlak Psikolojisi ve Eğitim**, Ankara: V Yayınları.
- Çitçi, Oya (1989) **Yerel Yönetimlerde Temsil -Belediye Örneği-**, Ankara: TODAİE Yayın No:226.
- Çitçi, Oya (1996) "Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:5, S:6, ss, 5-14.
- Çitçi, Oya (1999) "Yerel Siyaset ve Demokrasi / Çoğulculuk / Sivil Toplum", İçinde WALD, (1999) **Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi**, (Ortak Yayın), İstanbul: WALD Yayını, Demokrasi Kitaplığı.
- Çoban, Barış ve Özarslan, Zeynep (2003) **Söylem ve İdeoloji, Mitoloji, Din, İdeoloji**, İstanbul: Su Yayınları.
- Çukurçayır, M. A. ve Gökçe, G., (2001) "Yerel Düzeyde Katılım: Konya Örneği", **Belediye Dergisi**, C:8, S:3, ss, 34-42.
- Çukurçayır, M. Akif (1999) **Yerel Yönetimlere Katılım: Halkın Katılım Duyarlılığı ve Katılım Yolları Açısından Konya Örneği**, Ankara: AÜ SBF, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çukurçayır, M. Akif (2001) "Demokrasinin Temel Göstergeleri", **Belediye Dergisi**, C:8, S:3, ss, 26-33.

- Dahl, Robert (1956) "Hierarchy, Democracy, And Bargaining In Politics And Economics" İçinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader In Theory And Research**, İllinois: The Free Press. ss,83-90.
- Dahl, Robert (1961) **Who Governs? Democracy and Power in an American City**, New Heaven: Yale University Press.
- Dahl, Robert A., (1963) **Modern Political Analysis**, New Jersey: Prentice-Hall.
- Dahl, Robert A., (1993) **Demokrasi ve Eleştirileri**, (Çev: Levent Köker), Ankara: Yetkin Basımevi.
- Dahl, Robert A., (2001) **Demokrasi Üstüne**, (Çev: Betül Kadioğlu), Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Dalton, Russel J., (1988) **Citizen Politics In Western Democracies**, New Jersey: Chatham House Publishers.
- Danaher, Kevin (Haz.), (2004) **Küresel Ekonomi ve Demokrasi**, (Çev: Bilal Çölgeçen), İstanbul: Metis Yayınları.
- Danielson, M.N. and Keleş, R. (1985) **The Politics of Rapid Urbanization: Government and Growth in Modern Turkey**, New York: Holmes and Meier.
- Davenport, Christian. ve Armstrong, David A., (2003) "Democracy and the Violation of Human Rights: A Statistical Analysis from 1976 to 1996", **American Journal of Political Science**, Vol:48, No:3, July 2004, ss, 538-554.
- Daver, Bülent (1993) **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Davis, Howard ve Geddes, Mike (2000) "Deepening Democracy or Elite governance? New Political Management Arrangements in Local Geovernment", **Public Money and Management**, April-June, ss,15-20.
- DDK (1996) **Yerel Yönetimler, Sorunları –Çözüm Önerileri**, Ankara: Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Başkanlığı Yayını.
- Dear, M. J.; Long, J. (1978) "Community Strategies in Local Conflict", in, Cox, Kevin, (Ed.t) (1978) **Urbanization and Conflict in Market Societies**, London: Methuen and Co Ltd, ss, 113-127.
- Demirdirek, Aynur (1993) **Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi**, Ankara: İmge Kitabevi.

- Derrida, Jacques (1994) **Göstergebilim ve Gramatoloji**, (Çev: Tülin Akşin), İstanbul: Afa Yayınları.
- Deutsch, Howard (1966) **The Nerves of Government**, New York: Free Press.
- Diamnod, Larry ve Plattner, Marc F., (Derl.), (1994) **Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi: Yeni Değerlendirmeler**, (Çev:E. Özbudun ve L. Köker), Ankara Yetkin Basımevi.
- Diamond, Larry, (1995) "Demokrasinin Üç Paradoksu", İçinde, Diamnod, Larry; Plattner, Marc F, (Derl.), (1995) **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ankara Yetkin Basımevi, ss, 127-142.
- Doğan, Aksan (1977) **Her Yönüyle Dil** (Ana Çizgileriyle Dilbilim), Cilt I., Ankara: TDK Yayını, AÜ Basımevi.
- Doğan, Yalçın (1980) **IMF Kıskaçında Türkiye 1946-1980**, Ankara: Toplum Yayınevi.
- Dorsay, Atilla (1993) **İstanbul'da Devr-i Sözen, Bir Yerel Yönetim Belge-Romanı**, İstanbul: Dem Yayınları.
- Drucker, Peter F., (1999) **21. Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları**, (Çev:İ. Bahçıvanlıgil; G. Gorbon), İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Duby, Georges (1990), **Ortaçağ İnsanları ve Kültürü**, (Çev:M.A. Kılıçbay), Ankara: İmge Kitabevi.
- Duncan, S., (1989) "What is a locality?", içinde, Peet, R. and Thrift, N.(eds.) **New Models in Geography**, vol 2, London, Unwin Hyman, ss, 221-254.
- Durkheim, Emile, (2003) **Sosyolojik Yöntemin Kuralları**, (Çev: Cenk Saraçoğlu), İstanbul: Trend Yayını.
- Duverger, Maurice (1986) **Seçimle Gelen Krallar**, (Çev:Necati Erkurt), İstanbul: Kelebek Yayınevi.
- Duverger, Maurice (1994) **Siyasal Rejimler**, (Çev. Teoman Tunçdoğan), İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Duyan, Gülsüm Çamur (2003) **Türkiye'de Kadın Yoksulluğu**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını.
- Eagleton, Terry (1996) **İdeoloji**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Easton, David (1953) **The Political System, An Inquiry into the State of Political Science**, New York: Alfred A. Knopf.

- Easton, David (1965) **A Framework for Political Analysis**, New Jersey: Prentice-Hall.
- Easton, David (1965) **A Systems Analysis of Political Life**, New York: Willey.
- Eisendadt, (1965) “Gelişmekte olan ülkelerde ve Yeni Devletlerde Beliren Bürokrasi Sorunları” **AÜ SBF Dergisi**, C:20, S:3.
- Eke, Ali Erkan (1982) **Anakent Yönetimi ve Yönetimlerarası İlişkiler**, Ankara: AÜ SBF Yayını.
- Eken, Musa (1994) “Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği ve Açıklık İhtiyacı”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:27, S:2.
- Ekinci, Tarık Ziya (2004) **Milliyetçilik, Devlet ve Anayasa Sorunları**, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Emrealp, S. ve Yıldırım, S., (1993) **Yerel Yönetimde Başarının Yolları**, İstanbul: TC B TKİB ve IULA-Emme Ortak Yayını.
- Emrealp, Sadun (1984) **Az gelişmişlik ve Siyasal Yapılar, Türkiye, Mısır, Peru – Devletin “Görece Özerkliği”**- Ankara: Birey ve Toplum Yayınları
- Erdem, A. R., (2000) Üçüncü Bin Yılda Belediyeciliğin Geleceği, II, Belediye yönetimler ve Demokrasi, **Belediye Dergisi**, C:7, S:5, ss, 21-29.
- Erder, Sema (1996) **İstanbul’a Bir Kent Kondu, Ümraniye**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erder, Sema (1997) **Kentsel Gerilim (Enformel İlişki Ağları Alan Araştırması)**, Ankara: Um:ag Vakfi Yayını.
- Erder, Sema (2003) “Yeni Kentliler ve Kentin Yeni Yoksulları”, **Toplum ve Bilim**, S:46, ss, 106-121.
- Erder, Sema ve İncioğlu, Nihal (1992) **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, İstanbul: Yenyüzyıl Kitaplığı.
- Erdoğan, Mustafa (1993) **Anayasacılık Parlamenterizm ve Silahlı Kuvvetler**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, Mustafa (1996) **Anayasal Demokrasi**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ergin, Osman Nuri (1936) **Türkiye’de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı**, İstanbul: İÜ HF İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü Yayını.
- Ergun, Doğan (1991) **Türk Bireyi Kuramına Giriş**, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

- Erikcederman, Lars ve Gleditsch, Kristian Skrede (2004) "Conquest and Regime Change: An Evolutionary Model of the Spread of Democracy and Peace", **International Studies Quarterly**, Vol:48, ss, 603-629.
- Erikson, Erik H., (1985) **İnsanın Sekiz Çağı**, (Çev:B. Üstün ve V. Şar), Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Erkal, Mustafa (1984) **Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme**, Ankara: Mayaş Yayınları.
- Eroğlu, Hamza (1985) **İdare Hukuku**, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Eroğul, Cem (1990) **Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Eroğul, Cem (1999), **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Erten, Metin (2003) **Karşıyaka Kent Meclisi**, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Eryılmaz, Bilal (1997) **Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması**, İstanbul: Birleşik Yayıncılık.
- Eryılmaz, Bilal (2002) "Belediyelerde Demokrasi Geleneği ve Değişim İhtiyacı", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:11, S:3, ss, 6-21.
- Eser, Uğur, (1993) **Türkiye'de Sanayileşme**, Ankara:İmge Kitabevi.
- Falay, Nihat; Kalaycıoğlu, Ersin; Özkırımlı, Umut, (1996) **Belediyelerin Mali Yönetimi, Gaziantep Belediyesi Örneği**, İstanbul: TÜSEV Yayını.
- Feld, Lars P.ve Kirschgassner (2001) "The political economy of direct legislation: direct democracy and local decision-making", **Economic Policy**, October, ss, 330-367.
- Festinger, L.; Carlsmith, J. M., (1959) "Cognitive Consequence of Forced Compliance", **Journal of Abnormal Psychology**, V:58, ss, 203-210
- Filed, Arthur J., (1970) **Urban Power Structure**, New York: Schenman Publishing Company.
- Finkel, Steven E., (2002) "Civic Education and the Mobilization of Political Participation in Developing Democracies", **The Journal of Politics**, Vol:64, No:4, November, ss, 994-1020.
- Fişek, Kurthan (1977) **Katılmalı Yönetim**, Ankara: TODAİE Yayın No:158.
- Fordham, Frieda (1999) **Yung Psikolojisi**, (Çev: Aslan Yalçınar), İstanbul: Say Yayınevi.

- Foucault, Michel (1992) **Söylemin Düzeni**, (Çev:S. Hilav ve T. Ilgaz) İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Foucault, Michel (1994) **Kelimeler ve Şeyler**, (Çev:M.A. Kılıçbay) Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, Michel (1995) **Deliliğin Tarihi**, (Çev: M. A. Kılıçbay), Ankara:İmge Kitabevi.
- Foucault, Michel (2001) **Toplumu Savunmak Gerekir**, (Çev: Şehsuvar Aktaş), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Frankl, Viktor E., (2000) **İnsanın Anlam Arayışı**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Freud, Sigmund (1998) **Dinin Kökenleri Totem ve Tabu**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Freud, Sigmund (1999a) **Uygarlık, Din ve Toplum**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Freud, Sigmund (1999b) **Psikanalize Giriş Dersleri, Cilt I**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Freud, Sigmund (2000a) **Psikanalize Yeni Giriş Dersleri, Cilt II**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Freud, Sigmund (2000b) **Cinsellik Üzerine**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Fried, Charles (1978) **Right and Wrong**, London: Harvard University Press.
- Fromm, Erich (1998) **Özgürlükten Kaçış**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Fromm, Erich (1999) **Sevme Sanatı**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Fromm, Erich (2000) **Sevgi ve Şiddetin Kaynağı**, (Çev: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Kitabevi.
- Fromm, Erich (yty) **Özgürlük Korkusu**, (Çev: Roza Hakmen), İstanbul: Mert Yayıncılık.
- Fukuyama, Francis (1995) "Confucianism and Democracy", **Journal of Democracy**, C:6, S:2, s, 20-23.
- Fukuyama, Francis (1998) **Güven, Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması**, (Çerv: Ahmet Buğdaycı), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Fukuyama, Francis (1999) "Kapitalizm ve Demokrasi, Gözden Kaçırılan İlişki", içinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 105-112.
- Fukuyama, Francis (1999) **Tarihin Sonu ve Son İnsan**, (Çev:Zülfü Dicleli), İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Fuller, Graham E., (1991) **The Democracy Trap: Perils of the Post-Cold War World**, New York: Dutton.
- Garceau, Oliver (1956) "Research in the Political Proses", içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press. ss,42-52.
- GB, (1984) **Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri**, Birinci Kitap, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayını.
- Geçtan, Engin (1984) **Çağdaş Yaşam Ve Normal Dışı Davranışlar**, Ankara:Maya Yayınları.
- Gel'man, Vladimir (2003) "In Search of Local Autonomy: The Politics of Big Cities in Russia's Transition", **International Journal Of Urban and Regional Research**, Vol:27, No:1, ss, 48-61.
- Genel-ış (1995) **Yerel Yönetimlere Bakış Sempozyumu**, Ankara: Genel-İş Belgeler Dizisi: 4.
- Geray, Cevat (1977) "Belediyelerin Yapısal Sorunları", **AÜ SBFD**, C:32, No:1/4, ss, 33-53.
- Geray, Cevat, (1995) "Yerel Demokrasi, Özerklik ve Halk Katılımı", **Yeni Türkiye Dergisi**, S:4, ss, 72-75.
- Gevgilili, Ali (1989) **Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi ve Sosyal Sınıflar**, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Giddens, Anthony (1997) **Sosyoloji, Eleştirel Bir Yaklaşım**, (Çev: M. R. Esengün; İ. Öğretir), İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Giddens, Anthony (2000) **Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori**, (Çev: Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Göka, Erol ve Sayar, Kemal (Der.), (1992) **Bir Bilim Olarak Psikiyatri**, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Gökalp, Ziya (1982) **Makaleler**, VII., Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Gökberk, Macit (1985) **Felsefe Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Görmez, Kemal (1995) "Türkiye'de Yerel Yönetim Reformu Üzerine", **Yeni Türkiye Dergisi**, 1995-4.
- Görmez, Kemal (1997) **Kent ve Siyaset**, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Göze, Ayferi (1983) **Siyasal Düşünce Tarihi**, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Akıllıoğlu, Tekin (1992) **Yönetim Hukuku**, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gray, John (2004) **Post-Liberalizm**, (Çev:Müfit Günay), Ankara: Dost Kitabevi.
- Greenwood, Ryston ve Steward, J. D., (1986) "The Institutional And Organizational Capabilities Of Local Government", **Public Administration**, Vol: 56.
- Guéhenno, Jean-Marie (1998) **Demokrasinin Sonu**, (Çev. M. E. Özcan), Ankara:Dost Kitabevi.
- Guiraud, Pierre (1994) **Göstegebilim**, (Çev: M. Yalçın), Ankara: İmge Yayınevi.
- Gurr, Ted R., (1970) **Why Men Rebel?**, New Jersey: Princeton University Press.
- Guttari, Felix (1990) **Üç Ekoloji**, (Çev: Ali Akay), İstanbul: Hil Yayınları.
- Güler, Birgül Ayman (1992) **Yerel Yönetimler: Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım**, Ankara: TODAİE Yayın No:244.
- Güler, Birgül Ayman (1994) "Yerel Yönetimler ve Demokrasi", **Yerel Yönetimlere Bakış**, Genel-İş, Yerel Yönetimler Sempozyumu 1994, Ankara: Genel-İş Yayınları.
- Güler, Birgül Ayman (1996) **Yeni Sağ ve Devletin Değişimi: Yapısal Uyarılama Politikaları**, Ankara: TODAİE Yayın No:266.
- Güler, Birgül Ayman (1998) **Yerel Yönetimler**, Ankara, TODAİE Yayın No:280.
- Güler, Birgül Ayman (1999) "Küreselleşme Döneminde Yerel Yönetimler", İçinde WALD, (1999) **Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi**, (Ortak Yayın), İstanbul: WALD Yayını, Demokrasi Kitaplığı.
- Gürsel, Yücel (1990) **Demokratikleşme Sürecinde Kent ve İnsan**, İstanbul: E Yayınları.
- Habermas, Jürgen (1992a) **Rasyonel Bir Topluma Doğru**, (Çev: A. Çigdem ve M. Küçük), Ankara: Vadi Yayını.
- Habermas, Jürgen (1992b) **Moral Conscousness and Communicative Action**, Oxford: Polity Press.

- Habermas, Jürgen (1993) **“İdeoloji” Olarak Teknik ve Bilim**, (Çev: Mustafa Tüzel), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Habermas, Jürgen (1995) **Sivil İtaatsizlik**, (Demokratik Hukuk Devletinın Sinanması, Federal Cumhuriyette Otoriter Yasacılığa Karşı), (Çev: Hayrettin Ökçesiz), İstanbul: Afa Yayınları.
- Habermas, Jürgen (1996) **İletişimsel Eylem Kuramı**, (Çev: Mustafa Tüzel), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Habermas, Jürgen (1997) **Kamusalığın Yapısal Dönüşümü**, (Çev: T. Bora ve M. Sancar), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Habermas, Jürgen (2002) **“Öteki” Olmak, “Öteki”yle Yaşamak**, (Çev: İlknur Aka), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hague, Rdo ve Harrop, Martin (1982) **Comparative Government**, London: The Macmillian Press.
- Hale, William (1996) **1789’dan Günümüze, Türkiye’de Ordu ve Siyaset**, (Çev: Ahmet Fethi), İstanbul: Hil Yayını.
- Hall, John A., (1994) **Coercion And Consent: Studies On The Modern State**, Cambridge: Polity Press.
- Hamamcı, Can (1981) **Merkezi Yönetim –Yerel Yönetim Ekseninde Belediyelerimizin Yapısı ve Demokratikleşme Eğilimi**, Ankara: AÜ SBF, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Hamamcı, Can (1985) **“Yerel Yönetim ve Demokrasi”**, **Yeni Gündem**, Ek:6, S:27.
- Hamamcı, Can (1990) **“1930-1946 Tek Parti Dönemi Belediyeciliği: Genel Bakış”**, **Türk Belediyeciliğinde 10. Yıl Uluslar Arası Sempozyumu – Bildiriler ve Tartışmalar-**, Ankara: ABŞB Metropol A.Ş. – IULA-Emme Ortak Yayını.
- Hardt, Michael ve Negri, Antonio (2001) **İmparatorluk**, , (Çev: A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, Michael ve Negri, Antonio (2004) **Çokluk, İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi**, (Çev: B. Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Harloe, M., (2001) **“Social Justice and the city: the new “liberal formulation”**”, **International Journal Of Urban and Regional Research**, Vol:25, No:4, ss, 889-897.

- Harold, F. Alderfer (1964) **Local Government In Developing Countries**, New York: Mcgraw Hill.
- Harvey, David (1978) "Labor, Capital and Class Struggle Around the built Environment in Advanced Capitalist Societies", in, Cox, Kevin, (Ed.t) (1978) **Urbanization and Conflict in Market Societies**, London: Methuen and Co Ltd, ss, 9-37.
- Harvey, David (2000) **Postmodernliğin Durumu**, (Çev:S. Savran), İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, David (2004) **Yeni Emperyalizm**, (Çev: Hür Güldü), İstanbul: Everest Yayınları.
- Hendriks, Frank ve Tops, Pieter (1999) "Between Democracy and Efficiency: Trends in Local Government Reform in the Netherlands and Germany", **Public Administration**, Vol: 77, No: 1, ss, 133-153.
- Hepçilingirler, Feyza (1997) **Türkçe "of"**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Heper, Metin (1973) **Modernleşme ve Bürokrasi**, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- Heywood, Andrew (1999) "Demokrasi", İçinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 67-84.
- Hill, Dillys M., (1974) **Demokrtatic Theory And Local Government**, London: Allen And Unwin.
- HİS (1999) **Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Sendikal Perspektiften Öneriler**, Ankara: Hizmet – İş Sendikası Eğitim Yayınları.
- Hobbes, Thomas (1993) **Leviathan, Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti**, (Çev:Semih Lim), İstanbul:Yapıkredi Yayınları.
- Hofstede, Geert (1991) **Cultures and Organizations, Software of the Mind**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Homans, G. C., (1961) **Social Behavior; its Elementary Forms**, New York: Brace and World.
- Horney, Karen (1945) **Our Inner Conflicts**, New York: Norton Press.
- Horney, Karen (1999) **Psikanalizde Yeni Yollar**, Ankara: Öteki Kitabevi.
- Horowitz, Irving Louis (1972) **Foundations Of Political Sociology**, London:. Harper And Row Publishers.

- Howen, W.; Elshast, A. V., (1942) **Mahalli İdareler İçin Merkezde Yürütülen Hizmetler**, (Tür: Selçuk Yalçındağ), Ankara: TODAİE Yayınları.
- Humunes, Samuel ve Martin, Eileen (1969) **The Structure Of Local Government**, London: The Huque.
- Hunter, Floyd (1963) **Community Power Structure- A study of decision Makers**, Doubleday Anchor Books.
- Huntington, Samuel P., (1992) "How Contries Democratize", **Political Science Qerterly**, N:106, ss, 579-615.
- Huntington, Samuel P., (1996) **Üçüncü Dalga, Yirminci Yüzyıl Sonlarındaa Demokratlaşma**, (Çev:E. Özbudun), Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Huntington, Samuel P., (1999) "Üçüncü Demokrasi Dalgası", içinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 129-148.
- Hymann, Herbert (1955) **Survey design and Analysis**, Glenceo: The Free Press.
- Imrie, Rob ve Raco, Mike (1999) "How new is the new local governance?" **Lessons from the United Kingdom Royal Geographical Society**.
- Inglehart, Ronald (1977) **The Silent Revolution**, Princeton: Princeton University Press.
- INURA, (2003) An Alternative Urban World is Possible: A Declaration for Urban Research and Action, **International Journal of Urban and Regional Research**, Vol: 27, No: 4, December 2003, ss, 952-55, (International Network For Urban Research and Action).
- Işık, Yüksel (1995) **Osmanlı'dan Günümüze İşçi Hareketinin Evrimi (1876-1994)**, Ankara:Öteki Kitabevi.
- İlal, E. (1991) **İletişim; Yıgınsal İletim Araçları ve Toplum, Kavramlar-Kurumlar-Kuramlar**, İstanbul: Der Yayınları.
- İnalcık, Halil (2003) **Patrimonyal Devlet Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme**, Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- İnalcık, Halil (2005) **Makaleler I**, Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- İnceoğlu, Metin (1993) **Tutum, Algı, İletişim**, Ankara: V Yayınları.
- İnsel, Ahmet ve Bayramoğlu, Ali (derl.), (2003) **Bir Zümre, Bir Parti: Türkiye'de Ordu**, İstanbul: Birikim Yayınları.

- Jacoby, Tim (2003) "For the People, Of the People and By the Military: The Regime Structure of Modern Turkey", **Political Studies**, Vol: 51, ss, 669–685.
- Jameson, Frederic (1990) "Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı" içinde , Zeka, Necmi, (Der.), (1990) **Postmodernizm** (F. Jameson,J. F. Lyotard, J. Habermas), (Çev: G. Naliş, D. Sabuncuoğlu, D. Erksan), İstanbul: Kıyı Yayınları.
- Jerome, B.ve Lewia-Beck M.S., (1999) Is Local Politics Local? French Evidence", **European Journal of Political Research**, Vol:35, ss, 181-197.
- Johnson, Craig (2001) "Local Democracy, Democratic Decentralisation and Rural Development: Theories, Challenges and Options for Policy", **Development Policy Review**, Vol: 19, No:4, ss, 521-532.
- Johnston, R., J., (1982) "Voice as a Strategy in Locational Conflict: The Fourteenth Amendment and Residential Separation in The United States", in, Cox, K. R.; Johnston, R. J. (Ed.) (1982) **Conflict, Politics and the Urban Scene**, London: Longman Press. ss, 111-126.
- Jussenlatz, Morris (1970) **Cities in Transformation the Urban Squatter Problem of the Developing World**, Queensland: University of Quensland Press.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1972) **Sosyal Değişmenin Psikolojik Boyutları**, Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1996) **İnsan ve İnsanlar**, İstanbul: Evrim Basım-Yayın-Dağıtım.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2000) **Kültürel Psikoloji, Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kahraman, H. Bülent (1990) **Sosyal Demokrasi, Türkiye ve Partileri**, Ankara: İmge Yayınevi.
- Kahraman, H. Bülent (1993) **Yeni Bir Sosyal Demokrasi İçin**, Ankara: İmge Y.
- Kalaycıoğlu, Ersin (1983) **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**, İstanbul: İÜ Yayını.
- Kalaycıoğlu, Ersin (1998) "Türkiye’de Siyasal Katılma ve Değişim", **75 Yılda Tebaa’dan Yurttaş’a Doğru**, İstanbul: Türkiye İş Bankası, İMKB, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, ss, 233-240.

- Kalaycıoğlu, Ersin (1999) “Türkiye’de Siyaset”, İçinde WALD, (1999) **Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi**, (Ortak Yayın), İstanbul: WALD Demokrasi Kitaplığı.
- Kalaycıoğlu, Ersin ve Turan, İlder (1981) “Measuring Political Participation: A Cross Cultural Application”, **Comparative Political Studies**, Vol:14, No:1, ss, 128-133.
- Kapani, Münci (1981) **Kamu Hürriyetleri**, Ankara:AÜ HF Yayını.
- Kapani, Münci (1988) **Politika Bilimine Giriş**, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kar, Muhsin ve Taban, Sami (2003) “Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri”, **AÜ SBF Dergisi**, C:58, S:3, ss, 145-170.
- Karadağ, Ahmet (2003) “Kamusal Alan Modelleri: Çoğulcu Perspektiften Bir Değerlendirme”, **AÜ SBF Dergisi**, C:58, S:3, ss, 171-195
- Karaelçi, M., (1982) **Pozitivizmin Türkiye’ye Girişi**, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Karaman, Z. Toprak (1992) **Yerel Yönetimler**, İzmir: Bornova Belediyesi Yayını.
- Karaman, Z. Toprak (1995) “Kent Yönetiminde Güçlü Başkan-Güçlü Meclis Tercih”, **Yeni Türkiye**, Eylül-Ekim, Yıl:1, Sayı: 6, ss, 537-551.
- Karpat, Kemal H., (2003) **Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm**, (Çev: Abdülkerim Sönmez), Ankara: İmge Kitabevi.
- Kartal, Kemal S., (1992) **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**, Ankara:Adım Yayınları.
- Kazancı, Metin (1978) **Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler, İmar ve İskan Bakanlığı Örnek Olayı**, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Kazancı, Metin (1983) , “Yerel Yönetimler Üzerine Birkaç Not”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:16, S:4, ss, 36-51.
- Keat Russal ve Urry, John (1994) **Bilim Olarak Sosyal Teori**, (Çev: Nilgün Çelebi), Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, Ruşen (1981) “Yerel Yönetimlerde Güncel Oluşumlar”, **Cavit Orhan Tütengil’e Armağan**, Ankara: AÜ SBF Yayını.
- Keleş, Ruşen (1982) “Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Bir Örnek Olay”, **Seha L. Meray’a Armağan**, Ankara: AÜ SBF Yayını.
- Keleş, Ruşen (1988) **Türkiye’de Kent Yönetimi**, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları

- Keleş, Ruşen (1990) **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara:TDK Yayını.
- Keleş, Ruşen (1991) **Kentsel Katılım**, Ankara: AÜ BYYO Yayını.
- Keleş, Ruşen (1993) **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, İstanbul:IULA-Emme Yayını.
- Keleş, Ruşen (1995) “Yerel Demokrasinin Neresindeyiz?”, **Yeni Türkiye Dergisi**, 1995/4, ss, 66-71.
- Keleş, Ruşen (1999) “Türkiye’de Yerel Siyaset/ Yerel Yönetimler / Yapı-İşleyiş”, İçinde WALD, (1999) **Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi**, (Ortak Yayın), İstanbul: WALD Yayını, Demokrasi Kitaplığı.
- Keleş, Ruşen (2000) **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Ankara: Cem Yayınevi.
- Keleş, Ruşen (2003) “Yerel Seçimler Yaklaşırken Yerel Demokrasimiz”, **İktisat Dergisi**, Sayı:439, ss, 11-15.
- Keleş, Ruşen ve Hamamcı, Can (1994) **Belediye Başkanları ve Meclis Üyeleri**, Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayını.
- Keleş, Ruşen ve Toprak, Zerrin (2000) **21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Belediye Meclislerinde Siyaset**, İzmir: Büyükşehir Belediyesi, Yerel Gündem 21 Yayını
- Keleş, Ruşen ve Yavuz, Fehmi, (1993) **Yerel Yönetimler**, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Keser, İlhan (1993) **Türkiye’de Siyaset ve Devletçilik**, Ankara: Gündoğan Yayınları
- Keyder, Çağlar (1989) **Türkiye’de Devlet ve Sınıflar**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keyman, E. F. ve Sarıbay, A.Y., (Der.) (2000) **Global Yerel Eksende Türkiye**, İstanbul:Alfa Yayını.
- Keyman, Fuat (1995) “Demokrasi Topluluk ve Fark: Türkiye’de Liberalizm Tartışmasına Kuramsal Bir Katkı”, **Toplum ve Bilim**, S: 66, ss.140-165.
- Keyman, Fuat (1998) “Radikal Demokrasi Kuramı: Türkiye ve Geç Modern Zamanlarda Demokratik Yönetim”, **Defter**, Yıl: 11, Sayı: 33, ss.197-205.
- Kıray, Mübeccel (1964) **Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası: Ereğli**, Ankara: DPT Yayını.
- Kıray, Mübeccel (1983)**Toplumbilim Yazıları**, Ankara:GÜ İİBF Yayını.
- Kıray, Mübeccel (1998)**Kentleşme Yazıları**, İstanbul:Bağlam Yayıncılık
- Kışlalı, Ahmet Taner (1994) **Kemalizm Laiklik ve Demokrasi**, Ankara: İmge Kitabevi.

- Kili, Suna ve Gözübüyük, Şeref (2000), **Türk Anayasa Metinleri**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kim, Heemin ve Fording, Richard C., (2003) "Voter ideology in Western democracies: An update", **European Journal of Political Research**, Vol: 42, ss, 95-105.
- Kim, U.; Helgesen, G.; Ahn, B.M., (2002) "Democracy, Trust, and Political Efficacy: Comparative Analysis of Danish and Korean Political Culture", **Asslied Psycology**: 2002, Vol:51, No:2, ss 318-353.
- Kirby, Andrew (1982) "The External Relations of Local State in Britain: Some Emprical Examples", in, Cox, K. R.; Johnston, R. J. (Ed.) (1982) **Conflict, Politics and the Urban Scene**, London: Longman Press. ss, 88-104.
- Kocaman, Ahmet (Haz.) (2003) **Söylem Üzerine**, Ankara:METU Press.
- Koçak, Orhan (2001) "Batı Kültürü Türk Kültürünü Tehdit Ediyor mu?", içinde, KAV (2001) **Küreselleşme ve Modernleşme Sürecinde Kültürel Kimlik**, Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayını.
- Koğacıoğlu, Dicle (2004) "Progress, Unity, and Democracy: Dissolving Political Parties in Turkey", **Law and Society Review**, Vol:38, No: 3, ss, 433-461.
- Kongar, Emre (1983) **Demokrasi ve Kültür**, İstanbul: Hil Yayınları.
- Kongar, Emre (1998) **Yamyamlara Oy Yok**, (Siyaset ve Yağma), İstanbul: remzi Kitabevi.
- Koonings, Kees (2004) "Sternngthening citizenship in Brasil's democracy: local Participatory governance in Porto Alegre", **Bulletin of Latin American Research**, Vol: 23, No:1, ss, 79-99.
- Köse, Erol (1977) "Yerel Yönetimlerde Yeni Örgütlenmelere Doğru", **Mimarlık Dergisi**, 1977/2.
- Krech, David; Crutchfield, Richard S.; Ballachey, Egerton L., (1970) **Cemiyet İçinde Fert**, (Çev: Mümtaz Turhan), İstanbul: MEB Devlet Kitapları, MEB Basımevi.
- Kressel, Neil J., (Ed.), (1993) **Political Psycology, Classic and Contemporary Readings**, New York: Paragon House.

- Kuçuradi, İonna (1999) “İnsan Hakları Düşüncesinin Işığında İnsan Hakları Belgeleri”, **İnsan Haklarının Gelişimi**, Ankara:TÜBA Bilimsel Toplantılar Serisi: 9.
- Kupia, Arthur ve McCubbins, Mathew D., (1998) **The Democratic Dilemma: Can Citizens Learn What They Need to Know?**, New York: Cambridge University Press.
- Kurt, Nihat (1995) **Yarı Doğrudan Demokrasi Kurumları**, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi.
- Kurtoğlu, Ayça (2003) **Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset**, (Ankara Keçiören Örneği), Ankara: İletişim Yayınları.
- Kuruç, Bilsay (1988) **Belgelerle Türkiye İktisat Politikası Cilt 1. (1929-1932)**, Ankara: AÜ SBF Yayını.
- Kymlicka, Will (2004) **Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş**, (Çev:Ebru Kılıç), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Lacoste, Yves (1996) **Sınıf Açısından Azgelişmişlik**, İstanbul: Göçebe Yayınları.
- Lakoff, Sanford (1999) “Özerklik ve Liberal Demorkasi” İçinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 199-214.
- Lane, Robert E., (1956) “Political Character and Political Analysis” içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press. ss, 115-125.
- Larsen, Christian A., (2002) “Municipal Size and Democracy: A Critical Analysis of the Argument of Proximity Based on the Case of Denmark”, **Scandinavian Political Studies**, Vol:25, No:4, ss, 317-332.
- Lasswell, Harold D., (1951) **The World Revolution Of Our Time: A Framework For Basic Policy Research**, Stanford: Stanford University Press.
- Lasswell, Harold D., (1956) “Power and Personlaity” içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press.
- Laswell, Harold (1948) **Power and Personlaity**, New York: Win Norton and Co.

- Lauder, H.; Brown, P.; Halsey, A. H., (2004) "Sociology and political arithmetic: some principles of a new policy science", **The British Journal of Sociology**, Vol: 55, Issue 1, ss, 3-22.
- Lawson, Kay (1985) **The Human Politiy**, Boston:Houghton Mifflin.
- Lazar, Sian (2004), "Personalist Politics, Clientelism and Citizenship: Local Elections in El Alto, Bolivia", **Bulletin of Latin American Research**, Vol: 23, No:2, ss, 228-243.
- Leeds, Anthony (1994) "Locality Power Realtion to Supralocal Power Institutions", içinde, Sanjek, R., (Ed.), (1994) **Cities, Classes and Social Order**, Cornell University Press. ss, 209-231.
- Leneberry, R. L. ve Sharkansky, I., (1971) **Urban Politics and Public Policy**, London: Harper and Row Publishers.
- Lewis, Bernard (1991) **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Matbaası.
- Liebman, Lance (1976) "Social İntervention in a Democracy", içinde, Shank, Alan (Ed.) (1976) **Political Power and the Urban Crisis**, Boston: Holbrok Press. ss,456-473.
- Lijphardt, Arend (yty) **Çağdaş Demokrasiler**, (Çev: E. Özbudun; E. Onulduran), Ankara: Yetkin Basımevi.
- Lindström, Anders (1999) "The Comparative Study of Local Government System-AResearch Agenda", **Journal of Comporative Policy Analysis: Research and Practice**, Vol:1, ss, 97-115.
- Lipson, Leslie (1999) "Demokrasinin Felsefesi" İçinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 17-23.
- Locke, John (2004) **Hükümet Üzerine İkinci İnceleme**, (Çev:Fahri Bakırcı), İstanbul: Babil Yayınları.
- Lodziak, Conrad (2003) **Kapitalizm ve Kültür, İhtiyaçların Manipülasyonu**, (Çev: Berna Kurt), İstanbul: Citlembik Yayınları.
- Liotard, Jean Francois (1990) **Postmodern Durum**, (Çev: Ahmet Çiğdem), İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Liotard, Jean-Francois (1999) **Ötekinin Hakları**, (Çev:Z. Arslan), Ankara:Liberal Düşünce Topluluğu Yayını.

- Lyotard, Jean-Francois, (1999) **Ötekinin Hakları**, (Çev:Z. Arslan), Ankara:Liberal Düşünce Topluluğu Yayını.
- MacIntyre, Alasdair (2001) **Erdem Peşinde, Ahlak Teorisi Üzerine Bir Çalışma**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Macperson, C. B., (1984) **Demokrasinin Gerçek Dünyası**, (Çev:Levent Köker), Ankara: Birey ve Toplum.
- Mahçupyan, Etyen (1996) **Bir Demokratik Manifesto'ya Doğru**, İstanbul: Yol Yayınları.
- Mahoney, James (1999) "Nominal, Ordinal and Narrative Assraisal in Macrocasual Analysis", **American Journal of Sociology**, Vol:104, No:4, January 1999, ss 1154-1196.
- Malinowski, Bronislaw (1990) **Büyük, Bilim ve Din**, (Çev: Saadet, Özkal), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Maloutas, T. ve Malouta M. P., (2004) "The Glass Menagerie of Urban Governance and Social Cohesion: Concepts and Stakes, **International Journal Of Urban and Regional Research**, Vol:28, No:2, ss, 449-465.
- Manin, B., (1987) "On Legitimacy And Political Deliberation", **Political Theory**, V:15.
- Manisalı, Erol (1978) **Gelişme Ekonomisi**, İstanbul:İÜ İktisat Fakültesi.
- Manisalı, Erol (2001) **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç küreselleşme, Ulus Devlet ve Türkiye**, İstanbul: Otopsi Yayınevi
- Mann, Michael (1986) **The Sources of Social Power**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Manor, James (1999) **The Political Economy of Democratic Decentralisaiton**, Washington D. C.: World Bank, Directions in Development Series.
- Marx, K. ve Engels, F., (1976) **Alman İdeolojisi**, (Çev:Hüseyin Boz), İstanbul:Taban Yayınları.
- Mayor, F. ve Forti, A., (1974) **Bilim ve İktidar**, (Çev:M. Küçük), Ankara: TÜBİTAK Yayını.
- McLuhan, Marshall (1964) **Understanding Media: The Extentensions of Man**, New York:McGraw Hill.

- Melnik, Stefan (1999) "Kanun Hakimiyeti Prensibinin Anlam ve Önemi" içinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 193-198.
- Meriç, Osman (1983) "Anayasalarda Mahalli İdarelerle İlgili İlkeler ve İdari vesayet", **Prof. Dr. Fehmi Yavuz'a Armağan**, Ankara: AÜ SBF Yayını.
- Merriam, Charles E., (1956) "New Aspects of Politics" içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press. ss,24-31.
- Meyer, David S., (2004) "Globalization from Below: Democracy after the Cold War", **International Studies Review**, Vol: 6, ss, 297-301.
- Meyer, Thomas (2004) **Medya Demokrasisi, Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir?**, (Çev: Ahmet Fethi), İstanbul: İş Bankası Yayını.
- MİGM, (1998) **Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı-Yerel Yönetimlerin Ekonomik Katılımları**, Ankara: Tc İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.
- Mill, J. Stuart (1997) **Hürriyet**, (Çev:M.O. Dostel), İstanbul: MEB Yayınları.
- Miller, Richard W., (1992) **Moral Differences Truth, Justice and Conscience in a World of Conflict**, New Jersey: Princeton University Press.
- Minc, Alain (1995) **Yeni Ortaçağ**, (Çev:M.A. Ağaoğulları), Ankara: İmge Kitabevi.
- MKB (2001) **Türk Atasözleri ve Deyimleri**, Cilt I-II, Ankara: Milli Kütüphane Başkanlığı Yayını.
- Montaigne (1999) **Denemeler**, (Çev:Sabahattin Eyuboğlu), İstanbul:Cem Yayınevi.
- Montesquieu (2004) **Kanunların Ruhu Üzerine**, (Çev:Fehmi Baldaş), İstanbul:Seç Yayın Dağıtım.
- Morris, Lydia (1993) **Dangerous Classes**, London:Routledge.
- Mouffe, Chantal (1994) "Radikal Demokrasi: Modern mi, Post-Modern mi?", içinde, **Modernite Versus Postmodernite**, (Der. M. Küçük), Ankara: Vadi Yayınları.
- Mourgeon, Jacques (1992) **İnsan Hakları**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mulford, Charles L., (1978) "Why They Don't, Even When They Ought To: Implications Of Compliance Theory For Policymakers", İn Etzioni, Emtia, (Ed.t) (1978) **Policy Research**, Laiden: E. J. Brill, ss, 47-62.

- Myerson, Geroge (2004) **Ekoloji ve Postmodernliğin Sonu**, (Çev: Ebru Kılıç) İstanbul: Everest Yayınları.
- Neuman, W. Russel (1993) "The Paradox of Mass Politics Knowledge and Opinion in the American Electrote" in, Kressel, Neil J., (Ed.), (1993) **Political Psychology, Classic and Contemporary Readings**, New York: Paragon House, ss, 252-274.
- Nicholaidis, Nicholas G. (1963) "Policiry And Policy-Making: An Emprical Analysis", **Revue Internationale de Science Administratives**, C:29, S:4.
- Nietzsche, Friedrich W., (1992) **Deccal**, Ankara: Seren Yayıncılık.
- Nietzsche, Friedrich W., (2000) **Ecce Homo**, İstanbul: Yapıkredi Yayınları.
- Nodia, Ghia (1990) "Milliyetçilik ve Demokrasi" İçinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 85-104.
- Norris, Pippa (Ed.), (1999) **Critical Citizens: Global Sussort for Democratic Government**, New York: Oxford University Press.
- North, Douglass (2002) **Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans**, (Çev: Gül Çağlalı Güven), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Nye, Joseph S.; Zelikow, Philip D.; King, David C., (Ed.) (1997) **Why People Dont Trust Government**, Cambridge: Harward University Press.
- Oldfield, D., (1990) **Citizenship and Community: Civic Republicanism and Modern World**, London: Routledge.
- Onaran, Oğuz (1971) **Örgütlerde Karar Verme**, Ankara: AÜ SBF Yayın No:321, Sevinç Matbaası.
- Ortaylı, İlber (1979) **Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler**, Ankara: TODAİE Yayını.
- Ortaylı, İlber (1985) "Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler", **Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C:1, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ortaylı, İlber (1990) "Yerel Yönetim, Devraldığımız Miras", **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslararası Sempozyum**, 23-24 Kasım 1990, Ankara: A BŞB Metropol İmar A.Ş. ve IULA-Emme Yayını.
- Ortaylı, İlber (1995) **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul: Hil Yayınları.

- Ortaylı, İlber (1999) “Yerel Yönetim Geleneği ve Geleneğin Etkinliği”, içinde **WALD, (1999) Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi**, (ortak yayın), İstanbul: WALD Yayını, Demokrasi Kitaplığı.
- Ottoway, Marina (2003 “Promoting Democracy after Conflict: The Difficult Choices”, **İnternational Studies Perspectives**, Vol:4, ss, 314-322.
- Ouchi, William (1989) **Teori Z**, (Çev:Yakut Güneri), İstanbul: İlgi yayıncılık.
- Ozankaya, Özer (2002) **Cumhuriyet ya da Demokrasi**, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Ögel, Bahaeddin (2001) **Türk Mitolojisi**, Cilt I-II, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Ölçen, Ali Nejat (1997) **Kemalizm’in Ekonomisi**, Ankara: Türk Devrim Krurumu.
- Öner, Şerif (1997) “Belediye Yönetimlerinde Kamuoyu Denetimi ve Katılım”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl:69, S:415, Haziran, ss,191-192.
- Özay, İl Han (1986) **İkibine Kavuşurken Günışığında Yönetim**, İstanbul: Alfa Basımevi.
- Özbudun, Ergun (1975) **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Özbudun, Ergun (1981) “Turkey: The Politcs of Politikal Clientelism”, in, Eisentadt, S. N.; Lemarchand, R., (Ed.s) (1981) **Political Clientelism, Patronage and Development**, London: Sage Publication, ss, 249-268.
- Özbudun, Ergun (1996) “Turkey: How far from Censelidation”, **Journal of Democracy**, V:7, No:3, ss, 123-138.
- Özbudun, Ergun, (1981) “Turkey: The Politcs of Politikal Clientelism”, in, Eisentadt, S. N.; Lemarchand, R., (Ed.s) (1981) **Political Clientelism, Patronage and Development**, London: Sage Publication, ss, 249-268.
- Özcan, M. Tevfik (1998) **İlkel Toplumlarda Toplumsal Kontrol**, İstanbul: Özne.
- Özlem, Doğan (1999) **Max Weber’de Bilim ve Sosyolji**, İstanbul: Küyerel Yayınları.
- Öztürk, Azim (1994) “Türkiye’de Halkın Yönetime Katılması, Mevcut Yerel Yönetim Anlayışı ve Çözüm Bekleyen Temel Sorunlar”, **Türk İdare Dergisi**, Y:66, S:405.
- Özügürlü, Metin (2000) “Sendikacılık Hareketinin Krizi ve Yeni Gelişmeler Üzerine Gözlemler”, **AÜ SBF Dergisi**, C:55, S:1, ss,139-172.

- Pahl, R., (2001) "Market Success and Social Cohesion", **İnternational Journal of Urban and Regional Research**, Vol: 25, No: 4, ss, 879-883.
- Palast, Greg (2003) **Paranın Satın Alabileceği En İyi Demokrasi**, (Çev: Can Polat), İstanbul: Aykırı Yayınları.
- Paraf, Pierre (1968) **Halk Demokrasileri**, (Çev: Zaver Biberyan), İstanbul: Payel Yayınevi.
- Park, R.E.; Burgess, E.W.; McKenzie (1968) **The City**, Chicago:Chicago University Press.
- Parkinson, John (2003) "Legitimacy Problems in Deliberative Democracy", **Political Studies**, Vol: 51, ss, 5-20.
- Parla, Taha (1992) **Türkiye'de Anayasalar**, İstanbul: Yenyüzyıl Kitaplığı.
- Pelevin, Victor (2004) **Homo Zapiens**, İstanbul: İş Bankası Yayını.
- Pennington, Mark (2003) "Hayekian Political Economy and the Limits of Deliberative Democracy", **Political Studies**, Vol: 51, ss, 722-739.
- Pietrzyk, Dorota I., (2003) "Democracy or Civil Society?", **Politics**, Vol:23, No: 1, ss, 38-45.
- Pioro, Z. (vd.), (1967) "Research on Urban Plant and Administration" içinde, Hauser, M. P., (Ed.) (1982) **Handbook for Social Research in Urban Areas**, Paris: UNESCO, ss, 192-214.
- Pirenne, Henri (1994) **Ortaçağ Kentleri**, (Çev:Ş. Karadeniz), İstanbul:İletişim Yayınları.
- Platon, (1992) **Devlet**, (Çev:M.A. Cımcöz ve S.Eyuboğlu), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayını.
- Poggi, Gianfranco (1991) **Çağdaş Devletin Gelişimi**, (Çev:Ş.Kut ve B.Toprak), İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını.
- Porter, Michael E., (1990) **The Competitive Advantage of Nations**, New York: The Free Press.
- Popper, K.R., (1994) **Açık Toplum ve Düşmanları**, Cilt:1-2, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Popper, Karl R. (1985) **Tarihselciliğin Sefaleti**, (Çev: Sabri Orman), İstanbul: İnsan Yayınları.

- Pratchett, L. ve Wilson, D., (1997) "The rebirth of local democracy?", **Local Government Studies**, Vol: 23, No: 1, ss, 16-31.
- Pratchett, Lawrence (2004) "Local Autonomy, Local Democracy and the 'New Localism'", **Political Studies**, Vol:52, ss, 358-375.
- Putnam, R., (1993) "The Prosperous Community: Social Capital and Public Life", **The American Prospect**, No:13, ss, 34-42.
- Putnam, R., (1995) "Bowling Alone: Amerca's Declining Social Capital", **Journal of Democracy**, Vol:6, No: 1, ss, 65-78.
- Putnam, R., (2000) **Bowling Alone: The Collapse and Revival of Amercan Community**, New York: Simon and Schuster.
- Rand, Ayn (1999) "Kapitalizm Nedir?" İçinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 215-234.
- Rawls, John (1972) **A Theory of Justice**, London: Oxford University Press.
- Rawls, John (1993) **Political Liberalism**, New York: Columbia University Press.
- Rex, J. A., (1968) "The Sociology of a Zone of Transition", içinde, Pahl, R. (Ed.) (1968) **Reading in Urban Sociology**, London: Pergamon Press.
- Robert, Jean (1999), **Kent ve Halk**, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Rodriguez-Pose, Andres; Tomaney, John; Klink, Jeroen; (2001) "Local empowerment through economic restructuring in Brazil: the case of the greater ABC region", **Geoforum**, Vol:32, ss, 459-469.
- Rousseau, Jean-Jacques (1999) **Toplum Sözleşmesi**, (Çev: Alpagut Erenuluğ), Ankara: Öteki Yayınevi.
- Runciman, W. G., (1969) **Social Science and Political Theory**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Said Halim Paşa (1991) **Buhranlarımız ve Son Eserleri**, (M. E. Düzdağ (Haz.), İstanbul: İz Yayıncılık.
- Sakaoğlu, Necdet (2003) **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Sancar, Mithat (2000) "Devlet Aklı" **Kıskacında Hukuk Devleti**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sancar, Mithat (2000) "Global Sivil Toplum Mu?", **Birikim**, S.130, ss,19-29.

- Saraçgil, Ayşe (2004) **Bukalemun Erkek, Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Ataerkil Yapılar ve Modern Ed.ebiyat**, İstanbul: İletişim Yayınları
- Saraçgil, Ayşe (2004) **Bukalemun Erkek, Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Ataerkil Yapılar ve Modern Ed.ebiyat**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Saran, Ulvi (1996) "Belediye Hizmetlerinde Halkı Bilgilendirme ve Halk Denetiminin Sağlanması", **Beklenen Mahalli İdareler Dergisi**, S:33.
- Sarıbay, Ali Yaşar (1992) **Siyasal Sosyoloji**, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Sartori, Giovanni (1996) **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**, (Çev.: T. Karamustafaoğlu ve M. Turhan), Ankara: Yetkin Yayınları.
- Saunders, Peter (1979) **Urban Politics; A Sociological Interpretation**, London: Hutchinson.
- Saussure, Ferdinand (1979) **Genel Dilbilim Dersleri**, Cilt I, (Çev: B. Vardar), Ankara: TDK Yayınları.
- Savaş, Vural (2000) **İrtica ve Bölücülüğe Karşı Militan Demokrasi**, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sayın, Deniz (1994) **Belediye Meclisleri**, Ankara: TODAİE KYUP, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sayın, Deniz (1994) "Hemşehriler ve Belediye Meclisi Toplantıları", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:3, S:5., ss, 11-24.
- Schmidt, Manfred G., (2001) **Demokrasi Kuramlarına Giriş**, (Çev: M. Emin Köktaş), Ankara: Vadi Yayını.
- Schmitter, P.C. ve Karl, T.L., (1995) "Demokrasi Nedir... Ne Değildir", İçinde, Diamond, L; Plattner, M. F., (1995) **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ankara: Yetkin Basımevi, ss, 67-82
- Schumpeter, Joseph, A., (1981) **Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi**, (Çev:T. Akoğlu), İstanbul: Varlık Yayınları.
- SD (1994) **Yerel Yönetimler ve Demokrasi**, Ankara: Sosyal Demokrasi Yayınları.

- Selçuk, Sami (2001) **Türkiye'nin Demokratik Dönüşümü**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Seligman, Adam B., (1997) **The Problem of Trust**, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Sencer, Muzaffer (1985) "Yönetimin Tarihsel Evrimi ve Yönetim Sistemleri", **Amme İdaresi Dergisi**, C:18, S:2, ss, 141-168.
- Sencer, Muzaffer (1992) **Türkiye'nin Yönetim Yapısı**, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Senior, Clarence (1958) **Land Reform And Democracy**, Gainesville: University Of Floride Press.
- Sennett, Richard (1996) **Kamusal İnsanın Çöküşü**, (Çev: S. Durak ve A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sever, Metin ve Dizdar, Cem (1993) **2. Cumhuriyet Tartışmaları**, Ankara:Başak Yayınları.
- Sezer, B. Uysal (1987) "Yerel Yönetimin Çevresi – Halkla İlişkiler ve Kamuoyu Araştırmaları", **Amme İdaresi Dergisi**, C:20, S:1, ss, 15-32.
- Sezer, Baykan (1988) **Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları**, İstanbul: Sümer Kitabevi
- Shank, Alan (Ed.) (1976) **Political Power and the Urban Crisis**, Boston: Holbrook Press. ss,456-473.
- Sharpe, L. J. (1970) 'Theories and Values of Local Government', **Political Studies**, V:18 No:2,ss, 153-74.
- Sheeron, Patrick J., (1993) **Ethics in Public Administration, A Philosophical Approach**, London: Praeger Publishers.
- Shutt, Harry (2003) **Yeni Bir Demokrasi**, İstanbul:Kitap Yayınevi.
- Sniderman, Paul M., (1993) "Personality and Democratic Politics" in, Kressel, Neil J., (Ed.), (1993) **Political Psychology, Classic and Contemporary Readings**, New York: Paragon House, ss, 154-166.
- Solomon, Robert C. ve Flores, Fernando (2001) **Güven Yaratmak**, İstanbul: MESS Yayını.
- Soral, Erdoğan (1986) **Demokrasi, Ekonomik Bunalım ve Emekçiler**, Ankara: Sevil Matbaası.
- Soysal, Mümtaz (1967) **Local Government İn Turkey**, Ankara: TODAİE Yayını.

- Soysal, Mümtaz (1971) "Politik Gelişmede Mahalli İdarelerin Rolü", **Mahalli İdareler ve Ulusal Kalkınma**, Ankara: TODAİE Yayın No:1
- Sözen, Süleyman ve Shaw, Ian (2003) "Turkey and the European Union: Modernizing a Transition to a State?", **Social Policy and Administration**, Vol:37, No:2, ss, 108-120.
- Spring, Joel (2003) **Özgür Eğitim**, (Çev: Aysen Emekçi), İstanbul: Ayrıntı Kitap.
- Stanyer, Jeffrey (1982) **Understanding Local Government**, London: Martin Robertson Fontonol Collins.
- Steiner, Barelson (1964) **Human Behavior, An Inventory of Scientific Findings**, New York: Harcourt, Brace and World.
- Stepan, Alfred (1995) "Demokratik Muhalefetin Görevleri" içinde, Diamnod, Larry; Plattner, Marc F, (Derl.), (1995) **Demokrasinin Küresel Yükselişi**, Ankara Yetkin Basımevi, ss, 91-100.
- Stoker Gerry (1989) "Creating a Local Government for a post-Fordist Society" içinde, Stewart J. and Stoker G. (der) **The Future of Local Government**, Macmillan, Basingstoke, ss, 141-170.
- Stoker, Gerry (1988) **The Politics of Local Government**, London: McMillan.
- Stouffer, S. A., (vd) (1949) **The American Soldier**, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Sutela, Marja (2000) "Comparative Aspects of Local Direct Democracy: The Municipal Referendum in Finland, Sweden, Germany and Switzerland", **European Public Law**, Vol: 7, No: 4, ss, 651-670.
- Swyngedouw, E., (2000), "Authoritarian Governance, Power, and the Politics of Rescaling", **Society and Space**, Vol: 18, ss, 63-76.
- Szelenyi, Ivan (1983) **Urban Inequalities Under State Socialism**, New York: Oxford University Press.
- Şaylan, Gencay (1974) **Türkiye'de Kapitalizm, Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji**, Ankara: TODAİE Yayını.
- Şaylan, Gencay (1979) "Bürokratik Sistemlerde Yönetime Katılma Olgusu ve Yapısal Sınırlılıklar", **Amme İdaresi Dergisi**, C.12, S.2, Haziran, ss, 19-32.
- Şaylan, Gencay (1995) **Değişim Küreselleşme ve Devletin yeni İşlevi**, Ankara: İmge Kitabevi.

- Şaylan, Gencay (1998) **Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi**, Ankara: TODAİE, İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.
- Şenel, Alaeddin (1986) **Siyasal Düşünceler Tarihi**, Ankara: Teori Yayınları.
- Şengül, H. Tarık (2001) **Kentsel Çelişki ve Siyaset**, İstanbul, WALD, Demokrasi Kitaplığı.
- Şenyapılı, Önder (1977) “Yerel Yönetim Kararlarına Halk Katılımı”, **Mimarlık Dergisi**, 77/2.
- Şerif, Muzaffer ve Şerif Carolyn W., (1996) **Sosyal Psikolojiye Giriş**, Cilt I-II, (Çev:M. Akay ve A. Yavuz), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Tanilli, Server (1972) **Devlet ve Demokrasi**, İstanbul:İÜ Hukuk Fakültesi Yayını.
- Tanilli, Server (1987) **Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz?**, İstanbul, Amaç Yayıncılık.
- Tankut, Gönül (yty) **Bir Başkentin İmarı**, Ankara (1929-1939), yyy.
- Tanör, Bülent (1996) **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri**, İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Tebble, Adam James (2003) “Does Inclusion Require Democracy?”, **Political Studies**, Vol: 51, ss, 197-214.
- Tekeli İlhan (1999) “Yerel Siyaset ve Demokrasi / Çoğulculuk / Sivil Toplum”, İçinde WALD, (1999) **Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi**, (Ortak Yayın), İstanbul: WALD Yayını, Demokrasi Kitaplığı.
- Tekeli, İlhan (1977) “Belediyeler ve Kent Yönetiminin Sınıfsal Yapısı”, **Mimarlık Dergisi**, Yıl:15, Sayı:150.
- Tekeli, İlhan (1978) “Cumhuriyetin Döneminde (1923-1973) Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi”, İçinde, Türkcan, Ergun, (Ed.), (1978) **Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi**, Ankara: Türk İdareciler Derneği Yayını.
- Tekeli, İlhan (1982) **Türkiye’de Kentleşme Yazıları**, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tekeli, İlhan (1983) “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:6, S:2, ss, 3-22.
- Tekeli, İlhan (1990) “Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyinin Değerlendirilmesi Üzerine”, **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslararası Sempozyum**, 23-24 Kasım 1990, Ankara: A BŞB Metropol İmar A.Ş. ve IULA-Emme Yayını.

- Tekeli, İlhan (1991) “Kent Planlaması ve Katılım Üzerine Düşünceler”, **Kent Planlaması Konuşmaları**, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayını, ss, 67-73.
- Tekeli, İlhan (1991) **Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi ve Sivil Toplumcu Nitelikleri Üzerine**, İstanbul: TÜSES Vakfı Yayını.
- Tekeli, İlhan (1992) “Belediyeler, Demokrasi ve Denetim”, **Belediyecilik Yazıları** (1976-1991), İstanbul: IULA-Emme ve Yerel Yönetim Dünyası Ortak Yayını.
- Tekeli, İlhan (1999) **Modernite Aşılırken Siyaset**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Tekeli, İlhan (2001) **Modernite Aşılırken Kent Planlaması**, Ankara: İmge Kitabevi
- Tekeli, İlhan ve Gülöksüz, Yiğit, (1976) “Belediye Sorunları”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:9, S:2, ss, 3-25.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim (2004) **Cumhuriyetin Harcı, Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Tezel, Yahya Sezai (1979) “Demokrasi ve Belediyeler”, **Demokrasi İçin Toplumcu Düşün**, ss, 185-198 .
- Tezel, Yahya Sezai (1994) **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Thomson, Dennis F., (1995) **Ethics in Congress From Individual to Institutional Corruption**, Virginia: R.R. Donnelley and Sons Co.
- TİD (1982) **Yeni Bir Belediyeciliğe Doğru**, Belediyecilik Araştırma Projesi, Ankara: Türk İdareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi:2.
- Timur, Taner (1986) **Osmanlı Kimliği**, İstanbul: Hil Yayınevi.
- Timur, Taner (1993) **Türk Devrimi ve Sonrası**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Timur, Taner (1994) **Osmanlı Toplumsal Düzeni**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Timur, Taner (1996) **Osmanlı Çalışmaları**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Timur, Taner (2000) **Küreselleşme ve Demokrasi Krizi**, Ankara: İmge Kitabevi.
- TKİB (1993) **Yerel Yönetim ve Demokrasi**, İstanbul: TC Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve IULA-Emme Ortak Yayını.
- Tocqueville, Alexis de (1994) **Amerika’da Demokrasi**, (Çev:İ. Sezal ve F. Dilber), Ankara: Yetkin Basımevi.
- TODAİE (1992) **Kaya Projesi, Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu**, Ankara: TODAİE Yayını.

- TODAİE, (1967) **Yerinden Yönetim ve Kalkınma**, Ankara: TODAİE Yayını.
- TOKİ (1994) **Yerel Yönetimler ve Demokrasi**, (Haz.: Selahattin Yıldırım), Ankara: TOKİ Yayını.
- Tolan, Barlas (1977) **Büyük Kent Sorunlarına Toplu Bakış**, Ankara: AİTİA Yayını
- Toprak, Zafer (1995) **Milli İktisat – Milli Burjuvazi**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toprak, Zerrin (1990) “Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.23, S.1, Mart, ss, 81-83.
- Tortop, Nuri (1985) “Yönetim Sistemimiz İçinde Belediyelerimizin Önemi, Sorunları ve Yeni Düzenlemeler”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:18, S:4, ss, 1-7.
- Tortop, Nuri (1994) **Mahalli İdareler**, Ankara: Yargı Yayınları.
- Toulmin, Stephen (2002) **Kozmopolis, Modernite’nin Gizli Gündemi**, (Çev: Hüsamettin Arslan), İstanbul: Paradigma Yayını.
- Touraine, Alain (1997), **Demokrasi Nedir?**, (Çev: Olcay Kunal), İstanbul: Yapıkredi Yayını.
- Toynbee, Arnold J., (1999) **Türkiye, Bir devletin Yeniden Doğuşu**, Cilt, I-II, (Çev: Kasım Yargıcı), İstanbul: Yeni Gün Yayıncılık.
- Turan, İtler (1987) **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar**, İstanbul: Belediye-İş Sendikası Yayını.
- TÜSES (1991) **Yerel Yönetimler İçin Demokratik Bir Model Arayışı**, Araştırma Raporu, İzmir: TÜSES Vakfı Yayınları.
- TÜSES (2004) “Türkiye’de Siyasi Parti Yandaş ve Seçmenlerin Etnik / Dinsel Kimlikleri ve Siyasal Yönelişleri Araştırması, (Burhan Şenatalar; Sezgin Tüzün (Veri Araştırma Şirketi).
- TÜSİAD (1995) **Yerel Yönetimler, Sorunlar, Çözümler**, İstanbul: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği Yayını.
- Uslaner, Eric M. (2003) “Trust as a Moral Value”, İçinde, Castiglione, Dario vd (Ed.) **Handbook of Social Capital**, Oxford: Oxford University Press.
- Uysal, Birkan (1984) **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, Ankara: TODAİE Yayını.
- Ünlü, Halil (1993) **Yönetimler Arası İlişkiler**, İstanbul: TC B TKİB ve IULA-Emme Ortak Yayını.

- Üstel, Fusun, (2004) **Makbul Vatandaşın Peşinde, II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Varol, Muharrem (1989) **Yerel Siyasetin Demokratikleştirilmesi**, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Varol, Muharrem (1989) **Yerel Siyasetin Demokratikleştirilmesi**, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Vatter, Adrian (2000) "Consensus and direct democracy: conceptual and empirical linkages", **European Journal of Political Research**, Vol:38, ss, 171-192.
- Velidedeoğlu, H. V., (1976) **Sağ'sız Sol'suz Demokrasi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Verba, Sidney ve Nie, Norman H., (1993) "Participation and Equality, Who Gets, What and How?" in, Kressel, Neil J., (Ed.), (1993) **Political Psychology, Classic and Contemporary Readings**, New York: Paragon House, ss, 285-294.
- Vergin, Nur (1977) **Kentleşme ve Siyasal Yaşam**, İstanbul: Basılmamış Doçentlik Tezi.
- Vergin, Nur (1986) "Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları", **Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar**, İstanbul: SİSAV Yayını.
- Viotti, Paul ve Kaussi, Mark (1997) **International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism**, New York: Macmillan, ss 55-59.
- Vygotsky, L. S., (1998) **Düşünce ve Dil**, (Çev: S. Koray), İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Wallas, Graham (1956) "Human Nature in Politics" içinde, Heinz, Eulau; Eldersveld, Samuel J.; Janovitz, Morris (Ed.), (1956) **Political Behavior, A Reader in Theory and Research**, İllinois: The Free Press. ss, 9-14.
- Wallerstein, Immanuel (1992) **Tarihsel Kapitalizm**, (çev: Necmiye Alpay), İstanbul: Metis Yayınları.
- Wallerstein, Immanuel (2003) **Amerikan Gücünün Gerileyişi**, (Çev: Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Ward, Kevin G., (2000) "A critique in search of corpus: re-visiting governance and re-interpreting urban politics", **Royal Geographical Society**, 169-185.
- Weber, Max (1987) **Sosyoloji Yazıları**, (Çev: Taha Parla), İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

- Wickwar, W. Hardy (1970) *The Political Theory Of Local Government*, University Of South Carolina Pres, S, 11'den Aktaran Görmez, Kemal (yty) **Yerel Demokrasi ve Türk Belediyeciliği**, yyy: Hizmet-İş, Tüm Belediye ve Genel Hizmet İşçileri Sendikası Yayını.
- Williams, O. P. ve Adrian, C. R., (1968) "Community Types and Policy Differences", in, Wilson, James Q., (Ed.), (1968) **City Politics and Public Policy**, London: John Willey and Sons.
- Wilson, David (2003) "Unravelling control freakery: redefining central-local government relations", **British Journal of Politics and International Relations**, Vol. 5, No. 3, August 2003, ss, 317-346.
- Wilson, Edward O., (1978) **On Human Nature**, Cambridge: Harward University Press.
- Yalçındağ, Selçuk (1976) "İlçe Özel Yönetimi", **Amme İdaresi Dergisi**, C:9, S:4, Aralık, ss, 3-74.
- Yalçındağ, Selçuk (1992) "Çağdaş Belediye", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:1, S:1, ss, 7-14.
- Yalçındağ, Selçuk (1999) "Belediyelerde Halk Katılımı", **Türk İdare Dergisi**, Yıl:71, S.424, ss, 49-72.
- Yaşamış, Firuz Demir (1997) "Kamu Yönetimi Kuramında ve Uygulamasında Yeni Gelişmeler: Administration'dan Management'a", **Türk İdare Dergisi**, S:417.
- Yayla, Atilla (1993) **Özgürlük Yolu, Hayek'in Sosyal Teorisi**, Ankara:Turhan Kitabevi.
- Yayla, Atilla (1999) "Liberalizm ve Demokrasi: Mükemmel Olmayan Birliktelik, Tahammülü Güç Ayrılık", İçinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 59-66.
- Yayla, Yıldızhan (1983) **Anayasalarımızda Yönetim İlkeleri, Tevsi-i Mezuniyet Tefrik-i Vezâif**, İstanbul: İÜ SBF Yayını.
- Yerasimos, Stefanos (1980) **Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye**, İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Yıldırım, Salih (1990) "Yerel Yönetim ve Demokrasi", **Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl, Uluslararası Sempozyum Bildirileri ve Tartışmaları**, Ankara: ABŞB. Metropol İmar A.Ş. ve IULA-Emme Ortak Yayını.

- Yıldırım, Selahattin (1979) “Kent, Kentsel Olay, Kentsel Sorunlar, Sosyal Hareketler ve Yerel Yönetimler Üstüne Notlar”, **Mimarlık**, 1979 / 2, ss, 17-24.
- Yıldız, Mete (1996) “Yerel Yönetim ve Demokrasi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:5, S:4, ss, 3-15.
- Young, Iris. M. (1986) ‘The Ideal of Community and the Politics of Difference’, **Social Theory and Practice**, V:12, No:1, ss, 1-26.
- Young, K., (1996) “Reinventing Local Government: Some Evidence Assessed”, **Public Administration**, Vol:74, No: 3, ss, 347-67.
- Yumer, Ruhdan (1999) “Hayekçi Liberalizmin Temel İlkesi”, içinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 159-170.
- Yürük, Ali (1990) **Türkiye Neden Böyle**, Ankara: Ocak Yayınları.
- Zakaria, Fareed (1999) “İlliberal Demokrasilerin Yükselişi”, içinde, Yayla, Atilla, (Haz.), (1999) **Sosyal ve Siyasal Teori**, Ankara: Siyasal Kitabevi, ss, 41-58.
- Zengin, Eyüp (1999) “Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl:71, S.422, ss, 3-23.

ÖZET

Yerel yönetimler ile demokrasi arasında ilişki, oldukça tartışmalı bir konu olmayı sürdürmektedir. Merkezi yönetim-yerel yönetim eksenli çalışmalarda gözlenen genel eğilim, merkezi yönetimin bitmek tükenmek bilmeyen kötü yanlarının sıralanması şeklinde belirmektedir. Yerel yönetimler de, adeta bir filmin negatifinde olduğu gibi, merkezi yönetimin tüm olumsuzluklarını ortadan kaldıracabilecek karşıt ikizi olarak takdim edilmektedir.

Yerel yönetimler ve demokrasi özdeşliği olarak yorumlanabilecek bu ele alış, olan ve olması gereken arasında mesafeyi net olarak ortaya koymaktan uzak olduğundan eksik ve hatalı sonuçlara yol açabilmektedir. Söz konusu yaklaşımın bir diğer sorunu demokrasiyi bir ölçek sorununa indirgemek şeklinde belirmektedir.

Küreselleşme ve yerelleşme söylemlerinin sıklaştığı günümüzde, yerel yönetimler ayrı bir anlam kazanmaktadır. Ulus devlete yöneltilen eleştiriler paralelinde yerel ölçek yeni alternatif olarak sunulmaktadır.

Özellikle siyasal demokrasi söz konusu edildiğinde, ne merkezi yönetim-yerel yönetim eksenini, ne de küresel-yerel eksen tatminkar bir çözümleme düzeyine sahip görünmektedir. Bu çalışmada yöneten-yönetilen eksenli ele alış, daha az sorunlu bulunduğu için, esas alınmıştır.

Belediye-kenttaş ilişkileri eksenine oturan çalışma kapsamında, “Kenttaş Gözüyle Belediyeler” adıyla bir alan araştırması yürütülmüştür. Alan araştırmasıyla, kenttaş algısında belediyelerine yeri ve kenttaşların belediye algısında demokrasinin konumunun tespiti hedeflenmiştir.

Kenttaşların belediye algısını nasıl inşa ettikleri, belediye algısının hangi ilişki ve iletişim setine dayandığı ortaya konulmuştur. Bu süreçte elde edilen bulgular ile kenttaş algısında, demokratik açıdan, belediyelerin özgünlüğü açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bulgular çerçevesinde, kenttaşların belediyeye yönelik algılarının genel olarak olumsuz olduğu ifade edilebilir. Bu olumsuz algı içerisinde belediyelerin demokratiklik niteliği, kenttaşlarca görece olumlu değerlendirilmiştir. Ancak kenttaşların belediyeye ilişkin algılarını inşa ederken, belediye ile ilişki ve iletişiminin çok cılız kaldığı gözlenmiştir. Söz konusu belediye algısı oluşturulurken, bilgi ve deneyimden ziyade duygusal ve yargısal öğeler önemli rol oynamışlardır.

Kenttaşlar belediyelerden öncelikli olarak hizmet beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu algı, aynı zamanda, demokratik niteliklerin ikinci plana itilmesini de etkilemektedir. Kenttaşların seçim süreciyle sınırlı demokrasi kavrayışı, belediyelerin demokratik olarak değerlendirilebilmesine de etki etmektedir. Ancak genel olarak kenttaşların belediye yönetimlerine yönelik ciddi bir güvensizlik içinde oldukları gözlenmiştir. Kenttaşların belediye yönetimlerine yönelik derin güvensizliğinde, belediyelerin yanlış tutumları önemli bir rol oynamaktadır.

Kenttaşlar, belediye ile ilişkilerinde pasif ve izleyici bir konuma sahip görünmektedirler. Bu tutum, genel olarak modern (temsili) demokrasi kurgusuyla ilişkili bulunmuştur. Bu etkiyi kuvvetlendiren diğer bir süreç ise, Türkiye'nin benimsemiş olduğu, devlet merkezli modernleşme stratejisi olarak değerlendirilmiştir.

Yerel demokrasinin niteliği açısından temel sorun, yerel kamusal alanın cılızlığı olarak belirmektedir. Belediye-kenttaş ilişkisi ekseninde, yerel kamusal alanının cılızlığı, kenttaşların pasif ve izleyici konumunun sürdürülmesine etki etmektedir. Yerel demokrasinin yerleştirilmesi ve geliştirilmesi, yerel kamusal alanın varlığı ve zenginliği ile doğrudan ilişkilidir.

Yerel kamusal alan ve demokratik ortamın ön koşulları sağlanmadan, yerelleşme söylemi, yeni iktidar odaklarının yeniden üretimine katkı sağlayacaktır.

ABSTRACT

The relationship between the local governments and democracy still continues to be a matter open to dispute. Studies regarding the central government and local government orientation show a tendency to state the negative aspects of the central government. On the other hand, local governments are presented as the only aspect to eliminate the negative aspect of the central governments.

This view can be interpreted as the identicalness of local government and democracy, leading of an imperfect and misinterpreted conclusion which does clearly express what is done and what needs to be done. Another problem regarding this view is putting democracy on scale.

Nowadays where globalization and localization are frequently discussed, local governments come across with a different meaning. The critics targeting the National State propose the local scale as a new alternative.

When political democracy is mentioned, neither the central local government pole nor the global and local poles seem to have a satisfactory level of solution. In this particular study the governing and governed pole is taken into account as it is regarded as a less problematic.

This research is based on the relationships between the municipality and citizens, and a survey has been conducted named "Citizens View of Municipality". Through this survey, the perception of citizens of the municipality is trying to be determined as well as evaluate the aspects of democracy.

The study focuses on how citizens construct their perception of the municipality, which relations and communications this perception is readily based on. The survey findings help us to interpret the citizen's perception of the originality of municipality based on a democratic view.

Findings indicate in general that citizen's perception of municipality is negative. Although the perception is negative, the democratic aspect of the municipality is evaluated in a more positive manner by the citizens. However, while the citizens build their perception it is observed that the interaction as well as communication with the municipality is very weak and insufficient. The perception of the municipality is based on emotional and prejudicial patterns.

The citizens expressed that they expected service from the municipality as their prior function. This perception also effects the democratic aspects and results in secondary position. Furthermore the citizen's comprehension of democracy is limited with the process of election, and democracy that effects the municipalities to be evaluated as democratic. However, in general it is observed that the citizens seriously lack confidence in the municipality's governance policies. This is a result of the municipalities favoring attitudes toward certain parties.

Citizens are observed to have a passive and observant position when it comes to the relationship with the municipality. The attitude in general, is related to the modern (representative) democracy. Another process which strengthens this effect is Turkey adopting the state centered modernity strategy.

The fundamental problem regarding local democracy is that local public area appears to be weak. This leads, in respect to the polar of municipality and citizens, the continuity of the citizens to be passive and observant. The existence and richness of the local public area has a direct relationship with the settlement and improvement of local democracy.

The declaration of the localization can only provide new parties in power without providing condition of local public area and situation of democracy.